NADİRİ TEFSİRİ-5

MUHAMMED BİLAL NÂDİR HAZRETLERİ

31-LOKMÂN SÛRESİ

Bu sûre 34 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Hz. Lokman’ın kıssasını ve onun nasihatlerini içerdiği için ″Lokmân Sûresi″ ismi verilmiştir. Bu sûre, Kureyşlilerin Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Lokman kıssasını sormaları üzerine nâzil olmuştur.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓمٓ (١) تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكٖيمِۙ (٢) هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنٖينَۙ (٣) اَلَّذٖينَ يُقٖيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَؕ (٤) اُو۬لٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٥)

1-5. Elif, Lâm, Mîm.* Bunlar, hikmet dolu kitabım (Kur’ân’ın) âyetleridir.* Muhsinlere bir hidâyet ve rahmettir.* O muhsinler ki, namaz kılar, zekât verir ve âhiret gününe kesin olarak îman ederler.* İşte onlar, Rablerinden bir hidâyet üzeredirler ve işte felâha erenler de ancak onlardır.

(وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرٖي لَهْوَ الْحَدٖيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍۗ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًاۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهٖينٌ (٦) وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ فٖٓي اُذُنَيْهِ وَقْرًاۚ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍ (٧)

6-7. İnsanlardan öylesi vardır ki, insanları Allah yolundan saptırmak için bir ilme dayanmayarak boş sözleri satın alır ve Allah yolunu alay konusu edinir. İşte böyleleri için aşağılayıcı bir azap vardır.* Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, sanki onu işitmiyormuş, sanki kulaklarında bir sağırlık varmış gibi kibirlenerek yüz çevirir. Ey Resûlüm! İşte böylesini, elim bir azap ile müjdele!

İzah: Sûre-i Lokmân, Âyet 6 ile ilgili olarak Resûlllah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَبِيعُوا الْقَيْنَاتِ وَلَا تَشْتَرُوهُنَّ وَلَا تُعَلِّمُوهُنَّ وَلَا خَيْرَ فِي تِجَارَةٍ فِيهِنَّ وَثَمَنُهُنَّ حَرَامٌ فِي مِثْلِ هَذَا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (ت عن ابى امامة)

″Şarkıcı câriyeleri satmayın, satın da almayın. Onlara mûsikî de öğretmeyin. Onları alıp satmak şartıyla yaptığınız ticârette hayır yoktur. Onlar için ödenen

para haramdır.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti: ″İşte Sûre-i Lokmân, Âyet 6, bu gibiler için nâzil oldu.″[1]

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Boş sözlerden″ maksat, kişiyi Allah yolundan alıkoyan, Allah ve Resûlü tarafından yasaklanan her türlü sözdür.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen ″Allah yolundan″ maksat da Kur’ân okumak, namaz kılmak, Allah’ı zikretmek ve kulu Allah’u Teâlâ’ya yaklaştıracak her türlü ibâdettir. Bâtıl sözleri satın alanlar, insanları bu sözler vâsıtasıyla Allah’ın yolundan alıkoyarlar ve Allah’ın dîniyle alay ederler. Bu itibarla onlara, kıyâmet gününde aşağılayıcı bir azap vardır. Zîrâ onlar, hem kendileri sapmış, hem de diğer insanları saptırmışlardır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 32, Buyû 47.

(اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعٖيمِۙ (٨) خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّاۜ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ (٩))

8-9. Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar için Naîm Cennetleri vardır.* Orada ebedî kalacaklardır. Bu, Allah’u Teâlâ’nın hak vaadidir. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Naîm Cennetleri, Cennetlerin içinde en yüksek ve efdal olanıdır. Cennet-i Naîm’i kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12’nin izahlarına bakınız.

(خَلَقَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَمٖيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فٖيهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍۜ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَنْبَتْنَا فٖيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرٖيمٍ (١٠) هٰذَا خَلْقُ اللّٰهِ فَاَرُونٖي مَاذَا خَلَقَ الَّذٖينَ مِنْ دُونِهٖۜ بَلِ الظَّالِمُونَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ۟ (١١))

10-11. Allah’u Teâlâ, gökleri, gördüğünüz şekilde direksiz yarattı. Yeryüzünde de, sizi sarsmasın diye sâbit dağlar koydu ve orada her çeşit canlıyı yaydı. Biz, semâdan su indirip orada her sınıftan çift çift faydalı bitkiler bitirdik.* İşte bu, Allah’ın yaratmasıdır. Haydi bana gösterin, Allah’tan başkaları ne yarattı? Bilakis zâlimler apaçık dalâlettedirler.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de, kainatın yaratılışından bahsetmektedir. Gökler, direksiz olup birbirine hiçbir bağlantısı olmadan yaratılmış ve o günden beri de, belirli yörüngelerde boşlukta dönerek hareket hâlindedir.

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, dünyânın yaratılışından bahsederken, yeryüzünün hareket etmemesi için, dağları yaratarak sâbit kıldığından da bahsetmektedir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nebe, Âyet 7'nin izahına bakınız.

İşte bu hâdiseler, Kur'ân'daki mûcizelerdendir.

( )وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِۜ وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَم۪يدٌ (١٢ (

12. Yemin olsun ki Biz, Lokman'a hikmet verdik. ″Allah'a şükret″ dedik. Her kim şükrederse, ancak kendi nefsi için şükretmiş olur. Her kim de nankörlük ederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, övülmeye lâyık olandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen Hz. Lokman, rivâyete göre, Eyyüb Aleyhisselâm'ın kız kardeşinin oğlu yahut teyzesinin oğludur.

Hz. Lokman hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَدْرُونَ مَا كَانَ لُقْمَانُ؟ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ كَانَ حَبَشِيًّا (ابن مردويه عن أبي هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Lokman'ın nereli olduğunu biliyor musunuz?″ buyurunca, Ashâb-ı Kirâm: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O, Habeşliydi″ buyurdu. [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَادَاتُ السُّودَانِ أَرْبَعَةٌ لُقْمَانُ الْحَبَشِيُّ وَالنَّجَاشِيُّ وَبِلَالٌ وَمِهْجَعٌ (ابن عساكر عن جابر)

″Siyah tenlilerin efendisi dört kişidir. Bunlar: Habeşli Lokman Hekim, Necâşi, (müezzin) Bilal ve (Bedir'in ilk şehidi) Mıhca'dır.″[2]

[1] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 595.

[2] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 595.

( )وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِهٖ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (١٣)

13. Ey Resûlüm! Lokman, oğluna nasihat ederek, ″Oğulcuğum! Allah'a şirk koşma. Şüphesiz ki şirk, elbette büyük zulümdür″ dediği vakti zikret.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ {الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ} شَقَّ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّنَا لَا يَظْلِمُ نَفْسَهُ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ إِنَّمَا هُوَ الشِّرْكُ أَلَمْ تَسْمَعُوا مَا قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ {يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ} (خ م عن عبد اللّٰه)

″Îman edenler ve îmanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır″[1] diye geçen âyet nâzil olduğunda, bu husus Müslümanlara ağır geldi. ″Yâ Resûlallah! Hangimiz zulüm yapmadık ki?″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Burada kastedilen siz değilsiniz. Burada geçen zulümden maksat, şirktir. Hz. Lokman'ın oğluna nasihat ederken, ″Oğulcuğum! Allah'a şirk koşma. Şüphesiz ki şirk, elbette büyük zulümdür″[2] dediğini duymadınız mı?″[3]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 82.

[2] Sûre-i Lokmân, Âyet 13.

[3] Sahih-i Buhârî, Îman 23, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, Îman 56 (197).

(وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِۚ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فٖي عَامَيْنِ اَنِ اشْكُرْ لٖي وَلِوَالِدَيْكَۜ اِلَيَّ الْمَصٖيرُ (١٤) وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ بٖي مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفاًۘ وَاتَّبِعْ سَبٖيلَ مَنْ اَنَابَ اِلَيَّۚ ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٥)

14-15. Biz insana, anne ve babasına karşı iyi davranmasını emrettik. Annesi onu, meşakkat üstüne meşakkatle karnında taşıdı. Onun sütten kesilmesi de iki sene içindedir. Biz insana dedik ki: ″Bana, anne ve babana şükret. Dönüşün Banadır.* Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme. Fakat dünyâda onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna tâbi ol. Sonra dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı

haber vereceğim.″

İzah: Anne ve babaya âsi gelmenin büyük günahlardan olduğuna dair İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أُخْبِركُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ الْإِشْرَاك بِاللّٰهِ ثُمَّ قَرَأَ: {وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا} وَعُقُوق الْوَالِدَيْنِ ثُمَّ قَرَأَ: {أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ} (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عمران بن حصين)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Size büyük günahların en büyüğünü haber veriyorum: ″O, Allah’a ortak koşmaktır″ buyurarak, ″… Her kim Allah’a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir günah işleyerek Allah’a iftira etmiş olur″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 48’i ve ″Anne ve babaya âsi olmaktır″ buyurarak da Sûre-i Lokmân, Âyet 14’te geçen, ″… Bana, anne ve babana şükret. Dönüşün Banadır″ buyruğunu okudu.[1]

Yine Abdurrahman b. Ebî Bekre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُحَدِّثُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللّٰهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ قَالَ وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَقَالَ وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَوْ قَوْلُ الزُّورِ فَمَا زَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ (م د ت عن عبد الرحمن بن ابى بكرة عن ابيه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Büyük günahların en büyüklerinden size haber vereyim mi?″ buyurdular. Sahâbe-i Kirâm: ″Evet, Yâ Resûlallah!″ dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Allah’a ortak koşmak, anne ve babaya karşı gelmek.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaslanmış olduğu halde iken doğrulup oturdu ve sözüne şöyle devam etti: ″Yalancı şâhitlik ve yalan söylemek.″ Bu son sözü o kadar tekrarladı ki, ″Biz keşke sükût etse″ dedik.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رِضَى الرَّبِّ فِي رِضَى الْوَالِدِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ (ت عن عبد اللّٰه بن عمرو)

″Rabbinin rızâsı, anne ve babanın râzı edilmesindedir. Rabbinin gazabı ise, anne ve babanın gazaplanmasındadır.″[3]�

Allah’u Teâlâ, anne ve babaya itaat edilmesini emretmektedir. Eğer Allah’ın rızâsının dışında bir istekte bulunurlarsa, onlara itaat edilmemesi gerektiği açıkça beyan edilmiştir.

Bu hususta Cennetle müjdelenen ve ilk Müslümanlardan olan Sa’d b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Anneme karşı çok iyi davranırdım. Ben Müslüman oldum. Bu sefer o: ″Ya dînini terk edersin, ya da ben ölünceye kadar bir şey yiyip içmeye-ceğim. Böylece bana bu yaptıklarından dolayı ayıplanacaksın ve sana, -Ey annesinin kâtili!- denilecek ″ dedi. Bir kaç gün bu şekilde kaldı, sonunda ona: ″Anneciğim! Senin yüz tane canın olsa ve bunların biri diğerinin arkasına çıksa, yine de ben bu dînimi terk edecek değilim. İster ye, ister yeme″ dedim. Bu hâlimi görünce yemek yedi. İşte bu olay üzerine: ″Biz insana, anne ve babası hakkında güzel muâmele etmesini emrettik. Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme…″[4] diye devam eden Âyet-i Kerîme nâzil oldu.[5]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن على

″Aziz ve Celil olan Allah’a isyanda, yaratılmışlara itaat yoktur.″[6]

Yine Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ: ″Bana yönelenlerin yoluna tâbi ol. Sonra dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı haber vereceğim″ diye buyurmaktadır. Bu sebeple Müslüman olmayan anne ve babadan doğan bir çocuk; İslâm fıtratı üzere doğar ve büyüyüp akıl bâliğ olduğunda da, anne ve babası hangi dinde olursa olsun, o kimsenin Allah’u Teâlâ’nın kendisine verdiği aklı kullanarak İslâm Dîni’ne yönelmesi gerekir. İslâm’a yönelmediği takdirde, anne ve babasıyla birlikte Cehenneme girer. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem İslâm’ı tebliğ ettiğinde, genel olarak insanlar sapık ve müşrik idiler. Bir kısmı İslâm’ı kabul ettiğinde anne ve babası bunlara şiddetle karşı çıkmıştı. Evlatlıktan reddedip savaşlarda dahi karşı karşıya gelmişlerdi. Buna rağmen hak dinden dönmediler. Bu hüküm, kıyâmete kadar geçerlidir. Kişiyi dünyâya getiren anne ve babası hangi din üzere olursa olsun, aklını ve irâdesini kullanarak İslâmiyet’e yönelmez, nefsin hevâsına uyarsa, Allah’ın azâbından kurtulamaz.

Bu husus Sûre-i Sâffât, Âyet 68-70’de: ″Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler″ diye geçmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لاَ يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed'in nefsini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır."[7]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 2, s. 331.

[2] Sünen-i Tirmizî, Birr 4; Sahih-i Müslim, Birr 1; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 119.

[3] Sünen-i Tirmizî, Birr 3.

[4] Sûre-i Ankebût, Âyet 8.

[5] Bu hususta Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 30; Sahih-i Müslim, Fedâil'us-Sahâbe 5 (43).

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1041; Ayrıca benzeri için bakınız: Sahih-i Buhârî, Cihat 107; Sahih-i Müslim; İmâret 8 (39 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 87.

[7] Sahih-i Müslim, Îman, 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

(يَا بُنَيَّ اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فٖي صَخْرَةٍ اَوْ فِي السَّمٰوَاتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللّٰهُۜ اِنَّ اللّٰهَ لَطٖيفٌ خَبٖيرٌ (١٦))

16. Oğulcuğum! Kötü bir haslet, velev ki hardal tanesi kadar olsun, kaya içinde yahut göklerde veya yerde gizli olsun, Allah'u Teâlâ onu ortaya çıkarır ve hesabını görür. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, lütuf sahibidir, her şeyden haberdardır.

(يَا بُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلٰى مَٓا اَصَابَكَۜ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِۚ (١٧))

17. Oğulcuğum! Namaz kıl, iyiliği emret, kötülükten nehyet ve sana isâbet eden belâlara sabret. Şüphesiz bunlar, kesin olarak yapılması gereken işlerdendir.

İzah: Hz. Lokman'ın oğluna yaptığı bu nasihatinde üç başlık öne çıkmaktadır. Bunlar: Namaz kılmak, iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ve belâya sabretmek.

Birincisi: Namaz kılmaktır. Namazın önemine dair Allah'u Teâlâ Sûre-i Rûm, Âyet 31'de şöyle buyurmaktadır:

″Hepiniz Allah'a yönelin, O'ndan korkun, namazı kılın ve müşriklerden olmayın.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

اِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلاَتُهُ فَاِنْ وُجِدَتْ تَامَّةً كُتِبَتْ تَامَّةً وَاِنْ كَانَ انْتُقِصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكَمِّلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الأَعْمَالِ تَجْرِى عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ (ن ت ه عن ابى هريرة)

Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah'u Teâlâ: ″Kulumun nâfile namazlarına bakın″ buyurur. Nâfile namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür.[1]

İkincisi: İyiliği emredip kötülükten nehyetmektir. Allah'u Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif'lerinde bu hususa dikkat çekmiş ve bunun sorumluluğu hakkında kesin emirler beyan etmişlerdir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 104'te şöyle buyurmuştur:

″Sizden, insanları hayra dâvet eden ve iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ile meşgul olan bir topluluk bulunsun. Felâha erenler de ancak onlardır.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ (م ت ن عن ابى سعيد)

″Kim bir kötülüğü (şer'an yapılması câiz görülmeyen bir şeyi) görüp de onu eliyle değiştirmeye gücü yeterse değiştirsin. Ona gücü yetmezse diliyle uyarsın, ona da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin ki, bu da îmanın en zayıf derecesidir.

″[2]

Üçüncüsü: Belâya sabretmektir. Allah’u Teâlâ Mü’minlerin derecelerine göre; ibtilâ vermekte, bunlara sabredip şükredenlere Cennette yüksek makamlar vereceğini vaad etmektedir.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 155’te şöyle buyurmuştur:

″Yemin olsun ki, Biz sizleri elbette biraz korku ve açlık ile, mallardan, canlardan ve mahsullerden eksilterek imtihan ederiz. Ey Habîbim! Sabredenleri müjdele.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ) خ عن ابى هريرة

″Allah’u Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir.″[3]

[1] Sünen-i Nesâî, Salât 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme’us-Salât 202.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 20 (78).

[3] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

((وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًاۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍۚ (١٨)

18. Kibir ile insanlardan yüzünü döndürme. Yeryüzünde çalımla gezme. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, kibirlenenleri ve övünenleri sevmez.

İzah: Kibir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ) م عن ابن مسعود

″Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez.″ Orada bulunan adamın biri: ″Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister″ deyince, buyurdu ki: ″Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk’a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır.″[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ فَخْرِ الْقُرّاءِ فَهُمْ أَشَدُّ فَخْرًا مِنَ الْجَبَابِرَةِ وَلَا شَيْئَ أَبْغَضُ اِلَى اللّٰهِ مِنْ قَارِئٍ فَخُورٍ (الديلمى عن انس)

"Okuduğuna mağrur olan Kur'ân okuyucularının şerrinden Allah'a sığının. Çünkü onlar cebbârlardan daha kibirlidirler. Allah'ın en fazla buğzettiği kimseler, mağrur (kibirli ve kendini beğenen) bu âlimlerdir."[3]

Kibir hakkında İmam Ali Kerremallâhu veche de şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ لَمْ يُكْتَبْ مُسْتَكْبِرًا: مَنْ رَكِبَ الْحِمَارَ وَلَمْ يَسْتَنْكِفْ، وَمَنِ اِعْتَقَلَ الشَّاةَ وَاحْتَلَبَهَا، وَأَوْسَعَ لِلْمِسْكِينِ وَأَحْسَنَ مُجَالَسَتَهُ (ابن أبي حاتم عن علي)

"Şu üç şeyi yapan kişi kibirlenenlerden yazılmaz: Eşeğe binen ve binmekten utanmayan, koyunu bağlayıp da sağan ve fakire oturmak için yer verip onunla güzel bir şekilde muhabbet eden."[4]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 39 (147).

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 255/7.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 40.

وَاقْصِدْ فٖي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَؕ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمٖيرِ ۟ (١٩)

19. Sükûnet ve vakar ile yürü. Söz söylerken bağırma. Şüphesiz ki, seslerin en çirkini, elbette eşeklerin sesidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen hususlarla ilgili olarak Ebû Abdullah el-Cedelî Radiyallâhu anhu, Hz. Âişe’ye Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ahlâkından sorunca, kendisine şöyle buyurmuştur:

كَانَ أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ (حب عن ابى عبد اللّٰه الجدلى)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların en güzel ahlâklısı idi. Her zaman sükûnet ve vakarla hareket eder, aslâ yüksek sesle konuşmaz ve kötülüğe kötülükle mukabelede bulunmazdı. Bilakis, affeder ve hoşgörülü davranırdı.″[1]

Sükûnet ve vakar ile hareket etmek gerektiğine dair de çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَرَفَةَ فَسَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَاءَهُ زَجْرًا شَدِيدًا وَضَرْبًا وَصَوْتًا لِلْإِبِلِ فَأَشَارَ بِسَوْطِهِ إِلَيْهِمْ وَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِالْإِيضَاعِ أَوْضَعُوا أَسْرَعُوا (خ عن ابن عباس)

Arefe günü Arafat’tan Müzdelife’ye dönerken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem arka tarafta bâzı kimselerin bağırıp çağırdığını, develerine vurduğunu duyunca, kamçısıyla işâret ederek onları sükûnete dâvet etmiş ve ″Ey insanlar! Sükûnetle hareket edin! Acele etmekle sevap kazanılmaz″ diye buyurmuştur.[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا سَمِعْتُمْ الْإِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَلَا تُسْرِعُوا فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا (خ عن ابى هريرة)

″Kamet getirildiği zaman, namaza koşarak değil, sekînet ve vakarlı olarak gelin. Yetişebildiğiniz kadarını imamla birlikte kılın. Yetişemediğiniz rek’atları da kendiniz tamamlayın.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

سُرْعَةُ الْمَشْيِ تُذْهِبُ بَهَاءَ الْمُؤْمِنِ (حل عن أبي هريرة، خط في الجامع، فر عن ابن عمر)

″Hızlıca yürümek, Mü’minin göz alıcı vasıflarını giderir.″[4]

[1] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 6551; Sünen-i Tirmizî, Birr 69; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 2.

[2] Sahih-i Buhârî, Hac, 94.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 20-21.

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 41620.

(اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةًۜ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنٖيرٍ (٢٠))

20. Allah’u Teâlâ’nın, göklerde ve yerde olan şeyleri hizmetinize verdiğini ve size açık ve gizli nîmetlerini tamamladığını görmüyor musunuz? İnsanlardan öylesi vardır ki, ne bir ilme, ne hidâyete ulaştıran bir rehbere, ne de nurlandıran bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında mücâdele eder.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın, kullarına nîmetleri pek çoktur. Bu nîmetlerin en büyüğü İslâm nîmetidir. Bu nîmet, Mü’minlerin dillerinde Kelime-i Tevhid ile açık bir şekilde görülür. Kalplerinde ise, gözle görülmeyen bir şekilde yaşar.

Yine Allah Teâlâ’nın, Peygamberler göndermesi ve kitaplar indirmesi de, gözle görülen büyük nîmetlerdendir. Mü’minlerin kalbinde itikâdi şüpheleri gidermesi ve onların mânevi hastalıklarını tedâvi etmesi de gözle görülmeyen nîmetlerdendir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen İlim, aklî ve naklî olan delillerdir. İnsanları hidâyete ulaştıran rehber, Peygamberler ve âlimlerdir. Nûrlandıran bir kitap ise, Kur’ân-ı Kerîm’dir.

(وَاِذَا قٖيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَاۜ اَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ اِلٰى عَذَابِ السَّعٖيرِ (٢١))

21. Onlara: ″Allah’ın indirdiğine tâbi olun″ denildiği zaman, ″Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz yola tâbi oluruz″ dediler. Şeytan onları ve babalarını Cehennem azâbına dâvet ettiği halde, yine babalarının gittiği yola gidecekler mi?

(وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰىۜ وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ (٢٢

22. Her kim amelinde ihlaslı olarak yüzünü Allah’a teslim ederse (O’na yönelirse), muhakkak ki en sağlam kulpa sarılmıştır. Bütün işlerin sonu Allah’a dönecektir.

İzah: Her kim ihlaslı bir şekilde sâlih amellerde bulunarak bütün varlığıyla Hakk’a yönelirse, işte en sağlam kulpa yapışmış olur; kendisini her türlü kötülüklerden kurtaracak olan Allah’ın rızâsına kavuşur. Âhirette, herkes hayır veya şer yaptığının karşılığını mutlakâ görecektir.

(وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُۜ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُواۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٢٣

23. Ey Resûlüm! Her kim de kâfir olursa, onun kâfirliği seni mahzun etmesin. Onların dönüşü Bizedir. O vakit, yaptıklarını kendilerine haber veririz. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

(نُمَتِّعُهُمْ قَلٖيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ غَلٖيظٍ (٢٤) وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُۜ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٢٥) لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمٖيدُ (٢٦

24-26. O kâfirlere, dünyâ hayatında bir miktar tat aldırırız. Sonra da onları şiddetli bir azaba uğratırız.* Yemin olsun ki onlara: ″Gökleri ve yeri kim yarattı? ″ diye sorsan, elbette ″Allah″ derler. Ey Habîbim! Sen de: ″Allah’a hamd olsun!″ de. Fakat onların çoğu bilmezler.* Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah’ındır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyık olandır.

(وَلَوْ اَنَّ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهٖ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ (٢٧

27. Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, ondan başka yedi deniz de ona yardım etse, Allah’ın kelimeleri (ilim ve hikmeti) yazmakla bitmez. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın ilminin nihâyeti yoktur. Bunu insanlar akıllarıyla hiçbir şekilde anlayamazlar. Bu husus benzer şekilde Sûre-i Kehf, Âyet 109’da da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin

kelimeleri bitmez.″

Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Kehf, Âyet 109’un izahına bakınız.

(مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍۜ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ (٢٨))

28. Sizin yaratılmanız da, tekrar diriltilmeniz de ancak bir kişinin yaratılması ve diriltilmesi gibidir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Dünyâ kurulduğundan kıyâmete kadar insanların tamamının yaratılması ve öldükten sonra diriltilerek mahşere getirilmesi, Allah’u Teâlâ için sâdece bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir. Allah’u Teâlâ’nın böyle beyan etmesi, kulların daha iyi anlayabilmesi içindir. Yoksa, Allah’u Teâlâ için hiçbir zorluk yoktur.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 117’de şöyle buyurmuştur:

″Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece ″Ol″ der, o da hemen oluverir.″

(اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَۘ كُلٌّ يَجْر۪ي اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى وَاَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ (٢٩) ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُۙ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَب۪يرُ۟ (٣٠))

29-30. Görmez misin ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. Güneşi ve ayı sizin hizmetinize vermiştir. Bunların her biri (belli bir yörüngede), belli bir vakte kadar hareketine devam eder. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.* Bu böyledir. Çünkü hak olan şüphesiz ancak Allah’tır. O’ndan başka ibâdet ettikleri hep bâtıldır. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ çok yücedir, çok büyüktür.

(اَلَمْ تَرَ اَنَّ الْفُلْكَ تَجْر۪ي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ اٰيَاتِه۪ۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (٣١) وَاِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَۚ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌۜ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ (٣٢))

31-32. Size kudretinin bâzı delillerini göstermek için, Allah’ın nîmetiyle gemilerin denizde yüzdüğünü görmez misin? Şüphesiz bunlarda, sabredenler ve şükredenler için elbette ibretler vardır.* Ve onları (müşrikleri), dağlar ve bulutlar

gibi dalgalar sardığı vakit, onlar dîni sâdece O’na hâlis kılarak Allah’a duâ ederler. Allah’u Teâlâ onları selâmetle karaya çıkardığı zaman, onlardan sâdece bir kısmı hak yolu tutar. Bizim âyetlerimizi, gaddar ve nankör olanlardan başkası inkâr etmez.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ve onları (müşrikleri), dağlar ve bulutlar gibi dalgalar sardığı vakit, onlar dîni sâdece O’na hâlis kılarak Allah’a duâ ederler″ diye buyrulmaktadır. Yani, müşrikler gemiye bindiğinde, gemi fırtınaya kapılıp batma tehlikesi geçirirse, hemen Allah’a ortak koştukları putları bırakarak, sâdece Allah’a ihlasla duâ ederler ve o âfetten kurtulmayı dilerler, demektir.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزٖي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهٖۘ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهٖ شَيْـًٔاۜ اِنَّ)
وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاٗ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ (٣٣) (

33. Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Babanın, çocuğunun cezâsını çekmeyeceği, çocuğun da babasının cezâsını çekmeyeceği o günden çekinin. Şüphesiz ki Allah’ın vaadi haktır. O halde bu dünyâ hayatı sizi aldatmasın. Şeytan da sizi Allah ile (O’nun affına güvendirerek) aldatmasın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Babanın, çocuğunun cezâsını çekmeyeceği, çocuğun da babasının cezâsını çekmeyeceği o günden çekinin″ diye buyrulmaktadır. Yani, hiçbir zaman bir baba, çocuğunun günahını yüklenmeyeceği gibi, hiçbir evlat da babasının günahını yüklenmeyecektir. Yani, biri diğerinin yerine sorgulanmayacaktır, demektir. Yoksa Mü’min olduğu halde, babanın oğluna, oğlunda babaya faydası vardır.

Nitekim çocukların şefaatine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ مَاتَ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنْ الْوَلَدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْثَ كَانَ لَهُ حِجَابًا مِنْ النَّارِ أَوْ دَخَلَ الْجَنَّةَ (خ عن ابى هريرة

″Müslüman olan bir kimsenin üç evlâdı ergenlik çağına erişmeden önce ölürse, bu çocuklar onun için Cehenneme perde olur ve o kimse Cennete girer.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Şeytan da sizi Allah ile (O’nun affına güvendirerek) aldatmasın″ diye buyrulmaktadır. Yani şeytan, ″Allah, bağışlayıcıdır, esirgeyicidir, sizi affeder, istediğiniz kadar zevkinize bakın, sizi günahlarınızdan dolayı azâba çarptırmaz″ der ve Allah’ın affına güvendirerek, sizi gaflete

düşürmeye ve hâlinizi düzeltmekten sizi menetmeye çalışır. Onun vesveselerine kapılmayın, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 91.

اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِۚ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِۜ وَمَا تَدْر۪ي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًاۜ وَمَا تَدْر۪ي نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوتُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ خَب۪يرٌ (٣٤)

34. Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir ve rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Sâlim İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

مَفَاتِحُ الْغَيْبِ خَمْسٌ {إِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنْزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ} (خ عن سالم بن عبد اللّٰه)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Gaybın anahtarları beştir″ diye buyurmuş ve Sûre-i Lokmân, Âyet 34'ü okumuştur.[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Cebrâil Aleyhisselâm insan sûretinde gelerek Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de: ″Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?″ sorusudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu soruya cevap olarak:

مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ وَلَكِنْ سَأُحَدِّثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتْ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاءُ الْغَنَمِ فِي الْبُنْيَانِ فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللّٰهُ فَتَلَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {إِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ} الْآيَةَ (ه عن ابى هريرة)

″Bu konuda sorulan, sorandan daha âlim değildir. Lâkin ben sana onun alâmetlerini haber vereyim: Câriye kendi sahibesini doğurduğu zaman, işte bu, kıyâmetin alâmetlerindendir. Fakir olan koyun çobanlarının bina yapmada birbirleriyle yarıştıklarını gördüğün zaman, işte bu da kıyâmetin

alâmetlerindendir. Kıyâmetin vakti, Allah’tan başka kimsenin bilemeyeceği şu beş şeyin içindedir″ diye buyurduktan sonra: ″Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir ve rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır″ mealindeki Sûre-i Lokmân, Âyet 34’ü okudu.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i En’âm 1; Tefsir-i Lokmân 3.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 9. Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, Îman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, Îman 5.

32-SECDE SÛRESİ

Bu sûre 30 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İçerisinde geçen secde âyetinden dolayı ″Secde Sûresi″ ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الم تَنْزِيلُ وَتَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ (ت عن جابر

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Secde Sûresi'ni ve Mülk Sûresi'ni okumadan uyumazdı.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 9.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓمٓ (١) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٢) اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (٣) اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (٤)

1-4. Elif, Lâm, Mîm.* Bu kitap (Kur'ân), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir, onda hiç şüphe yoktur.* Yoksa kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm için), ″Onu uydurdu mu?″ diyorlar. Bilakis o kitap, kendilerine senden evvel Peygamber gelmeyen bir kavmi, hidâyete ersinler diye, onları uyarman için Rabbin tarafından hak olarak indirilmiştir.* O Allah ki, gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde yarattı, sonra Arş üzerine istivâ etti. (Ey kâfirler!) Sizin için O'ndan başka bir velî ve şefaatçi yoktur. Artık bu öğüdü dinleyip düşünmez misiniz?

İzah: Bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in daha önce bir Peygamber tarafından uyarılmamış olan bir kavme geldiği beyan edilmektedir. Bu husus aynı şekilde Sûre-i Kasas, Âyet 46'da da şöyle geçmektedir:

″… Lâkin senden önce kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelmemiş bir kavmi

uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin. Umulur ki, düşünüp öğüt alırlar.″

İşte bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin olmadığı beyan edilmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Allah’ın Arş’ı hakkında Hz. Abbas Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Ben, Bathâ’da aralarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de bulunduğu bir cemaat içerisinde idim. O sırada yanlarından bir bulut geçti de ona bakmaya başladılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunun ismi nedir?″ diye sordu. ″Sehap’tır (buluttur)″ dediler. ″Müzn de der misiniz?″ diye sordu. ″Evet″ dediler. ″Anan da der misiniz?″ diye sordu. ″Evet″ deriz, cevabını verdiler.[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sorularına devam ederek, ″Yerle gök arasındaki uzaklığı biliyor musunuz?″ dedi. ″Hayır, bilmiyoruz″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

قَالَ إِنَّ بُعْدَ مَا بَيْنَهُمَا إِمَّا وَاحِدَةٌ أَوْ اثْنَتَانِ أَوْ ثَلَاثٌ وَسَبْعُونَ سَنَةً ثُمَّ السَّمَاءُ فَوْقَهَا كَذَلِكَ حَتَّى عَدَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ ثُمَّ فَوْقَ السَّابِعَةِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ فَوْقَ ذَلِكَ ثَمَانِيَةُ أَوْعَالٍ بَيْنَ أَظْلَافِهِمْ وَرُكَبِهِمْ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ عَلَى ظُهُورِهِمْ الْعَرْشُ مَا بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ (د عن العباس بن عبد المطلب)

″Bu ikisi arasındaki uzaklık yetmiş bir, yetmiş iki yahut da yetmiş üç seneliktir. Sonra bu göğün üstünde aynen bunun gibi bir gök daha vardır, diye buyurdu. Onun üstünde bir daha onun üstünde bir daha diyerek nihâyet yedi kat gök saydı ve sonra yedincinin üstünde üstü ile altı arasındaki mesafe iki gök arası kadar olan bir deniz vardır. Sonra bu denizin üstünde sekiz dağ keçisi şeklinde sekiz melek bulunmaktadır. Onların her birinin tırnaklarıyla diz kapakları arası iki gök arasındaki mesafe kadardır. Sonra onların sırtlarında altı ile üstü arası iki gök arası kadar olan Arş bulunmaktadır. Sonra Allah’u Teâlâ da onun üstündedir″ buyurdu.[2]

Allah’u Teâlâ’nın Arş’a istivâ etmesi müteşâbih olan âyetlerdendir. Bu hususta ve bütün mevcûdâtın altı günde yaratılması hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 54’ün izahına bakınız.

Ayrıca bu Sûre-i Secde, Âyet 4 ile Allah’u Teâlâ kâfirler için hiçbir yardımcı ve

şefaatçinin olmadığını da beyan etmektedir. Şefaat sâdece Mü’minler içindir ki, mahşerde Mü’minlere şefaat olunacağına dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bu hususta geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

[1] Ebû Dâvud der ki: Ben bu hadisi bana rivâyet eden şeyhimden ″Anan″ kelimesini pek iyice sağlam olarak tesbit edemedim.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 18.

(يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَٓاءِ اِلَى الْاَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ فٖي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُٓ اَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ (٥) ذٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُۙ (٦))

5-6. Gökten yere kadar, bütün işleri idâre edip yürüten O’dur. Sonra o işlerin neticesi, sizin saydığınız yılınızla bin yıl eden bir günde O’na yükselip arz edilir.* İşte Allah’u Teâlâ, görünmeyeni de görüneni de bilendir, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Bu dünyâda bin yılımızın, Allah katında bir gün olduğuna dair Sûre-i Hacc, Âyet 47’de de şöyle buyrulmuştur: ″… Şüphesiz Rabbinin katında bir gün, sizin saydığınız senelerden bin sene kadardır.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ (ه عن ابى هريرة

″Mü’minlerin fakirleri, Cennete zengin olanlardan yarım gün yani beş yüz yıl evvel girerler.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’nin devamında geçtiği üzere; bütün işleri sevk ve idare eden Allah’u Teâlâ, gözle görülmeyen gaybı da, gözle görülebilenleri de bilendir. O, her şeye gâliptir, kâfirlerden intikam almada şiddetlidir. Îman ederek sâlih amel işleyenlere karşı ise çok merhametlidir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

(اَلَّذٖي اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ طٖينٍۚ (٧) ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَٓاءٍ مَهٖينٍۚ (٨) ثُمَّ سَوّٰيهُ وَنَفَخَ فٖيهِ مِنْ رُوحِهٖ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۜ قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ (٩))

7-9. O Allah ki, yarattığı her şeyi en güzel şekilde yarattı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı.* Sonra onun neslini değersiz bir sudan meydana gelen bir nutfe'den (sperm'den) yarattı.* Sonra ona, insan şekli verip ruhundan üfledi. Sizin için kulaklar, gözler ve kalpler yarattı. Siz ise çok az şükrediyorsunuz!

وَقَالُوا ءَاِذَا ضَلَلْنَا فِي الْاَرْضِ ءَاِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ (١٠) قُلْ يَتَوَفّٰيكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (١١) وَلَوْ تَرٰى اِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوقِنُونَ (١٢)

10-12. Öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden kâfirler: ″Toprağa karışıp yok olduğumuz zaman, tekrar yaratılır mıyız?″ dediler. Gerçekten onlar, Rablerine kavuşmayı inkâr ederler.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Ruhlarınızı almakla görevli olan ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.″* Kâfirler, Rablerinin huzurunda başlarını aşağıya eğerek, ″Rabbimiz! Hakikati gördük ve işittik. Bizi dünyâya gönder ki, sâlih amelde bulunalım! Biz şimdi her şeye kesin olarak inandık!″ dedikleri vakti görseydin.

İzah: Ruhları almakla görevli olan melek, Azrâil Aleyhisselâm'dır. Azrâil Aleyhisselâm hakkında şu hâdise nakledilmiştir: Allah'u Teâlâ, Azrâil'i ruhları almakla görevlendirdiğinde, ölüm meleği:

رَبِّ جَعَلْتنِي أُذْكَر بِسُوءٍ وَيَشْتُمنِي بَنُو آدَم فَقَالَ اللّٰه تَعَالَى لَهُ إِنِّي أَجْعَلُ لِلْمَوْتِ عِلَلًا وَأَسْبَابًا مِنْ الْأَمْرَاض وَالْأَسْقَام يَنْسُبُونَ الْمَوْت إِلَيْهَا فَلَا يَذْكُرك أَحَد إِلَّا بِخَيْرٍ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

″Rabbim! Sen kötü bir şekilde benden söz edilmesine ve Âdemoğullarının bana hakaret etmelerine sebep teşkil edecek bir işle görevlendirdin″ dedi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ ona: ″Ben ölüm için, hastalık ve çâresizlik gibi ölümü kendilerine nispet edecekleri birtakım sebepler ve gerekçeler yaratacağım. Hiç kimse senden hayırdan başka bir şekilde söz etmeyecek″ diye buyurdu.[1]

Azrâil Aleyhisselâm'ın eceli gelenin canını alması hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَيِّتَ تَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ الصَّالِحُ قَالُوا اخْرُجِي أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ اخْرُجِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرَوْحٍ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلَا يَزَالُ يُقَالُ ذَلِكَ حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجَ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فُلَانٌ فَيَقُولُونَ مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الطَّيِّبَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ ادْخُلِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرَوْحٍ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلَا يَزَالُ يُقَالُ لَهَا حَتَّى يُنْتَهَى بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي فِيهَا اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ السَّوْءُ قَالُوا اخْرُجِي أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ

اخْرُجِي ذَمِيمَةَ وَأَبْشِرِي بِحَمِيمٍ وَغَسَّاقٍ وَآخَرَ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٍ فَلَا يَزَالَ حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجَ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فُلَانٌ فَيُقَالُ لَا مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الْخَبِيثَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ ارْجِعِي ذَمِيمَةً فَإِنَّهُ لَا يُفْتَحُ لَكِ أَبْوَابُ السَّمَاءِ فَتُرْسَلُ مِنْ السَّمَاءِ ثُمَّ تَصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ فَيُجْلَسُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَيُقَالُ لَهُ مِثْلُ مَا قِيلَ لَهُ فِي الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ وَيُجْلَسُ الرَّجُلُ السَّوْءُ فَيُقَالُ لَهُ مِثْلُ مَا قِيلَ فِي الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ (حم عن ابى هريرة)

″Melekler, ölünün yanında hazır bulunurlar. Eğer o sâlih bir kişi ise, şöyle derler: ″Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile cesetten çık. Öfkeli olmayan Rabbin Teâlâ’nın müjdesi sanadır.″ Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. ″Bu kimdir?″ diye sorulduğunda, ″Falancadır″ denilir. Ona: ″Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile gir, öfkeli olmayan Rabbinin müjdesi sanadır″ denilir. O kişi, Allah’u Teâlâ’nın bulunduğu göğe erişinceye kadar, melekler bunları söylemeye devam ederler. Şâyet o kötü bir kimse ise, şöyle derler: ″Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak cesetten çık. Kavurucu ateş ve irinle, buna benzer başka azaplarla seni müjdeleriz″ Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. ″Bu kimdir?″ diye sorulduğunda, ″Falancadır″ diye cevap verilir. Bunun üzerine: ″Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak dön. Gök kapıları sana açılmayacaktır″ denilir ve gökten geri çevrilip gönderilir. Sonra bunlar (sâlih ve kötü olan kimse) kabre girdirilir. Sâlih kişi, kabrinde oturtulup ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir. Kötü kişi de, kabrinde oturtulur, ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir.″[2]

Hayvanların canlarının alınması hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

آجَالُ الْبَهَائِمِ كُلِّهَا مِنَ الْقَمْلِ وَالْبَرَاغِيثِ وَالْجَرَادِ وَالْخَيْلِ وَالْبِغَالِ وَالدَّوَابِ كُلِّهَا وَالْبَقَرِ وَغَيْرِ ذَلِكَ آجَالُهَا فِي التَّسْبِيحِ فَإِذَا انْقَضَى تَسْبِيحُهَا قَبَضَ اللّٰهُ أَرْوَاحَهَا وَلَيْسَ إِلَى مَلَكِ الْمَوْتِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ (عق وابو الشيخ فى العظمة عن انس)

″Bit, pire, çekirge, at, katır ve diğer bütün hayvanların hepsinin ecelleri zikirlerine devam etmelerine bağlıdır. Zikirleri bitince Allah’u Teâlâ onların ruhlarını alır. Azrâil’in bunların ruhunun alınmasında hiçbir rolü yoktur.″[3]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 14, s. 94.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8414.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 3/2.

وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنّ۪ي لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَع۪ينَ (١٣) ( ) فَذُوقُوا بِمَا نَس۪يتُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَاۚ اِنَّا نَس۪ينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٤)

13-14. Eğer dileseydik, herkesi hidâyete erdirirdik. Lâkin Benden sâdır olan, ″Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım″ sözü hak oldu.* Onlara şöyle denir: ″Bugüne kavuşmayı unutmanız sebebiyle tadın azâbı. Biz de bugün sizi unuttuk (Cehennemde bıraktık). Amellerinizin gereği olan dâimî azâbı tadın.″

İzah: Allah’u Teâlâ: ″Eğer dileseydik, herkesi hidâyete erdirirdik″ diye buyurarak, hidâyet ve dalâlet yolunu seçmeyi kulun kendi irâdesine verdiğini vurgulamıştır. Allah’u Teâlâ dileseydi, kullar istese de, istemese de hepsini hidâyete erdirirdi. Fakat hayır veya şer yolunu seçmesi için irâdeyi kendi ellerine vermiş ve bunu da hangisinin daha güzel amel işleyeceğini görmek için bir imtihan olarak yapmıştır.

Bu husus Sûre-i Mülk, Âyet 1-2’de şöyle geçmektedir:

″Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah’u Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır.″

Yine Allah’u Teâlâ’nın, Âyet-i Kerîme’de: Lâkin Benden sâdır olan, ″Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım″ sözü hak oldu, diye geçen buyruğundaki vaad de, Sûre-i Sâd, Âyet 82-85’te şöyle beyan edilmektedir:

İblis dedi ki: ″Senin izzetine yemin ederim ki, onların hepsini elbette azdıracağım.* Ancak onlardan ihlaslı kulların müstesnâ.″* Allah’u Teâlâ da buyurdu ki: ″İşte bu doğru. Ben de şu hakikati söyleyeyim:* ″Ey İblis! Yemin olsun ki, seninle ve onlardan sana tâbi olanların hepsiyle elbette Cehennemi dolduracağım.″

Allah’u Teâlâ Cehennemi, İblis’e tâbi olarak nefsine uyup onun yolundan gidenlerle dolduracağını vaad etmiştir. Allah âdildir. Kimseyi Cehennemlik olarak yaratmamıştır. Her anadan doğan İslâm üzere doğar.[1] Kullar, buluğa erdiği zaman, Allah’a îman eder, O’nun emir ve yasaklarına uyarak nefsine hâkim olursa, hidâyete nâil olur ve Cennete girer. Ancak bir kimse de nefsine hoş geleni yapıp mâsiyet işleyerek İblis’in yolundan giderse, bu kişide Allah’ın gazabına uğrayarak Cehenneme girer.

Allah’u Teâlâ her insana hidâyet yolunu da, dalâlet yolunu da göstermiştir. İnsan kendi irâdesi ile bu yollardan birine gider. Bu husus Sûre-i Beled, Âyet 8-10’da şöyle geçmektedir:

″Biz ona iki göz, vermedik mi?* Bir dil ve iki dudak vermedik mi?* Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?″

Allah’u Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3’te de şöyle buyurmuştur:

″Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör.″

Bu hususta İyâd b. Himâr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde şöyle buyurdu: Haberiniz olsun ki, işte bu günümde Rabbim Teâlâ, bana öğrettiklerinden, sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi bana emredip buyurdu ki: ″Kullarımdan herhangi bir kula verdiğim her mal, o kul için helâldir. Ben, kullarımı Hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytanlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)…″[2]

Allah’u Teâlâ, kimseye haksızlık etmez. Herkes kendi irâdesiyle yaptığı amelinin karşılığnı görür. Bu husustaki âyetlerden bâzıları şöyledir.

Sûre-i Hacc, Âyet 10:

Onlara: ″Bu zillet ve azap, senin kendi ellerinle önceden yaptığından dolayıdır!″ denilir. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

Sûre-i Necm, Âyet 39:

″Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur.″

Sûre-i Nisâ, Âyet 40:

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapmaz. Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır. Ayrıca kendi katından büyük bir mükâfat verir.″

Her insan için, hem Cennette, hem de Cehennemde olmak üzere iki makam yaratıldığı ve herkesin yaptığı ameline göre, hangi makamı hak etmişse ona nâil olacağına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلَانِ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرِثَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ (فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {أُولَئِكَ هُمْ الْوَارِثُونَ} (ه عن ابى هريرة

″Her bir kimse için, biri Cennette biri de Cehennemde olmak üzere iki makam vardır. Bir adam ölüp de Cehenneme girdiği zaman, Cennet halkı o kimsenin Cennetteki makamına vâris olur. İşte Cennet ehlinin, Cehennemlik olanların Cennetteki makamlarına vâris olmaları, Allah’u Teâlâ’nın: ″İşte vâris olanlar bunlardır″[3] diye geçen buyruğunun vurguladığı bir hükümdür.″[4]

[1] Sûre-i Rûm, Âyet 30; Sahih-i Müslim, Kader 6; Sahih-i Buhârî, Cenâiz 92.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[3] Sûre-i Mü’minûn, Âyet 10.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

( )اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا الَّذٖينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (سَجْدَه) (١٥ (

15. Bizim âyetlerimize, ancak o kimseler îman ederler ki, bunlarla kendilerine

öğüt verildiği zaman, secdeye kapanırlar ve Rablerini hamd ile tesbih ederler de kibirlenmezler. (Secde âyetidir)

تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًاۘ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (١٦) فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَٓا ( ))اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍۚ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٧

16-17. Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.* Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Muaz İbn-i CebelRadiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنْ النَّارِ قَالَ لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ تَعْبُدُ اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُجُّ الْبَيْتَ ... (ت عن معاذ بن جبل)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile bir yolculukta beraberdim. Yolda yürürken yanına yakın oldum. Dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Beni Cennete girdirecek, Cehennemden uzaklaştıracak bir amel söyle.″ Buyurdu ki: ″Çok büyük bir şey istiyorsun. Ancak bu, Allah’ın kolay kıldığı kişi için pek kolaydır: Yalnız Allah’a ibâdet edersin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı kılarsın, zekâtı verirsin, Ramazan orucunu tutarsın, gücün yeter ve imkân bulabilirsen haccedersin.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: ″Şimdi sana hayır kapılarını haber vereyim mi?″ ″Oruç kalkandır. Sadaka, suyun ateşi söndürmesi gibi günahın azâbını söndürür. Kişinin gece yarısı kıldığı namaz da günahı söndürür.″ Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların (gece ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.* Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez″ mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 16-17’yi okudu. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sana bütün işlerin başını, ana direğini ve doruk noktasını bildireyim mi?″diye sordu. ″Evet, bildiriniz Yâ Resûlallah!″ dedim. Şöyle buyurdu: ″İşin başı İslâm, direği namaz, doruğu mücâhededir.″ Sonra, ″Sana bütün bunların kıvamının kendisine bağlı olduğu şeyi bildireyim mi?″

diye sordu. ″Evet, bildiriniz Yâ Resûlallah!″ dedim. Bunun üzerineResûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem dilini tuttu ve ″Şunu koru″ buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Biz konuştuklarımızdan da sorgulanacak mıyız?″ dedim. Buyurdu ki: ″Annen yokluğuna yansın Yâ Muaz!İnsanları yüzüstü Cehenneme sürükleyen, ancak dillerinin ürettikleridir.″[1]

Yine ″Korku ve ümit″ arasında olmak gerektiğine dair Abdullah İbn-i Ukeym Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre, Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu bir hutbesinde; Besmele, Hamd ve Salavattan sonra şöyle buyurmuştur:

أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللّٰهِ وَأَنْ تُثْنُوا عَلَيْهِ بِمَا هُوَ لَهُ أَهْلٌ وَأَنْ تَخْلِطُوا الرَّغْبَةَ بِالرَّهْبَةِ فَإِنَّ اللّٰهَ أَثْنَى عَلَى زَكَرِيَّا وَأَهْلِ بَيْتِهِ فَقَالَ: إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ (ك عن عبد اللّٰه بن عكيم)

Ben size Allah’tan korkmanızı, lâyık olduğu şekilde O’na senâda bulunmanızı, korku ile ümit arasında olmanızı öğütlerim. Allah’u Teâlâ, Zekeriyya Aleyhisselâm ve ailesini övmüş ve ″Şüphesiz onlar, hayırlı işlerde yarışır, sevabımıza rağbet eder ve azâbımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Onlar, Bize karşı çok itaatkârdılar″[2] diye buyurmuştur.[3]

Bu sebeple Mü’min, dâimâ ″Havf ve recâ (korku ile ümit)″ arasında olmalıdır. İbâdetin sermâyesi havf ile recâdır. ″Havf″ o dur ki, kişinin Cenâb-ı Hakk’a karşı her ne kadar ibâdeti çok olsa da, Allah korkusunu yüreğinden çıkaramaz. Çünkü O’nun gazabına uğradığı zaman, iyi amelinin hepsinin gideceğini, bir hükmünün olmadığını bilir.

Allah’a yaklaştıkça kişinin korkusu artmalıdır. Evvela ibâdet ederek bu korku kazanılır. Ancak yaptığı ibâdete güvenir yani nefsine güven gelirse, bu korkuda azalma olur. Çoklarını Allah yolunda ilerlemekten geri koyan da budur. İşte takvâ sahibi, her zaman Allah korkusunu kalbinde taşıyan kimsedir.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Hucurât, Âyet 13’te şöyle buyurmuştur:

″… Muhakkak ki Allah katında en makbul olanınız, en fazla takvâ sahibi olanınızdır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, her şeyi bilendir ve her şeyden haberdardır.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَأسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةَ اللّٰهِ (الحكيم هب عن بن مسعود)

″Hikmetin başı, Allah korkusudur.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا قَالُوا وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ (م حم عن انس)

″Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Sizler benim gördüğümü görmüş olsaydınız, muhakkak az güler ve çok ağlardınız.″ Sahâbîler: ″Gördüğünüz nedir Yâ Resûlallah?″ dediler. ″Cenneti ve Cehennemi gördüm″ diye buyurdu.[5]

″Recâ″ da o dur ki, kişi Cenâb-ı Hakk'a güvenmeli, evlat babasına nasıl güvenirse ondan daha ziyâde güvenmeli, Allah'u Teâlâ'nın kendine yardım edeceğine inanmalıdır.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا قَضَى اللّٰهُ الْخَلْقَ كَتَبَ عِنْدَهُ فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي (خ عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ mahlûkatın olmasına hükmettiği zaman, yanında bulunan Arş'ın üstündeki bir kitaba, ″Rahmetim gazabımı geçti″ diye yazdı.[6]

اَوَّلُ شَيْئٍ خَطَّهُ اللّٰهُ تَعَالَى فِي الْكِتَابِ الْاَوَّلِ اِنِّى اَنَا اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ (الديلمى عن ابن عباس)

″Levh-i Mahfuz'da Allah'ın yazdığı ilk söz şudur: Muhakkak ki Ben Allah'ım, Benden başka ilah yoktur. Rahmetim gazabımı geçmiştir. Kim ki Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederse, ona Cennet vardır.″[7]

Yine havf ve recâ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا اجْتَمَعَ الرَّجَاءُ وَالْخَوْفُ فِي قَلْبِ مُؤْمِنٍ إِلا أَعْطَاهُ اللّٰهُ الرَّجَاءَ وَأَمَّنَهُ الْخَوْفَ (هب عن سعيد بن المسيب)

″Havf ve reca, bir Mü’minin kalbinde toplanırsa, Allah da onu umduğuna kavuşturur ve korktuğundan emin kılar.″[8]

Yine Âyet-i Kerîme’de Mü’minlerin bir özelliği de, ″Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır″ diye geçmektedir. Bu da, geceleri yapılan teheccüd namazı, zikrullah, tesbih gibi ibâdetlerdir. Gece ibâdeti ve zikri hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları da şöyledir:

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصِّيَام أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللّٰهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?″ diye soruldu. Buyurdu ki: ″Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah’ın ayı Muharrem’de tutulan oruçtur.″[9]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنْ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللّٰهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ (ت عمرو بن عبسة)

″Rabb Teâlâ’nın, kula en yakın olduğu vakit, gecenin son yarısı olan teheccüd zamanıdır. O saatte zikrullah edenlerden olabilirsen ol.″[10]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا جَمَعَ اللّٰه الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْم الْقِيَامَة جَاءَ مُنَادٍ فَنَادَى بِصَوْتٍ تَسْمَعهُ الْخَلَائِق كُلّهمْ سَيَعْلَمُ أَهْل الْجَمْع الْيَوْم مَنْ أَوْلَى بِالْكَرَم لِيَقُمْ الَّذِينَ كَانَتْ تَتَجَافَى جُنُوبهمْ عَنْ الْمَضَاجِع فَيَقُومُونَ وَهُمْ قَلِيل ثُمَّ يُنَادِي الثَّانِيَة سَتَعْلَمُونَ الْيَوْم مَنْ أَوْلَى بِالْكَرَم لِيَقُمْ الَّذِينَ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَة وَلَا بَيْع عَنْ ذِكْر اللّٰه فَيَقُومُونَ ثُمَّ يُنَادِي الثَّالِثَة سَتَعْلَمُونَ الْيَوْم مَنْ أَوْلَى بِالْكَرَم لِيَقُمْ الْحَامِدُونَ لِلّٰهِ عَلَى كُلّ حَال فِي السَّرَّاء وَالضَّرَّاء فَيَقُومُونَ وَهُمْ قَلِيل فَيُسَرَّحُونَ جَمِيعًا إِلَى الْجَنَّة ثُمَّ يُحَاسَب سَائِر النَّاس(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن اسماء بنت يزيد)

Allah’u Teâlâ evvelkileri ve sonrakileri mahşer günü topladığı zaman bir münâdi gelir ve nidâ eder. Onun sesini bütün mahlûkat duyar. O münâdi şöyle seslenir:

″Bugün kimlerin kerem sahibi olduklarını bileceksiniz!″ Daha sonra münâdi ikinci bir defa seslenir: ″Bugün kimlerin kerem sahibi olduklarını bileceksiniz. Haydi, (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşıp Rablerine, korku ve ümit ile duâ edenler ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak edenler[11] ayağa kalksınlar.″ Onların sayısı azdır. Münâdi ikinci bir defa seslenir: ″Bugün kerem sahibi kimselerin kimler olduğunu bileceksiniz! Haydi, onları ne ticaret, ne de alışveriş zikrullahtan, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamadığı[12] kimseler de ayağa kalksınlar.″ Bunlar da ayağa kalkarlar. Sonra Münâdi üçüncü bir defa daha seslenir: ″Haydi, genişlikte ve darlıkta, hâsılı her durumları için Allah’a hamd edenler ayağa kalksınlar.″ Bunlar da ayağa kalkarlar. Onların sayısı da azdır. Böylece bunların hepsi diğer insanlardan ayrılarak Cennete doğru giderler. Sonra diğer insanların hesabı görülür.[13]

Ayrıca gece namazının faziletine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20 ve izahlarına bakınız.

Sûre-i Secde, Âyet 17 hakkında da Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ فَاقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ} (خ م عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ: ″Sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçirmediği nîmetler hazırladım″ diye buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Dilerseniz, ″Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez″ mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 17’yi okuyun.[14]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

Mûsâ Aleyhisselâm, Rabbinden istekte bulunarak şöyle dedi: ″Rabbim! Cennetlikler arasında en aşağı mertebede olan kişi kim olacaktır?″ Allah’u Teâlâ şöyle buyurdu:

Bu, Cennetlikler Cennete girdikten sonra gelecek olan bir adamdır. Ona ″Cennete gir″ denilir, o: ″Rabbim! Herkes kendi yerine yerleşmiş bulunup da,

alacaklarını aldıktan sonra nasıl girebilirim?″ der. Ona: ″Dünyâ hükümdarlarından birisinin mülkünün benzerinin senin olmasına râzı mısın?″ denilir, o: ″Râzı oldum Rabbim″ der. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Sana bunu, bir o kadarı, onunla beraber bir o kadarı daha, bir o kadarı, bir o kadarı, bir o kadarı daha veriyorum″ der. Beşincisinde ise kişi: ″Rabbim râzı oldum″ der. Bu sefer yine: ″Sana bununla beraber ve onların on misli daha var. Ayrıca canının çektiği, gözünün zevk aldığı şeyler de sana verilecektir″ der. Adam: ″Rabbim râzı oldum″ der. Bu sefer Mûsâ Aleyhisselâm:

قَالَ رَبِّ فَأَعْلَاهُمْ مَنْزِلَةً قَالَ أُولَئِكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ غَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ قَالَ وَمِصْدَاقُهُ فِي كِتَابِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ} الْآيَةَ (م عن المغيرة بن شعبة)

″Rabbim! Makâmı en yüksek olanlar kimlerdir?″ deyince, Allah’u Teâlâ şöyle buyurdu: ″Bunlar, Benim murad ettiğim kimselerdir. Onların lütuf ve ihsanlarını Ben ellerimle diktim ve onların üzerini mühürledim. Hiçbir göz benzerini görmemiş, hiçbir kulak işitmemiş ve hiçbir insanın kalbinden bunlar geçmemiştir.″

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Bunun Allah’ın kitabından tasdiki Sûre-i Secde, Âyet 17’deki: ″Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez″ mealindeki âyettir.[15]

[1] Sünen-i Tirmizî, Îmân 8. Ayrıca bakınız. Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 12.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 90.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3404.

[4] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 762, 763; Kenz’ül-İrfan, Hadis No: 613.

[5] Sahih-i Müslim, Salât 25 (112 Ayrıca bkz: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11559.

[6] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22; Bedi’ul-Halk 1.

[7] Râmûz’ul-Ehâdis, s. 160/2; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 156.

[8] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 5868.

[9] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[10] Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[11] Bu hususta bakınız: Sûre-i Secde, Âyet 16.

[12] Sûre-i Nûr, Âyet 37.

[13] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 14, s. 102; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13624.

[14] Sahih-i Buhârî, Bed’ul- Halk 7; Sahih-i Müslim Cennet 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 33.

[15] Sahih-i Müslim, Îman 84 (312 Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 33.

اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًاؕ لَا يَسْتَوُ۫نَ (١٨) اَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوٰىۘ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٩) وَاَمَّا الَّذ۪ينَ فَسَقُوا فَمَأْوٰيهُمُ النَّارُۜ كُلَّمَٓا اَرَادُٓوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَٓا اُع۪يدُوا ف۪يهَا وَق۪يلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذ۪ي كُنْتُمْ بِه۪ تُكَذِّبُونَ (٢٠) وَلَنُذ۪يقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْاَدْنٰى دُونَ الْعَذَابِ الْاَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٢١) وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّه۪ ثُمَّ اَعْرَضَ عَنْهَاۜ اِنَّا مِنَ الْمُجْرِم۪ينَ مُنْتَقِمُونَ۟ (٢٢)

18-22. Hiç Mü’min olan kimse, fâsık olan kimse gibi midir? Elbette bunlar eşit değildir.* Îman edip sâlih amellerde bulunanlar için, işledikleri ameller sebebiyle mükâfat olarak Me’vâ Cennetleri vardır.* Fâsık olanların varacakları yer ise, ateştir. Onlar, oradan her ne vakit çıkmak isteseler, oraya iâde olunurlar ve onlara: ″Yalanladığınız Cehennemin azâbını tadın″ denir.* Yemin olsun ki, tevbe edip küfürden dönmeleri için, âhiret azâbından evvel dünyâ azâbını da onlara tattırırız.* Rabbinin âyetleriyle nasihat olunup da ondan yüz çevirenden daha zâlim kim vardır? Şüphesiz ki Biz, mücrimlerden intikam alırız.

İzah: Taberî’nin tefsirinde nakledildiğine göre; bu âyetler, Hz. Ali ve fâsık bir kimse olan Velid b. Ukbe hakkında nâzil olmuştur.

Velid b. Ukbe, Hz. Ali ile tartışmış ve ona şöyle demiştir: ″Benim sözüm senden daha geçerli, kılıcım seninkinden daha keskin, orduları püskürtmem senden daha fazladır.″ Hz. Ali de: ″Kes sesini, sen bir fâsıksın!″ demiş ve işte bunun üzerine

bu âyetler nâzil olmuştur.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فٖي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَٓائِهٖ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَۚ (٢٣) وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُواۜ وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يُوقِنُونَ (٢٤)

23-24. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) vermiştik. Sen de Kur'ân'a kavuşma konusunda şüphe içinde olma. Tevrat'ı İsrailoğullarına bir hidâyet rehberi kılmıştık.* Onlardan bir kısmını sabırlarından dolayı, emrimizle diğerlerini hidâyete sevk eden önderler kıldık. Çünkü onlar, âyetlerimize kesin olarak inanmışlardı.

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyetlerde: ″Nasıl ki İsrailoğullarına onları hidâyete sevk eden önderler gönderdiysem, senin ümmetinin içinden de böyle hidâyete sevk eden önderler gönderirim″ diye buyurmuştur. Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 181'de de şöyle geçmektedir:

″Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْاُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ اَمْرِ دِينِهَا (د طب ك ق عن ابى هريرة

″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir).″[1]

İşte bu zâtlar, unutulmuş olan sünnetleri yeniden ortaya çıkarırlar, hem kendileri bu sünnetlerle amel eder, hem de halka öğretirler. Bu kişiler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[2]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عُلَمَاءِ اُمَّتِى كَاَنْبِيَاءِ بَنِى اِسْرَائِيلَ.

″Ümmetimin ulemâsı, Benî İsrail Peygamberleri gibidir.″[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 1118.

[2] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[3] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 8, s. 302, c. 9, s. 224, c. 15, s. 129; Berîka, c. 1, s. 58; Eşrefoğlu Rûmi, Müzekk’in-Nüfus, s. 254.

(اِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فـيمَا كَانُوا فـيهِ يَخْتَلِفُونَ (٢٥) اَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فـي مَسَاكِنِهِمْۜ اِنَّ فـي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍۜ اَفَلَا يَسْمَعُونَ (٢٦))

25-26. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, evet O, (dîne ait konularda) ihtilaf ettikleri şeylerden dolayı, mahşer günü onların (Mü’minler ile kâfirlerin) aralarında hükmedecektir.* Kendilerinden önce, şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları nice nesilleri helâk etmiş olmamız, onları hidâyete getirmiyor mu? Şüphesiz bunda, elbette çok ibretler vardır. Hâlâ dinlemeyecekler mi?

(اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوقُ الْمَٓاءَ اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِه۪ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَاَنْفُسُهُمْۜ اَفَلَا يُبْصِرُونَ (٢٧))

27. Görmediler mi ki, muhakkak Biz suyu, kuru yere sevk ederiz de onunla hayvanlarının ve kendilerinin yedikleri ekinleri çıkarırız. Hâlâ görmeyecekler mi?

(وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْفَتْحُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ (٢٨) قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا اِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ (٢٩) فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ اِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ (٣٠))

28-30. Onlar derler ki: ″Eğer iddianızda doğru iseniz, bu fetih ne zamandır?″* Ey Habîbim! De ki: ″O fetih günü, kâfirlere îmanları bir fayda vermez ve onlara mühlet de verilmez.* Artık onlardan yüz çevir ve bekle. Şüphesiz onlar da bekliyorlar.

İzah: Âyette zikredilen ″Fetih″ten maksat, Katâde Hazretlerine göre; Allah’u Teâlâ’nın, Mü’minler ile kâfirlerin arasında hüküm vereceği mahşer günüdür. Zîrâ bu günde Mü’minler mükâfatlandırılacak, kâfirler de cezâlandırılacaktır.

Böylece Mü’minler muzaffer olacaktır.

Bâzı müfessirler de buradaki ″Fetih″ten maksadın, Mekke’nin fethi olduğunu beyan etmişlerdir.

33-AHZÂB SÛRESİ

Bu sûre 73 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Ahzâb, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in aleyhinde ittifak eden kâfirler, demektir. Çünkü Hendek Harbi’nde birçok kâfir grupları Müslümanlara karşı birleşmişlerdi. Bu sebeple ″Ahzâb Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِر۪ينَ وَالْمُنَافِق۪ينَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَل۪يمًا حَك۪يمًاۙ (١) وَاتَّبِعْ مَا يُوحٰٓى اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًاۙ (٢) وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلًا (٣))

1-3. Ey Peygamber! Allah’tan kork. Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Ve Rabbinden sana nâzil olan vahye tâbi ol. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.* Allah’a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hitap etmekte ise de, asıl kastedilen ümmettir. Kur’ân’da bu şekilde hitaplar çoktur. Resûlullah Efendimiz, ümmetinin Efendisi ve onları Rablerine ulaştıran vâsıtaları olduğundan, Arapların âdeti üzere onları kastetmek için bu hususta Allah’u Teâlâ, Habîbini söz konusu etmiştir.

(مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ ف۪ي جَوْفِه۪ۚ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـ۪ٔي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْۚ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَٓاءَكُمْ اَبْنَٓاءَكُمْۜ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْۜ وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّب۪يلَ (٤))

4. Allah’u Teâlâ, hiçbir adamın içinde iki kalp yaratmadı. Zıhâr yaptığınız zevcelerinizden hiçbirini anneniz kılmadı. Evlatlıklarınızı da oğullarınız yapmadı. Bu, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (hakikatten uzak olan) sözlerinizdir. Allah’u Teâlâ ise, hakkı söyler ve doğru yola hidâyet eder.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen Zıhâr: Bir kimsenin kendi karısını, nesep, süt veya musâharet (evlilik ile oluşan akrabalık) sûretiyle nikâhı ebedî kendisine haram olan bir kadına veya o kadının bütün bedeninden tabir edilen ve kendisince bakılması câiz olmayan arkası, karnı, tenasül uzvu, boynu ve uyluğu gibi bir

âzâsına yahut yarısı, üçte biri, dörtte biri gibi yaygın olan bir cüz’üne benzetmektir. Meselâ: Koca, karısına; sen benim anam gibisin, sen bacım gibisin, sen benim için anamın sırtı gibisin yahut senin uyluğun kız kardeşimin uyluğu gibidir derse, keffâret vermedikçe karısına cinsi yakınlık, şehvetle sarılmak ve öpmek haram olur.

Zıhâr’ın keffâreti: Sûre-i Mücâdele, Âyet 3-4’te ayrıntılı olarak geçtiği üzere, kudreti olur ve bulabilirse köle azat eder. Köle bulamazsa, Ramazan-ı Şerif ve yasak olan günler dışında arka arkaya iki ay oruç tutar. Yasak günler; Ramazan Bayramı’nın birinci günü ile Kurban Bayramı’nın dört günüdür. Buna da gücü yetmezse, sabahlı akşamlı altmış fakiri doyurmaktır. Bu da fitrenin miktarı kadardır.

Zıhâr yapan kimse, oruç tutarken gece ve gündüz kasten yahut unutarak karısına cinsi yakınlıkta bulunursa, orucu baştan tutar. Yine zıhâr keffâreti için altmış fakire yemek yediren kimse, fakirler yemek yerken karısına cinsi yakınlıkta bulunsa, yemeği tekrar yedirmesi icap eder.

Bir kimsenin birkaç tane karısı bulunsa onlara “siz bana anamın arkası gibisiniz” dese, hepsine zıhâr yapmış olur. Ve o kimse üzerine her bir karısı için bir kefaret lâzım gelir. Zîrâ zıhâr talaktan nakledilmiştir. Talak hepsine nispet edilse, hepsinde talak vaki olur.

Zıhâr ancak evli bulunanlar arasında olur. Câriyeye zıhâr yapılamaz. Zîrâ Allah’u Teâlâ Sûre-i Mücâdele, Âyet 3’te: ″Zevcelerine zıhâr yapıp sonra sözlerini telafi etmek isteyenler…″ diye buyurarak câriyeden bahsetmeyerek, onu istisnâ etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Evlatlıklarınızı da oğullarınız yapmadı″ diye buyrulmaktadır. Câhiliye devrinde kişinin, evlat edindiği çocuk o adamın öz evlâdı gibi kabul edilirdi. Evlat edinen kişi, evlatlığı ile evlenemezdi. Birbirlerine mîrasçı olurlardı ve bunlar, birbirlerinin mahremi kabul edilirdi. İşte Âyet-i Kerîme bu âdeti kaldırmakta ve evlatlık olarak alınan bir kimsenin, öz evlat olmadığını bildirmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında büyüyen Zeyd b. Harise de ona nispet ediliyor ve kendisine, ″Muhammed’in oğlu″ deniyordu. Bu âyet ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında büyüyen Zeyd b. Hârise’nin,

onun öz oğlu olmadığı belirtilmiştir. Yani bir kişinin göğüs boşluğunda nasıl ki iki kalp olmuyorsa, zıhâr yaptığınız zevceleriniz de anneniz olamaz ve besleyip büyüttüğünüz çocuklar da sizin öz evlâdınız olamaz. İşte bu Âyet-i Kerîme, nâzil olduktan sonra artık böyle söylenmesi yasaklanmıştır.

(اُدْعُوهُمْ لِاٰبَٓائِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِۚ فَاِنْ لَمْ تَعْلَمُٓوا اٰبَٓاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالٖيكُمْۜ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فٖيمَٓا اَخْطَاْتُمْ بِهٖ وَلٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحٖيمًا (٥)

5. Evlatlıklarınızı, babalarına nispet ederek çağırın. Çünkü bu hâl, Allah katında daha âdil ve hakikate daha uygundur. Babalarını bilmezseniz, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Bu yolda evvelce meydana gelen hatâlarınızdan dolayı size bir günah yoktur. Fakat (nehiyden sonra) kasten yaptığınız şeylerde günah vardır. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Salim b. Abdullah Radiyallâhu anhu’nun babasından şöyle nakledilmiştir:

مَا كُنَّا نَدْعُو زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ إِلَّا زَيْدَ بْنَ مُحَمَّدٍ حَتَّى نَزَلَ فِي الْقُرْآنِ {ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ} (م عن سالم بن عبد اللّٰه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in azatlısı Zeyd b. Harise’yi ″Muhammed’in oğlu Zeyd!″ diye çağırdık. Sonra: ″Evlatlıklarınızı, babalarına nispet ederek çağırın. Çünkü bu hâl, Allah katında daha âdil ve hakikate daha uygundur…″ diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 5 nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil’üs-Sahâbe 62; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7155.

(اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنٖينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهُ اُمَّهَاتُهُمْۜ وَاُو۬لُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فٖي كِتَابِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُهَاجِرٖينَ اِلَّٓا اَنْ تَفْعَلُٓوا اِلٰٓى اَوْلِيَٓائِكُمْ مَعْرُوفًاۜ كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا (٦)

6. Peygamber, Mü’minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü’minlerin anneleridir. Aralarında akrabalık bulunanlar, Allah’ın kitabında birbirlerine mîras hususunda, diğer Mü’min ve Muhâcirlerden daha evlâdır. Ancak dostlarınıza bir iyilik (vasiyet) yapabilirsiniz. Bu hüküm, kitapta (Levh-i Mahfuz’da) yazılıdır.

İzah: Ayet-i Kerîme’de geçtiği üzere Mü’minlerin, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kendi canlarından daha çok sevmeleri gerekir.

Bu hususta Abdullah b. Hişam Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındaydık. Hz. Ömer’in elini tutmuştu. Hz. Ömer: ″Yâ Resûlallah! Yemin ederim ki, ben seni kendi canım hâriç her şeyden daha çok seviyorum″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَا وَالَّذِي نَفْسِى بِيَدِهِ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ اِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ فَاِنَّهُ الْآنَ وَاللّٰهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ نَفْسِى فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْآنَ يَا عُمَرُ. (خ عن عبد اللّٰه بن هشام)

″Hayır! Canımı kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, beni kendi nefsinden de daha çok sevmedikçe olmaz.″ Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Vallâhi! Şu andan itibaren seni kendi canımdan da daha çok seviyorum″ deyince Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İşte şimdi oldu, Yâ Ömer!″ diye buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (م عن انس)

″Hiçbir kul, ben kendisine ehlinden, malından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça, îman etmiş olmaz.″[2]

İşte bu sebeple Ashâb-ı Kirâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hitap ederken, ″Yâ Resûlallah! Anam, babam, canım sana fedâ olsun″ diyerek söze başlarlardı.

Yine Sûre-i Ahzâb, Âyet 6’da: ″Onun zevceleri de Mü’minlerin anneleridir″ diye geçtiği üzere, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü’minlerin babasıdır. Bu hususta Resûl-i Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أُعَلِّمُكُمْ فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلْ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدْبِرْهَا وَلَا يَسْتَطِبْ بِيَمِينِهِ وَكَانَ يَأْمُرُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ وَيَنْهَى عَنْ الرَّوْثِ وَالرِّمَّةِ (د عن ابى هريرة)

″Doğrusu ben, size göre baba mevkiindeyim. Ben, size öğretirim. Sizden birinizin büyük abdesti geldiğinde Kıble’ye önünü ve arkasını dönmesin. Sağ

eliyle istincâ yapmasın.″ Râvi der ki: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, üç taş kullanılmasını emrederdi ve hayvan tersiyle, kemikle taharetlenmeyi yasaklardı.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali Kerremallâhu veche için şöyle buyurmuştur:

(يَا عَلِيُّ اَنَا وَ اَنْتَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ (الاصفهانى، المفردات

″Yâ Ali! Ben ve sen bu ümmete babayız.″[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ} فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ تَرَكَ مَالًا فَلْيَرِثْهُ عَصَبَتُهُ مَنْ كَانُوا فَإِنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَلْيَأْتِنِي فَأَنَا مَوْلَاهُ (خ عن ابى هريرة)

Mü’mine, dünyâ ve âhirette insanlar içinde en yakını benim. İsterseniz, ″Peygamber, Mü’minlere kendi canlarından daha evlâdır″ diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 6’yı okuyun. Bunun içindir ki, herhangi bir Mü’min ölünce mal bırakırsa akrabaları ona vâris olsunlar. Kim de bir borç veya bakıma muhtaç bir aile bırakırsa, bana gelsinler, zîrâ onun velîsi benim.[5]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Aralarında akrabalık bulunanlar, Allah’ın kitabında birbirlerine mîras hususunda diğer Mü’min ve Muhâcirlerden daha evlâdır″ diye buyrulmaktadır. Bu hüküm gelmeden önce Mü’minler, antlaşma yaparak veya birbirlerini kardeş ilan ederek, aralarında akrabalık bağı bulunmasa da birbirlerine mîrasçı oluyorlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muhâcirlerle Ensârı kardeş yaptığında bunlar bu kardeşliğin icabı olarak birbirlerinin mîrasını alıyorlardı. Bu Âyet-i Kerîme inince, mîrasçı olacakları belirtilen akrabalar dışında, kimsenin kimseye mîrasçı olamayacağı beyan edildi ve gerek sözleşmeyle, gerekse kardeşlik kurmakla meydana gelen mîrasçılık kaldırılmış oldu. Ancak âyetin devamında, ″Ancak dostlarınıza bir iyilik (vasiyet) yapabilirsiniz″ diye buyrulduğu üzere, kendilerine mîras düşmeyen kimselere vasiyet edilebilir. Vasiyet edecek olan kimse de malının en fazla üçte birini vasiyet edebilir.

[1] Sahih-i Buhârî, Eymen ven-Nuzur 3; Rudânî, Cem’ul Fevaid, Hadis No:

8363.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 16 (69).

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

[4] Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredat, s. 7.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7156.

(وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مٖيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَاِبْرٰهٖيمَ وَمُوسٰى وَعٖيسَى ابْنِ مَرْيَمَۖ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مٖيثَاقًا غَلٖيظًاۙ (٧) لِيَسْـَٔلَ الصَّادِقٖينَ عَنْ صِدْقِهِمْۚ وَاَعَدَّ لِلْكَافِرٖينَ عَذَابًا اَلٖيمًا۟ (٨))

7-8. Ey Resûlüm! Yâd et ki, Biz (emirlerimi tebliğ ve hak dîne dâvet için) Peygamberlerden mîsâk (sağlam ahid) almıştık. Senden, Nûh’tan, İbrâhim’den, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ’dan da mîsâk aldık. Biz onlardan büyük mîsâk aldık.* Allah’u Teâlâ bu mîsâkı, mahşerde sâdıkların doğruluğundan (Peygamberlerin ahidlerini yerine getirdiğinden) sual etmek için aldı. Kâfirler için de elim bir azap hazırladı.

İzah: Bu âyetler hakkında Übeyy b. Kâ’b Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ أَرْوَاحًا ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمْ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالَ فَإِنِّي أُشْهِدُ عَلَيْكُمْ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَالأَرَضِينَ السَّبْعَ وَأُشْهِدُ عَلَيْكُمْ أَبَاكُمْ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَام أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ نَعْلَمْ بِهَذَا اعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ غَيْرِي وَلَا رَبَّ غَيْرِي فَلَا تُشْرِكُوا بِي شَيْئًا وَإِنِّي سَأُرْسِلُ إِلَيْكُمْ رُسُلِي يُذَكِّرُونَكُمْ عَهْدِي وَمِيثَاقِي وَأُنْزِلُ عَلَيْكُمْ كُتُبِي قَالُوا شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَإِلَهُنَا لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ ... ((حم عن ابى بن كعب

Allah’u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm’ın soyundan gelecek olan insanları onun sulbünde toplamış, onlara can vermiş ve onları şekillendirmiştir. Sonra onların konuşmalarını istemiş onlar da konuşmuşlardır. Daha sonra bunlardan ahid almış ve bunları, kendi nefislerine şâhit tutarak:

- Ben sizin Rabbiniz değil miyim? demiş onlar da:

- Evet, şâhidiz, Sen bizim Rabbimizsin, diye cevap vermişlerdir. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ:

- Ben de yedi kat göğü ve yedi kat yeri ve atanız Âdem'i, mahşer gününde; biz bunu bilmiyorduk, dememeniz için size karşı şâhit tutuyorum. Bilin ki Benden başka ne bir ilah, ne de bir Rabb vardır. Hiçbir şeyi Bana ortak koşmayın. Ben sizlere, sizden aldığım ahdi size hatırlatacak Peygamberlerimi göndereceğim ve sizlere kitaplarımı indireceğim, dedi. Onlar da:

- Senin, bizim Rabbimiz ve ilahımız olduğuna, bizim Senden başka hiçbir Rabbimiz olmadığına şâhitlik ederiz, diyerek bu ahidlerini onayladılar. Allah'u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı onları görsün diye yükseltti. Âdem Aleyhisselâm da onları gördü. İçlerinde zengini, fakiri, güzeli ve çirkini gördü de:

- Ey Rabbim! Neden hepsini eşit kılmadın? dedi. Allah'u Teâlâ:

- Bana şükredilmesini istedim, buyurdu. Âdem Aleyhisselâm, onların içinde Peygamberleri gördü. Üzerlerinde kandillere benzeyen bir nûr vardı. Risâlet ve Peygamberlik konusunda onlardan da farklı bir söz ve ahid alınmıştı. İşte Allah'u Teâlâ'nın: ″Ey Resûlüm! Yâd et ki, Biz (emirlerimi tebliğ ve hak dîne dâvet için) Peygamberlerden mîsâk (sağlam ahid) almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhim'den, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ'dan da mîsâk aldık. Biz onlardan büyük mîsâk aldık″ mealindeki Sûre-i Ahzâb, Âyet 7 bu anlamdadır.

Îsâ Aleyhisselâm da bu ruhlar arasındaydı ve onu da Hz. Meryem'e gönderdi. Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre; Îsâ Aleyhisselâm, Hz. Meryem'e ağzından girmiştir.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Ömer, Peygamberimizin vefâtından sonra ağlayarak, şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللّٰهِ لَقَدْ بَلَغَ مِنْ فَضِيلَتِكَ عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ بَعَثَكَ اللّٰهُ آخِرَ الْاَنْبِيَاءِ وَذَكَرَكَ فِى اَوَّلِهِمْ فَقَالَ وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ الْآيَةَ (الشفاء عن عمر)

Yâ Resûlallah! Anam babam sana fedâ olsun, Allah katında öyle bir şeref ve derecen vardır ki, seni en son Peygamber olarak göndermiş, lâkin Sûre-i Ahzâb, Âyet 7'de geçtiği üzere, ″Senden de mîsâk aldık″ buyurarak hepsinden önce zikretmiştir.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20283; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6968.

[2] Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 52.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَٓاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رٖيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرًاۚ (٩))

9. Ey îman edenler! Allah'u Teâlâ'nın üzerinize olan nîmetini yâd edin. O vakit ki, düşman orduları üzerinize gelmişti. Biz de onların üzerine rüzgâr ve görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı görmektedir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Hendek Harbi'nden bahsetmektedir. Bu harpte; Kureyş ve Gatfân kabileleri; Kureyza ve Nâdr Yahudileri'nden müteşekkil gruplar bir araya gelerek Müslümanlara savaş açmışlardı. Bunlar Medîne'nin yakınına kadar gelmişlerdi. Kâfir şairleri, aşiretleri gezip kâfirleri galeyana getiriyordu. Kâfirlerin büyük bir kuvvetle geleceklerini haber alan Peygamberimiz, Ashâbı toplayıp müşâvere yaptı. Harbe karşı tedbir almayı düşündü. En son Selmân-ı Fârisî'ye: ″Sen, Acem Sarayı'nda hizmetçi olarak çok kaldın, sen de fikrini söyle? Acemliler, savaşçıdırlar. Çok büyük bir düşman karşısında kalırlarsa, ne gibi bir tedbir alırlardı?″ diye sordu. Selmân-ı Fârisî: ″Ya bir kaleye sığınırlar, ya da şehrin etrafına hendek kazarlardı″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, hendek kazılmasını emretti.

Berâ İbn-i Azib Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Ahzab Günü (Müslümanlara karşı kâfirlerin birlik oluşturduğu gün) hendek kazılırken, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gördüm. O, toprak taşıyordu. Bir hâlde ki, toprak karnının beyazlığını örtmüştü ve şöyle diyordu:

لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلَّيْنَا فَأَنْزِلَنْ سَكِينَةً عَلَيْنَا وَثَبِّتْ الْأَقْدَامَ إِنْ لَاقَيْنَا إِنَّ الْأُلَى قَدْ بَغَوْا عَلَيْنَا إِذَا أَرَادُوا فِتْنَةً أَبَيْنَا (خ عن البراء)

″Yâ Rabbi! Sen bize hidâyet etmemiş olsaydın, bize doğruluğu göstermemiş, bize rahmet etmemiş olsaydın; biz şaşırırdık. Bize saldıran kâfirler, çekindiğimiz fitne ve fesâdı bize yaptırmak istediklerinde, bize sabr-ı sebat ihsan et ve onlarla yüz yüze geldiğimizde, ayaklarımızı sâbit tut.″[1]

Yine Abdullah İbn-i Ebî Evfa Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ahzâb günü müşriklerin aleyhine duâ

ederek şöyle buyurdu:

اللّٰهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ سَرِيعَ الْحِسَابِ اللّٰهُمَّ اهْزِمْ الْأَحْزَابَ اللّٰهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ (خ عن عبد اللّٰه بن ابى اوفى)

"Ey Allah'ım! Ey Kur'ân gönderen Allah'ım! Ey düşmanlarla hesabı tez olan Rabbim! Şu kâfir Arap kabilelerini dağıt. Allah'ım! Onların topluluklarını kır, irâdelerini sars."[2]

Allah'u Teâlâ'nın, Hendek Muharebesi'nde hendeğin karşı tarafında kalan kâfirlere doğru rüzgâr estirmesiyle, hepsi perişan olarak kaçmışlardır. Daha kimsenin görmediği Allah'ın gönderdiği ordular da gelerek Müslümanlara yardım etmiş ve sonunda zafer Müslümanların olmuştur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نُصِرْتُ بِالصَّبَا وَأُهْلِكَتْ عَادٌ بِالدَّبُورِ (خ م عن ابن عباس

"Bana, doğu tarafından esen rüzgâr ile yardım edildi. Âd kavmi ise, batıdan esen rüzgâr ile helâk edildi."[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرُ الصَّحَابَةِ أَرْبَعَةٌ وَخَيْرُ السَّرَايَا أَرْبَعُ مِائَةٍ وَخَيْرُ الْجُيُوشِ أَرْبَعَةُ آلَافٍ وَلَا يُغْلَبُ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا مِنْ قِلَّةٍ (د ت ه عن ابن عباس)

"Yolculukta arkadaşlarının sayı bakımından en hayırlısı dört kişilik, seriyyelerin en hayırlısı dört yüz kişilik, orduların en hayırlısı da dört bin kişilik olanıdır ve on iki bin kişilik hakiki Müslüman (ne şartlar altında olursa olsun, düşman ne kadar çok olsa da) azlıktan dolayı yenilmez."[4]

Bir Müslüman askeri beş silahla harbe girer. Eğer bu beş silah olursa aslâ yenilmez!

Birincisi: Allah'u Teâlâ'nın kudret eli ile olan yardımıdır.

Sûre-i Ahzâb, Âyet 26'da Allah'u Teâlâ: "Onların kalplerine korku koydu" diye buyurmaktadır. Allah'u Teâlâ kâfirlerin kalbine korku koyar ve Mü'minlerin de cesaretini artırır.

İkincisi: Meleklerin yardımıdır.

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124’de geçtiği üzere, Bedir Harbi‘nde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in Ashâbına üç bin melek ile yardım ettiği beyan edilmektedir.

Üçüncüsü: Ruhaniyetin yardımıdır. Yani dünyâdan gitmiş olan Peygamberlerin ve evliyâların yardımıdır.

Dördüncüsü: Sağ olan velîlerin, evliyâların yardımıdır.

Tebuk’ten dönerken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلْفَنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا فِيهِ حَبَسَهُمْ الْعُذْرُ (خ عن انس بن مالك

″Şüphesiz, özürlerinden dolayı Medîne’de bıraktığımız insanların içinde öyleleri var ki, geçtiğimiz her dağ yolunda ve vâdide onlar bizimle beraberdirler.″[5] Yani onlar, sizinle beraber harp edip, size yardımcı olurlar. Fakat siz anlayamazsınız, demektir.

Yine Sûre-i Tevbe, Âyet 122’de: ″… Her fırkadan bir zümre kalsa ya!...″ diye geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâb-ı Suffa‘yı ayırmıştır. Resûlü Ekrem Efendimiz onları harbe göndermezdi. Cephede Müslüman askeri harp ederken, bunlar Mescid-i Nebevî‘de sürekli ibâdet ederler ve onların zafere ulaşmaları için duâ ederlerdi.

Beşincisi: Elindeki silahın yardımıdır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in övgüsüne mazhar olmuş olan Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri de; Allah‘u Teâlâ’dan, Peygamberlerden, evliyâullahlardan, sağ olan velîlerden ve ruhaniyetten nasıl yardım istediğini kasidesinde şöyle anlatıyor:

İmtisâl-i câhidû fillah oluptur niyyetim,

Dîn-i İslâm‘ın mücerred gayretidir gayretim.

Kur’ân’da Hakk Teâlâ: ″Allah için cihat edin″ diye buyurduğu için, harbetmek niyetim var. Şan, şeref değil, toprak almak değil, dünyâ malı değil, Allah’u Teâlâ

emrettiği için harp edeceğim. Bir tek gayem, Din-i İslâm'ı yükseltmektir.

Fazl-u Hakk u himmet-i cünd-i ricâlullah ile,

Ehl-i küfrü serteser kahreylemektir niyyetim.

Allah'ın lütfu keremiyle, başta Allah'ın yardımıyla, bir de ″Cündü ricâlullah″ yardımıyla, yani Peygamberlerin ve evliyâların mânevi yardımlarıyla yeryüzünde küfür ehlini peyderpey kahretmek, yok etmektir, niyetim.

Enbiyâ vü evliyâya istinâdım var benim,

Lütf-u Hakk'tandır heman ümidi fethu ve nusratım

Peygamberlere ve evliyâlara çağırıp, onlardan yardım almam var benim. En büyük yardımı, ümidi de Allah'tan umuyor ve bekliyorum. Zafer, O'nun lütfuyla olacak.

Nefs ü ve mal ile nola kılsam cihanda içtihad,

Hamdü lillâh var gazâya sad hazaran rağbetim.

Malımla, canımla, ne olur cihada bir girebilsem de, harp etsem. Elhamdülillah, harbetmeye yüzbinlerce iştahım ve rağbetim var.

Ey Muhammed! Mûcizat-ı Ahmed ü Muhtar ile,

Umarım gâlip ola e'dâ-yı dîne devletim.

Ey Muhammed Fâtih! Mûcizat-ı Ahmed-i Muhtar olan Peygam-berimizin isminin hürmetiyle; umuyorum ki, yaptığım ve yapacağım harplerde gâlip olacağım. Bu Din-i Mübîn'i yükseltip, her tarafa yayacağım.

İşte Âyet-i Kerîme'de Müslümanlar için, ″Görmediğiniz ordular göndermiştik″ diye buyrulması, yukarıda da geniş olarak anlatıldığı üzere, Allah'u Teâlâ'nın, Peygamberlerin, meleklerin, evliyâların mânevi olarak Müslüman ordularına yardım edeceği ve bunun sonunda da İslâm ordusunun zafere ulaşacağı belirtilmektedir.

Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri de, yakînî bir inanca sahip olduğu için, bu yardımlara mazhar olarak zaferden zafere koşmuş, iki yüz civârında kale veya şehir almış, on yedi devleti ve iki imparatorluğu yıkmış, İstanbul’u da fethederek bir çağ kapatıp yeni bir çağ açmıştır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Fatih Sultan Muhammed Han hakkında dîne olan bağlılığı ve hizmetinden dolayı, onu methederek şöyle buyurmuştur:

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ (حم طب عن عبد اللّٰه بن بشر الخثمعى عن ابيه)

"Kostantin (İstanbul) şehri muhakkak fetholunacak. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandandır. Onun askeri de ne güzel askerdir."[6]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat ve Siyer 34.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1233.

[3] Sahih-i Buhârî, İstiskâ 26, Bed’uI-Halk 5; Sahih-i Müslim, Salât’ul-lstiskâ 4 (17).

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 81; Sünen-i Tirmizî, Siyer 7; Ibn-i Mâce, Cihat 25

[5] Sahih-i Buhârî, Cihat 35; Abdurrezzâk es-San’ânî, Musannef, Hadis No: 9547.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18189; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1200; Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Hadis No: 28.

اِذْ جَاۤؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَاِذْ زَاغَتِ الْاَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللّٰهِ الظُّنُونَا (١٠) هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا (١١)

10-11. O vakit kâfirler, size hem üst tarafınızdan, hem de aşağı tarafınızdan gelmişlerdi. O zaman gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah’a çeşitli zanlarda bulunuyordunuz.* İşte orada, Mü’minler imtihan edilmişler ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hendek Muharebesi’nde: ″Allah’ın yardımı var. Allah’u Teâlâ bizimle beraberdir, korkmayın!″ diye buyuruyordu. Müslümanlar, bu savaşta çok bunalmışlardı ki, ″Allah‘ın yardımı ne zaman gelecek″ diyorlardı. Herkesin ümidi kesilmişti. Neredeyse Müslümanlıktan ayakları kayma derecesine gelmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in yanına gelip, ″Yâ Resûlullah! Allah’ın yardımı ne zaman? Bizim sabrımız kalmadı″ dediler. İşte bunun üzerine bu âyetler nâzil olmuştur.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 214’te de şöyle geçmektedir:

Ey Mü’minler! Yoksa siz, önceki ümmetlere isâbet edenler size de gelmedikçe, Cennete gireceğinizi mi zannedersiniz? Onları, türlü türlü belâlar yıldırmıştı. Hattâ Peygamberleri ve O’nunla beraber imân edenler: ″Allah’ın yardımı ne zaman?″ dediler. İyi bilin ki, Allah’ın yardımı muhakkak yakındır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

ضَحِكَ رَبُّنَا مِنْ قُنُوطِ عِبَادِهِ وَقُرْبِ غِيَرِهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَوَ يَضْحَكُ الرَّبُّ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ لَنْ نَعْدَمَ مِنْ رَبٍّ يَضْحَكُ خَيْرًا (ه عن ابى رزين)

″Allah’u Teâlâ kullarının ümitsizliğe düşmesine güler. Çünkü Allah’u Teâlâ onların sıkıntılı durumlarının değişip kurtuluşlarının yakın olduğunu bilir.″ Ebû Rezîn dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Allah’u Teâlâ güler mi?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ deyince de ben: ″Gülmek vasfını taşıyan bir Rabb’den daima hayır buluruz″ dedim.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

( )وَاِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اِلَّا غُرُورًا (١٢ (

12. O vakit, münâfıklar ve kalplerinde maraz olanlar: ″Allah ve Resûlü, bize ancak aldatıcı bir vaadde bulundu″ dediler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen hususla ilgili olarak Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize hendek kazılmasını emretti. Biz hendeği kazarken çok büyük bir kaya çıkmıştı. Bunu kimse kıramadı. Durumu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şikâyet ettik. Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem geldi, mübârek eline bir balyoz aldı ve ″Bismillâh″ diyerek o kayaya vurdu, kayanın üçte biri koptu. Kayadan bir kıvılcım çıktı ve Şam tarafına sıçradı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

اللّٰهُ أَكْبَرُ أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ الشَّامِ وَاللّٰهِ إِنِّي لَأُبْصِرُ قُصُورَهَا الْحُمْرَ مِنْ مَكَانِي هَذَا ثُمَّ قَالَ بِسْمِ اللّٰهِ وَضَرَبَ أُخْرَى فَكَسَرَ ثُلُثَ الْحَجَرِ فَقَالَ اللّٰهُ أَكْبَرُ أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ فَارِسَ وَاللّٰهِ إِنِّي لأُبْصِرُ الْمَدَائِنَ وَأُبْصِرُ قَصْرَهَا الأَبْيَضَ مِنْ مَكَانِي هَذَا ثُمَّ قَالَ بِسْمِ اللّٰهِ وَضَرَبَ ضَرْبَةً أُخْرَى فَقَلَعَ بَقِيَّةَ الْحَجَرِ فَقَالَ اللّٰهُ أَكْبَرُ أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ الْيَمَنِ وَاللّٰهِ إِنِّي لأُبْصِرُ أَبْوَابَ صَنْعَاءَ مِنْ مَكَانِي هَذَا... (حم ع عن البراء)

″Allah’u Ekber! Bana Şam’ın anahtarları verildi. Vallâhi! Ben şimdi Şam’ın kırmızı köşklerini görüyorum″ diye buyurdu. Sonra balyozu ″Bismillâh″ diyerek bir daha vurdu, kayanın bir parçası daha koptu. İran tarafına bir kıvılcım sıçradı, bu defa da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah’u Ekber! Bana Fars ikliminin anahtarları verildi, şu anda Kisra’nın beyaz köşklerini görüyorum″ diye buyurdu. Daha sonra bir daha ″Bismillâh″ diyerek vurdu, o kaya tamamen yerinden koparılmış oldu ve çıkan bir kıvılcım Yemen tarafına sıçradı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah’u Ekber! Bana Yemen’in anahtarları verildi, ben şimdi San’a’nın kapılarını görüyorum″ diye buyurdu ve ″Bunlar, Müslümanlara nasip olacaktır, bunları bana Cebrâil Aleyhisselâm müjdeledi″ diyerek Ashâbına müjde verdi.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bu müjdeleri ile, o münâfıklar alay ediyor ve bu vaadin bir aldatma olduğunu söylüyorlardı. Bunlar Abdullah İbn-i Übeyy ve arkadaşları gibi kimselerdi. Bu münâfıklar:

- Bana Şam’ın, Acem’in ve Yemen’in anahtarları verildi, benim ümmetim oraları fethedecek, diye söylüyor. Bir taraftan da düşmandan korunmak için hendek kazıyor, gibi buna benzer sözler söyleyerek alay ediyorlardı.

Düşman gelip de Medîne’nin etrafını muhâsara edince, Ashâb uzun bir süre açlık çekerek büyük sıkıntılara mâruz kaldı. Öyle ki, açlıktan kuşaklarının arasına taş koyuyorlardı. Münâfıkların ve kalplerinde hastalık olanların bu sebepten dolayı, küfrü arttı. Mü’minlerin ise îmanı daha da kuvvetlendi.

İşte Sûre-i Ahzâb, Âyet 12, bu olayı haber vermektedir.

Daha sonra İslâm orduları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in fethini müjdelediği Şam, İran ve Yemen’i fethetmişlerdir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17946; Ebû Ya’la el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 1649.

وَاِذْ قَالَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ يَٓا اَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُواۚ وَيَسْتَأْذِنُ فَر۪يقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ اِنَّ بُيُوتَنَا (عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍۚ اِنْ يُر۪يدُونَ اِلَّا فِرَارًا (١٣)

13. O vakit, münâfıklardan bir taife, ″Ey Medîne ehli! Burası sizin için durulacak yer değildir, haydi geri dönün″ dediler. Onlardan bir fırka da, ″Evlerimiz korumasız″ diyerek Peygamberden dönmek için izin istediler. Halbuki evleri korumasız değildi. Sâdece kaçmak istiyorlardı.

(وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ اَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَاٰتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَٓا اِلَّا يَس۪يرًا (١٤)

14. Eğer Medîne’nin her tarafından üzerlerine gelinse ve bunlardan mürtet olmaları istenilse, bu teklifi fazla geciktirmeden hemen yaparlardı.

İzah: Eğer o müşrikler, bir taraftan boşluk bulup Medîne’ye girse, münâfıklara: ″Siz de bize katılın″ deseler, bunlar Müslümanların safından ayrılarak, hemen kâfirlerin safına geçerler.

Münâfıkların özellikleri hakkında Ebu’l-Âliye Hazretleri şöyle buyurmuştur:

هِيَ سِتُّ خِصَالٍ فِي الْمُنَافِقِينَ إِذَا كَانَتْ فِيهِمُ الظُّهْرَةُ عَلَى النَّاسِ أَظْهَرُوا هَذِهِ الْخِصَالَ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا ائْتُمِنُوا خَانُوا وَنَقَضُوا عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَقَطَعُوا مَا أَمَرَ اللّٰهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَأَفْسَدُوا فِي الأَرْضِ وَإِذَا كَانَتِ الظُّهْرَةُ عَلَيْهِمْ أَظْهَرُوا الْخِصَالَ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا ائْتُمِنُوا خَانُوا (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى العالية)

Münâfıkların altı özelliği vardır. İnsanlar üzerine gâlip geldikleri zaman, bu özelliklerini açığa çıkarırlar. Bunlar: ″Konuştukları zaman yalan söylerler, vaad ettikleri zaman dönerler, emânet verildiğinde hıyânet ederler, Allah’u Teâlâ’ya söz verdikten sonra ahidlerini bozarlar, Allah’ın emrettiği Hakk’a kavuşmak yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar.″ Eğer gâlibiyet kendilerinin değil de başkalarının olursa, o zaman da şu üç özelliği ortaya çıkar: ″Konuşunca yalan söylerler, vaad edince dönerler, emânet verilince hıyânet ederler.″[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 285.

(وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْاَدْبَارَۜ وَكَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْؤُ۫لًا (١٥)

15. Yemin olsun ki bunlar, düşmandan kaçmayacaklarına dair daha önce Allah’a söz vermişlerdi. Allah’a verilen söz ise, sorumluluğu gerektirir.

(قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَا تُمَتَّعُونَ اِلَّا قَلٖيلًا) (١٦)

16. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Ölümden ve öldürülmekten kaçarsanız, bilin ki kaçmak size aslâ fayda vermeyecektir. Kaçsanız bile, ancak az bir zaman yaşatılırsınız.″

(قُلْ مَنْ ذَا الَّذٖي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةًۜ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصٖيرًا) (١٧)

17. Ey Resûlüm! Onlara: ″Eğer Allah’u Teâlâ, size bir şer dilerse yahut size bir hayır dilerse, sizden onu menedecek kimdir?″ de. Onlar, kendileri için Allah’tan başka bir dost ve yardımcı bulamazlar.

(قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقٖينَ مِنْكُمْ وَالْقَٓائِلٖينَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَاۚ وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلَّا قَلٖيلًاۙ) (١٨)

18. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, aranızdan cihattan alıkoyanları ve kardeşlerine, ″Bize gelin!″ diyenleri elbette bilir. Bunlardan ancak pek azı harbe geliyorlardı.

(اَشِحَّةً عَلَيْكُمْۚ فَاِذَا جَٓاءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ تَدُورُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذٖي يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِۚ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِۜ اُولٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْۜ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرًا) (١٩)

19. Savaşa geldikleri zaman da, size yardım hususunda cimri kimseler olarak gelirler. Düşmandan korktukları vakit, üzerine ölüm baygınlığı çökmüş kimse gibi gözlerini döndürerek sana baktıklarını görürsün. Korku gidince de ganîmete karşı aşırı düşkünlük göstererek, iğneli dilleriyle sizi tenkit ederler. İşte bunlar, aslında îman etmediler. Allah’u Teâlâ da onların amellerini boşa çıkardı. Bu, Allah’a göre çok kolaydır.

(يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُواۚ وَاِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْاَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ اَنْبَٓائِكُمْۜ وَلَوْ كَانُوا فٖيكُمْ مَا قَاتَلُوٓا اِلَّا قَلٖيلًاࣖ) (٢٠)

20. Bunlar, düşman birliklerinin Medîne etrafından gitmediklerini zannettiler. Eğer düşman birlikleri tekrar saldıracak olsa, Medîne’yi bırakıp bedevîler ile beraber olmayı ve Medîne’den gelenlerden de, kâfirlerle aranızda cereyan eden ahvâli sormayı temenni ederler. Şâyet aranızda olsalardı, ancak pek az

savaşırlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, münâfıkların kalplerine korku vererek, onları Mü’minlerden ayırdığını beyan etmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bir mûcizesi olarak, kendisinin yapmış olduğu duâ sonucunda, kuvvetli bir rüzgâr çıkmış, hendeğin etrafındaki düşman askerleri dağılmış ve bozguna uğramışlar. Münâfık-ların, düşmanın dağıldığından haberleri olmamış, onlar korkudan cepheyi terk ederek, Medîne’nin içlerine kaçmışlardı. İşte bu âyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında kalanların gerçek Mü’minler olup, îmanlarının daha da kuvvetlendiği bildirilmektedir.

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًاۜ (٢١ (

21. Yemin olsun ki Resûlullah’ta, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’ye göre, Hendek Savaşı’nda Müslümanlar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında sebat edip, onu örnek alarak emrinden ayrılmamışlardır. İşte Mü’minler burada olduğu gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bütün yaşantısını, sünnetlerini nûmune olarak kabul edip, kendi yaşantılarında uygulamışlardır. Bu, Allah’ın emridir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünneti iki kısma ayrılır. Bu hususta Mekhûl Hazretlerinden şöyle nakledilmiştir:

السُّنَّةُ سُنَّتَانِ: سُنَّةٌ الأَخْذُ بِهَا فَرِيضَةٌ وَتَرْكُهَا كُفْرٌ، وَسُنَّةٌ الأَخْذُ بِهَا فَضِيلَةٌ وَتَرْكُهَا إِلَى غَيْرِ حَرَجٍ. (الدارمى عن مكحول)

″Sünnet iki çeşittir: Bir sünnet var ki, onu almak farz, bırakmak küfürdür. Bir sünnette var ki, onu almak fazilet, onu bırakıp başkasını (bid’ati) almak günahtır.″[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

السُّنَّةُ سُنَّتَانِ: سُنَّةٌ فِي فَرِيضَةٍ، وَسُنَّةٌ فِي غَيْرِ فَرِيضَةٍ، السُّنَّةُ الَّتِي فِي الْفَرِيضَةِ أَصْلُهَا فِي كِتَابِ اللّٰهِ، أَخْذُهَا هُدًى، وَتَرْكُهَا ضَلالَةٌ، وَالسُّنَّةُ الَّتِي لَيْسَ أَصْلُهَا فِي كِتَابِ اللّٰهِ الأَخْذُ بِهَا فَضِيلَةٌ، وَتَرْكُهَا لَيْسَ بِخَطِيئَةٍ ((طب عن ابى هريرة

″Sünnet ikidir. Biri, farzın içinde olan sünnet; biri de, farzın dışında olan sünnet.

Farzın içinde olan sünnetin aslı Allah’ın kitabındadır. Ona uymak hidâyettir, terki ise dalâlettir. Aslı Allah’ın kitabında olmayan sünnete uymak da sevaptır, terki ise günah değildir.″[2]

Bu hadisten anlaşılan, sünnet iki kısımdır. Biri farz hükmünde olan sünnettir. Bu sünnete uymak farz, terk etmek ise günahtır. İkincisi de nâfile olan sünnettir. Bu sünnete uyulduğu zaman sevap vardır, uyulmadığında ise günah yoktur.

Hadis-i Şerif’te: ″Farz olan sünnetin aslı Allah’ın kitabındadır″ diye geçen ifadeden maksat, ″Allah’a ve Resûlüne itaat edin″[3] diye geçen âyetlerdir. Resûlüne itaat, Allah’a itaat gibidir. Eğer bir kimse Allah’ın Resûlüne itaat etmezse, Allah’a da itaat etmemiş olur. Bu nedenle Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir şeyi emrettiği zaman, kesin olarak ona itaat edilmesi farz olur. Bu hususta geçen âyetlerden bâzıları şöyledir.

Sûre-i Necm, Âyet: 3-4:

″O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.″

Sûre-i Ahzâb, Âyet 36:

″Allah ve Resûlü, bir iş hakkında hükmettiği zaman, hiçbir Mü’min erkek ve hiçbir Mü’min kadın için, artık o işte seçme hakkı olamaz. Her kim Allah’a ve Resûlüne isyan ederse, şüphesiz ki apaçık bir dalâlete düşmüş olur.″

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde bize şöyle hitap etti:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ فَرَضَ عَلَيْكُمْ الْحَجَّ فَحُجُّوا فَقَالَ رَجُلٌ أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَسَكَتَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجَبَتْ وَلَمَا اسْتَطَعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ (م ن حم عن ابى هريرة)

″Ey insanlar! Allah’u Teâlâ üzerinize haccı farz kıldı, haccedin″ buyurunca, Adamın biri, ″Her sene mi Yâ Resûlallah?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sükût etti. O kişi aynı soruyu üçüncü kez tekrar sorunca, buyurdu ki: ″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, evet

deseydim hac üzerinize her sene farz olacaktı. Üzerinize farz olsaydı, buna güç yetiremeyecektiniz. Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar tutun. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının.″[4]

Ebû Said İbn'ul-Muallâ Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنْتُ أُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أُجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلْ اللّٰهُ {اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ... (خ د ن عن سعيد بن المعلى)

Ben, Mescid-i Nebevî'de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: ″Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum″ dedim. Bana: ″Allah'u Teâlâ, kitabında: ″Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah'a ve Resûlüne icâbet edin…″[5] diye buyurmuyor mu?″ dedi...[6]

Haram ve helâl olan şeylerin bir kısmı âyetle belirlenmiş, bâzıları da bizzat Peygamberimiz tarafından belirlenmiştir. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلَا يُوشِكُ شَبْعَانٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللّٰهُ. أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمُ الْحِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَلَا لُقَطَةُ مُعَاهَدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَغْنِيَ عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعْقِبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاهُ. (د طب عن المقدام بن معدي كربَ)

″Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: ″Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin″ diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'u Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir.″[7] ″Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni'nin haricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ.″[8]

Allah'u Teâlâ âyetlerde, beş vakit namaza işâret ederek bu namazları vaktinde

kılmamızı emretmiştir. Fakat nasıl ve kaç rek’at kılacağımızı açıklamamıştır. Allah, namazın nasıl kılınacağını Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e öğretmiş ve bizim de ondan öğrenmemiz gerektiğine işâret etmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (خ عن مالك

"Namazı ben nasıl kılıyorsam, benden gördüğünüz gibi kılın."[9] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de:

(لِتَأْخُذُوا مَنَاسِكَكُمْ (م عن جابر

"Hacca ait ibâdetlerin uygulamalarını benden alın"[10] diye buyurmuştur.

Bir de farz hükmünde olmayan sünnetler vardır. Bunlar; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kendisinin yaptığı ve ümmetine de nâfile olarak yapılmasını tavsiye ettiği; misvak kullanmak, sarık sarmak ve teheccüd, işrak, kuşluk, evvâbin namazları gibi nâfile ibâdetlerdir. Bu sünnetler yapıldığında sevap vardır, yapılmadığında da günah yoktur.

Yine Sûre-i Ahzâb, Âyet 21’de: "Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenler" ifadesiyle, zikrullahın önemine dikkat çekilmektedir.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

(كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللّٰهَ جَمِيعَ اَحْيَانِهِ (خ م د ت حم حب ه عن عائشة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her vakit zikrullah ederdi."[11]

İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط (عن ابن مسعود

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah’u Teâlâ’yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[12] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

İşte her dâim ve her hâl üzere Allah’ı zikretmemiz ve bu hususta, âyette de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i örnek almamız gerekir.

Zikrullah hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151, 200 ve izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Dârimi, Mukaddime, 49.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 785.

[3] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31, 50; Sûre-i Nûr, Âyet,52, 54, 56; Sûre-i Necm, Âyet: 3; Sûre-i Tevbe, Âyet 71; Sûre-i Şuarâ, Âyet 108, 110, 131, 150, 179, Sûre-i Ahzâb, Âyet 33, Sûre-i Muhammed, Âyet 33.

[4] Sahih-i Müslim, Hac 73 (412 Sünen-i Nesâî, Menasik’ul-Hac 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10199.

[5] Sûre-i Enfal, Âyet 24.

[6] Sahih-i Buhârî, Tefsir’ul-Fâtiha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû Dâvud, Vitir 15.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[8] Rudâni, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[9] Sahih-i Buhârî, Ezan 18, Edeb, 27.

[10] Sahih-i Müslim, Hac 51 (310).

[11] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[12] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

(وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ الْاَحْزَابَۙ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُۘ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّٓا ايمَانًا وَتَسْلٖيمًاۜ (٢٢))

22. Mü’minler, düşman birliklerini gördükleri vakit, ″Allah’ın ve Resûlünün bize

vaadi budur. Allah ve Resûlü doğru söylemiş″ dediler. Bu, ancak onların îmanlarını ve teslimiyetlerini artırdı.

(مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِۚ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضٰى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُۘ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدٖيلًاۙ) ٢٣ ( )

23. Mü’minler içinde öyle adamlar vardır ki, Allah’a vermiş oldukları sözde sadâkat gösterdiler (Resûl ile beraber harpte sebat ettiler). Onlardan bir kısmı verdikleri sözü yerine getirerek şehit oldu. Bir kısmı da şehit olmayı bekliyor. Onlardan hiçbiri Allah’a verdikleri sözü değiştirmediler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Talhâ Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şu hâdise anlatılmıştır:

أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا لِأَعْرَابِيٍّ جَاهِلٍ سَلْهُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ مَنْ هُوَ وَكَانُوا لَا يَجْتَرِئُونَ هُمْ عَلَى مَسْأَلَتِهِ يُوَقِّرُونَهُ وَيَهَابُونَهُ فَسَأَلَهُ الْأَعْرَابِيُّ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ إِنِّي اطَّلَعْتُ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ وَعَلَيَّ ثِيَابٌ خُضْرٌ فَلَمَّا رَآنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَيْنَ السَّائِلُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ قَالَ الْأَعْرَابِيُّ أَنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ هَذَا مِمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ (ت عن طلحة)

Peygamberimizin Ashâbı, bir bedevîye: ″Verdikleri sözü yerine getirenlerin kimler olduğunu Resûlü Ekrem’den sor″ dediler. Çünkü kendileri ona soru sormaya cesâret edemiyor, ona saygı gösteriyor, ondan çekiniyorlardı. Bedevî sordu. Rasûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ondan yüz çevirdi. Sonra yine sordu. Peygamberimiz yine yüz çevirdi: Sonra ben yeşil elbiseler içerisinde mescidin kapısından çıkıverdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, beni görünce, ″Soru soran kimse neredesdir?″ buyurdu. Bedevî: ″Benim Yâ Resûlallah!″ dedi. ″İşte bu kimse (Hz. Talhâ[1]), ahdini yerine getiren kimselerdendir″ buyurdu.[2]

[1] Hz. Talhâ b. Ubeydullah, Cennetle müjdelenen on kişiden biridir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 22.

(لِيَجْزِيَ اللّٰهُ الصَّادِقٖينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقٖينَ اِنْ شَٓاءَ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحٖيمًاۚ) ٢٤ ( )

24. Bu haller, Allah’u Teâlâ’nın, sözünde duranları sadâkatleri sebebiyle mükâfatlandırması, münâfıkları dilerse azap etmesi yahut tevbelerini kabul etmesi içindir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

( )وَرَدَّ اللّٰهُ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًاۜ وَكَفَى اللّٰهُ الْمُؤْمِنٖينَ الْقِتَالَۜ وَكَانَ اللّٰهُ قَوِيًّا عَزٖيزًاۚ (٢٥ (

25. Allah’u Teâlâ, o kâfirleri, hiçbir hayra ermedikleri halde öfkeleriyle geri çevirdi. Allah’u Teâlâ, Mü’minlere harbin kazanılmasında yetti. Allah’u Teâlâ, istediğini yapmaya muktedirdir ve her şeye gâliptir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ, Mü’minlere harbin kazanılmasında yetti″ diye geçen ifadeden maksat, Sûre-i Ahzâb, Âyet 9’da: ″… Biz de onların üzerine rüzgâr ve görmediğiniz ordular göndermiştik…″ diye buyrulan yardımdır.

وَاَنْزَلَ الَّذٖينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصٖيهِمْ وَقَذَفَ فٖي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرٖيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ ( ))فَرٖيقًاۚ (٢٦) وَاَوْرَثَكُمْ اَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ وَاَرْضًا لَمْ تَطَؤُ۫هَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرًا۟ (٢٧

26-27. Allah’u Teâlâ, Ehl-i Kitap’tan olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi ve onların kalplerine korku koydu. Onların bir kısmını öldürüyor ve bir kısmını esir alıyordunuz.* Allah’u Teâlâ, sizi onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız diğer yerlere vâris kıldı. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Hendek Muharebesi’nde küçük bir Yahudi kabilesi olan Benî Kurayza; Müslümanlar kâfirlerle harp ederlerse, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile harp müttefiki olacaklarına dair antlaşma yapmışlardı. Hendek kazılırken; kazma, kürek gibi şeylerin çoğunu bu kabile vermişti. Hendeğin kazılmasına da bedenen, fiilen el emeği ile yardımcı olmuşlardı. Hendeğin dışı kâfirlerle çevrilince, bu kabile Müslümanlardan ayrılıp, Mekkeli müşriklerin tarafına geçtiler.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbından Sa’d İbn-i Muaz Radiyallâhu anhu, bu kabilenin reisleri ile çok iyi konuşurdu. O, Benî Kurayza kabilesinin reislerine dedi ki: ″Siz bizimleydiniz, size ne oldu? Niçin onlardan tarafa geçtiniz?″ Onlar: ″Sizin yaşama imkânınız kalmadı. Biz sizin ateşinize neden yanalım. Biz yaşamak istiyoruz, siz öleceksiniz. Onun için ayrıldık″ dediler. Sa’d İbn-i Muaz Radiyallâhu anhu: ″Bizim kazanacağımızı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem söyledi. Biz kazanırsak, sizi o zaman affetmem. Onun için şimdiden bizim tarafımıza geçin″ deyince, Benî Kurayza kabilesinin reisleri gülüştüler ve ″Neden hendekten dışarı çıkamıyorsunuz?

Hepiniz ya harple, ya da açlıktan öleceksiniz″ dediler. Yine Sa’d İbn-i Muaz Radiyallâhu anhu: ″Biz kazanırsak, hiçbirinizin mâzeretini kabul etmem; hepinizi öldürürüm″ dedi. Onlar yine gülüştüler ve ayrıldılar.

Allah’u Teâlâ, müşrikleri mağlup ederek Müslümanları gâlip getirince, Mü’minler dinlenmek için evlerine gidecekleri sırada ikindi vakti girmişti. Bu sırada Cebrâil Aleyhisselâm gelerek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, hemen Benî Kureyza’nın üzerine gitmelerini Allah’u Teâlâ’nın emrettiğini söyedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu hâinlerden hesap sormak için Ashâba: ″Hiç kimse ikindi namazını, Benî Kureyza yurduna varmadan kılmasın″ buyurdu. Ashâbın bir kısmı, oraya varınca ikindi namazını kıldı. Diğer bir kısmı da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in maksadı acele etmemiz içindi, diyerek vakit çıkmadan yolda kıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her iki uygulamayı da hoş görmüştür.

Bu sefer hakkında nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmaktadır:

قَامَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ تَحْتَ حُصونِهِمْ فَقَالَ: يَا اِخْوَانَ القِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرَ فَقَالُوا: مَنْ أَخْبَرَ بِهَذَا الْأَمْرِ مُحَمَّدًا؟ مَا خَرَجَ هَذَا الْقَوْلُ اِلَّا مِنْكُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن مجاهد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyza Yahudilerini muhâsara ettiğinde, kalelerinin altında durdu ve buyurdu ki: ″Ey maymun ve domuzların kardeşleri! Kalenizden inin.″ Onlar birbirlerine: ″Bunu Muhammed’e kim haber verdi? Bu söz sizden çıkmış olmalıdır″ dediler.[1]

Yirmi bir gün süren bu muhasaranın sonunda, Benî Kureyza kabilesinin beylerinden seksen kişiyi tutuklayıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e getirdiler. Bunlar, Peygamberimizden aman dilediler. Resûlü Ekrem: ″Benim sizinle hiçbir şartım yok. Sizinle şartı olan, yemin eden Sa’d b. Muaz’dır. Siz onu râzı edin″ dedi. Onlar da Sa’d b. Muaz Radiyallâhu anhu’nun hakemliğine râzı oldular.

Bu husus Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle anlatmaktadır:

نَزَلَ أَهْلُ قُرَيْظَةَ عَلَي حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فَأَرْسَلَ ٱلنَّبِيُّ صَلَّي اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَي سَعْدٍ فَأَتَي عَلَي حِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا مِنَ ٱلْمَسْجِدِ قَالَ لِلْاءَنْصَارِ قُومُوا إِلَي سَيِّدِكُمْ ثُمَّ قَالَ هَؤُ لَاءِ نَزَلُوا عَلَي حُكْمِكَ فَقَالَ تَقْتُلُ مُقَاتِلَتَهُمْ وَ تَسْبِي ذَرَارِيَّهُمْ قَالَ قَضَيْتَ بِحُكْمِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ رُبَّمَا قَالَ بِحُكْمِ الْمَلِكِ (خ عن ابى سعيد الخدرى)

Kureyza halkı, Sa’d b. Muaz’ın hükmüne boyun eğdi ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Sa’d b. Muaz’a haber gönderdi. Sa’d b. Muaz, bir merkep üzerinde (yaralı olduğu halde) geldi. Mescide yaklaşınca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ensâra: ″Haydi, ulunuza ayağa kalkın″ buyurdu. Sonra Sa’d b. Muaz’a: ″Şunlar senin hükmüne râzı oldular″ buyurdu. Sa’d b. Muaz da: ″Bunların harp edenleri öldürülür, kadın ve çocukları esir alınır″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Sa’d! Aziz ve Celil olan Allah’ın hükmüne uygun hükmettin″ buyurdu.[2]

Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre; Sa’d b. Muaz Radiyallâhu anhu, Hendek’te ağır bir şekilde yaralanmıştı. O, Benî Kureyza kabilesinin mahvolmasını görene kadar yaşamak için duâ etmişti. Duâsı kabul edilerek Benî Kureyza hakkında hüküm verme yetkisi kendisine verilmişti. Hükmünü verdikten sonra Hendek’te aldığı yara kanamaya başlamış ve şehit olmuştur.[3] Cenâze namazı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından kıldırılmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ (ه عن جابر

″Aziz ve Celil olan Rahmân’ın Arş’ı, Sa’d b. Muaz’ın ölümü için titredi.″[4]

[1] İbn-i Kesir, Tefir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 309.

[2] Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1591.

[3] Sünen-i Tirmizî, Siyer 28.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 28.

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ اُمَتِّعْكُنَّ وَاُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمٖيلًا (٢٨) وَاِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ فَاِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ اَجْرًا عَظٖيمًا (٢٩))

28-29. Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: ″Eğer dünyâ hayatını ve ziynetini istiyorsanız, gelin haklarınızı verip sizi güzellikle boşayayım.* Eğer Allah’ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, şüphesiz Allah’u Teâlâ, içinizden muhsin olanlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah’u Teâlâ’dan fakirliği istedi ve ″Bir gün tok, bir gün aç kalayım″ diye duâ etti. Bu sebeple bir gün oruç tutar ve

bir gün yerdi. Pazartesi ve perşembe günlerinde de oruç tutar ve böylece senenin yarısından fazlasını oruçlu geçirirdi. Ashâb-ı Suffa’nın yaşantısı gibi yaşamayı severdi. Daha sonra kâfirlerle yapılan savaşlar neticesinde çok sayıda ganîmet ve ziynet eşyası gelir. Bunları da Ashâbına dağıtırdı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hanımları da, bu ziynet eşyalarına bakıp imrendiler ve kendileri de bunlardan talep ettiler. Hattâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e küserek akşama kadar onunla ayrı kaldıkları olurdu. İşte bunun üzerine Ahzab Sûresi’nde geçen bu âyetler nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımlarına; ″İsterseniz istediğiniz ziynetlerden verip sizi bırakayım″ dedi. Fakat Allah’ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, Allah size çok büyük mükâfat verecektir, diye de hanımlarına nasihatte bulundu.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, bu âyetler hakkında şöyle anlatmıştır:

لَمَّا أُمِرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَخْيِيرِ أَزْوَاجِهِ بَدَأَ بِي فَقَالَ يَا عَائِشَةُ إِنِّي ذَاكِرٌ لَكِ أَمْرًا فَلَا عَلَيْكِ أَنْ لَا تَسْتَعْجِلِي حَتَّى تَسْتَأْمِرِي أَبَوَيْكِ قَالَتْ وَقَدْ عَلِمَ أَنَّ أَبَوَايَ لَمْ يَكُونَا لِيَأْمُرَانِي بِفِرَاقِهِ قَالَتْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ حَتَّى بَلَغَ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا} فَقُلْتُ فِي أَيِّ هَذَا أَسْتَأْمِرُ أَبَوَيَّ فَإِنِّي أُرِيدُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ وَفَعَلَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ مَا فَعَلْتُ (ت عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, hanımlarına kendisiyle beraber kalıp kalmamakta serbest olduklarını tebliğ etme emri gelince o, benden başladı ve şöyle dedi:

- Yâ Âişe! Ben sana bir şey söyleyeceğim. Baban ve annenle istişâre etmeden önce acele olarak cevap vermen gerekmez. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, babamın ve annemin, benim kendisinden ayrılmamı istemeyeceklerini çok iyi biliyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla: Allah’u Teâlâ şöyle buyurdu dedi ve Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: ″Eğer dünyâ hayatını ve ziynetini istiyorsanız, gelin haklarınızı verip sizi güzellikle boşayayım.* Eğer Allah’ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, şüphesiz Allah’u Teâlâ, içinizden muhsin olanlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.″ mealindeki Sûre-i Ahzâb, Âyet 28-29’u okudu. Bunun üzerine dedim ki: ″Ben, hangi hususta babam ve annemle istişâre edeyim? Ben, Allah’ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorum.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in diğer hanımları da aynen benim gibi yaptılar.[1]

Yine bu konu hakkında geniş bilgi için Sûre-i Tahrîm, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Sahih-i Müslim, Talak 4 (22 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kurân 33.

(يَا نِسَٓاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِۜ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرًا (٣٠) وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَٓا اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِۙ وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرٖيمًا (٣١))

30-31. Ey Peygamberin zevceleri! Sizden her kim çirkinliği açık olan büyük bir günah işlerse, onun cezâsı iki kat olur. Bu, Allah'a göre çok kolaydır.* Sizden her kim de Allah'a ve Resûlüne itaatte devam eder ve sâlih amelde bulunursa, ona da mükâfatını iki kat veririz ve onun için fazla olarak bol rızık da hazırladık.

İzah: Allah'u Teâlâ, Resûlü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yaratılan bütün varlıklardan üstün kılmıştır. Onun hürmetine hanımlarını da bütün insanlardan farklı kılmıştır. Bu âyetlerde de geçtiği gibi, onların işledikleri bir günah diğer insanların işlediği aynı günahın iki katı ile cezâlandırılacağı, yaptıkları iyi bir amelin de diğer insanların yaptığı aynı amelin iki katı ile ödüllendirileceği ve fazladan da çok hayır verileceği beyan edilmektedir.

Peygamberimizin Ashâbının ve akrabalarının Allah tarafından seçilerek diğer insanlardan üstün kılındığı ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وُزَرَاءَ وَأَنْصَارًا، وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ (طب ك عن عويم بن ساعدة)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim söverse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir ameli kabul edilmez."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 86/7.

(يَا نِسَٓاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَٓاءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذٖي فٖي قَلْبِهٖ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًاۚ (٣٢))

32. Ey Peygamberin zevceleri! Siz başka kadınlar gibi değilsiniz. Takvâ sahibi olmak istiyorsanız, (yabancı erkeklere karşı) konuşurken hoş bir edâ ile konuşmayın ki, kalbinde hastalık olan kimse size karşı ümide kapılmasın. Siz

konuştuğunuz vakit, uygun (yanlış düşüncelere sebebiyet vermeyecek) bir tarzda konuşun.

وَقَرْنَ فٖي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُو۫لٰى وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاٰتٖينَ الزَّكٰوةَ وَاَطِعْنَ اللّٰهَ (وَرَسُولَهُۜ اِنَّمَا يُرٖيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهٖيراًۚ (٣٣)

33. Ve evlerinizde oturun. Câhiliye zamanındaki gibi câzibenizi göstermek için süslenerek dışarı çıkmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Ey Peygamberin Ehl-i Beyti! Çünkü Allah'u Teâlâ, sizi günah ve kötülüklerden arındırıp tertemiz yapmak ister.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ şu hâdiseyi anlatmaktadır:

رَبِيبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {إِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ فَدَعَا فَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَجَلَّلَهُمْ بِكِسَاءٍ وَعَلِيٌّ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَجَلَّلَهُ بِكِسَاءٍ ثُمَّ قَالَ اللّٰهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأَنَا مَعَهُمْ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ قَالَ أَنْتِ عَلَى مَكَانِكِ وَأَنْتِ عَلَى خَيْرٍ (ت عن ام سلمة)

Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kapısında iken, ″Ey Peygamberin Ehl-i Beyti! Çünkü Allah'u Teâlâ, sizi günah ve kötülüklerden arındırıp tertemiz yapmak ister″ diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 33 nâzil oldu. Evde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vardı. Onlara bir örtü bürüdü ve ″Allah'ım! Bunlar, Ehl-i Beytimdir. Bunlardan günahı gider ve onları tertemiz eyle″ diye buyurdu. Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ: ″Yâ Resûlallah! Ben, Ehl-i Beytten değil miyim?″ dedim. Bana: ″Sen yerinde dur. Sen zâten hayırdasın; Resûlullah'ın zevcesisin″ buyurdu.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمُرُّ بِبَابِ فَاطِمَةَ سِتَّةَ أَشْهُرٍ إِذَا خَرَجَ إِلَى صَلَاةِ الْفَجْرِ يَقُولُ الصَّلَاةَ يَا أَهْلَ الْبَيْتِ {إِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} (ت عن انس بن مالك)

Sûre-i Ahzâb, Âyet 33 indiği zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sabah namazına giderken altı aya yakın bir müddet, Hz. Fatıma'nın kapısına

uğrayıp, ″Namaza, Ey Peygamberin Ehl-i Beyti! Çünkü Allah, sizi günah ve kötülüklerden arındırıp tertemiz yapmak ister″ diye buyurdu.[2]

Ehl-i Beyti sevmek hakkında Hz. Ali Kerremallâhu veche şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِ حَسَنٍ وَحُسَيْنٍ فَقَالَ مَنْ أَحَبَّنِي وَأَحَبَّ هَذَيْنِ وَأَبَاهُمَا وَأُمَّهُمَا كَانَ مَعِي فِي دَرَجَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ (ت حم عن على)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in elinden tuttu ve şöyle buyurdu:″Kim beni sever ve bu iki çocuğu, bunların babalarını ve annelerini severse, mahşer günü yüksek derecelerle benimle birlikte olacaktır. ″[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِكُلِّ بَنِي أَبٍ عُصْبَةً يَنْتَمُونَ إِلَيْهَا إِلا وَلَدَ فَاطِمَةَ فَأَنَا وَلِيُّهُمْ وَأَنَا عُصْبَتُهُمْ وَهُمْ عِتْرَتِي خُلِقُوا مِنْ طِينَتِي وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ بِفَضْلِهِمْ مَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللّٰهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللّٰهُ (ك وابن عساكر عن جابر)

″Her baba evlâdının kök sülâlesi vardır, nesebi onunla sona erer. Yalnız Hz. Fâtıma’nın sülâlesi bana çeker. Bunlar, Ehl-i Beytimdir. Benim hamurumdandır. Veyl,[4] onların faziletini inkâr edenleredir. Onlara muhabbet edene, Allah muhabbet eder. Onlara buğz edene Allah da buğzeder.″[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 34, Menâkib 26.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 34.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 73; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 543.

[4] Veyl, Cehennemde bir vâdidir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 79’un ve Sûre-i Mürselât, Âyet 8-15’in izahlarına bakınız

[5] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 34168.

(وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فٖي بُيُوتِكُنَّ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطٖيفًا خَبٖيرًا۟ (٣٤))

34. Ve evlerinizde Allah’ın âyetlerinden ve hikmetten okunanları zikredin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, lütfu bol olandır ve her şeyden haberdardır.

İzah: Ey Peygamberin eşleri! Evlerinizde Resûlü Ekrem vâsıtasıyla Kur’ân-ı Kerîm’den ve hikmetten yani Resûlü Ekrem’in sünnetinden, Hadis-i Şerif’lerden okunanları hatırlayın; kendi nefislerinizde onları güzelce düşünün ve onları başkalarına da nasihat edin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, lütfu bol olandır; hakkınızda lütuf ve yardımı çoktur, o sâyededir ki, öyle bir Yüce Peygamber’in ailesinden bulunmak şerefine nâil bulunuyor-sunuz. Ve Allah’u Teâlâ her şeyden haberdardır; sizin de bütün hal ve hareketleriniz Allah katında tamamen malûmdur, demektir.

(اِنَّ الْمُسْلِمٖينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتٖينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقٖينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرٖينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعٖينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقٖينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّٓائِمٖينَ وَالصَّٓائِمَاتِ وَالْحَافِظٖينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرٖينَ اللّٰهَ كَثٖيرًا وَالذَّاكِرَاتِ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظٖيمًا (٣٥)

35. Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, Mü’min erkekler ve Mü’min kadınlar, ibâdet ve taatte devamlı olan erkekler ve ibâdet ve taatte devamlı olan kadınlar, sâdık olan erkekler ve sâdık olan kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, Allah’a karşı mütevâzi olan erkekler ve Allah’a karşı mütevâzi olan kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, edep yerlerini muhafaza eden erkekler ve edep yerlerini muhafaza eden kadınlar ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikreden erkekler ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikreden kadınlar var ya, işte onlar için Allah’u Teâlâ, bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

İzah: Rivâyete göre, Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Her şeyin erkekler için olduğunu görüyorum, kadınlar hakkında herhangi bir hususun zikredildiğini görmüyorum″ deyince, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Böylece Allah’u Teâlâ, bu sayılan ibâdetleri yapan erkek ve kadınlara mağfiret olduğunu ve bunlara çok büyük mükâfat hazırladığını beyan etmiştir.

(وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَمْرًا اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبٖينًا (٣٦)

36. Allah ve Resûlü, bir iş hakkında hükmettiği zaman, hiçbir Mü’min erkek ve hiçbir Mü’min kadın için, artık o işte seçme hakkı olamaz. Her kim Allah’a ve Resûlüne isyan ederse, şüphesiz ki apaçık bir dalâlete düşmüş olur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in halası Ümeyme’nin kızı olan Hz. Zeyneb Bint-i Cahş hakkında nâzil olmuştur.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Zeyneb Bint-i Cahş’ı evlat edinmiş olduğu azatlısı Hz. Zeyd b. Hârise ile evlendirmek istedi. Hz. Zeyneb ise, Kureyş arasındaki nesebi dolayısıyla bunu kabul etmek istemedi ve ″Yâ Resûlullah! Halanızın kızını kölenize mi lâyık görüyorsunuz?″ diye söyledi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in emrine muhalefet etmenin câiz olmadığını açıkça bildirilmiş oldu.

Bu sebeple Hz. Zeyneb, Peygamber Efendimizin emrine uyarak, Hz. Zeyd ile evlenmeyi kabul etti.

Bu Âyet-i Kerîme her ne kadar bu olay üzerine nâzil olsa da, hükmü geneldir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in emri, Allah’ın emri gibidir. Hiçbir Müslümanın; niye, niçin, neden gibi sorgulama hakkı olamaz.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 3-4’te şöyle buyurmuştur:

″O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu,

(وَاِذْ تَقُولُ لِلَّذ۪ٓي اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْف۪ي ف۪ي نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْد۪يهِ وَتَخْشَى النَّاسَۚ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰيهُۜ فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ حَرَجٌ ف۪ٓي اَزْوَاجِ اَدْعِيَٓائِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًاۜ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا (٣٧)

37. Ey Resûlüm! Hani bir zaman Allah’u Teâlâ’nın, kendisine (İslâm ile) nîmet verdiği, senin de (azâd etmekle) nîmet verdiğin kimseye: ″Zevceni tut (onu boşama), Allah’tan kork!″ diyordun. Allah’u Teâlâ’nın ortaya çıkaracağı bir şeyi içinde gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Halbuki Allah’u Teâlâ, kendisinden çekinip korkmana daha lâyıktır. Zeyd, o kadından ayrıldıktan sonra, evlatlıkların, zevcelerini boşadıkları zaman, o zevceler ile evlenmekte Mü’minlere güçlük olmasın diye, Zeyd’in boşadığı Zeyneb’i seninle evlendirdik. Allah’ın emri mutlaka yerine gelir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de şöyle buyurmuştur: Ey Resûlüm! Hatırla o zamanı ki, Allah’u Teâlâ’nın, kendisine İslâm ile lütufta bulunduğu, senin de kölelikten azat ederek ona lütufta bulunduğun Zeyd b. Hârise’ye:

″Hanımın Zeyneb’i boşama, tut. Hanımının hakları hususunda Allah’tan kork″ diyordun. Zeyd hanımını boşadıktan sonra da sen, Allah’ın açığa çıkardığı, Zeyneb ile evlenme konusunu içinde gizliyor, insanların dedikodusundan çekiniyordun. Halbuki Allah’u Teâlâ, kendisinden çekinip korkmana daha lâyıktır. Biz seni Zeyneb ile evlendirdik ki, evlatlıkların boşadıkları eşleriyle evlat edinenlerin evlenmesinde Mü’minler için bir güçlük olmasın. Artık Mü’minler böyle evlilikleri rahatlıkla yapabilsinler. Zîrâ Allah’ın emri mutlaka yerini bulur.

Böylece bir evlatlık hiçbir zaman, evlat edinen kişilerin öz evlâdı olamaz. Evlatlık alınan çocuk, erkek ise analığına, kız çocuğu ise babalığına namahremdir (haramdır). Bu nedenle evlatlık alındığı zaman, çocuk ergenlik çağına geldiğinde bu hususlara dikkat edilmelidir.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i anlatır:

جَاءَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ يَشْكُو فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اتَّقِ اللّٰهَ وَأَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ قَالَ أَنَسٌ لَوْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَاتِمًا شَيْئًا لَكَتَمَ هَذِهِ قَالَ فَكَانَتْ زَيْنَبُ تَفْخَرُ عَلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقُولُ زَوَّجَكُنَّ أَهَالِيكُنَّ وَزَوَّجَنِي اللّٰهُ تَعَالَى مِنْ فَوْقِ سَبْعِ سَمَوَاتٍ (خ عن انس)

Zeyd b. Hârise geldi ve hanımından dolayı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şikâyette bulundu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona: ″Zevceni tut (onu boşama), Allah’tan kork!″ diye buyurdu. Enes Radiyallâhu anhu der ki:

- Şâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vahiyden bir şey gizleyecek olsaydı, Sûre-i Ahzâb, Âyet 37’yi gizlerdi. Yine Enes Radiyallâhu anhu der ki:

- Hz. Zeyneb, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in diğer eşlerine karşı övünür ve ″Sizi aileniz evlendirirken, beni ise yedi kat semânın üstünden Allah’u Teâlâ evlendirdi″ derdi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 22; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7159.

(مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللّٰهُ لَهُ سُنَّةَ اللّٰهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا مَقْدُورًا (٣٨) اَلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللّٰهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيبًا (٣٩))

38-39. Allah’u Teâlâ’nın, kendisine farz kıldığı bir şeyi yerine getirmesi hususunda Peygamber için bir güçlük yoktur. Daha önce gelip geçen

Peygamberler hakkında da Allah’ın sünneti böyledir. Allah’ın emri mutlaka yerine gelecek bir hükümdür.* O Peygamberler ki, Allah’ın emirlerini tebliğ ederler, O’ndan korkarlar ve O’ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah yeter.

( )مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَٓا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمًا (٤٠)

40. Muhammed,sizden hiçbir ricâlin (yetişkin olan oğlan çocuğunun) babası değildir. Lâkin Allah’ın Resûlüdür ve Hâtem’ül-Enbiyâ’dır. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir.

İzah: Peygamberimizin evlatlığı olan Zeyd’in boşadığı hanımı Zeyneb’i Resûlullah (Sallallaâhu aleyhi vesellem)’in alması nedeniyle, münâfıkların: ″O, oğlunun hanımıyla evlendi″ diye dedikodu yapmaları üzerine, Sûre-i Ahzâb, Âyet 37 ile 40’a kadar olan âyetler nâzil olmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Zeyd’i küçük yaşta iken evlat edinmiştir. O bu hâliyle rical mertebesine yetişinceye kadar (yetişkin bir adam oluncaya kadar) devam etti ve ona ″Zeyd b. Muhammed denilmeye başlanmıştı. Allah’u Teâlâ bu âyetle, evlatlıkların öz evlat gibi olmadığını açıklamıştır.

Sûre-i Ahzâb, Âyet 37’de de geçtiği üzere Allah’u Teâlâ, Biz seni Zeyneb ile evlendirdik ki, evlatlıkların boşadıkları eşleriyle evlat edinenlerin evlenmesinde Mü’minler için bir güçlük olmasın. Artık Mü’minler böyle evlilikleri rahatlıkla yapabilsinler. Zîrâ Allah’ın emri mutlaka yerine gelir, diye buyurmuştur.

Yine bu Âyet-i Kerîme’nin devamında Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında: ″Hâtem’ül-Enbiyâ’dır″ diye buyurmuştur. ″Hâtem″ kelime olarak ″Mühür″ anlamına gelmektedir. Allah’u Teâlâ bu âyette, ″Mühür″ ifadesini kullanmıştır ki, artık onunla silsile-i risâlet ve nübüvvet nihâyete ermiştir. Bir daha Peygamber gelmeyecektir. Onun nübüvveti bütün beşeriyete kıyâmete kadar şâmildir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaratılış olarak ilktir. Ancak Peygamberlerin sonuncusu ve hepsinin baş tâcıdır.

Bu hususta İmam Fahreddin er-Râzi Hazretleri şöyle buyurmuştur:

″Hatem’in en üstün olması gereklidir. Görmüyor musun ki bizim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Hâtem’ün-Nebiyyîn″ olduğu için bütün

peygamberlerden daha üstündür.″[1]

Hakîm et-Tirmizî de şöyle buyurmuştur:

″Allah’u Teâlâ, nübüvvetin bütün cüzlerini Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’de toplamış, tamamlamış ve mührüyle de mühürlemiştir. Allah’u Teâlâ, onun delilini gizli tutmamıştır. Nitekim zahirî mührü de iki omuzu arasında belirgin bir şekildeydi.″[2]

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz insanların en hayırlısıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ (م د ت عن ابى هريرة

″Allah katında Âdemoğlunun Efendisi benim. Kabri yarılarak kabrinden ilk çıkacak olan benim. Mahşer günü ilk şefaat edecek ve şefaatı kabul edilecek olan da benim.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

اِنَّمَا بُعِثْتُ خَاتِمًا فَاتِحًا وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَفَوَاتِحَهُ وَاخْتَصَرَ لِى الْحَدِيثُ اِخْتِصَارًا فَلَا يُهْلِكَنَّكُمْ
(اِلَّاالْمُتَهَوِّكُونَ (هب عن قلابة

″Ancak ben gönderildim ki, Peygamberlerin hâtemiyim ve yaratılış itibariyle de ilkiyim. Bana az söz ile çok mânâlar anlatma kâbiliyeti verilmiştir. Bütün fütuhat bana açılmıştır. Hadisler bana kısa ve toplu olarak güzel kelimeler ile çok büyük mânâlı olarak gelmiştir. Siz bu hadislerime uyar ve amel ederseniz helâk olmazsınız. Yalnız hadislerimi hiçe sayarak kıymete almayanlar helâk olur.″[4]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir hadiste de şöyle buyrulmuştur:

فَصَلُّوا خَلْف رَسُول اللّٰه صَلَّي اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَة صُفُوف الْمُرْسَلُونَ ثَلَاثَة صُفُوف وَالنَّبِيُّونَ أَرْبَعَة
وَكَانَ يَلِي ظَهْر رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْرَاهِيم خَلِيل اللّٰه وَعَلَى يَمِينه إِسْمَاعِيل وَعَلَى يَسَاره
إِسْحَاق ثُمَّ مُوسَى ثُمَّ سَائِر الْمُرْسَلِينَ فَأَمَّهُمْ رَكْعَتَيْنِ فَلَمَّا اِنْفَتَلَ قَامَ فَقَالَ إِنَّ رَبِّي أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ أَسْأَلكُمْ هَلْ
أُرْسِلَ أَحَد مِنْكُمْ يَدْعُو إِلَى عِبَادَة غَيْر اللّٰه؟ فَقَالُوا يَا مُحَمَّد إِنَّا نَشْهَد إِنَّا أُرْسِلْنَا أَجْمَعِينَ بِدَعْوَةٍ وَاحِدَة أَنْ لَا
إِلَه إِلَّا اللّٰه وَأَنَّ مَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونه بَاطِل وَأَنَّك خَاتَم النَّبِيِّينَ وَسَيِّد الْمُرْسَلِينَ قَدْ اِسْتَبَانَ ذَلِكَ لَنَا بِإِمَامَتك إِيَّانَا
وَأَنْ لَا نَبِيّ بَعْدك إِلَى يَوْم الْقِيَامَة إِلَّا عِيسَى اِبْن مَرْيَم فَإِنَّهُ مَأْمُور أَنْ يَتَّبِع أَثَرك(القرطبى, الجامع لأحكام

القرآن عن ابن عباس)

Mîraca çıkarken Mescid-i Aksâ'da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in arkasında Peygamberler yedi saf hâlinde namaz kıldılar. Resuller üç saf, Nebîler ise dört saf idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hemen arkasında ise İbrâhim Halîlullah, sağında İsmâil Aleyhisselâm ve solunda İshâk Aleyhisselâm vardı. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm, sonra da diğer Resuller dizilmişti. Onlara iki rek'at namaz kıldırdı. Namazı bitirip ayağa kalkınca şöyle buyurdu:

- Rabbim bana: ″Sizden herhangi birinize Allah'tan başkasına ibâdet etmeye dâvet etmek için bir emir verip vermediğini sormamı vahyetti.″ Onlar dediler ki:

- Yâ Muhammed! Bizler şâhitlik ederiz ki, hepimiz aynı çağrı olan -Lâ ilâhe illallâh- demeye dâvet etmek üzere ve onun dışında tapındıkları bütün varlıkların bâtıl olduğunu, senin de Nebîlerin hâtemi ve Resullerin Efendisi olduğunu söylemek üzere gönderildik. Bu husus zâten senin bize imamlık yapman ile de açıkça ortaya çıkmış bulunuyor. Ayrıca kıyâmet gününe kadar Meryem oğlu Îsâ dışında hiçbir Peygamberin gelmeyeceği de bunu göstermektedir. Meryem oğlu Îsâ ise, senin izini izlemekle emrolunacaktır.[5]

Îsâ Aleyhisselâm, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den evvel İsrailoğullarına gönderilmiş bir Peygamberdi. Kıyâmete yakın dünyâya inmesi, bir nübüvvet vazifesini hâiz olarak değildir. O da Hâtem'ul-Enbiyâ Efendimizin şeriatiyle amelde bulunacaktır. Yani yeryüzüne indiğinde Peygamber olarak değil, bizzat Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak inecek ve adâletle hükmedecektir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve izahlarına bakınız.

Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin ilk olarak yaratılması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 35 ve izahına; onun diğer Peygamberlerden üstünlüğüne dair de, Sûre-i Bakara, Âyet 253 ve Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82 ve izahlarına bakınız.

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 6, s. 31.

[2] Hakîm et-Tirmizî, Hatm'ul-Evliyâ, s. 340.

[3] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî,

Menâkib 3.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4983; Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 10163; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 139/5.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 95.

( )يَآ اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثٖيرًاۙ (٤١) وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصٖيلًا (٤٢ (

41-42. Ey îman edenler! Allah'u Teâlâ'yı çok zikredin.* Ve O'nu sabah akşam tesbih edin.

İzah: Allah'u Teâlâ, yüzlerce Âyet-i Kerîme'de, zikirden ve zikrullahtan bahsetmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de çok sayıda Hadis-i Şerif'i vardır.

Zikir, kullanıldığı yere göre; zikrullah, namaz, Kur'ân, nasihat ve öğüt gibi anlamlara gelir. Zikrullah da, genellikle doğrudan doğruya "Allah, Lâ ilâhe illallâh" gibi Allah'u Teâlâ'nın isimlerinden birisini tek veya toplu, sesli yahut gizli olarak söyleyerek yapılan bir ibâdet şeklidir.

Bu Âyet-i Kerîme de, doğrudan doğruya Zikrullah ile ilgili olan bir emirdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرِضُ اللّٰهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عُذْرٍ غَيْرَ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ وَلَمْ يَعْذُرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَغْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغِنَى وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمِ وَالصِّحَّةِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَعَلَى كُلِّ حَالٍوَقَالَ: (وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَته قَالَ اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ: (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ). (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابن عباس)

"Allah'u Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdete belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullaha bir sınır koymamış ve zikrullah hususunda delilerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah'u Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[1] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42'de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu

âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43’te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâttan nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah’u Teâlâ, Mü’minlere karşı çok merhametlidir.″[2]

Zikrullah hakkında Resûlü Kibriyâ Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعِهَا فِى دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ اِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكْرُ اللّٰهِ تَعَالَى (حم ت عن ابى الدرداء)

″Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?″ ″Evet″ dediler. Buyurdu ki: ″İşte o, zikrullahtır.″[3]

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

″Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?″ Buyurdu ki: ″Allah’ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır.″[4]

اَكْثِرُوا ذِكْرَ اللّٰهِ حَتَّى يَقُولُوا مَجْنُونٌ (حم ع حب ك هب عن ابى سعيد)

Allah’ın zikrini o kadar çok yapın ki, hattâ (münâfıklar) size, ″Deli oldu″ desinler.[5]

اُذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًا حَتَّى يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ لَكُمْ تُرَائُونَ. (طب هب عن ابن عباس)

Allah’u Teâlâ’yı çok zikredin; hattâ o derece olsun ki münâfıklar, ″Siz gösteriş yapıyorsunuz″ desinler.[6]

مَنْ أَطَاعَ اللّٰهَ فَقَدْ ذَكَرَ اللّٰهَ وَإِنْ قَلَّتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ، وَمَنْ عَصَى اللّٰهَ فَلَمْ يَذْكُرْهُ وَإِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ (طب كر عن واقد ض هب عن ابن ابى عمران)

″Her kim Allah’a mûti ise, muhakkak zikrullah eder; eğer namazı, orucu ve Kur’ân okuması az ise de bu kimse Allah’a mûtîdir. Her kim de Allah’a âsi ise,

zikrullah etmez; eğer namazı, orucu ve Kur'ân okuması çok ise de bu kimse Allah'a âsidir."[7]

لِاَنْ أَقْعُدَ مَعَ أَقْوَامٍ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ مِنْ بَعْدِ صَلاَةِ الْفَجْرِ اِلٰى أَنْ تَطْلَعَ الشَّمْسُ أَحَبَّ اِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةً مِنْ بَنِى اِسْمَاعِيلَ دِيَةُ كُلَّ رَجُلٍ مِنْهُمْ اِثْنَا عَشَرَ أَلْفًا لِاَنْ أَقْعُدَ مَعَ أَقْوَامٍ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ مِنْ بَعْدِ صَلاَةِ الْعَصْرِ اِلَى أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ أَحَبَّ اِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةً مِنْ بَنِى اِسْمَاعِيلَ دِيَةُ كُلَّ رَجُلٍ مِنْهُمْ اِثْنَا عَشَرَ أَلْفًا. (ع د عن انس)

"Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar bir cemaatle birlikte zikrullah etmek, İsmâil evlâdından dört kimseyi, her birinin diyeti pahasına on iki bin dirhem verip kurtarmaktan daha sevgilidir. Yine ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar bir cemaatle oturup zikrullah etmek, İsmâil evlâdından dört kimseyi, her birinin diyeti pahasına yine on iki bin dirhem verip kurtarmaktan daha sevgilidir."[8]

Bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنْ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anlardım."[9]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ نُجَدِّدُ إِيمَانَنَا قَالَ أَكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ (حم ك عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Îmanınızı yenileyin" diye buyurdu. "Yâ Resûlallah! Îmanımızı nasıl yenileriz?" diye sorulunca, şöyle buyurdu: "Lâ ilâhe illallâh sözünü çok söyleyin.[10]

Cehrî ve hâfi zikir ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 200 ve Sûre-i Â'raf, Âyet 205 ve izahlarına bakınız.

Yine ″O’nu tesbih edin″ diye geçen ifade de, geçtiği yere göre, Allah’u Teâlâ’yı noksan sıfatlardan tenzih edin, namaz kılın, Allah’u Teâlâ’yı zikredin gibi mânâlara gelmektedir. Bu âyette kasdedilen de, Allah’u Teâlâ’yı noksan sıfatlardan tenzih ederek ve yücelterek O’nun isimlerini söylemektir. Bu husus Sûre-i Kâf, Âyet 39-40’ta da şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! O halde (müşriklerin sözlerine) sabret. Güneşin doğuşundan ve batışından evvel Rabbini hamd ile tesbih et.* Ve gecenin bir kısmında ve secdelerin akabinde O’nu tesbih et.″

Belli sayılarda yapılan bu tesbih ile ilgili olarak çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

مُعَقِّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً وَأَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً (م كعب بن عجرة)

″Farz namazların ardı sıra söylenecek güzel zikirler vardır ki, onları her farz namazların ardından söyleyen ve yapan kimse hiçbir vakit hüsrâna uğramaz. Bunlar otuz üç defa Subhânallâh, otuz üç defa Elhamdulillâh, otuz dört defa Allâh’u Ekber’dir.″[11]

مَنْ سَبَّحَ اللّٰهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللّٰهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللّٰهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتْلِكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ (م عن ابى هريرة)

Bir kimse her namazın ardından; otuz üç defa Subhânallah, otuz üç defa ″Elhamdulillâh″, otuz üç defa ″Allah’u Ekber″ der ve yüz sayısını da, ″Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdu ve hüve alâ külli şey’in kadîr″[12] diyerek tamamlarsa, onun günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile Allah’u Teâlâ onu bağışlar.[13]

İşte her namazdan sonra bu tesbihlerin okunması bu gibi Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden dolayıdır. Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقُولُ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ مِائَةَ مَرَّةٍ اِلَّا بَعَثَهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَوَجْهُهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَلَمْ يُرْفَعُ لِاَحَدٍ يَوْمَئِذٍ عَمَلُ اَفْضَلُ مِنْ عَمَلِهِ اِلَّا مَنْ قَالَ مِثْلَ قَوْلِهِ أَوْ زَادَ (طب عن ابى الدرداء)

Bir kul günde yüz kere ″Lâ ilâhe illallâh″ derse muhakkak Allah’u Teâlâ onu

mahşer günü yüzü ayın on dördü gibi olarak diriltir. Kişi için o zaman onun bu amelinden daha üstün bir amel gösterilemez. Ancak "Lâ ilâhe illallâh" zikrini onun gibi ya da daha fazla söyleyenler başka.[14]

[1] Sûre-i Al-i İmran, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 280.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[4] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11226, 11246; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 80/10.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 126 15; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 557.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17867; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 706; Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 5914; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 405/4.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 344/13.

[9] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[10] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8353; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7766; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1768.

[11] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (144 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1449.

[12] Bu ifadenin mânâsı: Allah'tan başka ilah yoktur. O, birdir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O, her şeye kâdirdir.

[13] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (142 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1448.

[14] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 365/12.

( )هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَٰئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا (٤٣ (

43. O Allah ki, sizi zulumâttan nûra çıkarmak için size merhamet eder. Melekleri de sizin için bağışlanma diler. O, Mü'minlere karşı çok merhametlidir.

İzah: Allah'u Teâlâ kullarını severek yaratmıştır. Onların azap görmelerini istemez. Onların hidâyet üzere olmaları için kitaplar ve Peygamberler göndermiştir. Allah'u Teâlâ kullarına karşı çok merhametlidir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَوَّلُ شَيْئٍ خَطَّهُ اللّٰهُ تَعَالَى فِي الْكِتَابِ الْاَوَّلِ اِنِّى اَنَا اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا (إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ (الديلمى عن ابن عباس

"Levh-i Mahfuz'da Allah'ın yazdığı ilk söz şudur: Muhakkak ki Ben Allah'ım Benden başka ilah yoktur. Rahmetim gazabımı geçmiştir. Kim ki Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederse, ona Cennet vardır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(أَلَا كُلُّكُمْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ شَرَدَ عَلَى اللّٰهِ شِرَادَ الْبَعِيرِ عَلَى أَهْلِهِ (حم ك د عن امامة

"Haberiniz olsun ki, ehline âsi olan deve gibi Allah'a âsi olmadıkça, hepiniz Cennete girersiniz."[2]

Bu hususta Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna (Havâzin kabilesinden) bâzı esirler gelmişti. Esirler arasında emzikli bir kadın vardı. Çocuğunu kaybetmişti. O kadın, göğsüne biriken sütü sağıyor, çocuklara veriyor, emziriyordu. Bu kadın, esirler arasında çocuğunu bulunca, hemen alıp sinesine bastı ve derin bir şefkatle çocuğunu emzirmeye başladı. Bunu görünce Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bize:

أَتُرَوْنَ هَذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ قُلْنَا لَا وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ فَقَالَ لَلّٰهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا
((خ م عن عمر بن الخطاب

"Şu kadının kendi çocuğunu ateşe atabileceğini düşünür müsünüz?" dedi. Biz de:

″Hayır, bunu asla yapmaz!″ dedik. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İşte Allah'u Teâlâ kullarına, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden daha merhametlidir″ buyurdu.[3]

Meleklerin Mü'minler için duâ ve istiğfar ettiklerine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هَذَا الْاَمْرَ الَّذِى تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَاِذَا خَلَوْتَ فَحَرَّكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ وَأَحَبَّ فِى اللّٰهِ وَأَبْغَضَ فِى اللّٰهِ يَا أَبَا رَزِّينَ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ اِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلَ فِيكَ فَصِلْهُ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمِلَ جَسَدَكَ فِى ذَلِكَ فَافْعَلْ. (هب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا وابو حاتم عن ابى رزين)

″Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah'u Teâlâ'dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: ″Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver.″ İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap. ″[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 160/2; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 156; Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21197; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 171, 7735.

[3] Sahih-i Buhârî, Edep 18; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (22).

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 166/4.

( )تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَاَعَدَّ لَهُمْ اَجْرًا كَرِيمًا (٤٤)

44. Mü'minler, Allah'a kavuştukları gün, Allah tarafından ″Selâm″ ile karşılanırlar. Allah'u Teâlâ, onlar için çok güzel bir mükâfat da hazırlamıştır.

( )يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًاۙ (٤٥) وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا (٤٦)

45-46. Ey Peygamber! Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Ve O’nun izniyle Allah’a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا أُنْزِلَتْ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا دَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا وَمُعَاذًا، وَقَدْ كَانَ أَمَرَهُمَا أَنْ يَخْرُجَا إِلَى الْيَمَنِ، فَقَالَ: انْطَلِقَا وَبَشِّرَا، وَلا تُنَفِّرَا، وَيَسِّرَا وَلا تُعَسِّرَا، فَإِنَّهُ قَدْ أُنْزِلَتْ عَلِيَّ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا عَلَى أُمَّتِكِ وَمُبَشِّرًا بِالْجَنَّةِ وَنَذِيرًا مِنَ النَّارِ وداعيًا إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللّٰهُ وسراجًا مُنيرًا بِالْقُرْآنِ (طب عن ابن عباس)

″Ey Peygamber! Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik″ diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 45 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali’yi ve Hz. Muâz’ı çağırdı. Onları Yemen’e gönderip şöyle dedi: ″Haydi gidin. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Çünkü bana indirildi ki: ″Ey Peygamber! Biz seni ümmetinin üzerine bir şâhit, Cennetle müjdeleyici ve Cehennemden korkutucu ve Allah’ın birliğine dâvet edici ve Kur’ân ile nûr saçan bir kandil olarak gönderdik.″[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11675.

(وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِاَنَّ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَضْلًا كَبِيرًا (٤٧)

47. Ey Habîbim! Mü’minlere, kendileri için Allah tarafından büyük bir lütuf olduğunu müjdele.

İzah: Rivâyete göre; Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i mağfirete kavuşmakla müjdeleyen, ″Tâ ki Allah’u Teâlâ senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın…″[1] âyeti nâzil olunca, Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Senin hakkında Allah’u Teâlâ’nın ne yapacağını bilmiş olduk, ya bizim hakkımızda ne yapacaktır?″ deyince, ″Ey Habîbim! Mü’minlere, kendileri için Allah tarafından büyük bir lütuf olduğunu müjdele″ diye geçen bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuş ve Mü’minler, ilâhi lütfa nâil olmakla müjdelenmişlerdir.[2]

[1] Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[2] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 6, s. 2818.

(وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ اَذٰيهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا (٤٨)

48. Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme. Onların eziyetlerine aldırma ve Allah’a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَاۚ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (٤٩)

49. Ey îman edenler! Mü’min kadınları nikâhlar, sonra da onlarla birleşmeden boşarsanız, artık onlar üzerinde sizin sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. O halde onlara, (mehir belirlenmemişse) bir mut’a verin ve onları güzel bir sûrette salıverin.

İzah: Boşanmış bir kadının iddet müddeti, hayız görmüyorsa, boşandığı günden itibaren doksan gündür. Eğer hayız görüyorsa, o zaman üç hayız görmekle iddeti sona erer. Şâyet bir kimse Mü’min bir kadınla evlenip de, onunla ilişkiye girmeden onu boşarsa, kişinin bu kadını üç ay olan iddet süresince bekletmeye hakkı yoktur. Çünkü âyette de geçtiği üzere, kendisiyle cinsi temas yapılmadan önce boşanan kadın için iddet yoktur.

Âyet-i Kerîme’de geçen, ″Mut’a″ kelimesinden maksat; kişinin hâline göre cimâ olmadan boşadığı kadına mal veya para vermesidir. Durumu zayıf olanında gücüne göre elbise veya başörtüsü gibi bir şeyler vermesi lâzım, demektir.

Fakat evlendikten sonra, kendisiyle cimâ vukû bulmayan kadın için mehir belirlenmişse, o zaman bu mehrin yarısının o kadına iade edilmesi gerekir. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 237’de şöyle geçmektedir:

″Eğer mehri belirlenmiş zevcelerinizi, cimâ etmeden boşarsanız, o zaman mehrin yarısı kadınındır. Ancak kadının veya nikâh bağı elinde bulunanın (kocanın) kendilerine ait olan kısmı bağışlamaları müstesnâ. Bağışlamakla takvâya daha fazla yaklaşmış olursunuz. Birbirinize iyilikte bulunmayı unutmayın. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.″

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَحْلَلْنَا لَكَ اَزْوَاجَكَ الّٰتٖٓي اٰتَيْتَ اُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمٖينُكَ مِمَّٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الّٰتٖي هَاجَرْنَ مَعَكَۘ وَامْرَاَةً مُؤْمِنَةً اِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ اَنْ يَسْتَنْكِحَهَاۗ خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنٖينَۜ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فٖٓي اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحٖيمًا (٥٠)

50. Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin zevcelerini ve Allah’u Teâlâ’nın sana ganîmet olarak verdiği câriyeleri, seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halanın kızlarını, dayının kızlarını ve teyzenin kızlarını sana helâl kıldık. Eğer Mü’min bir kadın, kendisini Peygambere bağışlar ve Peygamber de onu nikâhlamak isterse, bunu da sana helâl kıldık. Bu hüküm, Mü’minlerden ayrı olarak sâdece sana mahsustur. Mü’minlere, zevceleri ve sahip oldukları câriyeleri hakkında neleri farz kıldığımızı elbette bilmekteyiz. Bütün bunlar, sana güçlük olmaması içindir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu âyetin nüzul sebebine dair Peygamber Efendimizin amcası olan Ebû Tâlib’in kızı Ümmü Hâni’den şöyle nakledilmiştir:

خَطَبَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاعْتَذَرْتُ إِلَيْهِ فَعَذَرَنِي ثُمَّ أَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى {إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ} الْآيَةَ قَالَتْ فَلَمْ أَكُنْ أَحِلُّ لَهُ لِأَنِّي لَمْ أُهَاجِرْ كُنْتُ مِنْ الطُّلَقَاءِ (ت أم هانئ بنت أبي طالب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana talib oldu. Ancak ben ona özür beyan ettim, o da benim özrümü kabul etti. Daha sonra Allah’u Teâlâ: ″Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin zevcelerini ve Allah’u Teâlâ’nın sana ganîmet olarak verdiği câriyeleri, seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halanın kızlarını, dayının kızlarını ve teyzenin kızlarını sana helâl kıldık…″ diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 50’yi indirdi. Ümmü Hâni dedi ki: ″Artık ona helâl olmuyordum, çünkü ben hicret etmemiştim. Ben Mekke’nin fethinde serbest bırakılanlardanım.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 34.

(تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِي اِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُۜ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَۜ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَا اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فٖي قُلُوبِكُمْۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٖيمًا حَلٖيمًا ٥١)

51. Ey Resûlüm! Onlardan (zevcelerinden) dilediğini geri bırakırsın ve dilediğini kendi yanına alabilirsin. Geri bıraktığından da kimi istersen yanına alabilirsin, bunda sana bir günah yoktur. Sana verilen bu seçme hakkı, zevcelerinin gözlerinin aydın olmalarına ve mahzun olmamalarına ve haklarında ne yaparsan cümlesine rızâ göstermelerine daha uygundur. Allah’u Teâlâ, kalplerinizde olanı

bilir. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bu âyet hakkında Hz. Âişe annemiz şöyle buyurmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنُنَا إِذَا كَانَ فِي يَوْمِ الْمَرْأَةِ مِنَّا بَعْدَ مَا نَزَلَتْ {تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ} فَقَالَتْ لَهَا مُعَاذَةُ فَمَا كُنْتِ تَقُولِينَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَأْذَنَكِ قَالَتْ كُنْتُ أَقُولُ إِنْ كَانَ ذَاكَ إِلَيَّ لَمْ أُوثِرْ أَحَدًا عَلَى نَفْسِي (م عن عائشة)

″Ey Resûlüm! Onlardan (zevcelerinden) dilediğini geri bırakırsın ve dilediğini kendi yanına alabilirsin…″ diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 51 nâzil olduktan sonra, bizim nöbetimizde başka bir eşiyle beraber kalmak istediğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizden izin isterdi. Muâze Radiyallâhu anhâ ekledi: Hz. Âişe’ye, ″Senden izin istediğinde, sen ne derdin? ″diye sorduğumda, Hz. Âişe, ″Eğer bu iş bana kalmış olsaydı, yanında benden başka kadının olmasını tercih etmezdim dedim″ karşılığını verdi.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Talak 4 (23 Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7166.

(لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا (٥٢))

52. Ey Habîbim! Artık bundan sonra senin için başka kadınlarla evlenmek helâl değildir. Güzellikleri hoşuna gitse de bunları başka zevceler ile değiştirmek de helâl değildir. Ancak sahip olduğun câriyeler müstesnâ. Allah’u Teâlâ her şeyi gözetleyendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme nâzil olduğu vakit, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in dokuz hanımı vardı. Bu hüküm, Resûlü Ekrem’in zâtına mahsustur. Yoksa ümmeti aynı anda dörtten fazlası ile evlenemez.

Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde, nikâhı altında dokuz hanımı vardı. Bunlar: Âişe, Hafsa, Ümmü Habîbe, Sevde, Ümmü Seleme, Meymûne, Zeyneb bint-i Cahş, Cüveyriye ve Safiyye Radiyallâhu anhum.

(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ اِنٰيهُ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَاْنِسِينَ لِحَدِيثٍ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَاِذَا سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ اَبَدًا اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمًا (٥٣) اِنْ تُبْدُوا شَيْـًٔا

أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (٥٤)

53-54. Ey îman edenler! Peygamberin evlerine, yemeğe dâvet edilmeksizin girip de yemek vaktini beklemeyin. Ancak dâvet edildiğiniz zaman girin. Lâkin yemeği yer yemez dağılın, orada birbirinizle sohbete dalarak oturup kalmayın. Bu haller, Peygambere eziyet verir ve kendisi sizi çıkarmaktan utanır. Halbuki Allah'u Teâlâ, hakkı bildirmekten hayâ etmez. Peygamberin zevcelerinden bir şey sormak isterseniz, örtü arkasından sorun. Bu hâl, sizin kalbiniz için de onların kalpleri için de daha temizdir. Allah'ın Resûlüne sizin eziyet vermeniz ve kendinden sonra zevcelerini nikahlamanız ebediyyen câiz değildir. Bu haller, şüphesiz Allah katında büyük bir günahtır.* Siz bir şeyi açığa vursanız da, gizleseniz de şüphesiz ki Allah'u Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

بُنِيَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِزَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ بِخُبْزٍ وَلَحْمٍ فَأُرْسِلْتُ عَلَى الطَّعَامِ دَاعِيًا فَيَجِيءُ قَوْمٌ فَيَأْكُلُونَ وَيَخْرُجُونَ ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ فَيَأْكُلُونَ وَيَخْرُجُونَ فَدَعَوْتُ حَتَّى مَا أَجِدُ أَحَدًا أَدْعُو فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ مَا أَجِدُ أَحَدًا أَدْعُوهُ قَالَ ارْفَعُوا طَعَامَكُمْ وَبَقِيَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ يَتَحَدَّثُونَ فِي الْبَيْتِ... (خ عن انس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Zeyneb bint-i Cahş ile evliliğinin düğün yemeği ekmekle et idi. Ben de insanları yemeğe dâvet etmek için gönderildim. Bir grup geliyor ve yemek yiyip gidiyorlardı. Sonra onların ardından başka bir grup geliyor, onlar da yiyorlar ve çıkıp gidiyorlardı. Ben çağıracağım kimseyi bulamayıncaya kadar cemaatin hepsini dâvet ettim. Sonra, "Yâ Resûlallah! Artık dâvet edecek kimse kalmadı" dedim. Peygamberimiz: "Yemek sofrasını kaldırın" dedi. Ancak yemekten sonra üç kişilik bir grup evde kalıp konuşmaya devam ettiler. Peygamberimiz, Hz. Âişe'nin odasına kadar gitti de,"es-Selâmu aleykum ehlel-beyti ve rahmetullâh (Ey ev ahâlisi! Allah'ın selâmı ve rahmeti sizin üzerinize olsun)" dedi. Hz. Âişe de, "Allah'ın selâmı ve rahmeti senin üzerine de olsun, ehlini nasıl buldun; Allah sana mübârek eylesin! " dedi.

Peygamberimiz sırasıyla kadınların hepsini dolaşıyor ve onlara Hz. Âişe'ye söylediği sözlerin benzerini söylüyor, onlar da Peygamberimize Hz. Âişe'nin söylediği gibi sözler söylüyorlardı. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Zeyneb'in evine döndü ve bu üç kişiyi, hâlâ evde oturup konuştuklarını gördü. Peygamberimiz çok nezâket sahibi idi. Bu sebeple tekrar

Hz. Âişe’nin odası tarafına çıkıp gitti. Nihâyet o üç kişinin çıkıp gittiklerini kendisine ben mi haber verdim yahut başkası tarafından mı haber verildi hatırlamıyorum. Peygamberimiz eve geri döndü. Nihâyet ayağını kapının eşiğine koyunca, bir ayağı içeride, diğer ayağı dışarıda iken kendisiyle benim arama kapı perdesini sarkıtıp indirdi ve bu sırada bu Hicâb (Resûlü Ekrem’in hanımlarıyla örtü arkasından konuşma) âyeti nâzil oldu.[1]

Nakkaş şöyle anlatıyor: ″Allah’ın Resûlüne sizin eziyet vermeniz ve kendinden sonra zevcelerini nikahlamanız ebediyyen câiz değildir″ diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 53 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ayağa kalkıp şöyle hitap etti:

يَا مَعْشَرَ اَهْلِ الْاِيمَانِ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى فَضَّلَنِى عَلَيْكُمْ تَفْضِيلًا وَفَضَّلَ نِسَائِى عَلَى نِسَائِكُمْ تَفْضِيلًا الْحَدِيثِ
((الشفاء عن النقاش

″Ey Ehl-i îman topluluğu! Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, beni sizlere tam anlamıyla üstün kılmıştır. Hanımlarımı da, hanımlarınıza üstün kılmıştır.″[2]

Sûre-i Ahzâb, Âyet 54’te de Allah’u Teâlâ: ″Siz bir şeyi açığa vursanız da, gizleseniz de şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir″ diye buyurmaktadır. Yani bilesiniz ki sizler, Sûre-i Ahzâb, Âyet 53’te geçen hususlara dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ehl-i Beyti hakkında âşikâr veya kötü bir zanda bulunur yahut açıktan söylerseniz, Allah’u Teâlâ bunu bilir ve cezânızı verir, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî Tefsir- i Ahzab 7; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7164.

[2] Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 176.

(لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فٖي اٰبَٓائِهِنَّ وَلَٓا اَبْنَٓائِهِنَّ وَلَٓا اِخْوَانِهِنَّ وَلَٓا اَبْنَٓاءِ اِخْوَانِهِنَّ وَلَٓا اَبْنَٓاءِ اَخَوَاتِهِنَّ وَلَا
نِسَٓائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّۚ وَاتَّقٖينَ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدًا (٥٥))

55. Peygamberin zevcelerinin; babalarına, oğullarına, kardeşlerine, erkek kardeşlerinin oğullarına, kız kardeşlerinin oğullarına, Mü’min kadınlara ve sahip oldukları kölelerine görünmelerinde hiçbir günah yoktur. Ey Peygamberin zevceleri! Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeye şâhittir.

İzah: Hicâb âyeti; Resûlü Kirâm’ın hanımları ile örtü arkasından konuşulması emredilen Sûre-i Ahzâb, Âyet 53 nâzil olunca, Peygamber Efendimizin

hanımlarının babaları, kardeşleri ve yakınları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, ″Biz de mi onlarla örtü arkasından konuşacağız″ diye sordular. İşte bunun üzerine de bu âyet nâzil oldu.

Bu Âyeti Kerîme’de amca ve dayı belirtilmemiştir. Bunlar da baba hükmünde olduğu için, Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ ″Babaları″ diye çoğul kullanarak bunları da dâhil etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de, Resûlü Ekrem Efendimizin hanımlarının örtü arkasından konuşmasını gerektirmeyen kişiler sayılırken, bunlardan birinin de, onların sahip oldukları köleler olduğu zikredilmiştir. Bunlardan maksat, köleler ve câriyelerdir. Bunların üzerindeki sahiplik hakkı, onların saygılı bir vaziyet almalarını gerektirir ve bunlar dâimâ hizmetle meşguldürler, onlardan tamamen kaçınabilmek zor bir durumdur. Bundan dolayı bunlar tam yabancı erkekler ve kadınlar gibi değildirler. Bununla beraber bir görüşe göre bunlardan maksat yalnız câriyelerdir. Özet olarak; bu bildirilen kimseler ile perdesiz görüşebilir, bu yasak değildir.

( )اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّۜ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْل۪يمًا (٥٦ (

56. Şüphesiz ki, Allah’u Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salavat getirirler. Ey îman edenler! Siz de ona salât-u selâm getirin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak el-Hasen b. Ali Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Yâ Resûlallah! Hakk Teâlâ’nın, ″Şüphesiz ki, Allah’u Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salavat getirirler...″ diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 56 hakkında ne dersin? diye sorulunca, şöyle buyurdu:

إِنَّ هَذَا لَمِنْ مَكْتُوم وَلَوْلا أَنَّكُمْ سَأَلْتُمُونِي عَنْهُ مَا أَخْبَرْتُكُمْ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَّلَ بِي مَلَكَيْنِ لَا أُذْكَرُ عِنْدَ عَبْدٍ مُسْلِمٍ فَيُصَلِّي عَلَيَّ إِلَّا قَالَ ذَانِكَ الْمَلَكَانِ غفَرَ اللّٰهُ لَكَ وَقَالَ اللّٰهُ وَمَلَائِكَتُهُ جوَابًا لَذَيْنِكَ الْمَلَكَيْنِ آمِينَ وَلَا يُصَلِّي عَلَيَّ أَحَدُ إِلَّا قَالَ ذَانِكَ الْمَلَكَانِ غفَرَ اللّٰهُ لَكَ وَقَالَ اللّٰهُ وَمَلَائِكَتُهُ جوَابًا لَذَيْنِكَ الْمَلَكَيْنِ آمِينَ (طب عن الحسن بن على)

Şüphesiz ki bu, örtülüp gizli tutulmuş ilimdendir. Şâyet siz bu hususta bana sormamış olsaydınız, bu hususu ben size haber vermezdim. Allah’u Teâlâ, benim için iki melek görevlendirmiştir. Bir Müslümanın yanında adım zikredilince, o

bana salavat getirecek olursa, mutlaka o iki melek: ″Allah’u Teâlâ seni bağışlasın ″ derler. Allah ve melekleri de bu iki meleğe cevap olarak, ″Âmin″ derler. Bir Müslümanın yanında adım zikredildiği halde, o da bana salavat getirmeyecek olursa, mutlaka o iki melek: ″Allah’u Teâlâ seni bağışlamasın″ derler. Allah ve melekleri de o iki meleğe, ″Âmin″ diye cevap verirler.[1]

Salavat: Bir kimseyi övmek, methetmek ve onu, üstün vasıflarıyla yüceltmek, demektir. Allah’u Teâlâ’nın ve meleklerin, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine salavat getirmeleri ise, onu överek şânını yüceltmeleridir.

Bu hususta Ebu’l-Âliye Hazretleri der ki: ″Allah’u Teâlâ’nın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e salavatı, meleklerin yanında ondan övgü ile bahsetmesidir.″[2]

Allah’u Teâlâ çok sayıda Âyet-i Kerîme’de de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’den övgüyle bahsetmektedir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Ahzâb, Âyet 45-46:

″Ey Peygamber! Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Ve O’nun izniyle Allah’a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik.″

Sûre-i İnşirâh, Âyet 4:

″Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik.″

Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107:

″Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.″ Allah’u Teâlâ önceki Peygamberleri, sâdece kendi kavimlerine göndermişti. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i ise bütün âlemlere Peygamber olarak göndermiştir.

Yine bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî‘de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لَوْلَكَ لَوْلَكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ.

″Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin Ben, eflâkı (gökleri, yeri ve bütün

mükevvenâtı) yaratmazdım.″[3]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ey îman edenler! Siz de ona salât-u selâm getirin″ diye buyrulduğu üzere Müslümanlar, namazlarında, duâlarında, yaptıkları musâfahada, okuttukları mevlidlerde, vesair zamanlarda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine salât-u selâm getirirler.

Salavat-ı Şerife’nin önemine ve faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ ثُمَّ انْسَلَخَ قَبْلَ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ أَدْرَكَ عِنْدَهُ أَبَوَاهُ الْكِبَرَ فَلَمْ يُدْخِلاَهُ الْجَنَّةَ (ت عن ابى هريرة)

″Yanında ismim zikredildiği halde, bana salavat getirmeyen kimsenin burnu yerde sürtülsün. Ramazan ayına girdiği halde günahlarını bağışlatmadan Ramazandan çıkan kimsenin de burnu yerde sürtülsün. Yanında anne ve babası ihtiyarlamasına rağmen onları râzı etmediğinden dolayı Cennete giremeyen kimsenin de burnu yerde sürtülsün.″[4]

مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِى يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قَضَى اللّٰهُ لَهُ مِائَةَ حَاجَةٍ سَبْعِينَ مِنْهَا لِآخِرَتِهِ وَثَلاَثِينَ مِنْهَا لِدُنْيَاهُ (ابن النجار عن جابر)

″Kim günde bana yüz kere Salavat-ı Şerife getirirse Allah’u Teâlâ, yetmişi âhiretinden otuzu da dünyâsından yüz ihtiyacını giderir.″[5]

اَلصَّلاَةُ عَلَى نُورٌ عَلَى الصِّرَاطِ فَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثَمَانِينَ مَرَّةً غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُ ثَمَانِينَ عَامًا (قط وابن شاهين عن ابى هريرة)

″Bana salavat okumak, sıratta nûrdur. Bir kimse bana Cuma günü seksen defa salavat okursa, seksen senelik günahı bağışlanır.″[6]

أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلاَةً (ت عن ابن مسعود)

″Mahşer günü insanların bana en yakını, bana en çok Salavat-ı Şerife getirenidir.″[7]

لَا صَلٰوةَ لِمَنْ لَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ (الشفاء)

″Benim üzerime salât-u selâm getirmeyenin, namazı kabul olmaz.″[8]

Hz. Enes'ten nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

(كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٌ حَتَّى يُصَلَّ عَلَى النَّبِيِّ (الديلمى عن انس

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e salât-u selâm getirilmedikçe, her duâ önlenir (kabul edilmez).″[9]

Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirilen Salavat-ı Şerife'lerin, mahşerde bir kimseye nasıl fayda sağlayacağı hakkında şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِذَا خَفَّتْ حَسَنَاتُ الْمُؤْمِنِ أَخْرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَاقَةً كَالْأُنْمُلَةِ فَيُلْقِيهَا فِي كِفَّةِ الْمِيزَانِ الْيُمْنَى الَّتِي فِيهَا حَسَنَاتُه فَتَرْجَحُ الْحَسَنَاتُ فَيَقُولُ ذَلِكَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي! مَا أَحْسَنَ وَجْهَكَ وَمَا أَحْسَنَ خَلْقَكَ فَمَنْ أَنْتَ؟ فَيَقُولُ أَنَا مُحَمَّدٌ نَبِيُّكَ وَهَذِهِ صَلَوَاتُكَ الَّتِي كُنْتَ تُصَلِّي (عَلَيَّ قَدْ وَفَّيْتُكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهَا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

Mü'minin mizan başında iken tartılan iyi amelleri hafif geldiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, üzerinde yazı bulunan parmak kadar bir kâğıdı çıkartır ve onu kulun iyi amellerinin bulunduğu terazinin sağ kefesine bırakır. Böylelikle sevapları ağır basar. O Mü'min kul, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Anam babam sana fedâ olsun! Ne kadar güzel bir yüzün var, ne kadar güzel bir yaratılışın var! Sen kimsin?″ deyince Resûlü Ekrem Efendimiz: ″Ben senin Peygamberin Muhammed'im. İşte bunlar da senin bana getirmiş olduğun Salavat-ı Şerife'lerdir. İşte bunlara en çok ihtiyaç duyduğun bir zamanda onları sana geri ödüyorum″ diye buyurur.[10]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2687.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce Tercümesi ve Şerhi, c. 3, s. 169.

[3] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

[4] Sünen-i Tirmizî, Daavât 101.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 327/12.

[6] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 719; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2149.

[7] Sünen-i Tirmizî, Salât 357, Daavât 110.

[8] Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 449.

[9] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 342/12; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2149, 3988. Yine bakınız: Sünen-i Nesâî, Sehvi Secde 48; Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 450.

[10] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 164; Ayrıca bakınız: İmâm-ı Şa'râni, Muhtasaru Tezkirat'il-Kurtubî, s. 58.

( )اِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا (٥٧ (

57. Şüphesiz ki Allah'a ve Resûlüne eziyet verenlere, işte onlara Allah'u Teâlâ dünyâda ve âhirette lânet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin hükmünce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve onun âline, akrabalarına, Ashâbına ve halifeleri olan âlimlere dil uzatıp onlara ezâ cefâ edenlere dünyâ ve âhirette Allah'ın lâneti inmiştir. Böyle hareket edenler, doğrudan Allah'a ezâ etmiş olur. Onları seven de Allah'a sevilmiş olur. Bu hususta Resûlulah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ اَحَبَّ عَالِمًا فَقَدْ اَحَبَّنِى مَنْ اَحَبَّنِى فَقَدْ اَحَبَّ اللّٰهَ مَنْ اَحَبَّ اللّٰهَ دَخَلَ الْجَنَّةِ (طب عن ام سلمة

"Her kim bir âlimi severse, şüphesiz beni sevmiş olur. Her kim de beni severse, şüphesiz Allah'ı sevmiş olur. Her kim de Allah'ı severse Cennete dâhil olur."[1]

Yine bu konu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّاللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تُنَاكِحُوهُمْ أَلَا فَلَا تَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcılar kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk'ın lâneti inmiştir."[2]

إِنَّ اللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وُزَرَاءَ وَأَنْصَارًا، وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ (طب ك عن عويم بن ساعدة)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim söverse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir ameli kabul edilmez."[3]

اللّٰهَ اللّٰهَ فِي أَصْحَابِي اللّٰهَ اللّٰهَ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللّٰهَ وَمَنْ آذَى اللّٰهَ يُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ (ت حم عن عبد اللّٰه بن مغفل)

"Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Benden sonra onları kendinize hedef edinmeyin. Kim onları severse, bu Bana olan sevgisinden dolayıdır. Kim de onlara buğzederse, bu da Bana olan buğzu sebebiyledir. Onlara kim eziyet ederse, Bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden de Allah'a eziyet etmiş olur. Allah'a eziyet edenin de belâsı yakındır."[4]

Emevi hükümdarlarından olan Yezid, Peygamberimizin Ehl-i Beytine ve Ashâbına zulmetmiş ve Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Efendilerimizi ve çok sayıda Sahâbîyi de şehit etmiştir.

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden anlaşıldığı üzere, Yezid'e ve onunla aynı düşüncede olan sapkın insanlara Allah'ın lâneti inmiştir. Yezid'in ve ondan sonra gelen Emeviler'in İslâm'a verdiği zararlar ve Müslümanlara yaptığı ezâ ve cefâlar hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60 ve izahına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19345.

[2] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 86/7.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 62; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 185/4.

( ) وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا (٥٨ (

58. Mü’min erkeklere ve Mü’min kadınlara yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz ki bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’yle, Mü’min erkek ve Mü’min kadınlara, yapmadıkları şeyleri isnat ederek onlara iftirada bulunan veya onları ayıplamaya çalışan yahut onların itibarını düşürmek isteyenlerin, bu halleriyle büyük günah işlediklerini beyan etmektedir.

İftira hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ (قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ (م عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?″ diye sordu. Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kardeşinden, onun hoşuna gitmeyecek bir şekilde söz etmektir″ buyurdu. ″Peki, benim sözünü ettiğim husus kardeşimde var ise ne olur?″ diye sorulunca da, ″Eğer söylediğin şey onda var ise onun gıybetini yapmış olursun, eğer onda yoksa ona iftira etmiş olursun″ diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 20 (70 Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40; Sünen-i Tirmizî, Birr 23.

(يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا (٥٩ ( )

59. Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve Mü’minlerin kadınlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar. Bu, onların tanınması ve eziyet görmemeleri için daha uygundur. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri bu Âyet-i Kerîme’yi izah ederken şöyle buyurmuştur: ″Medîne’de bâzı ahlaksızlar, câriyeleri rahatsız ediyorlardı. Hür olan kadın dışarıya çıkınca, onun da câriye olduğu zannedilip rahatsız ediliyordu. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ hür olan kadınlara, dış örtülerini üzerlerine almalarını emretti.″ Böylece Müslüman kadınlara, dışarı çıktıklarında

başörtüleriyle beraber dış elbiselerini de üzerlerine alarak öyle çıkmaları emredilmiştir.[1]

Dış örtüden maksat, kadınların dışarı çıkarken vücut hatları belli olmayacak şekilde üzerlerine aldıkları çarşaf ve pardösü türü örtülerdir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا (م عن ابى هريرة)

″Cehennem ehlinden iki sınıf var ki, henüz onları görmedim. Biri sığır kuyrukları gibi kamçılarla insanları dövenlerdir. Diğeri de, giyinik, fakat çıplak olan, salınarak veya kibirlenerek yürüyen, diğer kadınlara da kendileri gibi olmayı telkin eden ve başları deve hörgücüne benzeyen kadınlardır. Onlar Cennete girmeyecekler, onun kokusunu bile alamayacaklardır. Halbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar mesâfeden hissedilir.″[2]

Müslümanın elbisesi; bol, uzun ve tenini göstermeyecek şekilde kalın olmalıdır. Bu sebeple Mü’min kadınların, evlerinden çıkacağı zaman, dış elbise olarak çarşaf, izar ve geniş pardösü gibi vücut hatlarını belli etmeyen türden bol giysiler giymeleri gerekir. Ayrıca dış elbisenin, çok fazla dikkat çekici renklerde de olmaması gerekir. Hadis-i Şerif’te geçen ″Giyinik fakat çıplak olan″ buyruğu da; kısa, vücut hatları belli olacak şekilde dar ve tenini gösterecek şekilde ince olan kıyafetlerdir.

Yine Mü’min kadınların yabancılara el ve yüzleri hâriç ziynet yerlerini göstermemeleri ile ilgili Allah’u Teâlâ Sûre-i Nûr, Âyet 31’de şöyle buyurmuştur:

Ey Resûlüm! Mü’min kadınlara de ki: ″Gözlerini haramdan sakınsınlar. Edep yerlerini korusunlar. Ziynetlerini görünmesi zarûri olan kısmı (el ve yüz) hâriç göstermesinler. Başörtülerini yakalarına kadar indirsinler…″

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رِقَاقٌ فَأَعْرَضَ عَنْهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ تَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا

هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ. (د عن عائشة)

Bir gün Hz. Ebû Bekir’in kızı Esmâ ince bir elbise ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna girmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu: ″Ey Esmâ! Bir kadın âdet görmeye başlayınca, ellerinden ve yüzünden başka yerini yabancılara göstermesi câiz değildir.″[3]

Hem erkeklerin hem de kadınların elbiselerinin yerde sürünecek kadar uzun olmaması hakkında da çok sayıda Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şunlardır:

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي إِزَارِي اسْتِرْخَاءٌ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ فَرَفَعْتُهُ ثُمَّ قَالَ زِدْ فَزِدْتُ فَمَا زِلْتُ أَتَحَرَّاهَا بَعْدُ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ فَقَالَ أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ (م ابن عمر)

″Elbisemin etekleri topuklarımdan aşağı sarkmış vaziyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna varmıştım. Bana: ″Yâ Abdullah! Elbisenin eteklerini yukarıya kaldır″ buyurdu. Ben de hemen kaldırdım. Sonra: ″Biraz daha kaldır″ buyurdu. Bunun üzerine ben biraz daha kaldırdım. Ondan sonra elbisemin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in uygun gördüğü şekilde olmasına dâimâ dikkat etmişimdir. Topluluktan biri: ″Nereye kadar kaldırmıştın? ″ diye sordu. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: ″Baldırlarımın yarısına (diz kapağı ile aşığımın arasına) kadar kaldırmıştım″ diye cevap verdi.[4]

Safiye Bint-i Ebî Ubeyd Radiyallâhu anhâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ ذَكَرَ الْإِزَارَ فَالْمَرْأَةُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ تُرْخِي شِبْرًا قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ إِذًا يَنْكَشِفُ عَنْهَا قَالَ فَذِرَاعًا لَا تَزِيدُ عَلَيْهِ (د عن صفية)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, belden aşağı giyilen eteklikten bahsedince, hanımı Ümmü Seleme: ″Yâ Resûlallah! Kadın-ların durumu nedir?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Erkeğinkinden bir karış fazla uzatır″ dedi. Ümmü Seleme: ″O zaman kadın yürüyünce vücudunun bir kısmı açılır″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Biraz daha uzatabilir,

daha da fazla (yerde sürüyecek kadar) uzatamaz" karşılığını verdi.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yukarıda Hz. İbn-i Ömer'e; elbisesinin eteğini baldırının ortasına kadar yani dizi ile aşığı arasında olmasını söylemiştir. Kadınların ise, erkeğin ölçüsü olan baldırının ortasından bir karış aşağısına yani aşığına kadar olduğunu beyan etmiş, Ümmü Seleme'nin ısrarı üzerine de, biraz daha yani yere değmeyecek kadar uzatabileceğini söylemiştir.

Bu husus Abdullah b. Muğaffel Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

اِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ اِلَى اَنْصَافِ سَاقَيْهِ وَلَيْسَ عَلَيْهِ حَرَجٌ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ وَمَا اَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ فَفِى النَّارِ (طب عن عبد اللّٰه بن مغفل)

Mü'min olan kimsenin izar bağlaması şu şekilde olmalıdır: "Baldırının ortasına kadar varsın. Baldır ortası ile topuk arasının ortasına dek uzatmak da câizdir. Ondan aşağısı ateştedir."[6]

Eş'as b. Selim Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te, o dedi ki: Ben halamdan işittim. O da halasından nakledip derdi ki:

بَيْنَمَا أَنَا أَمْشِي فِي سِكَّةٍ مِنْ سِكَكِ الْمَدِينَةِ إِذْ نَادَانِي إِنْسَانٌ مِنْ خَلْفِي ارْفَعْ إِزَارَكَ فَإِنَّهُ أَتْقَى وَأَنْقَى قَالَ: فَنَظَرْتُ ، فَإِذَا هُوَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّمَا هِيَ بُرْدَةٌ كَلْحَاءُ. قَالَ: أَمَا لَكَ فِيَّ أُسْوَةٌ؟ فَنَظَرْتُ فَإِذَا إِزَارُهُ إِلَى نِصْفِ سَاقِهِ (حم وابن سعد هب الاشعث بن سليم)

Bir gün Medîne'de giderken arkamdan bir kimsenin, "İzârını kaldır. Zîrâ kaldırmakta takvâ ve temizlik daha ziyâdedir" dediğini işittim. Dönüp arkama baktım. Meğer söyleyen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem imiş. "Yâ Resûlallah! Bu bürdedir" dedim. O da, "Sen bana tâbi olmaz mısın?" diye buyurdu. Baktım, Efendimizin mübârek izârlarının, baldırının ortasına kadar olduğunu gördüm.[7]

Bu hadislerden anlaşılan; kadın olsun, erkek olsun elbiselerinin yere değmemesi gerekir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu uyarıyı yapmıştır:

مَا أَسْفَلَ مِنْ الْكَعْبَيْنِ مِنْ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ (خ عن ابى هريرة)

"Elbisenin, topuklardan aşağı olan kısmı ateştedir."[8]

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

Ben, izarımı uzatmıştım. Fahr-i Âlem Efendimiz beni böyle gördü ve buyurdu ki:

(كُلِّ شَيْءٍ لَمِسَ الْاَرْضَ مِنَ الثِّيَابِ فِى النَّارِ. (طب عن ابن عمر

"Yâ İbn-i Ömer! Elbiseden yere temas eden her şey ateştedir."[9]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمْ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مِرَارًا قَالَ اَبُو ذَرٍّ خَابُوا وَخَسِرُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْمُسْبِلُ وَالْمَنَّانُ وَالْمُنَفِّقُ (سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ (م عن ابى ذر

"Üç kişi vardır ki, Allah’u Teâlâ mahşer günü onlara hitap etmez. Onların yüzlerine bakmaz ve kendilerini temize çıkarmaz. Onlar için elim bir azap vardır." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu üç kere tekrarladı. Ebu Zerr Radiyallâhu anhu: "Bunlar kaybedip hüsrâna uğradılar. Yâ Resûlallah! Onlar kimlerdir?" deyince de buyurdu ki: "Elbisesini yerde sürüyen, yaptığı iyiliği başa kakan ve malının değerini yalan yeminle artırandır."[10]

Elbisesi yerde sürünen bir kimsenin namazının kabul olmadığına dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir adam, elbisesinin eteklerini yerde sürüyerek namaz kılıyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Git abdest al" buyurdu. O da gidip abdest alıp geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona tekrar: "Git abdest al" diye emretti. Bunun üzerine orada bulunanlardan bir kişi, "Yâ Resûlallah! Niçin ona abdest almasını emrettiniz de, sonra sustunuz?" diye sorunca da buyurdu ki:

(اِنَّهُ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ مُسْبِلٌ اِزَارَهُ وَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَقْبَلُ صَلَاةَ رَجُلٍ مُسْبِلٍ (د عن ابى هريرة

"O, elbisesini yerde sürüyerek namaz kılıyordu. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, elbisesinin eteğini yerde sürüyen kimsenin namazını kabul etmez."[11]

Namazın on iki farzı vardır. Bunlardan biri de, necasetten taharettir. Yani namaz kılacak kişinin üzerinin, elbisesinin ve namaz kılacağı yerin temiz olmasıdır. Bir kimsenin elbisesi, çarşıda, pazarda, abdesthanede yerde süründüğü zaman, her

türlü pisliği üzerinde barındırır. O elbise ile namaz kılınmaz. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yukarıda Hadis-i Şerif'te açıkça geçtiği üzere bu şekilde kılınan namaz kabul olmaz, diye buyurmuştur.

Mü'minin temiz olması gerekir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ (م عن ابى مالك الاشعرى

"Temizlik, îmanın yarısıdır."[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(اَلْاِسْلَامُ نَظِيفٌ فَتَنَظَّفُوا فَإِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اِلَّا نَظِيفٌ (طس خط عن عائشة

"İslâm, temizdir. Öyleyse siz de temizlenin. Cennete ancak temiz olanlar girer. "[13]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 12, s. 143.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (52).

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Libâs, 33.

[4] Sahih-i Müslim, Libâs 9 (47).

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 37; Sünen-i Nesâî, Ziynet 106; Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 13; Sünen-i Tirmizî, Libas 9.

[6] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 278.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22007; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 5878; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 277.

[8] Sahih-i Buhârî, Libâs 4. Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Libâs 27.

[9] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 278.

[10] Sahih-i Müslim, Îman 46 (171).

[11] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 25. Ayrıca bakınız. Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 83.

[12] Sahih-i Müslim, Tahâret 1.

[13] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 26001; 26007.

(لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا اِلَّا قَلِيلاًۚ (٦٠)

( )مَلْعُونِينَۚ اَيْنَ مَا ثُقِفُوا اُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا (٦١

60-61. Yemin olsun ki münâfıklar, kalplerinde maraz bulunanlar ve Medîne'de yalan haber yayanlar, bu hallerine son vermezlerse, elbette seni onların üzerlerine musallat ederiz. Sonra da Medîne'de senin komşuluğunda çok az bir süre kalabilirler.* Melun olurlar ve nerede bulunurlarsa, yakalanırlar ve mutlaka öldürülürler.

( )سُنَّةَ اللّٰهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا (٦٢ (

62. Geçmiş ümmetler hakkında da Allah'ın sünneti böyledir. Şüphesiz ki sen, Allah'ın sünnetinde aslâ değişiklik bulamazsın.

( )يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِۜ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا (٦٣ (

63. Ey Resûlüm! İnsanlar, sana kıyâmetin ne vakit kopacağını sorarlar. De ki: ″Onun ilmi ancak Allah katındadır.″ Ne bilirsin, belki de kıyâmetin kopması yakındır.

İzah: Hz. Ömer'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Cebrâil Aleyhis-selâm insan sûretinde gelerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de:

″Bana kıyâmetin ne zaman kopacağından haber ver?″ diye geçen sorudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ قُلْتُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ (م د ن حم عن عمر بن الخطاب)

"Bu hususta sorulan sorandan daha bilgili değildir." Bu sefer o gelen kişi dedi ki: "Bana alâmetlerinden haber ver, işâretleri nedir?" Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Câriyenin kendi efendisini doğurduğunu görürsün ve bacağı açıkları görürsün ve çıplakları da görürsün. Fakir koyun çobanları, yüksek binalar yaparlar."

Hz. Ömer dedi ki: Bu adam çıktı gitti. Biz bir zaman durduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bu soran kimdi bildin mi Yâ Ömer?" "Allah ve Resûlü daha iyi bilir Yâ Resûlallah!" dedim. Buyurdu ki: "O Cebrâil'dir. Sizin meclisinize dîninizin işini bildirmek için geldi."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, Îman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu Hâdise, Sahih-i Buhârî'de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir (Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarîh, Hadîs No: 47).

(اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَاَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًاۙ (٦٤) خَالِدِينَ فِيهَٓا اَبَدًاۚ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًاۚ (٦٥) يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَٓا اَطَعْنَا اللّٰهَ وَاَطَعْنَا الرَّسُولَا (٦٦) وَقَالُوا رَبَّنَٓا اِنَّٓا اَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَٓاءَنَا فَاَضَلُّونَا السَّبِيلَا (٦٧) رَبَّنَٓا اٰتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا۟ (٦٨)

64-68. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kâfirlere lânet etmiş ve onlara şiddetli bir ateş hazırlamıştır.* Orada ebedî olarak kalırlar. Kendilerini koruyacak bir velî ve yardımcı bulamazlar.* Onların yüzleri ateşe çevrildiği gün: "Keşke Allah'a itaat etseydik ve Resûle itaat etseydik" derler.* Ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Biz, önderlerimize ve büyüklerimize itaat ettik. Onlar da bizi doğru yoldan saptırdılar.* Ey Rabbimiz! Onların azâbını iki kat ver. Onlara en şiddetli lânet ile lânet et."

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ اٰذَوْا مُوسٰى فَبَرَّاَهُ اللّٰهُ مِمَّا قَالُواۜ وَكَانَ عِنْدَ اللّٰهِ وَجِيهًا (٦٩)

69. Ey îman edenler! Mûsâ'ya eziyet edenler gibi olmayın. Allah'u Teâlâ onu, onların dediklerinden temize çıkardı. Çünkü o, Allah katında yüksek bir makâma sahip idi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şu olay anlatılmaktadır:

مَّا قَسَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِسْمَةَ حُنَيْنٍ قَالَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ مَا أَرَادَ بِهَا وَجْهَ اللّٰهِ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ فَتَغَيَّرَ وَجْهُهُ ثُمَّ قَالَ رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى مُوسَى لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ

(خ عن عبد اللّٰه))

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e eziyet etme işi, Resûlü Ekrem’in, Huneyn Gazâsı’ndan sonra ganîmet mallarını taksim ettiği sırada Ensârdan bir adamın, ″Bu paylaştırma ile Allah’ın rızâsı gözetilmiş değildir″ demesidir. Bu husus Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e zikredilince, bundan dolayı müteessir olmuş ve şöyle buyurmuştur: ″Allah’u Teâlâ, Mûsâ’ya rahmet etsin. Gerçekten ona bundan daha fazlası ile eziyet edilmiş ve incitilmişti de, o yine sabretmişti.″[1]

Mûsâ Aleyhisselâm’a ne şekilde eziyet edildiğine gelince, bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيِيًّا سِتِّيرًا لَا يُرَى مِنْ جِلْدِهِ شَيْءٌ اسْتِحْيَاءً مِنْهُ فَآذَاهُ مَنْ آذَاهُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالُوا: مَا يَسْتَتِرُ هَذَا التَّسَتُّرَ إِلَّا مِنْ عَيْبٍ بِجِلْدِهِ إِمَّا بَرَصٌ وَإِمَّا أُدْرَةٌ وَإِمَّا آفَةٌ وَإِنَّ اللّٰهَ أَرَادَ أَنْ يُبَرِّئَهُ مِمَّا قَالُوا لِمُوسَى: فَخَلَا يَوْمًا وَحْدَهُ فَوَضَعَ ثِيَابَهُ عَلَى الْحَجَرِ ثُمَّ اغْتَسَلَ فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ إِلَى ثِيَابِهِ لِيَأْخُذَهَا وَإِنَّ الْحَجَرَ عَدَا بِثَوْبِهِ فَأَخَذَ مُوسَى عَصَاهُ وَطَلَبَ الْحَجَرَ فَجَعَلَ يَقُولُ: ثَوْبِي حَجَرُ ثَوْبِي حَجَرُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَلَإٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَرَأَوْهُ عُرْيَانًا أَحْسَنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ وَأَبْرَأَهُ مِمَّا يَقُولُونَ: وَقَامَ الْحَجَرُ فَأَخَذَ ثَوْبَهُ فَلَبِسَهُ وَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا بِعَصَاهُ فَوَ اللّٰهِ إِنَّ بِالْحَجَرِ لَنَدَبًا مِنْ أَثَرِ ضَرْبِهِ ثَلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا أَوْ خَمْسًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ اٰذَوْا مُوسٰى فَبَرَّاَهُ اللّٰهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللّٰهِ وَجِيهًا(خ عن ابى هريرة)

Mûsâ, çok utangaç ve hayâlı idi. Hayâsından dolayı derisinden bile bir şey görünmezdi. İsrailoğulları bu yüzden kendisine ezâ ederlerdi ve şöyle derlerdi: ″Bunun böylece örtünmesinin tek sebebi ya derisinde cilt hastalığı olması veya kasık yarığı hastalığı ya da başka bir hastalığı vardır.″ Allah’u Teâlâ, Mûsâ’yı onların söylediklerinden temize çıkarmak istedi.

Mûsâ, bir gün yalnız kalmıştı, elbiselerini bir taşın üzerine koyarak yıkanmıştı. Yıkanma işini bitirdiği zaman elbiselerini almak üzere taşa yöneldi. Fakat taş, elbiselerini alıp yürümeye başladı. Mûsâ da âsâsını alarak taşın arkasına düştü ve ″Ey taş! Elbisemi ver. Ey taş! Elbisemi ver″ demeye başladı. Sonunda İsrailoğullarından bir toplumun yanına bu vaziyette varmış oldu. Onlar da Mûsâ’yı çıplak vaziyette ve yaratılışta insanların en güzeli olarak gördüler. Böylece Allah’u Teâlâ da onların söylemekte oldukları şeylerden onu temize çıkardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

- Taş durdu, Mûsâ da elbisesini aldı ve giydi. Âsâsıyla taşa vurmaya başladı. Vallâhi! Mûsâ’nın âsâsının darbelerinden dolayı o taşta üç veya dört yahut beş

yara izi vardır. İşte Allah'u Teâlâ'nın, ″Ey îman edenler! Mûsâ'ya eziyet edenler gibi olmayın. Allah'u Teâlâ onu, onların dediklerinden temize çıkardı…″ diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 69'da söylediği sözün anlamı budur.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 53.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 26; Sünen-i Tirmizî Tefsir'ul-Kur'ân 34

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدٖيدًاۙ (٧٠) يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۜ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظٖيمًا (٧١))

70-71. Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin.* Tâ ki Allah'u Teâlâ, sâlih ameller işlemeye muvaffak kılsın ve günahlarınızı bağışlasın. Her kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, şüphesiz büyük bir kurtuluşa nâil olur.

İzah: Doğru sözlü olmakla ilgili olarak Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يَكُونَ صِدِّيقًا وَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ كَذَّابًا (خ م عن عبد اللّٰه بن مسعود)

″Şüphesiz ki sözde ve işte doğruluk, hayra ve üstün iyiliğe yöneltir. İyilik de Cennete iletir. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında sıddîk diye kaydedilir. Yalancılık, fücura (yoldan çıkmaya) sürükler. Fücur da Cehenneme götürür. Kişi yalancılığı meslek edinince, Allah katında çok yalancı diye yazılır.″[1]

Yine Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُطْبَعُ الْمُؤْمِنُ عَلَى الْخِلَالِ كُلِّهَا إِلَّا الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبَ (حم عن أبي أمامة

″Mü'minin türlü türlü huyları olabilir. Ancak ihânet ve yalan gibi huyları aslâ olmaz.″[2]

[1] Sahih-i Buhâri, Edeb 69; Sahih-i Müslim, Birr 29 (103-105).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21149.

(اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُۜ اِنَّهُ

كَانَ ظَلَومًا جَهُولًا (٧٢) لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا (٧٣)

72-73. Şüphesiz Biz, emâneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik. Onlar, yüklenmekten çekindiler ve korktular. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zâlimdir, çok câhildir.* Böyle olması, Allah'u Teâlâ'nın; münâfık erkeklere ve münâfık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara azap etmesi ve Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların tevbelerini kabul etmesi içindir. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hadis nakledilmiştir:

قَالَ اللّٰه تَعَالَى لِآدَم يَا آدَم إِنِّي عَرَضْت الْأَمَانَة عَلَى السَّمَوَات وَالْأَرْض فَلَمْ تُطِقْهَا فَهَلْ أَنْتَ حَامِلهَا بِمَا فِيهَا فَقَالَ وَمَا فِيهَا يَا رَبّ قَالَ إِنْ حَمَلْتهَا أُجِرْت وَإِنْ ضَيَّعْتهَا عُذِّبْت فَاحْتَمَلَهَا بِمَا فِيهَا فَلَمْ يَلْبَث فِي الْجَنَّة إِلَّا قَدْرَ مَا بَيْنَ صَلَاة الْأُولَى إِلَى الْعَصْر حَتَّى أَخْرَجَهُ الشَّيْطَان مِنْهَا (ابو الشيخ عن ابن عباس)

Allah'u Teâlâ Âdem'e şöyle hitap etti: ″Yâ Âdem! Ben emâneti göklere ve yere arz ettim, hiçbiri güç yetiremedi. Sen onu, içindekilerle birlikte yüklenebilecek misin?″ Âdem dedi ki: ″Yâ Rabbi! Bunda benim için bir fayda var mıdır?″ Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Onu hakkıyla taşıyabilirsen sevap, taşıyamazsan azap vardır.″ Bunun üzerine Âdem dedi ki: ″İçindekilerle beraber yüklendim.″ Âdem, bu sözünden sonra, Cennette öğleden ikindiye kadar bir süre kalabildi. Tâ ki şeytan onun oradan çıkmasına sebep oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِن الْأَمَانَةَ وَالْوَفَاءَ نَزَلَا عَلَى ابْنِآدَمَمَعَ الْأَنْبِيَاءِ فَأُرْسِلُوا بِهِ فَمِنْهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ وَمِنْهُمْ نَبِيٌّ وَمِنْهُمْ نَبِيٌّ رَسُولٌ وَنَزَلَ الْقُرْآنُ وَهُوَ كَلَامُ اللّٰهِ وَنَزَلَتِ الْعَرَبِيَّةُ وَالْعَجَمِيَّةُ فَعَلِمُوا أَمْرَ الْقُرْآنِ وَعَلِمُوا أَمْرَ السُّنَنِ بِأَلْسِنَتِهِمْ وَلَمْ يَدَعِ اللّٰهُ شَيْئًا مِنْ أَمْرِهِ مِمَّا يَأْتُونَ وَمَا يَجْتَنِبُونَ وَهِيَ الْحُجَجُ عَلَيْهِمْ إِلَّا بَيَّنَهُ لَهُمْ. فَلَيْسَ أَهْلُ لِسَانٍ إِلَّا وَهُمْ يَعْرِفُونَ الْحَسَنَ وَالْقَبِيحَ ثُمَّ الْأَمَانَةُ أَوَّلُ شَيْءٍ يُرْفَعُ وَيَبْقَىأَثَرُهَا فِي جُذُورِ قُلُوبِ النَّاسِ ، ثُمَّ يُرْفَعُ الْوَفَاءُ وَالْعَهْدُ وَالذِّمَمُ وَتَبْقَى الْكُتُبُ فَعَالِمٌ يَعْمَلُ وَجَاهِلٌ يَعْرِفُهَا وَيُنْكِرُهَا وَلَا يَحْمِلُهَا حَتَّى وَصَلَ إِلَيَّ وَإِلَى أُمَّتِي وَلَا يَهْلِكُ عَلَى اللّٰهِ إِلَّا هَالَكٌ وَلَا يُغْفِلُهُ إِلَّا تَارِكٌ. فَالْحَذَرَ أَيُّهَا النَّاسُ وَإِيَّاكُمْ وَالْوَسْوَاسَ الْخَنَّاسَ فَإِنَّمَا يَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا.(ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن الحكم بن عمير)

″Emânet ve vefâ, Peygamberlerle birlikte Âdemoğlunun üzerine indirildi. Peygamberler emânet ve vefâ ile gönderildiler. Onlardan kimisi Allah'ın Resûlü, kimisi Nebîsi, kimisi de hem Nebîsi hem Resûlüdür. Kur'ân Allah'ın kelâmıdır.

Arap ve Arap olmayan herkese indirilmiştir. Araplar da, Arap olmayanlar da Kur’ân’ın emrini, sünnetin emrini kendi dilleriyle öğrenmişlerdir. Allah’u Teâlâ, yapmaları gereken hiçbir emri, sakınmaları gereken hiçbir şeyi bırakmaksızın bütünüyle delilleriyle birlikte, onu insanlara açıklamıştır. Her dil mensubu, iyiyi ve kötüyü kendi dilinde bilir. Sonra ilk kaldırılacak şey emânettir. Ancak onun izi, insanların kalbinin derinliğinde kalır. Sonra vefâ, ahid ve zimmet kaldırılır. Kitaplar kalır. Âlim amel eder, câhil ise onu bilir ve inkâr eder, emâneti taşımaz. Nihâyet bana ve ümmetime kadar gelir. Allah’u Teâlâ ancak helâk olacak olanları helâk eder. O emâneti, terk edenden başkası görmezlikten gelmez. Sakının, Ey insanlar! Aldatıcı ve vesvese verici şeytandan kaçının. Allah’u Teâlâ, sizin hanginizin daha iyi amel işleyeceğini dener.″[2]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s 330/8.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 20, s. 339.

34-SEBE SÛRESİ

Bu sûre 54 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Sebe halkından bahsedildiği için ″Sebe Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْاٰخِرَةِۜ وَهُوَ الْحَك۪يمُ الْخَب۪يرُ (١) يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا يَعْرُجُ ف۪يهَاۜ وَهُوَ الرَّح۪يمُ الْغَفُورُ (٢)

1-2. Hamd, Allah’a mahsustur ki, göklerde ve yerde olanların hepsi O’nundur. Âhirette de hamd, O’na mahsustur. O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır.* Allah’u Teâlâ, yere giren ve yerden çıkan ve gökten inen ve göğe çıkan her şeyi bilir. O, çok merhametlidir, çok bağışlayandır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ, yere giren ve yerden çıkan ve gökten inen ve göğe çıkan her şeyi bilir″ diye buyrulmaktadır. Bunlar yağmur, kar ve dolunun yağarak yere nüfuz etmesi, insanlar öldüğünde gömülerek toprağa karışması, yerden çıkan suları, madenleri ve bitkileri, meleklerin yeryüzüne inip tekrar çıkması, Allah’ın âyetlerinin yeryüzüne inmesi, insanların ruhlarının yeryüzüne inmesi ve ölünce tekrar yükseltilmesi, yapılan sâlih amellerin Allah katına yükseltilmesi ve insanların üzerine Allah’ın rahmetinin veya gazabının inmesi gibi, insanların zâhiren görebildiği veya göremediği hallerdir. Allah’u Teâlâ bunların hepsini bilir, demektir.

(وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَا تَأْت۪ينَا السَّاعَةُۜ قُلْ بَلٰى وَرَبّ۪ي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِۚ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ وَلَٓا اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَٓا اَكْبَرُ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ مُب۪ينٍۙ (٣)

3. Kâfirler: ″Kıyâmet bize gelmeyecektir″ dediler. Ey Resûlüm! De ki: Bilakis, gaybı bilen Rabbim hakkı için, kıyâmet mutlaka gelecektir. Göklerde ve yerde zerre kadar bir şey dahi O’ndan gizli değildir. Zerreden küçük veya büyük bir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) yazılmış olmasın.

(لِيَجْزِيَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَر۪يمٌ (٤)

4. Kıyâmet mutlaka gelecektir ki, Allah’u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları mükâfatlandırsın. İşte onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.

وَالَّذٖينَ سَعَوْ فٖي اٰيَاتِنَا مُعَاجِزٖينَ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلٖيمٌ (٥)

5. Âyetlerimizi geçersiz kılmak için koşuşturanlar var ya, işte onlar için en kötüsünden elim bir azap vardır.

وَيَرَى الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ الَّذٖٓي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّۙ وَيَهْدٖٓي اِلٰى صِرَاطِ الْعَزٖيزِ الْحَمٖيدِ (٦)

6. Kendilerine ilim verilenler, Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu, mutlak gâlip ve hamde lâyık olan Allah’ın yoluna ilettiğini görürler.

وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍۙ اِنَّكُمْ لَفٖي خَلْقٍ جَدٖيدٍۚ (٧) اَفْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَمْ بِهٖ جِنَّةٌۜ بَلِ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعٖيدِ (٨)

7-8. Kâfirler, birbirine (Resûlü Ekrem’i kastederek) dediler ki: ″Size çürüyüp dağıldıktan ve toprak olduktan sonra tekrar yaratılacağınızı söyleyen bir adamı gösterelim mi?* O, bu sözünde Allah’a yalan mı isnat ediyor? Yoksa mecnûn mudur?″ Hayır, o âhirete îman etmeyenler, azap içinde ve haktan çok uzak bir sapıklık içindedirler.

اَفَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۜ اِنْ نَشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَٓاءِۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنٖيبٍ۟ (٩)

9. Yerden ve gökten her taraflarını kuşatan Allah’ın alâmetlerine bakmıyorlar mı? Dilersek onları yere batırır yahut başlarına semâdan parçalar yağdırırız. Şüphesiz bunlarda, Allah’a yönelen her kul için elbette Allah’ın kudretine bir delil vardır.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın helâk ettikleri arasında, yere batırılanlardan birisi de Kârun idi. Hz. Mûsâ’nın akrabası olan Kârun, çok zengindi. Onun zenginliği hakkında Allah’u Teâlâ, Sûre-i Kasas, Âyet 76’da şöyle buyurmaktadır:

″Şüphesiz ki Kârun, Mûsâ’nın kavminden idi. Fakat onlara karşı haddi aştı. Halbuki Biz ona, öyle hazineler vermiştik ki, onun anahtarlarını taşımak, kuvvet sahibi bir topluluğa ağır geliyordu…″

Kârun, haddi aşmış ve zekât emri geldiğinde zekâtı da vermeyince Allah’u Teâlâ

hem onu, hem malını, hem de adamlarını sarayıyla birlikte yerin dibine geçirmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Allah’u Teâlâ birçok kavmi, Peygamberlerine âsi gelip azdıklarında, taş ve ateş yağdırarak helâk etmiştir.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ مِنَّا فَضْلًاۜ يَا جِبَالُ اَوِّب۪ي مَعَهُ وَالطَّيْرَۚ وَاَلَنَّا لَهُ الْحَد۪يدَۙ (١٠) اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًاۜ اِنّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ (١١)

10-11. Yemin olsun ki, Dâvud‘a tarafımızdan bir fazilet verdik ve ″Ey dağlar ve kuşlar! Dâvud ile beraber tesbih edin″ dedik ve demiri onun için yumuşattık.* Ve ona, ″Zırhlar yap ve halkalarını münâsip sûrette tanzim et. Ey Dâvud ailesi! Sâlih amelde bulunun. Şüphesiz Ben, yaptıklarınızı görürüm″ diye vahyettik.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de, Dâvud Aleyhisselâm‘a fazilet olarak vermiş olduğu nîmetleri zikretmetedir. Allah onu hem Peygamber seçmiş hem de dağların, taşların ve kuşların kendisiyle birlikte Allah’ı zikredeceği güzel bir ses vermiştir.

Ebû Mûsâ el-Eşarî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onun için şöyle buyurmuştur:

(يَا أَبَا مُوسَى لَقَدْ أُوتِيتَ مِزْمَارًا مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ (خ عن ابى موسى

″Ey Ebû Mûsâ! Şüphesiz ki sana, Âl-i Dâvud’a verilen güzel nağmelerden bir nağme verilmiştir.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere demircilerin piri, Dâvud Aleyhisselâm‘dır. Onun mûcizeyle; demir avucunda erir, o da hamur gibi istediği şekilde büküp şekil vererek işlerdi. Demir, kendinin emrine mûtî idi. Onunla zırh, kılıç, kalkan, harp aletleri yapardı.

Bu husus Sûre-i Enbiyâ, Âyet 80’de de şöyle geçmektedir:

″Dâvud‘a, sizi savaş zamanlarında düşmanlarınızdan muhafaza için, zırh yapma sanatını da öğrettik...″

Dâvud Aleyhisselâm‘a verilen bu nîmet hakkında İmam Kurtubî, tefsirinde şu rivâyeti nakleder:

Dâvud Aleyhisselâm’a demiri bükebilecek bir ilim verilmişti. Buna sebep de şudur: Dâvud Aleyhisselâm, İsrailoğullarına hükümdar olunca, insan zannettiği bir melek gördü; bu sırada tebdil-i kıyafet etmiş ve kendi uygulamaları hakkında İsrailoğullarının düşüncelerini öğrenmek için gizlice soruşturma yapıyordu. Dâvud Aleyhisselâm, kendisine insan gibi görünen o meleğe: ″Şu hükümdar (Dâvud) hakkında ne dersin?″ diye sordu, melek de kendisine: ″Bir hasleti olmasaydı, o çok iyi bir kul olurdu″ dedi. Bu sefer Dâvud Aleyhisselâm: ″Bu haslet nedir?″ diye sorunca, melek: ″O beyt’ul-maldan rızkını alıyor. Eğer elinin emeğinden yemiş olsa, faziletleri eksiksiz olurdu″ cevabını verdi. Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm dönerek, Allah’u Teâlâ’ya kendisine bir sanat öğretip bu sanatı kendisine kolaylaştırması için duâ etti. Allah da, ona zırh yapma sanatını öğretti, demiri ona yumuşattı. O da zırh yapmaya başladı. Bir gün ve bir gecelik süre içerisinde bin dirhemlik zırh yapabiliyordu. Öyle ki, evinin geçiminde genişlik oldu. Fakir ve yoksullara sadakalar vermeye başladı. Malının üçte birini Müslümanların menfaatine infak ederdi. Halkalardan ilk zırh yapan odur. Daha önce ise zırhlar plakalar hâlinde olurdu.

Dâvud Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَام كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ
(خ عن المقدام))

″Hiç kimse elinin emeğinin mahsulü olan yemekten daha hayırlısını yememiştir. Allah’ın Nebîsi Dâvud Aleyhisselâm da elinin emeğini yerdi.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ül–Kur’ân 31.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 15; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 371/10.

(وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌۚ وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِۜ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ رَبِّهِۜ
وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ (١٢))

12. Rüzgârı da Süleyman’ın emrine verdik. O, rüzgâr estiğinde sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar bir aylık yol kat ederdi. Onun için erimiş bakır mâdenini sel gibi akıttık ve Rabbinin emriyle hizmetinde bulunan cinleri onun emrine verdik ve onlardan Süleyman’a itaat etmeleri için vukû bulan emrimize muhalefet edenlere alevli ateş azabını tattırırız.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm'ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserdi.

Süleyman Aleyhisselâm, rüzgâra emrettiğinde, onun sarayını havanın yüzünde götürürdü. Âyette de geçtiği gibi güneşin doğmasıyla batması arasında iki aylık yol uçardı. İsterse de uçmaz, havada dururdu. Yaz günü sıcaklarda, yaylalara uçar, orada konaklardı. Hava soğuyunca da oradan iklimi sıcak olan yerlere giderdi. Ne kışın bir soğuk, ne yazın bir sıcak görmezdi.

Yine bu hususta Sûre-i Enbiyâ, Âyet 81-82 ve izahına bakınız.

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَٓاءُ مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍۜ اِعْمَلُٓوا اٰلَ دَاوُ۫دَ شُكْراًۜ وَقَلٖيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ (١٣)

13. Cinler, Süleyman'a istediği yüksek binalar, sûretler ve havuz gibi çanaklar ve sâbit kazanlar yaparlardı. ″Ey Dâvud ailesi! Şükür için çalışın. Benim kullarımdan şükreden azdır.

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِهٖٓ اِلَّا دَٓابَّةُ الْاَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاَتَهُۚ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهٖينِ (١٤)

14. Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz vakit, onun ölümünü, cinlere ancak dayandığı âsâyı yiyen ağaç kurdu gösterdi. Süleyman'ın cesedi yıkılınca, cinler öldüğünü anladı ki, eğer cinler gaybı (onun öldüğünü) bilselerdi, o aşağılayıcı azap içinde (ağır işler yaparak) yaşamaya devam etmezlerdi.

İzah: Süleyman Aleyhisselâm, ömrünün son zamanlarında Mescid-i Aksâ'yı yaptırıyordu. Ömrü az kalmıştı. Ölürse herkes dağılacak, Mescid-i Aksâ'nın yapımı yarım kalacaktı. Bu işin bitmesi için, kendisi ölümüne yakın bir odaya girdi ve: ″Benim kapımı kimse açmasın, ben buradan bakıyorum. Mescid-i Aksâ tamamlansın″ dedi. Herkes, kendisini ölmedi zannedip Mescid-i Aksâ'yı bitirdi. Her gün gelip baktıklarında, âsâsına dayanmış, kendilerini izliyor ve bakıyor zannediyorlardı. Yedi sene çalıştılar ve nihâyet Mescid-i Aksâ'yı bitirdiler. Süleyman Aleyhisselâm; kapımı kimse açmasın, dediği için kimse kapısını açamıyordu.

Allah'ın emriyle dayandığı âsâya ağaç kurdu geldi ve âsâyı delerek yedi. Bu

yedi sene içerisinde âsânın içi boşalarak çürüdü, âsâ kırıldı ve Süleyman Aleyhisselâm yere düştü. Kapıyı açtılar, kendisinin ölmüş olduğunu anladılar. Onu Kudüs şehrine defnettiler.

Âyette geçtiği üzere, cinler gaybı bilmedikleri için Sultan Süleyman Aleyhisselâm'ın öldüğünden haberleri yoktu. Ve uzun bir müddet zor şartlar altında çalışmaya devam ettiler. Eğer bilselerdi, aslâ çalışmaz ve öğrenir öğrenmez dağılırlardı. Nitekim öldüğünü anlayınca, hemen dağılmışlardır. Bu nedenle gaybı Allah'u Teâlâ'dan başka kimse bilemez, ancak Allah'u Teâlâ'nın bildirdiği kişiler, bildirdiği zaman ve bildirdiği kadar bilirler.

Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلُ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى قُلْتُ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ أَرْبَعُونَ سَنَةً وَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ (م عن ابى ذر)

″Yâ Resûlallah! Yeryüzünde ilk yapılan mescit hangisidir?″ diye sordum. ″Mescid-i Harâm (Kâbe)″ buyurdu. ″Sonra hangisi?″ dedim. ″Mescid-i Aksâ″ buyurdu. ″Bu ikisinin yapımı arasında ne kadar zaman var?″ dedim. ″Kırk sene″ dedi. ″Ondan sonra hangisi?″ deyince de, buyurdu ki: ″Namaz sana nerede yetişirse, namazı orada kıl. İşte orası bir mescittir.″[1]

Hadis-i Şerif'te, yeryüzünde ilk yapılan mescidin Kâbe ve kırk yıl sonra yapılan mescidin de Mescid-i Aksâ olduğu beyan edilmektedir. Kâbe, ilk olarak Âdem Aleyhisselâm zamanında yapılmıştır.[2] Bu hadisten, her iki mescit arasında kırk yıllık bir süreden bahsedildiği, Bu sebeple Mescid-i Aksâ'ı ilk olarak yapan da yine Âdem Aleyhisselâm'dır. Daha sonra Nûh Tufanı sebebiyle veya buna benzer sebeplerle bu mescitler tamamen yıkılıp yok olmuştur. Allah'ın emriyle İbrâhim Aleyhisselâm zamanında Kâbe, Süleyman Aleyhisselâm zamanında da Mescid-i Aksâ aynı yerlerine tekrar inşaa edilmiştir.

Bu mescitlerin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِي هَذَا وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى (خ م د ن ت عن ابى هريرة)

″Şu üç mescit için yolculuk yapılır: Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ.″[3] Bu mescitleri ziyaret etmek ibâdet hükmündedir. Yoksa bu, diğer mescitlere gidilmeyeceği anlamına gelmez.

Yine Sûre-i Sebe, Âyet 14’te açıkça geçtiği üzere, Süleyman Aleyhisselâm’ın öldüğünü cinler, onun âsâsını bir ağaç kurdu yiyip de kırılıncaya kadar anlamamışlardır. Bu da, Peygamber cesetlerinin çürümediğinin bir delilidir. Nakledildiğine göre; Süleyman Aleyhisselâm, bu halde yedi yıl ölmüş olarak âsâsına dayalı kaldı.

Ehl-i Sünnet itikâdına göre; Peygamberler kabirlerinde diridirler. Allah’u Teâlâ, onların bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kılmıştır.

Bu husus Evs İbn-i Evs Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ قُبِضَ وَفِيهِ النَّفْخَةُ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنْ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ يَقُولُونَ بَلِيتَ فَقَالَ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ (د ن عن اوس بن اوس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Günlerinizin en faziletlisi Cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı ve o gün vefât etti. Sûra o gün üflenecek ve mahlûkat o gün ölecektir. Bu sebeple Cuma günü, bana çokça salât-u selâm getirin. Zîrâ sizin salât-u selâmlarınız bana arz edilir″ diye buyurunca, Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Vefât ettiğin ve senden hiçbir eser kalmadığı zaman salât-u selâmlarımız sana nasıl arz edilir?″ diye sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah’u Teâlâ, Peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kıldı″ buyurdu.[4]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 157’te şöyle buyurmuştur:

″Yemin olsun ki, Allah yolunda öldürülür yahut ölürseniz, Allah’ın bağışlaması ve rahmeti, kâfirlerin dünyâda topladıkları şeylerin tamamından hayırlıdır.″

İşte bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Allah yolunda mücâhede ederek ölen veya öldürülen kişilerin ölmeyip diri olduğu, cesetlerinin çürümeyeceği bildirilmektedir. Bunlar; Peygamberler, şehitler, Allah yolunda malıyla canıyla

Din-i Mübîn’i yüceltmek için mücâdele eden sâlih zâtlardır.

[1] Sahih-i Müslim, Mesâcid 1; Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

[2] Bu hususta Sûre-i Hac, Âyet 26-27’nin izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, Mescid-i Mekke 1, 6; Sahih-i Müslim, Hac 95 (511, 512 Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 94; Sünen-i Tirmizî, Salât 126; Sünen-i Nasâî, Mesâcid 10.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 201, Vitir 26; Sünen-i Nesâî, Cuma 5; Sahih-i Müslim, Cuma 5 (18).

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ اٰيَةٌۚ جَنَّتَانِ عَنْ يَمٖينٍ وَشِمَالٍۜ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُۜ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ (غَفُورٌ (١٥) فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ اُكُلٍ خَمْطٍ وَاَثْلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلٖيلٍ (١٦) ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُواۜ وَهَلْ نُجَازٖي اِلَّا الْكَفُورَ (١٧)

15-17. Şüphesiz ki, Sebe kavminin beldelerinde, Allah’ın varlığına delil olan âlamet vardı. Sağ ve sol taraftan beldelerini kuşatan iki bahçe bulunuyordu. Onlara denildi ki: ″Rabbinizin rızkından yiyin ve O’na şükredin. Beldeniz güzel bir belde, Rabbiniz de çok bağışlayıcıdır.* Fakat onlar, yüz çevirdiler. Biz de onlara (şiddetli) Arim selini gönderdik. Onların bahçelerini, meyveleri tatsız ağaçlar, acı ılgın ve biraz da Arabistan kirazı bulunan iki bahçeye çevirdik.* Onları, nankörlükleri sebebiyle böyle cezâlandırdık. Biz, ancak nankörlükte aşırı gidenleri cezâlandırırız.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, Sebe kavminin kıssası zikredilmektedir. Bu husus Ferve b. Museyk Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle anlatılmaktadır:

وَأُنْزِلَ فِي سَبَإٍ مَا أُنْزِلَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا سَبَأٌ أَرْضٌ أَوْ امْرَأَةٌ قَالَ لَيْسَ بِأَرْضٍ وَلَا امْرَأَةٍ وَلَكِنَّهُ رَجُلٌ وَلَدَ عَشْرَةً مِنْ الْعَرَبِ فَتَيَامَنَ مِنْهُمْ سِتَّةٌ وَتَشَاءَمَ مِنْهُمْ أَرْبَعَةٌ فَأَمَّا الَّذِينَ تَشَاءَمُوا فَلَخْمٌ وَجُذَامُ وَغَسَّانُ وَعَامِلَةُ وَأَمَّا الَّذِينَ تَيَامَنُوا فَالْأُزْدُ وَالْأَشْعَرِيُّونَ وَحِمْيَرٌ وَكِنْدَةُ وَمَذْحِجٌ وَأَنْمَارٌ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا أَنْمَارٌ قَالَ الَّذِينَ مِنْهُمْ خَثْعَمُ وَبَجِيلَةُ (ت عن فروة بن مسيك)

Sebe hakkında indirilen âyetler nâzil olunca, adamın biri: ″Yâ Resûlallah! Sebe nedir? O bir ülke midir, yoksa bir kadın mıdır?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″O, ne bir ülke ne bir kadındır. Sebe, Araplarda bir adamın ismidir. Onun on çocuğu olmuştur. On çocuğundan altısı Yemen’de

yerleşmiş, dördü de Şam’da yerleşmiştir. Şam’da yerleşenler: Lahm, Cüzam, Gassân ve Âmile’dir. Yemen’de yerleşenler ise: Ezd, Eş’arî, Himyer, Kinde, Mezhic ve Enmar’dır″ diye buyurdu. O adam: ″Yâ Resûlallah! Enmâr kimdir?″ diye sorunca da, buyurdu ki: ″Has’am ve Becîle de kendilerinden olanlardır.″[1]

Peygamber Efendimizin beyan ettiği gibi, Sebe aslında Yemen’de yaşayan insanlar ve oranın idârecileridir. Hz. Süleyman’ın, köşküyle birlikte huzuruna getirttiği Sebe Melikesi Belkıs da onlardan biriydi.

Katâde Hazretleri der ki: Sebelilerin memleketinde iki dağın arasında bağ ve bahçeler bulunuyordu. Öyle ki, bir kadın başında taşıdığı sele ile bu bahçelerde yürüdüğünde, elini sürmeden selesi meyvelerle doluyordu. Sebe halkı azınca, Allah onlara ″Cürz″ denen bir hayvanı (köstebeği) musallat etti. Bu hayvan, dağlar arasındaki barajı delince, onları su bastı. Sonunda onlara meyvesi tatsız ağaçlar, acı ılgın ve biraz da Arabistan kirazından başka bir şey kalmadı.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsîr’ul-Kuır’ân 35.

(وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَاَيَّامًا اٰمِنِينَ (١٨))

18. Ve Sebe kavminin beldeleri ile bereket ve bolluk verdiğimiz beldeler arasında birbirinden görünen beldeler var ettik. Aralarında gidiş ve gelişi kolaylaştırdık ve ″Bu beldeler arasında emin olarak gece gündüz gidip gelin″ dedik.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, Sebe halkına verdiği çeşitli nîmetleri ve refah içinde geçirdikleri hayatı anlatmaktadır. Bereketli kılınan Şam topraklarındaki şehirlerle Yemen’de bulunan Sebe beldeleri arasında, birbirinden görünecek kadar yakın mesafelerde şehirler var ettiğini, bu şehirler arasındaki mesâfelerin, yolcuların ihtiyâcına göre ayarlandığını da beyan etmektedir.

(فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَاديثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (١٩) وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ اِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ اِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٢٠) وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْاٰخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ (٢١))

19-21. Fakat onlar: ″Ey Rabbimiz! (Aradaki beldeleri tahrip ile) seferlerimizin arasını uzaklaştır″ dediler ve kendi nefislerine zulmettiler. Onları dillerde destan

kıldık ve onları darmadağın ettik. Şüphesiz bunlarda, sabredenler ve şükredenler için elbette ibretler vardır.* İblis, onlar hakkındaki zannını gerçekleştirdi. Onlar, İblis'e tâbi oldular. Fakat Mü'min olan bir fırka tâbi olmadı.* Halbuki İblis'in onlar üzerinde hiçbir hâkimiyeti yoktu. Ancak Biz, âhirete îman edenlerle âhiretten şüphe edenleri ayırt edelim diye ona vesvese verme imkânı verdik. Senin Rabbin her şeyi görüp gözetendir.

İzah: Allah'u Teâlâ, bu kavmin isteklerini yerine getirdi ve üzerlerine ″Arim selini″ gönderdi. O sel de beldelerini yıkıp mahvetti. Yabani meyveler ve acı ılgınlıklardan başka bir şey kalmadı. Böylece o eski ihtişamları masal hâline geldi. Bundan sonra, bölünüp parçalanan toplumlar için ″Sebe halkı gibi bölündüler″ sözü bir darb-ı mesel oldu. Sebeliler, memleketleri harabeye döndükten sonra, çeşitli yerlere dağılarak oraları mesken tutmak zorunda kaldılar.

Dağılan Sebe halkı hakkında, Şa'bî diyor ki: Gassaniler, Şam topraklarına gittiler. Enmar, Medîne'ye yerleştiler. Huzaa Kabilesi Tihame bölgesine gitti. Ezdiler ise Amman bölgesine yerleştiler.

Allah'u Teâlâ, Âyet-i Kerîme'nin sonunda, Sebe halkını parça parça edip çeşitli ülkelere dağıtmasında, Allah'a karşı kulluk vazifelerini yerine getiren sabırlı insanlar için büyük ibretler bulunduğunu beyan etmiş ve bunlardan ders alınmasını emretmiştir.

(قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِۚ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ) (٢٢)

22. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Allah'tan başka ilah zannında bulunduğunuz şeyleri çağırın. Onlar, göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye muktedir değildir. Onların, göklerde ve yerde hiçbir ortaklıkları yoktur. Allah'u Teâlâ'nın onlardan bir yardımcısı da yoktur.″

(وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهُۜ حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَاۙ قَالَ رَبُّكُمْۜ قَالُوا الْحَقَّۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ) (٢٣)

23. Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaat edilecekler şefaatçilere: ″Rabbiniz şefaat hakkında ne buyurdu?″ derler. Şefaatçiler de: ″Hakkı″ buyurdu (Allah'u

Teâlâ, sizlere şefaat etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen şefaatçiler, Ehl-i Sünnet ulemasına göre; Peygamberler, evliyâlar, şehitler, çocuklar ve sâlih kimselerdir. Şefaat hakkındaki Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

″… O’nun izni olmadıkça, O‘nun katında kimse şefaat edemez…″

Sûre-i Yûnus, Âyet 3:

″… O’nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez…″

Sûre-i Meryem, Âyet 87:

″O gün, Rahmân’ın katında Allah’tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaat etme hakkına sahip olmayacaktır.″

Sûre-i Tâhâ, Âyet 109:

″O gün şefaat fayda vermez. Ancak Rahmân‘ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ) م د ت عن ابى هريرة

″Allah katında Âdemoğlunun Efendisi benim. Kabri ilk yarılarak kabrinden çıkan kimse benim. Mahşer günü ilk şefaat edecek ve şefaatı kabul edilecek olan benim.″[1]

(أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَبِيَدِي لِوَاءُ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لِوَائِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ قَالَ فَيَفْزَعُ النَّاسُ ثَلَاثَ فَزَعَاتٍ فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ أَنْتَ أَبُونَا آدَمُ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ ...) ت عن ابى سعيد

″Mahşer gününde Âdemoğullarının Efendisi benim. Bunu övünmek için

söylemiyorum, hakikat budur. Livâh’ul-Hamd Sancağı benim elimdedir. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Gerek Âdem ve gerek başkası, her Peygamber o gün benim sancağımın altında olacaktır. Kabrinden ilk çıkan insan da benim. Bunu da övünmek için söylemiyorum, hakikat budur.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

- Sonra insanlar (mahşer meydanında) üç büyük korku geçirecektir. Âdem’e gelerek, ″Sen bizim atamız Âdem’sin, Rabbinin katında bize şefaat et″ derler. O da: ″Ben bir günah işledim ki, bu sebeple yeryüzüne indirildim. Siz Nûh’a gidin″ der. Onlar, Nûh’a gelirler. O da: ″Ben dünyâ halkına ağır bir bedduâ ettim ve bu yüzden helâk oldular. Siz İbrâhim’e gidin″ der. Onlar, İbrâhim’e gelirler. O da der ki: ″Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah’ın dînini savunmamış olsun″ buyurdu. Siz Mûsâ’ya gidin″ der. Sonra Mûsâ’ya gelirler. O da: ″Ben, bir adam öldürdüm. Siz Îsâ’ya gidin″ der. Onlar, Îsâ’ya gelirler. O da: ″Allah’tan başka bana ibâdet edildi. Siz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gidin″ der. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

″Bunun üzerine bana gelirler ve ben onlarla birlikte kalkıp giderim.″ Enes Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Sanki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bakıyorum.″ O buyurdu ki:

- Cennet kapısının halkasını tutacak ve tıkırdatacağım. ″Kim o?″ diye sorulur. ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem″ denilir. Bana kapıyı açarlar ve merhaba derler. Ben secdeye kapanırım. Allah’u Teâlâ bana, nasıl hamd ve senâ edeceğimi ilham eder ve sonra bana şöyle denilir: ″Başını kaldır ve dile, dilediğin sana verilecek. Şefaat et, şefaatin kabul edilecek. Söyle, sözün dinlenecek. İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79’da: ″… Rabbin seni Makâm-ı Mahmud’a ulaştırsın″ diye buyrulan Makâm-ı Mahmud budur.[2]

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَلْاَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

″Mahşer gününde en evvel şefaat eden Peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir.″[3]

قَدْ أَعْطَى اللّٰهُ كُلَّ نَبِيٍّ عَطِيَّةً وَكُلٌّ قَدْ تَعَجَّلَهَا وَإِنِّي أَخَّرْتُ عَطِيَّتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي وَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي لَيَشْفَعُ لِلْفِئَامِ مِنَ النَّاسِ فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَشْفَعُ فِى الْقَبِيلَةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَشْفَعُ لِلْعُصَبَةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَشْفَعُ

لِلثَّلاَثَةِ وَلِلرَّجُلَيْنِ وَلِلرَّجُلِ (حم عن ابى سعيد الخدرى)

″Her Peygambere bir hediye verilmiştir. Hepsi de dünyâda onu almıştır. Ben bana verilen hediyeyi ümmetime şefaat olarak erteledim. Ümmetimin içinde öyle kişiler var ki, birçok kimselere şefaat edecektir. Ve o sayede Cennete gireceklerdir. Kişi de var ki, bir kabileye şefaat edecektir. Kişi de var ki, akrabalarına şefaat edecektir. Kişi var ki, üç kişiye, kişi var ki iki kişiye şefaat edecektir. Kişi var ki tek bir kişiye şefaat edecektir.″[4]

اِذَا اجْتَمَعَ الْعَالِمُ وَالْعَابِدُ عَلَى الصِّرَاطِ قِيلَ لِلْعَابِدِ: اُدْخُلِ الْجَنَّةَ وَتَنَعَّمْ بِعِبَادَتِكَ وَقِيلَ لِلْعَالِمِ قِفْ هَهُنَا فَاشْفَعْ لِمَنْ أَحْبَبْتَ فَاِنَّكَ لاَ تَشْفَعُ لاَحَدٍ اِلَّا شُفِّعْتَ فَقَامَ مَقَامَ الاَنْبِيَاءِ. (أبو الشيخ و الديلمى عن ابن عباس)

Âlim ve âbidler sırat köprüsüne geldikleri zaman âbid olana: ″Haydi, yaptığın ibâdetlerin karşılığı olarak Cennete gir ve nîmetleriyle nîmetlen″ denilir. Âlim olana de denilir ki: ″Sen burada dur, sevdiğin kimselere şefaat et (onlar senden dünyâ da iken şefaat umarlardı). Çünkü senin şefaatin büyüktür. Kime şefaat edersen şefaatin kabul edilecek.″ Ve bu şekilde âlimler, Peygamber makâmında olacaklardır.[5]

وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لاَ حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلاَ عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلاَثُ حَثَيَاتٍ مِنْ حَثَيَاتِ رَبِّي (ت ه عن ابا امامة)

″Rabbim, bana ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesap ve azap görmeden Cennete sokacağını vaad etti. Aynı zamanda her binle birlikte yetmiş bin ve Rabbimin tutamlarından üç tutam (hesap edilemeyecek kadar) vaad etti.″[6]

يُشَفَّعُ الشَّهِيدُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ(د عن ابا الدرداء)

″Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaat edecektir.″[7]

Ayrıca şefaatin hak olduğuna inanmayan kimselerin şefaatten mahrum olacaklarını, Resûlü Kirâm Efendimiz, şu Hadis-i Şerif ile beyan etmiştir:

شَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

″Mahşer günü, şefaatim haktır. Kim şefaatimin hak olduğuna inanmazsa, şefaat edilecek kimselerden olmayacaktır.″[8]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[3] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz’ül-İrfan, Hadis No: 327, 331; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10721; Ramuz’ul-Ehadis, Hadis No: 4128.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 24/12.

[6] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 26.

[8] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 39059.

( )قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ قُلِ اللّٰهُۙ وَاِنَّٓا اَوْ اِيَّاكُمْ لَعَلٰى هُدًى اَوْ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٢٤ (

24. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Göklerden ve yerden rızkınızı veren kimdir? ″ Sen de ki: ″Allah’tır. O halde bir hidâyet veya apaçık bir dalâlet üzerinde olan ya biziz yahut sizsiniz.″

قُلْ لَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّٓا اَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٢٥) قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّۜ وَهُوَ (
٢٦) الْفَتَّاحُ الْعَلٖيمُ ( )

25-26. Ey Habîbim! De ki: ″Ne siz bizim günahlarımızdan mesul olursunuz, ne biz sizin işlediklerinizden mesul oluruz″* De ki: ″Rabbimiz mahşer günü hepimizi bir araya toplar, sonra da aramızı hak ile ayırır (Mü’minleri Cennete ve kâfirleri Cehenneme girdirir). Allah’u Teâlâ, mutlak hüküm verendir ve her şeyi hakkıyla bilendir.″

( )قُلْ اَرُونِيَ الَّذٖينَ اَلْحَقْتُمْ بِهٖ شُرَكَٓاءَ كَلَّاۜ بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ (٢٧ (

27. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’a ortak koştuğunuz şeyleri bana gösterin. Hayır, O’nun hiçbir ortağı yoktur. Bilakis O, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah’tır.″

(٢٨) وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَٓافَّةً لِلنَّاسِ بَشٖيرًا وَنَذٖيرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ( )

28. Ey Resûlüm! Biz seni ancak bütün insanlığa bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

… (وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ اِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً (خ م حم ه عن جابر

″… Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu. Ben ise, bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim.″[1]

Herkes Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dâvetine uymaya mecburdur. Peygamber Efendimizin gelmesiyle önceki bütün dinlerin hükmü ortadan kalkmıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى (أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

″Muhammed'in nefsini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü'minleri Cennetle müjdeleyici ve kâfirleri de Cehennemle korkutucu olarak gönderilmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

(وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (٢٩) قُلْ لَكُمْ مٖيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا ٣٠) تَسْتَقْدِمُونَ۟ ( )

29-30. Müşrikler: ″Sözünüzde doğru iseniz, vaad ettiğiniz bu azap ne zaman gelir?″ derler.* Ey Resûlüm! De ki: ″Sizin için vaad olunan öyle bir gün vardır ki, ondan ne bir an geri kalabilirsiniz, ne de ileri geçebilirsiniz.″

(وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِۜ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْۚ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍۨ الْقَوْلَۚ يَقُولُ الَّذ۪ينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَٓا اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِن۪ينَ (٣١))

31. Mekke kâfirleri: ″Bu Kur’ân’a da, bundan evvel gelen kitaplara da aslâ îman etmeyiz″ dediler. Ey Resûlüm! O zâlimlerin, Rablerinin huzurunda dururken birbirlerini suçlayarak söz attıklarını bir görseydin. O zaman zayıf olanlar, kibirli olan önderlerine: ″Eğer siz olmasaydınız, elbette biz Mü’min kimseler olurduk!″ derler.

(قَالَ الَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذ۪ينَ اسْتُضْعِفُوا اَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدٰى بَعْدَ اِذْ جَٓاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِم۪ينَ (٣٢))

32. O zaman kibirli olan önderleri, zayıf olanlara: ″Hak geldikten sonra, biz mi sizi Allah yolundan döndürdük? Hayır, siz mücrimler idiniz″ derler.

(وَقَالَ الَّذ۪ينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِذْ تَأْمُرُونَنَٓا اَنْ نَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهُٓ اَنْدَادًاۜ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَۜ وَجَعَلْنَا الْاَغْلَالَ ف۪ٓي اَعْنَاقِ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٣٣))

33. Zayıf olanlar da kibirli olan önderlerine: ″Hayır, Allah’ı inkâr etmemizi ve ona şirk koşmamızı emrettiğiniz vakit, gece gündüz vukû bulan hileniz, bizi hak yoldan menetti″ derler. Onlar azâbı görünce, için için pişman olurlar. Biz, kâfir olanların boyunlarına demir halkalar takarız. Onlar, ancak yaptıklarının cezâsını çekerler.

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا ف۪ي قَرْيَةٍ مِنْ نَذ۪يرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَاۙ اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪ كَافِرُونَ (٣٤) وَقَالُوا نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالًا وَاَوْلَادًاۙ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّب۪ينَ (٣٥))

34-35. Biz hangi beldeye bir uyarıcı gönderdiysek, o beldenin refah içinde olan önderleri: ″Şüphesiz biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz ″ dediler.* Ve ″Biz, mal ve evlat olarak sizden daha çoğuz. Biz azap olunmayız″ dediler.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Rezîn Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

İki ortak vardı, birisi deniz kıyısına gitmiş, diğeri Mekke’de kalmıştı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Resûl olarak gönderildiğinde uzakta olan, Mekke’de kalan arkadaşına yazıp; ″Ne yaptın?″ diye sordu. O da arkadaşına, ″Kureyş’ten kimse ona tâbi olmadı, ona tâbi olanlar halkın en zavallıları ve en sefil takımıdır″ dedi. O, alışverişini bırakıp arkadaşına geldi ve

″O Peygamberi bana göster″ dedi. Ebû Rezîn der ki:

- O adam bâzı kitaplar okurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelip dedi ki:

إِلَامَ تَدْعُو؟ قَالَ أَدْعُو إِلَى كَذَا وَكَذَا قَالَ أَشْهَد أَنَّك رَسُول اللّٰه قَالَ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا عِلْمك بِذَلِكَ؟ قَالَ إِنَّهُ لَمْ يُبْعَث نَبِيّ إِلَّا اِتَّبَعَهُ أَرَاذِل النَّاس وَمَسَاكِينهمْ قَالَ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَة وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَة مِنْ نَذِير إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ الْآيَة قَالَ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَنْزَلَ تَصْدِيق مَا قُلْت (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى رزين)

″Sen neye dâvet ediyorsun?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, ″Şuna ve şuna″ dedi. Adam: ″Ben şehâdet ederim ki sen, Allah’ın Resûlüsün″ dedi. O adama: ″Bunu nasıl bildin?″ dediklerinde, o: ″Hangi Peygamber gönderilmişse, ilkin ona halkın güçsüzleri ve en horlanmış kişileri tâbi olmuştur″ dedi.

Ebû Rezîn Radiyallâhu anhu der ki:

Biz hangi beldeye bir uyarıcı gönderdiysek, o beldenin refah içinde olan önderleri: ″Şüphesiz ki biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz″ dediler, diye geçen bu âyet, bunun üzerine nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona haber göndererek, ″Allah’u Teâlâ senin söylediğini tasdik eden bir âyet indirdi″ buyurdu.[1]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre:

Heraklius da, Ebû Süfyân’a Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında birçok sorular sormuştu ki, bunlardan biri de şöyledir:

وَسَأَلْتُكَ أَشْرَافُ النَّاسِ اتَّبَعُوهُ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ فَذَكَرْتَ أَنَّ ضُعَفَاءَهُمْ اتَّبَعُوهُ وَهُمْ أَتْبَاعُ الرُّسُلِ (خ عن ابن عباس)

″Ona halkın ileri gelenleri mi yoksa zayıfları mı tâbi oluyor?″ diye sordum. Ona insanların zayıflarının tâbi olduğunu söyledin. Zâten Peygamberlere ilk olarak bunlar tâbi olurlar.[2]

Nûh Aleyhisselâm’a da o zamanın beyleri ve eşraf kesimi, benzer şeyleri söyleyerek îman etmemişlerdi. Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 111’de şöyle geçmektedir:

Kavmi: ″Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?″ dediler.

Bu âyetlerden anlaşıldığı üzere, İslâm Dîni’ne gerçek mânâda îman edip hizmet edenler, genellikle halkın değer vermeyip hor ve hakir gördüğü kişilerdir. Bu kişilerin özelliği ise, Allah’a ve Resûllerine itaat ederek onların yolu üzere yaşamaları ve halka da bunu nasihat etmeleridir.

Allah katında esas akıllı olanların Mü’minler olduğuna dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

خَلَقَ الْعَقْلَ فَقَالَ الْجَبَّارُ مَا خَلَقْت خَلْقًا أَعْجَبَ إلَيَّ مِنْك وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأُكَمِّلَنَّكَ فِيمَنْ أَحْبَبْت وَلَأُنْقِصَنَّكَ فِيمَنْ أَبْغَضْت قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلُ النَّاسِ عَقْلًا أَطْوَعُهُمْ لِلّٰهِ وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة))

Cebbâr olan Allah, aklı yarattığında ona şöyle buyurdu: ″Senden daha çok beğendiğim bir yaratık yaratmadım. İzzetim ve Celâlime yemin ederim ki, sevdiğim kimselerde seni kemâle erdireceğim, buğzettiğim kimselerde seni eksik kılacağım.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″İnsanlar arasında aklı en mükemmel olan, Allah’a en itaatkâr olan ve O’na itaat olan amelleri en çok yapandır.″[3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim c. 6, s. 521.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Vahy 6; Cihat ve Siyer 101. Bu hadisin tam metni için Sûre-i Al-i İmran, Âyet 64’ün izahına bakınız.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 223.

(قُلْ اِنَّ رَبّٖي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ۟ (٣٦ (

36. Ey Resûlüm De ki: ″Şüphesiz ki Rabbim, dilediğine rızkı genişletir ve dilediğine de daraltır. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.″

(وَمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ بِالَّتٖي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰٓى اِلَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًاۘ فَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَٓاءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ اٰمِنُونَ (٣٧ (

37. Ne mallarınız, ne de evlatlarınız, size Bizim katımızda bir yakınlık sağlar. Ancak her kim îman eder ve sâlih amelde bulunursa, işte onlar için amellerine

karşılık kat kat mükâfat vardır. Onlar, Cennet köşklerinde emniyet ve huzur içindedirler.

İzah: Kendisiyle iftihar edilen mallar ve evlatlar, kişiyi Allah’a yaklaştırmaz. Ancak Allah’ın birliğine yakînen inanan ve Allah’ın rızâsını talep ederek Allah yolunda malını infak etmek ve çocuklarına Allah’ın birliğini ve İslâm Dîni’nin inanç ve gereklerini öğretmek gibi Allah’a yaklaştıran salih amelleri işleyenlere mükâfatları kat kat verilir. Ve onlar Cennet köşklerinde emniyet içindedirler, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ إِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى أَعْمَالِكُمْ وَقُلُوبِكُمْ (ه عن ابى هريرة

"Şüphesiz Allah’u Teâlâ, sizin sûretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Lâkin O, sizin kalbinize ve amellerinize bakar."[1]

Kendisinden sonra bırakılan sâlih amellerin de bir Müslümana fayda sağladığına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ وَمُصْحَفًا وَرَّثَهُ أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يَلْحَقُهُ مِنْ (بَعْدِ مَوْتِهِ (ه عن ابى هريرة

"Bir Mü’min kişiye, öldükten sonra amelinden ve yaptığı iyiliklerinden ulaşacak şeyler: Kendisinden sonraya bıraktığı ilim, geride bıraktığı sâlih evlat, mîras olarak bıraktığı Mushaf (Kur’ân), yaptırdığı mescit, yolcuların barınması için inşaa ettiği misâfirhâne, akıttığı su, sağlığı tam yerinde iken malından çıkarıp verdiği sadakadır. Bunlardan hangisini yapmış ise öldükten sonra da, onun sevabı kendisine ulaşır."[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 10.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 20.

(٣٨) وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُو۬لٰٓئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ)

38. Âyetlerimizi geçersiz kılmak için koşuşturanlar var ya, işte onlar azap içinde tutulmuş kimselerdir.

قُلْ اِنَّ رَبّ۪ي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُ لَهُۜ وَمَٓا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۚ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ (٣٩)

39. Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz Rabbim, rızkı kullarından dilediğine genişletir ve dilediğine daraltır. Allah rızâsı için ne infak ederseniz, Allah'u Teâlâ onun karşılığını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

İzah: İnfak hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا اللّٰهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ اللّٰهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا (خ م عن ابى هريرة)

Her gün kullar sabahleyin kalktığında, mutlaka beraberlerinde gökten iki melek iner. Bunlardan biri: "Allah'ım! İnfak edenin malını artır" der. Diğeri de: "Allah'ım! Cimrilik edenin malını yok et" der.[1]

Ebû Hureyre Radiyallâhu anhu da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

إِنَّ اللّٰهَ قَالَ لِي أَنْفِقْ أُنْفِقْ عَلَيْكَ (م عن ابى هريرة)

Muhakkak ki, Allah'u Teâlâ bana şöyle buyurdu: "Sen infak et, Ben de sana infak ederim…"[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ اِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهُ اللّٰهِ تَعَالَى اِلَّا زَادَهُ اللّٰهِ بِهَا كَثْرَةً (هب عن ابى هريرة)

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da, Allah'u Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'u Teâlâ da onun malını kat kat artırır."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 27; Sahih-i Müslim, Zekât 18 (57).

[2] Sahih-i Müslim, Zekat 11 (37).

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

(وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمٖيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اَهٰؤُلَٓاءِ اِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ (٤٠) قَالُوا سُبْحَانَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْۚ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّۚ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ (٤١) فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّاۜ وَنَقُولُ لِلَّذٖينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتٖي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (٤٢))

40-42. O gün Allah'u Teâlâ, onların (müşriklerin) hepsini bir araya toplayacak, sonra meleklere: ″Size tapanlar bunlar mıydı?″ diye soracaktır.* Melekler derler ki: ″Ey Rabbimiz! Sen, noksan sıfatlardan uzaksın. Bizim velîmiz Sensin, onlar değil. Bilakis onlar, cinlere (şeytanlara) tapıyor ve birçoğu onlara îman ediyorlardı.″* ″Artık bugün birbirinize ne bir fayda, ne bir zarar vermeye güç yetirebilirsiniz. Ve zulmedenlere deriz ki: ″Yalanladığınız ateşin azâbını tadın.″

İzah: Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen ″el-Cinne″ kelimesi, kullanıldığı yere göre bâzen cin, bâzen de şeytan anlamına gelmektedir. Buradaki anlamı ise şeytandır.[1]

[1] Allah'u Teâlâ âyetlerde, bâzen cine, şeytan; bâzen de şeytana, cin diye hitap etmektedir. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 26-27 ve izahına bakınız. Nitekim Allah'u Teâlâ Sûre-i Sebe, Âyet 12'de yine bu husustan bahsetmekte ve Süleyman Aleyhisselâm'a cinleri musahhar ettiğini açıkça beyan etmektedir.

(وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَٓا اِلَّا رَجُلٌ يُرٖيدُ اَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُكُمْۚ وَقَالُوا مَا هٰذَٓا اِلَّٓا اِفْكٌ مُفْتَرًىۜ وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْۙ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبٖينٌ (٤٣))

43. Âyetlerimiz apaçık bir şekilde onlara okunduğu zaman (Resûlü Ekrem'i kastederek), ″Bu, sizi babalarınızın ibâdet ettiği şeyden menetmek isteyen bir adamdan başka bir şey değildir″ dediler. Bir de (Kur'ân'ı kastederek), ″Bu da, uydurulmuş bir iftiradan başka bir şey değildir″ dediler. Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler: ″Bu, ancak apaçık bir sihirdir″ dediler.

İzah: Bu âyetin sonunda: Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler: ″Bu, ancak apaçık sihirdir″ dediler diye buyrulmaktadır. Fahreddin er-Râzi Hazretleri, Tefsir-i Kebîr adlı eserinde burada geçen ″Hak″ ifadesini şöyle açıklamıştır:

- Bu ifade, bir görüşe göre Kur'ân, diğer bir görüşe göre ise, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in getirdiği mûcizelerin tamamıdır. Her iki izaha göre

de, Allah’u Teâlâ’nın, ″Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler″ diye buyurması, tevhidi inkârın, Allah’a ortak koşanlara mahsus olmasındandır. Fakat Kur’ân ve mûcizelerin inkâr edilmesi hususu, müşriklerle Ehl-i Kitap arasında, inkârında ittifak edilen bir meseledir. İşte bu sebeple Cenâb-ı Hakk, kâfirlerin hepsine şâmil olsun diye ″Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler″ diye buyurmuştur.

(وَمَٓا اٰتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَٓا اَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذ۪يرٍۜ (٤٤)

44. Halbuki Biz onlara kitaplar vermedik ki okusunlar! Senden evvel onlara bir uyarıcı da göndermedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin ve kitabın olmadığı beyan edilmektedir.

(وَكَذَّبَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۙ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَٓا اٰتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُل۪يْ فَكَيْفَ كَانَ نَك۪يرِ۟ (٤٥)

45. Bunlardan öncekiler de Resullerini yalanlamışlardı. Halbuki bunlar, öncekilere verdiklerimizin onda birine bile ulaşamamışlardır. Onlar, Resullerimi yalanladılar. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin!

İzah: Ey Resûlüm! Allah’a ortak koşan müşriklerden önce gelen kavimler de Resullerini yalanlamışlardı. Onlar senin kavminden daha güçlü ve kuvvetliydiler. Öyle ki senin kavmin, onlara verilen maddi gücün onda birine bile ulaşamamışlardır. Evet, onlar da Resullarini yalanlamışlardı. Fakat Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin! O halde senin kavmin de, kendilerinden daha güçlü olanlardan ibret alıp âyetlerimi ve Resullerimi yalanlamasınlar. Böyle yaparlarsa, onları da cezâlandırırım, demektir.

(قُلْ اِنَّمَٓا اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍۚ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى ثُمَّ تَتَفَكَّرُواࣞ مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍۜ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذ۪يرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَد۪يدٍ (٤٦)

46. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Ben size bir nasihat vereyim. Allah rızâsı için meclisten ikişer ikişer ve birer birer kalkıp (benim Peygamberliğimi) tefekkür edin (hakikati bulursunuz). Arkadaşınızda (Muhammed Aleyhisselâm’da) cinnetten eser yoktur. O, sizi ancak gelecek olan şiddetli azapla uyaran bir Peygamberdir.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in müşrikleri uyarmasıyla ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmaktadır:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي يَا بَنِي فِهْرٍ يَا بَنِي عَدِيٍّ لِبُطُونِ قُرَيْشٍ حَتَّى اجْتَمَعُوا فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولًا لِيَنْظُرَ مَا هُوَ فَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ فَقَالَ أَرَأَيْتَكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ قَالُوا نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ تَبًّا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ أَلِهَذَا جَمَعْتَنَا فَنَزَلَتْ {تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ} (خ عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla″ mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 214 nâzil olduğu zaman, Safa Tepesi'ne çıktı ve Kureyş'in boylarına: ″Ey Fihroğulları! Ey Adiyoğulları!″ diye seslenmeye başladı. Herkes orada toplandı. Gelemeyenler de, ne olduğuna bakmak için yerlerine birini gönderdiler. Kureyşliler geldi. Ebû Leheb de gelmişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şu vâdide size baskın yapacak olan bir süvâri birliği bulunuyor, diye size haber versem, bana inanır mısınız?″ diye sordu. Onlar: ″İnanırız, zîrâ senin yalan söylediğini hiç görmedik″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O halde gelecek ağır bir azaptan dolayı sizi uyarıyorum″ diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Leheb: ″Bundan sonraki günlerinde hüsrâna uğrayasın emi! Bizi bunun için mi buraya topladın″ deyince, ″Ebû Leheb'in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının ve kazancının bir faydası olmadı″ diye devam eden Tebbet Sûresi nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 13; Tefsir-i Şuarâ 2; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7126.

قُلْ مَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْؕ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَه۪يدٌ (٤٧) قُلْ اِنَّ رَبّ۪ي يَقْذِفُ بِالْحَقِّۚ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (٤٨) قُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُع۪يدُ (٤٩) قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ فَاِنَّمَٓا اَضِلُّ عَلٰى نَفْس۪يۚ وَاِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوح۪ٓي اِلَيَّ رَبّ۪يؕ اِنَّهُ سَم۪يعٌ قَر۪يبٌ (٥٠)

47-50. Ey Habîbim! De ki: ″Ben tebliğimden dolayı sizden ücret istemedim, o sizin olsun. Benim ücretim ancak Allah'a aittir. Allah'u Teâlâ her şeye şâhittir.″* De ki: ″Şüphesiz Rabbim, hakkı Peygamberlere vahyeder ve bütün gaybleri bilir.″* De ki: ″Hak (İslâm) geldi; bâtıl (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu.″* De ki: ″Haktan şaşarsam, vebâli nefsime aittir. Hakkı bulursam, Rabbimin vahyi ile bulurum. Şüphesiz O, her şeyi işitir ve kullarına çok yakındır.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Hak (İslâm) geldi; bâtıl (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَحَوْلَ الْبَيْتِ سِتُّونَ وَثَلَاثُ مِائَةِ نُصُبٍ فَجَعَلَ يَطْعُنُهَا بِعُودٍ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ {جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا} {جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ} (خ م عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’yi fethettiğinde, Kâbe’nin çevresinde üç yüz altmış tane put vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki âsâ ile onları deviriyor ve ″Hak (İslâm) geldi ve bâtıl (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur″[1] ve ″Hak (İslâm) geldi; bâtıl (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu″[2] diye geçen âyetleri okuyordu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi’nde de şöyle buyurmuştur:

أَيَّها النَّاس فَإِنّ الشّيْطَانَ قَدْ يَئِسَ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنُّه إِنْ يُطَعْ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ فَقَدْ رَضِيَ بِهِ بِمَا تُحَقُّرونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

″Ey insanlar! Bugün şeytan, sizin şu topraklarınızda yeniden tesir ve hâkimiyetini kurmak gücünü ebedî sûrette kaybetmiştir (sizi şirke düşürüp sizin üzerinize hâkimiyet kuramaz). Fakat siz, bu kaldırdığım şeyler dışında, küçük gördüğünüz işlerde ona uyarsanız, bu da onu memnun edecektir. Dîninizi korumak için bunlardan da sakının.″[4]

[1] Sûre-i İsrâ, Âyet 81.

[2] Sûre-i Sebe, Âyet 49.

[3] Sahih-i Buhârî, Megâzi 46; Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 32 (87).

[4] İbn-i Hişam, es-Sîret’ün-Nebeviyye, c. 4, s. 604

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَر۪يبٍۙ (٥١) وَقَالُوٓا اٰمَنَّا بِه۪ۚ وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَع۪يدٍۚ (٥٢) وَقَدْ كَفَرُوا بِه۪ مِنْ قَبْلُۚ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَع۪يدٍ (٥٣)

51-53. Ey Resûlüm! Sen o kâfirleri, korkup dehşete düştükleri zaman bir

görseydin. Artık kaçacak yerleri yoktur ve (Cehenneme) yakın bir yerden yakalanmışlardır.* O zaman onlar: ″Biz ona (Muhammed Aleyhisselâm’a) îman ettik″ derler. Fakat çok uzak bir yerden, îmana ulaşmak nasıl mümkün olur?* Halbuki daha önce (dünyâda iken) onu inkâr etmişlerdi ve bilmedikleri şeye haktan uzak olarak lâf atıp duruyorlardı.

İzah: İbn-i Abbas ve Dahhâk Hazretlerine göre, burada zikredilen insanlardan maksat, Resûlullah (Salallâhu aleyhi vesellem)’i yalanlayan müşriklerdir. Bunlar, dünyâda iken korkunç bir azâba maruz kalmışlar ve kendilerini ondan kurtaramamışlardır. Abdullah b. Zeyd Hazretlerine göre bu azap, onların Bedir Savaşı’nda öldürülmeleridir.

Hasan-ı Basrî ve Mücâhid Hazretlerine göre ise, bu âyette zikredilen insanlardan maksat, müşrikler, korkuya düşmeleri ânı ise, kabirlerinden çıkıp gözleriyle ilâhi azâbı görmeleri ânıdır.

Âyet-i Kerîme’de: ″Bilmedikleri şeye haktan uzak olarak lâf atıp duruyorlardı″ diye geçen ifadeye müfessirler şöyle mânâ vermişlerdir: O müşrikler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bâzen kâhin, bâzen şâir, bâzen de mecnun diyorlar. Böylece Resûlü Ekrem’den çok uzak olan bu sıfatları, hiçbir bilgileri olmadığı halde ona yakıştırmaya çalışıyorlardı. Halbuki onlar, Resûlü Ekrem’den bu söylediklerinin tam aksini müşâhede etmekteydirler. Yani onun güvenilir, yalan söylemeyen ve doğru sözlü bir kimse olduğunu bilirlerdi.

( )وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِاَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ (٥٤)

54. Daha önce benzerlerine yapıldığı gibi, bunlarla îman etme arzusu arasına set çekilir. Çünkü onlar, şiddetli bir tereddüt ve şüphe içinde idiler.

İzah: Kâfirler, dünyâ hayatına ruhlarıyla bağlanırlar. Onlar, dünyâ hırsıyla koşuşturup dururken, aniden ölüm meleği Azrâil Aleyhisselâm onların karşısına çıkar ve bunların canlarını alır. Ölüm anında îman etmek isteseler bile, onların bu îmanları kabul edilmez. Firavun da denizde boğulurken, Mûsâ Aleyhisselâm’a îman ettiğini söylemişti. Fakat bu îmanı kabul edilmedi.

35-FÂTIR SÛRESİ

Bu sûre 45 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyette geçen ″Fâtır″ kelimesinden alır. Fâtır, Allah'u Teâlâ'nın sıfatlarındandır, ″İlk olarak yaratan″ anlamındadır. Ayrıca meleklerin yaratılışı ve vazifelerine dair bilgiler verildiği için ″Melâike Sûresi″ ismi de verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُو۫لٖٓي اَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَۜ يَزٖيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَٓاءُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ (١))

1. Hamd, gökleri ve yeri yoktan var eden, ikişer, üçer, dörder kanatlı melekleri Kendi ile Peygamberleri arasında vâsıta kılan Allah'a mahsustur. O, yarattığı varlıklarda dilediği şeyi artırır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ ikişer, üçer ve dörder kanatlı melekler yarattığını söylemekte ve âyetin devamında da: ″O, yarattığı varlıklarda dilediği şeyi artırır″ diye buyurmaktadır. Bir Hadis-i Şerif'te, Cebrâil Aleyhisselâm'ın altı yüz kanadının olduğu nakledilmiştir.[1] Yaratılışta kanatları en fazla dörder olan meleklerin, daha sonradan Cebrâil Aleyhisselâm da olduğu gibi kanat sayısının altı yüze kadar çıkması durumu, insanların yaratılışta bir kul olarak yaratılması ve ibâdetle çalıştıkları zaman, Allah'ın onlara da ibâdetlerin karşılığı olarak üstün ilimler vereceğini gösterir. İşte insanlar yaratıldıktan sonra bâzıları, îman ederek ibâdetle çok çalıştıkları için Allah bunların derecelerini artırarak yüksek ilimler verir. Sûre-i Kehf, Âyet 66'da, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hızır Aleyhisselâm'a: ″… Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?...″ diye söylemesi de bu sebeptendir.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de şöyle buyrulmuştur:

يَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ اِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلى الْعَبْدِ الْاِشْتِغَالُ بِى جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَلَذَّتَهُ فِى ذِكْرِى فَاِذَا جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَلَذَّتَهُ فِى ذِكْرِى عَشِقَنِى وَعَشِقْتُهُ فَاِذَا عَشِقَنِى وَعَشِقْتُهُ رَفَعْتُ الْحِجَابَ فِيمَا بَيْنِى وَبَيْنَهُ وَصَيَّرْتُ ذَلِكَ تَغَالُبًا عَلَيْهِ لَايَسْهُو اِذَا سَهَا النَّاسُ اُولَئِكَ كَلَامُهُمْ كَلَامُ الْاَنْبِيَاءِ اُولَئِكَ الْاَبْدَالُ حَقًّا اُولَئِكَ الَّذِينَ اِذَا اَرَدْتُ بِاَهْلِ الْاَرْضِ عُقُوبَةً أَوْ عَذَابًا ذَكَرْتُهُمْ فَصَرِفْتُ ذَلِكَ عَنْهُمْ (حل عن الحسن)

Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Bir kulumun üzerine Benimle meşgul olmak gâlip olursa, onun arzusunu ve lezzetini zikrimde kılarım (zikrimden lezzet alır, yapmaya doymaz). Böyle olduğunda o kulum Bana âşık olur, Ben de ona âşık olurum. Bu halde iken, aramızdaki perdeleri kaldırırım ve bu hâli ona gâlip kılarım. O, insanların yanıldığı zaman yanılmaz. Onların sözleri Peygamberlerin sözüdür. Onlar hakkıyla ebdaldır ki, ne vakit yeryüzüne ukûbet veya azap vermek istersem, onlar yeryüzünde bulunduğu için (onların hatırına) vazgeçerim.″[2]

Allah’u Teâlâ, bu Hadis-i Kudsî’de: ″Aramızdaki perdeleri kaldırırım ve bu hâli ona gâlip kılarım. O, insanların yanıldığı zaman yanılmaz″ diye buyurarak, sevdiği kullara diğer kullara vermediği üstün meziyet ve ilimler vereceğini bildirmektedir.

[1] Gunyet’üt-Tâlibin, c. 2, s. 8.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 517/4.

( )مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَاۚ وَمَا يُمْسِكْۙ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٢ (

2. Allah’u Teâlâ’nın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti alıkoyup tutacak hiçbir kuvvet yoktur. Tuttuğunu da O’ndan başka salıverecek hiçbir kuvvet yoktur. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Muâviye Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ وَكَتَبَ إِلَيْهِ إِنَّهُ كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةِ الْمَالِ وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقُوقِ الْأُمَّهَاتِ وَوَأْدِ الْبَنَاتِ وَمَنْعٍ وَهَاتِ (خ عن معاوية)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, her namazın sonunda şöyle duâ ederdi: ″Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh, lehü’l-mülkü velehü’l-hamdu ve hüve alâ kulli şey’in kadîr (Allah’tan başka ilah yoktur. O, birdir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O’nundur. Hamd O’na mahsustur. O, her şeye kâdirdir). Ey Allah’ım! Senin verdiğine mâni olacak yoktur. Vermediğini verebilecek de yoktur. Kimsenin varlığı, Sen dilemedikçe kendisine fayda

vermez.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İ’tisam 3.

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْۜ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۘ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ (٣))

3. Ey insanlar! Allah’u Teâlâ’nın size ihsan buyurduğu nîmetini zikredin. Allah’tan başka göklerden ve yerden sizi rızıklandıran bir yaratıcı var mı? O’ndan başka ilah yoktur. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?

(وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَۜ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ (٤))

4. Ey Resûlüm! Eğer seni yalanlıyorlarsa, senden önceki Resullerde yalanlanmıştı. İşlerin hepsi Allah’a döndürülür.

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاٗ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ (٥) اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۜ اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعٖيرِۜ (٦) اَلَّذٖينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدٖيدٌۜ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبٖيرٌ۟ (٧))

5-7. Ey insanlar! Şüphesiz ki Allah’ın vaadi haktır. O halde bu dünyâ hayatı sizi aldatmasın. Şeytan da sizi Allah ile (O’nun affına güvendirerek) aldatmasın.* Şüphesiz ki şeytan, sizin için bir düşmandır. Siz de onu düşman bilin. O, kendi taraftarlarını ancak Cehennem ehlinden olmaya dâvet eder.* Kâfirler için şiddetli bir azap vardır. Îman edip sâlih amellerde bulunanlar için ise bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Şeytan da sizi Allah ile (O’nun affına güvendirerek) aldatmasın″ diye buyrulmaktadır. Yani şeytan, ″Allah, bağışlayıcıdır, esirgeyicidir, sizi affeder, istediğiniz kadar zevkinize bakın, sizi günahlarınızdan dolayı azâba çarptırmaz″ der ve Allah’ın affına güvendirerek, sizi gaflete düşürmeye ve hâlinizi düzeltmekten sizi menetmeye çalışır. Onun vesveselerine kapılmayın, demektir.

(اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُٓوءُ عَمَلِهٖ فَرَاٰهُ حَسَنًاۜ فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُۘ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (٨))

8. Kötü ameli kendisine (şeytan tarafından) güzel gösterilip de onu güzel gören kimse, sâlih amellerde bulunan kimse gibi midir? Şüphesiz Allah’u Teâlâ,

dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine hidâyet eder. Ey Resûlüm! Onların inkârlarından dolayı üzülüp kendini mahvetme! Şüphesiz Allah'u Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilendir.

İzah: Nakledildiğine göre; bu Âyet-i Kerîme, Hz. Ömer ile Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِأَبِي جَهْلِ ابْنِ هِشَامٍ أَوْ بِعُمَرَ قَالَ فَأَصْبَحَ فَغَدَا عُمَرُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمَ (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ım! İslâm'ı Ebû Cehil b. Hişam (Ömer b. Hişam) veya Ömer b. el-Hattab ile aziz kıl" diye duâ etti. Ömer b. el-Hattab sabaha erince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e giderek Müslüman oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hakkı bildiği halde küfürde inat ettiği için Ömer b. Hişam'a: "Câhillerin babası" anlamına gelen "Ebû Cehil" ismini takmıştır. Yoksa esas adı Ömer'dir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 47.

وَاللّٰهُ الَّذ۪ي اَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُث۪يرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلٰى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ كَذٰلِكَ النُّشُورُ (٩)

9. Rüzgârları gönderen Allah'tır. Rüzgârlar, bulutları harekete geçirir. Sonra o bulutları ölü bir beldeye sevk ederiz ve ondan inen yağmurla yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltiriz. İşte ölülerin diriltilmesi de böyledir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Veki' İbn-i Hudes'in amcası Ebî Rezîn Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَكُلُّنَا يَرَى رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَنْظُرُ إِلَى الْقَمَرِ مُخْلِيًا بِهِ قَالَ بَلَى قَالَ فَاللّٰهُ أَعْظَمُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِي اللّٰهُ الْمَوْتَى وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ قَالَ أَمَا مَرَرْتَ بِوَادِي أَهْلِكَ مَحْلًا قَالَ بَلَى قَالَ أَمَا مَرَرْتَ بِهِ يَهْتَزُّ خَضِرًا قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ ثُمَّ مَرَرْتَ بِهِ مَحْلًا قَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ يُحْيِي اللّٰهُ الْمَوْتَى وَذَلِكَ آيَتُهُ فِي خَلْقِهِ (حم عن عن وكيع بن حدس عن عمه أبي رزين العقيلي)

Ebû Rezîn el-Ukaylî: ″Yâ Resûlallah! Biz mahşer günü Rabbimizi görecek miyiz? Bunun dünyâdaki örneği nedir?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hepiniz Ay’ı görürken birbirinize sıkıntı vermezsiniz değil mi?″ dedi. Ebû Rezîn: ″Evet″ dedi. Peygamberimiz de: ″Allah daha büyüktür″ buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Allah ölüleri nasıl diriltir? Bunun dünyâdaki örneği nedir?″ diye sordu. Peygamberimiz de: ″Ey Ebû Rezîn! Sen hiç kavminin üzerinde yaşadığı vâdiden kurak mevsimde geçmedin mi?″ dedi. Ebû Rezîn: ″Evet, geçtim″ dedi. ″Sonra bir kere de her tarafın yemyeşil olduğu mevsimde uğramadın mı?″ dedi. O yine: ″Evet, uğradım″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İşte bu, Allah’u Teâlâ’nın yeniden yaratmasının delilidir. Allah’u Teâlâ, ölüleri de işte böyle diriltecektir″ buyurdu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15603; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5018.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًاۜ اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُۜ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ (
السَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۜ وَمَكْرُ اُو۬لٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ (١٠))

10. Her kim izzet isterse, izzetin tamamı Allah’a mahsustur. Güzel kelâmlar O’na yükselir. Sâlih amel de onu yükseltir. Kötü tuzaklar kuranlara gelince, işte onlar için şiddetli bir azap vardır. Onların kurdukları tuzaklar mahvolur gider.

İzah: Her kim izzet isterse, Allah’a dönüp O’na yönelsin. Çünkü izzet ve şerefin hepsi O’na aittir. İhlas sâhibi olan kişilerin lisânından dökülen, Allah’ın Esmâ’ul-Hüsnâ’sından olan güzel ve hoş kelimeler O’na yükselir. Bu kimselerin yapmış olduğu sâlih ameller de onları Allah’u Teâlâ’ya gurbiyet derecesine yükseltir. Kişi amelindeki ihlâsı nispetinde Hakk’a yakınlık derecesinde yüksek olur. Cenâb-ı Hakk’a karşı kötü tuzaklar kuran, fakat O’nun Resûlü vâsıtasıyla rezil ettiği müşriklere gelince, yapmış oldukları tuzakların karşılığı olarak âhiret hayatında onlar için çok çetin bir azap vardır. Elbette onların yapmış olduğu tuzaklar da boş ve bâtıl olur, demektir.

Âyet-i Kerîme’de: ″Güzel kelâmlar O’na yükselir. Sâlih amel de onu yükseltir″ diye tercüme ettiğimiz ifadeyi bâzı müfessirler, ″Pâk söz O’na yükselir. Sâlih ameli de O yükseltir″ diye mânâ vermişler ve şöyle izah etmişlerdir: Pâk söz; tevhide, tesbihe dair söylenilen mübârek kelimeler, okunan Kur’ân-ı Kerîm, yapılan duâlar ve istiğfarlar, Cenâb-ı Hakk’ın dergâhına yükselir. Güzel emeli de; riyâdan uzak olarak ihlasla yapılan ibâdetleri, O Allah’u Teâlâ yükseltir. Yani onları kabul ederek sahiplerini kat kat mükâfatlara nâil buyurur.[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu Âyet-i Kerîme’de: ″Güzel kelâmlar″ diye geçen ifadeden maksat, ″Allah’ın zikridir″ diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِمَّا تَذْكُرُونَ مِنْ جَلَالِ اللّٰهِ التَّسْبِيحَ وَالتَّهْلِيلَ وَالتَّحْمِيدَ يَنْعَطِفْنَ حَوْلَ الْعَرْشِ لَهُنَّ دَوِيٌّ كَدَوِيِّ النَّحْلِ تُذَكِّرُ بِصَاحِبِهَا أَمَا يُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَوْ لَا يَزَالَ لَهُ مَنْ يُذَكِّرُ بِهِ (ه عَنْ النعمان بن بشير)

Söylediğiniz, ″Subhânallâh, Lâ ilâhe illallâh ve Elhamdulillâh″ sözleri, şüphesiz Allah’ın yüceliğini ifade eden zikirlerinizdendir. Bu zikirler, Arş’ın çevresinde dönüp dolaşırlar. Bunların, arı uğultu sesi gibi sesleri olur. Bu zikirler, kendilerini söyleyen kimseleri hatırlatırlar. Sizden biriniz, kendisini hatırlatan biri olsun istemez mi?″[2]

كَمَا لَا تَلْتَقِي الشَّفَتَانِ عَلَى قَوْلِ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ، كَذَلِكَ لَا تَحْجُبُ عَنْ سَمَاءٍ سَمَاءٌ حَتَّى تَنْتَهِي اِلَى الْعَرْشِ لَهَا دَوِيٌّ كَدَوِيِّ النَّحْلِ تَشْفَعُ لِصَاحِبِهَا (الديلمي عن جابر)

″İki dudak devamlı olarak ″Lâ ilâhe illallâh″ deyip de kapanmadığı gibi, göklerde, o zikrin Arş’a varmasına mâni olamaz, devamlı olarak açık olur ve o kelime, arı sesi gibi bir uğultu ile Arş’ta nihâyet bulur ve sahibine şefaat eder. ″[3]

كُلُّ مَجْلِسٍ يُذْكَرُ اسْمَ اللّٰهِ تَعَالَى فِيهِ تَحُفُّ بِهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى أَنَّ الْمَلَائِكَةَ يَقُولُونَ زِيدُوا زَادَكُمُ اللّٰهُ وَالذِّكْرُ يَصْعَدُ بَيْنَهُمْ وَهُمْ نَاشِرُوا اَجْنِحَتَهُمْ. (أبو الشيخ عن ابى هريرة)

″Her zikrullah edilen mecliste, melekler o meclisi dört tarafından sararlar. Bunlar zikre başlayınca, hattâ o zaman melekler muhakkak şu sözleri söylerler: ″Ey Mü’minler! Siz bu zikrinizi artırınız ki, Allah’u Teâlâ da sizin aşkınızı ve muhabbetinizi artırsın. Artık o mecliste zikrin şiddeti yükselince, hemen melekler kanatlarını açıp havalandıklarında, zikir de aralarında onlarla birlikte yukarı çıkar.″[4]

Zikrin efdal olanı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ (ت عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Zikrin efdâli Lâ ilâhe illallâh, duânın efdali de Elhamdulillâh’tır.″[5]

[1] Bakınız: Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 6, s. 2890-2891.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 56.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 344/2.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 342/10.

[5] Sünen-i Tirmizî, Daavât 8.

(وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًاۜ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖۜ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖٓ اِلَّا فٖي كِتَابٍۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرٌ (١١)

11. Allah’u Teâlâ sizi topraktan, sonra nutfe’den (sperm’den) yarattı. Sonra sizi erkek ve dişi yaptı. Allah’ın ilmi olmadıkça hiçbir dişi hâmile olmaz ve doğurmaz. Bir kimsenin ömrünün uzatılması da, kısaltılması da mutlaka bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) yazılıdır. Şüphesiz ki bu, Allah’a göre çok kolaydır.

İzah: Bir kimsenin yaptığı duâ, verdiği sadaka gibi sâlih ameller sebebiyle Allah’u Teâlâ, Levh-i Mahfuz’da yazdığı takdiri dilerse değiştirir veya sâbit kılar.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Ra’d, Âyet 39’da şöyle buyurmaktadır:

″Allah’u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun katındadır.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ صَدَقَةَ الْمُسْلِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ، وَتَمْنَعُ مِيتَةَ السُّوءِ، وَيُذْهِبُ اللّٰهُ بِهَا الْكِبْرَ وَالْفَخْرَ (طب عن كثير بن عبد اللّٰه المزنيّ)

″Müslüman bir kimsenin verdiği sadaka, ömrünü artırır ve kötü sondan muhafaza eder ve Allah’u Teâlâ ondan kibir ve gururu giderir.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ سَرَّهُ أنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ (خ عن انس وعن ابى هريرة

"Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sıla-i rahim yapsın."[2]

Yine kötü ameller sebebiyle Levh-i Mahfuz'daki yazının değişebile-ceğine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إلَّا أُلْقِيَ فِي قُلُوبِهِمْ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الزِّنَا فِي قَوْمٍ قَطُّ إلَّا كَثُرَ فِيهِمْ الْمَوْتُ وَلَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بِغَيْرِ الْحَقِّ إلَّا فَشَا فِيهِمْ الدَّمُ وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ (بِالْعَهْدِ إلَّا سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ الْعَدُوَّ (موطأ عن ابن عباس

"Bir kavimde devlet malından hırsızlık zuhur ederse, Allah'u Teâlâ o kavmin kalplerine korku koyar. Bir kavim içinde zinâ yayılırsa, orada ölümler artar. Bir kavim ölçü ve tartıyı noksan ederse, Allah ondan rızkı keser. Bir kavmin mahkemelerinde haksız yere hüküm verilirse, o kavimde mutlaka kan yaygınlaşır. Bir kavim ahdinden dönerse, Allah onlara mutlaka düşmanlarını musallat eder."[3]

Kader konusunda geniş bilgi için Sûre-i Enfal, Âyet 51 ve izahına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13508; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 355.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Cihat 13.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِۗ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَٓائِغٌ شَرَابُهُ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌۜ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا (١٢))وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَاۚ وَتَرَى الْفُلْكَ فٖيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

12. Biri tatlı, susuzluğu giderici ve içimi kolay, diğeri tuzlu ve acı olan iki deniz eşit değildir. Halbuki her birinden taze et (balık) yersiniz ve takındığınız ziyneti (inci, mercan) çıkarırsınız. Allah'ın lütfundan nasibinizi aramanız ve şükretmeniz için gemilerin orada suyu yararak gittiğini görürsünüz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen tatlı su, büyük nehirler ve göllerdir. Tuzlu su da, denizlerdir. Böyle olduğu halde ikisinden de kulların istifâde ettiği nîmetler vardır.

İbn-i Cüreyc Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te:

كُلُّ شَيْءٍ فِي الْبَحْرِ مَذْبُوحٌ … قُلْتُ لِعَطَاءٍ صَيْدُ الْأَنْهَارِ وَقِلَاتِ السَّيْلِ أَصَيْدُ بَحْرٍ هُوَ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ تَلَا {هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا} (خ عن ابن جريج)

″Denizde yaşayan her hayvan boğazlanmıştır (helâldir)″ diye geçmektedir… İbn-i Cureyc dedi ki:

- Ben Atâ İbn-i Ebî Rebâh’a: ″Nehirlerde ve sel birikintilerindeki av da, deniz avı mıdır?″ diye sordum. O da: ″Evet″ dedi ve sonra, ″Biri tatlı, susuzluğu giderici ve içimi kolay, diğeri tuzlu ve acı olan iki deniz eşit değildir. Halbuki her birinden taze et (balık) yersiniz…″ diye geçen Sûre-i Fatır, Âyet 12’yi okudu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Sayd 12.

(يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِۙ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَۘ كُلٌّ يَجْر۪ي لِاَجَلٍ مُسَمًّىۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُۜ وَالَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْم۪يرٍۜ (١٣) اِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَٓاءَكُمْۚ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْۜ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْۜ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَب۪يرٍ۟ (١٤))

13-14. Allah’u Teâlâ, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. Güneşi ve ayı sizin hizmetinize vermiştir. Bunların her biri (belli bir yörüngede) belli bir vakte kadar hareketine devam eder. Bunları yapan, Rabbiniz olan Allah’tır. Mülk O’nundur. O’nu bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler, hurma çekirdeğinin üzerindeki zar kadar bir şeye bile mâlik değillerdir.* Onları çağırsanız, sözünüzü işitmezler. Faraza işitseler bile, cevap veremezler. Mahşer günü de kendilerini Allah’a ortak koştuğunuzu inkâr ederler. Bunları sana hiç kimse, her şeyden haberdar olan Allah’u Teâlâ gibi haber vermez.

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اَنْتُمُ الْفُقَرَٓاءُ اِلَى اللّٰهِۚ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَم۪يدُ (١٥) اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَد۪يدٍۚ (١٦) وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَز۪يزٍ (١٧))

15-17. Ey insanlar! Siz, Allah’a muhtaçsınız. Allah’u Teâlâ ise hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyıktır.* Eğer dilerse, sizi helâk eder ve yerinize başkalarını getirir.* Bu, Allah’a göre zor bir şey değildir.

(وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۜ اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۜ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِه۪ۜ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَص۪يرُ (١٨))

18. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. Eğer yükü ağır olan kimse, bir başkasını günahını yüklenmeye çağırsa, akrabası da olsa yükünü taşımayı kabul etmez. Ey Resûlüm! Sen ancak görmedikleri halde Rablerinden korkanları ve namaz kılanları uyarırsın. Her kim (kötülüklerden) arınırsa, ancak kendi nefsi için arınmış olur. Nihâyet dönüş Allah'adır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kişinin nefsini kötülüklerden arındırması kendi menfaatinedir. Bu husus Sûre-i A'lâ, Âyet 14-15'te de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki nefsini (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar."

(وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُۙ (١٩) وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُۙ (٢٠) وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُۚ (٢١) وَمَا يَسْتَوِي الْاَحْيَٓاءُ وَلَا الْاَمْوَاتُۜ اِنَّ اللّٰهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَمَٓا اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ (٢٢) اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذٖيرٌ (٢٣) اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشٖيرًا وَنَذٖيرًاۜ وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فٖيهَا نَذٖيرٌ (٢٤))

19-24. Kör ile gören (Mü'min ile kâfir) bir olmaz.* Zulumât ile nûr (bâtıl ile hak) bir olmaz.* Gölge ile sıcak (Cennet ile Cehennem) bir olmaz.* Diriler ile ölüler de (kalbi diri ile kalbi ölü olan da) bir olmaz. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, dilediğine hidâyetini işittirir. Ey Resûlüm! Sen kabirdekilere (küfürde ısrar edenlere) işittiremezsin.* Sen ancak bir uyarıcısın.* Ey Habîbim! Şüphesiz Biz seni, müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, içinde bir uyarıcı bulunmuş olmasın.

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyetlerde; ehl-i îman ile ehl-i küfür arasındaki farkları, mecâzi ifadeler kullanarak temsil ile anlatmaktadır. Küfürde ısrar eden kâfirler, aynı kör ve kabirdeki ölü gibidirler. Bunların bütün hakikatlere gözleri, kulakları ve kalpleri kapalıdır; ne söylesen bunlar yola gelmezler, demektir. Fakat Mü'minler böyle değildir. Onların kalpleri diridir; hakkı kabul ederler.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ (خ عن ابى موسى

"Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin misâli, diri ile ölü gibidir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 66.

(وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۚ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنٖيرِ (٢٥) ثُمَّ اَخَذْتُ

( )الّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۟ (٢٦

25-26. Ey Resûlüm! Onlar seni yalanlıyorsa, onlardan öncekiler de kendilerine açık mûcizeler, suhuf ve nurlu kitap ile gelen Resullerini yalanlamışlardı.* Sonra, o kâfirleri azâbımla yakaladım. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin!

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Suhuf″, sayfalar demektir. Allah’u Teâlâ bâzı Peygamberlere kitap olarak değil de sayfalar şeklinde hükümler indirmiştir. Nakledildiğine göre; Âdem Aleyhisselâm’a on, Şit Aleyhis-selâm’a elli, İdris Aleyhisselâm’a otuz, İbrâhim Aleyhisselâm’a da on sahife verilmiştir. Yine Âyet-i Kerîme’de geçen ″Nurlu kitap″ da, Tevrat, Zebur ve İncil’dir. Ey Habîbim! O müşriklerin seni yalanlamalarına bakma, senden evvelki mûcizeler ve kendilerine indirilen emirler ile gelen Peygamberler de yalanlanmıştı, demektir.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهَاۜ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بٖيضٌ وَحُمْرٌ (مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابٖيبُ سُودٌ (٢٧) وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَٓابِّ وَالْاَنْعَام مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ كَذٰلِكَۜ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُاۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ غَفُورٌ (٢٨)

27-28. Görmez misin mi ki, Allah’u Teâlâ semâdan su indirdi. Biz onunla muhtelif renkte meyveler yetiştirdik. Dağlarda da beyaz, kırmızı, renkleri muhtelif ve siyah katmanlar yarattık.* İnsanlardan, yürür hayvanlarından ve koyun, keçi, deve ve sığırlardan da renkleri muhtelif olanlar vardır. Allah’u Teâlâ’dan ancak âlim olan kulları korkar. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, çok bağışlayandır.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de; siyah, beyaz ve kırmızı katmanlardan bahsetmektedir. Bunlar, yeryüzündeki katmanlar ve toprak renkleridir. Aynı zamanda Allah’u Teâlâ insanın; siyah, beyaz ve kırmızı gibi renklerden yaratıldığını da beyan etmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ الْأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ (د ت عن ابى موسى)

″Allah’u Teâlâ, Âdem’i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan

yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kızıl, bâzısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bâzısı yumuşak, bâzısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Allah'u Teâlâ'dan ancak âlim olan kulları korkar" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e biri âbid, diğeri âlim iki adam zikredildi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرَضِينَ حَتَّى النَّمْلَةَ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرَ (ت عن أبي امامة)

"Âlim olanın, âbid olana üstünlüğü, benim sizden en alt mertebede olanınıza göre üstünlüğüm gibidir." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: "Şüphesiz Allah'u Teâlâ ile melekleri, semâdakiler, yeryüzünde bulunanlar, hattâ yuvalarında karıncalar ve balıklar, insanlara hayrı öğretenlere duâ ederler."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللّٰهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الْحِيتَانِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ هُمْ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ (د ت ه عن ابى الدرداء)

"Her kim bir yola ilim aramak için giderse, Allah'u Teâlâ onun için Cennete giden bir yolu kolaylaştırır ve şüphesiz melekler ilim talep edenin rızâsını istedikleri ve ondan râzı oldukları için kanatlarını indirirler. Yine şüphesiz göktekiler ve yerdekiler ve hattâ sudaki balıklar bile ilim talep eden kişi için Allah'u Teâlâ'dan bağışlanma dilerler. Gerçekte âlimin, âbid olana üstünlüğü, gökteki ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Muhakkak ki âlimler, Peygamberlerin mîrasçılarıdır. Şüphesiz ki Peygamberler, ne altın ne de gümüş mîras bırakırlar. Peygamberler, mîras olarak ancak ilim bırakırlar. Bu sebeple her kim Peygamberlerin mîrası olan ilmi elde ederse, tam bir hisse almış olur."[3]

İşte bu âlimler ve özellikleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[4]

Bir kimse ne kadar âlimse, Allah'u Teâlâ'ya olan korkusu da o derece artar. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İçinizde Allah'tan en çok korkanınız benim″ diye buyurmuştur.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarının hâne-i saâdetlerine bir grup erkek gelerek Resûlü Ekrem'in ibâdetinden sordular. Kendilerine sordukları husus açıklanınca, ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kim, biz kimiz? Allah'u Teâlâ onun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettiği halde bu kadar çok ibâdet yapıyor″ dediler. İçlerinden biri: ″Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım″ dedi. İkincisi: ″Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiçbir gün terk etmeyeceğim″ dedi. Üçüncüsü de: ″Kadınları ebediyyen terk edip, onlara hiç temas etmeyeceğim″ dedi. Bu durumu öğrenen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların yanına gelerek şöyle buyurdu:

أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللّٰهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلّٰهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (خ م ن عن انس بن مالك)

″Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Halbuki Allah'a yemin olsun ki, Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bâzen oruç tutar, bâzen yerim; namaz kılarım, uyurum da; kadınlarla beraber de olurum. Benim sünnetim budur, kim sünnetimi beğenmezse benden değildir″[5]

Yine bu konu da Hz. Aişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir şey yaptı ve onun yapılmasına ruhsat verdi. Fakat bir grup Müslüman, onu işlemekten uzak durdu. Onların bu halleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e ulaştı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah’u Teâlâ’ya hamd ettikten sonra şöyle buyurdu:

(مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَتَنَزَّهُونَ عَنْ الشَّيْءِ أَصْنَعُهُ فَوَاللّٰهِ إِنِّي لَأَعْلَمُهُمْ بِاللّٰهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَةً (خ م عن عائشة

″Allah için söyleyin; bâzıları benim yaptığım şeyi beğenmeyip, kaçınıyorlarmış, doğru mudur bu? Vallâhi! Ben, Allah’u Teâlâ’yı onlardan çok daha iyi biliyorum. Allah’tan duyduğum korku da onların duyduklarından çok daha fazladır.″[6]

İşte âlim, ilminden dolayı Allah’a karşı en çok sorumlu olan kişidir. Bu sebeple en fazla ibâdeti onlar yapar ve Allah’tan da en fazla onlar korkar.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 3; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 278/4.

[2] Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 17; Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 1; Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

[4] Muhtar’ül-Ehâdîsîn-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul Ehâdîs, s. 291/1.

[5] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5 Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[6] Sahih-i Buhârî, İ’tisam 5, Edeb 72; Sahih-i Müslim, Fedâil 35 (127).

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَۙ (
٣٠) لِيُوَفِّيَهُمْ اُجُورَهُمْ وَيَز۪يدَهُمْ مِنْ فَضْلِه۪ۜ اِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ (٢٩)( )

29-30. Şüphesiz, Allah’ın kitabını okumakta devam edenler, namaz kılanlar ve kendilerine ihsan ettiğimiz şeylerden gizli ve âşikâre olarak infak edenler, hiç kesintiye uğramayacak bir ticaret umarlar.* Böylece Allah’u Teâlâ, onların mükâfatını eksiksiz verir ve lütfuyla da artırır. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen gizli ve âşikâre olarak infak etmenin mükâfatı

hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُنْفِقُ مِنْ مَالِهِ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا دَعَتْهُ حَجَبَةُ الْجَنَّةِ هَلُمَّ هَلُمَّ. (خط عن أنس

″Malından gizli ve âşikâre olarak Allah yolunda infakta bulunan hiçbir Müslüman yoktur ki, Cennet onu; ″Haydi gel, haydi gel″ diye çağırmasın.″[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 387/9.

وَالَّذِي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِهِ لَخَب۪يرٌ بَص۪يرٌ (٣١) ثُمَّ (اَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذ۪ينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِه۪ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِاِذْنِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَب۪يرُ (٣٢))

31-32. Ey Resûlüm! Sana kitaptan vahyettiğimiz, kendinden önceki kitapları tasdik eden hak bir kitaptır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, elbette kullarının bütün hallerinden haberdardır, her şeyi görendir.* Sonra Biz, kitabı (Kur'ân'ı) kullarımızdan seçtiklerimize mîras kıldık. Onlardan bir kısmı (gereğince amelde bulunmayarak) nefsine zulmeder. Bir kısmı mûtedildir (gereğince amel eder). Bir kısmı da Allah'ın izniyle hayır ve hasenâtta ileri geçer. Bu ileri geçme, Allah'u Teâlâ'nın büyük bir lütfudur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti üç kısımdır. Amelde noksan ederek nefsine zulmedenler, gereğince amel edenler, bir de ibâdette ileri geçenlerdir.

Birincisi: Gereğince amelde bulunmayarak nefsine zulmedenlerdir. Bunlar, Ehl-i Sünnet itikâdı üzere olan, fakat ibâdette noksanı olup Cehennemi hak ettiği halde, Allah'ın rahmeti ile Cennete girenlerdir.

Bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ فِي هَذِهِ الْآيَةِ {ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ} قَالَ هَؤُلَاءِ كُلُّهُمْ بِمَنْزِلَةٍ وَاحِدَةٍ وَكُلُّهُمْ فِي الْجَنَّةِ (ت عن ابى سعيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Fatır, Âyet 32'yi okumuş ve ″Bunların hepsi bir menzilde ve hepsi de Cennettedir″ diye buyurmuştur.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللّٰهِ} فَأَمَّا الَّذِينَ سَبَقُوا بِالْخَيْرَاتِ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَأَمَّا الَّذِينَ اقْتَصَدُوا فَأُولَئِكَ يُحَاسَبُونَ حِسَابًا يَسِيرًا وَأَمَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ يُحْبَسُونَ فِي طُولِ الْمَحْشَرِ ثُمَّ هُمْ الَّذِينَ تَلَافَاهُمْ اللّٰهُ بِرَحْمَتِهِ فَهُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ {الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ إِلَى قَوْلِهِ لُغُوبٌ} (حم عن ابى الدرداء)

Allah'u Teâlâ Sûre-i Fatır, Âyet 32'de buyurdu ki: ″Ey Resûlüm! Sonra Biz, Kur'ân'ı kullarımızdan seçtiklerimize mîras kıldık. Onlardan bir kısmı (gereğince amelde bulunmayarak) nefsine zulmeder. Bir kısmı mûtedildir (gereğince amel eder). Bir kısmı da Allah'ın izniyle hayır ve hasenâtta ileri geçer…″ İşte hayır ve hasenâtta ileri geçenler hesaba çekilmeden Cennete gireceklerdir. Gereğince amel edenler, kolay bir hesaba çekileceklerdir. Gereğince amelde noksan ederek nefsine zulmedenler ise, mahşer boyunca bekletilecekler sonra da Allah onlara rahmetiyle yönelecek ve Sûre-i Fatır, Âyet 34-35'te geçtiği üzere: Onlar, Cennete girince derler ki: ″Bizden hüznü yok eden Allah'a hamd olsun! Şüphesiz ki Rabbimiz çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.* O Allah ki, bizi lütfuyla bâki yurt olan Cennete girdirdi. Orada bizim için yorgunluk da yoktur, bezginlik de yoktur.″[2]

Hz. Ömer de Sûre-i Fatır, Âyet 32'yi okuduktan sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

سَابِقنَا سَابِق وَمُقْتَصِدنَا نَاجٍ وَظَالِمنَا مَغْفُور لَهُ (ق في البعث عن عمر)

″Bizim ileri geçenimiz, zâten ileri geçmiş olacaktır. Bizim gereğince amel edenlerimiz kurtulacaktır, gereğince amelde noksan ederek nefsine zulmedenlerin de günahları bağışlanmış olacaktır.″[3]

İkincisi: Gereğince amel edenlerdir. Bunlar, şeriatın emir ve nehiylerini tutup gerektiği gibi amel edenlerdir. Bunların da hesabı kolay olur ve bu hesaptan sonra Cennete giderler.

Üçüncüsü: Hayır ve hasenâtta ileri geçenlerdir. Bunlar da şeriatın emirlerini yaptıktan sonra, fazladan namaz, zikrullah, tesbih, infak ve diğer nâfile ibâdetlerle gece gündüz devam edip, bu hususta ileri geçenlerdir. İşte bunlar için, ayrıca büyük fazl ve ihsan vardır. Bunlar hiç hesaba uğramadan doğrudan

Cennete girerler.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لاَ حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلاَ عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلاَثُ حَثَيَاتٍ مِنْ حَثَيَاتِ رَبِّي (ت ه عن ابا امامة)

"Rabbim, bana ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesap ve azap görmeden Cennete sokacağını vaad etti. Aynı zamanda her binle birlikte yetmiş bin ve Rabbimin tutamlarından üç tutam (hesap edilemeyecek kadar) vaad etti."[4]

Yine hayır ve hasenâtta ileri geçenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır."[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 36; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11321.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20734.

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4563, 4562, 2925.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[5] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

(جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فٖيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًاۚ وَلِبَاسُهُمْ فٖيهَا حَرٖيرٌ (٣٣) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖيٓ اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَۜ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌۙ (٣٤) اَلَّذٖٓي اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖۚ لَا يَمَسُّنَا فٖيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فٖيهَا لُغُوبٌ (٣٥)

33-35. Onların mükâfatları Adn Cennetleridir. Oraya girerler ve orada altın ve incilerle bezenmiş bilezikler takınırlar. Onların orada elbiseleri de ipektir.* Onlar, Cennete girince derler ki: "Bizden hüznü yok eden Allah'a hamd olsun!

Şüphesiz Rabbimiz çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.* O Allah ki, bizi lütfuyla bâki yurt olan Cennete girdirdi. Orada bizim için yorgunluk da yoktur, bezginlik de yoktur."

İzah: Adn Cennetleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ (خ م ه عن عبد اللّٰه بن قيس الاشعرى)

"İki Cennet vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler hep gümüştendir. Diğer iki Cennet daha vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler de altındandır.Adn Cenneti'nde bulunan topluluk ile de Allah'ın Cemâli arasında ancak bir Ridây-ı Kibriyâ vardır."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24, Tefsir-i Rahmân 1; Sahih-i Müslim, Îman 80 (296 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 35.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَۚ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَاۜ كَذٰلِكَ نَجْزٖي كُلَّ كَفُورٍۚ (٣٦) وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فٖيهَاۚ رَبَّنَٓا اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذٖي كُنَّا نَعْمَلُۜ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فٖيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَٓاءَكُمُ النَّذٖيرُۜ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمٖينَ مِنْ نَصٖيرٍ (٣٧)

36-37. Kâfirlere ise, Cehennem ateşi vardır. Onların ölümlerine hükmedilmez ki ölsünler. Azapları da hafifletilmez. Kâfirleri işte böyle cezâlandırırız.* Onlar orada feryat ederek, "Ey Rabbimiz! Bizi çıkar da evvelki amellerimizden başka sâlih amelde bulunalım" derler. Onlara Allah tarafından şöyle cevap verilir: "Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. O halde tadın azâbı! Çünkü zâlimlerin hiçbir yardımcısı yoktur."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, kâfirler Cehennem azâbını görünce, ölmeyi murad edeceklerdir.

Buna benzer bir hâdise de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

يُحْشَرُ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْبَهَائِمُ وَالدَّوَابُّ وَالطَّيْرُ وَكُلُّ شَيْءٍ فَيَبْلُغُ مِنْ عَدْلِ اللّٰهِ أَنْ يَأْخُذَ لِلْجَمَّاءِ مِنَ الْقَرْنَاءِ ثُمَّ يَقُولُ: كُونِي تُرَابًا فَذَلِكَ حِينَ يَقُولُ الْكَافِرُ: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا (ك عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ, mahşer gününde hayvanları, kuşları ve bütün yarattıklarını bir araya toplayacaktır. O gün Allah'ın adâleti, öyle bir dereceye ulaşacaktır ki, boynuzsuz hayvanların hakkını boynuzlu olanlardan alacak ve sonra, ″Hepiniz toprak olun″ buyuracak. Bu nedenle kâfir, ″Keşke toprak olsaydım!″[1] diyecektir.″[2]

[1] Sûre-i Nebe, Âyet 40.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3188.

(اِنَّ اللّٰهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٣٨) هُوَ الَّذٖي جَعَلَكُمْ خَلَٓائِفَ فِي الْاَرْضِۜ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۜ وَلَا يَزٖيدُ الْكَافِرٖينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ اِلَّا مَقْتًاۚ وَلَا يَزٖيدُ الْكَافِرٖينَ كُفْرُهُمْ اِلَّا خَسَارًا (٣٩)
(

38-39. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin gaybını bilir. Muhakkak ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.* Sizi yeryüzünde halifeler kılan O'dur. Artık kim inkâr ederse, inkârı kendi aleyhinedir. Kâfirlerin inkârı, Rableri katında gazaptan başka bir şey artırmaz. Kâfirlerin inkârı, hüsrandan başka bir şey artırmaz.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ وَإِنَّ اللّٰهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

″Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının. Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur.″[1]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 165 ve Sûre-i Yûnus, Âyet 14 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

(قُلْ اَرَاَيْتُمْ شُرَكَٓاءَكُمُ الَّذٖينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ اَرُونٖي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمٰوَاتِۚ اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلٰى بَيِّنَتٍ مِنْهُۚ بَلْ اِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اِلَّا غُرُورًا (٤٠))

40. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Allah'ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz

ortaklarınızı gördünüz mü? Bunlar, yeryüzünde ne yarattılar? Bana gösterin. Yoksa bunların, göklerin yaratılmasında Allah’a ortaklıkları mı var? Yoksa bunları ortak kıldığımızı anlatan bir kitap gönderdik de, müşrikler onu mu delil ediniyorlar? Bilakis zâlimler, birbirlerine ancak aldatıcı bâtıl şeyleri vaad ederler.

(اِنَّ اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُولَاۚ وَلَئِنْ زَالَتَا اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِهۜ اِنَّهُ كَانَ حَلٖيمًا غَفُورًا (٤١))

41. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, yerlerinden ayrılıp gitmemeleri için, gökleri ve yeri tutuyor. Yemin olsun ki, eğer bunlar yerlerinden ayrılacak olursa, onları Allah’tan başka kimse tutamaz. Şüphesiz O, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şu hâdiseyi anlatmıştır:

وَقَعَ فِي نَفْس مُوسَى هَلْ يَنَام اللّٰه؟ فَأَرْسَلَ اللّٰه إِلَيْهِ مَلَكًا فَأَرَّقَهُ ثَلَاثًا وَأَعْطَاهُ قَارُورَتَيْنِ فِي كُلّ يَد قَارُورَة وَأَمَرَهُ أَنْ يَحْتَفِظ بِهِمَا قَالَ فَجَعَلَ يَنَام وَتَكَاد يَدَاهُ تَلْتَقِيَانِ ثُمَّ يَسْتَيْقِظ فَيَجْلِس إِحْدَاهُمَا عَنْ الْأُخْرَى حَتَّى نَامَ نَوْمة فَاصْطَفَقَتْ يَدَاهُ فَانْكَسَرَتْ الْقَارُورَتَانِ قَالَ ضَرَبَ اللّٰه لَهُ مَثَلًا أَنَّ اللّٰه لَوْ كَانَ يَنَام لَمْ تَسْتَمْسِك السَّمَاء وَالْأَرْض (ع عن ابي هريرة)

"Mûsâ’nın içinden, Allah’u Teâlâ uyur mu, uyumaz mı? diye bir düşünce geçince, Allah’u Teâlâ ona bir melek gönderdi. Melek onu üç gün uykusuz bıraktıktan sonra her eline bir tane olmak üzere iki şişe verdi ve şişeleri olduğu gibi düşürmeden muhafaza etmesini söyledi. Mûsâ uyumaya başladı ve elleri gevşeyince şişeler az daha düşecekti. Şişeler kırılmasın diye onları sıkıca tuttu. Sonunda uykuya dalınca, şişeler düşüp kırıldı. İşte Allah’u Teâlâ bunu, eğer uyusaydı, göklerle yerin ayakta duramayacağını göstermek için örnek vermiştir."[1]

[1] Ebû Ya’lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 6429; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 29852; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 12, s. 285.

(وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَٓاءَهُمْ نَذٖيرٌ لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِۚ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ نَذٖيرٌ مَا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًاۙ (٤٢) اِسْتِكْبَارًا فِي الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِۜ وَلَا يَحٖيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهۜ فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلٖينَۚ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدٖيلًاۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوٖيلًا (٤٣))

42-43. Müşrikler, eğer kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelirse, elbette ki

kendileri, herhangi bir ümmetten daha ziyâde itaat edip boyun eğeceklerine dair en ağır yeminleriyle Allah’â yemin etmişlerdi. Fakat onlara bir uyarıcı (Muhammed Aleyhisselâm) gelince, bu onların ancak nefretlerini artırdı.* Yeryüzünde kibirlerini ve kötü tuzakta bulunma-larını artırdı. Kötü tuzak, ancak sâhibini kuşatır. Onlar, öncekilerden Peygamberlerini yalanlayanlara azap eden Allah’ın sünnetinden başka bir şey mi bekliyorlar? Allah’ın sünnetinde aslâ bir değişiklik bulamazsın. Allah’ın sünnetinde aslâ bir sapma da bulamazsın.

(اَوَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةًۜ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِۜ اِنَّهُ كَانَ عَلٖيمًا قَدٖيرًا (٤٤)

44. Onlar, yeryüzünde gezip, kendilerinden öncekilerin âkıbetlerinin nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Halbuki öncekiler, kendilerinden daha kuvvetli idiler. Göklerde ve yerde Allah’u Teâlâ’yı âciz bırakacak hiçbir şey yoktur. Şüphesiz ki O, her şeyi bilir ve her şeye kâdirdir.

(وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهٖ بَصٖيرًا (٤٥)

45. Eğer Allah’u Teâlâ, insanları kazandıkları (günahlar) yüzünden hemen cezâlandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Lâkin onları belirli bir müddete kadar erteler. Nihâyet ecelleri gelince, onlara amellerine göre karşılığını verir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ عن ابى موسى

″Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

36-YÂSÎN SÛRESİ

Bu sûre 83 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. ″Yâsîn″ ifadesi ile başladığı için bu ismi almıştır.[1] Birçok yanlış inançları bertaraf edip İslâmiyet'i müdafaa ettiği için ″ed-Dafia″ ismi de verilmiştir. Nice gâfilleri ikaz ederek haklarındaki hükmü ilâhiyi bildirdiği için ″el-Kadiye″ diye de isimlendirilmiştir. Kendisini ihlas ile okuyanların umûmen, dünyevî ve uhrevî nîmetlere nâil olacakları ve sevaplarının da Ümmet-i Muhammed'in ölmüşlerine bağışlandığı için ″el-Müimme″ ismi de verilmiştir. Yine bu sûreye Kur'ân'ın kalbi denildiği için ″Kalp″ ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلْبًا وَقَلْبُ الْقُرْآنِ يس وَمَنْ قَرَأَ يس كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِقِرَاءَتِهَا قِرَاءَةَ الْقُرْآنِ عَشْرَ مَرَّاتٍ (ت عن انس)

″Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Her kim Yâsîn'i okuyacak olursa, onu okuması karşılığında Kur'ân'ı on defa okumuş gibi Allah sevap yazar.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه تَعَالَى أَسْمَانِي فِي الْقُرْآن سَبْعَة أَسْمَاء مُحَمَّد وَأَحْمَد وَطه وَيس وَالْمُزَّمِّل وَالْمُدَّثِّر وَعَبْد اللّٰه (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن على))

″Allah'u Teâlâ Kur'ân'da beni yedi isim ile zikretti; Muhammed, Ahmed, Tâhâ, Yâsîn, Müzzemmil, Müddessir ve Abdullah.″[3]

Ayrıca Yâsîn Sûresi'nin faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

(اقْرَءُوا يس عَلَى مَوْتَاكُمْ. (حم د عن معقل بن يسار

″Ölülerinizin üzerine Yâsîn Sûresi'ni okuyun.″[4]

(مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبَوَيْهِ أَوْ أَحَدِهِمَا فِي كُلِّ جُمُعَةٍ غُفِرَ لَهُ، وَكُتِبَ بَرًّا (طب عن ابى هريرة

″Her kim anne ve babasının veya bunlardan birisinin kabrini cuma günü ziyaret ederek orada Yâsîn Sûresi’ni okursa, Allah’u Teâlâ kabir sahibini bağışlar ve o kimse ebrârdan (sâlihlerden) yazılır.″[5]

اقْرَءُوا يس فَإِنَّ فِيهَا عَشْرَ بَرَكَاتٍ مَا قَرَأَهَا جَائِعٌ إِلا شَبِعَ وَمَا قَرَأَهَا عَارٍ اِلَّا اِكْتَسَي وَمَا قَرَأَهَا مُسَافِرٌ اِلَّا أُعِينَ عَلَى سَفَرِهِ وَمَا قَرَأَهَا رَجُلٌ ضَلَّتْ لَهُ ضَالَّةٌ اِلَّا وَجَدَهَا وَمَا قُرِئَتْ عَلَى مَيِّتٍ اِلَّا خُفِّفَ عَنْهُ وَمَا قَرَأَهَا عَطْشَانُ اِلَّا رُوِيَ وَمَا قَرَأَهَا مَرِيضٌ إلا بَرِأَ (الديلمى عن على)

″Yâsîn Sûresini okuyun. Çünkü onda on bereket vardır: Onu aç olan birisi okursa mutlaka doyar. Çıplak kişi okursa giyinir. Bekâr okursa evlenir. Bir şeyden korkan kimse okursa emniyete kavuşur. Kederli, mahzun olan bir kişi okursa ferahlar. Yolcu okursa seferde yardım görür. Bir şeyini yitirmiş olan kimse okursa yitiği bulunur. Ölü üzerine okunursa muhakkak azâbı hafifler. Susayan kimse okursa suya kavuşur. Hasta olan kimse okursa şifâ bulur.″[6]

مَنْ كَتَبَ يس ثَمَّ شَرِبَهَا دَخَلَ جَوْفَهُ أَلْفُ نُورٍ وَأَلْفُ رَحْمَةٍ وَأَلْفُ بَرَكَةٍ وَأَلْفُ دَوَاءٍ وَأُخْرِجَ مِنْهُ أَلْفُ دَاءٍ ((الرافعى عن على)

″Her kim Yâsîn Sûresi’ni yazıp suyunu içerse, midesine bin nûr, bin rahmet, bin bereket, bin devâ girip ondan bin hastalık çıkar.″[7]

(مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيُقْرَأُ عِنْدَهُ يس إِلَّا هَوَّنَ اللّٰهُ عَلَيْهِ (أبو نعيم عن أبي الدرداء وأبي ذر

″Yanında Yâsîn Sûresi okunan her bir ölünün, Allah’u Teâlâ mutlaka işini kolaylaştırır.″[8] İşte cenâze defnedilirken özellikle Yâsîn Sûresi’nin okunması bu sebepledir.

[1] Yâsîn ifadesi Hurûf’ul-Mukattaa’dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1’in izahına bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Kur’ân 6.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 5, s. 15.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 24; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19416, 19427.

[5] Tebarânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 193; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 45486, 45487.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 79/4.

[7] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 440/10.

[8] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 42186.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يٰسٓ (١) وَالْقُرْاٰنِ الْحَكٖيمِۙ (٢) اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلٖينَۙ (٣) عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍۜ (٤) تَنْزٖيلَ الْعَزٖيزِ الرَّحٖيمِۙ (٥) لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اُنْذِرَ اٰبَٓاؤُ۬هُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ (٦))

1-6. Yâ, Sîn.* Ey Resûlüm! Hikmetle dolu olan Kur’ân’a yemin olsun ki,* sen muhakkak Peygamberlerdensin.* Dosdoğru bir yol üzerindesin.* Kur’ân, her şeye gâlip ve çok merhametli olan Allah tarafından indirildi.* Allah’u Teâlâ onu sana, babaları uyarılmayıp gâfil kalan kavmi uyarman için indirdi.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın Âyet-i Kerîme’de: ″Babaları uyarılmayıp gâfil kalan kavmi″ diye buyurduğu husus, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin olmamasıdır. Ancak İsmâil Aleyhisselâm’dan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e kadar Hanif (İslâm) inancı üzere bir topluluk dâimâ bulunmuştur. Nitekim Peygamber Efendimizin annesi ve babası da, Hanif Dîni üzereydiler.

(لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٧) اِنَّا جَعَلْنَا فٖٓي اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهِيَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ (٨) وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدٖيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ (٩) وَسَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (١٠))

7-10. Yemin olsun ki, (isyanda haddi aşmaları sebebiyle) onların çoğu üzerine Allah’ın azap vaadi hak oldu. Artık onlar îman etmezler.* Onların boyunlarına, çenelerine kadar varan ve başlarını eğmeye ve iki tarafa döndürmeye mâni olan demir halkalar taktık. Onlar, başlarını yukarı kaldırmışlardır (hakkı görmezler).* Bununla beraber onların önlerinde, arkalarında set yaptık ve o setlerle gözlerini kapattık. Onlar, hidâyet yolunu görmezler.* Ey Habîbim! Onları (Allah’ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.

İzah: Âyetlerde geçen temsiller, Ebû Cehil gibi küfürde inâdi olanların durumunu anlatmaktadır. Yani, Ey Habîbim! Sen, o küfürde inâdi olanları, bu

kibirlerinden dolayı inandıramazsın, kalplerine korku koyamazsın. Onların kalpleri mühürlenmiştir. Onları uyarıp korkutsan da, korkutmasan da birdir. Onlar îman etmezler, demektir.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 18’de de şöyle geçmektedir:

″Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık onlar (o dalâletten) dönmezler.″

Kulağı sağır, dili yok, gözü kör olan kimselere, gittikleri yolda tehlike olduğunu nasıl anlatıp döndürebilirsin? İyice düşün bak! Görmez ki doğruyu bulsun, işitmez ki anlasın, dili yok ki söylesin. Ne yapsan aksini anlar. İşte bunlar, bu hâllerinden dönmezler.

( )إِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِۚ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرٖيمٍ (١١)

11. Ey Habîbim! Sen, ancak Kur’ân’a tâbi olan ve görmediği halde Rahmân’ın azâbından korkanı uyarırsın. İşte onu, bağışlanma ve çok güzel bir mükâfatla (Cennetle) müjdele.

( )إِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَاٰثَارَهُمْۜ وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ فٖي اِمَامٍ مُبٖينٍ (١٢)

12. Şüphesiz ki Biz, ölüleri diriltiriz ve onların hayatta iken işledikleri ameller ile geride bıraktıkları eserlerini yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) kaydettik.

İzah: Bir insanın, iyi veya kötü işlediklerinin hepsi amel defterlerine yazılır, ölünce de o amel defteri kapanır. Ancak Müslümanlara ve İslâm’a faydası olabilecek cami, köprü, su gibi sadaka-i câriye, dîni kitap ve sâlih evlat gibi iyi eserler bırakmışsa, kendi öldükten sonra da bunların amel defterine sevap olarak yazılmaya devam edeceği Hadis-i Şerif’lerde beyan edilmiştir. Aynı şekilde İslâm’a zarar verecek eserler bırakmış ise, bunun da amel defterine günah olarak yazılmaya devam edeceği anlatılmaktadır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْيَا سُنَّةً مِنْ سُنَّتِي فَعَمِلَ بِهَا النَّاسُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِدْعَةً فَعُمِلَ بِهَا كَانَ عَلَيْهِ أَوْزَارُ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِ مَنْ عَمِلَ بِهَا شَيْئًا (ه عن عمرو بن عوف المزنى)

″Kim benim bir sünnetimi ihyâ ederek insanların da onunla amel etmelerine vesîle olursa, o insanların kazanacağı sevaplardan hiçbir şey eksiltilmeden, onların sevabından bir katını almış olacaktır. Kim de bir bid'at icat ederek onunla amel edilmesine vesîle olursa, o bid'at ile amel edenlerin yüklenecekleri günahlarından hiçbir şey eksiltilmeden, bir mislini yüklenmiş olacaktır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ وَعِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ وَوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ (م د ت ن عن ابى هريرة)

″İnsan öldüğü zaman ameli kesilir. Ancak üç şeyden kesilmez: Sadaka-i câriye, yararlı ilim ve kendisine duâ eden sâlih bir evlat.″[2]

Sadaka-i câriye'de olduğu gibi, nasıl ki bir kişi öldükten sonra amel defteri kapanmayıp iyi amelleri yazılıyorsa, kötü bir amel icad eden kişi de, o kötü fiil işlendiği sürece, bu kişi ölse dahi işlenen günahların aynısı onun amel defterine yazılmaya devam eder.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ (خ م عن عبد اللّٰه

″Zulm ile öldürülen hiçbir nefis yoktur ki, onun kanının günahından Hz. Âdem'in ilk oğlu Kâbil hesabına bir pay ayrılmasın. Çünkü bu cinâyeti âdet edenlerin önderi odur; Kardeşi Hâbil'i öldürmüştür.″[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Muhkaddime 15.

[2] Sahih-i Müslim, Vasiyye 3 (14 Sünen-i Ebû Dâvud, Vasâya 14; Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 36; Sünen-i Nesâî, Vasâya 8.

[3] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ül-Enbiyâ 1; Sahih-i Müslim, Kasâme 7 (27).

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا اَصْحَابَ الْقَرْيَةِۘ اِذْ جَٓاءَهَا الْمُرْسَلُونَۚ (١٣) اِذْ اَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا (بِثَالِثٍ فَقَالُوٓا اِنَّٓا اِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ (١٤)

13-14. Ey Habîbim! Onlara, o şehir ahâlisini misal olarak ver. Resullerin oraya

geldiği vakti zikret.* O vakit, onlara iki Resûl göndermiştik de onları yalanlamışlardı. Biz de (o ikisini), bir üçüncü Resûl ile takviye etmiştik. Bunlar, şehir ahâlisine dediler ki: ″Biz sizi dîne dâvet için gönderilen Resulleriz.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Resûl″ ifadesi, mânâ itibariyle elçi ve uyarıcı anlamına gelmektedir. Genel olarak Peygamberler, evliyâlar ve hattâ melekler[1] için de kullanılan bir tabirdir. Nitekim bu âyetlerde geçen Resuller de, Îsâ Aleyhisselâm'ın havârilerinden olan evliyâlardır.

Âyet-i Kerîme'de geçen iki elçi, ilk olarak Antakya şehrinin dışında koyunlarını otlatan yaşlı bir adamla karşılaştılar. Bu yaşlı kişi de, Sûre-i Yâsîn, Âyet 20'de: ″O esnâda şehrin öbür ucundan bir adam (Habib-i Neccâr) koşarak geldi″ diye sözü edilen Habib-i Neccâr idi. Onu, Allah'ın dînine dâvet ettiler: ″Bizler, Hz. Îsâ'nın elçileriyiz. Seni Allah'a îmana dâvet ediyoruz″ dediler. O yaşlı adam, onlardan bir alâmet isteyince, ″Biz hastaları şifâya kavuştururuz″ dediler. Onun yatalak olan hasta bir oğlu vardı. Bu Resûller, ellerini ona sürerek İncil'den âyetler okuyup üflediler ve Allah'ın izniyle o hasta, sağlıklı bir şekilde ayağa kalktı. Bunun üzerine o adam da Allah'u Teâlâ'ya îman etti.

Habib-i Neccâr, onların bu durumunu etrafa anlattı. Bu Resûller, birçok hastayı şifâya kavuşturdular. Bu hâdise kralın dikkatini çekti ve onlara elçi göndererek soru sormalarını emretti. Her ikisi de: ″Biz Hz. Îsâ'nın elçileriyiz″ dediler. Kendilerine: ″Peki deliliniz nedir?″ diye sorunca, ″Biz, anadan doğma körü, ebraslıları ve hasta kimseleri Allah'ın izni ile iyileştirir, seni de bir olan Allah'a îman etmeye dâvet ederiz″ dediler.

Daha sonra kral, onları hapsetti ve onlara yüzer sopa vurdurdu. Bunların durumu, bu iki elçiden ilim olarak daha üstün olan üstadlarına ilham olunca, onlara yardım için şehre geldi. İşte Âyet-i Kerîme'de: ″Biz de (o ikisini), bir üçüncü Resûl ile takviye etmiştik″ diye buyrulan bu zâttır.

Nakledildiğine göre bu Resûllerin başı olan Şemun es-Safa Hazretleri idi. Hz. Şemun, ilk önce kendini gizledi ve hükümdarın yakınları ile iyi ilişkiler kurdu. Daha sonra bunlar, Şemun'dan hükümdara bahsettiler. Hükümdar, bu kimseyi çok beğendi. Şemun günün birinde hükümdara: ″Duyduğuma göre sen, Allah'a dâvet eden iki kişiyi hapse atmışsın. Onların durumu nedir?″ diye sordu. Hükümdar: ″Kızgınlığım, onların istediklerini gerçekleştirmeme engel oldu″ dedi. Şemun: ″Onları huzura getirsen″ dedi. Kral da huzura getirilmelerini

emretti.

Bu ikisi huzura getirildi. Onlar üstadları Hz. Şemun'u kralın yanında görünce tanıdılar. Hz. Şemun, onları tanımamazlıktan geldi. Onlar da böyle olması gerektiğini anladılar ve kendileri de üstadlarını tanımamazlıktan geldiler. Hz. Şemun onlara: ″Siz hastaları elinizi sürüp okuyarak iyi ediyormuşsunuz. Size anadan doğma bir kör getirsek, onun da gözünü açabilir misiniz?″ diye sordu. Onlar da üstadlarının bu sözünde hikmet olduğunu düşünerek, ″Evet″ dediler. Bunun üzerine anadan doğma, gözleri kör bir çocuk getirildi. Gözlerinin bulunduğu yer, tıpkı alnı gibi düz idi. Bu ikisi açıktan, üstadları da içinden Allah'a duâ ettiler. O çocuğun gözlerinin yeri açıldı, çamurdan iki fındık büyüklüğünde bir parça alıp gözlerinin yerine koydular. Bu iki çamur parçası hemen göz oluverdi ve onlarla görmeye başladı.

Bu olaydan sonra Hz. Şemun, kralın nabzını yokladı. Kralda hâlâ bir şüphe olduğunu gördü ve tam îman etmediğini anladı. Bunun üzerine krala: ″Bunlardan daha zor ve imkansız olan bir şey isteyelim, bir ölüyü diriltsinler″ dedi. Kral da, bu ikisinden bir ölüyü diriltmelerini istedi. Bunlar da, ″Diriltilmesini istediğiniz ölünün kabrini siz gösterin″ dediler. Bunlara herkesin bildiği eski bir mezar gösterildi ve mezarın üzerini açarak ″Haydi bunu diriltin″ dediler.

Resuller, açıkça Allah'a duâ ettiler, Hz. Şemun da gizlice duâ etti. Ölü dirilmiş olarak kabrinden ayağa kalktı ve insanlara dedi ki: ″Ben müşrik olarak ölmüştüm. Bu bakımdan ateş dolu yedi vâdiye girdirildim. İçinde bulunduğunuz halden sizi sakındırıyorum, Allah'a îman edin. Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur. Yine şehâdet ederim ki, Hz. Îsâ, Allah'ın ruhu ve kelimesidir[2] ve şehâdet ederim ki, bunlar da Hz. Îsâ'nın elçileridir.″

Hz. Şemun, bu olay üzerine yine krala dönerek, ″Bu adamların dîni haktır, bunlara îman edilmesi gerekir″ dedi. Bunun üzerine kral ve saray erkanının hepsi îman ettiler. Hükümdar, halkına da îman etmeleri için uyarıda bulundu ve yaşanan olaylar tamamen anlatıldı. Buna rağmen azgın halk îman etmeyerek ayaklandılar ve saraya saldırdılar.

Habib-i Neccâr da koşarak bunların yanına gelip, yaptıklarının yanlış olduğunu ve o kişilerin dîninin hak olduğunu söyleyince, bu azgın halk Habib-i Neccâr Hazretlerini de şehit ettiler. Ve halk sarayın içlerine kadar girerek kralın

askerlerini, kralı ve bu üç Resûlü şehit ettiler. Bunun üzerine Allah, onları helâk etmiştir. Bu helâk olan kavimin, şu anki Antakya halkıyla bir alakası yoktur.

Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan’a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi’ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm’a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi’ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 83’te şöyle geçmektedir:

″Onlar, Resûle nâzil olan Kur’ân’ı dinledikleri vakit görürsün ki, hakkı bildikleri için onların gözleri yaşla dolar. Derler ki: ″Ey Rabbimiz! Biz de îman ettik, bizi de şâhitler (Mü’minler) arasında kaydet.″

İşte Yâsîn Sûresi’nde, Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmetinden olan bu büyük zâtların kıssası anlatılmıştır. Hz. Necâşi’nin gönderdiği adamların Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e; Îsâ Aleyhisselâm hakkında sorduklarında, Resûlü Kirâm Efendimiz Yâsîn Sûresi’ni onlara okudu. Bunlar, Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmetinin ulemâlarından oldukları için, Antakya’ya gönderilen Resullerin kıssasını çok iyi bilmekteydiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yâsîn Sûresi’ni okurken bunların ağlamaları işte bundan dolayı idi ve hemen Müslüman oldular.

[1] Melekler için de bu Resûl tabirinin kullanıldığına dair: Sûre-i A’râf, Âyet 37 ve Sûre-i Hûd, Âyet 69’a bakınız.

[2] Hz. Îsâ’ya, ″Allah’ın kelimesi″ ifadesinin kullanılması, onun babasız olarak Allah’ın kendi sözüyle meydana geldiğinden dolayıdır.

(قَالُوا مَٓا اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۙ وَمَٓا اَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُونَ (١٥) قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ اِنَّٓا اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ (١٦) وَمَا عَلَيْنَٓا اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (١٧) قَالُوٓا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْۚ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ اَلِيمٌ (١٨) قَالُوا طَٓائِرُكُمْ مَعَكُمْۜ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ (١٩)

15-19. Şehir ahâlisi dediler ki: ″Siz de ancak bizim gibi bir beşersiniz. Rahmân, bir şey indirmedi. Siz ancak yalan söylüyorsunuz.″* Resuller dediler ki: ″Rabbimiz biliyor ki, muhakkak biz size gönderilen Resulleriz.* Biz açık

tebliğden başka bir şeyle mükellef değiliz.″* Bunun üzerine onlar dediler ki: ″Biz sizinle uğursuzluğa düştük. Yemin olsun ki, bu sözlerinizden vazgeçmezseniz, elbette sizi taşlarız ve bizden size elim bir azap dokunur.″* Resuller de dediler ki: ″Uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa, bu uğursuzluk mudur? Bilakis siz, haddi aşan bir kavimsiniz.

وَجَٓاءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدٖينَةِ رَجُلٌ يَسْعٰى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلٖينَۙ (٢٠) اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ (٢١) وَمَا لِيَ لَٓا اَعْبُدُ الَّذٖي فَطَرَنٖي وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٢) ءَاَتَّخِذُ مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنّٖي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنْقِذُونِۚ (٢٣) اِنّٖٓي اِذًا لَفٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٢٤) اِنّٖٓي اٰمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِۜ (٢٥)

20-25. O esnâda şehrin öbür ucundan bir adam (Habib-i Neccâr) koşarak geldi ve şehir ahâlisine şöyle dedi: ″Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun.* Sizden hiçbir ücret istemeyen ve hidâyete ermiş olan bu kimselere tâbi olun.* Ben, niçin beni yaratana ibâdet etmeyeyim? Halbuki O’na döndürüleceksiniz.* O’nu bırakıp da başka ilahlar mı edineyim? Eğer Rahmân, bana bir zarar vermeyi dilese, taptıklarınızın şefaati bana fayda vermez ve onlar beni kurtaramaz.* O takdirde ben, apaçık bir sapıklık içinde olurum.* Şüphesiz ben sizin Rabbinize îman ettim, artık beni dinleyin.″

İzah: Şehrin öbür ucundan gelerek bu Resûllere uymaları gerektiğini söyleyen kişi Habib-i Neccâr Hazretleridir. Bu zât, âyette geçen ifadeleri söyleyince, o kavim, üzerine atılıp onu öldürdüler. Bu hususta İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu dedi ki:

Bağırsakları çıkıncaya kadar onu ayaklarıyla çiğnediler. Daha sonra onu bir kuyuya attılar. İşte ″Ress″ diye bilinen kuyu budur, Sûre-i Furkân, Âyet 38’deki, ″Ashâb-ı Ress″ diye bahsedilen kavim de, o zulmü yapanlardır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre; Ashâb-ı Ress, Yâsin Sûresi’nde kendilerinden söz edilen ve kavmine ″Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun″ diyen kişinin kavmidir. Kavmi onu öldürüp ″Ress″ diye bilinen bir kuyuya attılar. Bu sebeple bu kuyunun ismi ile anıldılar.

قٖيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَۜ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمٖي يَعْلَمُونَۙ (٢٦) بِمَا غَفَرَ لٖي رَبّٖي وَجَعَلَنٖي مِنَ الْمُكْرَمٖينَ (٢٧)

26-27. (Şehir ahâlisi onu öldürünce, kendisine): ″Cennete gir″ denildi. O da dedi ki: ″Keşke kavmim bilseydi;* Rabbimin beni bağışladığını ve bana ikram

ettiğini!″

İzah: Şehrin zâlim halkı tarafından öldürülen bu zâta; îmanının ve sabrının mükâfatı olarak ″Cennete gir″ denildi. İşte bu zât, hayatta iken kavmini hayra ve îmana dâvet ettiği gibi, öldürülmesinden sonra da yine kavminin hidâyete kavuşmasını arzulamış ve şöyle demiştir:

- Keşke kavmim, Rabbim Teâlâ'nın beni bağışladığını ve bana ikram ettiğini bilseydi de, onlar da îman edip bu ikramlara erişselerdi.

İbn-i Umeyr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şu hâdise anlatılmıştır:

Sakîf kabilesinden Urve İbn-i Mes'ud, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Beni kavmime gönder de onları İslâm'a dâvet edeyim.″ Peygamberimiz buyurdu ki: ″Seni öldürmelerinden korkarım.″ Urve İbn-i Mes'ud: ″Onlar beni uyurken bile görseler uyandırmazlar″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Hadi git″ buyurdu. Urve İbn-i Mes'ud gitti ve Lât ve Uzza'ya: ″Yarın sen benden hoşlanmayacağın bir şeyle karşılaşacaksın″ dedi. Bunun üzerine Sakîf kabilesi kızdı. Urve İbn-i Mes'ud dedi ki: ″Ey Sakîf topluluğu! Lât, Lât değildir; Uzzâ, Uzzâ değildir; Müslüman olun, selâmet bulun. Ey müttefikler topluluğu! Uzzâ, Uzzâ değildir, Lât da Lât değildir, Müslüman olun, selâmete erin.″ Bunu üç kere tekrarladı. Bir adam okunu fırlattı, onun kolunun ortasındaki damarına isâbet etti ve öldü.

Bu haber Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaşınca, şöyle buyurdu:

هَذَا مَثَله كَمَثَلِ صَاحِب يس قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنْ الْمُكْرَمِين (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عمير)

Bunun misâli, Yâsîn Sûresi'ndeki kişinin misâlidir. Nitekim o şöyle demişti: ″Keşke kavmim bilseydi;* Rabbimin beni bağışladığını ve bana ikram ettiğini!″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 572.

وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِهٖ مِنْ بَعْدِهٖ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلٖينَ (٢٨) اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خَامِدُونَ (٢٩)

28-29. Biz ondan sonra, kavmini helâk etmek için gökten bir ordu indirmedik, indirecek de değildik.* Onları helâk eden şey, korkunç bir sesten ibâret idi ki, onunla hemen ateş söner gibi söndüler.

İzah: Resullerin uyarılarını dikkate almayarak îman etmeyen ayrıca Havâriler ile Habib-i Neccâr da dâhil olmak üzere îman eden kişileri öldüren o belde halkı, Cebrâil Aleyhisselâm tarafından vukû bulan müthiş bir ses ile helâk edilmiştir.

(يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِۚ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ (٣٠) اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ (٣١) وَاِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ (٣٢))

30-32. Yazıklar olsun o kullara ki, ne zaman kendilerine bir Resûl gelse, muhakkak onu alaya alırlardı.* Onlar, kendilerinden önce nice nesilleri helâk ettiğimizi ve helâk edilenlerin onlara dönmediklerini görmezler mi?* Onların hepsi mutlaka huzurumuzda toplanıp hesap için hazır bulundurulacaklardır.

(وَاٰيَةٌ لَهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُۚ اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ (٣٣) وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِۙ (٣٤) لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِۙ وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيهِمْۜ اَفَلَا يَشْكُرُونَ (٣٥))

33-35. Ölü hâle gelmiş (bitkileri kurumuş) yerde, onlar için (dirilmeye) bir delil vardır. Biz (yağmur sebebiyle) kuru yere hayat verdik ve oradan taneler çıkardık da ondan yerler.* O yerde, hurma ve üzüm çeşitlerinden bahçeler yarattık ve orada pınarlar akıttık.* Böylece onun mahsulünden ve kendi elleriyle yetiştirdiklerinin meyvelerinden yesinler. Hâlâ şükretmezler mi?

(سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ (٣٦))

36. Yerin bitirdiklerinden, insanların kendi nefislerinden ve daha bilmedikleri şeylerden nice çiftleri yaratan Allah, noksan sıfatlardan uzaktır.

(وَاٰيَةٌ لَهُمُ الَّيْلُۚ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَاِذَا هُمْ مُظْلِمُونَۙ (٣٧) وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَاۜ ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِۜ (٣٨))

37-38. Gece de onlar için bir delildir. Ondan gündüzü sıyırıp alırız da karanlıkta kalıverirler.* Güneşin kendine mahsus karargâhında (yörüngesinde) hareket etmesi de onlar için bir delildir. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah’ın takdiridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Zerr Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i

Şerif nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, güneş battığı sırada bana: ″Güneşin nereye gittiğini bilir misin?″ diye sordu. Ben: ″Allah ve Resûlü en iyi bilendir″ deyince, şöyle buyurdu:

فَإِنَّهَا تَذْهَبُ حَتَّى تَسْجُدَ تَحْتَ الْعَرْشِ فَتَسْتَأْذِنَ فَيُؤْذَنُ لَهَا وَيُوشِكُ أَنْ تَسْجُدَ فَلَا يُقْبَلَ مِنْهَا وَتَسْتَأْذِنَ فَلَا يُؤْذَنَ لَهَا يُقَالُ لَهَا ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ فَتَطْلُعُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ} (خ عن ابى ذر)

Güneş, secde etmek için Arş’ın altına gider. Tekrar doğudan doğmak için izin ister ve kendisine izin verilir. Güneş yine secde etmek ister, ancak kendisine izin verilmez. Her zamanki doğduğu yerden doğmak ister, ancak ona yine izin verilmez. Kendisine: ″Battığın yerden geri doğ!″ denilir. Bunun üzerine Güneş de battığı yerden (batıdan) doğar. İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Yâsîn, Âyet 38’de: ″Güneşin kendine mahsus karargâhında (yörüngesinde) hareket etmesi de onlar için bir delildir. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah’ın takdiridir″ buyruğunda anlatılan budur.[1]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’te, güneş sisteminin döngüsünden bahsedilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zamanın insanlarına güneş sisteminin bu durumunu anlatabilmek için, bu Hadis-i Şerif’inde onların anlayacağı şekilde izah etmiştir. Yine Allah’ın izin verdiği sürece, güneş sistemi ve kainattaki bu döngünün devam edeceğini ve Allah’ın takdir ettiği zamanda, kıyâmetten hemen önce bu düzenin tersine döneceğinden ve böylece kıyâmetin kopacağından bahsetmektedir.

Kıyâmetten evvel güneşin batıdan doğması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَآهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ حِينَ {لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ فَلَا يَطْعَمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعَمُهَا (خ عن ابى هريرة)

″Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, ″Rabbinin bâzı

alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir ″[2] diye buyrulan zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar henüz satamamışlar ve dürememişlerken kıyâmet kopacaktır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içemeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 4.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 158.

[3] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39.

(وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ (٣٩) لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَٓا اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِۜ وَكُلٌّ فٖي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ (٤٠))

39-40. Aya da menziller takdir ettik. Nihâyet o, kurumuş eski hurma salkımı gibi hilâl şeklini alır.* Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Bunların herbiri bir yörüngede hareket etmektedir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Aya da menziller takdir ettik. Nihâyet o, kurumuş eski hurma salkımı gibi hilâl şeklini alır″ diye buyrulmaktadır. Burada ayın belli bir yörüngede döndüğünden ve hilâl ve dolunay şeklini alarak ayın evrelerinin oluşumundan bahsedilmektedir. Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir″ diye buyrulmaktadır. Burada da güneş ile ayın kendi yörüngelerinden sapmayacağı, gece ve gündüzün oluşumunda da sürekli olarak bu döngünün devam edeceği haber verilmektedir.

(وَاٰيَةٌ لَهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِۙ (٤١) وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهٖ مَا يَرْكَبُونَ (٤٢) وَاِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرٖيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَۙ (٤٣) اِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا اِلٰى حٖينٍ (٤٤))

41-44. Onların zürriyetlerini dolu gemide taşımamız da onlar için bir delildir.* Onlar için gemiye benzer binilecek şeyler de yarattık.* İsteseydik, onları gark ederdik. Onları kimse kurtaramaz, kendileri de kurtulamazdı.* Onları ancak Bizim rahmetimiz ve ecellerinin bitimine kadar faydalandırmamız kurtardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Onların zürriyetlerini dolu gemide taşımamız da onlar için bir delildir″ diye geçen ifadeden maksat, Nûh Aleyhisselâm'ın gemisidir. Dolu gemi diye bahsedilmesinin sebebi ise, o gemiye bütün

hayvanlardan birer çift alınmış olmasıdır. İşte Nûh Aleyhisselâm ve ona îman edenler bu şekilde dolu gemiye binerek tufandan kurtulmuşlardır. Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 119'da: "Biz de Nûh'u ve onunla beraber olanları, dolu gemi ile kurtardık" diye geçmektedir. İşte Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Yâsîn, Âyet 41'de: "Onlar için bir delildir" dediği bu hâdisedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlar için gemiye benzer binilecek şeyler de yarattık" diye buyrulmaktadır. Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Nûh Aleyhisselâm'ın gemisine benzer otomobillerin, trenlerin ve uçakların yapılacağını önceden haber vermektedir. Allah'u Teâlâ, insanı en mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Bu teknolojik aletleri yapacak akıl ve irâdeyi ona vermiştir. Bu aletleri yapacak madenleri yaratan da O'dur. Eğer O'nun yaratması, insana akıl ve kâbiliyet vermesi olmasa idi, hiçbir şey meydana getirilemezdi. İşte bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcizelerden biridir.

(وَاِذَا قٖيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْدٖيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٤٥) وَمَا تَأْتٖيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضٖينَ (٤٦))

45-46. Onlara: "Önünüzdeki ve arkanızdaki hâdiselerden korkun ki, merhamet olunasınız" denildiği zaman, onlar yüz çevirirler.* Onlara Rablerinin âyetlerinden hiçbir âyet gelmez ki, ondan yüz çevirmesinler.

İzah: Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de müşriklere: "Önünüzdeki ve arkanızdaki hâdiselerden korkun ki, merhamet olunasınız" diye buyurmuştur. Bu ifadeden maksat, sizden önceki azgın kavimlerin başına gelen felâketlerin sizin de başınıza gelmesinden ve helâk edilmenizden sonra âhirette de uğratılacağınız azaptan korkun ki, Rabbiniz size merhamet etsin. Şâyet küfür üzere ölmüş olursanız merhamet olunmazsınız" demektir. Yani Allah'u Teâlâ'nın "Önünüzdeki hâdise" dediği, dünyâ hayatında iken hakkı inkar edenlerin başlarına gelen felâketlerdir. "Arkanızdaki hâdise" dediği de, küfür üzere ölenlerin âhirette uğrayacakları azaptır. İşte müşriklere böyle bir uyarı yapıldığı zaman, onlar bu uyarıyı dinlemeyerek haktan yüz çevirirler ve küfürlerinde ısrar ederler.

(وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُۙ قَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهُۗ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٤٧))

47. Onlara: "Allah'ın size verdiği rızıklardan infak edin!" denildiği zaman kâfir

olanlar, îman edenlere: ″Allah’ın, isteseydi doyuracağı kimseyi mi doyuralım? Siz ancak apaçık bir dalâlet içindesiniz″ derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu, Müslümanlardan yoksul olanlara yemek yediriyordu. Ebû Cehil onunla karşılaştı ve ″Ey Ebû Bekir! Sen Allah’u Teâlâ’nın bunlara yemek yedirmeye kâdir olduğunu iddia ediyor musun?″ deyince, Hz. Ebû Bekir: ″Evet″ diye cevap verdi. Ebû Cehil: ″Peki, niye bunlara yemek yedirmiyor?″ deyince, o da: ″Allah’u Teâlâ, birtakım kimseleri fakirlikle, birtakım kimseleri zenginlikle imtihan etmiştir. Fakirlere sabretmeyi, zenginlere de vermeyi emretmiştir″ diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Cehil: ″Yâ Ebû Bekir! Yemin ederim ki, sen dalâlettesin. Allah’ın bunlara yemek yedireceğine kâdir olduğunu iddia ediyorsun, bununla birlikte O, bunlara yemek yedirmiyor, kalkmış sen onlara yemek yediriyorsun″ dedi. İşte bu hâdise üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

(وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (٤٨)

48. Onlar: ″Eğer sözünüzde doğru iseniz, bu dirilme vaadi ne zaman meydana gelir?″ derler.

(مَا يَنْظُرُونَ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ (٤٩) فَلَا يَسْتَطٖيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَٓا اِلٰٓى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ۟ (٥٠)

49-50. Onlar, birbiriyle çekişip dururlarken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesten (Sûr’un üflenmesinden) başka bir şey beklemezler.* Artık o zaman, ne birbirlerine tavsiyede bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.

(وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ اِلٰى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ (٥١) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَاۜ هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ (٥٢) اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ جَمٖيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ (٥٣) فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٥٤)

51-54. Tekrar Sûr üflendiği vakit, hemen kabirlerinden kalkıp Rablerine doğru süratle giderler.* İşte o zaman, ″Eyvah bize! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân’ın vaad ettiğidir ve Peygamberler doğru söylemiş″ derler.* Sûr’un üflenmesi, korkunç bir sesten başka bir şey değildir. Bu ses üzerine, onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar.* Onlara: ″Bugün hiç kimseye

haksızlık yapılmaz ve siz ancak amellerinizin karşılığını görürsünüz″ denir.

İzah: Sûr’un üflenmesi ile kıyâmetin kopması ve sonrasında olacak olan olaylar ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه لَمَّا فَرَغَ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خَلَقَ الصُّورَ فَأَعْطَاهُ إِسْرَافِيلَ فَهُوَ وَاضِعُهُ عَلَى فِيهِ شَاخِصٌ بِبَصَرِهِ يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰه وَمَا الصُّورُ؟ قَالَ: هُوَ قَرْنٌ قُلْتُ: وَكَيْفَ هُوَ؟ قَالَ: عَظِيمٌ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ عِظَمَ دَارَةٍ فِيهِ لَعَرْضُ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ يَنْفُخُ فِيهِ ثَلاثَ نَفَخَاتٍ فَالنَّفْخَةُ الأُولَى لِلْفَزَعِ وَالنَّفْخَةُ الثَّانِيَةُ نَفْخَةُ الصَّعْقِ وَالنَّفْخَةُ الثَّالِثَةُ نَفْخَةُ الْقِيَامِ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ. يَأْمُرُ اللّٰه إِسْرَافِيلَ بِالنَّفْخَةِ الأولى فَيَقُولُ: انْفُخْ نَفْخَةَ الفَزَعِ فَيَفْزَعُ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰه وَيَأْمُرُهُ اللّٰه فَيُدِيمُهَا وَيُطَوِّلُهَا فَلا يَفْتُرُ وَهِيَ كَقَوْلُ اَللّٰه: {وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ} ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratılmasını bitirince, Sûr’u yaratıp onu İsrâfil’e verdi. O, ″Sûr’a üfleme emri ne zaman verilecek″ diye beklemek üzere gözünü Arş’a dikerek o Sûr’u ağzına aldı. ″Yâ Resûlallah! Sûr nedir?″ diye sordum. ″Boynuzdur″ buyurdu. ″O nasıldır?″ diye sordum. ″Büyüktür″ buyurdu. Beni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki, onun bir halkasının büyüklüğü göklerle yerin genişliği gibidir. Ona üç defa üflenecektir:

- Birinci üfleme, korku üflemesidir. İkincisi, yıkılma üflemesidir. Üçüncüsü ise, kalkıp âlemlerin Rabbinin huzuruna dikilme üflemesidir. Allah’u Teâlâ İsrâfil’e birinci üflemeyi emredip, ″Üfle″ diye buyuracak. O da, üfleyecek. Allah’ın diledikleri dışında bütün gökler ve yer halkı korkacak. Allah ona emredecek de uzatacak ve kesinti yapmayacak. Bu durum, Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Sâd, Âyet 15’te: ″Müşrikler de, bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sesten (Sûr’un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar″ diye geçen buyruğu gibidir. Allah’u Teâlâ dağları yürütecek. Onlar bir bulut gibi geçecek ve serap olacaklar. Sonra yeryüzü halkını öyle bir sarsacak ki, dalgaların çarptığı denize atılmış bir gemi gibi olacak. Yeryüzündeki halkı ters çevirip rüzgârların salladığı, Arş’ta asılı bir kandil gibi yapacak. Bu durum, Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Nâziât, Âyet 6-9’daki: ″O gün (Sûr’un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir″ buyruğunda haber verdiği durumdur. İnsanlar, onun üzerinde sarsılıp çalkalanacak. Süt veren kadınlar çocuklarını unutacak, hâmileler karınlarındakini bırakacak, çocuklar

ihtiyarlayacak, şeytânlar korkudan uçar gibi kaçacaklar. Yeryüzünün kenarlarına varınca, melekler onlara gelip yüzlerine vuracaklar ve onlar da dönecek. İnsanlar arkalarına dönüp kaçacak. Allah'ın emrinden onları koruyacak hiçbir şey olmayacak. Birbirlerini çağıracaklar. İşte bu, Allah'u Teâlâ'nın çağrışma günü! Onlar bu halde iken, yeryüzü bir baştan diğer bir başa kadar yarılıp çatlayacak. Bir benzerini görmedikleri büyük bir durumu görecekler. Bundan dolayı en iyisini Allah'ın bildiği üzüntü ve korku onları kaplayacak. Sonra gökyüzüne bakacaklar ki o; erimiş bir maden gibi olmuş. Sonra gökyüzü yarılıp yıldızlar saçılacak, güneş ve ay batacak.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: ″Ölüler bundan hiçbir şey bilmeyecekler.″ Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: ″Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87'deki: ″Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'u Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ…″ buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızık-lanmaktadırlar. Allah'u Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'u Teâlâ'nın yarattıklarının kötüleri üzerine göndereceği bir azaptır.″ Allah'u Teâlâ bu hususta Sûre-i Hacc, Âyet 1-2'de şöyle buyurmaktadır:

″Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unutur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.″ Onlar, Allah'ın dilediği kadar bu azap içinde kalacaklardır. Bu süre uzun olacaktır. Sonra Allah'u Teâlâ İsrâfil'e yıkılma üflemesini emredecek. O da üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında gökler ve yer halkı yıkılacak…[1]

Kıyâmet, sâdece kâfirler üzerine kopacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ رِيحًا مِنْ الْيَمَنِ أَلْيَنَ مِنْ الْحَرِيرِ فَلَا تَدَعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ إِيمَانٍ إِلَّا قَبَضَتْهُ (م عن انس)

″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, ipekten daha yumuşak bir rüzgarı Yemen tarafından gönderir. Bu rüzgar, kalbinde zerre miktar îman bulunan herkesin ruhunu alır.″[2] İşte bu şekilde yeryüzünde hiçbir Müslüman kalmaz. Kıyâmet de sâdece

kâfirlerin üzerine kopar.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283. Bu Hadis-i Şerif'in devamında, kıyâmetten sonra mahşerde meydana gelecek hâdiseler detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu Hadis-i Şerif için Sûre-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 50 (185).

اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فٖي شُغُلٍ فَاكِهُونَ (٥٥) هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فٖي ظِلَالٍ عَلَى الْاَرَٓائِكِ مُتَّكِؤُنَ (٥٦) (لَهُمْ فٖيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ (٥٧) سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحٖيمٍ (٥٨)

55-58. Şüphesiz ki, o gün Cennet ehli, sevinç ve zevk içindedirler.* Onlar ve zevceleri, gölgelerde tahtlar üzerine yaslanırlar.* Onlar için orada çeşitli meyveler ve istedikleri şeyler vardır.* Bir de onlara, çok merhametli olan Rabb Teâlâ'nın söylediği ″Selâm″ vardır.

İzah: Allah'u Teâlâ, Cennet ehline birçok nîmeti ve istedikleri şeyleri vereceğini beyan etmekte ve bir de lütuf olarak onlara selâm verip Cemâlini göstereceğini söylemektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَيْنَا أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي نَعِيمِهِمْ إِذْ سَطَعَ لَهُمْ نُورٌ فَرَفَعُوا رُءُوسَهُمْ فَإِذَا الرَّبُّ قَدْ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ مِنْ فَوْقِهِمْ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ قَالَ وَذَلِكَ قَوْلُ اللّٰهِ {سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ} قَالَ فَيَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ فَلَا يَلْتَفِتُونَ إِلَى شَيْءٍ مِنْ النَّعِيمِ مَا دَامُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ حَتَّى يَحْتَجِبَ عَنْهُمْ وَيَبْقَى نُورُهُ وَبَرَكَتُهُ عَلَيْهِمْ فِي دِيَارِهِمْ (ه جابر بن عبد اللّٰه)

Cennet ehli, kavuştukları nîmetler içinde sefâ sürerken, üzerlerine bir nûr parlayacak, başlarını kaldırdıklarında bir de göreceklerdir ki, Rableri üstlerinden kendilerine nazar edip şöyle buyuruyor: ″Selâm size Ey Cennet ehli!″ İşte bu, Sûre-i Yâsîn, Âyet 58'deki: Bir de onlara, çok merhametli olan Rabb Teâlâ'nın söylediği ″Selâm″ vardır, buyruğunun anlamıdır. Onlar Allah'u Teâlâ'ya, Allah'u Teâlâ da onlara bakacak, kendisi onlardan ayrılıncaya kadar onlar, O'nun Cemâlini seyredecekler, Cennet nîmetlerinin hiçbirine dönüp bakmayacaklar. Nihâyet onlardan Cemâlini çekecek, nûru ve bereketi bulundukları yerlerinde kalacak.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي مُلْكِ أَلْفَيْ سَنَةٍ يَرَى أَقْصَاهُ كَمَا يَرَى أَدْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنَّ أَفْضَلَهُمْ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي وَجْهِ اللّٰهِ تَعَالَى كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر)

"Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşkünden bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederler. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederler. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah'ın Cemâlini seyrederler."[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 34; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 247/1.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ (٥٩) اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنٖٓي اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَۚ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبٖينٌۙ (٦٠) وَاَنِ اعْبُدُونٖيۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقٖيمٌ (٦١) وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثٖيرًاۜ اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ (٦٢) هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتٖي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٦٣) اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٦٤)

59-64. (Allah'u Teâlâ, kâfirlere şöyle buyurur:) "Ey mücrimler! Bugün Mü'minlerden ayrılın.* Ey Âdemoğulları! Ben size demedim mi ki, şeytana ibâdet etmeyin (onun vesvesesine kapılmayın). Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.* Bana ibâdet edin. İşte doğru yol budur.* Yemin olsun ki şeytan, sizden birçok halkı dalâlete düşürdü. Hiç aklınızı kullanmadınız mı?* İşte bu, size vaad olunan Cehennemdir.* Bugün inkârınız sebebiyle girin oraya!"

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَٓا اَيْدٖيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٦٥)

65. O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını Bize elleri söyler ve ayakları da şâhitlik eder.

İzah: Dünyâda iken işledikleri günahları mahşerde inkâr eden mücrimlerin, âzâları dile gelip o günahları işlediklerine dair şâhitlik edecektir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ

فَيُقَالَ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأعْمَالِهِ قَالَ ثَمَّ يُخَلِّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولَ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ (م عن انس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında iken güldü de, ″Neye güldüğümü biliyor musunuz?″ buyurdu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dedik. Bunun üzerine: ″Kulun, Rabbine olan hitabından!″ buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: ″Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?″ der. Allah’û Teâlâ da: ″Evet, korudum″ buyurur. Kul da: ″Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum″ der. Allah’u Teâlâ: ″Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir″ buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: ″Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, ″Konuş″ denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: ″Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim″ der.[1]

Yine Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

ثُمَّ يُقَالُ لَهُ الْآنَ نَبْعَثُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ انْطِقِي فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ وَذَلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ وَذَلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللّٰهُ عَلَيْهِ (م عن ابى هريرة)

…. Sonra ona şöyle denir: Şimdi, Biz sana karşı şâhidimizi göndereceğiz. O kendi kendisine benim aleyhime kim şâhitlik edecek diye düşünürken, ağzına mühür vurulur ve baldırına, etine, kemiklerine: ″Konuş″ denilir. Baldırı, eti, kemikleri yaptıklarını söylerler. Bunun böyle olmasının sebebi ise, kendi nefsinden şâhitler, dolayısıyla ileri sürebileceği bir mâzeretinin bırakılmamasıdır. Bu ise münâfık kişidir, Allah’ın kendisine gazap ettiği kişi budur.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (16).

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلٰى اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ (٦٦) وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلٰى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ (٦٧) وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ اَفَلَا يَعْقِلُونَ (٦٨)

66-68. Eğer dileseydik, onların gözlerini silme kör ederdik de yollarını bulmak

için koşuşup dururlardı. Fakat nasıl göreceklerdi?* Eğer dileseydik, oldukları yerde sûretlerini değiştirirdik de ne ileri gidebilirler, ne de geri dönebilirlerdi.* Biz kimi uzun ömürlü kılarsak, yaratılışta geriye döndürürüz (gittikçe zayıflar ve çocuk gibi olur). Hiç düşünmezler mi?

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaşlılığın getirdiği sıkıntılardan dolayı Allah'u Teâlâ'ya sığınmıştır.

Bu hususta Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

تَعَوَّذُوا بِكَلِمَاتٍ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَوَّذُ بِهِنَّ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ (خ عن سعيد عن ابيه)

Şu kelimelerle Allah'a sığının ki, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu duâ kelimeleriyle Allah'a sığınırdı: ″Allah'ım! Cimrilikten sana sığınırım. Korkaklıktan sana sığınırım. Ömrün ilerlediği âcizlik devresinden sana sığınırım. Dünyânın fitnesinden sana sığınırım. Kabir azâbından sana sığınırım.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 44.

(وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْاٰنٌ مُبِينٌ (٦٩) لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ (٧٠))

69-70. Biz ona (Muhammed Aleyhisselâm'a) şiir öğretmedik. Bu ona yakışmaz da. Ona nâzil olan kitap, ancak bir öğüt ve apaçık bildiren Kur'ân'dır.* Diri olanları (kalbi diri olan Mü'minleri) uyarması ve kâfirlere vaad edilen azâbın gerçekleşmesi için Kur'ân'ı indirdik.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm, apaçık bildiren bir kitaptır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem onunla, kalbi diri olan Mü'minleri uyarır. Kâfirlere ise Cehennem azâbının hak olduğunu bildirir. Böylece kimse için bir bahane kalmaz.

(اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدِينَا اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ (٧١) وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ (٧٢) وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ اَفَلَا يَشْكُرُونَ (٧٣))

71-73. Onlar, kendileri için bizzat kudretimizin eseri olarak yarattığımız hayvanları görmüyorlar mı? Üstelik bunlara sahiptirler.* Biz o hayvanları kendilerine boyun eğdirdik. Onlardan bir kısmını binek olarak kullanırlar, bir kısmını da yerler.* Onlar için bu hayvanlarda nice faydalar ve içilecek sütler

vardır. Hâlâ şükretmezler mi?

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyetlerde insanların emrine verilen bâzı evcil hayvanlardan bahsetmektedir. Onların bir kısmını binek olarak kullanırlar. At, katır ve eşek bu cinstendir. Diğer bir kısmının ise etini yerler. Koyun, keçi bu cinstendir. Bir kısmını ise her iki maksat için de kullanırlar. Deve de bu türdendir. Onlar için bu hayvanlarda daha nice menfaatler de vardır. Onların; yünlerinden, kıllarından, derilerinden ve sütlerinden istifâde ederler.

(وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَۜ (٧٤) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْۙ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ (٧٥) فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْۢ اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٦)

74-76. Kendilerine yardım edilir ümidiyle Allah'tan başkasını ilahlar edindiler.* O ilahlar, onlara yardım etmeye muktedir değildirler. Aksine kendileri, o ilahları koruyan askerlerdir.* Ey Resûlüm! Kâfirlerin sözleri seni mahzun etmesin. Şüphesiz Biz, onların gizlediklerini de biliriz, açığa vurduklarını da.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere putların mahşerde müşriklere hiçbir faydasının olmayacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتْبَعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَهُ فَيُمَثَّلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتْبَعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

"Mahşer günü Allah'u Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: "Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!" Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler…"[1]

Yine bu hususta Sûre-i Nahl, Âyet 86-87 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

(اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ (٧٧) وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُۜ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ (٧٨)

77-78. İnsan görmez mi ki, muhakkak Biz onu bir nutfe'den (sperm'den)

yarattık. O da Bize apaçık hasım oldu.* Kendini yarattığımızı unutup Bize misal getirdi ve ″Çürümüş kemiği kim diriltir?″ dedi.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre; bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise anlatılmıştır:

Müşriklerden Âsî İbn-i Vâil, çakılların arasından bir kemik alıp eliyle onu parçalayarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve dedi ki:

أَيُحْيِي اللّٰه هَذَا بَعْد مَا أَرَى؟ فَقَالَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ يُمِيتك اللّٰه ثُمَّ يُحْيِيك ثُمَّ يُدْخِلك جَهَنَّم قَالَ فَنَزَلَتْ الْآيَات مِنْ آخِر يس (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

″Allah, şu gördüğün şeyi mi diriltecek?″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, Allah’u Teâlâ seni öldürür, sonra diriltir ve sonra da Cehenneme girdirir″ buyurdu. İşte bu hâdise üzerine Yâsîn Sûresi’nin sonundaki bu âyetler nâzil olmuştur.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 6, s. 593.

(قُلْ يُحْيِيهَا الَّذ۪ي اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍۜ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَل۪يمٌۙ (٧٩) اَلَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَٓا اَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ (٨٠) اَوَلَيْسَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْۜ بَلٰى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَل۪يمُ (٨١) اِنَّمَٓا اَمْرُهُٓ اِذَٓا اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٨٢))

79-82. Ey Resûlüm! De ki: ″Onu ilk defa var eden diriltir. O, bütün yaratılanları çok iyi bilendir.* O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yarattı, siz de ondan ateş tutuşturuyorsunuz.* Gökleri ve yeri yaratan Allah, onların mislini yaratmaya muktedir değil midir? Evet, muktedirdir. O, her şeyi yaratandır ve her şeyi bilendir.* Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri o şeye sâdece ″Ol″ demekten ibârettir, o da hemen oluverir.

İzah: Bir kâfir, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Acaba ben bu çürümüş kemiği ufalayıp rüzgâra karşı savuracak olursam, senin görüşüne göre, Allah bunu tekrar iâde eder mi?″ diye söylemiş, bunun üzerine de, ″Onu ilk defa var eden diriltir…″ diye devam eden Sûre-i Yâsîn, Âyet 79 nâzil olmuştur.

Allah’ın dilemesiyle her şeyin olduğuna dair Ebû Zerr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Kudsi’de, şöyle buyrulmuştur:

يَقُولُ يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ مُذْنِبٌ إِلَّا مَنْ عَافَيْتُ فَسَلُونِي الْمَغْفِرَةَ فَأَغْفِرَ لَكُمْ وَمَنْ عَلِمَ مِنْكُمْ أَنِّي ذُو قُدْرَةٍ عَلَى

الّمَغْفِرَةِ فَاسْتَغْفَرَنِي بِقُدْرَتِي غَفَرْتُ لَهُ وَكُلّكُمْ ضَالّ إلّا مَنْ هَدَيْتُ فَسَلَونِي الّهُدَى أهْدِكُمْ وَكُلّكُمْ فَقِيرٌ إلّا مَنْ أَغْنَيْتُ فَسَلُونِي أَرْزُقْكُمْ وَلَوْ أَنَّ حَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَأَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اجْتَمَعُوا فَكَانُوا عَلَى قَلْبِ أَتْقَى عَبْدٍ مِنْ عِبَادِي لَمْ يَزِدْ فِي مُلْكِي جَنَاحُ بَعُوضَةٍ وَلَوْ اجْتَمَعُوا فَكَانُوا عَلَى قَلْبِ أَشْقَى عَبْدٍ مِنْ عِبَادِي لَمْ يَنْقُصْ مِنْ مُلْكِي جَنَاحُ بَعُوضَةٍ وَلَوْ أَنَّ حَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَأَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اجْتَمَعُوا فَسَأَلَ كُلُّ سَائِلٍ مِنْهُمْ مَا بَلَغَتْ أُمْنِيَّتُهُ مَا نَقَصَ مِنْ مُلْكِي إِلَّا كَمَا لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ مَرَّ بِشَفَةِ الْبَحْرِ فَغَمَسَ فِيهَا إِبْرَةً ثُمَّ نَزَعَهَا ذَلِكَ بِأَنِّي جَوَادٌ مَاجِدٌ عَطَائِي كَلَامٌ إِذَا أَرَدْتُ شَيْئًا فَإِنَّمَا أَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (ه عن ابى ذر)

Allah’u Teâlâ buyuruyor ki: ″Ey kullarım! Benim affettiklerimin dışında hepiniz günahkârsınız. Öyleyse Benden bağışlanma dileyin de sizi bağışlayayım. Sizden her kim mağfiret sahibi olduğumu bilir de kudretimle Benden bağışlanmasını dilerse, onu bağışlarım. Benim hidâyete erdirdiklerim hâriç, hepiniz dalâlettesiniz. Bu sebeple Benden hidâyet isteyiniz ki, size hidâyet edeyim. Benim zengin kıldığımdan başka, hepiniz fakirsiniz. Bu nedenle Benden rızık isteyiniz, sizi rızıklandırayım. Eğer hayatta olanınız, ölmüş olanınız, önce gelenleriniz, sonra gelenleriniz, yaş olanınız ve kuru olanınız, kullarımdan en takvâ adamın kalbi üzere toplansanız, Benim mülkümde bir sivrisinek kanadı kadar bir şey artırmaz. Şâyet onlar toplanıp da kullarımdan en şerli kulumun kalbi üzerinde olsalar da, Benim mülkümden bir sivrisinek kanadı kadar bir şey eksilmez. Eğer hayatta olanınız, ölmüş olanınız, önce gelenleriniz, sonra gelenleriniz, yaş olanınız ve kuru olanınız, toplanıp da her biri hatırından geçen bütün ihtiyaç ve isteklerini Benden dilese, onların bütün dileklerini yerine getirmem, benim mülkümden ancak birinizin deniz kenarından geçip de iğnesini denize sokup çıkarması ile deniz suyunu eksilttiği kadar eksiltir. Benim mülkümden bir şey eksilmemesinin sebebi şudur: Muhakkak ki Ben, çok cömerdim, keremim boldur, dilediğimi yaparım. Benim vermem, bir sözden ibârettir. Bir şeyin olmasını dilediğim zaman, ona sâdece ″Ol″ derim. O da hemen oluverir.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yarattı, siz de ondan ateş tutuşturuyorsunuz″ diye buyrulmaktadır. Bâzı müfessirler, burada adı geçen yeşil ağaçtan maksadın, ″Merh″ ve ″Afar″ diye adlandırılan, Hicaz topraklarında yetişen iki ağaç olduğunu söylemişlerdir. Çöllerde gezip duran Araplar; ″Merh″ ve ″Afar″ denilen ağaçları birbirine sürterek bu şekilde ateş yakarlardı. İşte yaş olan bir ağaçtan, öyle kızgın bir ateşin çıkması, Allah’u Teâlâ’nın büyük bir kudret eseridir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30.

(٨٣ (فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ)

83. Her şeyin mülkü ve tasarrufu kudret elinde olan Allah, noksan sıfatlardan uzaktır. Hepiniz O’na döndürüleceksiniz.

37-SÂFFÂT SÛRESİ

Bu sûre 182 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ″Saf saf dizilenler″ anlamına gelen ″Sâffât″ ifadesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالصَّٓافَّاتِ صَفًّاۙ (١) فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًاۙ (٢) فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًاۙ (٣) اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌۜ (٤))

1-4. (İbâdet için) saf saf dizilenlere* kötülüklerden menedenlere* Allah’ın zikrinde devamlı olanlara yemin olsun ki,* şüphesiz sizin ilahınız birdir.

İzah: ″(İbâdet için) saf saf dizilenler″den maksat, meleklerdir. Onlar kulluk makâmında mertebelerince saf saf durur, cemaat halinde toplanır ve Allah’a kullukta bulunurlar. ″Kötülüklerden menedenler″den maksat da, Meleklerdir. Onlar şeytanları defetmeye çalışırlar, Mü’minleri ruhâni ilhamlarıyla hayra ve iyiliğe teşvik ederler. ″Allah’ın zikrinde devamlı olanlar″dan maksat ise, Allah’u Teâlâ’nın zikir ve tesbihinde devam eden ve semâvi kitapları Peygamberlere getirmiş olan Melâike-i Kirâm’dır.

İkinci bir mânâ olarak şöyle de denilmiştir: ″(İbâdet için) saf saf dizilenler″den maksat, namazlarda saf saf dizilen Müslümanlardır. Bunların Allah katında büyük mertebeleri vardır. Bir de bu zâtlardan maksat, Allah yolunda din düşmanlarına karşı saf saf dizilen İslâm mücâhitleridir. ″Kötülüklerden menedenler″den maksat da, insanları irşâda çalışarak onları yasaklardan menetmeye gayret eden Peygamberler ve âlimlerdir. ″Allah’ın zikrinde devamlı olanlar″dan maksat ise, Allah’ın zikir ve tesbihinde devamlı olan, Kur’ân okumaya devam edip hükümlerine riâyet eden Müslümanlardır.

İşte bu âyetlere verilen mânâların hepsi de haktır. Başka mânâları da olabilir. Vâllâhu a’lem bi’s-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah’tır).

(رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِۜ (٥))

5. O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Ve doğuların Rabbidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ; göklerin, yerin ve her ikisi arasındaki mevcûdâtın Rabbi olduğunu söylemekte ve daha sonra da doğuların Rabbi diye ikinci bir hâdiseden bahsetmektedir.

Allah'u Teâlâ, bütün kainatı yarattı ve bu kâinatı belli bir düzen içinde devam ettirmektedir. Güneşin, ayın, dünyânın, yıldızların belli yörüngelerinin olması ve bu yörüngelerde hareket etmeleri, güneşin ve ayın, sürekli doğup batması; dünyâ kurulduğundan kıyâmete kadar da hassas bir şekilde bu düzenin hiç bozulmadan devam edecek olmasıdır. İşte Allah'u Teâlâ: ″Doğuların Rabbidir″ diye geçen ifadesi ile bu düzen ve döngüden bahsetmiş olabilir.

Ayrıca şu anlam da verilebilir; doğudan maksat, güneşin doğduğu yerdir. Dolayısıyla doğu ile güneş kastedilmiştir. Güneş de hayat için gerekli olan en önemli varlıktır. Güneşin olduğu ve hiç kimsenin bilmediği, içinde hayat olan farklı dünyâlar için Allah'u Teâlâ, ″Doğular″ diye bu çoğul ifadesini kullanmış ve farklı güneş sistemlerinden bahsetmiş olabilir. Vâllâhu a'lem bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

Nitekim başka âlemlerin olduğuna dair nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اِنِّى خَلَقْتُ أَلْفَ أَلْفِ أُمَّةٍ لَا تَعْلَمُ أُمَّةٌ اِنِّى خَلَقْتُ سِوَاهَا لَمْ أَطَّلِعْ عَلَيْهَا اللَّوْحَ الْمَحْفُوظَ وَلَا صَرِيرَ الْقَلَمِ اِنَّمَا أَمْرِى لِشَىْءٍ اِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ وَلَا تَسْبِقُ الْكَافُ النُّونَ(الديلمى عن ابن عمر)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Ey Cebrâil! Bir milyon muhtelif millet yarattım. Hiçbir millet kendinden başkasını yarattığımı bilmez. Onlara Levh-i Mahfuz'u göstermedim. Kalemin hareketine de muttali kılmadım. Ben bir şeyin olmasını dilediğim zaman, ona sâdece ″Ol″ derim, o da hemen oluverir. Kef, Nûn'u katiyyen geçemez.″[1]

Bu Hadis-i Kudsî'de Allah'u Teâlâ, bir milyon muhtelif millet yarattığından ve hiçbirinin diğerlerinden haberdar olmadığından bahsetmektedir. İşte ″Doğuların Rabbidir″ ifadesi de bu bilinmeyen milletlerin hepsinin Rabbidir, anlamına gelebilir. Bu milletlerin nerede ve kimler olduğunu kimse bilemez. Bu ancak Allah'u Teâlâ'nın ilmindedir.

Bu husursta Vehb b. Münebbih Rahimehullah şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلّ ثَمَانِيَةَ عَشْرَ أَلْفَ عَالَمٍ الدُّنْيَا عَالَمٌ مِنْهَا.

″Aziz ve Celil olan Allah’ın, on sekiz bin âlemi vardır ve dünyâ da bu âlemlerden bir tanesidir.″ Hattâ bu konuda Sahâbe-i Kirâm’dan Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلّٰهِ أَرْبَعِينَ أَلْف عَالَم الدُّنْيَا مِنْ شَرْقِهَا إِلَى غَرْبِهَا عَالَمٌ وَاحِدٌ.

″Allah’u Teâlâ’nın, kırk bin âlemi vardır. Doğusundan batısına dünyâ, tek bir âlemdir.″[2]

Bu husus Sûre-i Rahmân, Âyet 17’de de: ″O, iki doğunun Rabbidir ve iki batının Rabbidir″ diye geçmektedir. Fahreddin er-Râzi Hazretleri, ″Tefsir-i Kebir″ adlı eserinde, bu Âyet-i Kerîme hakkında şu görüşe yer vermektedir:

- Tesniye (iki), derleyici iki türe işârettir. Çünkü her şey, iki kısımda derlenir, toplanır. Buna göre Hakk Teâlâ sanki: ″Güneşin doğusunun ve Güneşin dışında kalanların Rabbi...″ demek istemiştir. O halde, âyette bahsedilen, ″İki doğu″ her şeyi içine alan bir ifade olur. Yahut da şöyle denebilir: ″Allah’u Teâlâ; güneşin, ayın ve insanın bunlar dışında farz edebileceği her şeyin, doğusunun ve batısının Rabbidir.″ O halde âyetteki bu tesniye (iki), çoğul mânâsındadır.

Bu âyetler hakkında daha farklı görüşlerde öne sürülmüştür. En doğrusunu Allah’u Teâlâ bilir.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/7.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 1, s. 138.

اِنَّا زَيَّنَّا السَّمَٓاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍۨ الْكَوَاكِبِۙ (٦) وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍۚ (٧) لَا يَسَّمَّعُونَ اِلَى الْمَلَاِ الْاَعْلٰى (وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍۗ (٨) دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌۙ (٩) اِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ (١٠
(

6-10. Şüphesiz Biz, yakın olan göğü ziynetle, yıldızlarla süsledik.* Ve onu itaatten çıkan her şeytandan koruduk.* Şeytanlar, Mele-i A’lâ’nın sözünü dinleyemezler. Her taraftan taşlanırlar,* kovulup atılırlar ve (âhirette) onlar için devamlı bir azap da vardır.* Onlardan, meleklerin kelâmını kapanı da parlak ateş parçası tâkip eder ve ona yetişir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Mele-i A'lâ″, lafız olarak en yüksek topluluk anlamına gelir, kastedilen meleklerdir. Gökyüzünde bulundukları için kendilerine bu sıfat verilmiştir.

Allah'u Teâlâ: ″Ve (âhirette) onlar için devamlı bir azap da vardır″ diye buyurarak, şeytanlara dünyâdaki azaptan başka âhirette de devamlı bir azâbın olacağını beyan etmektedir. Şeytanların dünyâdaki azâbı; Allah'ın katından kovulmasıdır. Yani meleklere hocalık yaparken bu yüce mevkiiden Allah'ın emrine karşı geldiği için yetkilerinin elinden alınarak lânet toku boynuna geçirilip, yeryüzüne sürülmesidir. Yeryüzünden göğe çıkmaya çalıştığında da oradan ona taş atılarak cezalandırılmaktadır. Âhirette göreceği azap ise ebedî ve daha şiddetlidir.

Şeytanların semâda melekler tarafından kovulması Sûre-i Hicr, Âyet 16-18'de de şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz Biz, semâda burçlar yarattık ve ibretle bakanlar için onu süsledik.* Onu, kovulmuş her şeytandan koruduk.* O şeytanlardan kulak hırsızlığı edene de, apaçık bir ateş alevi yetişti.″

(فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَاۜ اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ (١١) بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَۖ (١٢) وَاِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَۖ (١٣) وَاِذَا رَاَوْا اٰيَةً يَسْتَسْخِرُونَۖ (١٤) وَقَالُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌۚ (١٥) ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَۙ (١٦) اَوَاٰبَاؤُنَا الْاَوَّلُونَۜ (١٧))

11-17. Ey Resûlüm! Onlara (dirilmeyi inkâr eden müşriklere) sor: ″Kendilerini yaratmak mı daha zor, yoksa diğer bütün yarattıklarımızı mı?″ Şüphesiz Biz, onları yapışkan çamurdan yarattık.* Ey Resûlüm! Doğrusu sen (onların inkârlarına) şaştın, onlar ise seninle alay ederler.* Onlara öğüt verildiği zaman, öğüt almazlar.* Bir mûcize görseler, alay ederler* ve derler ki: ″Bu sihirden başka bir şey değildir.* Biz ölüp toprak ve kemik olduktan sonra mı dirileceğiz? * Önceki babalarımız da mı dirilecek?″

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Ey Resûlüm! Doğrusu sen (onların inkârlarına) şaştın, onlar ise seninle alay ederler″ diye buyrulmaktadır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, müşriklere Allah'ın bir olduğunu ve kendisinin hak Resûl olduğunu söylediğinde, o müşrikler söylediklerinin doğru olduğunu ispat etmesi için kendisinden mûcize istemişlerdir. Peygamber Efendimiz de; ayın ikiye bölünmesi, diktiği hurma fidanlarının anında büyüyerek meyve vermesi, yanmış

olan bir hurma ağacının tekrar yeşerip hurma vermesi, suyu çekilmiş olan kuyunun, duâ edince suyunun ağzından taşması gibi çok sayıda Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren mûcizeler göstermiştir. Buna rağmen îmandan yüz çevirerek küfründe ısrarla inat eden o müşriklerin hâlini görünce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem çok şaşırmış ve hayret etmiştir. Müşrikler ise, gördükleri çok sayıda bu gibi mûcizelere rağmen, ″Bunlar sihirdir″ diyerek Peygamber Efendimiz ile alay etmişlerdir.

(قُلْ نَعَمْ وَاَنْتُمْ دَاخِرُونَۚ (١٨) فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَاِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ (١٩) وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ (٢٠) هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذ۪ي كُنْتُمْ بِه۪ تُكَذِّبُونَ۟ (٢١))

18-21. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Evet, hepiniz zelil olarak dirilirsiniz.″* O ancak korkunç bir sesten (Sûr'un üflenmesinden) ibârettir. Onlar o zaman (dirilip, haklarında ne olacağına) bakar dururlar* ve derler ki: ″Eyvah bize! İşte bu, cezâ günüdür.″* Onlara: ″İşte bu, sizin yalanladığınız hakkı bâtıldan ayırma günüdür″ denir.

(اُحْشُرُوا الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَۙ (٢٢) مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَاهْدُوهُمْ اِلٰى صِرَاطِ الْجَح۪يمِۙ (٢٣) وَقِفُوهُمْ اِنَّهُمْ مَسْؤُ۫لُونَۙ (٢٤) مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ (٢٥) بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ (٢٦))

22-26. Allah'u Teâlâ, meleklerine şöyle buyurur: ″Toplayın o kâfirleri, onlarla işbirliği yapanları ve taptıkları şeyleri;*Allah'tan başka taptıklarını. Artık onlara Cehennemin yolunu gösterin.* Onları tutuklayın, çünkü onlar sorguya çekileceklerdir.″* Onlara: ″Niçin birbirinize yardım etmiyorsunuz?″ denir.* Bilakis onlar, bugün boyun eğmişlerdir.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتْبَعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَهُ فَيُمَثَّلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتْبَعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

″Mahşer günü Allah'u Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: ″Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!″ Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler…″[1]

Yine bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ دَاعٍ دَعَا إِلَى شَيْءٍ إِلَّا كَانَ مَوْقُوفًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَازِمًا بِهِ لَا يُفَارِقُهُ وَإِنْ دَعَا رَجُلٌ رَجُلًا ثُمَّ قَرَأَ قَوْلَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ {وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ} (ت عن انس بن مالك)

″Bir dâvetçi bir şeye dâvet ettiği zaman, mahşer günü tutuklanacak ve ondan ayrılmayacaktır, hattâ bir kimse bir kimseyi değişik bir şeye çağırsa bile.Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onları tutuklayın, çünkü onlar sorguya çekileceklerdir.″* Onlara: ″Niçin birbirinize yardım etmiyorsunuz?″ denir, diye geçen Sûre-i Sâffât, Âyet 24-25’i okudu.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 38.

(وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (٢٧) قَالُوا اِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ (٢٨) قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَۚ (٢٩) وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍۚ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ (٣٠) فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَاۗ اِنَّا لَذَائِقُونَ (٣١) فَاَغْوَيْنَاكُمْ اِنَّا كُنَّا غَاوِينَ (٣٢) فَاِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ (٣٣) اِنَّا كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ (٣٤))

27-34. Ve onlar, birbirlerine yönelerek tartışırlar.* Tâbi olanlar, önderlerine: ″Siz bize sağ taraftan (iyilik vaadiyle) gelirdiniz″ derler.* Onlar da derler ki: ″Hayır, siz Mü’min kimseler değildiniz.* Bizim sizin üzerinize (irâdenizi kaldıracak) bir hâkimiyetimiz de yoktu. Bilakis siz, azgın bir kavimdiniz.* Bu yüzden Rabbimizin azap vaadi, bize hak oldu. Şüphesiz biz, o azâbı mutlaka tadacağız.* Sizi azdırdık, çünkü biz azgın kimselerdik (bize uymasaydınız)″ derler.* Şüphesiz o gün, onların hepsi azapta ortaktırlar.* İşte Biz, mücrimlere böyle yaparız.

(اِنَّهُمْ كَانُوا اِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُونَۙ (٣٥) وَيَقُولُونَ اَئِنَّا لَتَارِكُوا اٰلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍۜ (٣٦) بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ (٣٧) اِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيمِۚ (٣٨) وَمَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۙ (٣٩))

35-39. Onlara siz de, ″Lâ ilâhe illallâh!″ deyin denilse, kibirlerinden dolayı diyemezler.* Onlar: ″Biz, mecnun bir şâir için ilahlarımızı terk mi edelim?″ derler.* Hayır! O, mecnun bir şâir değildir. O, hakka dâvet ve hidâyet için geldi ve önceki Peygamberleri tasdik etti.* Şüphesiz ki siz, elim azâbı tadarsınız.* Siz

ancak yaptıklarınızın cezâsını görürsünüz.

İzah: ″Lâ ilâhe illallâh″ sözü hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ نُجَدِّدُ إِيمَانَنَا قَالَ أَكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ (حم ك عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Îmanınızı yenileyin″ diye buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Îmanımızı nasıl yenileriz?″ diye sorulunca, şöyle buyurdu: ″Lâ ilâhe illallâh sözünü çok söyleyin.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8353; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7766; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1768.

اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصٖينَ (٤٠) اُولٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌۙ (٤١) فَوَاكِهُۚ وَهُمْ مُكْرَمُونَۙ (٤٢) فٖي جَنَّاتِ النَّعٖيمِۙ (٤٣) عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلٖينَ (٤٤) يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعٖينٍۙ (٤٥) بَيْضَٓاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبٖينَۚ (٤٦) لَا فٖيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ (٤٧) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عٖينٌۙ (٤٨) كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ (٤٩)

40-49. Lâkin Allah’ın ihlaslı kulları azap görmezler.* Onlar için Cennette belli rızık,* meyveler vardır. Ve onlar ikram olunmuşlardır;* Naîm Cennetlerinde.* Onlar tahtlar üzerinde karşı karşıya otururlar.* Onların etrafında pınarlardan kaynayan şarapla dolu kâseler dolaştırılır.* O şarap, gâyet saf ve içenler için lezizdir.* O şarapta sarhoşluğun verdiği sersemlik gibi bir sıkıntı yoktur. İçenler sarhoş da olmazlar.* Ve onların yanında, kocalarından başka kimseye bakmamış hûruliyn vardır.* O hûriler, saklı yumurtalara benzerler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, Cennet-i Naîm’deki hûrilerin saklı yumur-talara benzetilmesi, Arap âdetlerine göredir. Yani kapalı olup hiç kimsenin görmediği anlamına gelmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا اِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ اِذَا أَيِسُوا لِوَاءُ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّى وَلَا فَخْرَ يَطُوفُ عَلَيَّ أَلْفُ خَادِمٍ كَأَنَّهُنَّ الْبَيْضُ الْمَكْنُونُ أَوِ اللُّؤْلُؤُ الْمَكْنُونُ (دلائل النبوة عن انس)

″İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim,

insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ’ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflisi benim. Bunları övünmek için söylemiyorum, hakikat budur.″[1] Saklı yumurtalar veya saklı inciler gibi olan bin hizmetçi bana hizmet edecektir.″[2]

Bu sayılan nîmetler, Cennet-i Naîm’e girenler içindir. Cennetler içerisindeki en yüksek makam olan Cennet-i Naîm ve orayı kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 26 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12’nin izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[2] Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 2233; İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 15.

فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَٓاءَلُونَ (٥٠) قَالَ قَٓائِلٌ مِنْهُمْ اِنّ۪ي كَانَ لِ۪ي قَر۪ينٌۙ (٥١) يَقُولُ اَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّق۪ينَ (٥٢) ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَد۪ينُونَ (٥٣) قَالَ هَلْ اَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ (٥٤) فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ ف۪ي سَوَٓاءِ الْجَح۪يمِ (٥٥) قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَ لَتُرْد۪ينِۙ (٥٦) وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبّ۪ي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَر۪ينَ (٥٧) اَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّت۪ينَۙ (٥٨) اِلَّا مَوْتَتَنَا الْاُو۫لٰى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّب۪ينَ (٥٩) اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ (٦٠)

50-60. Cennet ehli, dönüp birbiriyle konuşurlar.* İçlerinden biri der ki: ″Benim bir dostum vardı.* O bana derdi ki: ″Sen dirilmeyi tasdik edenlerden misin?* Öldükten, toprak ve kemik olduktan sonra dirilir, cezâ görür müyüz?″* Sonra o kişi, Cennetteki arkadaşlarına: ″Size onun hâlini göstereyim mi?″ der.* Ve bakıp, dostunu Cehennemin ortasında görür.* Der ki: ″Tallâhi! Sen beni az kaldı azdıracaktın.* Eğer Rabbimin nîmeti olmasaydı, mutlaka ben de şimdi seninle beraber Cehennemde olacaktım″* Sonra o kişi, Cennetteki arkadaşlarına dönüp der ki: ″Biz bu nîmette dâim miyiz? Artık ölmez miyiz?* Dünyâdaki ölümden başka ölüm görmez, kâfirler gibi azap da olmaz mıyız?″* Allah’u Teâlâ da buyurur ki: ″Şüphesiz ki, büyük kurtuluş budur.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Cennet ehli, dönüp birbiriyle konuşurlar″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ اشْتَاقُوا إِلَى الإِخْوَانِ فَيَجِيءُ سَرِيرُ هَذَا حَتَّى يُحَاذِيَ سَرِيرَ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ فَيَتَّكِئُ هَذَا وَيَتَّكِئُ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ بِمَا كَانَا فِي الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: يَا فُلانُ تَدْرِي أَيَّ يَوْمٍ غَفَرَ اللّٰهُ لَنَا يَوْمَ كُنَّا فِي مَوْضِعِ كَذَا وَكَذَا فَدَعَوْنَا اللّٰهَ فَغَفَرَ لَنَا (البزار عن انس)

Cennet ehli Cennete girdiği zaman kardeşlerini görmeyi arzularlar. Birinin tahtı diğerinin tahtı hizasına ulaşıncaya kadar gelir, birbirleriyle konuşurlar. O ve diğeri tahtlarına yaslanır ve dünyâda iken içinde bulundukları durumu konuşurlar. Biri arkadaşına: ″Allah'u Teâlâ'nın bizi bağışladığı gün hangisidir biliyor musun? Bir gün filan filan yerdeydik de Allah'a duâ etmiştik, işte o gün bizi bağışladı″ der.[1]

Âhiret hayatının ebedîliğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ فَيُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ ثُمَّ يُنَادِي يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ فَيُذْبَحُ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ} وَهَؤُلَاءِ فِي غَفْلَةٍ أَهْلُ الدُّنْيَا {وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ} (خ م عن ابى سعيد الخدرى)

Mahşer günü, Cennet ehli Cennete ve Cehennem ehli de Cehenneme sevk olunduktan sonra ölüm, aklı karalı alaca bir koç sûretinde getirilir. Bir Münâdi: ″Ey Cennet ehli!″ diye çağırır. Cennetlikler hemen başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: ″Siz bunu tanıyor musunuz?″ diye sorar. Onlar da: ″Evet, o ölümdür″ derler. Sonra Münâdi: ″Ey Cehennem ehli!″ diye yüksek sesle çağırır. Onlar da başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: ″Siz bunu tanıyor musunuz?″ diye sorar. Onlar da: ″Evet, bu ölümdür″ derler. Bunun üzerine koç şeklinde olan ölüm boğazlanır. Sonra Münâdi: ″Ey Cennet ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur. Ey Cehennem ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur″ der. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Habîbim! Sen onları, pişmanlık günü ile uyar. O gün her şey bitmiş, iş işten geçmiş olacaktır...″[2] diye geçen âyeti okudu ve sözüne devamla; işte bunlar, âhiret ahvâlinden gâfil olanlar; ehl-i dünyâdır″ buyurdu.[3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 435. Yine bu hususta bakınız: Sûre-i Tûr, Âyet 24-28.

[2] Sûre-i Meryem, Âyet 39.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1715; Sahih-i Müslim, Cennet 13 (40).

لِمِثْلِ هٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ (٦١) اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ (٦٢) اِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمٖينَ (٦٣) (اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فٖي اَصْلِ الْجَحٖيمِۙ (٦٤) طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُ۫سُ الشَّيَاطٖينِ (٦٥) فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِؤُ۫نَ مِنْهَا الْبُطُونَۚ (٦٦) ثُمَّ اِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمٖيمٍۚ (٦٧) ثُمَّ اِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَاِلَى الْجَحٖيمِ (٦٨) اِنَّهُمْ اَلْفَوْا اٰبَاۤءَهُمْ ضَالّٖينَۙ (٦٩) فَهُمْ عَلٰۤى اٰثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ (٧٠))

61-70. Amel edenler, bunun gibi nîmetlere nâil olmak için amel etsinler.* Bu ziyâfet mi hayırlıdır? Yoksa (meyvesi Cehennem ehli için hazırlanan) zakkum ağacı mı?* Şüphesiz ki, zakkum ağacını zâlimler için fitne (dünyâda imtihan ve âhirette azap) kıldık.* Bu ağaç, Cehennemin dibinde biter;* tomurcukları (çirkin ve korkunç olmak itibariyle) şeytan başına benzer.* Cehennem ehli, ondan yerler ve onunla karınlarını doldururlar,* üzerine de vücutlarından akan kan ve irin ile karışık kaynar su içerler.* Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler.

İzah: Zakkum ağacı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنْ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ (ت عن ابن عباس)

″Eğer Cehennem yiyeceği olan zakkumdan dünyâya bir damla damlatılsaydı, dünyâ halkının yaşantısını mahvederdi. Artık zakkumdan başka yiyeceği olmayan Cehennem ehlinin hâli nasıl olur?″[1]

Zakkum ağacının dünyâdaki imtihan hâli hakkında da Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ın izahına bakınız.

Yine bu âyetlerde geçtiği üzere, Cehennemliklerin içeceği su ile ilgili olarak Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez...″[2] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةُ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَّعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللّٰهُ {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت عن ابى امامة)

″Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksinir. Kendisi ona yaklaşacak olursa, yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah'u Teala, ″… Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?″[3] Ve ″…Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür″[4] diye buyurmaktadır.[5]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de: ″Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler″ diye buyrulmaktadır. Bu âyetlerden anlaşılan; İslâm'ın dışında olanların hepsi, küfür üzere olup ebedî Cehennemliktir. Bir kimse Hristiyan, Yahudi veya İslâm'ın dışında hangi dinden olursa olsun, azgın olan babalarının yolundan gidip onlara tâbi olursa, onlar gibi Cehennemlik olur. Bu kimse aklını ve irâdesini kullanmayarak nefsine hoş geleni yaptığı için Cehenneme girer. Allah'u Teâlâ âdildir, hiç kimseye haksızlık yapmaz. Her anadan doğan İslâm üzere doğar, buluğa erdiği zaman, hakkı bâtıldan ayırması gerekir. Aksi halde küfür üzerine olan babaları gibi sonuçlarına katlanır ve Cehenneme girerler.

Bir kişi Müslüman memleketinde, Müslüman aileden dünyâya geldiği halde, nefsine uyup küfrü seçebiliyor. Mesalâ: Âdem Aleyhisselâm'ın oğlu Kâbil, babasına âsi gelerek kardeşi Hâbil'i haksız yere öldürdü. Nûh Aleyhisselâm'ın hanımı[6] ve oğlu Kenan[7], ona âsi gelerek helâk oldular. Lût Aleyhisselâm'ın hanımı da ona âsi gelerek kâfir olan kavmiyle birlikte helâk oldu.[8] Görüldüğü üzere, bir Peygamberin oğlu veya hanımı dahi, nefsine uyarak ona âsi gelip küfre girebiliyor.

Yine bu hususta Sûre-i Sâffât, Âyet 112-113'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Biz, İbrâhim'i, sâlihlerden bir Peygamber olarak İshâk ile de müjdeledik.* Biz, ona ve (oğlu) İshâk'a bereketler verdik. Bunların zürriyetlerinden muhsin de vardı, (küfür ile) âşikâr nefsine zulmeden de.″

Yine kâfir olan bir aileden dünyâya gelen kişi de, aklını kullanarak Müslüman olabiliyor. Meselâ: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında İslâm'ın ilk yıllarında anne ve babası müşrik olan çok sayıda genç Ashâb vardı. Babaları zengin, varlıklı ve güvende olan kişilerken; hayatını tehlikeye atarak, fakir ve

hor görülen Müslümanların yanında olmayı tercih ettiler. Birçokları bu sebeple işkenceye uğradılar. Fakat Allah korkusundan hak dinden aslâ dönmediler. Babaları kâfir olup haklarında Cehennemlik olduklarına dair âyet olan, en azgın kâfirlerin çocukları dahi, İslâm'ı seçtiler. Velid b. Muğire'nin oğlu Hz. Hâlid, Ebû Cehil'in oğlu Hz. İkrime ve Ebû Leheb'in kızı bunlardandır. Yahudi ve Hristiyan olduğu halde İslâm'ı seçen çok sayıda Sahâbe de vardı. Bunlar hep aklını kullanarak, azgın olan babalarının dînine uymayıp hak olan İslâm Dîni'ni seçtiler. Hattâ zaman zaman müşrik olan kardeşleri ve babaları ile, müşriklerle yapılan savaşlarda karşı saflarda bulunup savaştılar.

İşte babalarının bâtıl bir inanışta olması, çocuklarının da büyüdüğü zaman o inanışta olacağı anlamına gelmez. Çünkü Allah'u Teâlâ her insana, akıl ve irâde vermiştir. Arayıp hak olan dîni bulması gerekir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3'te şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."

Günümüzde de İslâm'ın dışında olan diğer bâtıl dinlerden İslâm'ı tercih ederek Müslüman olanların sayısı oldukça fazladır. Allah katında tek din İslâm'dır. Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te şöyle geçmektedir:

"Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır."

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10065.

[2] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[3] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[4] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[5] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

[6] Bu hususta bakınız: Sûre-i Tahrîm, Âyet 10.

[7] Bu hususta bakınız: Sûre-i Hûd, Âyet 42-43.

[8] Bu hususta bakınız: Sûre-i A’râf, Âyet 83, Sûre-i Tahrîm, Âyet 10.

(وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ اَكْثَرُ الْاَوَّل۪ينَۙ (٧١) وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا ف۪يهِمْ مُنْذِر۪ينَ (٧٢) فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَر۪ينَۙ (٧٣) اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَص۪ينَ۟ (٧٤))

71-74. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, onlardan evvelkilerin çoğu da sapıtmış idi.* Yemin olsun ki, onlara uyarıcılar göndermiştik.* Bak, uyarıldıkları halde, kabul etmeyenlerin âkıbeti nasıl oldu?* Lâkin Allah’ın ihlaslı kulları müstesnâ (bunlar kötü âkıbetten kurtuldular).

(وَلَقَدْ نَادٰينَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُج۪يبُونَۘ (٧٥) وَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظ۪يمِۘ (٧٦) وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاق۪ينَۘ (٧٧) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِر۪ينَۘ (٧٨) سَلَامٌ عَلٰى نُوحٍ فِي الْعَالَم۪ينَ (٧٩) اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِن۪ينَ (٨٠) اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِن۪ينَ (٨١) ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَر۪ينَ (٨٢))

75-82. Yemin olsun ki Nûh, Bize nidâ etti (yardım istedi). Yemin olsun ki, en güzel sûretle icâbet ettik.* Biz, Nûh’u ve ehlini, büyük belâdan (gark olmaktan) kurtardık.* Dünyâda onun zürriyetinden başka kimse bırakmadık.* Sonradan gelenlere onun güzel senâsını dâim kıldık.* Âlemler içinde Nûh’a selâm olsun.* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz o, Bizim Mü’min kullarımız-dandır.* Sonra da diğerlerini (kâfirleri) gark ettik.

İzah: Nûh Aleyhisselâm dokuz yüz elli sene kavmini dîne dâvet etmiş, fakat onlar her defasında kendisine îman etmeyerek, ona eziyet etmişlerdir.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14’te şöyle geçmektedir:

″Yemin olsun ki Biz, Nûh’u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti.″

Nûh Aleyhisselâm, artık onların îman etmelerinden ümit kesince, Âyette de geçtiği üzere Allah’u Teâlâ’ya nidâ ederek yardım istemiştir. Allah’u Teâlâ da tufan ile o kâfirlerin hepsini helâk etmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللّٰهُ نُوحًا لأرْبَعِينَ سَنَةَ وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطّوفَانِ سِتِّينَ سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَشَوْا (ك عن ابن عباس)

″Allah’u Teâlâ, Nûh’u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuz yüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalıncaya ve yayılıncaya kadar tufandan sonra yaşadı.″[1]

Yine ″Dünyâda onun zürriyetinden başka kimse bırakmadık″ diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَلَدُ نُوحٍ ثَلاثَةٌ سَامٌ أَبُو الْعَرَبِ وَحَامٌ أَبُو السُّودَانِ وَيَافِثُ أَبُو التُّرْكِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم حم عن سمرة)

″Nûh’un (gemiye binen) çocuklarından Sâm, Arapların atası; Hâm, Sûdanlıların atası; Yâfes de Türklerin atasıdır.″[2]

Nûh Aleyhisselâm’ın kavmiyle olan mücâdelesi ve Nûh Tufanı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 36-49 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 195; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1940; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 38; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32393. Bu hadisin bâzı rivâyetlerinde: ″Sâm, Arapların atası, Ham, Habeşlilerin atası, Yâfes de, Rumların atası″ diye geçmektedir.

(وَاِنَّ مِنْ شٖيعَتِهٖ لَاِبْرٰهٖيمَۢ (٨٣) اِذْ جَٓاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلٖيمٍ (٨٤) اِذْ قَالَ لِاَبٖيهِ وَقَوْمِهٖ مَاذَا تَعْبُدُونَۚ (٨٥) اَئِفْكًا اٰلِهَةً دُونَ اللّٰهِ تُرٖيدُونَۜ (٨٦) فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمٖينَ (٨٧)

83-87. Şüphesiz İbrâhim de Nûh’un yolundaydı.* Hani o, Rabbine selim bir kalp ile gelmişti.* Babasına (Âzer’e) ve kavmine şöyle demişti: ″Neye ibâdet ediyorsunuz?* İftira ile Allah’tan başka ilahlar mı edinmek istiyorsunuz?* Âlemlerin Rabbi hakkındaki zannınız nedir?″

İzah: Tefsir ve fıkıh âlimi olan tâbiînden Muhammed İbn-i Sîrîn Hazretlerine: ″Selim kalp nedir?″ diye sorulunca, ″Allah’ın hak olduğunu, hiç şüphesiz kıyâmetin gelecek olduğunu, Allah’ın ölüleri dirilteceğine inanmaktır″ diye buyurmuştur.

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ۙ (٨٨) فَقَالَ اِنّ۪ي سَق۪يمٌ (٨٩) فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِر۪ينَ (٩٠) فَرَاغَ اِلٰٓى اٰلِهَتِهِمْ فَقَالَ اَلَا تَأْكُلُونَۚ (٩١) مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ (٩٢) فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَم۪ينِ (٩٣) فَاَقْبَلُوا اِلَيْهِ يَزِفُّونَ (٩٤) قَالَ اَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَۙ (٩٥) وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ (٩٦) قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَاَلْقُوهُ فِي الْجَح۪يمِ (٩٧) فَاَرَادُوا بِه۪ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاَسْفَل۪ينَ (٩٨)

88-98. İbrâhim, yıldızlara baktı* ve ″Şüphesiz ben hastayım″ dedi.* Bunun üzerine kavmi, ondan hemen uzaklaştı.* İbrâhim de gizlice onların ilahlarına gitti ve şöyle dedi: ″Yemek yemez misiniz?* Niçin cevap vermiyorsunuz?″* Nihâyet onların üzerine yürüdü ve sağ eliyle vurup kırdı.* Kavmi bundan haberdar olup koşarak ona geldiler.* İbrâhim dedi ki: ″Ellerinizle yaptığınız putlara mı ibâdet ediyorsunuz?* Halbuki sizi ve onları Allah yarattı.″* Kavmi: ″Onun için bir yapı kurun ve orada büyük bir ateş yakıp onu ateşe atın″ dediler.* Böylece onlar, İbrâhim'e tuzak kurmak (onu yakmak) istediler. Biz de tuzaklarını boşa çıkarıp onları mağlup ettik.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın, kavmine hasta olduğunu söylemesi, şehrin içinde kalıp putları kırmak istemesindendir. Zîrâ kavmi, bayram dolayısıyla şehrin dışına çıkma hazırlığı içinde idi. İbrâhim Aleyhisselâm'ın da kendileriyle beraber gitmesini istemişlerdi. İbrâhim Aleyhisselâm, yıldızlara bakıp uğur tespit etmeye çalışan kavmini ikna etmek için yıldızlara baktı ve onlara: ″Ben hastayım, taun hastalığına yakalandım″ dedi. Kavmi, taun hastalığından korktukları için ondan uzaklaştı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَام فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ قَوْلِهِ {إِنِّي سَقِيمٌ} وَلَمْ يَكُنْ سَقِيمًا وَقَوْلُهُ لِسَارَّةَ أُخْتِي وَقَوْلِهِ {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا} (ت عن ابى هريرة)

İbrâhim Aleyhisselâm, üç şey hâriç hiçbir şey hakkında yalan söylememiştir. Bunlar: Hasta olmadığı halde, ″Şüphesiz ben hastayım″[1] sözü, eşi Sâra için, ″Hemşiremdir (kız kardeşimdir)″ demesi ve ″Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür″[2] demesidir.″[3]

Sûre-i Enbiyâ, Âyet 69'un izahında İbrâhim Aleyhisselâm'ın ateşe atılması İbrâhim Aleyhisselâm'ın, zevcesi Hz. Sâra'ya, ″Hemşirem″ diye söylemesinin nedeni geniş olarak anlatılmaktadır.

Yine bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i

Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Mahşerde insanlar korkuya kapılıp şefaat için Ulu’l-Azim Peygamberlere müracaat ettiklerinde, İbrâhim Aleyhisselâm da der ki:

إِنِّي كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذِبَاتٍ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْهَا كَذِبَةٌ إِلَّا مَا حَلَّ بِهَا عَنْ دِينِ اللّٰهِ
(ت عن ابى سعيد)

″Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah’ın dînini savunmamış olsun″ buyurdu…[4]

İbrâhim Aleyhisselâm’ın putları kırması, ateşe atılması ve sonucunda olan olaylar hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 51-69 ve izahlarına ve Âzer hakkında da Sûre-i En’âm, Âyet 74’ün izahına bakınız.

[1] Sûre-i Sâffât, Âyet 89.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 63.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 22; Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, Fedâil 41 (154 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 16.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2. Bu Hadis-i Şerif’in tam metni için de Sûre-i İsrâ, Âyet 79’un izahına bakınız.

وَقَالَ اِنّ۪ي ذَاهِبٌ اِلٰى رَبّ۪ي سَيَهْد۪ينِ (٩٩) رَبِّ هَبْ ل۪ي مِنَ الصَّالِح۪ينَ (١٠٠) فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَل۪يمٍ (١٠١) فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ اِنّ۪ي اَرٰى فِي الْمَنَامِ اَنّ۪ي اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰىۜ قَالَ يَٓا اَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُۘ سَتَجِدُن۪ٓي اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّابِر۪ينَ (١٠٢)

99-102. İbrâhim, (sâlimen ateşten çıktı) şöyle dedi: ″Ben (küfür yurdundan) Rabbime hicret ediyorum. O, bana (gideceğim) doğru yolu gösterir.″* (Mukaddes yere varınca da şöyle dedi:) ″Ey Rabbim! Bana sâlihlerden bir çocuk ihsan et.″* Biz de onu yumuşak huylu bir çocuk ile müjdeledik.* O çocuk (İsmâil Aleyhisselâm), kendisine yardım edecek bir yaşa gelince, İbrâhim ona: ″Oğulcuğum! Ben rüyâmda gördüm ki, seni boğazlıyorum; ne dersin?″ dedi. Oğlu da şöyle cevap verdi: ″Babacığım! Sana, ne emrediliyorsa onu yap. İnşâallah beni sabredenlerden bulacaksın.″

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, Nemrut tarafından ateşe atıldığında, Allah’u Teâlâ onu ateşten kurtardı. Bunun üzerine İbrâhim Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ’nın emrettiği yere hicret etti. Bu mukaddes yer de, Kuds-i Şerif’in olduğu yerdir.[1]

İbrâhim Aleyhisselâm, Kuds-i Şerif’in olduğu yere gelince, Allah’u Teâlâ’dan, sâlih bir çocuğunun olması için duâ etti. Allah’u Teâlâ duâsını kabul etti ve ikinci hanımı Hz. Hacer’den İsmâil Aleyhisselâm dünyâya geldi. Allah’ın emri ile İbrâhim Aleyhisselâm, Hz. Hacer’i ve henüz yeni doğmuş olan oğlu Hz. İsmâil’i, Kâbe’nin bulunduğu yere bırakarak, diğer hanımı Hz. Sâra’nın bulunduğu Kuds-i Şerif mevkiine dönmüştür.[2]

Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere İsmâil Aleyhisselâm Kâbe’nin inşaatında kendisine yardım edeceği yaşa gelince, İbrâhim Aleyhisselâm onun yanına Allah’ın emriyle tekrar gelmiş ve kurban edilme hâdisesi de burada vukû bulmuştur. Daha sonra da birlikte Kâbe’yi asli temelleri üzerine tekrar inşaa etmişlerdir.

[1] Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 70-71 ve izahına bakınız.

[2] Bu hâdise ile ilgi geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 127 ve izahına bakınız.

فَلَمَّٓا اَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِۚ (١٠٣) وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يَٓا اِبْرٰهِيمُۙ (١٠٤) قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَاۚ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١٠٥) اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْبَلٰٓؤُا الْمُبِينُ (١٠٦) وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ (١٠٧) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرِينَ (١٠٨) سَلَامٌ عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ (١٠٩) كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١١٠) اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (١١١)

103-111. İbrâhim ve oğlu, Allah’u Teâlâ’nın emrine boyun eğdikleri vakit, oğlunu yan üzere yatırdı.* Ona şöyle nidâ ettik: ″Yâ İbrâhim!* Rüyâna sadâkat gösterdin. Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz bu, açık bir imtihandır.″* Ve büyük cüsseli bir kurbanı, onun yerine fidye olarak verdik.* Sonradan gelenlere onun güzel senâsını dâim kıldık.* İbrâhim’e selâm olsun!* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz o, Bizim Mü’min kullarımızdandır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen kurban olayı ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا ابْنُ الذَّبِيحَيْنِ (المستدرك على الصحيحين للحاكم

″Ben, iki kurbanlığın oğluyum.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle söylemesi, şu iki olaydan dolayı idi.

Birincisi: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in soyu Hz. İsmâil'e dayanıyordu. Yukarıda âyetlerde anlatıldığı üzere, bir imtihan olarak İbrâhim Aleyhisselâm, oğlu İsmâil Aleyhisselâm'ı keseceği zaman, Allah tarafından onun yerine bir koç gönderilmiştir. Bu olay şöyle nakledilmiştir: İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Sâra vâlidemizden çocuğu olmuyordu. Daha sonra Hacer vâlidemiz ile evlenmişti. Allah'u Teâlâ'ya erkek çocuğunun olması için duâ ediyordu. Duâsında da: ″Yâ Rabbi! Bana bir oğlan çocuğu verirsen, sana en çok sevdiğim şeyi kurban ederim″ dedi. Nihâyet Hacer vâlidemizden İsmâil Aleyhisselâm dünyâya geldi. İsmâil Aleyhisselâm büyüyüp kendisine yardım edecek yaşa gelince, Allah'u Teâlâ da İbrâhim Aleyhisselâm'a yapmış olduğu vaadi rüyâsında hatırlattı ve ona: ″Vaadinde en çok sevdiğini kurban edeceğini söylemiştin. Şu anda en çok sevdiğin İsmâil Aleyhisselâm'dır; onu kurban et″ dedi. Bu onun için büyük bir imtihandı.

İbrâhim Aleyhisselâm önden gidiyor, oğlu İsmâil Aleyhisselâm arkadan geliyordu. Şeytan ikisinin arasına girdi ve İsmâil Aleyhisselâm'a: ″Babana âsi gel, gitme. Baban seni kesecek″ dedi. İsmâil Aleyhisselâm: ″Babam beni kesmez ″ dedi. Bu sefer şeytan: ″Allah'tan emir aldı″ dedi. İsmâil Aleyhisselâm: ″Allah'tan emir aldıysa sen ne karışıyorsun? Öyleyse kessin″ dedi. Şeytan: ″Sen büyümeyecek, evlenmeyecek, bir hayat sürmeyecek misin?″ dedi. İsmâil Aleyhisselâm, ne yaptıysa şeytanı yanından kovamadı, en sonunda yerden bir taş aldı, attı; şeytana vurdu ve onun bir gözünü çıkardı. İşte ″Kör şeytan″ sözü oradan kaldı. Onun için şeytanın bir gözü kördür. O şeytan ona mâni olmak için bir daha gelemedi. İkinci şeytan geldi, ikinci şeytana da bir taş vurdu. Bu sefer üçüncü şeytan geldi. İsmâil Aleyhisselâm, bir taş da ona vurdu.

İşte İsmâil Aleyhisselâm'ın, üç şeytanı taşladığı yer Mina'dır. Hacıların aynı yerde üç defa şeytanı taşlamaları da bu sebeptendir.

Nihâyet İbrâhim Aleyhisselâm, İsmâil Aleyhisselâm'ı kesileceği yere getirip yan üzere yatırdığında, bıçağı boynuna çaldı. Fakat bıçak Allah'ın dilemesiyle

kesmedi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'ın bu sadâkatinden dolayı Cebrâil Aleyhisselâm ile büyük cüsseli bir koç gönderdi ve İsmâil Aleyhisselâm'ın yerine onu kurban etmesini emretti.

Koç kurban edilirken Cebrâil Aleyhisselâm: ″Allah'u Ekber, Allah'u Ekber″ İsmâil Aleyhisselâm: ″Lâ ilâhe illallâhü vallâhu ekber″ İbrâhim Aleyhisselâm da: ″Allâh'u Ekber ve lillâhilhamd″ demişlerdi. Bu tekbirler, daha sonra Müslümanlara sünnet olmuştur. Bu sebeple kurban kesilirken bu tekbir getirilir.

İkincisi: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dedesi Abdulmuttalib, bir gün Kâbe'nin gölgesinde uyurken rüyâsında kendisine zemzem kuyusunun yeri gösterildi: ″Ey Abdulmuttalib! Kalk ve burayı kaz″denildi. Abdulmuttalib de kalktı ve tek oğlu Hâris ile gösterilen yeri kazmaya başladı. Bu çalışmaları ile işin fazla ilerlemediğini görünce, Mekkelilerden yardım istedi. Onlar da: ″Bizden öncede kazı yaparak zemzemi arayan çok kişi olmuş ama hiçbirisi bulamamış. Boşuna yorulmayalım″ diyerek yardım etmedikleri gibi bir de alaya almışlardı.Abdulmuttalib, işi bırakmamış ve oğlu Hâris ile çalışmaya devam etmiş ve çok yoruldukları bir sırada: ″On oğlum olursa, onlardan birini kurban edeceğim″ demişti.

Nihâyet zemzem suyunu bulmuş ve yıllar sonra dediği gibi on oğlu olmuştu. Rüyâsında kendisine yıllar önce yaptığı adağı hatırlatıldı. Abdulmuttalib de oğulları arasında kura çekti. Kur'a genç ve bekâr oğlu Abdullah'a çıktı. Abdullah da dedesi İsmâil Aleyhisselâm gibi kurban edilmeye hazırdı. Mekkeliler, bu işe karşı çıktılar. Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ı kurban etmesinin bir gelenek hâline gelmesinden korktular. Abdulmuttalib'i bu işe bir çözüm bulması konusunda ikna ettiler. Abdulmuttalib de çözüm arayışına çıktı ve çeşitli yerlere gitti. Medîne'de halkın itibar ettiği Arrâfe isminde biri kendisine: ″Ey Abdulmuttalib! Sizin şehriniz Mekke'de kan bedeli nedir?″ diye sordu. Abdulmuttalib de: ″Bizde kan bedeli on devedir″ diye cevap verdi. Bu cevaptan sonra Arrâfe: ″Ey Abdulmuttalib! Mekke'ye gidersin, on deve ile oğlun Abdullah arasında kura çekersin. Kura develere çıkarsa, on deveyi kurban eder oğlunu kurtarırsın. Kura oğluna çıkarsa, develerin sayısını on tane daha artırırsın. Kura, develere çıkıncaya kadar sayılarını onar onar artırarak yukarı doğru çıkarsın. Sonra da onları kurban eder, oğlunu kurtarırsın″ dedi.

Bu çözüm yolunu benimseyen Abdulmuttalib, hemen Mekke'ye döndü. Getirdiği haber Mekkelileri de sevindirdi. Abdülmuttalib, Arrâfe'nin öğrettiği

çözümü gerçekleştirmek için develeri hazırladı ve herkesin gözü önünde oğlu ile on deve arasında kura çekti. İlk kura oğluna çıkınca, develeri on tane artırdı. Her seferinde kura Abdullah'a çıkıyordu. Develer, yüz olunca kura develere çıktı. Abdulmuttalib de yüz deveyi kurban edip oğlunu kurtardı.

İşte bu iki sebepten dolayı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben, iki kurbanlığın oğluyum" diye buyurmuştur.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4009; Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr c. 13, s. 139.

(وَبَشَّرْنَاهُ بِاِسْحٰقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِح۪ينَ (١١٢) وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَۜ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِه۪ مُب۪ينٌۜ (١١٣))

112-113. Biz, İbrâhim'i, sâlihlerden bir Peygamber olarak İshâk ile de müjdeledik.* Biz, ona ve (oğlu) İshâk'a bereketler verdik. Bunların zürriyetlerinden muhsin de vardı, (küfür ile) âşikâr nefsine zulmeden de.

İzah: İshâk Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'ın ilk hanımı Sâra vâlidemizden olan oğludur. Allah'u Teâlâ onu da İbrâhim Aleyhisselâm'a müjdelemiştir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73 ve izahlarına bakınız.

(وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَۚ (١١٤) وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظ۪يمِۚ (١١٥) وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِب۪ينَۚ (١١٦) وَاٰتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَب۪ينَۚ (١١٧) وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَق۪يمَۚ (١١٨) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْاٰخِر۪ينَ (١١٩) سَلَامٌ عَلٰى مُوسٰى وَهٰرُونَ (١٢٠) اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِن۪ينَ (١٢١) اِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِن۪ينَ (١٢٢))

114-122. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ'ya ve Hârun'a da ihsanda bulunduk.* Onları ve kavimlerini büyük sıkıntıdan (Firavun'un tasallutundan) kurtardık.* Onlara yardım ettik de düşmanlarına gâlip oldular.* Onlara açıkça bildiren kitabı (Tevrat'ı) verdik.* Onları doğru yola hidâyet ettik.* Sonradan gelenlere onların güzel senâsını dâim kıldık.* Mûsâ'ya ve Hârun'a selâm olsun!* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz onlar, Bizim Mü'min kullarımız-dandır.

(وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ (١٢٣) اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اَلَا تَتَّقُونَ (١٢٤) اَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِق۪ينَۙ (١٢٥) اَللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّل۪ينَ (١٢٦) فَكَذَّبُوهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَۙ (١٢٧) اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ

الّمُخْلَصِينَ (١٢٨) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرِينَ (١٢٩) سَلَامٌ عَلٰى اِلّ يَاسِينَ (١٣٠) اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١٣١) اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (١٣٢)

123-132. Şüphesiz İlyâs da elbette Resullerdendi.* Hani o, kavmine şöyle demişti: ″Allah'tan korkmaz mısınız?″* En güzel yaratan olan Allah'ı terk edip ba'l ismindeki puta mı tapıyorsunuz?* Sizin de Rabbiniz ve evvelki babalarınızın da Rabbi olan Allah'ın ibâdetini terk mi ediyorsunuz?″* Kavmi, onu yalanladılar. Bu sebeple onlar da elbette Cehenneme götürüleceklerdir.* Ancak Allah'ın ihlaslı kulları müstesnâ.* Sonradan gelenlere onun güzel senâsını dâim kıldık.* İlyâs'a selâm olsun!* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz o, Bizim Mü'min kullarımızdandır.

İzah: İlyâs Aleyhisselâm, İsrailoğullarına gönderilen Peygamberlerden biridir. Ba'lbek ve havâlisine gönderilmiştir. Kavmi, ba'l adlı altından yapılmış, başının dört tarafında yüzü olan bir puta tapıyorlardı. İlyâs Aleyhisselâm onlara: ″Bu puta tapmaktan vazgeçin ve her şeyin yaratıcısı olan Allah'a ibâdet edin″ diye nasihat etti. Fakat dinlemediler. Üstelik kendisini memleketlerinden de kovdular. Allah'u Teâlâ da yurtlarından bereketi kaldırdı. Yağmur yağmaz oldu. Müthiş bir kıtlık hüküm sürmeye başladı. Bunun üzerine tekrar İlyâs Aleyhisselâm'ı buldular ve onun öğütleri ile hareket eder oldular. Allah'u Teâlâ da üzerlerindeki musîbeti kaldırdı. Fakat, bir müddet sonra yine yoldan çıktılar. İlyâs Aleyhisselâm sonunda Allah'a niyaz etti ve izin aldı. İçlerinden ayrılıp bir tarafa gitti ve bir daha dönmedi.

İlyas Aleyhisselâm hakkında Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

غَزَوْنَا مَعَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِفَجِّ النَّاقَة عِنْد الْحِجْر إِذَا نَحْنُ بِصَوْتٍ يَقُول اللّٰهُمَّ اِجْعَلْنِي مِنْ أُمَّة مُحَمَّد الْمَرْحُومَة الْمَغْفُور لَهَا الْمَتُوب عَلَيْهَا الْمُسْتَجَاب لَهَا فَقَالَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَنَس اُنْظُرْ مَا هَذَا الصَّوْت فَدَخَلْت الْجَبَل فَإِذَا أَنَا بِرَجُلٍ أَبْيَض اللِّحْيَة وَالرَّأْس عَلَيْهِ ثِيَاب بِيض طُوله أَكْثَر مِنْ ثَلَاثمِائَةِ ذِرَاع فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ قَالَ أَنْتَ رَسُول النَّبِيّ؟ قُلْت نَعَمْ قَالَ اِرْجِعْ إِلَيْهِ فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَام وَقُلْ لَهُ هَذَا أَخُوك إِلْيَاس يُرِيد لِقَاءَك... (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte gazâya çıktık. Fecc'in-Nâka denilen yerde iken, şöyle diyen bir ses duyduk: ″Allah'ım! beni rahmete nâil olmuş, günahları bağışlanmış, tevbeleri kabul edilmiş, duâları kabul edilmiş, Muhammed ümmetinden kıl.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Ey Enes! Bak, bu ses de nedir?″ dedi. Ben de dağın iç taraflarına doğru ilerlemeye başladım. Sakalı ve saçı beyaz bir adamla

karşılaştım. Üzerindeki elbiseleri de beyazdı. Üç yüz zirâ'dan[1] daha uzun bir boyu vardı. Beni görünce, ″Sen Peygamberin elçisi misin?″ dedi. Ben, ″Evet″ dedim. Bana:

- Ona dön ve benden ona selâm söyle ve de ki: ″İşte kardeşin İlyas seninle görüşmek istiyor.″ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ben de beraberinde olduğum halde geldi. Nihâyet ona yaklaştığımız bir sırada Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem öne doğru ilerledi, ben geride kaldım. Uzun süre beraberce konuştular. Üzerlerine semâdan sofraya benzer bir şey indi. Beni de çağırdılar, ben de onlarla birlikte yedim. O sofrada; yer elması, nar ve kereviz vardı. Yemek yedim, sonra kalktım, bir kenara çekildim. Bir bulut geldi ve onu yukarı doğru kaldırdı. Ben, bulut onu yukarı doğru kaldırıyorken, beyaz elbiselerine bakıp durdum. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, ″Anam ve babam sana fedâ olsun! dedim. Bu yediğimiz yemek ona semâdan mı indi? Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Ben de yemeği ona sordum, şöyle dedi:

- Cebrâil, her kırk günde bir bana bundan bir öğün getirir. Her yılda da Zemzem'den bir içim su getirir. Kimi zaman da onu kuyu başında kovaya su doldururken görürüm. O, bu sudan içer ve bana içirdiği de olur.[2]

İbn-i İshâk ve diğer bâzı âlimler şöyle demişlerdir:

Hz. Yûşâ'dan sonra İsrailoğullarının işlerinden sorumlu olan kişi Kahb b. Yukanna idi. Sonra Hazkil Aleyhisselâm geldi. Nihâyet o da ölünce, İsrailoğulları arasında çok büyük olaylar meydana geldi. Allah'u Teâlâ'nın ahdini unuttular ve onu bırakıp putlara taptılar. Allah'u Teâlâ onlara İlyâs Aleyhisselâm'ı Peygamber olarak gönderdi. Hz. Elyesa da ona tâbi oldu. İsrailoğulları ona karşı serkeşlik edince, İsrailoğullarının sıkıntılarından yana kendisini rahata kavuşturması için Rabbine duâ etti. Ona:

- Şu gün filan yere çık. Senin karşına ne çıkarsa ona bin ve ondan çekinme, dendi. O, Elyesa ile birlikte çıktı. Elyesa ona:

- Ey İlyâs! Bana ne emredersin? dedi. Oldukça yüksekten ona üzerindeki elbiseyi attı. Bu da onun Elyesa'yı İsrailoğullarına kendi yerine geçmek üzere halife tayin etmiş olduğunun alâmeti idi. İşte onun dünyâda son görünmesi bu

olmuştu.

İbn-i Kuteybe dedi ki:

Çünkü Allah’u Teâlâ İlyâs Aleyhisselâm’a: ″Benden dile, Ben de sana vereyim″ dedi. O da, ″Beni kendine doğru yükselt, ölümü tatmamı ertele″ dedi. Bunun üzerine meleklerle birlikte uçar oldu.

[1] Hadis-i Şerif’te geçen zirâ, zamana, mekâna ve ölçülen nesnenin cinsine göre çeşitlilik gösteren bir ölçü birimidir.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 116; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4197; Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 2152.

(وَاِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ (١٣٣) اِذْ نَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اَجْمَع۪ينَۙ (١٣٤) اِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِر۪ينَ (١٣٥) ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَر۪ينَ (١٣٦) وَاِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِح۪ينَۙ (١٣٧) وَبِالَّيْلِۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ۟ (١٣٨))

133-138. Şüphesiz Lût da elbette Resullerdendi.* Hani Biz onu ve ehlini tamamen kurtarmıştık.* Helâk olanlar arasında kalan ihtiyar kadını (zevcesini) kurtuluştan istisnâ ettik.* Sonra diğerlerini helâk ettik.* Ey Mekke ahâlisi! Siz onların yurtlarından geçersiniz de gündüz* ve gece; ibret almaz mısınız?

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 80-84 ve izahlarına bakınız.

(وَاِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ (١٣٩) اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِۙ (١٤٠) فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَض۪ينَۚ (١٤١) فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُل۪يمٌ (١٤٢) فَلَوْلَٓا اَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّح۪ينَۙ (١٤٣) لَلَبِثَ ف۪ي بَطْنِه۪ٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (١٤٤) فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ سَق۪يمٌۚ (١٤٥) وَاَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْط۪ينٍۚ (١٤٦) وَاَرْسَلْنَاهُ اِلٰى مِائَةِ اَلْفٍ اَوْ يَز۪يدُونَۚ (١٤٧) فَاٰمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى ح۪ينٍۜ (١٤٨))

139-148. Şüphesiz Yunus da elbette Resullerdendi.* Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı.* Derken (geminin gark olacağını düşünenler) gemide olanlar arasında kura çektiler de kura ona düştü (denize attılar)* Onu balık yuttu. O vakit, nefsini kınadı.* Eğer o, Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenlerden olmasaydı,* kıyâmet gününe kadar balığın karnında kalırdı.* Biz de onu ottan, ağaçtan bir şeyin olmadığı bir yere hasta olarak bıraktık.* Onun üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik.* Onu, yüz bin yahut daha fazla olan halka Peygamber olarak gönderdik.* Nihâyet îman ettiler. Biz de onları bir müddete kadar faydalandırdık.

İzah: Yunus Aleyhisselâm ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا أَرَادَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَبْسَيُونُسَفِي بَطْنِ الْحُوتِ أَوْحَى اللّٰهُ إِلَى الْحُوتِ أَنْ لاَ تَخْدَشَنَّ لَهُ لَحْمًاوَلاَ تَكْسَرُنَّ لَهُ عَظْمًا فَأَخَذَهُ ثُمَّ أَهْوَى بِهِ إِلَى مَسْكَنِهِ فِي الْبَحْرِ فَلَمَّا انْتَهَى بِهِ إِلَى أَسْفَلِ الْبَحْرِ سَمِعَيُونُسُحِسًّا فَقَالَ فِي نَفْسِهِ مَا هَذَا؟ فَأَوْحَى اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَيْهِ وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ إِنَّ هَذَا تَسْبِيحُ دَوَابِّ الأَرْضِفَسَبَّحَ وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ فَسَمِعَتِ الْمَلاَئِكَةُ تَسْبِيحَهُ فَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا نَسْمَعُ صَوْتًا ضَعِيفًا بِأَرْضٍ غُرْبَةٍ فَقَالَتَبَارَكَ وَتَعَالَى ذَلِكَ عَبْدِييُونُسُعَصَانِي فَحَبَسْتُهُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ فِي الْبَحْرِ فَقَالُوا الْعَبْدُ الصَّالِحُ الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ إِلَيْكَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ عَمَلٌ صَالِحٌ؟ قَالَ نَعَمْ فَشَفَعُوا لَهُ عِنْدَ ذَلِكَ فَأَمَرَ الْحُوتَ فَقَذَفَهُ فِي السَّاحِلِ كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَىوَهُوَ سَقِيمٌ (بزار عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ, Yunus'u balığın karnında tutmak istediğinde, balığa vahyederek, onun etlerini parçalamamasını ve kemiklerini de kırmamasını emretti. Balık onu alıp denizin içinde kendi yerine götürdü. Denizin dibine vardığında, Yunus, bir ses duydu ve kendi kendine: ″Bu nedir?″ dedi. Allah'u Teâlâ da balığın karnındayken bu sesin hayvanların zikri olduğunu vahyetti. Yunus da balığın karnında Allah'ı zikretmeye başladı. Melekler onun zikrini işittiklerinde: ″Rabbimiz! Batıda bir yerde zayıf bir zikir sesi duyduk″ dediler. Allah'u Teâlâ da: ″O, kulum Yunus'un sesidir. Emrime karşı geldiği için onu balığın karnında tuttum″ buyurdu. Melekler: ″Her gün ve her gece de katına sâlih ameller gönderen sâlih kulunun sesi mi?″ diye sorduklarında, Allah'u Teâlâ: ″Evet″ dedi.

İşte o zaman melekler ona şefaatçi oldular. Allah'u Teâlâ, balığa emretti de onu karnından sahile attı. Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Sâffât, Âyet 145'te: ″Biz de onu ottan, ağaçtan bir şeyin olmadığı bir yere hasta olarak bıraktık″ diye buyurduğu gibi.[1]

Yine Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِ اللّٰهِ تَعَالَى {وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ} قَالَ عِشْرُونَ أَلْفًا (ت عن ابى ابن كعب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Onu, yüz bin yahut daha fazla olan halka Peygamber olarak gönderdik″ diye geçen Sûre-i Sâffât, Âyet 147 hakkında sorduğumda, buyurdu ki: ″Yüz yirmi bin kişiye gönderildi.″[2]

Yunus Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-

88 ve izahına bakınız.

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7185.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 38.

(فَاسْتَفْتِهِمْ اَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَۙ (١٤٩) اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِكَةَ اِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ (١٥٠) اَلَٓا اِنَّهُمْ مِنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَۙ (١٥١) وَلَدَ اللّٰهُۙ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٥٢) اَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَن۪ينَۜ (١٥٣) مَا لَكُمْ۠ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (١٥٤) اَفَلَا تَذَكَّرُونَۚ (١٥٥) اَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُب۪ينٌۙ (١٥٦) فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ (١٥٧))

149-157. Ey Resûlüm! Müşriklere sor: ″Kızlar Rabbinin de, oğullar onların mı?* Yoksa melekleri dişi olarak yarattık da onlar buna şâhit miydiler?″* Haberin olsun ki, şüphesiz onlar, iftiralarından dolayı elbette derler ki:* ″Allah doğurdu.″ Ve şüphesiz onlar, elbette yalancıdırlar.* Allah’u Teâlâ, kızları oğullara tercih mi etti?* Ne oluyor size, nasıl hükmediyorsunuz?* Hiç düşünmez misiniz?* Yoksa elinizde apaçık bir deliliniz mi var?* Eğer sözünüzde doğru iseniz, deliliniz olan kitabınızı getirin.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Resûlüm! Müşriklere sor: ″Kızlar Rabbinin de, oğullar onların mı?″ diye buyrulmaktadır. Müşrikler; melekler için, ″Allah’ın kızları″ diye söylerlerdi. Kendilerinin kız çocuğu olduğu zaman da câhiliye döneminin âdetleri üzere bundan çok utanç duyarlar ve bâzıları o kız çocuğunu diri diri toprağa gömerlerdi. İşte Allah’u Teâlâ müşriklere hitap ederek, kendilerinin hoşlanmadıkları şeyi Allah’u Teâlâ’ya nasıl isnada kalkıştıklarını beyan edip, çelişkilerini ortaya koymuştur.

Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 57-59’da da şöyle geçmektedir:

Onlar, Allah’a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür.

(وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًاۜ وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَۙ (١٥٨) سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَۙ (١٥٩) اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَص۪ينَ (١٦٠) فَاِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَۙ (١٦١) مَٓا اَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِن۪ينَۙ (١٦٢) اِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَح۪يمِ (١٦٣))

158-163. Onlar, Allah ile melekler arasında nesep koyarlar. Yemin olsun ki melekler, elbette onların Cehenneme atılacaklarını bilirler.* Allah’u Teâlâ, onların isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Lâkin Allah’ın ihlaslı kulları müstesnâ.* Ey müşrikler! Şüphesiz siz ve ibâdet ettiğiniz şeyler,* Allah’a karşı hiçbir kimseyi yoldan çıkaramazsınız.* Ancak Cehenneme saldıran kimse müstesnâ.

İzah: ″Melekler″ diye tercüme ettiğimiz kelime, Âyet-i Kerîmenin metninde ″el-Cinne″ diye geçmektedir. Bu ifade, gözle görülmeyen varlıklar anlamına gelir. Bu nedenle, bu tâbirin geçtiği yere göre âyetler de; bâzen melek, bâzen cin ve bâzen de şeytan için kullanıldığı görülmektedir.[1]

Müşrikler: ″Meleklere, Allah’ın kızlarıdır″ diyerek Allah’a şirk koştukları Sûre-i Enbiyâ, Âyet 26-28’de de şöyle geçmektedir:

Ve bâzıları: ″Rahmân, çocuk edindi″ dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Bilakis onlar (melekler), ikram olunmuş kullardır.* Onlar, O’nun sözünün önüne geçmezler ve onlar, ancak O’nun emriyle hareket ederler.* Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah’ın râzı olduğu kimse için şefaat (yardım) ederler. Onlar, O’nun azamet ve heybetinden korkarlar.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ey müşrikler! Şüphesiz siz ve ibâdet ettiğiniz şeyler,* Allah’a karşı hiçbir kimseyi yoldan çıkaramazsınız.* Ancak Cehenneme saldıran kimse müstesnâ″ diye buyrulmaktadır. Yani, Ey müşrikler! Siz, Allah’ın kullarından herhangi bir kimseyi kuvvetinizle hak yoldan saptıramaz, Allah’a ve Resûlüne inanmaktan alıkoyamazsınız. Siz ancak nefsine uyarak kendi irâdesiyle dalâleti seçen kimseleri hak yoldan saptırabilirsiniz. Yoksa aklını ve irâdesini iyi yönde kullanarak hak yolu bulan hâlis kulları Allah’ın dîninden saptıramazsınız, demektir.

[1] Allah’u Teâlâ âyetlerde, bâzen cine, şeytan; bâzen de şeytana, cin diye hitap etmektedir. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 26-27 ve izahına bakınız. Yine Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 102’de: ″Şeyâtîn″ diye bir ifade kullanmakta ve cinleri kastetmektedir.

( )وَمَا مِنَّـَٓا اِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ (١٦٤) وَاِنَّا لَنَحْنُ الصَّٓافُّونَۚ (١٦٥) وَاِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ (١٦٦ (

164-166. Melekler dediler ki: ″Bizden her birimizin belli bir makâmı vardır.*

Şüphesiz biziz, o saf saf dizilenler, biz. * Şüphesiz biziz, o tesbih edenler, biz.″

İzah: Meleklerin ibâdetlerine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا فِي السَّمَاء مَوْضِعَ قَدَم إِلَّا عَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ أَوْ قَائِمٌ (أبو الشيخ في العظمة عن عائشة)

″Semâda secde eden yahut ayakta duran bir meleğin bulunmadığı ayak basacak kadar bir yer dahi yoktur.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنِّي أَرَى مَا لاَ تَرَوْنَ وَأَسْمَعُ مَا لاَ تَسْمَعُونَ أَطَّتْ السَّمَاءُ وَحَقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا عَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ لَوْ عَلِمْتُمْ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَلَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشَاتِ وَلَخَرَجْتُمْ عَلَى أَوْ إِلَى الصُّعُدَاتِ تَجْأَرُونَ إِلَى اللّٰهِ قَالَ فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ وَاللّٰهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي شَجَرَةٌ تُعْضَدُ (حم عم ابى ذر)

″Hakikaten ben sizin görmediklerinizi görüyor, duymadıklarınızı duyuyorum. Semâdan gelen ve gelecek olan sesleri duyarım. Semâda bir meleğin secde etmediği dört parmak bir yer dahi yoktur. Allah'a yemin ederim! Eğer bildiğimi bilseydiniz, çok az gülerdiniz, çok ağlardınız. Kadınlardan tat almaz, dağlara çıkar ve bağırarak Allah'a yalvarırdınız.″ Ebû Zerr Radiyallâhu anhu bu hadis üzerine, ″Birisinin yaslandığı herhangi bir ağaç olmayı çok isterdim″ demiştir.[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِي الصَّفِّ (م د ن ه عن جابر بن سمرة)

″Rabbi katında meleklerin saf tuttukları gibi saf tutmaz mısınız?″ Biz: ″Melekler, Rableri katında nasıl saf tutarlar?″ diye sorduk. Şöyle buyurdu: ″Ön safları tamamlarlar ve safta sıkışık halde dururlar.″[3]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 29840.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20539; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 19…

[3] Sahih-i Müslim, Salat 27 (119 Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 95; Sünen-i Nesâî,

İmâmet 28; Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet'us-Salat 50.

وَاِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَۙ (١٦٧) لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْاَوَّلٖينَۙ (١٦٨) لَكُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصٖينَ (١٦٩) فَكَفَرُوا بِهٖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (١٧٠)

167-170. Müşrikler önceleri diyorlardı ki:* ″Eğer yanımızda geçmiş ümmetlerin kitaplarından bir kitap olsaydı,* elbette biz, Allah'ın ihlaslı kulları olurduk.″* Fakat kitap gönderilince, onu inkâr ettiler. Yakında âkıbetlerini bileceklerdir.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلٖينَۚ (١٧١) اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَۖ (١٧٢) وَاِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ (١٧٣) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حٖينٍۙ (١٧٤) وَاَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ (١٧٥) اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ (١٧٦) فَاِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَٓاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرٖينَ (١٧٧) وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حٖينٍۙ (١٧٨) وَاَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ (١٧٩)

171-179. Yemin olsun ki, Resûl olarak gönderdiğimiz kullarımız hakkında şu sözümüz ileri geçti:* ″Onlar muhakkak muzaffer olacaklardır.* Şüphesiz ki, gâlip gelecek olan da Bizim ordumuzdur (Mü'minlerdir).″* Ey Resûlüm! O halde bir süreye kadar onlardan yüz çevir.* Onların hâlini gör, yakında onlar da (uğrayacakları azâbı) göreceklerdir.* Onları indireceğimiz azapta acele mi ediyorlar?* Vaad olunan azap, ansızın yurtlarına indiği vakit, o uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur.* Ey Resûlüm! Bir süreye kadar onlardan yüz çevir.* Onların hâlini gör, yakında onlar da (uğrayacakları azâbı) göreceklerdir.

İzah: Bu âyetlerde, müşriklerin inkârları sebebiyle yakın bir zamanda Allah'u Teâlâ'nın onlara belâ vereceği bildirilmiştir. Bu hâdise ilk olarak Bedir'de meydana gelmiştir. Bu harpte, Mü'minler kâfirlere karşı Allah'ın yardımıyla gâlip gelmiş; Ebû Cehil de dâhil on ikisi bey olmak üzere yetmiş kâfir öldürülmüş ve yetmiş kişi de esir alınmıştır. Böylece kâfirler için bu, büyük bir azap olmuştur.

Bedir Harbi'nde ve daha sonra da Mekke'nin fethiyle Mü'minler kâfirlere üstün gelerek muzaffer olmuş ve müşriklerin bâtıl inançları tamamen ortadan kalkmıştır.

Bu âyetlerde özellikle sabahın söz konusu edilmesi azâbın onlara sabah vakti geldiğinden dolayıdır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hayber'in fethi gününde de Sûre-i Sâffât,

Âyet 177’yi okumuştur. Bu husus Enes Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا أَتَى رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَر وَكَانُوا خَارِجِينَ إِلَى مَزَارِعهمْ وَمَعَهُمْ الْمَسَاحِي فَقَالُوا مُحَمَّد وَالْخَمِيس وَرَجَعُوا إِلَى حِصْنهمْ فَقَالَ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰه أَكْبَر خَرِبَتْ خَيْبَر إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْم (فَسَاءَ صَبَاح الْمُنْذَرِينَ(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hayber’e gittiğinde, onlar da beraberlerinde çapaları, kazmaları bulunduğu halde tarlalarına çıkıyorken, ″Muhammed ve ordusu geldi″ dediler ve kalelerine geri döndüler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Allah’u Ekber, harap oldu Hayber! Çünkü biz, bir kavmin yurduna indik mi, uyarılmış olanların sabahı çok kötü olur.″[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 140.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَۚ (١٨٠) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَۚ (١٨١) وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٨٢)((

180-182. Senin Rabbin, izzet (kudret ve şeref) sahibi olan Rabb Teâlâ, kâfirlerin isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Resullere selâm olsun!* Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun!

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الأَوْفَى فَلْيَقُلْ عِنْدَ فُرُوغِهِ مِنْ صَلَاتِهِ: {سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ. وَسَلامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} (مصنف عبد الرزاق عن على)

Her kim mahşer günü mükâfatının en bol ölçekle kendisine ölçülüp verilmesini arzu ederse, namazı tamamladıktan sonra en son şöyle söylesin: Subhâne Rabbike Rabbi’l-izzeti ammâ yesifûn. Ve selâmun alel mürselîn. Velhamdulillâhi Rabbi’l-âlemin ″Senin Rabbin, izzet (kudret ve şeref) sahibi olan Rabb Teâlâ, kâfirlerin isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Resullere selâm olsun!* Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun!″ (Sûre-i Sâffât, Âyet 180-182)[1]

İşte namaz tesbihatında müezzinlerin duâ edildikten sonra, bu âyetleri okuyarak Fâtiha demeleri, Hz. Ali Kerremallâhu veche’nin bu sözünden dolayıdır.

[1] Abdurrezzâk es-San’ânî, Musannef, Hadis No: 3196; Kenz’ul-Ummal, Hadis

No: 4962.

38-SÂD SÛRESİ

Bu sûre 88 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. ″Sâd″ harfiyle başladığı için bu ismi almıştır.[1]

[1] Sâd ifadesi Hurûf'ul-Mukattaa'dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1'in izahına bakınız.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِي الذِّكْرِۜ (١) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فٖي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ (٢) كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ حٖينَ مَنَاصٍ (٣))

1-3. Sâd, öğüt dolu Kur'ân'a yemin olsun ki,* fakat o kâfirler bir gurur ve (Allah'ın ve Resûlünün emrine karşı) muhalefet içindedirler.* Biz, onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. O zaman onlar, kurtulmak için feryad ediyorlardı. Halbuki o zaman kurtulma zamanı değildi.

(وَعَجِبُوا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْۘ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌۚ (٤) اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَاحِدًاۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ (٥))

4-5. Onlar, kendilerinden bir uyarıcı (Peygamber) gelmesine hayret ettiler ve o kâfirler dediler ki: ″Bu bir sihirbazdır, yalancıdır.* İlahları, tek bir ilah mı yaptı? Bu elbette acâyip bir şeydir.″

(وَانْطَلَقَ الْمَلَاُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلٰى اٰلِهَتِكُمْۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُۚ (٦) مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِۚ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا اخْتِلَاقٌۚ (٧))

6-7. Onlardan ileri gelenler de, ″Yürüyün, ilahlarınızın ibâdetinde sebat edin. Şüphesiz ki arzu edilecek olan budur″ diyerek dağıldılar.* ″Son dinde (Hristiyanlıkta) dahi böyle söz işitmedik. Bu, uydurmadan başka bir şey değildir ″ dediler.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

مَرِضَ أَبُو طَالِبٍ فَجَاءَتْهُ قُرَيْشٌ وَجَاءَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدَ أَبِي طَالِبٍ مَجْلِسُ رَجُلٍ فَقَامَ أَبُو جَهْلٍ كَيْ يَمْنَعَهُ وَشَكَوْهُ إِلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ يَا ابْنَ أَخِي مَا تُرِيدُ مِنْ قَوْمِكَ قَالَ إِنِّي أُرِيدُ مِنْهُمْ كَلِمَةً وَاحِدَةً تَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَرَبُ وَتُؤَدِّي إِلَيْهِمْ الْعَجَمُ الْجِزْيَةَ قَالَ كَلِمَةً وَاحِدَةً قَالَ كَلِمَةً وَاحِدَةً قَالَ يَا عَمِّ قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالُوا إِلَهًا وَاحِدًا مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ قَالَ فَنَزَلَ فِيهِمْ الْقُرْآنُ {ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ بَلْ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ إِلَى قَوْلِهِ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ} (ت عن ابن عباس)

Ebû Tâlib hastalanmıştı. Kureyşliler onu ziyarete geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de amcasını ziyarete gelmişti. Ebû Tâlib’in yanında bir kişilik oturma yeri vardı. Ebû Cehil, Peygamberimizin oraya oturmasına engel olmaya çalıştı. Sonra Peygamberimizi Ebû Tâlib’e şikâyet ettiler. Ebû Tâlib, Peygamberimize hitâben: ″Ey kardeşimin oğlu! Bu kavminden ne istiyorsun?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu: ″Onlardan bir kelime istiyorum ki, Arapların hepsi bunlara boyun eğecek ve Arap olmayanlar da kendilerine cizye ödeyeceklerdir.″ Ebû Tâlib:″Sâdece bir kelime mi?″diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, sâdece bir kelime″ diye buyurdu ve sözüne şöyle devam etti: ″Ey amca!Lâ ilâhe illallâh ″deyin. Bunun üzerine onlar: ″Tek bir ilah mı? Biz son dinde (Hristiyanlık’ta) dahi böyle söz işitmedik. Bu söz yalandan başka bir şey değildir″ dediler. İşte bunun üzerine de, onlar hakkında Sûre-i Sâd, Âyet 1-7 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 39.

ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَاۜ بَلْ هُمْ فٖي شَكٍّ مِنْ ذِكْر۪يۚ بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِۜ (٨) اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَٓائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَز۪يزِ الْوَهَّابِۚ (٩) اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ فَلْيَرْتَقُوا فِي الْاَسْبَابِ (١٠) جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْاَحْزَابِ (١١)

8-11. ″(Biz insanların eşrafı olduğumuz halde) Kur’ân, aramızdan ona mı indirildi?″ dediler. Doğrusu onlar, Benim vahyimden şüphe içindedirler. Doğrusu onlar, azâbımı henüz tatmadılar.* Yoksa her şeye gâlip olan ve çok bahşeden Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır?* Yoksa göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü kendilerine mi aittir? Öyleyse, yollarını bulup göklere çıksınlar.* Onlar, Peygamber aleyhinde toplanan fırkalardan olup, en yakın zamanda orada mağlup olacak bir ordudur.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yetim olarak büyüdüğü için beyler tarafından hor görülür, küçümsenirdi. Bir seferinde Ebû Cehil başta olmak üzere müşrik beyleri, sihircileri ve şâirleri çağırıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem’in göstermiş olduğu mûcizelerin, sihir olup olmadığını sordular. Onlar da, aslâ sihir olamayacağını söylediler. ″Kur’ân hakkında da şiir midir?″ diye sordular. Şâirler de, ″Kesinlikle şiir olamaz″ dediler. Beyler, bu konu üzerine uzun uzun tartıştılar. En son hiçbir itiraz yolu bulamadılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yetim ve fakir bir aileden geldiğini ve kendilerinin bey olduklarını beyan ederek îman etmediler. Hattâ bir ara Ebû Cehil: ″Eğer Muhammed, beylerden gelseydi Peygamberdir diye kabul ederdim. Bu kadar zengin olduğumuz halde, yetim bir çocuğa mı itaat edelim. Bu imkânsızdır. Şeref, haysiyet ayak altına alınır, her yere duyulur, herkes bizi kınar″ dedi. Ebû Cehil’in bu sözünü beyler de haklı buldu ve en son: ″Büyülü sözler söylüyor″ diye iftirada bulundular.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Onlar, Peygamber aleyhinde toplanan fırkalardan olup, en yakın zamanda orada mağlup olacak bir ordudur″ diye buyrulmaktadır. Katâde Hazretleri, bu âyeti izah ederken şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem daha Mekke’de iken Allah’u Teâlâ ona, müşriklerin ordusunu mağlup edeceğini bu âyette haber vermiş ve bu durum Bedir Savaşı’nda gerçekleşmiştir.

Bu husus Sûre-i Kamer, Âyet 45’te de şöyle geçmektedir:

″Onların cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.″

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْاَوْتَادِۙ (١٢) وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَاَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِۜ اُو۬لٰٓئِكَ الْاَحْزَابُ (١٣) اِنْ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ (١٤) وَمَا يَنْظُرُ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ (١٥)

12-15. Onlardan evvel Nûh kavmi, Âd kavmi ve kazıklar sahibi Firavun da Peygamberlerini yalanlamışlardı.* Semud, Lût kavmi ve Ashâb-ı Eyke de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Bunlar da Peygamberleri aleyhine birleşen fırkalardı.* Hepsi de Peygamberleri yalanladılar, böylece azâbım onlara hak oldu.* Müşrikler de bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sesten (Sûr’un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen Semud, Sâlih Aleyhisselâm’ın; Âd, Hûd Aleyhisselâm’ın; Ashâb-ı Eyke de, Şuayb Aleyhisselâm’ın kavmidir. Firavun’un, ″Kazıklar sahibi″ olarak vasıflandırılması da, hiddetli ve saltanat

sahibi olması nedeniyle, cezâlandırmak istediği kimselerin ellerini ve ayaklarını dört kazığa bağlayıp gerdirerek işkence etmiş olmasından dolayıdır.

(وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ (١٦) اِصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُ۫دَ ذَا الْاَيْدِۚ اِنَّهُ اَوَّابٌ (١٧) اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِۙ (١٨) وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةًۜ كُلٌّ لَهُ اَوَّابٌ (١٩))

16-19. Kâfirler: ″Ey Rabbimiz! Hesap günü gelmeden evvel amel defterimizi bize acele ver, görelim″ diye alay ederler.* Ey Resûlüm! Onların bu gibi sözlerine sabret ve kuvvet sahibi olan kulumuz Dâvud'u yâd et. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.* Muhakkak ki dağları onun emrine verdik, onunla beraber akşam ve işrak vakti tesbih ederlerdi.* Kuşları da toplanmış olarak onun emrine verdik. Hepsi de ona yönelmişlerdi (Dâvud Aleyhisselâm ile berâber tesbihe devam ederlerdi).

İzah: Dâvud Aleyhisselâm, dağların tesbihini ve zikrini işitir; onlarla beraber tesbih eder ve onlarla beraber zikrederdi.

Nitekim canlı ve cansız her şeyin Allah'ı zikrettiğine dair Allah'u Teâlâ Sûre-i Hadîd, Âyet 1'de şöyle buyurmaktadır:

″Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.″

Dâvud Aleyhisselâm'ın, sesi çok güzeldi. ″Dâvudî ses″ diye söylenmesi bundan dolayıdır. Kendisi, Zebûr okurken havada uçan kuşlar geri döner, onun okuması bitene kadar dinler, sonra uçar giderlerdi.

(وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَاٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ (٢٠))

20. Biz, Dâvud'un mülkünü kuvvetli kılmıştık. Ona hikmet ve hakkı bâtıldan ayırma kabiliyeti vermiştik.

İzah: Dâvud Aleyhisselâm'a, Peygamberlik, hikmet ilmi[1] ve meseleleri çözme ve neticeye bağlama kabiliyeti verilmişti. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

İsrailoğullarından iki kişi, Dâvud Aleyhisselâm'ın huzurunda dâvâcı oldular. Birisi diğerinin bir ineğini gasp ettiğini iddia ederken diğeri bunu inkâr etti. Dâvâcının delili yoktu. Dâvud Aleyhisselâm onların durumu hakkında hüküm

vermeyi ertelemiş; gece olduğunda Dâvud Aleyhisselâm’a rüyâsında dâvâcıyı öldürmesi emredildi. Gündüz olunca Dâvud Aleyhisselâm, o ikisini getirtti ve dâvâcının öldürülmesini emretti. Dâvâcı: ″Ey Allah’ın Peygamberi! Şu adam benim ineğimi gasp etmişken beni niçin öldürtüyorsun?″ diye sorunca, Dâvud Aleyhisselâm: ″Allah’u Teâlâ bana seni öldürtmemi emretti. Hiç şüphe yok ben seni öldürteceğim″ dedi. Bunun üzerine dâvâcı şöyle dedi: ″Ey Allah’ın Peygamberi! Allah’a yemin ederim ki, Allah’u Teâlâ sana benim öldürülmemi bu adama karşı dâvâcı olmam yüzünden emretmiş değildir. Şüphesiz ben, dâvamda doğru söylüyorum. Allah’u Teâlâ’nın, benim öldürülmemi emretmesinin asıl sebebi; bir zaman bu adamın babasını ani bir baskınla öldürmüştüm ve bunu hiç kimseye hissettirmemiştim.″ Ve Dâvud Aleyhisselâm emretti, o adam öldürüldü.

[1] Hikmet ilmi hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 269 ve izahına bakınız.

(وَهَلْ اَتٰيكَ نَبَؤُا الْخَصْمِۘ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَۙ (٢١) اِذْ دَخَلُوا عَلٰى دَاوُ۫دَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْۚ خَصْمَانِ بَغٰى بَعْضُنَا عَلٰى بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَٓا اِلٰى سَوَٓاءِ الصِّرَاطِ (٢٢) اِنَّ هٰذَٓا اَخ۪ي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ اَكْفِلْن۪يهَا وَعَزَّن۪ي فِي الْخِطَابِ (٢٣)

21-23. Ey Resûlüm! Sana dâvâcıların haberi geldi mi? Hani onlar, duvarı aşarak Dâvud’un ibâdet ettiği yere girmişlerdi.* Onlar, Dâvud’un yanına girmişlerdi de Dâvud onları görünce korkmuştu. Onlar: ″Korkma, biz dâvâlı iki tarafız. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda hak ile hükmet. Zulmetme ve bizi doğru yola hidâyet et″ dediler.* Dâvâcılardan biri dedi ki: ″Şüphesiz ki bu, benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz dişi koyunu ve benim de bir dişi koyunum var. Böyle iken, ″Onu da bana ver″ dedi ve beni susturdu.″

(قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهۜ وَاِنَّ كَث۪يرًا مِنَ الْخُلَطَٓاءِ لَيَبْغ۪ي بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَل۪يلٌ مَا هُمْۜ وَظَنَّ دَاوُ۫دُ اَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ (سَجْدَه) (٢٤
(

24. Dâvud da: ″Şüphesiz ki, koyununu kendi koyunlarına ilave etmek istemesiyle sana zulmetti. Ortakların çoğu birbirine haddi aşarlar. Ancak îman edenler ve sâlih amellerde bulunanlar müstesnâ. Bunlar ise azdır″ dedi. Dâvud, bunu imtihan için yaptığımızı anladı. Hemen Rabbinden bağışlanma diledi, secdeye kapandı ve tevbe ederek Allah’a yöneldi. (Secde âyetidir)

İzah: Dâvud Aleyhisselâm ile ilgili olarak bu âyetlerde anlatılan kıssa İbn-i

Abbas Radiyallâhu anhumâ, es-Sa’lebi gibi ve daha birçok ulemâdan nakledildiğine göre, şöyledir:

Allah’u Teâlâ, Dâvud Aleyhisselâm’ı imtihan etti. Çünkü o, Rabbinden kendisini İbrâhim, İsmâil, İshak ve Yâkub Aleyhimüsselâm’ın derecelerine çıkarması için duâ etmişti. Dâvud Aleyhisselâm, Zebur okuduğu bir gün Allah’u Teâlâ ona: ″Onlar başkalarının maruz kalmadıkları belâlarla (illet, zillet ve gıllet ile) imtihan olundular ve bunlara sabrettiler. İbrâhim Aleyhisselâm; Nemrut’la, ateşe atılma ve oğlu İsmâil Aleyhisselâm’ı boğazlamakla; İshak Aleyhisselâm boğazlanmakla, Yâkub Aleyhisselâm, oğlu Yusuf Aleyhisselâm için üzülmekle ve gözlerini kaybetmekle; bunlar bu gibi ibtilâlara sabrederek imtihan olundular. Sen ise böyle ibtilâlara uğramadın″ diye vahyetti. Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi onlara ibtilâ verdiğin gibi bana da ibtilâ ver, ben de ona sabredeyim. Böylece onlara verdiğin yüksek dereceleri bana da ihsan et″ diye duâ etti. Allah’u Teâlâ da duâsını kabul etti. İblis’e izin verip, böylece Dâvud Aleyhisselâm’ı imtihan etti.

Dâvud Aleyhisselâm, güzel sesiyle bir gün yine Zebur okuyordu. Bu sırada pencereye bir kuş kondu. Kuş kendisinin gözüne çok güzel göründü. Halbuki güzel görünen bu kuş şeytandı. Dâvud Aleyhisselâm’ın aklını o kuş karıştırdı. Okumayı bıraktı, kuşu tutmak için kovalıyordu. Kuş da, kanadının ucu kırık gibi bâzen uçuyor, bâzen düşüyordu. Dâvud Aleyhisselâm da onun peşinden gidiyordu. Kuş, nihâyet bir evin üzerine kondu. Dâvud Aleyhisselâm da oraya gelince, kendi komutanlarından biri olan Hürre’nin karısını gördü. Kuşta güzellik kalmamış, güzellik kadına geçmişti. Kadının yanına da gidemezdi. Bu nedenle geri döndü. Kadına âşık olmuş, yemeden ve içmeden kesilmişti. Kimseye içini açamıyordu. Çünkü kadın başkasıyla nikâhlıydı, kendisi de bu sebepten onu nikâhlayamazdı.

Bu husus İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

(كَانَ النَّاسُ يَعُودُونَ دَاوُدَ يَظُنُّونَ أَنَّ بِهِ مَرَضاً وَمَا بِهِ إِلَّا شِدَّةَ الْخَوْفِ مِنَاللّٰهِوَالْحَيَاء (كر عن ابن عمر

″İnsanlar, Dâvud Aleyhisselâm’ı ziyaret ediyorlardı. Onun hasta olduğunu sanıyorlardı. Oysa onda son derece Allah korkusu ile hayâ vardı.″[1]

Dâvud Aleyhisselâm‘ı görenler hasta zannediyorlardı. Aslında hastalık değil,

Allah korkusundan hayâ ediyordu. Kumandanlar, ona sıkıntısını sordular. O da, bu sıkıntısını söylemeye utandı. En sonunda sıkıntısını söylettiler. Dâvud Aleyhisselâm: ″Ben, Zebur okuyordum, bir kuş gördüm, güzelliği aklımı aldı. Kuşu tutayım diye peşinden gittim, nihâyet bir evin üzerine kondu. Orada bir kadın gördüm ve ona aşık oldum. Haram olduğu için yanına da gidemiyorum. Yanına gidemediğim için bendeki aşk ateşi hiç gitmiyor″ dedi.

Kumandanlar, o kadının Hürre kumandanın karısı olduğunu öğrendiler ve Dâvud Aleyhisselâm’a: ″O kadın, kumandalarından Hürre‘nin karısıdır. Sen Hürre’yi harbe gönder. Şehit düşerse, o zaman kadını nikahlamak câiz olur″ dediler. Nihâyet Hürre’yi harbe gönderdi. Hürre kumandan her gittiği harpten zaferle dönüyordu. Yine kumandanlar bunun ağlamasına dayanamadılar. Kendisine: ″Hürre’yi harbe gönder, arkasından takviye gönderme″ dediler. Dâvud Aleyhisselâm da öyle yaptı. Hürre şehit düştü.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ دَاوُدَ النَّبِيّ عَلَيْهِ السَّلَام حِين نَظَرَ إِلَى الْمَرْأَة فَهَمَّ بِهَا قَطَعَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيل بَعْثًا وَأَوْصَى صَاحِب الْبَعْث فَقَالَ إِذَا حَضَرَ الْعَدُوّ قَرِّبْ فُلَانًا وَسَمَّاهُ قَالَ فَقَرَّبَهُ بَيْن يَدَيْ التَّابُوت قَالَ وَكَانَ ذَلِكَ التَّابُوت فِي ذَلِكَ الزَّمَان يُسْتَنْصَر بِهِ فَمَنْ قُدِّمَ بَيْن يَدَيْ التَّابُوت لَمْ يَرْجِع حَتَّى يُقْتَل أَوْ يَنْهَزِمَ عَنْهُ الْجَيْش الَّذِي يُقَاتِلُهُ فَقُدِّمَ فَقُتِلَ زَوْج الْمَرْأَة وَنَزَلَ الْمَلَكَانِ عَلَى دَاوُدَ فَقَصَّا عَلَيْهِ الْقِصَّة (الترمذى الحكيم فى نوادر الاصول عن انس بن مالك)

″Dâvud Aleyhisselâm kadını görüp onunla evlenmek isteyince, İsrailoğullarının bir askeri birlik çıkarıp göndermelerini emretti. Birliğin kumandanına da düşman ile karşılaştığınız vakit, ismini vererek filanı öne geçir, dedi. O kişiyi tabutun önüne kattı. O dönemde o tabut ile zafer talep edilirdi. Tabutun önüne geçirilen kimseler ise, ya öldürülürdü yahut da savaştıkları ordu önlerinden dağılır gider, öyle geri dönebilirlerdi. Kadının kocası öne geçirildi ve öldürüldü. İki melek inerek Dâvud Aleyhisselâm’a âyette geçtiği gibi bu hâdiseyi anlattılar.″[2]

Dâvud Aleyhisselâm, Hürre‘nin ailesiyle nikâh olup gerdeğe girecekleri zaman, insan sûretindeki melekler, kavga ederek Dâvud Aleyhisselâm’ın evinde ibâdet ettiği yere girdiler. Dâvud Aleyhisselâm, bunların hâlinden korktu. Bunlar birbirlerine karşı, ″Ben haklıyım sen haksızsın″ diye bağırıyorlardı. Dâvud Aleyhisselâm, bunları sakinleştirdi ve ifadelerini aldı. Birisi dedi ki: ″Benim doksan dokuz dişi koyunum var, bunun da bir dişi koyunu var. Ben diyorum ki:

- Sen bir koyunu ne yapacaksın? Bunu bana ver, benim koyunum yüz olsun.

Diğeri de diyor ki:

- Allah’u Teâlâ sana doksan dokuz koyun verdi, benim bir koyunuma mı gözünü diktin? Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm:

- Senin doksan dokuz koyunun var. Sana yetmiyor mu? Bu adamın bir koyununa niçin göz diktin? dedi. Bunun üzerine bu adamlar kayboldu. Dâvud Aleyhisselâm anladı ki bunlar, Allah tarafından gönderilmişti. Kendisini ikaz etmek için gelen görevli meleklerdi.

Dâvud Aleyhisselâm’ın, ailesi ve câriyesinin toplam sayısı doksan dokuzdu. Hürre’nin ise bir tek karısı vardı. Kendisi, Hürre‘nin karısına gönlünü kaptırmıştı. Fetvâyı kendi kendine verip, kendi kendini haksız çıkardı. Kadının yanına gitmekten vazgeçti ve bu olay onun üzüntüsünü daha da artırdı. Bir odaya çekildi. Odanın zemini topraktı. Orada ağlamaya başladı. Aylarca ağladı ve göz yaşından toprak ıslandı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا مَثَل عَيْنَيْ دَاوُدَ مَثَل الْقِرْبَتَيْنِ تَنْطِفَانِ وَلَقَدْ خَدَّدَ الدُّمُوع فِي وَجْه دَاوُدَ خَدِيدَ الْمَاء فِي الْأَرْض (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن أبى عمرو الأوزاعيّ)

″Dâvud Aleyhisselâm’ın gözleri su damlatan iki kırba gibi idi. Gözünden akan yaşlar, tıpkı suyun yerde kendisine yatak açması gibi yanağında akacak yerler açmıştı.″[3]

Allah‘u Teâlâ, Dâvud Aleyhisselâm’a: ″Hürre‘nin kabrine git, onunla helâlleş, sonra karısını al″ diye vahyetti. Dâvud Aleyhisselâm, Hürre‘nin kabrine gitti ve ″Sen öldün, ben senin karını alacağım. Bana hakkını helâl et″ dedi. Hürre: ″Bana Allah şehitlik nasip etti. Hakkım sana helâl olsun″ dedi. Dâvud Aleyhisselâm, eve geldi. Bu sefer Allah’u Teâlâ: ″Yâ Dâvud! Olduğu gibi söylemedin. Olduğu gibi söyle de hakkını helâl ettir″ dedi. Dâvud Aleyhisselâm, tekrar Hürre’nin kabrine gitti ve dedi ki: ″Ben senin hanımına âşık oldum. Neredeyse helâk olup gidecektim, bu sebeple şehit düşmen için seni kasıtlı olarak harbe gönderdim. Sen her gittiğin harpten zaferle döndün. Bu da benim maksadıma engel oluyordu. Bu sefer seni tekrar harbe gönderdim, fakat takviye göndermedim. Böylece sen şehit düştün. Şimdi ben senin hanımını almak istiyorum, bana hakkını helâl eder misin?″

Hürre’nin kabrinden bir ″Ah!″ sesi geldi ve dedi ki: ″Kesinlikle sana hakkımı helâl etmiyorum.″ Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm: ″Bana hakkını helâl etmen için hiç mi bir imkanı yok?″ diye sordu. Hürre: ″Bir tek imkanı var. Onu yaparsan ne âlâ, yapmazsan hakkımı helâl etmem″ dedi. Dâvud Aleyhisselâm: ″O nedir?″ diye sorunca Hürre: ″Ben burada, Peygamberlerin makamlarını görüyorum. O makamlar çok yüksek, Allah’a duâ et; bana da Peygamberlik versin. Çünkü senin duân Allah katında geçerlidir. Eğer Allah’u Teâlâ beni Peygamber ederse, hakkımı helâl ederim″ dedi.

Dâvud Aleyhisselâm yine ibâdet ettiği odasına geldi, birçok zaman geceli gündüzlü ağladı, duâ etti: ″Yâ Rabbi! Hürre‘ye Peygamberlik ver″ diye yalvardı. Hücresinde ağlaya ağlaya göz yaşından ot bitti, büyüdü, çiçek açtı. Tohum tuttu. Tam olgunlaşıp tekrar kuruyunca, duâsı kabul oldu. Allah‘u Teâlâ: ″Yâ Dâvud! Ben ona Peygamberlik verdim, onun kabrine git″ dedi. Dâvud Aleyhisselâm geldi ve Hürre‘ye: ″Bana hakkını helâl ediyor musun?″ diye sordu. Hürre: ″Allah‘u Teâlâ bana Peygamberlik verdi. Senden binlerce defa râzıyım″ dedi.[4]

Dâvud Aleyhisselâm eve geldi. Nikâhları kıyılıp gerdeğe girince baktı ki, doksan dokuz aile ve câriyesinin içinde en çirkini Hürre‘nin karısıydı. Allah onu kendisine çok güzel gösterip aşık etmişti. Bu da Dâvud Aleyhisselâm‘ın derecesini yükseltmek için ona vermiş olduğu bir ibtilâydı. Bu ibtilânın sonunda büyük derece almıştır.

Dâvud Aleyhisselâm’ın oğlu Süleyman Aleyhisselâm’ın annesi de o kadındır, diye nakledilmiştir.

Dâvud Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ مِنْ دُعَاءِ دَاوُدَ يَقُولُ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَالْعَمَلَ الَّذِي يُبَلِّغُنِي حُبَّكَ اللّٰهُمَّ اجْعَلْ حُبَّكَ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي وَأَهْلِي وَمِنْ الْمَاءِ الْبَارِدِ) ت عن ابى الدرداء(

″Dâvud Aleyhisselâm’ın duâları arasında şu da vardı: Allah‘ım! Senden sevgini ve seni sevenlerin sevgisini ve senin sevgine beni ulaştıracak ameli taleb ediyorum. Allah‘ım! Senin sevgini nefsimden, ailemden, malımdan, soğuk sudan daha sevgili kıl.″[5]

Peygamberlerde İsmet sıfatı vardır. Ancak Peygamberler de beşerdir. Bu sebeple

onlar da yanılabilirler. Fakat bunlar o yanılgı ve hatâ üzerinde kalmazlar. Allah onları derhal ikaz edip uyarır. Aksi halde Peygamberler hiç yanılmasaydı, beşer olmaz, melek olurlardı.

Kur’ân’da birçok Peygamberin hatâ yaptıkları ve bu hatâlarından dolayı tevbe istiğfar ettiği ve Allah’ın da onları affettiği anlatılmaktadır. Peygamberler hatâ etmez değil, o hatâ üzere kalmazlar. İşte İsmet sıfatı da bu anlamdadır. Allah onları uyarır, ikaz eder ve onların yapmış oldukları tevbe istiğfar sebebiyle de, onları affederek günahsız olarak mahşere getirir. Meselâ: İlk olarak Âdem Aleyhisselâm’ın Cennette, Allah’u Teâlâ’nın yasaklamasına rağmen o ağaçtan yemesi gibi.

Bu husus, Sûre-i A’râf, Âyet 22-23’te şöyle geçmektedir:

… Rableri de onlara, ″Ben bu ağaçtan sizi nehyetmedim mi? Şüphesiz ki şeytan, sizin için apaçık bir düşmandır demedim mi?″ diye nidâ etti.* Âdem ile zevcesi dediler ki: ″Ey Rabbimiz! Biz kendi nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz.″

Böylece Âdem Aleyhisselâm, lânetlenmiş ve yeryüzüne gönderil-miştir. Ve yeryüzünde Âdem Aleyhisselâm, kabahati kendi nefsinde bulup çok gözyaşı dökerek tevbe istiğfar etmiş ve sonunda Allah’u Teâlâ da onu affetmiştir. İblis ise, hatâyı kendinde bulmayıp tevbe istiğfar etmediği için affedilmemiştir.

Yine Nûh Aleyhisselâm’ın oğlullarından Kenan gemiye binmemişti. Suda boğulurken Kenan, babasına: ″Baba beni kurtar″ dedi. Nûh Aleyhisselâm da onu kurtarmak için gemiyi oğlundan tarafa çevirince, Allah’u Teâlâ hemen uyarmıştır.

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 46’da şöyle geçmektedir:

Allah’u Teâlâ da, ″Ey Nûh! O senin ehlinden değildir. Çünkü o, pek kötü işte bulundu. Sen, bilmediğin şeyi Benden isteme. Muhakkak ki, Ben sana câhillerden olmayasın diye öğüt veririm″ buyurdu.

Yine Yunus Aleyhisselâm’a, Allah’u Teâlâ kavminin yaşadığı şehrin sokaklarında gez, bak Ben onlara ne yapmışım gör, diye söylemişti. O ise, gelip kavminin helâk olmadığını görünce, benimle alay ederler diye şehrin içerisine

girmeye çekindi ve oraya girmedi. Bu şekilde Allah'ın emrine âsi geldi. Allah'u Teâlâ ona bindiği gemide, cezâ olarak balığın önüne atılacağını Cebrâil vâsıtasıyla bildirdi. Böylece balık onu yuttu. Bir rivâyete göre altı ay balığın midesinde kaldı. Sürekli olarak orada Allah'ı zikrederek tevbe istiğfar etti, Allah'u Teâlâ da kendisini affetti.

Bu husus da Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-88'de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Zünnûn'u (balığın sahibi Yunus Aleyhisselâm'ı) da zikret ki, o vakit, (kazâmızı yerine getirmediğimiz zannıyla) öfkeli olarak ayrılıp gitmişti. Bizim kendisini sorumlu tutmayacağımızı zannetmişti. Nihâyet (balık onu yuttu) karanlıklar içinde, ″Yâ Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın. Şüphesiz ben, kendi nefsime zulmedenlerden oldum″ diye nidâ etti.* Biz de onun duâsını kabul ettik ve onu gamdan kurtardık. Mü'minleri işte böyle kurtarırız.

Yine Mûsâ Aleyhisselâm bir Kıptî'yi öldürmüş, yaptığı bu hatâdan dolayı Allah'u Teâlâ'ya tevbe ve istiğfar etmiş ve Allah'u Teâlâ da onu affetmiştir.

Bu husus da Sûre-i Kasas, Âyet 15-16'da şöyle geçmektedir:

Mûsâ, ahâlinin gâfil oldukları bir zamanda şehre girdi. Orada kavga eden iki kimse buldu. Biri İsrailoğullarından, diğeri de düşmanlarından olan Kıptîlerdendi.[6] İsrailoğullarından olan kimse, düşmanına karşı Mûsâ'dan yardım istedi. Mûsâ, Kıptîye bir yumruk vurunca Kıptî öldü. Mûsâ: ″Bu yaptığım iş, şeytan işidir. Şeytanın ise, düşmanlığı ve dalâleti açıktır″ dedi.* ″Yâ Rabbi! Şüphesiz ben nefsime zulmettim, beni affet″ dedi. Allah'u Teâlâ da onu affetti. Şüphesiz ki O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

Sâd Sûresi'nde geçtiği üzere, Dâvud Aleyhisselâm da hatâ yapmış ve Allah'a tevbe istiğfar etmiş ve sonucunda Allah'u Teâlâ da onu affetmiştir.

İşte diğer Peygamberlerde de, az veya çok bunlara benzer hatâlar meydana gelmiştir. Allah'u Teâlâ'nın uyarısıyla onlar tevbe ve istiğfar etmişler ve böylece affolunmuşlardır. Nitekim İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri de, ″el-Fıkh'ul-Ekber″ adlı kitabında Peygamberlerden bazen suç ve hatâların vakî olduğunu beyan etmiştir.

Ayrıca Sûre-i Sâd, Âyet 24’ü okuyunca veya dinleyince, ″Tilâvet Secdesi″ yapılması gerektiğine dair Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَرَأَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ ص فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدَ النَّاسُ مَعَهُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمٌ آخَرُ قَرَأَهَا فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ تَشَزَّنَ النَّاسُ لِلسُّجُودِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا هِيَ تَوْبَةُ نَبِيٍّ وَلَكِنِّي رَأَيْتُكُمْ تَشَزَّنْتُمْ لِلسُّجُودِ فَنَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدُوا (د عن ابى سعيد الخدرى)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem minber üzerinde Sâd Sûresi’ni okudu. Bu secde âyetine gelince indi, secde etti. Müslümanlar da onunla birlikte secde ettiler. Bir başka gün yine bu âyetleri okudu. Müslümanlar secde etmek için hazırlandılar. Bu sefer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Bu bir Peygamberin tevbesini ifade etmektedir. Ancak ben sizin secde için hazırlandığınızı gördüm″ deyip minberden indi ve secde etti.[7]

Bu Âyet-i Kerîme’deki secdenin mânâsı; Dâvud Aleyhisselâm, Rabbine zilletle boyun eğip günahını da itiraf ederek, günahından tevbe edip, Rabbine secdeye kapandı. O bakımdan kim burada secdeye kapanacak olursa, bu niyet ile secde etsin. Umulur ki, Allah’u Teâlâ da Dâvud Aleyhisselâm’ın hürmetine onu bağışlar, demektir.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 337/9.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 167.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 186. Yine bakınız: Râmûz’ul-Ehâdîs, s.355/1.

[4] Üç kimse duâ ile peygamber olmuştur. Bunlar, Hz. Hürre, Yâkub Aleyhisselâm ve Hârun Aleyhisselâm’dır. Mûsâ Aleyhisselâm’ın duâsıyla Hârun Aleyhisselâm’ın peygamber olması hakkında Sûre-i Şuarâ, Âyet 13’e bakınız.

[5] Sünen-i Tirmizî Daavât 74; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1867.

[6] Kıptî: Mısır halkından olan kimse.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 333.

فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَابٍ (٢٥) يَا دَاوُدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ (

النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذٖينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدٖيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

25-26. Biz de tevbesinden dolayı onun bu günahını bağışladık. Çünkü onun için katımızda yakınlık ve güzel bir dönüş yeri vardır.* Ey Dâvud! Şüphesiz Biz seni yeryüzünde halife kıldık. İnsanlar arasında hak ile hükmet. Nefsin hevâsına uyma. Yoksa o seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah yolundan sapanlar için, hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır.

İzah: Adâletle hükmedenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ عَادِلٌ وَأَبْغَضَ النَّاسِ إِلَى اللّٰهِ وَأَبْعَدَهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ جَائِرٌ (ت حم عن ابى سعيد)

"Mahşer günü Allah'a insanların en sevgilisi, makamı bakımından O'na en yakını, adâletli hükümdardır. Mahşer günü insanların Allah'a en sevimsizi ve azâbı en şiddetli olanı ise, zâlim hükümdardır."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10745.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَٓاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًاۜ ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذٖينَ كَفَرُواۚ فَوَيْلٌ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِۜ ﴿٢٧﴾

27. Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu, kâfirlerin zannıdır. Bu zanları, onları Cehennem ateşine, Veyl'e ulaştırır.

İzah: Allah'u Teâlâ bütün kâinatı, hak ve hikmete uygun olarak yaratmıştır. Mü'minler için bunda büyük ibretler vardır. Kâfirler ise bu hâdiselerden hiçbir ibret almazlar, bunların kendiliğinden tesadüfen olduğunu söylerler, nefislerinin hevâsına tâbi olarak Allah'u Teâlâ'nın varlığını inkâr edip âhiret hayatına da inanmazlar. İşte o kâfirlerin yeri Cehennemdir.

Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Veyl", Cehennemdeki bir vâdinin adıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبى سعيد)

"Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10063.

(٢٨) اَمْ نَجْعَلُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدٖينَ فِي الْاَرْضِۘ اَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقٖينَ كَالْفُجَّارِ ( )

28. Yoksa Biz, îman edip sâlih amellerde bulunanları yeryüzünde fesat çıkaran kâfirler gibi mi yaparız? Yoksa takvâ sahiplerini günahkârlar gibi mi yaparız?

İzah: Takvâ ehlinin üstünlüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمُسْلِمُونَ إِخْوَةٌ لا فَضْلَ لأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا بِالتَّقْوَى (طب عن محمد بن حبيب عن ابيه

"Müslümanlar kardeştirler. Kimsenin kimseye bir üstünlüğü yoktur. Ancak takvâ hâli hâriç"[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَكْرَمُ النَّاسِ قَالَ أَتْقَاهُمْ (خ م عن ابى هريرة

"Yâ Resûlallah! İnsanların en şereflisi kimdir? denildi. Şöyle buyurdu: Allah'tan en çok korkan takvâ sahipleridir."[2]

[1] Tebareni, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3467; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 236/1.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, Fedâil 44 (168).

(٢٩) كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا اٰيَاتِهٖ وَلِيَتَذَكَّرَ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ ( )

29. Ey Resûlüm! Bu Kur'ân, âyetlerini düşünmeleri ve hâlis akıl sahiplerinin ibret almaları için sana indirdiğimiz mübârek bir kitaptır.

(٣٠) وَوَهَبْنَا لِدَاو۫دَ سُلَيْمٰنَۜ نِعْمَ الْعَبْدُۜ اِنَّهُ اَوَّابٌۜ ( )

30. Dâvud'a, Süleyman'ı ihsan ettik. Süleyman, ne güzel kuldu. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.

اِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُۙ (٣١) فَقَالَ اِنّٖٓي اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبّٖيۚ حَتّٰى (
٣٣) تَوَارَتْ بِالْحِجَابِۘ (٣٢) رُدُّوهَا عَلَيَّۜ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ ( )

31-33. Hani, akşam üzeri ona cins ve süratli atlar arz olunmuştu.* Süleyman dedi ki: ″Ben, atların muhabbetini Rabbimin zikrine tercih ettim. Nihâyet güneş batmıştı (ikindi namazı geçmişti).* Dedi ki: ″Onları bana getirin.″ (Getirdiler) hemen onların bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya (kesip kurban etmeye) başladı.

İzah: Seleften (Sahâbe ve Tabiinden) birçoğunun ve müfessirlerin beyanına göre; atların kendisine arz olunması ile meşgul iken ikindi namazı vakti geçmiştir. Süleyman Aleyhisselâm ikindi namazını kasten değil, unutarak geçirmişti. Nakledildiğine göre, Süleyman Aleyhisselâm, Allah'ın zikrinden yani ikindi namazından kendisini alıkoyduğu için, bu atları kesmiş ve etlerini pay ederek fakirlere dağıtmıştır.[1]

Âyet-i Kerîme'de, bahsi geçen atların önce bacaklarının, sonra da boyunlarının kesildiği söylenmektedir. Ancak aşağıdaki Hadis-i Şerif'te, bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ibâreye sondan başa doğru mânâ vermiş ve ″Önce boyunlarını sonra bacaklarını kesti″ diye buyurmuştur.

Bu Hadis-i Şerif Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ {فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ} قَالَ: قَطَعَ أَعْنَاقهَا وَسُوقهَا (طس الاسماعيلي في معجمه وابن مردويه عن أبي بن كعب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″(Getirdiler) hemen onların bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya (kesip kurban etmeye) başladı″ diye geçen âyeti açıklarken; ″Onların boyunlarını ve bacaklarını kesti″ diye buyurdu.[2]

Avf Radiyallâhu anhu der ki: ″Bana bildirildiğine göre, Süleyman Aleyhisselâm'ın kestiği atlar, kanatlıydı ve kendisi için denizden çıkarılmışlardı. Bu atlar ne ondan önce ne de ondan sonra kimseye verilmemiştir.″[3]

Hz. Âişe'den nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

قَدِمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَةِ تَبُوكَ أَوْ خَيْبَرَ وَفِي سَهْوَتِهَا سِتْرٌ فَهَبَّتْ رِيحٌ فَكَشَفَتْ نَاحِيَةَ السِّتْرِ عَنْ بَنَاتٍ لِعَائِشَةَ لُعَبٍ فَقَالَ مَا هَذَا يَا عَائِشَةُ قَالَتْ بَنَاتِي وَرَأى بَيْنَهُنَّ فَرَسًا لَهُ جَنَاحَانِ مِنْ رِقَاعٍ فَقَالَ مَا هَذَا الَّذِي أَرَى وَسْطَهُنَّ قَالَتْ فَرَسٌ قَالَ وَمَا هَذَا الَّذِي عَلَيْهِ قَالَتْ جَنَاحَانِ قَالَ فَرَسٌ لَهُ جَنَاحَانِ قَالَتْ أَمَا سَمِعْتَ أَنَّ لِسُلَيْمَانَ خَيْلًا لَهَا أَجْنِحَةٌ قَالَتْ فَضَحِكَ حَتَّى رَأَيْتُ نَوَاجِذَهُ (د عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tebuk veya Hayber Gazvesi'nden

dönmüştü. Hz. Âişe’nin bulunduğu yerin önünde bir perde vardı. Rüzgâr esip Hz. Âişe’ye ait bezden yapılmış oyuncak bebeklerin üzerindeki perdenin bir ucunu açıverdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Âişe! Bunlar da nedir?″ diye sordu. Hz. Âişe: ″Kızlarım″ cevâbını verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kızların arasında geriden iki kanadı olan bir at gördü ve ″Kızların arasında görmekte olduğum bu şey nedir?″ diye sordu. Hz. Âişe de: ″Bir at″ cevâbını verince, Peygamberimiz: ″Peki, atın üzerindeki şey nedir?″ diye sordu. Hz. Âişe: ″Kanatlarıdır″ cevâbını verdi. Peygamberimiz: ″İki kanadı olan bir kısrak!″ diye şaşkınlığını belirtti. Hz. Âişe de: ″Hz. Süleyman’ın kanatları olan atlarını işitmedin mi?″ cevâbını verdi. Hz. Âişe sözüne devamla buyurdu ki: Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o kadar güldü ki, azı dişlerini gördüm.[4]

Bâzı müfessir âlimleri, Sûre-i Sâd, Âyet 31-33’e şu şekilde farklı bir mânâ da vermişlerdir:

Hani ona, akşam üzeri süratle koşan cins atlar gösterilmişti.* Süleyman dedi ki: ″Ben Rabbimin zikrinden dolayı hayrı severcesine o atları severdim.″ Nihâyet atlar, hicap ile (güneşin batmasıyla) gizlenmiş oldu.* Dedi ki: ″Onları bana getirin.″ (Getirdiler) hemen bacaklarını ve boyunlarını silerek sıvazladı.

[1] Resûlullah (Sallalahu aleyhi vesellem)’de Hayber Günü’nde evcil eşek ve katır etinin yenilmesini haram kılmış. Ancak at etini haram kılmamıştır. (Sünen-i Tirmizî, Et’ime 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Zebaih: 13) Bu sebeple Hanefi Mezhebi’nde İmam-i Yûsuf ve İmam-ı Muhammed, at etinin ve sütünün helâl olduğunu beyan etmişlerdir. İmam-ı Âzam ise, at, savaşlarda kullanılan kıymetli bir hayvan olduğu için, kesilip yenilmesini sakıncalı görmüştür. Fetvâda helâl olan at, nesli saf kan ve katır üretmek için eşekle çiftleştirilmemiş olan atlar ve onların nesilleridir.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4575.

[3] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 12, s. 523.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 54.

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّه۪ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ (٣٤) قَالَ رَبِّ اغْفِرْ ل۪ي وَهَبْ ل۪ي مُلْكًا لَا يَنْبَغ۪ي (لِاَحَدٍ مِنْ بَعْد۪يۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ (٣٥) فَسَخَّرْنَا لَهُ الرّ۪يحَ تَجْر۪ي بِاَمْرِه۪ رُخَاءً حَيْثُ اَصَابَۙ (٣٦) وَالشَّيَاط۪ينَ

كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍۙ (٣٧) وَاٰخَر۪ينَ مُقَرَّن۪ينَ فِي الْاَصْفَادِ (٣٨) هٰذَا عَطَٓاؤُ۫نَا فَامْنُنْ اَوْ اَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (٣٩) وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ (٤٠))

34-40. Yemin olsun ki, Süleyman'ı da imtihan etmiştik. Onu tahtının üzerine bir ceset olarak bıraktık. Sonra o, tevbe edip Allah'a yöneldi.* ″Yâ Rabbi! Beni bağışla ve bana bundan sonra kimseye nasip olmayan bir mülk bahşet. Şüphesiz Sen, Vehhâb'sın (çok bahşedensin)″ dedi.* Bunun üzerine Biz de rüzgârı onun emrine verdik. Rüzgâr onun emriyle onun istediği yere kolayca eser giderdi.* Acâyip binalar yapan ve denize dalıp inciler çıkaran cinleri[1]* ve zincirlerle bağlanmış olan diğer cinleri de onun emrine verdik.* ″İşte bu, Bizim ihsanımızdır. Artık istediğine hesapsız ver yahut verme″ dedik.* Şüphesiz onun için, katımızda bir yakınlık ve güzel bir âkibet vardır.

İzah: Hz. Süleyman'ın elinden yüzüğünün gitmesi ile bütün gücünün ve saltanatının yok olması; insanların, cinlerin ve hayvanların hepsi emrindeyken, bir anda bütün kudretinin ve salahiyetinin elinden gitmesi olayı Âyet-i Kerîme'de: ″Şüphesiz ki, Süleyman'ı da imtihan etmiştik. Onu tahtının üzerine bir ceset olarak bıraktık″ diye ifade edilmiştir. Yani bir ceset gibi, hiçbir gücü, salahiyeti kalmamıştı. Bu imtihanın sonucunda da yedi yıl karın tokluğuna çobanlık yapmış ve daha sonra yüzüğe kavuşmasıyla, önceki güç ve saltanatına tekrar sahip olmuştur. Bu hâdise Sûre-i Neml, Âyet 15'in izahında geniş olarak anlatılmıştır.

[1] Âyetin metninde, şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle cinler kastedilmektedir. Nitekim cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Nitekim Sûre-i Sebe, Âyet 12'de cinlerin, Süleyman Aleyhisselâm'ın emrine verildiği beyan edilmiştir. Yine bu türden olan kullanım hakkında Sûre-i En'âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

(وَاذْكُرْ عَبْدَنَٓا اَيُّوبَۢ اِذْ نَادٰى رَبَّهُٓ اَنّ۪ي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍۜ (٤١) اُرْكُضْ بِرِجْلِكَۚ هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ (٤٢) وَوَهَبْنَا لَهُٓ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرٰى لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ (٤٣) وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِه۪ وَلَا تَحْنَثْۜ اِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًاۜ نِعْمَ الْعَبْدُۜ اِنَّهُٓ اَوَّابٌ (٤٤))

41-44. Ey Resûlüm! Kulumuz Eyyüb'un, ″Bana şeytanın meşakkat ve azâbı isâbet etti″ diye nidâ ettiği vakti zikret.* Ona, ″Ayağınla yere vur. İşte sana, yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su″ dedik (Yıkandı, içti ve şifâya kavuştu).* Biz de ona, tarafımızdan bir rahmet ve hâlis akıl sahipleri için bir ibret olmak üzere, ehlini ve onlarla beraber bir mislini bağışladık.* ″Bir deste sap al, onunla

zevcene vur; yeminini bozma″ dedik. Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk. Eyyüb, ne güzel kuldu. Şüphesiz o, dâimâ Allah’a yönelirdi.

İzah: Allah’u Teâlâ, Eyyüb Aleyhisselâm’ın sabrını övdü ve Sûre-i Sâd, Âyet 44’te: ″Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk″ diye buyurdu. İblis: ″Sen bana izin ver, ben ona ve işlerine karışayım. Bakalım sabredebilecek mi?″ dedi. Allah’u Teâlâ da, İblis’e izin verdi. O mühlet üzerine şeytan, Eyyüb Aleyhisselâm’ın evladlarını, arkasında namaz kılarken öldürdü. Eyyüb Aleyhisselâm sağına selâm verdi, sağındaki evladlarının hepsini ölmüş gördü. Soluna selâm verince de, soldaki evlatlarının hepsini ölmüş gördü. Fakat Eyyüb Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ‘ya hamdu senâ etti. Şeytan, Eyyüb Aleyhisselâm’ın sabrını taşıramadı.

Bu defa Eyyüb Aleyhisselâm, namazda secdede iken İblis, burnuna üfledi. Eyyüb Aleyhisselâm’ın burnunda yara çıktı. Yara genişleyerek bütün vücuduna yayıldı. Yaraya kurt düştü. Şehir halkı: ″Bu, bulaşıcı bir hastalıktır″ diye onu şehrin dışına sürdüler. Eyyüb Aleyhisselâm yine Allah’u Teâlâ’ya hamdû senâ etti, sabretti. İblis, yine sabrını taşıramadı.

Hanımı Rahime vâlidemiz, şehre gider; kendisinin durumuna acıyıp ekmek verenlerden alır, hasta olup şehrin dışına sürülen kocası Eyyüb Aleyhisselâm’a getirirdi. Urfa’da bulunan ve onun hasta iken yattığı mağarada beraberce yerlerdi. İblis ise ekmek verenlere: ″Siz, Rahime’nin saçından bir parça kesip alın ve öyle ekmek verin″ dedi ve onları kandırdı. Onlar, Rahime’ye saçından biraz kesip vermesini, aksi takdirde ekmek vermeyeceklerini söylediler. Rahime vâlidemiz mecbur kaldı. Saçından kesti, verdi. İblis, Eyyüb Aleyhisselâm’ın yanına geldi: ″Senin ailen kötü yolda; saçını da kestiler, inanmazsan bak″ dedi. Eyyüb Aleyhisselâm, Rahime vâlidemizin saçını kesik görünce, ″Allah’u Teâlâ’ya vaad olsun! İyi olursam sana yüz değnek vururum″ dedi. Rahime vâlidemiz: ″Sen iyi ol bana yüz değnek yerine istersen beş yüz değnek vur″ dedi. İblis, yine Eyyüb Aleyhisselâm’ın sabrını taşıramadı.

Hastalığı on sekiz sene devam etti. Vücuduna kurtlar düştü. Yere düşen kurtları, aç kalmasınlar diye yaranın üzerine tekrar koyardı.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّالْمَعُونَةَ تَأْتِي مِنَ اللّٰهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمَئُونَةِ وَإِنَّ الصَّبْرَ يَأْتِي مِنَ اللّٰهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمُصِيبَةِ (الحاكيم والحاكم فى الكنى عن ابى هريرة)

″Kula, Allah’tan gelen yardım, çektiği zahmete göredir, sabır ise kendisine verilen belâ nispetindedir.″[1]

Nihâyet Eyyüb Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Ben sana vâsıl olmak istiyorum. Ama vâsıl olamıyorum, bunun sebebi nedir?″ dedi. Allah’u Teâlâ: ″Sen ne kadar sabretsen, ben o kadar ibtilâyı uzatırım. Çünkü ibtilâyı uzatmamda senin için derecenin yükselmesi var. Ancak senin, Bana vâsıl olabilmen için âcizliğini dile getirmen lâzım″ dedi. Yani Eyyüb Aleyhisselâm’a, Cenâb-ı Hakk, Esrâr-ı İlâhiyye’sini açıp gösterdi. Eyyüb Aleyhisselâm baktı ki, Hakk’a vâsıl olamamasının sebebi yaptığı sabırdan dolayıdır. Allah ile kendi arasındaki, bu sabır dağının yıkılması lâzımdı.

O zamana kadar İblis, Eyyüb Aleyhisselâm’ın sabrını taşırabilmek için çocuklarının ölümüne ve hastalığı gibi her ne yaptıysa yine de onun sabrını taşıramadı. En son Hakk’a vâsıl olabilmesi için yaptığı sabrın kendisine engel olduğunu gören Eyyüb Aleyhisselâm’ın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 83’te geçtiği üzere, ″Şüphesiz bana şiddetli sıkıntılar isâbet etti. Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin!″ ″Beni, bu dertten kurtar″ diye yalvarması, Hakk Teâlâ‘ya vâsıl olabilmesi içindi. Yoksa sabırsızlık gösterdiğinden değildi.

Allah’u Teâlâ da onun bu duâsını kabul etti. Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, ayağını yere vurdu ve Allah’ın hikmetiyle oradan su çıktı. Eyyüb Aleyhisselâm o sudan içti ve banyo yaptı. Böylece bütün yaraları kapandı ve kendisi genç bir delikanlı gibi oldu.

Daha sonra yiyecek getirmek için şehre inen eşi Rahime geldi. Eyyüb Aleyhisselâm’ı, sağlıklı ve gençleşmiş olarak görünce hayret etti. Ona, bir anda bu hâle nasıl geldiğini sordu. O da; Allah’ın hikmetiyle yerden çıkan o sudan içip banyo yaptığını ve böylece hastalığından kurtulup gençleştiğini söyledi.

Eyyüb Aleyhisselâm; hanımı hakkında İblis’in yaptığı iftiranın gerçek olduğunu düşünerek; iyi olursa, ona yüz değnek vuracağını vaad etmişti. Allah’u Teâlâ, kendisine bunun İblis’in bir iftirası olduğunu bildirerek, yeminin yerine gelmesi için, yüz tane ekin sapını eline alarak bunlarla bir defa hanımına vurmasını söyledi. Böylece Eyyüb Aleyhisselâm’ın vaadi yerine gelmiş oldu.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 108/4.

وَاذْكُرْ عِبَادَنَٓا اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُو۬لِي الْاَيْد۪ي وَالْاَبْصَارِ (٤٥) اِنَّٓا اَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِۚ (٤٦) وَاِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ (٤٧)

45-47. Ey Resûlüm! Dinde kuvvet ve basîret sahibi olan kullarımız İbrâhim'i, İshak'ı ve Yâkub'u da zikret.* Biz onları dâimâ âhiret yurdunu zikretme özelliği ile seçkin, ihlaslı kimseler kılmıştık.* Şüphesiz ki onlar, Bizim katımızda seçkin ve hayırlı kimselerdendir.

وَاذْكُرْ اِسْمٰع۪يلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِؕ وَكُلٌّ مِنَ الْاَخْيَارِؕ (٤٨)

48. Ey Resûlüm! İsmâil'i, Elyesa'yı ve Zülkifl'i de zikret. Hepsi de hayırlı kimselerdendir.

İzah: İsmâil Aleyhisselâm'ın; babası İbrâhim Aleyhisselâm ve kardeşi İshak Aleyhisselâm'dan ayrı olarak zikredilmesi, özellikle şanına itinâ içindir.

Peygamber Efendimizin nesli de İsmâil Aleyhisselâm'a dayanır. Bu neslin üstünlüğüne dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَلْتَقِ أَبَوَاىَ قَطُّ عَلَى سَفَاحٍ لَمْ يَزَلِ اللّٰهُ يَنْقُلُنِى مِنَ الْاَصْلَابِ الطَّيِّبَةِ اِلَى الْاَرْحَامِ الطَّاهِرَةِ لَا يَتَشَعَّبُ شُعْبَتَانِ اِلَّا كُنْتُ فِى خَيْرِهِمَا (ابن عساكر عن ابن عباس)

"Benim nesebimde aslâ zinâ vâki olmadı. Allah'u Teâlâ dâimâ beni pak babalar belinden pâk analar rahmine naklederdi. Her ne zaman nesebimde iki şûbe hâsıl olsa, ben onların daha üstün olanında bulunurdum."[1]

Nakledildiğine göre; İlyas Aleyhisselâm, Elyesa Aleyhisselâm'ı kendisinden sonra İsrailoğullarına halife bırakmıştı. Daha sonra ona da Peygamberlik verilmiştir. Zülkifl Aleyhisselâm ise, Elyesa Aleyhisselam'ın amcasının oğlu veya Eyyüb Aleyhisselâm'ın oğlu Bişr'dir.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 35489.

هٰذَا ذِكْرٌؕ وَاِنَّ لِلْمُتَّق۪ينَ لَحُسْنَ مَاٰبٍۙ (٤٩) جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْاَبْوَابُۚ (٥٠) مُتَّكِـ۪ٔينَ ف۪يهَا يَدْعُونَ ف۪يهَا بِفَاكِهَةٍ كَث۪يرَةٍ وَشَرَابٍ (٥١) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ اَتْرَابٌ (٥٢) هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ (٥٣) اِنَّ هٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍۚ (٥٤)

49-54. İşte bu, (onlar için) bir şereftir. Şüphesiz takvâ sahipleri için güzel bir dönüş yeri vardır.* O güzel dönüş yeri, kapıları kendilerine açılmış olan Adn

Cennetleridir.* Onlar, orada tahtlara yaslanmış olarak otururlar ve çeşitli meyveler ve içecekler isterler.* Onların yanında, eşlerinden başkasına bakmayan, hep aynı yaşta kızlar vardır.* Onlara denir ki: ″İşte bunlar, hesap gününde size vaad edilenlerdir.* Şüphesiz bu, Bizim bitip tükenmeyen rızkımızdır.″

(هٰذَاۜ وَاِنَّ لِلطَّاغ۪ينَ لَشَرَّ مَاٰبٍۙ (٥٥) جَهَنَّمَۚ يَصْلَوْنَهَاۚ فَبِئْسَ الْمِهَادُ (٥٦) هٰذَاۙ فَلْيَذُوقُوهُ حَم۪يمٌ وَغَسَّاقٌۙ (٥٧) وَاٰخَرُ مِنْ شَكْلِه۪ٓ اَزْوَاجٌۜ (٥٨))

55-58. Bunlar için böyle. Şüphesiz âsiler için de elbette kötü bir dönüş yeri vardır.* O kötü dönüş yeri, Cehennemdir. Onlar oraya girerler. Orası ne kötü bir yataktır.* Bu azâbı tatsınlar; kaynar suyu ve Cehennem ehlinin vücutlarından akan kanı ve irini içsinler!* Ve buna benzer daha başka çeşit çeşit azapları çeksinler!

İzah: Âyet-i Kerîme’nin metninde ″Gassâk″ diye geçen ve ″Cehennem ehlinin vücutlarından akan kan ve irin″ anlamına gelen Cehennem içeceği hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ أَنَّ دَلْوًا مِنْ غَسَّاقٍ يُهَرَاقُ فِي الدُّنْيَا لَأَنْتَنَ أَهْلَ الدُّنْيَا (ت عن بن عباس

″Şâyet Gassâk’tan dünyâya bir kova dökülecek olsa idi, dünyâ halkı mutlaka kokar idi.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4.

(هٰذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ مَعَكُمْۚ لَا مَرْحَبًا بِهِمْۜ اِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ (٥٩) قَالُوا بَلْ اَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْۜ اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَاۚ فَبِئْسَ الْقَرَارُ (٦٠) قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ (٦١) وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرٰى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْاَشْرَارِۜ (٦٢) اَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ (٦٣))

59-63. Âsilerin önderlerine: ″Şu arkanızdan izdiham ile gelenler, size tâbi olanlardır″ denildiğinde, o önderler: ″Onlar için merhaba yok. Onlar, kendi amelleri ile bizim gibi Cehenneme gireceklerdir″ derler.* Onlara tâbi olanlar da: ″Bilakis sizin için merhaba yok. Bize bu azâbı siz takdim ettiniz (Cehenneme girmemize siz sebep oldunuz). Cehennem ne kötü karargâhtır″ derler.* Yine derler ki: ″Ey Rabbimiz! Bize azâbı takdim edenin Cehennemde cezâsını iki kat et.″* Ve cümlesi birden Mü’minleri kastederek derler ki: ″Biz birtakım adamları şerliler sayardık, onları görmüyoruz.* (Dünyâda iken) biz onlarla alay ederdik.

Yoksa onları, gözden mi kaçırdık?″

اِنَّ ذٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ اَهْلِ النَّارِ۟ (٦٤) قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا۬ مُنْذِرٌۗ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُۚ (٦٥) رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَز۪يزُ الْغَفَّارُ (٦٦)

64-66. İşte bu, Cehennem ehlinin birbirleriyle husûmetleşmesi şüphesiz haktır.* Ey Resûlüm! De ki: ″Ben ancak bir uyarıcıyım. Bir ve her şeye hâkim olan Allah’tan başka ilah yoktur.* O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir, her şeye gâliptir, çok bağışlayandır.″

قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظ۪يمٌۙ (٦٧) اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ (٦٨) مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَاِ الْاَعْلٰٓى اِذْ يَخْتَصِمُونَ (٦٩) اِنْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اِلَّٓا اَنَّمَٓا اَنَا۬ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ (٧٠)

67-70. Ey Resûlüm! De ki: ″Bu Kur’ân, büyük bir haberdir.* Siz ise ondan yüz çeviriyorsunuz.* Mele-i A’lâ, (Âdem Aleyhisselâm’ın yaratılması hakkında) münâkaşa ederlerken, onlar hakkında benim hiçbir bilgim yoktu.* Bunlar bana, ancak apaçık bir uyarıcı olduğum için vahyolunuyor.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Mele-i A’lâ″ ifadesi, lafız olarak en yüksek topluluk anlamına gelir, kastedilen meleklerdir. Gökyüzünde bulundukları için kendilerine bu sıfat verilmiştir.

Âyet-i Kerîme’de Hz. Âdem hakkında meleklerin tartışması hususu Sûre-i Bakara, Âyet 30’da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Senin Rabbin, meleklere: ″Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım ″ diye buyurduğunda onlar: ″Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa bizler Seni hamd, tesbih ve takdis ediyoruz″ dediler. Allah’u Teâlâ da: ″Ben sizin bilmediklerinizi bilirim″ diye buyurdu.

اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ ط۪ينٍ (٧١) فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ي فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ (٧٢) فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَۙ (٧٣) اِلَّٓا اِبْل۪يسَۜ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ (٧٤)

71-74. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, meleklere şöyle demişti: ″Muhakkak Ben, çamurdan bir beşer yaratacağım.* Onu yaratıp, ona ruhumdan üflediğim vakit, ona secde edin.″* Bunun üzerine meleklerin hepsi cümleten secde etti.* Yalnız İblis secde etmedi, kibirlendi ve kâfirlerden oldu.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ فَسَجَدُوا لَهُ اِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ اَىْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (م عن ابى هريرة)

"Allah'u Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklere ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı."[3]

[1] Burada geçen "Kendi eliyle" ifadesi müteşâbihtir.

[2] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/2.

قَالَ يَٓا اِبْلٖيسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّۜ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالٖينَ (٧٥) قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُۜ خَلَقْتَنٖي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طٖينٍ (٧٦) قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجٖيمٌۚ (٧٧) وَاِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتٖي اِلٰى يَوْمِ الدّٖينِ (٧٨) قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنٖي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (٧٩) قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرٖينَۙ (٨٠) اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (٨١)

75-81. Allah'u Teâlâ: "Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni ne menetti? Kibirlendin mi, yoksa kendini üstün görenlerden mi oldun?" buyurdu.* İblis: "Ben ondan daha hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi.* Allah'u Teâlâ da buyurdu ki: "O halde oradan (Cennetten) çık. Çünkü sen, şüphesiz kovulmuş birisin.* Şüphesiz ki, lânetim kıyâmet gününe kadar senin üzerinedir."* İblis dedi ki: Yâ Rabbi! Mademki beni kovdun, kıyâmet gününe kadar bana mühlet ver."* Allah'u Teâlâ da buyurdu ki: "Şüphesiz sen, mühlet verilenlerdensin;* mâlum vakte (kıyâmet gününe) kadar."

İzah: İblis'in kibri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak

haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır.″[1]

İblis’in Cennetten kovulması hakkında geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 11-17 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 173/5.

(قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعٖينَۙ (٨٢) اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصٖينَ (٨٣) قَالَ فَالْحَقُّۘ وَالْحَقَّ اَقُولُۚ (٨٤) لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اَجْمَعٖينَ (٨٥))

82-85. İblis dedi ki: ″Senin izzetine yemin ederim ki, onların hepsini elbette azdıracağım.* Ancak onlardan ihlaslı kulların müstesnâ.″* Allah’u Teâlâ da buyurdu ki: ″İşte bu doğru. Ben de şu hakikati söyleyeyim:* ″Ey İblis! Yemin olsun ki, seninle ve onlardan sana tâbi olanların hepsiyle elbette Cehennemi dolduracağım.″

(قُلْ مَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَٓا اَنَا۬ مِنَ الْمُتَكَلِّفٖينَ (٨٦) اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمٖينَ (٨٧) وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَاَهُ بَعْدَ حٖينٍ (٨٨))

86-88. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Ben, kendiliğimden bir şey teklif etmiyorum.* Bu Kur’ân, âlemler için öğütten başka bir şey değildir.* Onun verdiği haberlerin doğruluğunu, bir süre sonra (ölünce) mutlaka bileceksiniz.″

İzah: İnsanların, ölünce hakikati anlayacaklarına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلنَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا (احياء علوم الدين عن على

″İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar!″[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Tekâsür, Âyet 1-5’te de şöyle buyurmuştur: ″Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız.* Hayır! Yakında bileceksiniz.* Sonra hayır! Yakında bileceksiniz.* Hayır! Eğer yakîn (kesin) bir ilim ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız).″

[1] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, Hadis No: 17.

39-ZÜMER SÛRESİ

Bu sûre 75 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. ″Zümer″ ifadesi, gruplar ve zümreler anlamına gelmektedir. Bu sûrede de Cennet ehli ile Cehennem ehlinin zümreler hâlinde Cennete ve Cehenneme sevk edilecekleri anlatıldığı için ″Zümer Sûresi″ ismi verilmiştir. Cennet ehlinin ″Köşkler″ anlamına gelen gurfelerde ikâmet edeceğinden bahsedildiği için ″Gurûf Sûresi″ ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الزُّمَرَ وَبَنِي إِسْرَائِيلَ (ت عن عائشة

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İsrâ ve Zümer Sûreleri’ni okumadan uyumazdı.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ül-Kur’ân 20.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(تَنْزٖيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزٖيزِ الْحَكٖيمِ (١) اِنَّٓا اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدّٖينَۜ (٢)
(

1-2. Bu kitap (Kur’ân), her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah katından indirilmiştir.* Ey Resûlüm! Şüphesiz bu kitabı, sana hak olarak indirdik. O halde dîni sâdece O’na hâlis kılarak Allah’a ibâdet et.

(اَلَا لِلّٰهِ الدّٖينُ الْخَالِصُۜ وَالَّذٖينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَٓاءَۢ مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُونَٓا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰىۜ اِنَّ اللّٰهَ
يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فٖي مَا هُمْ فٖيهِ يَخْتَلِفُونَۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدٖي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (٣))

3. Haberiniz olsun ki, hâlis din yalnız Allah’ındır. ″Biz bunlara (putlara) ancak bizi Allah’a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz″ diyerek, Allah’ı bırakıp da başka dostlar (mâbutlar) edinenlerin, ihtilaf ettikleri şeylerden dolayı Allah’u Teâlâ hükmünü verecektir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, yalan söyleyenlere ve küfürde haddi aşanlara hidâyet etmez.

İzah: İyi bilinmelidir ki, ibâdet sâdece Allah’adır. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Bu sebeple ibâdetinizde, O’na herhangi bir şeyi ortak koşmayın. Çünkü Allah’ın dışındaki bütün varlıklar, O’nun mülküdür. Kulların gerçek mâlikleri olan Allah’a ibâdetten başka bir yolları yoktur. Allah’ı bırakıp da başka şeylere tapanlara gelince, Allah’u Teâlâ mahşerde onlar hakkında hükmünü verecek ve onları Cehenneme sevk edecektir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, küfründe inat ederek bile bile Allah’a karşı yalan uyduran ve bu şekilde küfürde ileri gidenlere hidâyet etmez, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Adamın biri: ″Yâ Resûlallah! Ben bir şeyler tasadduk ediyorum ve bir şeyler yapıyorum. Bununla hem Allah’ın rızâsını arıyorum, hem de insanların beni övmesini arzu ediyorum″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona buyurdu ki:

وَالَّذِي نَفْس مُحَمَّد بِيَدِهِ لَا يَقْبَل اللّٰه شَيْئًا شُورِكَ فِيهِ ثُمَّ تَلَا رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا لِلَّهِ الدِّين الْخَالِص (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة)

″Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Allah’u Teâlâ kendisine ortak koşulmuş hiçbir şeyi kabul etmez. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Sûre-i Zümer, Âyet 3’te geçen, ″Haberiniz olsun ki, hâlis din yalnız Allah’ındır″ buyruğunu okudu.[1]

Yine şirk hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ قَالُوا وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الرِّيَاءُ يَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا جُزِيَ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاءُونَ فِي الدُّنْيَا فَانْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً (حم عن محمود بن لبيد)

″Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey küçük şirktir″ ″Yâ Resûlallah! Küçük şirk nedir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Riyâdır.″ Allah’u Teâlâ, mahşer günü herkesin amelinin karşılığını verirken, insanlara gösteriş için ibâdet yapanlara şöyle der: ″Dünyâda kendileri için gösteriş yaptığınız kimselere gidin. Bakın bakalım onların yanında size verecekleri bir şey bulabiliyor musunuz?″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle

buyurmuştur:

أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي الشِّرْكَ وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتُشْرِكُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ قَالَ نَعَمْ أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ شَمْسًا وَلَا قَمَرًا وَلَا حَجَرًا وَلَا وَثَنًا وَلَكِنْ يُرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَالشَّهْوَةُ الْخَفِيَّةُ أَنْ يُصْبِحَ أَحَدُهُمْ صَائِمًا فَتَعْرِضُ لَهُ شَهْوَةٌ مِنْ شَهَوَاتِهِ فَيَتْرُكُ صَوْمَهُ (حم شداد بن اوس)

Ümmetim hakkında iki şeyden korkuyorum: ″Şirk ve gizli şehvet.″ ″Yâ Resûlallah! Senden sonra ümmetin Allah’a şirk mi koşacak?″ denilince, buyurdu ki: ″Evet, ama onlar güneşe, aya, taşa ve puta tapmayacaklar. Fakat amelleri ile gösteriş yapacaklar.″ Gizli şehvet ise şudur: ″Onlardan biri, oruç tutar, oruçlu olur, sonra şehvete sebep olan bir şeyi görür ve orucunu terk edip bozar.″[3]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, yalan söyleyenlere ve küfürde haddi aşanlara hidâyet etmez″ diye buyrulduğu üzere yalan söylemenin vebâline dikkat çekilmektedir.

Bu hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ هَلْ يَسْرِقُ الْمُؤْمِنُ؟ قَالَ: قَدْ يَكُونُ ذَلِكَ. قَالَ: فَهَلْ يَزْنِي الْمُؤْمِنُ؟ قَالَ: بَلَى وَإِنْ كَرِهَ أَبُو الدَّرْدَاءِ. قَالَ: هَلْ يَكْذِبُ الْمُؤْمِنُ؟ قَالَ: إِنَّمَايَفْتَرِي الْكَذِبَ مَنْ لَا يُؤْمِنُ إِنَّ الْعَبْدَ يَزِلُّ الزَّلَّةَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى رَبِّهِ فَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِ (ابن جرير عن عبد الله بن جراد)

Ebu’d-Derdâ: ″Yâ Resûlallah! Mü’min hırsızlık yapar mı?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, bâzen olabilir″ buyurdu. ″Mü’min zinâ eder mi?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ebu’d-Derdâ hoşlanmazsa da evet″ buyurdu. ″Mü’min yalan söyler mi?″ diye sorunca da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Yalanı ancak îman etmeyen kimse uydurur. Muhakkak ki bir kul kendini zillete düşüren bir hatâ eder. Sonra Rabbine döner ve tevbe eder. Allah’u Teâlâ da onun tevbesini kabul eder.″[4]

Abdullah b. Amr Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

دَعَتْنِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَا تَعَالَ أُعْطِيكَ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا أَرَدْتِ أَنْ تُعْطِيهِ قَالَتْ أُعْطِيهِ تَمْرًا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكِ كِذْبَةٌ (د عبد اللّٰه بن عامر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in evimizde bulunduğu bir günde annem: ″Yavrum gel, sana bir şey vereceğim″ diye beni çağırdı. Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem anneme: ″Çocuğa ne vermek istedin?″ diye sordu. Annem: ″Hurma vermek istedim″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Eğer bir şey vermeseydin sana bir yalan günah yazılırdı″ diye buyurdu.[5]

Ancak yalan söylemenin câiz olduğu bâzı yerler de vardır. Bu hususta Ümmü Gülsüm Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

وَلَمْ أَسْمَعْ يُرَخَّصُ فِي شَيْءٍ مِمَّا يَقُولُ النَّاسُ كَذِبٌ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ الْحَرْبُ وَالْإِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ وَحَدِيثُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ وَحَدِيثُ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا(م عن ام كلثوم)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, şu üç hâl dışında, halkın yalan söylemesine ruhsat verdiğini hatırlamıyorum: ″Savaşta. Kişilerin arasını düzeltmekte. Aile dirliğini sağlamak için kocanın hanımına, hanımın kocasına söylediği sözlerde.″[6]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 233.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22553.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16498.

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis. No: 8994.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 80.

[6] Sahih-i Müslim, Birr 27 (101).

(لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفٰى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُۙ سُبْحَانَهُۜ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (٤)

4. Eğer Allah'u Teâlâ, çocuk edinmek isteseydi, yarattıklarından dilediğini seçerdi. O, bundan uzaktır. O, bir ve her şeye hâkim olan Allah'tır.

İzah: Eğer Allah'u Teâlâ, çocuk edinmek isteseydi, müşriklerin zannettikleri gibi melekleri kızlar edinmek veya Hristiyanların zannettikleri gibi Hz. Îsâ'yı oğul edinmek veya Yahudilerin zannettikleri gibi, Hz. Üzeyr'i oğul edinmek gibi bir ihtiyacı olsaydı, yarattıklarından dilediğini seçip evlat edinirdi. Halbuki Allah böyle şeylerden uzaktır. O, birdir. O'ndan başka ilah yoktur. O, bütün yarattıklarını kahredecek güce sahiptir. Her şey O'na boyun eğmektedir ve

O’nun gazabı karşısında korku içindedir, demektir.

(خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۚ يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ كُلٌّ يَجْر۪ي لِاَجَلٍ مُسَمًّىۜ اَلَا هُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفَّارُ (٥)

5. O, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Geceyi gündüzün üzerine sarar, gündüzü de gecenin üzerine sarar. Güneşi ve ayı sizin hizmetinize vermiştir. Bunların her biri (belli bir yörüngede), belli bir vakte kadar hareketine devam eder. Haberiniz olsun ki O, her şeye gâliptir, çok bağışlayandır.

(خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍۜ يَخْلُقُكُمْ ف۪ي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ ف۪ي ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ (٦)

6. O, sizi bir nefisten (Hz. Âdem‘den) yarattı. Sonra ondan zevcesini (Hz. Havva’yı) yarattı. Ve sizin için deve, sığır, koyun ve keçiden erkek ve dişi olarak sekiz sınıf ihdas etti. O, sizi annelerinizin karnında bir merhaleden bir merhaleye geçirerek üç karanlık (karın, rahim ve zar) içinde yaratır. İşte Rabbiniz olan Allah O’dur. Mülk sâdece O’nundur. O’ndan başka ilah yoktur. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Hz. Havva’nın, Hz. Âdem’den yaratıldığı anlatılmaktadır. Bu hususta Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ (خ م عن ابى هريرة)

″Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de deve, sığır, koyun ve keçinin sekiz sınıf olduğundan da bahsedilmektedir. Bu husus Sûre-i En’âm, Âyet 143-144’de de şöyle geçmektedir:

(Allah’u Teâlâ’nın faydalanmanız için yarattığı) o hayvanlar, sekiz sınıftır. İkisi koyun, ikisi keçidir. Ey Resûlüm! De ki: ″ Allah’u Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavrularını mı haram etti? Eğer dâvânızda doğru iseniz, bunu bana bir ilimle haber verin.″* Ve geri kalan o sekiz

sınıftan ikisi deve, ikisi de sığırdır. Ey Habîbim! De ki: ″Allah’u Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavruları mı haram etti? Yoksa Allah’u Teâlâ bunların haram olduğunu tavsiye ettiği vakit, hazır mı idiniz?″ İnsanları dalâlete düşürmek için bilgisizce Allah’a karşı yalan uyduran kimseden daha zâlim kim vardır? Şüphesiz Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikah 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

[2] Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, taptıkları putları Allah’u Teâlâ’ya denk tutan müşriklerin, bir kısım hayvanları Bahire, Sâibe, Vesîle ve Hâm diye isimler takarak haram kılmalarını kınamakta ve bu câhiliye âdetlerini reddetmektedir. (Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 9, Tefsir-i Mâide, 13).

(اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَۚ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْۜ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٧))

7. Eğer kâfir olursanız, şüphesiz Allah’u Teâlâ sizin îman etmenize muhtaç değildir. Allah’u Teâlâ, kullarının küfrüne râzı olmaz. Eğer Şükrederseniz, sizden râzı olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. Sonra hepiniz Rabbinize dönersiniz. O da yaptıklarınızı size haber verir. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı hususunda, nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Cenâb-ı Hakk Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَتْقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ ... (م عن ابى ذر)

″Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz, içinizden en muttaki adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümden hiçbir şeyi artırmaz. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz, içinizden en kötü adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümden birşey eksiltmez. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz bir yerde durup Benden istekte bulunmuş olsalar, Ben de herkese istediğini versem, bu Benim nezdimde

bulunan şeylerden, ancak denize batırılan bir iğnenin, deniz suyundan eksilttiği kadar bir miktar eksilmiş olabilir yani hiçbir şey eksiltmez, demektir…″[1]

)

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

(وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنٖيبًا اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُٓوا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبٖيلِهٖۜ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلٖيلًاۗ اِنَّكَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ (٨))

8. İnsana kötü bir hâl isâbet ettiği zaman, Rabbine yönelerek O’na duâ eder. Sonra Allah’u Teâlâ, katından ona bir nîmet verdiği vakit, O’na evvelce yapmış olduğu duâyı unutur ve insanları O’nun yolundan saptırmak için Allah’a ortaklar koşmaya başlar. Ey Resûlüm! De ki: ″Küfrünle bu dünyâda az bir müddet zevklen. Şüphesiz sen, Cehennem ehlindensin.″

(اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَٓاءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَٓائِمًا يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهٖۜ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذٖينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذٖينَ لَا يَعْلَمُونَۜ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ (٩))

9. O halde kâfirler mi hayırlıdır, yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibâdet eden, âhiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini uman mı? De ki: ″Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Bunları, ancak hâlis akıl sahipleri düşünüp öğüt alır.

İzah: Bilip de bilgilerinin gereğini yerine getiren, geceleri secde ederek ve kıyamda durarak, âhiret azâbından korkan ve Rabbilerinin rahmetini uman kimseler, hiç bilmeyenlerle bir olur mu? demektir. Allah’u Teâlâ’nın, Âyet-i Kerîme’de kâfir ile Mü’min arasındaki büyük farka, sual sorarak dikkat çekmesi; hayrın en üst derecesinde olan bir Mü’minle, şerrin en alt tabakasında olan kâfirin arasındaki farkı göstermektir.

Enes Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ فَقَالَ كَيْفَ تَجِدُكَ قَالَ وَاللّٰهِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنِّي أَرْجُو اللّٰهَ وَإِنِّي أَخَافُ ذُنُوبِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللّٰهُ مَا يَرْجُو وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ) ت ه عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ölüm hâlindeki bir gencin yanına girmişti. Ona: ″Kendini nasıl buluyorsun?″ diye sordu. O genç: ″Yâ Resûlallah! Allah’tan

umuyorum ve korkuyorum″ diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Böyle bir yerde kulun kalbinde bu iki duygu birleşmişse, şüphesiz Allah onu umduğuna nâil eder, korktuğundan emin kılar.″[1]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'de Gece Namazı'nın faziletine de dikkat çekilmektedir. Bu husus Sûre-i Secde, Âyet 16'da da şöyle geçmektedir:

″Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.″

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصِّيَام أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللّٰهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?″ diye soruldu. Buyurdu ki: ″Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah'ın ayı Muharrem'de tutulan oruçtur.″[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَغُرَفًا يُرَى ظُهُورُهَا مِنْ بُطُونِهَا وَبُطُونُهَا مِنْ ظُهُورِهَا فَقَامَ إِلَيْهِ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ هِيَ لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَأَدَامَ الصِّيَامَ وَصَلَّى لِلَّهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ (ت عن على)

″Cennette öyle yüksek köşkler vardır ki, içerisinden dışarı, dışardan da içerisi görülür.″ Bir bedevî ayağa kalkıp: ″Yâ Resûlallah! Bunlar kimlere verilecektir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar, güzel nasihatte bulunan, yemek yediren, oruca devam eden ve insanlar uykudayken Allah için namaz kılanlara verilecektir.″[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 31.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 3.

قُلْ يَا عِبَادِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْۜ لِلَّذ۪ينَ اَحْسَنُوا ف۪ي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌۜ وَاَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌۜ اِنَّمَا يُوَفَّى (الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (١٠))

10. Ey Resûlüm! De ki: (Allah'u Teâlâ şöyle buyuruyor:) ″Ey îman eden kullarım! Rabbinizden korkun. Bu dünyâda güzel amelde bulunanlar için güzel bir mükâfat vardır. Allah'ın arzı geniştir. Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Allah'ın arzı geniştir″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirlerin içinde yaşayan bir Müslümanın, Rabbine hakkıyla ibâdet edemediği takdirde kâfirlerin diyârını bırakıp Rabbine rahatça ibadet edebileceği bir yere gitmesidir. Nitekim Mekkeli müşrikler tarafından Müslümanlara yapılan işkence ve eziyetlerden dolayı, Müslümanlar Habeşistan'a ve Medîne'ye hicret etmişlerdir. Aynı şekilde bu durumda olan Müslümanların da, ibâdetlerini Allah'ın rızâsına uygun yapabilmeleri için hicret etmeleri daha uygundur.

Bir kimsenin dînini muhafaza etmek maksadıyla yaptığı hicretin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَّ بِدِينِهِ مِنْ أَرْض إِلَى أَرْض وَإِنْ كَانَ شِبْرًا اِسْتَوْجَبَ الْجَنَّة وَكَانَ رَفِيق إِبْرَاهِيم وَمُحَمَّد عَلَيْهِمَا السَّلَام (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن))

″Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcip olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur.″[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda geçtiği üzere sabredenlerin mükâfatı hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً قَالَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (طب هب عن ابن عمر)

″Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her

başağında yüz tane bulunan bir tohum gibidir…″[2] diye geçen âyet nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Rabbim, ümmetime artır″ buyurdu. Bunun üzerine ″Kimdir o kimse ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah'u Teâlâ da o kimseye mükâfatını kat kat verir…″[3] diye geçen âyet nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine: ″Rabbim, ümmetime artır″ buyurdu. Bunun üzerine de: ″… Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir″ diye geçen Sûre-i Zümer, Âyet 10 nâzil oldu.[4]

Yine Allah yolunda belâ ve musîbetlere sabredenlerin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تُنْصَب الْمَوَازِين فَيُؤْتَى بِأَهْلِ الصَّدَقَة فَيُوَفَّوْنَ أُجُورهمْ بِالْمَوَازِينِ وَكَذَلِكَ الصَّلَاة وَالْحَجّ وَيُؤْتَى بِأَهْلِ الْبَلَاء فَلَا يُنْصَب لَهُمْ مِيزَان وَلَا يُنْشَر لَهُمْ دِيوَان وَيُصَبّ عَلَيْهِمْ الْأَجْر بِغَيْرِ حِسَاب قَالَ اللّٰه تَعَالَى إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرهمْ بِغَيْرِ حِسَاب حَتَّى يَتَمَنَّى أَهْل الْعَافِيَة فِي الدُّنْيَا أَنَّ أَجْسَادهمْ تُقْرَضُ بِالْمَقَارِيضِ مِمَّا يَذْهَب بِهِ أَهْل الْبَلَاء مِنْ الْفَضْل (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن انس)

″Mahşer gününde mizanlar konulur. Sadaka ehli getirilir. Ecirleri terazilerle tastamam verilir. Namaz ve hac da aynı şekilde. Sonra belâ ve musîbete uğramış kimseler getirilir. Onlar için terazi konulmaz. Herhangi bir amel defterleri açılmaz. Ecir; üzerlerine hesapsız bir şekilde sağnak sağnak yağdırılır. Allah'u Teâlâ Sûre-i Zümer, Âyet 10'da: ″… Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir″ diye buyurmuştur. Öyle ki dünyâdaki afiyet ve esenlik içerisinde olanlar keşke cesetlerimiz makaslarla kesilmiş olsaydı, diye temenni edeceklerdir. Buna sebep ise belâ ve musîbet ehlinin alıp gidecekleri fazilet ve lütuflardır.″[5]

Hz. Hasan Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سَمِعْتُ جَدِّي رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يُقَالُ لَهَا شَجَرَةُ الْبَلْوَى يُؤْتَى بِأَهْلِ الْبَلاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةَ فَلا يُرْفَعُ لَهُمْ دِيوَانٌ وَلا يُنْصَبُ لَهُمْ مِيزَانٌ يُصَبُّ عَلَيْهِمُ الأَجْرُ صَبًّا وَقَرَأَ {إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ} (طب الحسن بن على)

Dedem Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken dinledim: ″Şüphesiz ki, Cennette belâ ağacı diye bilinen bir ağaç vardır. Belâ ehli getirilir ve onlar için ne mizan kurulur, ne de amel defterleri açılır. Mükâfat üzerlerine sağnak sağnak yağdırılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″… Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir″[6] diye geçen

buyruğu okudu.[7]

Yine bu konu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جِئَ بِأَهْلِ الْبَلَاءِ فَلَا يُنْشَرُ لَهُمْ دِيوَانٌ وَلَا يُنْصَبُ لَهُمْ مِيزَانٌ وَلَا يُوضَعُ لَهُمْ صِرَاطٌ وَيُصَبُّ عَلَيْهِمُ الْاَجْرُ صَبًّا. (ابن النجار عن عمر)

"Mahşer günü, dünyâda üzüntü, sıkıntı hastalık çekmiş insanlar getirilecek, onlara amel defteri dağıtılmayacak, onlar için Mizan kurulmayacak ve kendilerine Sırat Köprüsü de konmayacak. Bilakis üzerlerine ecirdöküldükçe dökülecek."[8]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 261.

[3] Sûre-i Bakara, Âyet 245.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 645; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3168.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 241; Ayrıca bakınız: Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12659.

[6] Sûre-i Zümer, Âyet 10.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2694.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s.58/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6814.

(قُلْ اِنّٖي اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدّٖينَۙ (١١) وَاُمِرْتُ لِاَنْ اَكُونَ اَوَّلَ الْمُسْلِمٖينَ (١٢) قُلْ اِنّٖي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّٖي عَذَابَ يَوْمٍ عَظٖيمٍ (١٣) قُلِ اللّٰهَ اَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دٖينٖيۙ (١٤) فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهٖۜ قُلْ اِنَّ الْخَاسِرٖينَ الَّذٖينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلٖيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَا ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبٖينُ (١٥) لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌۜ ذٰلِكَ يُخَوِّفُ اللّٰهُ بِهٖ عِبَادَهُۜ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ (١٦))

11-16. Ey Habîbim! De ki: "Şüphesiz ben, dîni sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a ibâdet etmekle emrolundum* Ben, Müslümanların ilki olmakla da emrolundum.

″* De ki: ″Eğer ben, Rabbime isyan edersem, elbette büyük bir günün azâbına uğramaktan korkarım.″* De ki: ″Ben, dînimi sâdece O’na hâlis kılarak Allah’a ibâdet ederim.* Siz de Allah’tan başka dilediğinize ibâdet edin.″ De ki: ″Gerçek zarara uğrayanlar, mahşer günü kendilerini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır. Dikkat edin! Apaçık hüsran budur.″* Onlar için üstlerinde gölgeleyen ateşler, altlarında gölgeleyen ateşler vardır. İşte Allah’u Teâlâ, bu azapla kullarını korkutur. Ey kullarım! Benden korkun.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: De ki: ″Gerçek zarara uğrayanlar, mahşer günü kendilerini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır. Dikkat edin! Apaçık hüsrân budur″ diye buyrulmaktadır. Ey Habîbim! De ki: ″Asıl helâk olanlar, kendilerini aldatan ve kendileriyle birlikte ailelerini helâk edenlerdir. İşte apaçık hüsran budur″ demektir. Hakkı inkâr eden o kâfirlerin aileleri de onlardan etkilenip hakkı inkâr ederler. Böylece kendileri Cehenneme girecekleri gibi, kendilerine tâbi olan aileleri de aynı şekilde Cehenneme gireceklerdir.

وَالَّذٖينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ اَنْ يَعْبُدُوهَا وَاَنَابُوا اِلَى اللّٰهِ لَهُمُ الْبُشْرٰىۚ فَبَشِّرْ عِبَادِۙ (١٧) اَلَّذٖينَ يَسْتَمِعُونَ (الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهُۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ هَدٰيهُمُ اللّٰهُ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمْ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ (١٨)

17-18. Şeytana ibâdet etmekten sakınıp, Allah’a yönelenlere gelince, onlar için müjde vardır. Ey Resûlüm! Kullarımı müjdele.* O kullarım ki, sözü dikkatle dinlerler, sonra onun en güzeline tâbi olurlar. İşte onlar, Allah’ın hidâyete erdirdiği kimselerdir. İşte onlar, hâlis akıl sahipleridir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Şeytana ibâdet etmekten sakınıp, Allah’a yönelenlere gelince, onlar için müjde vardır″ diye buyrulmaktadır. Yani her kim şeytanın vesvesesine uymayarak, Allah’a ortak koşmaz ve nefse hoş gelen mâsiyetleri de Allah korkusundan terk ederse, Allah’u Teâlâ ona büyük ecirler vereceğini müjdelemektedir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″O kullarım ki, sözü dikkatle dinlerler, sonra onun en güzeline tâbi olurlar″ diye geçen ifadeden maksat da, Kur’ân ve sünnetteki azîmet ve ruhsatları dinleyip, en güzel şekliyle amel etmektir. Meselâ: Vâcip ile mendub karşısında kalsalar, vâcibi yaparlar. Kısâsla affetmek karşısında kalırlarsa, affı tercih ederler. Hâsılı emrolundukları şeyin hangisi efdal ise onu yaparlar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنْ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأسُ (ت ه عن عطية السعدى

"Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâlı kişilerden olamaz."[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 19.

اَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِۜ اَفَاَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِۚ (١٩) لٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا ( ))غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌۙ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ وَعْدَ اللّٰهِۜ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ الْم۪يعَادَ (٢٠

19-20. Ey Resûlüm! Üzerine azap hükmü hak olmuş kimseleri mi, Cehennemde olanı mı sen kurtaracaksın?* Fakat Rabbinden korkanlar için, üst üste binâ edilmiş, altlarından nehirler akan köşkler vardır. Allah’u Teâlâ böyle vaad etti. Allah’u Teâlâ vaadinden dönmez.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Ey Resûlüm! Üzerine azap hükmü hak olmuş kimseleri mi, Cehennemde olanı mı sen kurtaracaksın?" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, Ey Resûlüm! Sen, hakkında azap vaadi gerçekleşen kimseyi mi hidâyete erdirecek ve sen mi onu Cehennem ateşinden kurtaracaksın? Sen buna güç yetirecek değilsin, anlamındadır.

Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, hidâyete kavuşturacak olanın ancak kendisi olduğunu, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in dahi hidâyete erdirmeye gücünün yetmeyeceğini beyan etmiştir. Böylece Resûlünü, îman etmeyen inatçı kâfirler karşısında teselli etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme‘de geçtiği üzere, Cennette olan köşkler ve binalar ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قُلْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّا إِذَا رَأَيْنَاكَ رَقَّتْ قُلُوبُنَا وَكُنَّا مِنْ أَهْلِ الْآخِرَةِ وَإِذَا فَارَقْنَاكَ أَعْجَبَتْنَا الدُّنْيَا وَشَمَمْنَا النِّسَاءَ وَالْأَوْلَادَ قَالَ لَوْ تَكُونُونَ أَوْ قَالَ لَوْ أَنَّكُمْ تَكُونُونَ عَلَى كُلِّ حَالٍ عَلَى الْحَالِ الَّتِي أَنْتُمْ عَلَيْهَا عِنْدِي لَصَافَحَتْكُمْ الْمَلَائِكَةُ بِأَكُفِّهِمْ وَلَزَارَتْكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ وَلَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَجَاءَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ كَيْ يَغْفِرَ لَهُمْ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ حَدِّثْنَا عَنْ الْجَنَّةِ مَا بِنَاؤُهَا قَالَ لَبِنَةُ ذَهَبٍ وَلَبِنَةُ فِضَّةٍ وَمِلَاطُهَا الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ وَتُرَابُهَا الزَّعْفَرَانُ مَنْ يَدْخُلُهَا يَنْعَمُ وَلَا يَبْأَسُ وَيَخْلُدُ وَلَا يَمُوتُ لَا تَبْلَى ثِيَابُهُ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُ ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ تُحْمَلُ عَلَى الْغَمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ (وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ وَعِزَّتِي لَأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ (حم عن ابى هريرة

"Yâ Resûlallah! Biz seni gördüğümüz zaman kalplerimize bir rikkat[1] geliyor ve bizler âhiret adamları oluyoruz. Senden ayrıldığımız zaman da ise, dünyâ

bizim hoşumuza gidiyor, kadınları ve çocukları kokluyoruz″ demiştik. Şöyle buyurdu: ″Şâyet sizler bütün hallerde benim yanımda bulunduğunuz durumdaki gibi olsanız, melekler elleriyle sizinle musâfaha eder ve evlerinizde sizi ziyaret ederlerdi. Şâyet sizler günah işlememiş olsaydınız, Allah'u Teâlâ bağışlayabilmek için günah işleyecek bir kavim getirirdi.″ Biz: ″Yâ Resûlallah! Bize Cennetten bahset, binaları nasıldır?″ diye sorduk. Şöyle buyurdu: ″Altın ve gümüş kerpiçten, sıvası miskten, çakılları inci ve yakuttan, toprağı za'ferândandır. Kim oraya girerse nîmete gark olur ve aslâ yoksul düşmez. Ebedî olur ve ölmez. Elbiseleri eskimez, gençliği sona ermez.″ Üç kimse vardır ki duâları geri çevrilmez: Adâletli devlet başkanı, iftar edinceye kadar oruçlu ve mazlumun duâsı, bulutlar üzerinde taşınır ve göklerin kapıları ona açılır da Rabb Teâlâ: ″İzzetim adına yemin olsun ki, bir süre sonra bile olsa, sana mutlaka yardım edeceğim″ buyurur.[2]

Cennetteki köşklere sahip olanlar hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ مِنْ الْأُفُقِ مِنْ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ قَالَ بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ رِجَالٌ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ (م ابى سعيد الخدرى)

″Şüphesiz Cennet ehli, üstlerinde bulunan köşklerdeki kimselerin makâmını, sizin doğu veya batı tarafında ufukta bulunan ve inci gibi parıldayan yıldızı gördüğünüz gibi göreceklerdir. Buna sebep ise aralarındaki fazilet farkıdır.″ ″Yâ Resûlallah! O dedikleriniz Peygamberlerin makâmıdır, zâten onlardan başka kimse oraya ulaşamaz″ dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hayır; bunlar Allah'a îman eden ve Resûlleri tasdik eden birtakım kimselerdir.″[3]

[1] Rikkat: Yufkalık, incelik.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7700; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (11).

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَسَلَكَهُ يَنَابٖيعَ فِي الْاَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهٖيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًاؕ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ ﴿٢١﴾

21. Görmez misin ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ, semâdan su indirdi de onu yerin altındaki mecrâlara girdirdi. Sonra onunla çeşitli renklerde bitkiler bitirir. Sonra o bitkiler kurur da artık onları sararmış görürsün. Sonra da Allah'u Teâlâ onları çer çöp hâline getirir. Şüphesiz bunda, hâlis akıl sahipleri için elbette bir ibret vardır.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de; yağmur yağdırıp, onu da yerdeki mecrâlara girdirdiğinden bahsetmektedir. Bu da, yağan yağmurun yerin altına geçmesi ve toprağın içindeki tohumların yeşererek çıkıp büyümesi ve ayrıca bu yağan yağmurun daha derinlere inerek su yataklarını doldurup pınarlardan akması ve yerden kaynaması olayıdır.

(اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖۜ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِۜ اُو۬لٰٓئِكَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٢٢)

22. Kalbi Allah tarafından İslâm'a açılan ve Rabbinden bir nûr üzere olan kimse, katı kalp ile vasıflanmış kimse gibi midir? Veyl, zikrullaha karşı kalpleri katılaşmış olanlaradır. İşte bunlar, apaçık dalâlettedirler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Veyl, zikrullaha karşı kalpleri katılaşmış olanlaradır″ diye buyrulmaktadır. Veyl Cehennemi, Allah'ın zikrine karşı kalpleri katı olanlara ve Allah'ın indirdiği Kur'ân'dan yüz çevirenleredir, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen ″Veyl″ de Cehennemdeki bir vâdinin adıdır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبى سعيد

″Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10063.

(اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدٖيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَۗ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذٖينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْۚ ثُمَّ تَلٖينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدٖي بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (٢٣)

23. Allah'u Teâlâ, kelâmın en güzelini, âyetleri birbirine benzer ve ikişer ikişer olarak bir kitap hâlinde indirdi. Rablerinden korkanların derileri ondan ürperir,

sonra derileri ve kalpleri Allah’ın zikrine yumuşar. Bu, Allah’ın hidayetidir ki, onunla dilediğini hidâyete kavuşturur. Allah’u Teâlâ’nın dalâlette bıraktığına da kimse hidâyet edemez.

(اَفَمَنْ يَتَّق۪ي بِوَجْهِه۪ سُٓوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ وَق۪يلَ لِلظَّالِم۪ينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (٢٤)

24. Mahşer günü, kötü azaptan kendini yüzüyle koruyan kimse, her türlü sıkıntıdan emin olan kimse gibi midir? Zâlimlere: ″Kazandığınızın karşılığı olan azâbı tadın″ denir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Kötü azaptan kendini yüzüyle koruyan kimse″ diye geçen ifadeden maksat, Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre şöyledir:

″Cehennemlik olan insanın elleri boynuna bağlı olacağı için Cehenneme atılırken ateşten korunmak için yüzünü öne tutmaktan başka çaresi yoktur. Böylece ateş önce onun yüzünü yakar.″

(كَذَّبَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (٢٥) فَاَذَاقَهُمُ اللّٰهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٢٦)

25-26. Onlardan öncekiler de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Onlara, farkına varamadıkları bir yerden azap geldi.* Böylece Allah’u Teâlâ, onlara dünyâ hayatında zilleti tattırdı. Elbette âhiret azâbı daha fecidir. Keşke bilselerdi!

(وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ ف۪ي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَۚ (٢٧) قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذ۪ي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (٢٨)

27-28. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye bu Kur’ân’da insanlar için her türlü misalden beyan ettik.* Biz onu, Allah’tan korksunlar diye hiçbir eğriliği olmayan Arapça bir Kur’ân olarak indirdik.

(ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلًا ف۪يهِ شُرَكَٓاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍۜ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًاۜ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِۚ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٢٩)

29. Birbirleriyle geçinemeyen birçok ortak efendisi olan bir köleyle, sâdece bir efendisi olan köleyi, Allah’u Teâlâ misal olarak beyan buyurdu. Bu iki kölenin halleri bir midir? Hamd, Allah’a mahsustur. Fakat onların çoğu bu açık hakikati bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, birçok ilaha inanan müşrik ile bir tek Allah'a inanan Müslümanın durumunu misâl vermektedir. Yani birbirleriyle çekişip duran birçok müşterek efendisi olan bir köleye, efendilerinin her biri bir hizmet emreder. Köle şaşırır kalır. Emredilen hizmetleri tam yapamayacağı için, hiçbirinin hoşnutluğunu kazanamaz. Hele birinin emrettiği şeyi, diğeri nehyederse vaziyeti büsbütün müşkülleşir. Halbuki tek kişiye ait olan ve yalnız ona hizmet eden bir kölenin durumu böyle değildir. O, işini kolaylıkla görür. Elbette ikisinin vaziyeti birbirinin aynısı olmaz, demektir.

İşte putları ilah edinen müşrik ile bir tek Allah'a inanan Müslümanın misâli böyledir.

( )اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَۘ (٣٠) ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ۟ (٣١ (

30-31. Ey Resûlüm! Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da elbette ölecekler.* Sonra muhakkak ki, sizler mahşer günü âlemlerin Rabbinin huzurunda muhakeme olursunuz.

İzah: Dünyâda iken görülen dâvâların, âhirette de aynı şekilde görüleceğine dair Abdullah b. Zübeyr Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ {ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ} قَالَ الزُّبَيْرُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتُكَرَّرُ عَلَيْنَا الْخُصُومَةُ بَعْدَ الَّذِي كَانَ بَيْنَنَا فِي الدُّنْيَا قَالَ نَعَمْ فَقَالَ إِنَّ الْأَمْرَ إِذًا لَشَدِيدٌ (ت عن عبد اللّٰه بن الزبير)

″Sonra muhakkak ki, sizler mahşer günü âlemlerin Rabbinin huzurunda muhakeme olursunuz″[1] diye geçen âyet nâzil olduğu zaman, babam Zübeyr, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Dünyâda aramızda olan muhakemenin ardından bunlar âhirette de tekrarlanacak mı ki?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ diye buyurdu. Bunun üzerine Zübeyr Radiyallâhu anhu: ″O zaman iş pek zor olacaktır″ dedi.[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ (خ عن ابى هريرة)

″Her kim bir başkasına namus, haysiyet veya başka bir hususta haksızlık yapmış ise, dinar ve dirhemin bulunmadığı bir gün gelmeden önce ondan helâllik

dilesin. Aksi takdirde o kimsenin, eğer sâlih bir ameli varsa, yaptığı haksızlık kadarıyla ondan alınır. Şâyet hasenâtı olmazsa, bu sefer haksızlık yaptığı kimsenin günahlarından alınır ve o kimsenin üzerine yükletilir."[3]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Siz müflisin kim olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Sahâbe: "Aramızda müflis herhangi bir dirhemi ve malı bulunmayan kimseye denir" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَام وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ (م عن ابى هريرة)

"Ümmetimden müflis kişi, mahşer gününe namaz kılmış, oruç tutmuş, zekât vermiş olarak gelir. Bununla birlikte şuna sövmüş, buna iftirada bulunmuş, şunun malını almış, berikinin kanını akıtmış, öbürünü dövmüş olarak gelir. Bunun iyiliklerinden diğerinin iyiliklerine verilir. İyilikleri üzerindeki hakların karşılığı bitirilmeden bitip tükenecek olursa, bu sefer onların günahlarından alınır ve onun üzerine bırakılır, sonra da Cehenneme atılır."[4]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُجَاء بِالْإِمَامِ الْجَائِرِ الْخَائِنِ يَوْم الْقِيَامَة فَتُخَاصِمهُ الرَّعِيَّة فَيُفْلِحُونَ عَلَيْهِ فَيُقَال لَهُ سُدَّ رُكْنًا مِنْ أَرْكَان جَهَنَّم ((ابن كثير، التفسير القران العظيم عن انس

Mahşer günü hâin devlet başkanı getirilecek ve tebaası ile duruşmaya çıkarılacak da, onlar bu hâin devlet başkanına üstün gelecek, ona gâlip geleceklerdir. Bunun üzerine o hâin devlet başkanı hakkında: "Bununla Cehennemin temellerinden bir temeli kapatın" buyrulacaktır.[5]

[1] Sûre-i Zümer, Âyet 31.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 40.

[3] Sahih-i Buhârî, Mezâlim 10.

[4] Sahih-i Müslim, Birr 15 (59 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7686.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 97.

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ اِذْ جَٓاءَهُۜ اَلَيْسَ فٖي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرٖينَ (٣٢) وَالَّذٖي جَٓاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهٖٓ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (٣٣)

32-33. Allah’a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir? Kâfirler için Cehennemde yer mi yok?* Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm’ı) tasdik edenler var ya, işte takvâ sahipleri onlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme‘de: ″Doğru geldiği vakit″ diye geçen ″Doğru″dan maksat Mîraç hâdisesidir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraçtan döndüğünde kavmine bu olayı haber verdiği zaman, ilk inkâr eden Ebû Cehil olmuştur. Onun hakkında: ″Allah’a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir?...″ diye geçen Sûre-i Zümer, Âyet 32 nâzil oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan döndüğünde kavmine bu olayı haber verdiği zaman, kimse kabul etmemiş, hattâ birçok îmanı zayıf olan Müslümanlar dahi küfre dönmüşlerdir. Yetişkin olan erkeklerden ilk olarak Hz. Ebû Bekir tasdik etmiş ve onun hakkında da: ″Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm’ı) tasdik edenler…″ diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 33 nâzil oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraç mûcizesi hakkında geniş bilgi için de Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 188-189.

لَهُمْ مَا يَشَٓاؤُ۫نَ عِنْدَ رَبِّهِمْۜ ذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الْمُحْسِنٖينَۚ (٣٤) لِيُكَفِّرَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذٖي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ الَّذٖي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٣٥)

34-35. Takvâ sahipleri için, Rableri katında istedikleri her şey vardır. İşte muhsinlerin mükâfatı budur.* Çünkü Allah’u Teâlâ, onların işlediklerinin en kötüsünü bile bağışlayacak ve onları, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracaktır.

اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۜ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذٖينَ مِنْ دُونِهٖۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍۚ (٣٦) وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّۜ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزٖيزٍ ذِي انْتِقَامٍ (٣٧)

36-37. Allah’u Teâlâ, kuluna yetmez mi? Ey Resûlüm! Kâfirler seni, Allah’tan başka şeylerle (putlarla) korkutmak istiyorlar. Allah’u Teâlâ, kimi dalâlette bırakırsa, artık ona hidâyet edecek yoktur.* Allah’u Teâlâ, kime de hidâyet ederse, onu da dalâlete düşürecek yoktur. Allah’u Teâlâ, her şeye gâlip ve intikam sahibi değil midir?

(وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُۜ قُلْ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَنِيَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّه۪ٓ اَوْ اَرَادَن۪ي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِه۪ۜ قُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُۜ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (٣٨))

38. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, eğer onlara: ″Gökleri ve yeri kim yarattı?″ diye sorsan, elbette ″Allah!″ derler. De ki: ″Allah’u Teâlâ bana bir fenâlık dilerse, Allah’ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler, bunun defedilmesine muktedir midir? Yahut Allah’u Teâlâ bana bir rahmet dilese, onlar bu rahmeti menedebilirler mi? Söyleyin.″ De ki: ″Allah’u Teâlâ bana yeter. Tevekkül edenler, O‘na tevekkülde bulunurlar.″

İzah: Âyet-i Kerîme‘de geçen tevekkül ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاس فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰه وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُون أَغْنَى النَّاس فَلْيَكُنْ بِمَا فِي يَد اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ أَوْثَق مِنْهُ بِمَا فِي يَدَيْهِ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُون أَكْرَم النَّاس فَلْيَتَّقِ اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

″Kim insanların en güçlüsü olmayı isterse, Allah’a tevekkül etsin. Kim de insanların en zengini olmak isterse, elindekinden ziyade Allah katında olanlara güvensin. Kim de insanların en şereflisi olmayı sevip isterse Allah’tan korksun. ″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 101.

(قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّ۪ي عَامِلٌۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَۙ (٣٩) مَنْ يَأْت۪يهِ عَذَابٌ يُخْز۪يهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُق۪يمٌ (٤٠))

39-40. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey kavmim! Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz ben de bulunduğum hâl üzere devam edeceğim. Elbette yakında bileceksiniz;* kime zelil edici bir azâbın geleceğini ve kimin dâim olan azâba uğrayacağını.″

اِنَّٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ (
٤١) بِوَكٖيلٍ ( )

41. Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana kitabı (Kur’ân’ı), insanlar için hak olarak indirdik. Artık kim doğru yola gelirse, faydası kendinedir. Kim de dalâlete düşerse, zararı kendine döner. Sen onların üzerine vekil değilsin.

اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حٖينَ مَوْتِهَا وَالَّتٖي لَمْ تَمُتْ فٖي مَنَامِهَاۚ فَيُمْسِكُ الَّتٖي قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ (
٤٢) الْاُخْرٰٓى اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ( )

42. Allah’u Teâlâ, canlıların ruhlarını ölüm anında alır. Henüz ölmemiş olanların ruhlarını da uyurken alır. Uyurken eceli gelenlerin ruhlarını bedene göndermeyip tutar. Eceli gelmeyenlerin ruhlarını ise belirlenmiş olan eceli gelinceye kadar bedene iâde eder. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah’ın kudretine deliller vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَأْخُذْ دَاخِلَةَ إِزَارِهِ فَلْيَنْفُضْ بِهَا فِرَاشَهُ وَلْيُسَمِّ اللّٰهَ فَإِنَّهُ لَا يَعْلَمُ مَا خَلَفَهُ بَعْدَهُ عَلَى فِرَاشِهِ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَضْطَجِعَ فَلْيَضْطَجِعْ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ وَلْيَقُلْ سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ رَبِّي بِكَ وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَاغْفِرْ لَهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ (م عن ابى هريرة)

Sizden bir kişi yatağına girecek olduğu zaman, izarının içiyle yatağını silkelesin, Allah’ın adını zikretsin. Çünkü O, kendisinden sonra yatağına neler geldiğini bilemez. Yatmak istedi mi sağ yanı üzere yatsın ve ″Rabbim! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Rabbim! Seninle yanımı yatağa koydum. Seninle kaldıracağım. Eğer canımı alacak olursan, onu bağışla. Eğer onu geri iâde edersen, sâlih kullarını ne ile koruyorsan, onu da öyle koru″ desin.[1] Bir diğer nakilde de ziyâdeyle şu ifade de geçmiştir:

فَإِذَا اسْتَيْقَظَ فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ (ت عن ابى هريرة)

Uyandığı vakit de şöyle desin: ″Bedenimde bana afiyet veren ve ruhumu bana geri iâde edip kendisini zikretmem için bana izin veren Allah’a hamd olsun.″[2]

Huzeyfe Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنْ اللَّيْلِ وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ خَدِّهِ ثُمَّ يَقُولَ اللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا وَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ (خ عن حذيفة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gece uyumak üzere yatağına çekildi mi elini yanağının altına koyar, sonra da, ″Allah'ım! Senin adınla ölüyor ve diriliyorum″ derdi. Uyandığı zaman da, ″Bizi öldürdükten sonra dirilten Allah'a hamd olsun. Öldükten sonra diriliş de O'na olacaktır″ derdi.[3]

Uyku, küçük ölümdür. Bu hususta Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قِيلَ يَا رَسُول اللّٰه أَيَنَامُ أَهْل الْجَنَّة؟ قَالَ لَا النَّوْم أَخُو الْمَوْت وَالْجَنَّة لَا مَوْت فِيهَا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Yâ Resûlallah! Cennet ehli uyurlar mı?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Hayır, uyku ölümün kardeşidir. Cennette ise ölüm yoktur.″[4]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir ve Duâ 17 (64).

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 14.

[3] Sahih-i Buhârî, Daavât 8.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 261.

(اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُفَعَاءَۜ قُلْ اَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ (٤٣) قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمٖيعًاۜ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٤٤))

43-44. Yoksa o kâfirler, Allah'tan başkasını (putları) kendileri için şefaatçi mi edindiler? Ey Resûlüm! De ki: ″Bir şeye muktedir olmasalar ve akletmeseler de mi? (Onları şefaatçi edineceksiniz?)″* De ki: ″Şefaatin hepsi Allah'a aittir. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Sonra hepiniz O'na döndürüleceksiniz.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Şefaatin hepsi Allah'a aittir″ buyruğu; şefaatin yalnızca Allah'ın iznine bağlı olduğunu ifade eder. Kâfirler için ise şefaat yoktur. Bu husus Sûre-i Müddessir, Âyet 48'de de şöyle geçmektedir: ″Artık o kâfirlere, şefaat edenlerin şefaatleri fayda vermez.″

Müslümanlara ise, şefaat haktır. Nitekim Allah'ın izin verdiği kimselerin

şefaatinin hak olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Allah'u Teâlâ, Sûre-i Bakara, Âyet 255'te şöyle buyurmuştur:

″… O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaat edemez…″

Yine Allah'u Teâlâ Sûre-i Tâhâ, Âyet 109'da şöyle buyurmuştur:

″O gün şefaat fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

خُيِّرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِى الْجَنَّةَ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ لِأَنَّهَا أَعَمُّ وَأَكْفَى أَتُرَوْنَهَا لِلْمُتَّقِينَ لَا وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ (ه عن موسى الاشعرى)

″Ben, ümmetimin yarısının Cennete girmesi ya da şefaat etmem arasında muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaat, daha kapsamlı ve ümmetimin hepsinin kurtuluşuna daha yeterlidir. Şefaati siz takvâ sahiplerine has mı biliyorsunuz? Hayır! O takvâ sahipleri için değil, günahkâr, hatâlı ve kötü işlere karışan Müslümanlar içindir.″[1]

Şefaat hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255'in izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

(وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَاَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِۚ وَاِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهٖٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (٤٥))

45. Allah'u Teâlâ bir olarak zikredildiği zaman, âhirete îman etmeyenlerin kalpleri sıkılır. Allah'tan başkasının zikri olunca da ferahlanıp sevinir.

(قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فٖي مَا كَانُوا فٖيهِ يَخْتَلِفُونَ (٤٦))

46. Ey Habîbim! De ki: ″Ey göklerin ve yerin yaratıcısı olan, gizliyi de, âşikârı da bilen Allah'ım! İhtilafa düştükleri hususlarda kullarının arasında Sen hükmedersin.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf

Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Hz. Âişe'ye, ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem geceleyin namaza kalktığı zaman namazının başında ilk olarak ne okurdu?″ diye sordum. Şöyle dedi:

كَانَ إِذَا قَامَ مِنْ اللَّيْلِ افْتَتَحَ صَلَاتَهُ اللّٰهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنْ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (م عن عائشة)

- Geceleyin namaza kalktığında, namazına şu sözleri söyleyerek başlardı: ″Cebrâil'in, Mikâil'in ve İsrâfil'in Rabbi olan Allah'ım! Ey göklerin ve yerin yaratıcısı olan, gizliyi de, âşikârı da bilen Allah'ım! İhtilafa düştükleri hususlarda kullarının arasında Sen hükmedersin.[1] Hakkında ihtilafa düşülmüş hususta iznin ile beni doğruya ilet. Şüphesiz Sen, dilediğin kimseyi dosdoğru yola iletirsin.″[2]

[1] Sûre-i Zümer, Âyet 46.

[2] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 26 (200).

(وَلَوْ اَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ (٤٧) وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ (٤٨))

47-48. Yerdekilerin hepsi ve onunla beraber bir misli de zâlimlerin olsa, mahşer günü görecekleri kötü azaptan kurtulmak için elbette bunları fedâ ederlerdi. Onlar için mahşer gününde Allah tarafından akıllarına ve hayallerine gelmeyen, hesaplarında olmayan çeşit çeşit azaplar âşikâr olur.* Onların dünyada işledikleri amellerin fenâlıkları karşılarına çıkmış olur ve dünyâda alay ettikleri şeyin cezâsı onları kuşatır.

(فَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَاۘ ثُمَّ اِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّاۙ قَالَ اِنَّمَا اُو۫تِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍۜ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٤٩) قَدْ قَالَهَا الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٥٠) فَاَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُواۜ وَالَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مِنْ هٰٓؤُلَٓاءِ سَيُص۪يبُهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُواۙ وَمَا هُمْ بِمُعْجِز۪ينَ (٥١))

49-51. İnsana bir kötü hâl isâbet ettiği zaman, Bize duâ eder. Sonra ona tarafımızdan bir nîmet verdiğimiz vakit de, ″Ben bunu ancak ilmimle kazandım″ der. Bilakis bu hâl, onun hakkında bir imtihandır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.* Bunlardan evvelkiler de böyle demişlerdi. Fakat (dünyâ malından)

kazandıkları şeyler, onları (Allah’ın azâbından) kurtaramadı.* Nihâyet kötü amellerinin cezâsı onlara isâbet etti. Bunlardan zulmedenlere de kötü amellerinin cezâsı isâbet edecektir. Onlar için bundan kurtuluş yoktur.

(اَوَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ۟ (٥٢)

52. Onlar Allah’u Teâlâ‘nın, dilediğine rızkı geniş ve dilediğine dar ettiğini bilmiyorlar mı? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

(قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذٖينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمٖيعًاۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحٖيمُ (٥٣)

53. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise anlatılmıştır:

أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ كَانُوا قَدْ قَتَلُوا وَأَكْثَرُوا وَزَنَوْا وَأَكْثَرُوا فَأَتَوْا مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو إِلَيْهِ لَحَسَنٌ لَوْ تُخْبِرُنَا أَنَّ لِمَا عَمِلْنَا كَفَّارَةً فَنَزَلَ {وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ} وَنَزَلَتْ {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ} (خ عن ابن عباس)

Müşriklerden bâzı kimseler, çok kişiyi öldürmüşler ve çok zinâ etmişlerdi. Bunlar Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler ve ″Senin söylediğin ve kendisine çağırdığın şüphesiz güzeldir. Keşke yapmış olduklarımıza keffâret olacağını bize haber vermiş olsan″ dediler. Bunun üzerine Sûre-i Furkân, Âyet 68-70’teki: ″Ve onlar, Allah ile beraber başka ilah edinip ona ibâdet etmezler. Allah’u Teâlâ’nın öldürülmesini haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmezler ve zinâ etmezler. Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme’de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker.* Mahşer günü azâbı kat kat artırılır ve orada zelil olarak ebedî kalır.* Ancak tevbe eden ve îman eden ve sâlih amelde bulunan müstesnâ. Artık Allah’u Teâlâ onların günahlarını sevaplara çevirir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir″ buyruğu ve Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin…″ diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 53 nâzil oldu.[1]

Allah’u Teâlâ’dan ümit kesilmemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu hâdiseyi anlatmıştır:

كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَسَأَلَ عَنْ أَعْلَم أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَاهِبٍ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ لَا فَقَتَلَهُ فَكَمَّلَ بِهِ مِائَةً ثُمَّ سَأَلَ عَنْ أَعْلَم أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَجُلٍ عَالِمٍ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ مِائَةَ نَفْسٍ فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ نَعَمْ وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ انْطَلِقْ إِلَى أَرْضِ كَذَا وَكَذَا فَإِنَّ بِهَا أُنَاسًا يَعْبُدُونَ اللّٰهَ فَاعْبُدْ اللّٰهَ مَعَهُمْ وَلَا تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ فَإِنَّهَا أَرْضُ سَوْءٍ فَانْطَلَقَ حَتَّى إِذَا نَصَفَ الطَّرِيقَ أَتَاهُ الْمَوْتُ فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلًا بِقَلْبِهِ إِلَى اللّٰهِ وَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ فَأَتَاهُمْ مَلَكٌ فِي صُورَةِ آدَمِيٍّ فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ فَقَالَ قِيسُوا مَا بَيْنَ الْأَرْضَيْنِ فَإِلَى أَيَّتِهِمَا كَانَ أَدْنَى فَهُوَ لَهُ فَقَاسُوهُ فَوَجَدُوهُ أَدْنَى إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي أَرَادَ فَقَبَضَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

Sizden evvelki ümmetler içinde bir adam vardı ki, doksan dokuz insan öldürmüştü. Bu zât, yeryüzü insanlarının en âliminin kim olduğunu sordu. Kendisine bir râhip gösterildi. O da râhib’e gelerek kendisinin doksan dokuz kişi öldürdüğünü ve tevbesinin kabul edilip edilmeyeceğini sordu. Râhip: ″Hayır edilmez″ diye cevap verdi. Bu cevap üzerine kâtil, o râhibi de öldürdü. Bununla sayıyı yüze tamamladı. Sonra yine yeryüzü halkının en âlimini sordu. Ona âlim bir kimse gösterildi. Onun yanına gelince (kendisini işâret ederek): ″Bu adam yüz tane insan öldürmüştür. Acaba Onun için bir tevbe yolu var mıdır?″ dedi. O: ″Evet vardır. İnsan ile tevbesi arasına kim girebilir? Sen, filan yere git. Çünkü orada Allah’a ibâdet etmekte olan birtakım insanlar vardır. Sen de onlarla beraber Allah’a ibâdet et ve sakın bir daha kendi memleketine dönme. Çünkü orası kötü bir çevredir″ dedi. Bunun üzerine adam gitti. Nihâyet yolun yarısına vardığı zaman eceli geldi. Bu sefer rahmet melekleri ile azap melekleri çekişmeye başladılar: Rahmet melekleri: ″Bu adam tevbe ederek ve kalbi ile Allah’a yönelerek geldi″ dediler. Azap melekleri de: ″Bu adam hiçbir hayır işlememiştir″ dediler. Bu sırada insan kılığında başka bir melek geldi. Her iki taraf bu meleği aralarında hakem yaptılar. O melek: ″Şimdi siz buradan itibaren, geldiği yer ile gideceği yerin mesafesini ölçün. Bulunduğu bu yer, hangisine daha yakın ise bu kimse oraya ait olur″ dedi. Melekler mesafeleri ölçtüler ve adamın gitmek istediği yere daha yakın olduğunu gördüler. Bunun üzerine onun ruhunu rahmet melekleri aldılar.[2]

Bu Âyet-i Kerîme‘ye göre tevbe, günah işleyenlerin günahlarından kurtulmaları için Allah’ın onlara tanıdığı bir imkandır. İnsan ne kadar çok günah işlerse işlesin, Allah’tan ümidini kesmemelidir. Mü’min, Allah’tan ümidini kesmez.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Ali de şöyle buyurmuştur:

Kur'ân-ı Kerîm'de; Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin…″ diye devam eden âyetten daha geniş bir âyet yoktur.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللّٰهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ (م عن ابى هريرة)

″Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, siz hiç günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder ve yerinize günah işledikten sonra Allah'tan af dileyecek bir millet getirir ve onları da affederdi.″[3]

Allah'u Teâlâ, kullarının günahlarını tevbe istiğfar ettikleri sürece affeder. Kulların da, ″Allah'u Teâlâ nasıl olsa affeder″ diyerek günah işlememeleri gerekir. Bu husus Sûre-i Lokmân, Âyet 33'te: ″… Şeytan da sizi Allah ile (O'nun affına güvendirerek) aldatmasın″ diye geçmektedir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ادْعُوا اللّٰهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءً مِنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ (ت عن ابى هريرة)

″Allah'a duâyı, size icâbet edeceğinden emin olarak yapın. Şunu bilin ki, Allah'u Teâlâ gafletle oyalanan kalbin duâsını kabul etmez.″[4]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Zümer 1.

[2] Sahih-i Müslim, Tevbe 8 (46).

[3] Sahih-i Müslim, Tevbe 2 (11).

[4] Sünen-i Tirmizî, Daavât 66.

(وَاَنٖيبُوا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ (٥٤)

54. Size azap gelmeden evvel, Rabbinize dönün ve O'na boyun eğin. Sonra size yardım edilmez.

وَاتَّبِعُوا اَحْسَنَ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَۙ (٥٥) اَنْ تَقُولَ (نَفْسٌ يَا حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فٖي جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرٖينَۙ (٥٦) اَوْ تَقُولَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰينٖي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقٖينَۙ (٥٧) اَوْ تَقُولَ حٖينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لٖي كَرَّةً فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنٖينَ (٥٨)))بَلٰى قَدْ جَٓاءَتْكَ اٰيَاتٖي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرٖينَ (٥٩

55-59. Ansızın ve hiç farkına varmadığınız bir sırada azap gelmeden önce, Rabbinizden size nâzil olanların en güzeline (Kur’ân‘a) tâbi olun.* Yoksa mahşer günü kişi, ″Allah’a karşı işlediğim kusurlardan dolayı eyvah bana! Gerçekten ben (Allah’ın dîniyle) alay edenlerdendim″ der.* Yahut ″Allah bana hidâyet etseydi, elbette ben de takvâ sahiplerinden olurdum″ der.* Yahut azâbı gördüğünde, ″Keşke benim için dünyâya bir daha dönüş olsaydı da muhsinlerden olsaydım″ der.* Allah’u Teâlâ şöyle buyurur: ″Bilakis sana âyetlerim geldi. Sen onları yalanladın, kibirlendin ve inkârcılardan oldun.″

İzah: Cehennemde azap gören kimsenin pişmanlığı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ أَحَدٌ النَّارَ إِلَّا أُرِيَ مَقْعَدَهُ مِنْ الْجَنَّةِ لَوْ أَحْسَنَ لِيَكُونَ عَلَيْهِ حَسْرَةً وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِلَّا أُرِيَ مَقْعَدَهُ (مِنْ النَّارِ لَوْ أَسَاءَ لِيَزْدَادَ شُكْرًا (حم عن ابى هريرة

″Bir kimse Cehenneme girdiği zaman, ona bir hasret olması için Cennetten en güzel bir yer ona gösterilir. Bir kimse de Cennete girdiği zaman, onun şükrünü artırmak için Cehennemden en kötü bir yer ona gösterilir.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10557.

))وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرَى الَّذٖينَ كَذَبُوا عَلَى اللّٰهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌۜ اَلَيْسَ فٖي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرٖينَ (٦٠ (

60. Ey Resûlüm! Mahşer günü, Allah’a iftirada bulunanların (O’na ortak koşanların) yüzlerini kararmış görürsün. Kibirlenenler için Cehennemde yer mi yok?

İzah: Kibirlenenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ (حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ (م عن ابن مسعود

″Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez.″ Orada bulunan

adamın biri: ″Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister″ deyince, buyurdu ki: ″Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk’a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُوَرِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمْ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَيُسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُولَسَ تَعْلُوهُمْ نَارُ الأَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِينَةَ الْخَبَالِ (ت عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده)

″Kibirlenenler, mahşer gününde adam sûretinde tanecikler kadar küçük olarak haşredilecekler. Horluk her taraftan kendilerini kaplayacak, Cehennemde adına bûles denilen bir hapishaneye sürülecekler, üzerlerinde ateşlerin ateşi yükselecek ve kendilerine Cehennemliklerin sıkılan suyundan, kan ve irin çamurundan içirilecektir.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 39 (147).

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6390.

(وَيُنَجِّي اللّٰهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْۘ لَا يَمَسُّهُمُ السُّٓوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٦١)

61. Allah’u Teâlâ, takvâ sahiplerini başarıları sayesinde kurtuluşa erdirir. Onlara kötülük dokunmaz ve onlar mahzun da olmazlar.

(اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍۘ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكٖيلٌ (٦٢) لَهُ مَقَالٖيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ۟ (٦٣)

62-63. Allah’u Teâlâ, her şeyin yaratıcısıdır. O, her şeye vekildir (her şey O’nun tasarrufunda ve himâyesindedir)* Göklerin ve yerin anahtarları O’nundur. Allah’ın âyetlerini inkâr edenlerler var ya, işte onlar, hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

İzah: Sûre-i Zümer, Âyet 63 hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hz. Osman b. Afvan, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Sûre-i Zümer,

Âyet 63’te ki: ″Göklerin ve yerin anahtarları O’nundur″ buyruğunun tefsirinin ne olduğunu sormuş, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَا سَأَلَنِي عَنْهَا أَحَد لَا إِلَه إِلَّا اللّٰه وَاللّٰه أَكْبَر وَسُبْحَان اللّٰه وَبِحَمْدِهِ أَسْتَغْفِرُ اللّٰه وَلَا حَوْل وَلَا قُوَّة إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيّ الْعَظِيم هُوَ الْأَوَّل وَالْآخِر وَالظَّاهِر وَالْبَاطِن يُحْيِي وَيُمِيت بِيَدِهِ الْخَيْر وَهُوَ عَلَى كُلّ شَيْء قَدِير
(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عمر))

″Buna dair kimse bana soru sormadı. Bu, Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur. Allah en büyüktür, O’na hamd ederim ve Allah, noksan sıfatlardan uzaktır. Allah’tan günahlarımın bağışlanmasını dilerim. Çok yüce ve çok büyük olan Allah’ın yardımı olmadıkça, hiçbir şeye güç yetirilemez. O ilktir, sondur, en üstün olandır, gizli olandır, diriltir, öldürür, hayır yalnız O’nun elindedir, O her şeye kâdirdir″ demektir.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 275.

(قُلْ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَأْمُرُونّ۪ٓي اَعْبُدُ اَيُّهَا الْجَاهِلُونَ (٦٤) وَلَقَدْ اُو۫حِيَ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكَۚ لَئِنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ (٦٥) بَلِ اللّٰهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ (٦٦))

64-66. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey câhiller! Benim, Allah’tan başkasına ibâdet etmemi mi teklif ediyorsunuz?* Ey Habîbim! Şüphesiz ki, sana ve senden önceki Peygamberlere şöyle vahyedildi: ″Yemin olsun ki, eğer Allah’a ortak koşarsan, elbette amelin bâtıl olur ve elbette hüsrâna uğrayanlardan olursun.″* Bilakis sen, yalnız Allah’a ibâdet et ve şükredenlerden ol.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

- Mekke müşrikleri, bilgisizliklerinden, Resûlullah (Sallalâhu aleyhi vesellem)’e kendi ilâhlarına ibâdet etmeye çağırdılar ve dediler ki: ″Sen bizim ilâhlarımıza ibadet edersen, biz de seninle birlikte senin ilâhına ibâdet ederiz.″ İşte bunun üzerine Sûre-i Zümer, Âyet 64-66 nâzil olmuştur.

(وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ۗ وَالْاَرْضُ جَم۪يعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَم۪ينِه۪ۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٦٧) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اللّٰهُۜ ثُمَّ نُفِخَ ف۪يهِ اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ (٦٨))

67-68. O kâfirler, Allah’ın kudret ve azametini hakkıyla takdir etmediler. Kıyâmet günü bütün arz, Allah’ın kabzasındadır. Gökler de sağ eliyle dürülür.

Allah’u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.* Sûr’a üflenir, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi ölür. Ancak Allah’u Teâlâ’nın diledikleri (şehitler) müstesnâ. Sonra Sûr’a bir daha üflenir, hemen cümlesi kalkıp bakışırlar.

İzah: Sûre-i Zümer, Âyet 67 ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(جَاءَ يَهُودِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ وَالْأَرَضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ وَالْجِبَالَ عَلَى إِصْبَعٍ وَالْخَلَائِقَ عَلَى إِصْبَعٍ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ قَالَ فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ قَالَ {وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ} (ت عن عبد اللّٰه

Bir Yahudi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelip şöyle dedi: Yâ Muhammed! Allah gökleri bir parmak üzerinde, dağları bir parmak üzerinde, yerleri bir parmağının üzerinde ve diğer bütün yaratılanları da bir parmak üzerinde tutar, sonra da, ″Melik Benim″ der. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, azı dişleri görülünceye kadar güldü, sonra, ″O kâfirler, Allah’ın kudret ve azametini hakkıyla takdir etmediler…″ diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 67’yi okudu.[1]

Yine âyette geçtiği üzere gökler, yer ve her şey Allah’ın mülk ve tasarrufundadır. ″Kıyâmet günü bütün arz, Allah’ın kabzasındadır″ buyruğu; on sekiz bin âlem ve bütün yıldızların mülk ve tasarrufu Allah’ın avucunun içindedir. ″Gökler de sağ eliyle dürülür″ buyruğu da, bütün gök âlemlerindeki meleklerdir. Bunlarda Allah’ın sağ eliyle dürülür. Hâsılı kıyâmet koptuğunda Allah’u Teâlâ bunların hepsini kudretiyle dürüp yok eder ve bir tek kendi kalır, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَقْبِضُ اللّٰهُ الْأَرْضَ وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ (خ م عن ابى هريرة

″Allah’u Teâlâ kıyâmet gününde arzı kabzasına (avucunun içine) alır, semâyı da sağ eliyle dürer. Sonra da, ″Melik Benim, yeryüzünün melikleri nerede?″ diye buyurur.[2]

Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, kıyâmet koptuğunda Allah’u Teâlâ’nın, ölmeyeceklerini dilediği kimseler hakkında da Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmuştur:

فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنِ اسْتَثْنَى اللّٰهُ حِينَ يَقُولَ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الأَرْضِ إِلا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ؟ قَالَ أُولَئِكَ الشُّهَدَاءُ، هُمْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ، وَقَاهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَأَمَّنَهُمْ مِنْ عِقَابِهِ وَإِنَّمَا يَصَلُ الْفَزَعُ إِلَى الأَحْيَاءِ، وَهُوَ عَذَابُ اللّٰهِ يَبْعَثُهُ عَلَى شِرَارِ خَلْقِهِ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

″Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87’deki: ″Sûr’a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah’u Teâlâ’nın diledikleri müstesnâ…″ buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızıklanmaktadırlar. Allah’u Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah’u Teâlâ’nın yarattıklarının kötüleri üzerine göndereceği bir azaptır.″[3]

İşte Sûre-i Zümer, Âyet 68’de de aynı hâdise anlatıldığından, kâfirler üzerine kıyâmet koparken Allah’u Teâlâ’nın istisnâ ettiği kişilerin, Allah yolunda ölen şehitler olduğu beyan edilmiştir.[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 40.

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 43; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 1.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 287. Bu Hadis-i Şerif’in geniş metni için Sûre-i En’âm, Âyet 71-73’ün izahına bakınız.

[4] Allah yolunda ölenlerin diri olduklarına dair geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96’ya bakınız.

(وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٦٩) وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ (٧٠))

69-70. O gün arz, Rabbinin nûruyla aydınlanır. Amel defterleri hesap meydanına konulur. Peygamberler ve şâhitler getirilir. Allah’ın kulları arasında hak ile hükmolunur. Hiç kimseye haksızlık edilmez.* Herkese (iyi veya kötü) amelinin karşılığı tam olarak verilir. Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını en iyi bilendir.

(وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتّٰى اِذَا جَاؤُهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ (٧١) قِيلَ ادْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ (٧٢))

71-72. Kâfirler, bölük bölük Cehenneme sevk edilirler. Onlar Cehenneme geldikleri vakit, kapıları açılır. Cehennem zebânileri onlara: ″Size Rabbinizin âyetlerini okuyan ve bugüne yetişeceğiniz hakkında korkutan Resuller gelmedi mi?″ derler. Onlar da: ″Evet geldi″ derler. Fakat Allah'ın azap vaadi kafirler üzerine hak oldu.* Onlara: ″Girin Cehennemin kapılarından, orada ebedî kalmak üzere! Kibirlenenlerin yeri olan Cehennem ne kötüdür″ denir.

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًاۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫هَا وَفُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ (٧٣) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَٓاءُۚ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ (٧٤)

73-74. Rablerinden korkanlar da bölük bölük Cennete sevk edilirler. Oraya geldikleri vakit, Cennetin kapıları açılır. Cennetin bekçileri de onlara: ″Size selâm olsun! Mâsiyetlerden temizlendiniz. Artık ebedî olarak Cennete girin″ derler.* Onlar da: ″Vaadinde sâdık olup burasını bize vâris kılarak ihsanda bulunan Allah'a hamd olsun! Her birimiz, Cennetten her istediğimiz yerde otururuz. Güzel amellerde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş″ derler.

İzah: Cennetin kapıları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ مِنْ مَالِهِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ دُعِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَلِلْجَنَّةِ أَبْوَابٌ فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرَّيَّانِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَاللّٰهِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا عَلَى أَحَدٍ مِنْ ضَرُورَةٍ مِنْ أَيِّهَا دُعِيَ فَهَلْ يُدْعَى مِنْهَا كُلِّهَا أَحَدٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ نَعَمْ وَإِنِّي أَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ (حم عن ابى هريرة)

″Malından her kim Allah yolunda bir çift harcarsa, Cennetin kapılarından çağırılır. Cennetin kapıları vardır; namaz ehli namaz kapısından, sadaka ehli sadaka kapısından, cihat ehli cihat kapısından, oruçlular ise Reyyan kapısından çağrılırlar.″ Hz. Ebû Bekir: ″Yâ Resûlallah! Bir kimse hangi kapıdan çağırılmışsa, oradan girmek zorunda mıdır? Bütün bu kapıların hepsinden çağrılacak bir kimse var mıdır?″ diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, senin onlardan olacağını umarım″ buyurdu.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فِي الْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابٍ، بَابٌ مِنْهَا يُسَمَّى الرَّيَّانَ، لَا يُدْخُلُهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ (طب عن سهل بن سعد

″Cennette sekiz kapı vardır. Onlardan bir kapı da, Reyyan diye isimlendirilir ki, o kapıdan oruç tutanlar girer.″[2]

Cennet kapılarının mesâfesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ فِي الْجَنَّة لَمَسِيرَة أَرْبَعِينَ سَنَة (حم ع عن ابى سعيد)

″Cennet kapılarının iki kanadı arası, kırk senelik yoldur.″[3]

Hesaba çekilmeden Cennete girecekler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي زُمْرَةٌ هُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا تُضِيءُ وُجُوهُهُمْ إِضَاءَةَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ الأَسَدِيُّ يَرْفَعُ نَمِرَةً عَلَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ قَالَ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ مِنْ الأَنْصَارِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فَقَالَ سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ (خ عن ابى هريرة)

″Cennete ümmetimden yetmiş bin kişilik bir zümre hesapsız olarak girecek; onların yüzleri, parlaklıkta ayın on dördüncü gecesindeki ayın parlaklığı gibidir.″ Ukkâşe b. Mahsen kalkıp, ″Yâ Resûlallah! Allah’a duâ et de beni onlardan kılsın ″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Allah’ım! Ukkâşe’yi onlardan kıl″ diye duâ buyurdu. Sonra Ensârdan birisi kalkıp, ″Yâ Resûlallah! Allah’ın beni onlardan kılması için duâ buyur″ dedi de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ukkâşe bu hususta senden önce davrandı″ buyurdu.[4]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7313

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5663.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10809; Kenz’ul-Ummal, Hadis No. 39233.

[4] Sahih-i Buhârî, Rikâk 48.

(وَتَرَى الْمَلَٰئِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٧٥))

75. Meleklerin, Arş’ın etrafını kuşatmış oldukları halde Rablerini hamd ile tesbih

ederek döndüklerini görürsün. Artık kulların arasında adâletle hüküm verilmiş ve ″Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun!″ denilmiştir.

İzah: Allah'ın Arş'ının büyüklüğü hesap edilemez. Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere melekler, bir saniye boş kalmadan Allah'u Teâlâ'yı hamd ve tesbih ile zikrederek dönerler. Bunlar, Beyt'ül-Mâmur etrafında devr edip Allah'u Teâlâ'yı zikrederler.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yedinci kat semâya yükseltildiğinde, Beyt'ül Mâmur ile ilgili olarak şöyle anlatmıştır:

فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ (م عن انس)

″Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile, arkasını Beyt'ül-Mâmur'a dayamış olarak karşılaştım. Beyt'ül Mâmur'u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler…″[1]

Beyt'ül-Mâmur: Aynı Kâbe gibi meleklerin tavaf yaparak ibâdet, zikir, tesbih ettikleri yer olup, yeryüzündeki Kâbe'nin tam üzerine denk gelen yedinci kat semâdadır.

Beyt'ül-Mâmur'un altında aynı hizada yeryüzündeki insanlar da, devamlı melekler gibi Kâbe'yi devredip dönerler, zikrederler; aşkla, şevkle tekbir, tahlil, tevhid ederler. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّمَا جُعِلَ الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَرَمْيُ الْجِمَارِ لِإِقَامَةِ ذِكْرِ اللّٰهِ لَا لِغَيْرِهِ (حم د ت ك هب عن عائشة)

″Beytullah'ı tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa'y etmek ve şeytanı taşlamak, zikrullahı ikâme etmek (öğretmek) içindir. Başka bir şey için değildir.″[2]

İşte cihanda canlı cansız, göklerde ve yerde olan bütün mahlûkat, devran ederek Allah'ı zikretmektedirler. Bir saniye zikrullahtan gâfil değildirler.

Sûre-i İsrâ, Âyet 44'te de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar, Allah'ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin...″

Güneş, ay, yıldızlar, bütün dünyâ devranda, harekettedir. Cümlesi aşkla Allah'ı zikir ile coşarak uyumazlar da, O'nu zikrederler. İnsanlar Kâbe'yi tavaf ederler, nice türlü zikir ederler. Evvelki ümmetlerde, mescitlerden başka yerlerde ibâdet etmek câiz değildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hürmetine Allah'u Teâlâ bize yeryüzünü mescit eyledi.[3] Bu sebeple bütün Mü'minler, yeryüzünün her yerinde Allah'a ibâdet ederek, O'nu zikredip tesbih ederler, namaz kılarlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, Îman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salat 194.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 51; Sünen-i Tirmizî, Hac 63; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23215; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1392.

[3] Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 150 ve izahına bakınız.

40-MÜ’MİN SÛRESİ

Bu sûre 85 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Âl-i Firavun’un arasında olan Mü’min bir zâtın, Firavun’u ikaza çalışması ve Mü’minlerin üstün özelliklerinden bahsedildiği için, ″Mü’min Sûresi″ diye isimlendirilmiştir. Yine bu sûrenin 3. âyetinde, Allah’u Teâlâ’nın ″Gâfir″ yani ″Günahları bağışlayan″ olduğu beyan edildiği için ″Gâfir Sûresi″ diye de isimlendirilmiştir. Ayrıca bu sûre ile bunu tâkip eden altı sûre de ″Hâ, Mîm″ harfleriyle başladıkları için ″Hâmîm″ ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْحَوَامِيم دِيبَاج الْقُرْآن (أبو الشيخ في الثواب عن انس

″Hâmîm’ler, Kur’ân-ı Kerîm’in dîbâcıdır (ziynetidir).″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه أَعْطَانِي السَّبْع الطِّوَال مَكَان التَّوْرَاة وَأَعْطَانِي الْمِئِينَ مَكَان الْإِنْجِيل وَأَعْطَانِي الطَّوَاسِين مَكَان الزَّبُور وَفَضَّلَنِي بِالْحَوَامِيمِ وَالْمُفَصَّل مَا قَرَأَهُنَّ نَبِيّ قَبْلِي (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن البراء بن عازب)

″Allah’u Teâlâ es-Seb’ut-Tivâli (yedi uzun sûreyi)[2] Tevrat’ın yerine, el-Miûn’u (âyet sayısı yüzden fazla olan sureleri) İncil’in yerine, et-Tavâsin’i (Tâ, Sîn ile başlayan sûreleri)[3] Zebur’un yerine vermiş ve beni Havâmim (Hâ, Mîm ile başlayan sûreler)[4] ve el-Mufassal (kısa) sûreler ile üstün kılmıştır. Benden önce bunları hiçbir Peygamber okumuş değildir.″[5]

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2621.

[2] Bu yedi sûre: Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En’âm, A’râf ve arası Besmele ile ayrılmadığı için ikisi bir sûre görülen Enfâl ile Tevbe Sûreleri’nden oluşmaktadır.

[3] Şuarâ ve Kasas; Tâ,Sîn,Mîm diye, Neml de Tâ, Sîn diye başlamaktadır.

[4] Hâ, Mîm ile başlayan sûreler: Mü'min, Fussilet, Şûra, Zuhruf, Duhan, Câsiye ve Ahkaf Sûreleri'dir.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 87; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, hadis No: 7929.

حٰمٓ (١) تَنْز۪يلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْعَل۪يمِۙ (٢) غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَد۪يدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ اِلَيْهِ الْمَص۪يرُ (٣)

1-3. Hâ, Mîm.* Bu kitap (Kur'ân), her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah tarafından indirilmiştir.* Günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azâbı şiddetli olan, lütuf ve kerem sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir ki, O'ndan başka ilah yoktur. Dönüş ancak O'nadır.

İzah: Bu âyetler hakkında Hz. Ömer Radiyallâhu anhu ile ilgili, şöyle bir hâdise anlatılmıştır:

أَنَّهُ افْتَقَدَ رَجُلًا ذَا بَأْسٍ شَدِيدٍ مِنْأَهْلِالشَّامِفَقِيلَ لَهُ: تَتَابَعَ فِي هَذَا الشَّرَابِ فَقَالَعُمَرُلِكَاتِبِهِ: اكْتُبْ مِنْعُمَرَ إِلَى فُلَانٍ سَلَامٌ عَلَيْكَ وَأَنَا أَحْمَدُ اللّٰهَ إِلَيْكَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِحم تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُثُمَّ خَتَمَ الْكِتَابَ وَقَالَ لِرَسُولِهِ: لَا تَدْفَعْهُ إِلَيْهِ حَتَّى تَجِدَهُ صَاحِيًا ، ثُمَّ أَمَرَ مَنْ عِنْدَهُ بِالدُّعَاءِ لَهُ بِالتَّوْبَةِ... (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عمر)

Hz. Ömer, bir gün Şam ehlinden oldukça güçlü bir adamı araştırıp sordu. Ona: "Bu adam içkiyi artık bırakmaz oldu" dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, kâtibine şöyle dedi:

- Yaz, Ömer'den filana; selâm sana. Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn. Bismillâhirrahmânirrahîm. "Hâ, Mîm.* Bu kitap (Kur'ân), her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah tarafından indirilmiştir.* Günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azâbı şiddetli olan, lütuf ve kerem sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir ki, O'ndan başka ilah yoktur. Dönüş ancak O'nadır."[1] Sonra mektubu mühürleyip, elçisine: "Bu mektubu, adamı ayık bulacağın vakitte ona ver" dedi. Sonra yanında bulunanlara, o şahsın tevbe etmesi için duâ etmelerini söyledi.

Mektup bu şahısa ulaşınca, o kişi mektubu okuyup, "Allah'u Teâlâ, bana günahlarımı bağışlayacağını vaad ediyor, cezâsından da sakındırıyor" demeye başladı. Bu sözleri tekrar edip durdu. Sonra ağladı, sonra da günahından en güzel

bir şekilde el çekti ve güzel bir şekilde tevbe etti. Adamın bu durumu Hz. Ömer’e ulaşınca, şöyle buyurdu: ″Sizden herhangi birinizin ayağının bir defa kaydığını görecek olursanız, işte böyle yapın. Onu doğrultmaya çalışın ve Allah’a onun tevbesini kabul etmesi için duâ edin. Onun aleyhine şeytanın yardımcıları olmayın.″[2]

[1] Sûre-i Mü’min, Âyet 1-3.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 291.

( )مَا يُجَادِلُ فٖي اٰيَاتِ اللّٰهِ اِلَّا الَّذٖينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ (٤ (

4. Allah’ın âyetleri hakkında kâfirlerden başkası mücâdelede bulunmaz. Ey Resûlüm! O kâfirlerin ülke ülke dolaşarak saadet üzere olmaları seni aldatmasın!

(كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْاَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْۖ وَهَمَّتْ كُلُّ اُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْۚ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ (٥ ( )

5. Onlardan önce Nûh kavmi ve bunlardan sonra gelen taifeler de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Her ümmet Peygamberlerine eziyete kalkıştılar ve hakkı bâtılla yok etmek için mücâdele ettiler. Ben de onları yakalayıverdim (helâk ettim). Bak, azâbım nasıl oldu?

İzah: Hakkı yok etmek isteyenlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَعَانَ بِبَاطِلٍ لِيُدْحِضَ بِبَاطِلِهِ حَقًّا، فَقَدْ بَرِئَ مِنْ ذِمَّةِ اللّٰهِ وَذِمَّةِ رَسُولِهِ (طب عن ابن عباس

″Bâtıl ile hakkı yok etmek için her kim bâtıla yardımcı olursa, şüphesiz o, Allah’ın ve Resûlünün zimmetinden uzaklaşmıştır.″[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11053.

( )وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذٖينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ اَصْحَابُ النَّارِۘ (٦ (

6. İşte böylece Rabbinin azap vaadi, kâfirler üzerine hak oldu. Şüphesiz ki onlar, Cehennem ehlidirler.

(اَلَّذٖينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهٖ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذٖينَ اٰمَنُواۚ رَبَّنَا وَسِعْتَ

كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (٧) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٨) وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٩)

7-9. Arş'ı taşıyanlar ve onun etrafında bulunan melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na îman ederler ve Mü'minler için bağışlanma dileyerek şöyle derler: ″Ey Rabbimiz! Senin Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. Tevbe edip yoluna tâbi olanları bağışla ve onları Cehennem azâbından koru.* Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden sâlih olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn Cennetlerine dâhil et. Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.* Bir de onları kötülüklerden koru. O gün kimi kötülüklerden korur isen, ona şüphesiz ki rahmet etmiş olursun. İşte büyük kurtuluş budur.″

İzah: Meleklerin, Mü'minler için mağfiret dilemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هَذَا الْأَمْرَ الَّذِى تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرَّكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ وَأَحِبَّ فِى اللّٰهِ وَأَبْغَضْ فِى اللّٰهِ يَا أَبَا رَزِّينَ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ اِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلَ فِيكَ فَصِلْهُ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمِلَ جَسَدَكَ فِى ذَلِكَ فَافْعَلْ. (هب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا وابو حاتم عن ابى رزين)

″Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah'u Teâlâ'dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: ″Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver.″ İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap. ″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَصَلَاتِهِ فِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وَأَتَى الْمَسْجِدَ لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ خَطِيئَةً حَتَّى

يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ وَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِي صَلاَةٍ مَا كَانَتْ تَحْبِسُهُ وَتُصَلِّي يَعْنِي عَلَيْهِ الْمَلاَئِكَةَ مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيهِ (خ عن ابى هريرة)

Kişinin cemaatle kıldığı namazı, evinde çarşıda, pazarda kıldığı namazından, yirmi beş derece daha üstündür.[2] Zîrâ bir kimse güzelce abdest alır, sırf namaz kılmak maksadıyla mescide gelirse, mescide girinceye kadar attığı her adımla onun derecesi yükselir ve günahı bağışlanır. Mescide girince de namaz için oturduğu müddetçe namazda gibi olur. Namaz kıldığı yerde kaldıkça, kimseye eziyet etmediği ve dünyâya ait konuşmadığı takdirde melekler ona:″Allah'ım! Sen ona rahmet et; Allah'ım! Onu bağışla; Allah'ım! Tövbesini kabul et″ diye duâ ederler.[3]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 166/4.

[2] Bir diğer Hadis-i Şerif'te de ″Yirmi yedi derece daha üstündür″ diye geçmektedir (Sahih-i Buhârî, Ezan 30, 31; Sahih-i Müslim, Mesâcid 42 (249), Sünen-i Nesâî, İmâmet 42.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 28; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 49.

(اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْايمَانِ فَتَكْفُرُونَ (١٠) قَالُوا رَبَّنَا اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلٰى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ (١١) ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُ اِذَا دُعِيَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَاِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ (١٢)

10-12. Kâfirlere mahşer gününde: ″Îmana dâvet olunup inkâr ettiğiniz vakit, hakkınızda meydana gelen Allah'ın buğzu, sizin kendi nefsinize olan buğzunuzdan daha büyüktür″ diye nidâ olunur.* Kâfirler de: ″Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere dirilttin. İşte biz, günahlarımızı itiraf ettik. Ateşten kurtulmak için yol yok mudur?″ derler.* Onlara cevap olarak: ″Bu hâliniz, dünyâda yalnız bir Allah'a dâvet edildiğiniz vakit inkâr etmeniz, O'na ortak koşulduğunda ise tasdik etmeniz sebebiyledir. Artık hüküm, çok yüce ve çok büyük olan Allah'a mahsustur″ denir.

İzah: Sûre-i Mü'min, Âyet 11 hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

فِي قَوْلِهِ: رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ قَالَ هِي مِثْلُ الَّتِي فِي الْبَقَرَةِ كُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ، ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (طب عن ابن مسعود)

″Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere diriltti″ diye geçen Âyet-i Kerîme; ″Allah’u Teâlâ‘yı nasıl inkâr ediyorsunuz? Halbuki siz ölüler idiniz (henüz yok idiniz), sizi O diriltti (size hayat verdi). Sonra (eceliniz geldiğinde) sizi öldürecektir. Sonra tekrar diriltecektir. Sonra da O‘na döndürüleceksiniz″ mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 28’e benzemektedir.[1]

İşte mahşerde onların: ″Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere diriltti″ diye söylemeleri şu anlamdadır:

Birinci ölme ve dirilme; insanoğlu hiç yok iken, Allah’ın onları can vererek yoktan vâr etmesidir. İşte bu şekilde onlar ölü iken dirilmiş oldu. İkinci ölme ve dirilme de; kişinin eceli geldiğinde ölmesi ve kıyâmetten sonra da tekrar diriltilerek Allah’u Teâlâ‘nın huzuruna getirilmesidir. İşte iki defa ölme ve dirilme bu şekilde gerçekleşmiş olur.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 8949; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 7196.

( )هُوَ الَّذٖي يُرٖيكُمْ اٰيَاتِهٖ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ رِزْقًاۜ وَمَا يَتَذَكَّرُ اِلَّا مَنْ يُنٖيبُ (١٣)

13. Size, hak olduğunun delillerini gösteren ve sizin için gökten rızık indiren O’dur. Bunlardan ancak Allah’a yönelen düşünüp ibret alır.

(فَادْعُوا اللّٰهَ مُخْلِصٖينَ لَهُ الدّٖينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (١٤) رَفٖيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِۚ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِۙ (١٥) يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَۚ لَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْهُمْ شَيْءٌۜ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَۜ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (١٦) اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْۜ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَۜ اِنَّ اللّٰهَ سَرٖيعُ الْحِسَابِ ١٧)((

14-17. O halde, Ey Mü’minler! Kâfirler hoşlanmasalar da, siz dîni O’na hâlis kılarak Allah’a ibâdet edin.* Dereceleri yükselten Arş’ın sahibi olan Allah, kavuşma günü olan mahşer gününün dehşetiyle uyarmak için kullarından istediğine emrini ve vahyini indirir.* O gün kabirlerinden çıkarıldıkları gündür. Onlardan hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz. Bugün, ″Mülk kimindir?″ diye nidâ olunur. ″Bir ve her şeye hâkim olan Allah’ındır″ cevabı verilir.* Bugün herkes, ne kazandıysa onun karşılığını görür. Bugün, hiç kimseye haksızlık yoktur. Şüphesiz Allah’u Teâlâ hesapları çabuk görendir.

İzah: Sûre-i Mü’min, Âyet 14 hakkında Abdullah İbn-i Zübeyr Radiyallâhu

anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazların akabinde şöyle derdi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (م عن ابى الزبير)

"Tek ve ortağı olmayan Allah’tan başka ilah yoktur. Mülk ve hamd, O’nundur. O’nun her şeye gücü yeter. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir. Allah’tan başka ilah yoktur. Biz ancak O’na ibâdet ederiz. Nîmet ve lütuf O’nundur. En güzel övgü de O’nundur. Allah’tan başka ilah yoktur. Kâfirler hoş görmeseler de, dinde Allah’a ihlasla ibâdet ederiz."[1]

Mahşerde kimseye haksızlık edilmeyeceğine dair Hadis-i Kudsi’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا ... يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدْ اللّٰهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ (م عن ابى ذر)

"Ey kullarım, Ben zulmü (haksızlığı) zâtıma haram kıldım ve sizin aranızda da onu haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyin... Ey kullarım, işte şunlar amelleriniz, onları sizin için saydım sonra da size onların karşılığını tam olarak verdim. Kim hayır bulursa, Allah’a hamd etsin. Kim de bundan başkasını bulacak olursa, kendinden başkasını ayıplayıp suçlamasın."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (139).

[2] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

(وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِم۪ينَۜ مَا لِلظَّالِم۪ينَ مِنْ حَم۪يمٍ وَلَا شَف۪يعٍ يُطَاعُۜ (١٨)

18. Ey Resûlüm! Onları yaklaşmakta olan gün ile uyar. O zaman, yürekleri gırtlağa dayanmış olarak korku ile dolmuş bulunur. Kâfirler için ne yakın bir dost, ne de itaat olunacak bir şefaatçi vardır.

İzah: Ey Resûlüm! Müşrikleri, yaklaşan kıyâmet günüyle uyar. O gün kötü amelleriyle Allah’ın huzuruna çıktıklarında O’nun elim azâbına müstehak

olacakları hususunda onları korkut. O gün kalpler, Allah'ın cezâlandırması korkusundan yerlerinden oynayıp gırtlaklara dayanır. Kâfirlerin o günde, üzerlerine inen Allah'ın azâbını geri çevirecek dostları ve kendilerine yardım edecek şefaatçileri olmaz, demektir.

(يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ (١٩)

19. Allah'u Teâlâ, gözlerin hâin bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen hususla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللّٰهُمَّ طَهِّرْ قَلْبِي مِنَ النِّفَاقِ وَعَمَلِي مِنَ الرِّيَاءِ وَلِسَانِي مِنَ الْكَذِبِ وَعَيْنِي مِنَ الْخِيَانَةِ فَإِنَّكَ تَعْلَمُ خَائِنَةَ الأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ (الحكيم خط عن أم معبد الخزاعية)

″Allah'ım! Kalbimi nifaktan, amelimi riyâdan, dilimi yalandan, gözümü ihânetten temizle. Sen ki, gözlerin hâin bakışını ve kalplerin gizlediğini bilirsin.″[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, Âyet-i Kerîme'de geçen gözlerin hâinliğine misâl vererek; kişi girmiş olduğu evde veya yanlarından geçmiş olduğu insanların içinde, namahrem olan bir kadına bakar, insanlar kendisine baktığında da gözlerini kapatırsa işte hâin bakış budur, demiştir.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, ″Kalplerin gizlediğini bilir″ buyruğu da; insanlar, halkın dış görünüşüne bakar ve ona göre muâmele eder. Allah'u Teâlâ ise, insanların kalbinin içine bakar ve ona göre muâmele eder, demektir.

Bu hususta Sultan-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُوَرِكُمْ وَاَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ (خ م عن ابو هريرة

″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar.″[2]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3660.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikah 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

( )وَاللّٰهُ يَقْضٖي بِالْحَقِّ وَالَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ (٢٠ (

20. Allah’u Teâlâ, hak ve adâletle hükmeder. Halbuki müşriklerin, Allah’ı bırakıp da ibâdet ettikleri şeyler hiçbir şeye hükmedemezler. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

اَوَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِي (الْاَرْضِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ (٢١) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتٖيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ( )فَكَفَرُوا فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ اِنَّهُ قَوِيٌّ شَدٖيدُ الْعِقَابِ (٢٢

21-22. Müşrikler yeryüzünde gezip, kendilerinden evvelkilerin âkıbetlerinin nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Onlar, kuvvet ve yeryüzündeki eserleri bakımından, kendilerinden çok daha güçlüydüler. Allah’u Teâlâ onları günahları sebebiyle helâk etti. Onları Allah’ın azâbından koruyan kimse bulunmadı.* Bu cezâ, onlara apaçık mûcizeler ile gelen Peygamberleri inkâr etmelerinin gereğidir. Bu yüzden Allah’u Teâlâ onları helâk etti. Şüphesiz O, çok kuvvetlidir ve azâbı çok şiddetlidir.

)وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبٖينٍ (٢٣) اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ (٢٤ ((

23-24. Yemin olsun ki, Mûsâ’yı mûcizelerimizle ve apaçık bir delille gönderdik.* Firavun, Hâmân ve Kârun’a gönderdik de onlar: ″Bu bir sihirbazdır, yalancıdır″ dediler.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm’ın, Firavun, onun baş veziri olan Hâmân ve ayrıca Kârun ile olan mücâdelesi ve bunların nasıl helâk olduklarına dair geniş bilgi için Kasas Sûresi’ne bakınız.

فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا اَبْنَٓاءَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَٓاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرٖينَ اِلَّا (( )فٖي ضَلَالٍ (٢٥

25. Mûsâ, onlara tarafımızdan mûcizeler ile geldiği vakit, ″Mûsâ ile beraber Allah’a îman edenlerin oğullarını öldürün ve kızlarını da sağ bırakın″ dediler. Kâfirlerin hilesi, elbette boşa çıkmağa mahkûmdur.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونٖي اَقْتُلْ مُوسٰى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ اِنّٖي اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دٖينَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِي الْاَرْضِ الْفَسَادَ (( )(٢٦) وَقَالَ مُوسٰى اِنّٖي عُذْتُ بِرَبّٖي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ (٢٧

26-27. Firavun: ″Bırakın beni, Mûsâ’yı öldüreyim! O da beni menetmek için Rabbine duâ etsin. Şüphesiz ben, onun, sizin dîninizi değiştirmesinden veya yeryüzünde (memleketinizde) bir fesat çıkarmasından korkarım″ dedi.* Mûsâ da: ″ Şüphesiz ben, hesap gününe îman etmeyen her kibirliden, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah’a sığınırım″ dedi.

وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ اِيمَانَهُ اَتَقْتُلُونَ رَجُلًا اَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللّٰهُ وَقَدْ جَٓاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ (رَبِّكُمْ وَاِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَاِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذ۪ي يَعِدُكُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ (٢٨) يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِر۪ينَ فِي الْاَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللّٰهِ اِنْ جَٓاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَٓا اُر۪يكُمْ اِلَّا مَٓا اَرٰى وَمَٓا اَهْد۪يكُمْ اِلَّا سَب۪يلَ الرَّشَادِ (٢٩))

28-29. Âl-i Firavun’dan (Firavun kavminden) olup, îmanını gizleyen bir Mü’min kişi de dedi ki: ″Benim Rabbim yalnız Allah’tır, diyen ve iddiasının doğruluğuna dair Rabbinizden açık mûcizeler getiren bu zâtı öldürmeyi mi kastediyorsunuz? Sözünde yalancı ise, yalanının vebâli kendine aittir. Sözünde doğru ise, vaad ettiği şeylerin hepsiyle olmasa bile, bir kısmıyla musîbete uğrarsınız. Allah’u Teâlâ, haddi aşanlara ve yalancı olanlara hidâyet etmez.* Ey kavmim! Bu gün mülk sizindir, yeryüzünde (Mısır’da) gâlipsiniz. Allah’ın azâbı gelirse, bize kim yardım edebilir?″ Firavun: ″Ben ancak uygun gördüğüm görüşü size bildiririm. Ve size ancak doğru yolu gösteririm″ dedi.

İzah: Âyette geçen Âl-i Firavun’dan Mü’min olan kişi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

الصِّدِّيقُونَ حَبِيب النَّجَّار مُؤْمِن آلِ يس وَمُؤْمِن آل فِرْعَوْن الَّذِي قَالَ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُول رَبِّي اللّٰه وَالثَّالِث أَبُو بَكْر الصِّدِّيق وَهُوَ أَفْضَلُهُمْ(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

″Sıddîkler; Yâsîn Sûresi’nde îman eden kişi olduğu belirtilen Habib-i Neccar, benim Rabbim, yalnız Allah’tır, dediği için bir adamı öldürecek misiniz diyen, Âl-i Firavun’dan Mü’min olan kişi ve üçüncüleri de Ebû Bekir es-Sıddîk’tir; bu da onların en faziletlisidir.″[1]

Hz. Ali Kerremallâhuı veche’den nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

Hz. Esmâ’ya: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e müşriklerin verdiğini gördüğün en ağır zarar ne idi?″ diye sorulunca, şöyle cevap vermiştir:

كَانَ الْمُشْرِكُونَ قُعُودًا فِي الْمَسْجِد وَيَتَذَاكَرُونَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَقُول فِي آلِهَتِهِمْ فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ دَخَلَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامُوا إِلَيْهِ بِأَجْمَعِهِمْ وَكَانُوا إِذَا سَأَلُوهُ عَنْ شَيْء صَدَقَهُمْ , فَقَالُوا : أَلَسْت تَقُول كَذَا فِي آلِهَتِنَا قَالَ بَلَى فَتَشَبَّثُوا فِيهِ بِأَجْمَعِهِمْ فَأَتَى الصَّرِيخُ إِلَى أَبِي بَكْر فَقَالَ لَهُ أَدْرِكْ صَاحِبك. فَخَرَجَ مِنْ عِنْدنَا وَإِنَّ لَهُ غَدَائِر فَدَخَلَ الْمَسْجِد وَهُوَ يَقُول وَيْلَكُمْ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُول رَبِّيَ اللّٰه وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبّكُمْ فَلُهُوا عَنْ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَقْبَلُوا عَلَى أَبِي بَكْر فَرَجَعَ إِلَيْنَا أَبُو بَكْر فَجَعَلَ لَا يَمَسّ شَيْئًا مِنْ غَدَائِره إِلَّا جَاءَ مَعَهُ وَهُوَ يَقُول تَبَارَكْت يَا ذَا الْجَلَال وَالْإِكْرَام إِكْرَام إِكْرَام
((نوادر الأصول عن اسماء بنت ابى بكر))

Müşrikler, Kâbe’de oturuyorlar ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, onların ilahları olan putları hakkında neler söylediğini kendi aralarında müzakere ediyorlardı. Onlar bu halde iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bulundukları yere girdi. Hep birlikte onun üzerine kalkıp yürüdüler. Ona bir şey sordukları vakit onlara doğru cevap verirdi. Ona: ″Sen bizim ilahlarımız hakkında şunları, şunları söylemiyor musun?″ dediler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Söylüyorum″ dedi. Hep birlikte üzerine atıldılar. Feryad edip, imdat isteyen kişi, Hz. Ebû Bekir’e gelerek, ″Arkadaşına yetiş″ dedi. Hz. Ebû Bekir yanımızdan çıkıp gitti. O sırada saçının örgüleri de vardı. Kâbe’ye vardı ve onlara: ″Yazıklar olsun sizlere! Benim Rabbim, yalnız Allah’tır, diyen ve iddiasının doğruluğuna dair Rabbinizden mûcizeler getiren bu zâtı öldürmeye mi kastediyorsunuz?″ diyordu. Bu sefer o müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i bırakıp Hz. Ebû Bekir’in üzerine yürüdüler. Hz. Ebû Bekir, bize geri döndüğünde elini hangi saç örgüsüne atsa, mutlaka elinde kaldığını görüyorduk. Bu arada da o: ″Ey celâl ve ikrâm sahibi! Şânın ne yücedir! Ey ikrâm sahibi, ikrâm sahibi, diyordu.[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 306.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 309.

وَقَالَ الَّذِي اٰمَنَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْاَحْزَابِۙ (٣٠) مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذ۪ينَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ وَمَا اللّٰهُ يُر۪يدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ (٣١) وَيَا قَوْمِ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِۙ (٣٢) يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِر۪ينَۚ مَا لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍۚ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (٣٣)

30-33. Mü’min olan kimse dedi ki: ″Ey kavmim! Ben size önceki ümmetlerin cezâ günleri gibi bir günün isâbetinden korkarım!* Nûh kavmi, Ad ve Semud ile onlardan sonraki kavimlerin uğradıkları cezâ gibi bir cezâya uğramanızdan korkarım. Allah’u Teâlâ, kullarına zulmetmek istemez.* Ey kavmim! Hakikaten ben, başınıza gelecek çağrışma gününden (mahşer gününden) korkarım.* Hesap

yerini arkanızda bırakarak Cehenneme sevk olunduğunuz o gün, sizi Allah'ın azâbından koruyacak kimse yoktur. Allah'u Teâlâ'nın dalâlet üzere bıraktığına hidâyet edecek kimse de yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah'ın dalâlet üzere bıraktığı kimseye, hidâyet edecek bir kimse yoktur. Hidâyet ancak Allah'ın elindedir.

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ يَحْمَدُ اللّٰهَ وَيُثْنِي عَلَيْهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ يَقُولُ مَنْ يَهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ إِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ ثُمَّ يَقُولُ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ وَكَانَ إِذَا ذَكَرَ السَّاعَةَ احْمَرَّتْ وَجْنَتَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ كَأَنَّهُ نَذِيرُ جَيْشٍ يَقُولُ صَبَّحَكُمْ مَسَّاكُمْ ثُمَّ قَالَ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِأَهْلِهِ وَمَنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَإِلَيَّ أَوْ عَلَيَّ وَأَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ (ن عن جابر بن عبد اللّٰه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbesinde Allah'a hamd ettikten ve lâyıkı ile senâ ettikten sonra şöyle buyurdu: ″Allah'ın hidâyete erdirdiğini kimse dalâlete düşüremez, dalâlet üzere bıraktığını da kimse hidâyete erdiremez. Sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabıdır. En güzel yol da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en şerlisi de sonradan ihdas edilenlerdir. Her sonradan ihdas edilen bid'attir. Her bid'at dalâlettir. Dalâlet ehli de Cehennemdedir.″ Daha sonra iki parmağını birleştirerek sözlerine şöyle devam ederdi: ″Kıyâmetle ben şöyle gönderildim.″ Kıyâmetten bahsettiği zaman yanakları kızarır, sesi yükselir, şiddeti artardı. Sanki bir orduya, düşmanınız akşama sabaha size baskın yapacak, diye tehlikeyi haber veren komutan gibi davranır ve sözlerine şöyle devam ederdi: ″Ben her Mü'mine kendi nefsinden daha yakınım. Kim bir mal bırakırsa, bu ailesi içindir. Kim bir borç veya bakıma muhtaç yetimler bırakırsa, bu bana aittir ve benim üzerimedir. Mü'minlerin böyle işlerini görmeğe ben daha lâyığım″ buyururdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, İydeyn 22.

وَلَقَدْ جَٓاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فٖي شَكٍّ مِمَّا جَٓاءَكُمْ بِهٖ حَتّٰٓى اِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِهٖ رَسُولًاۜ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌۚ (٣٤) اَلَّذٖينَ يُجَادِلُونَ فٖٓي اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْۜ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ الَّذٖينَ اٰمَنُواۜ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ (٣٥)

34-35. O Mü'min kul sözlerine şöyle devam etti: ″Yemin olsun ki, daha önce

Yusuf da size apaçık mûcizelerle gelmişti. O vakit de onun size getirdikleri hakkında şüphe edip durmuştunuz. Nihâyet Yusuf vefat ettiğinde de, ″Allah’u Teâlâ, bundan sonra aslâ Peygamber göndermez″ demiştiniz. Allah’u Teâlâ, hudûdunu aşanları ve dinde şüphe edenleri işte böyle dalâlette bırakır.* Kendilerine gelmiş bir delil olmadığı halde, Allah’ın âyetleri hakkında mücâdele edenlerin mücâdelesi, Allah ile Mü’minler katında şiddetli buğza sebep olmuştur. Allah’u Teâlâ, her kibirli ve cabbârın kalbini işte böyle mühürler.″

(وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لٖي صَرْحًا لَعَلّٖٓي اَبْلُغُ الْاَسْبَابَۙ (٣٦) اَسْبَابَ السَّمٰوَاتِ فَاَطَّلِعَ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى وَاِنّٖي لَاَظُنُّهُ كَاذِبًاۜ وَكَذٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُٓوءُ عَمَلِهٖ وَصُدَّ عَنِ السَّبٖيلِۜ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ اِلَّا فٖي تَبَابٍ۟ (٣٧))

36-37. Firavun dedi ki: ″Ey Hâmân! Bana yüksek bir bina yap. Belki onunla yollara ulaşırım;* göklerin yollarına. Böylelikle Mûsâ’nın ilahı hakkında bilgi edinirim. Şüphesiz ben, Mûsâ’yı yalancı zannediyorum.″ Firavun’a kötü ameli işte böyle güzel göründü ve doğru yoldan saptırıldı. Firavun’un bu hilesi, hüsrândan başka bir şeye yaramadı.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen Hâmân, Firavun’un baş veziridir.

(وَقَالَ الَّذٖٓي اٰمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ اَهْدِكُمْ سَبٖيلَ الرَّشَادِۚ (٣٨) يَا قَوْمِ اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌۘ وَاِنَّ الْاٰخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ (٣٩) مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَاۚ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فٖيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ (٤٠))

38-40. Mü’min olan kimse dedi ki: ″Ey kavmim! Bana tâbi olun, size doğru yolu göstereyim.* Ey kavmim! Şüphesiz bu dünyâ hayatı, geçici bir menfaatten ibarettir, âhiret ise ebedî olan bir karargâhtır.* Her kim bir kötülük yaparsa, ancak misliyle cezâlanır. Her kim de erkek olsun, kadın olsun Mü’min olduğu halde sâlih amelde bulunursa, işte onlar Cennete girerler ve orada hesapsız rızıklara nâil olurlar.″

(وَيَا قَوْمِ مَا لٖٓي اَدْعُوكُمْ اِلَى النَّجٰوةِ وَتَدْعُونَنٖٓي اِلَى النَّارِۜ (٤١) تَدْعُونَنٖي لِاَكْفُرَ بِاللّٰهِ وَاُشْرِكَ بِهٖ مَا لَيْسَ لٖي بِهٖ عِلْمٌۘ وَاَنَا۬ اَدْعُوكُمْ اِلَى الْعَزٖيزِ الْغَفَّارِ (٤٢) لَا جَرَمَ اَنَّمَا تَدْعُونَنٖٓي اِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْاٰخِرَةِ وَاَنَّ مَرَدَّنَٓا اِلَى اللّٰهِ وَاَنَّ الْمُسْرِفٖينَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ (٤٣) فَسَتَذْكُرُونَ مَٓا اَقُولُ لَكُمْۜ وَاُفَوِّضُ اَمْرٖٓي اِلَى اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بَصٖيرٌ بِالْعِبَادِ (٤٤))

41-44. ″Ey kavmim! Bu ne haldir ki, ben sizi kurtuluşa dâvet ediyorum. Siz ise beni ateşe dâvet ediyorsunuz.* Siz beni, Allah’ı inkara ve bilmediğim bir şeyi

O’na ortak koşmaya dâvet ediyorsunuz. Ben ise sizi her şeye gâlip, çok bağışlayan Allah’a dâvet ediyorum.* Şüphesiz ki sizin beni dâvet ettiğiniz şeyin, dünyâda da, âhirette de insanları çağıracak hiçbir gücü yoktur. Şüphesiz ki, hepimizin dönüşü Allah’adır. Muhakkak ki haddi aşanlar, işte onlar Cehennem ehlidir.* Size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben, işimi Allah’a havâle ediyorum. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir.

İzah: Sûre-i Mü’min, Âyet 43 ile ilgili olarak Alâ İbn-i Ziyad Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

وَكَانَ الْعَلَاءُ بْنُ زِيَادٍ يُذَكِّرُ النَّارَ فَقَالَ رَجُلٌ لِمَ تُقَنِّطُ النَّاسَ قَالَ وَأَنَا أَقْدِرُ أَنْ أُقَنِّطَ النَّاسَ وَاللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ} وَيَقُولُ {وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ} وَلَكِنَّكُمْ تُحِبُّونَ أَنْ تُبَشَّرُوا بِالْجَنَّةِ عَلَى مَسَاوِئِ أَعْمَالِكُمْ وَإِنَّمَا بَعَثَ اللّٰهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُبَشِّرًا بِالْجَنَّةِ لِمَنْ أَطَاعَهُ وَمُنْذِرًا بِالنَّارِ مَنْ عَصَاهُ (خ عن العلاء بن زياد)

Alâ b. Ziyad, insanlara Cehennemi hatırlatırdı. Bunun üzerine adamın biri: ″İnsanları neden ümitsizliğe sevk ediyorsun?″ diye çıkıştı. Alâ b. Ziyad şöyle karşılık verdi:

- Allah’u Teâlâ, Sûre-i Zümer, Âyet 53’te: Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.″ Ve Sûre-i Mü’min, Âyet 43’te: ″Muhakkak ki haddi aşanlar, işte onlar Cehennem ehlidir″ diye buyururken, ben nasıl olurda insanları ümitsizliğe sevk edebilirim? Oysa siz kötü amellerinize karşılık yine de Cennetle müjdelenmeyi pek seviyorsunuz. Halbuki Allah’u Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem‘i, kendisine itaat edenleri Cennetle müjdeleyici, kendisine isyan edenleri de Cehennemle korkutucu olarak göndermiştir.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mü’min 34; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7197.

فَوَقٰيهُ اللّٰهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوٓءُ الْعَذَابِۚ (٤٥) اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّاۚ (وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ (٤٦)

45-46. Nihâyet Allah’u Teâlâ, o zâtı, onların hilelerinin kötülüklerinden korudu. Âl-i Firavun’u (Firavun ve adamlarını) da şiddetli azap kuşatıverdi.* Sabah akşam, Cehennem ateşine arz olunurlar. Kıyâmet koptuğu gün de meleklere:

″Âl-i Firavun’u en şiddetli azaba girdirin″ denilir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Sabah akşam, Cehennem ateşine arz olunurlar″ diye buyrulmaktadır. Bu hususu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle açıklamıştır:

إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ فَيُقَالُ هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م ابن عمر)

Sizden bir kimse öldüğü zaman, sabah akşam ona makâmı arzedilir. Cennet ehlinden ise Cennetteki, Cehennem ehlinden ise Cehennemdeki yeri gösterilir ve ″Burası senin yerindir. Allah’u Teâlâ mahşer günü seni oraya gönderecek″ denir. [1]

Mü’minlerin, mahşer günü kabirlerinden ilk kalktıklarında Cennetle müjdeleneceklerine dair Sûre-i Enbiyâ, Âyet 103’te de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Onlar, (dirilme için Sûr’un üflenmesinden oluşan) en büyük korkudan mahzun olmazlar. Melekler de onları, ″Bugün size vaad olunan mükâfat günüdür″ diyerek karşılarlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 87; Sahih-i Müslim, Cennet 17 (66).

(وَاِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفٰۤؤُا لِلَّذٖينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصٖيبًا مِنَ النَّارِ (٤٧) قَالَ الَّذٖينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا كُلٌّ فٖيهَٓا اِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ (٤٨))

47-48. Ey Resûlüm! Onların, Cehennem ateşinde birbirleriyle husumetleştikleri vakti zikret. Zayıf olanlar, büyüklük taslayanlara (önderlerine): ″Biz size tâbi idik. Bu azâbın bir kısmını bizden defetmez misiniz?″ derler.* Büyüklük taslayanlar da: ″Hepimiz azap içindeyiz. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, kulları arasında hükmünü verdi″ derler.

(وَقَالَ الَّذٖينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ (٤٩) قَالُوا اَوَلَمْ تَكُ تَأْتٖيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلٰى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعٰۤؤُا الْكَافِرٖينَ اِلَّا فٖي ضَلَالٍ (٥٠))

49-50. Ateşte olanlar, Cehennemin bekçilerine: ″Rabbinize duâ edin, bir gün bizden azâbı hafifletsin″ derler.* Cehennemin bekçileri de onlara: ″Size Resulleriniz apaçık delillerle gelmedi mi?″ derler. Onlar: ″Evet geldi″ derler.

Cehennem bekçileri de: ″O halde siz duâ edin″ derler. Kâfirlerin duâsı ise hep boşunadır.

İzah: Bu âyetler hakkında Ebu’d-Derdâ Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmaktadır:

يُلْقَى عَلَى أَهْلِ النَّارِ الْجُوعُ فَيَعْدِلُ مَا هُمْ فِيهِ مِنْ الْعَذَابِ فَيَسْتَغِيثُونَ فَيُغَاثُونَ بِطَعَامٍ مِنْ ضَرِيعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ فَيَسْتَغِيثُونَ بِالطَّعَامِ فَيُغَاثُونَ بِطَعَامٍ ذِي غُصَّةٍ فَيَذْكُرُونَ أَنَّهُمْ كَانُوا يُجِيزُونَ الْغَصَصَ فِي الدُّنْيَا بِالشَّرَابِ فَيَسْتَغِيثُونَ بِالشَّرَابِ فَيُرْفَعُ إِلَيْهِمْ الْحَمِيمُ بِكَلَالِيبِ الْحَدِيدِ فَإِذَا دَنَتْ مِنْ وُجُوهِهِمْ شَوَتْ وُجُوهَهُمْ فَإِذَا دَخَلَتْ بُطُونَهُمْ قَطَّعَتْ مَا فِي بُطُونِهِمْ فَيَقُولُونَ ادْعُوا خَزَنَةَ جَهَنَّمَ فَيَقُولُونَ أَلَمْ {تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ} ... (ت ابى الدرداء)

Cehennemlikler üzerine açlık salınır, öyle ki bu açlıkları, içinde bulundukları azaba denk gelir. Bu açlıktan kurtarılmak için imdat isterler, bu sefer onlara ne semirten, ne de açlığa karşı bir faydası olan darî[1] denilen yiyecek verilir. Onu yerler, fakat onlara hiçbir faydası olmaz. Yine imdat dilerler, bu sefer onlara boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek verilir. Bu yiyecek, boğazlarına tıkanıp kalır. Dünyâda iken boğazlarına tıkanan lokmaları su ile aşağı doğru indirdiklerini hatırlarlar. Bu sefer imdat isteyerek kendilerine içecek bir şeyin verilmesini dilerler. Onlara kaynar su getirilir. Bu kaynar su yüzlerine yaklaştırıldığı zaman, yüzlerini yakıverir. Karınlarına ulaştı mı bağırsaklarını ve karınlarında bulunan ne varsa her şeyi paramparça eder. Bu sefer meleklerden yardım isterler ve ″Rabbinize duâ edin, bir gün bizden azâbı hafifletsin″ derler.* Cehennemin bekçileri de onlara: ″Size Resulleriniz apaçık delillerle gelmedi mi?″ derler. Onlar: ″Evet geldi″ derler. Cehennem bekçileri de: ″O halde siz duâ edin″ derler. Kâfirlerin duâsı ise hep boşunadır. (Sûre-i Mü’min, Âyet 49-50)[2]

[1] Acı ve dikenli kuru ot anlamına gelen ″Darî″ hakkında geniş bilgi için Sûre-i Gâşiye, Âyet 1-7 ve izahına bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 5.

اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْاَشْهَادُۙ (٥١) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمٖينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُٓوءُ الدَّارِ (٥٢)

51-52. Şüphesiz Biz, Resullerimiz ile Mü’minlere, dünyâ hayatında ve şâhitlerin hazır bulunacağı mahşer gününde elbette yardım ederiz.* O gün zâlimlere mâzeretleri fayda vermez. Lânet onlaradır, yurdun kötüsü (Cehennem) de

onlaradır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, Resullere ve Mü’minlere dünyâda iken de yardım ettiğinden bahsetmektedir. Bu da kâfirlere karşı, Mü’minleri Allah’u Teâlâ’nın koruması ve onlara yardım etmesidir. Meselâ: Nûh Aleyhisselâm‘ın ve ona îman edenlerin tufandan kurtulması, Mûsâ Aleyhisselâm‘ın ve ona îman edenlerin Firavun’dan kurtulması ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in birçok savaşta; düşman orduları kendilerinden kat kat fazla olmasına rağmen, Allah’u Teâlâ’nın melekleri göndererek yardım etmesi ile gâlip gelmesi gibi.[1]

Âyet-i Kerîme‘de Allah’u Teâlâ, mahşerde olacak olan şâhitlerden de bahsetmektedir. Bu hususta Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُدْعَى أُمَّةُ مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عِلْمُكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَّغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (ه عن ابى سعيد)

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: ″Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?″ diye sorulur. O da, ″Evet ″ der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, ″Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?″ denilir. Onlar: ″Hayır″ derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: ″Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?″ denilir. O da, ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti″ der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmeti çağrılır ve onlara: ″Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?″ diye sorulur. Onlar da, ″Evet″ derler. Sonra Allah’u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetine: ″Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?″ der. Onlar da, ″Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik″ derler. İşte bu açıklama Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143’te: ″Ey Mü’minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″ diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[2]

Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ’nın, âhirette Peygamberlere ve Mü’minlere

yardım edeceği de anlatılmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُدْخِلُهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ فَقِيلَ وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي رَبِّي بِرَحْمَةٍ (خ م عن ابى هريرة)

"Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez." "Sen de mi Yâ Resûlallah?" denilince, buyurdu ki: "Evet, ben de Rabbimin rahmetiyle girerim. Ancak Allah beni rahmetine daldırmıştır."[3]

Ayrıca mahşerde Allah'u Teâlâ'nın, şefaat etmeleri için izin verecekleri Peygamberlerin, evliyâların, şehitlerin ve bunlar gibi zâtların şefaat ederek günahkâr Müslümanları kurtarmaları da yine Allah'u Teâlâ'nın, Mü'minlere rahmetinin bir neticesi olan yardımıdır.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أُتِيَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بِلَحْمٍ فَرُفِعَ اِلَيْهِ الذِّرَاعُ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَنَهَسَ مِنْهَا نَهْسَةً فَقَالَ أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهَلْ تَدْرُونَ بِمَ ذَاكَ يَجْمَعُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِى صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَيُسْمِعُهُمْ الدَّاعِى وَيَنْفُذُهُمْ الْبَصَرُ وَتَدْنُو الشَّمْسُ فَيَبْلُغُ النَّاسَ مِنْ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يُطِيقُونَ وَمَا لَا يَحْتَمِلُونَ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ اِلَى رَبِّكُمْ ... الى آخر (خ م ت عن ابى هريرة)

Biz, bir dâvette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Ona sofrada hayvanın ön budundan bir parça ikram edildi. Etin bu kısmı onun hoşuna giderdi. Ondan bir parça ısırdı ve şöyle buyurdu:

- Ben, mahşer günü bütün insanların Efendisiyim! Bunun nedeni nedir biliyor musunuz? Çünkü Allah'u Teâlâ o gün, öncekileri ve sonrakileri tek bir düzlükte toplar. Öyle düz bir alan ki, orada bir çağırıcı seslenince herkese duyurur ve bakan bir kişi mahşer halkının hepsini görür. Güneş onlara öyle bir yaklaşacak ki, sıkıntı ve üzüntüleri insanların tahammül edemeyecekleri ve tâkat getiremeyecekleri dereceye ulaşır. Öyle ki insanlar: "İçinde bulunduğumuz şu hâli görmüyor musunuz, sizlere şefaat edecek birini görmüyor musunuz? Rabbinizden, yol gösterecek bir şefaatçi bulmak çaresine niçin bakmazsınız?" demeye başlarlar. Bunun üzerine mahşer halkının bâzısı bâzısına; "Haydi Âdem'e gidin" der. Onlar da Âdem'e gelirler ve "Ey Âdem! Sen insanların babasısın. Allah seni kendi eliyle yarattı, kendi ruhundan sana üfledi.

Meleklerine emretti, onlar da sana secde ettiler. Bizim için Rabbinden şefaat dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?″ derler. Âdem de: ″Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Allah'u Teâlâ beni o ağaca yaklaşmaktan menetmişti. Ben, bu yasağa âsi oldum. (Ben size şefaat edemem). Vay Nefsim! Nefsim! Siz benden başka şefaatçiye gidin″ der. Onlar da Nûh'a gelirler ve ″Ey Nûh! Sen yeryüzünde Allah'tan başka şeylere tapan insanlara gönderilen Resûllerin birincisisin. Allah'u Teâlâ, Kur'ân da seni: ″Çok şükreden bir kul″[4] diye isimlendirdi. Bizim için Rabbinden şefaat dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?″ derler. Nûh da: ″Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Benim bir duâ hakkım vardı. Ben onu kavmimin aleyhine (bedduâ olarak) kullandım. Vah Nefsim! Nefsim! Şimdi siz İbrâhim'e gidin″ der. Onlar da İbrâhim'e gelirler ve ″Ey İbrâhim! Sen yeryüzündeki insanların içinde, Allah'ın Peygamberi ve Halîlisin. Bizim için Rabbinden şefaat dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?″ derler. İbrâhim de: ″Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. ″Ben üç kere yalan söyledim!″ deyip, bu yalanlarını birer birer sayar.[5] Sonra Vay Nefsim! Nefsim! Şimdi siz Mûsâ'ya gidin″ der. Onlar da Mûsâ'ya gelirler ve ″Ey Mûsâ! Sen Allah'ın Peygamberisin. Allah seni, risâletiyle ve seninle konuşmasıyla insanlar üzerine faziletli kıldı. Bizim için Rabbinden şefaat dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?″ derler. Mûsâ da: ″Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Ben öldürülmesi ile emrolunmadığım bir cana kıydım.[6] Vay Nefsim! Nefsim! Şimdi siz Îsâ'ya gidin″ der. Onlar da Îsâ'ya gelirler ve ″Ey Îsâ! Sen Allah'ın Resûlüsün ve Hz. Meryem'e koyduğu bir kelime (bir mûcize) ve aynı zamanda ondan bir ruhsun. Üstelik sen beşikte iken insanlara söz söyledin. Bizim için Rabbinden şefaat dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?″ derler. Îsâ da: ″Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Îsâ, şahsıyla ilgili bir günah zikretmeksizin, Ah Nefsim! Nefsim! Siz, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidin″ der. Nihâyet insanlar bana gelirler ve ″Yâ Muhammed! Sen Allah'ın Resûlü ve bütün Peygamberlerin hâtemisin.[7] Allah'u Teâlâ senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetti.[8] Bizim için Rabbinden şefaat dile.

Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?″ derler. Bunun üzerine ben Arş'ın altına vararak Rabbim için secdeye kapanırım. Sonra Allah bana, kendine yapılacak hamdlerden ve kendisini methedecek en güzel senâları ilham eder ki, benden önce hiçbir Peygambere ilham etmemiştir. Ben bu şekilde hamd ve sena ettikten sonra Allah'u Teâlâ: ″Yâ Muhammed! Başını kaldır ve iste! İstediğin sana verilecek![9] Şefaat talep et! Şefaatin yerine getirilecek!″ der. Ben de başımı kaldırıp, ″Yâ Rabbi, ümmetim, ümmetim!″ der ve şefaat ederim. Bunun üzerine: ″Yâ Muhammed! Ümmetinden, üzerinde hesap olmayanları Cennet kapılarından sağdaki kapıdan içeri al! Esasen onlar diğer kapılarda da insanlara ortaktırlar″ buyrulur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sonra şöyle buyurdu: ″Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Cennet kapısının kanatlarından iki kanadının arasındaki mesafe, Mekke ile Hecer arasındaki veya Mekke ile Busra arasındaki mesafe kadar geniştir.″[10]

[1] Meleklerin savaşlarda Mü'minlere yardım ettiği, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124-125'te geçmetedir:

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[3] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet, Cennet ve Cehennem 17 (72).

[4] Sûre-i İsrâ, Âyet 3.

[5] İbrâhim Aleyhisselâm'ın söylediği bu üç yalanın neler olduğu şu Hadis-i Şerif'te nakledilmektedir: İbrâhim Aleyhisselâm, üç şey hâriç hiçbir şey hakkında yalan söylememiştir. Bunlar: Hasta olmadığı halde, (Sûre-i Saffat, Âyet 89'da geçen) ″Şüphesiz ben hastayım″ sözü, Sâra için, ″Hemşiremdir (kızkardeşimdir)″ demesi ve (Sûre-i Enbiyâ, Âyet 63'te geçen) ″Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür″ demesidir. (Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 22)

[6] Bakınız: Sûre-i Kasas, Âyet 16.

[7] Sûre-i Ahzâb, Âyet 40.

[8] Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[9] Sûre-i Duhâ, Âyet 5.

[10] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 3, 8; Sahih-i Müslim, Îman 327 (193, 194). Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

( )وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا بَن۪ٓي اِسْرَٓا ۪يلَ الْكِتَابَۙ (٥٣) هُدًى وَذِكْرٰى لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ (٥٤ (

53-54. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ‘ya hidâyete sebep olan şeyleri (mûcizeleri ve Tevrat‘ı) verdik ve kitabı (Tevrat’ı) İsrailoğullarına mîras bıraktık.* Tevrat, hâlis akıl sahipleri için bir hidâyet ve öğüttür.

( )فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ (٥٥ (

55. Ey Resûlüm! Sen, (kâfirlerin eziyetlerine) sabret. Şüphesiz ki, Allah’ın vaadi haktır. Günahın için bağışlanma dile ve akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et.

İzah: Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettiği[1] halde, ona bu âyette günahlarından tevbe istiğfar etmesini ve akşam sabah hamd ile tesbih etmesini emretmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

)اِنَّهُ لَيُغَانُ عَلَى قَلْبِى وَاِنِّى لَأَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِى الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ)م طب عن الاغر المزنى

″Muhakkak ki, kalbime perde çekilir ve bu nedenle ben günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) Allah’a istiğfar ederim.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

)يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللّٰهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ.)م حم عن ابن عمر

″Ey insanlar! Allah’a tevbe edin. Zîrâ ben de Allah’a, günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) tevbe istiğfar ediyorum.″[3]

Sevban Radiyallâhu anhu’u da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَقُولُ اللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. (حم م د ه ت ن عن ثوبان(

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazı kıldırınca, üç kere ″Estağfirullâh″

der ve akabinde: ″Allâhumme ente’s-selâmu ve minke’s-selâm. Tebârekte Yâ ze’l-Celâli ve’l-İkrâm (Allah’ım! Sen, Selâm’sın. Selâm yalnız Sendedir. Ey Azamet ve kerem sahibi, Sen çok yücesin)″ derdi.[4]

Allah’u Teâlâ, kendisine bütün mahlûkattan daha sevgili olan Habîbine, tevbe istiğfar edip, hamd ile tesbih etmesini emretmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’de yukarıdaki hadislerde geçtiği üzere istiğfarı hem yapmış, hem de Mü’minlere yapmalarını söylemiştir. İşte Mü’minlerin namazların sonunda tesbihat yapmaları, özellikle Cuma günleri îman tazeleyerek tevbe istiğfar etmeleri bundan dolayıdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَخْلَقُ فِي جَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلَقُ الثَّوْبُ فَاسْأَلُوا اللّٰهَ أَنْ يُجَدِّدَ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ (طب ك عن ابن عمر)

″Sizin içinizde îman, elbisenin eskidiği gibi eskir. Bu sebeple kalbinizdeki îmanın tâzelenmesi için Allah’a niyaz edin″[5]

[1] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (41 Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 884, 879.

[3] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (42 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17173.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salât 32; Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (135 Râmûz’ul-Ehâdîs, 527/14.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, 96/6; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5.

(اِنَّ الَّذٖينَ يُجَادِلُونَ فٖي اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْۙ اِنْ فٖي صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغٖيهِۚ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِۜ اِنَّهُ هُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ (٥٦)

56. Kendilerine gelmiş bir delil olmadığı halde Allah’ın âyetleri hakkında mücâdele edenler var ya, onların kalplerinde kibirden başka bir şey yoktur. Onlar maksatlarına ulaşamazlar. Ey Resûlüm! Sen, Allah‘a sığın. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de, îman etmeyenlerin kalplerinde kibirden başka bir şeyin olmadığını beyan ederek, îman etmeye engelin de kibir olduğunu vurgulamıştır. Nitekim İblis de kibrinden dolayı Âdem Aleyhisselâm'a secde etmeyerek kâfir olmuştur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

(لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٥٧)

57. Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir iştir. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ: "Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından ve öldükten sonra tekrar diriltilmelerinden daha büyük bir iştir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler" diye buyurmuştur. Bu husus benzer şekilde Sûre-i Ahkâf, Âyet 33'te de şöyle geçmektedir:

"(Dirilmeyi inkâr edenler) şüphesiz ki, gökleri ve yeri yaratan ve bunları yaratmakla yorulmayan Allah'u Teâlâ'nın, ölüleri diriltmeye kâdir olduğunu görmüyorlar mı? Evet! Şüphesiz O, her şeye kâdirdir."

(وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسٖٓيءُۜ قَلٖيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ (٥٨)اِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فٖيهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (٥٩)

58-59. Kör ile gören ve îman edip sâlih amellerde bulunan ile kötülük yapan bir değildir. Ne de az düşünüyorsunuz!* Kıyâmet, elbette kopacaktır, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de zikredilen "Kör"den maksat, Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren delillere karşı kalpleri kapalı olan kâfirlerdir. "Gören"den

maksat, Allah’ın delillerine karşı kalpleri açık olan, onları düşünüp onlardan ibret alan Mü’minlerdir. ″Kötülük yapan″den maksat ise, Allah’ın emirlerine muhalefet ederek günahları işleyen kimselerdir. İbâdet eden takvâ ehli bir zât ile, günahkâr bir kimse elbette eşit değildir.

(وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونٖي اَسْتَجِبْ لَكُمْۜ اِنَّ الَّذٖينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتٖي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرٖينَۜ (٦٠ (

60. Rabbiniz buyurdu ki: ″Bana duâ edin ki, size icâbet edeyim. Bana ibâdet etmekten kibirlenip yüz çevirenler, hakir ve zelil olarak Cehenneme gireceklerdir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Nu’man İbn-i Beşîr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

اَلدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ ثُمَّ قَرَأَ: وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِى أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ. (د ت عن النعمان بن بشير))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Duâ ibâdettir″ buyurdu ve sonra, Sûre-i Mü’min, Âyet 60’ı okudu.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيَتْ أُمَّتِي ثَلَاثًا لَمْ تُعْطَ إِلَّا لِلْأَنْبِيَاءِ كَانَ اللّٰه تَعَالَى إِذَا بَعَثَ النَّبِيّ قَالَ اُدْعُنِي أَسْتَجِبْ لَك وَقَالَ لِهَذِهِ الْأُمَّة اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ وَكَانَ اللّٰه إِذَا بَعَثَ النَّبِيّ قَالَ مَا جَعَلَ عَلَيْك فِي الدِّين مِنْ حَرَج وَقَالَ لِهَذِهِ الْأُمَّة وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّين مِنْ حَرَج وَكَانَ اللّٰه إِذَا بَعَثَ النَّبِيّ جَعَلَهُ شَهِيدًا عَلَى قَوْمه وَجَعَلَ هَذِهِ الْأُمَّة شُهَدَاء عَلَى النَّاس (الترمذي الحكيم في نوادر الأصول عن عبادة بن الصامت)

Ümmetime ancak Peygamberlere verilmiş üç şey verilmiştir. Allah’u Teâlâ bir Peygamberi gönderdiği zaman ona, ″Bana duâ et, ben de sana icâbet edeyim″ diye buyururdu. Bu ümmete de, ″Bana duâ edin ki, size icâbet edeyim″[2] diye buyurmuştur. Bir Peygamber gönderdi mi, ″Senin üzerine dinde herhangi bir zorluk kılmamıştır″ denilirdi. Allah bu ümmete de, ″Dinde size güçlük vermedi ″[3] diye buyurmuştur. Allah’u Teâlâ bir Peygamber gönderdi mi, onu kendi kavmine şâhit kılardı. O, bu ümmeti de, bütün insanlara karşı şâhit kılmıştır.[4]

(اَلدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وعِمَادُ الدِّينِ وَنُورُ السَّمواتِ وَالْاَرْضِ (ع ك عن علي

″Duâ, Mü’minin silahı, dînin direği, göklerin ve yerin nûrudur.″[5]

اَلدُّعَاءُ جُنْدٌ مِنْ اَجْنَادِ اللّٰهِ تعَالَى مُجَنَّدٌ يَرُدُّ اَلْقَضَاءَ بَعْدَ اَنْ يُبْرَمُ (كر عن تمير عن ابيه عن جده ابو الشيخ عد عن ابى موسى مرسلا)

"Duâ, Allah'ın ordularından bir ordudur. Kazâ yürürlüğe girdikten sonra dahi onu önler."[6]

Mûsâ el-Eş'ari Radiyallâhu anhu'u da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

دَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ وَرَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ (خ عن موسى الاشعرى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem duâ ederken ellerini öyle kaldırdı ki, koltuk altlarının beyazlığını gördüm.[7]

Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ لَمْ يَحُطَّهُمَا حَتَّى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ (ت عن عمر بن الخطاب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini duâ ederken kaldırınca, ellerini yüzlerine sürmedikçe geri bırakmazdı.[8]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir-i Mü'min 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 358; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1750.

[2] Sûre-i Mü'min, Âyet 60.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 78.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 327; Yine şâhitlikle ilgili de Sûre-i Bakara, Âyet 143 ve izahına bakınız.

[5] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1766; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3117.

[6] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 207/12.

[7] Sahih-i Buhârî, İstiskâ 21, Daavât 23.

[8] Sünen-i Tirmizî, Daavât 11.

(اَللّٰهُ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا ف۪يهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًاۜ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (٦١) ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍۢ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۘ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ (٦٢) كَذٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذ۪ينَ كَانُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ (٦٣))

61-63. Size geceyi istirahat edesiniz diye karanlık, gündüzü de (nasibinizi arayasınız diye) aydınlık olarak yaratan Allah’tır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, insanlara karşı elbette lütuf sahibidir. Lâkin insanların çoğu şükretmezler.* İşte O, Rabbiniz olan Allah’tır. Her şeyin yaratıcısıdır. O’ndan başka ilah yoktur. O halde haktan nasıl döndürülüyorsunuz?* Allah’ın âyetlerini inkâr edenler, işte böyle döndürülürler.

(اَللّٰهُ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَٓاءَ بِنَٓاءً وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْۚ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ (٦٤) هُوَ الْحَيُّ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَۜ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ (٦٥))

64-65. Size arzı karargâh ve semâyı çatı kılan, sizi en güzel sûrette tasvîr eden ve size helâl ve temiz rızıklar ihsan eden Allah’tır. İşte Rabbiniz olan Allah O’dur. Âlemlerin Rabbi olan Allah, çok yücedir.* O Hayy’dır, O’ndan başka ilah yoktur. O halde dîni sâdece O’na hâlis kılarak ve ″Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun″ diyerek O’na duâ edin.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Hayy″ ifadesi; Allah’u Teâlâ‘nın Esmâ’ül-Hüsnâ‘sındandır. Hayy: Diri olmak yani hayatı ezelî ve ebedîdir, anlamına gelmektedir.

Allah’a olan hamd ile ilgili de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا قُلْتَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَقَدْ شَكَرْتَ اللّٰهَ فَزَادَكَ (ابن جرير في تفسيره عن الحكم بن عمير

Sen, ″Elhamdulillâhi Rabbilâlemîn (Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun)″ dediğinde, Allah’a şükretmiş olursun. O da sana olan nîmetlerini artırır.[1]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

″Elhamdülillah″ demek, Allah’a şükretmek, O’na boyun eğmek, O’nun nîmetlerini, hidâyetini, bizi yoktan var etmesini kabul ve ikrar etmektir.

Allah’u Teâlâ gökleri, yeri, bütün mahlûkatı, kâinatı yaratıp vücuda getirdiği ve

kullarına her türlü nîmetleri ihsan ettiği için hamd yalnız O’na mahsustur.

Bu âyetlerin sonunda: ″O halde dîni sâdece O’na hâlis kılarak ve ″Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun″ diyerek O’na duâ edin″ diye buyrulmaktadır. Bu sebeple duâ yapılırken, Allah’u Teâlâ’ya hamd ile başlanır.

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 6423; 2030.

(قُلْ اِنِّي نُهِيتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَمَّا جَٓاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (٦٦) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًاۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا اَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٦٧) هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُۚ فَاِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٦٨))

66-68. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Ben, sizin Allah’ı bırakıp da taptıklarınıza ibâdet etmekten nehyedildim. Zîrâ Rabbimden bana apaçık deliller gelmiştir. Ben, âlemlerin Rabbine itaat ve ibâdet etmekle emrolundum.* Sizi ilk olarak topraktan, sonra nutfe’den (sperm’den), sonra alaka’dan (embriyo’dan) yaratan, sonra bebek olarak çıkaran, sonra kemâle ulaşmanız, sonra da yaşlanmanız için yaşatan Allah’tır. Bâzınız yaşlanmadan evvel ölür. Allah’u Teâlâ bunların hepsini, belli bir ecele kadar yaşamanız ve bunlardaki hikmet ve ibretleri akletmeniz için yapar.* Yaşatan ve öldüren O’dur. Bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece ″Ol″ der, o da hemen oluverir.

(اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فٖي اٰيَاتِ اللّٰهِ اَنّٰى يُصْرَفُونَۚ (٦٩) اَلَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَٓا اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَاۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَۙ (٧٠) اِذِ الْاَغْلَالُ فٖي اَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَۙ (٧١) فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَۚ (٧٢) ثُمَّ قٖيلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَۙ (٧٣) مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْـًٔاۜ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ الْكَافِرٖينَ (٧٤))

69-74. Ey Resûlüm! Allah’ın âyetleri hakkında mücâdele edenlerin, tasdikten nasıl yüz çevirdiklerini görmedin mi?* Onlar, Kur’ân’ı ve Resullerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. (Bu yalanlamalarının cezâsını) yakında bileceklerdir.* O zaman onlar, boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceklerdir.* Kaynar su içinde, sonra ateş içinde bırakılıp yanacaklardır.* Sonra onlara denilir ki: ″Nerede o ortak koştuklarınız;* Allah’tan başka taptıklarınız?″ Onlar da: ″Bizden uzaklaşıp kayboldular. Bilakis onlara ibâdet etmekle, evvelce hiçbir şeye ibâdet etmemiş olduğumuz meydana çıktı″ derler. Allah’u Teâlâ, kâfirleri işte böyle dalâlet üzere bırakır.

ذٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَۚ (٧٥) اُدْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدٖينَ (
فٖيهَاۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرٖينَ (٧٦))

75-76. O gün kâfirlere: ″Size bu azap, yeryüzünde haksız yere (Allah’a ortak koşarak azgınlıkla) sevinmeniz ve övünmeniz sebebiyledir.* Cehennemin kapılarından, orada ebedî kalıcılar olarak girin. (Hakkı kabulden) kibirlenenlerin yeri ne kötüdür″ denir.

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّۚ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذٖي نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا يُرْجَعُونَ (٧٧))

77. Ey Resûlüm! (Kâfirlerin eziyetlerine) sabret. Şüphesiz, Allah’ın vaadi haktır. Biz onlara vaad ettiğimizin bir kısmını sana göstersek de, yahut seni vefât ettirsek de sonunda onlar Bize döndürüleceklerdir.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَۜ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ اَنْ يَأْتِيَ (
بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ۟ (٧٨))

78. Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik. Onların bir kısmını sana haber verip beyan ettik, bir kısmını da beyan etmedik. Allah’ın izni olmadıkça, hiçbir Peygamber bir mûcize ile gelemez. Allah’ın emri geldiği vakit, onlar arasında hak ile hükmolunur. Bâtıla tutunanlar, işte o zaman hüsrâna uğrarlar.

اَللّٰهُ الَّذٖي جَعَلَ لَكُمُ الْاَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۘ (٧٩) وَلَكُمْ فٖيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فٖي (
صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَۜ (٨٠) وَيُرٖيكُمْ اٰيَاتِهٖۗ فَاَيَّ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُنْكِرُونَ (٨١))

79-81. Bir kısmına binesiniz ve bir kısmını da yiyesiniz diye sizin için hayvanları yaratan Allah’tır.* O hayvanlarda sizin için daha birçok menfaatler vardır. Gönüllerinizde arzu ettiğiniz bir ihtiyâca onların üzerinde ulaşırsınız. Karada onların, denizde gemilerin üzerinde taşınırsınız.* Allah’u Teâlâ size varlığının ve kudretinin delillerini gösteriyor. Allah’ın delillerinden hangisini inkâr edersiniz?

اَفَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَانُوا اَكْثَرَ مِنْهُمْ وَاَشَدَّ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِي (
الْاَرْضِ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨٢))

82. Müşrikler, yeryüzünde gezip kendilerinden önce geçmiş milletlerin âkıbeti nasıl olmuş görmüyorlar mı? Onlar, kuvvet ve yeryüzündeki eserleri bakımından kendilerinden çok daha güçlüydüler. Fakat (dünyâ malından) kazandıkları şeyler,

onları (Allah'ın azâbından) kurtaramadı.

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ (٨٣) فَلَمَّا رَاَوْا بَأْسَنَا قَالُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ (٨٤) فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ (٨٥)

83-85. Resulleri onlara apaçık delillerle geldiği vakit, sahip oldukları bilgi ile sevinip övündüler (onları alaya aldılar). Sonunda alaya almalarının cezâsı kendilerini kuşatıverdi.* Onlar şiddetli azâbımızı gördükleri vakit, ″Yalnız bir Allah'a îman ettik ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik″ dediler.* Fakat azâbımızı gördükleri vakit, îmanları kendilerine fayda vermedi. Allah'u Teâlâ'nın, gelip geçen kulları hakkındaki sünneti böyledir. İşte kâfirler, o zaman hüsrâna uğrarlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de anlatıldığı üzere, öldükten sonra kâfirler hakikati anlayıp îman ettiklerini söylerler, fakat kabul edilmez. Bu sebeple kişi can boğaza gelmeden önce tevbe edip îmana gelmelidir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُغَرْغِرْ (ت ه عن ابن عمر

″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, can boğaza gelmedikçe kulun tevbesini kabul eder.″[1]

Yani can boğaza gelince ve kul ölüm meleğini bizzat müşâhade edince, işte o zaman tevbe yoktur. Bu sebeple Allah'u Teâlâ: ″İşte kâfirler, o zaman hüsrâna uğrarlar″ diye buyurmuştur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 52; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30.

41-FUSSİLET SÛRESİ

Bu sûre 54 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, 3. âyetinde geçen ve ″Genişçe açıklanmış″ anlamına gelen ″Fussilet″ kelimesinden almıştır. ″Hâmîm Secde Sûresi″ ismi de verilmiştir. Ayrıca ″Mesâbih Sûresi″ diye de isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(حٰمٓ (١) تَنْز۪يلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِۚ (٢) كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَۙ (٣) بَش۪يرًا وَنَذ۪يرًاۚ فَاَعْرَضَ اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (٤))

1-4. Hâ, Mîm.* Bu Kur’ân, Rahmân ve Rahîm olan Allah tarafından indirilmiştir.* Bu, bilen bir topluluk için Arapça bir Kur’ân olarak âyetleri genişçe açıklanmış bir kitaptır.* Müjdeleyici ve uyarıcı olarak indirilmiştir. Fakat onların çoğu yüz çevirmiştir. Artık onlar dinlemezler.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın Esmâ’ul-Hüsnâ’sından olan Rahmân ismi, genel olarak dünyâda bütün kullara merhamet edendir. Rahîm ismi de, âhirette sâdece Mü’minlere merhamet edendir, demektir.

(وَقَالُوا قُلُوبُنَا ف۪ي اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَٓا اِلَيْهِ وَف۪ي اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ اِنَّنَا عَامِلُونَ (٥))

5. Ey Resûlüm! Kur’ân’dan yüz çevirenler, sana dediler ki: ″Bizi dâvet ettiğin şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda ağırlık vardır. Seninle bizim aramızda kavuşmaya mâni bir perde vardır. Artık sen (kendi dînine göre) amel et, şüphesiz biz de (kendi dînimize göre) amel edeceğiz.″

İzah: Kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, nefislerine hoş geldiği için kendi inançlarına göre ibâdet edeceklerini söyleyerek inat-larından dönmediler. Allah’u Teâlâ da, Kur’ân’ı anlamamaları için onların kalplerine perde çekmiş ve kulaklarına da ağırlık vermiştir. Kul, hayır veya şer neye yönelir ise Allah’u Teâlâ onu yaratır, kimseye haksızlık etmez.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا ... يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدْ اللّٰهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ (م عن ابى ذر)

″Ey kullarım! Ben zulmü zâtıma haram kıldım ve sizin aranızda da onu haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyin... Ey kullarım! İşte şunlar amelleriniz, onları sizin için saydım, sonra da size onların karşılığını tam olarak verdim. Kim hayır bulursa, Allah’a hamd etsin. Kim de bundan başkasını bulacak olursa, kendinden başkasını ayıplayıp suçlamasın.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا۬ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقٖيمُٓوا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُۜ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكٖينَۙ (٦) (اَلَّذٖينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٧) اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ۟ (٨))

6-8. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Ben de ancak sizin gibi bir beşerim, Bana ancak ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. O’na ihlas ile yönelin ve O’ndan bağışlanma dileyin. Veyl, o müşriklere.* Onlar ki, zekât vermezler ve âhireti inkâr ederler.* Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar için de kesintisiz bir mükâfat vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Veyl″, Cehennemdeki bir vâdinin adıdır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبى سعيد

″Veyl, Cehennemde bir vadidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 10063.

قُلْ اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذٖي خَلَقَ الْاَرْضَ فٖي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُٓ اَنْدَادًاۜ ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمٖينَۚ (٩) وَجَعَلَ فٖيهَا (رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فٖيهَا وَقَدَّرَ فٖيهَٓا اَقْوَاتَهَا فٖٓي اَرْبَعَةِ اَيَّامٍۜ سَوَٓاءً لِلسَّٓائِلٖينَ (١٠) ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَٓاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًاۜ قَالَتَٓا اَتَيْنَا طَٓائِعٖينَ (١١) فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فٖي يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فٖي كُلِّ سَمَٓاءٍ اَمْرَهَاۜ وَزَيَّنَّا السَّمَٓاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابٖيحَۗ وَحِفْظًاۜ ذٰلِكَ تَقْدٖيرُ الْعَزٖيزِ الْعَلٖيمِ

١٢)((

9-12. Ey Habîbim! De ki: ″Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O’na ortaklar mı koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.* O, arz üzerinde sâbit dağlar yarattı, yere bereket verdi ve muhtaç olan arz ehlinin yiyeceklerini uygun olarak dört gün içinde takdir etti.* Sonra semâyı yaratmaya yöneldi ki o, duman hâlinde idi. Allah’u Teâlâ, göğe ve yere: ″İsteyerek ya da istemeyerek olun″ dedi. Onlar da: ″İsteyerek ve emrine boyun eğerek olduk″ dediler.* Böylece yedi göğü iki günde yarattı ve her göğe, kendilerine ait olan hususları emretti.″ Dünyâ semâsını da yıldızlarla süsledik ve onu koruduk. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah’ın takdiridir.

İzah: Yaratılma ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ ثُمَّ خَلَقَ السَّمَاءَ ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ ثُمَّ دَحَا الْأَرْضَ وَدَحْوُهَا أَنْ أَخْرَجَ مِنْهَا الْمَاءَ وَالْمَرْعَى وَخَلَقَ الْجِبَالَ وَالْجِمَالَ وَالْآكَامَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ {دَحَاهَا} وَقَوْلُهُ {خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ} فَجُعِلَتْ الْأَرْضُ وَمَا فِيهَا مِنْ شَيْءٍ فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ وَخُلِقَتْ السَّمَوَاتُ فِي يَوْمَيْنِ (خ عن ابنً عباس)

Allah’u Teâlâ yeri iki günde yarattı, sonra göğe yöneldi, başka iki günde de onu yedi kat olarak tanzim etti. Sonra diğer iki günde arzı düzenledi, yaydı. Arzdan su ve bitkiler çıkardı. Arzda dağlar, ağaçlar, tepeler ve arz ile semâ arasında bulunan şeyleri yarattı. Bunu Allah’u Teâlâ Sûre-i Nâziât, Âyet 30‘da: ″Bundan sonra da, yeri döşedi″ kelâmıyla ifade etmiştir. Sûre-i Fussilet, Âyet 9’da: Ey Habîbim! De ki: ″Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O’na ortaklar mı koşuyorsunuz?…″ diye geçen kelâmına gelince de, arz ve içindekiler dört günde yaratılmış olmaktadır. Semâvat da iki günde yaratılmış olmaktadır.[1]

Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 29 ve izahına bakınız. Ayrıca Allah’u Teâlâ’nın gökleri ve yeri altı günde yarattığına dair de Sûre-i A’râf, Âyet 54 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 1.

فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَۜ (١٣) اِذْ جَٓاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْد۪يهِمْ وَمِنْ (خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَۜ قَالُوا لَوْ شَٓاءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪ كَافِرُونَ (١٤)

13-14. Ey Resûlüm! Eğer yüz çevirirlerse, onlara de ki: ″Ben sizi, Âd ve Semud kavimlerine isâbet eden sâika gibi şiddetli azap ile uyardım.* Onlara, ″Allah'tan başkasına ibâdet etmeyin″ diye Peygamberler önlerinden ve arkalarından geldikleri vakit, onlar dediler ki: ″Eğer Rabbimiz (Peygamber göndermek) dileseydi, elbette melekleri gönderirdi. Onun için biz sizinle gönderilenleri inkâr ediyoruz.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sâika″, Gökten inen ve şiddetli gürültüsü bulunan bir ateş parçası, demektir. Kendisiyle helâk meydana gelen sayhâ, korkunç ve şiddetli azap mânâsına da gelir.

Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi olan Âd ve Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semud hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 65-79 ve izahlarına bakınız.

(فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةًۜ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذ۪ي خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةًۜ وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (١٥) فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ ر۪يحًا صَرْصَرًا ف۪ٓي اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذ۪يقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ (١٦)

15-16. Âd kavmine gelince, onlar da yeryüzünde haksız yere kibirlendiler ve ″Bizden daha kuvvetli kim var?″ dediler. Onlar, kendilerini yaratan Allah'u Teâlâ'nın onlardan daha kuvvetli olduğunu düşünmediler mi? Onlar, Bizim âyetlerimizi inkâr ediyorlardı.* Biz de onlara, dünyâ hayatında zelil edici azâbı tattırmak için belânın geldiği günlerde uğultulu rüzgâr gönderdik. Âhiretin azâbı ise daha şiddetlidir ve onlara yardım da edilmez.

(وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَاَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَۚ (١٧) وَنَجَّيْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (١٨)

17-18. Semud'a gelince, Biz onlara hakkı gösterdik. Onlar, dalâleti hidâyete tercih ettiler. Kazandıkları kötü amel sebebiyle zillet ve hakaret ile vasıflanmış sâika onları helâk etti.* Îman edip Allah'tan korkanları da bu şiddetli azaptan kurtardık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sâika″ hakkında Sûre-i Fussilet, Âyet 13-14'ün izahına bakınız.

(وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَاءُ اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٩) حَتّٰٓى اِذَا مَا جَٓاؤُ۫هَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٠) وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَاۜ قَالُٓوا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذ۪ٓي اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ

وَهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢١) وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَٓا اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَث۪يرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ (٢٢) وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذ۪ي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ (٢٣) فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْۚ وَاِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَب۪ينَ (٢٤)

19-24. Ey Resûlüm! Allah’ın düşmanlarının toplanıp ateşe sevk olunacakları günü zikret. Onlar o gün bir araya getirilirler.* Onlar oraya geldikleri vakit, kulakları, gözleri ve derileri yaptıkları hakkında aleyhlerine şâhitlik eder.* Onlar, derilerine: ″Niçin aleyhimizde şâhitlik yapıyorsunuz?″ derler. Onlar da: ″Her şeyi konuşturan Allah, bizi de konuşturdu. Sizi ilk defa yaratan O’dur. Yine O’na döndürülüyorsunuz″ derler.* Onlara, o gün denir ki: ″Kulaklarınız, gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şâhitlik eder diye sakınmamıştınız. Bilakis yaptıklarınızdan birçoğunu Allah’u Teâlâ bilmez zannediyordunuz.* İşte Rabbiniz hakkındaki bu kötü zannınız, helâkinize sebep oldu ve bundan dolayı hüsrâna uğrayanlardan oldunuz.″* (Cehennem azâbına) sabretseler de yine onlar için Cehennemden kurtuluş yoktur. Eğer biraz rahatlık isteseler, onlara rahatlık verilmez.

İzah: Bu âyetlerde, kâfirlerin cezâlandırılmaları için ateşe sevk edildikleri zaman, birbirlerinden ayrılmalarına izin verilmeden hepsinin bir araya getirildiğinden ve onların Cehennem ateşinin yanına geldiklerinde, kendilerine azâbı gerektiren şeyleri inkâr edince de bedenlerinin dile gelip kendileri aleyhine şâhitlik ettiklerinden bahsedilmektedir.

Bu âyetlerle ilgili olarak Enes Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنْ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ (م عن انس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında iken güldü de, ″Neye güldüğümü biliyor musunuz?″ buyurdu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dedik. Bunun üzerine: ″Kulun, Rabbine olan hitabından!″ buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: ″Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?″ der. Allah’û Teâlâ da: ″Evet, korudum″ buyurur. Kul da: ″Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum″ der. Allah’u Teâlâ: ″Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn

melekleri kâfidir″ buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: ″Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, ″Konuş″ denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: ″Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim″ der.[1]

Sûre-i Fussilet Âyet 22-23 hakkında da Abdullah İbn-i Mes'ûd Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise anlatılmıştır:

كُنْتُ مُسْتَتِرًا بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَجَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ كَثِيرٌ شَحْمُ بُطُونِهِمْ قَلِيلٌ فِقْهُ قُلُوبِهِمْ قُرَشِيٌّ وَخَتَنَاهُ ثَقَفِيَّانِ أَوْ ثَقَفِيٌّ وَخَتَنَاهُ قُرَشِيَّانِ فَتَكَلَّمُوا بِكَلَامٍ لَمْ أَفْهَمْهُ فَقَالَ أَحَدُهُمْ أَتَرَوْنَ أَنَّ اللّٰهَ يَسْمَعُ كَلَامَنَا هَذَا فَقَالَ الْآخَرُ إِنَّا إِذَا رَفَعْنَا أَصْوَاتَنَا سَمِعَهُ وَإِذَا لَمْ نَرْفَعْ أَصْوَاتَنَا لَمْ يَسْمَعْهُ فَقَالَ الْآخَرُ إِنْ سَمِعَ مِنْهُ شَيْئًا سَمِعَهُ كُلَّهُ فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ إِلَى قَوْلِهِ فَأَصْبَحْتُمْ مِنْ الْخَاسِرِينَ} (ت عن ابن مسعود)

Kâbe'nin örtüleriyle örtünmüş idim. Derken karınlarının yağı çok, kalplerinin anlayışı az olan biri Kureyş'ten ve ikisi Sakif'ten veya biri Sakif'ten, ikisi Kureyş'ten üç kişi geldiler ve anlayamadığım bir şey konuştular. Sonra onlardan biri:″Bu konuştuğumuz sözleri Allah işitiyor mu?″ dedi. Diğeri:″Eğer açıktan söylersek işitir, gizli söylersek işitmez″ dedi. Kalan diğeri de: ″Eğer açıktan söylediğimiz zaman işitmekte ise, muhakkak ki O, gizli söylediğimiz zamanda da işitir″ dedi.

Abdullah Radiyallâhu anhu dedi ki: Bu durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattım. Bunun üzerine de Allah'u Teâlâ: Onlara, o gün denir ki: ″Kulaklarınız, gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şâhitlik eder diye sakınmamıştınız…″ diye devam eden Sûre-i Fussilet, Âyet 22-23'ü indirdi.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 42; Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 1-2.

(وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فٖي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۚ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرٖينَ) (٢٥)

25. Biz, o kâfirlerin yanına (şeytanlardan) arkadaşlar verdik. O arkadaşları onlara, önlerindekini (âhireti inkâr etmeyi) ve arkalarındakini (dünyâda nefsâni arzuları) süslü gösterdiler. Böylece kendilerinden önce geçen cin ve insan

toplulukları ile berâber azâba uğramaları hak oldu. Şüphesiz onlar, hüsrâna uğramışlardı.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ (٢٦) فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا (وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٧) ذٰلِكَ جَزَاءُ اَعْدَاءِ اللّٰهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (٢٨))

26-28. Kâfirler birbirlerine: ″Bu Kur’ân’ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın. Belki gâlip gelirsiniz″ dediler.* Şüphesiz ki Biz, kâfirlere şiddetli azâbı tattırır ve onları yaptıkları amellerin en kötüsüyle cezâlandırırız.* Bu cezâ, Allah’ın düşmanlarının cezâsıdır. O da ateştir. Onlar için âyetlerimizi inkâr etmeleri sebebiyle orada dâimî ikâmet vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Gürültü yapın″ ifadesini müfessirler; yaygaralar yaparak Kur’ân’ın okunmasını bastırın, ıslık çalarak ve söz karıştırarak onun okunmasını engelleyin, onu inkâr edin ve ona karşı çıkın, diye mânâlar vermişlerdir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ (٢٩)((

29. Kâfirler (Cehenneme atılacakları zaman) şöyle diyecekler: ″Ey Rabbimiz! Cin ve insandan bizi dalâlete düşürenleri bize göster ki, onları bizden daha sefil ve zelil olmaları için ayaklarımızın altına alalım.″

İzah: Hz. Ali Kerremallâhu veche: ″Cin ve insandan bizi dalâlete düşürenleri bize göster…″ diye devam eden bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur: ″Âyette zikredilen cinden maksat, İblis’tir.[1] İnsandan maksat ise, Hz. Âdem’in oğullarından, kardeşini öldüren Kâbil’dir. İblis, Allah’a ortak koşarak Cehenneme girenlere örnek olmuş, Hz. Âdem’in, kâtil olan oğlu Kâbil ise, büyük günah işleyenlere örnek olmuştur.″[2]

[1] Cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En’âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

[2] Bakınız: Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 13. S. 103.

اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي (كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٣٠) نَحْنُ اَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا

مَا تَدَّعُونَ (٣١) نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ (٣٢)

30-32. Şüphesiz, ″Rabbimiz Allah’tır″ deyip de, sonra istikâmetten ayrılmayanlar var ya, onların üzerine melekler iner ve derler ki: ″Korkmayın, mahzun olmayın ve size vaad olunan Cennetle müjdelenin.* Biz, dünyâ hayatında da, âhirette de sizin dostlarınızız. Âhirette sizin için istediğiniz ve temenni ettiğiniz her şey vardır;* çok bağışlayan ve çok merhamet eden Allah’tan bir ziyâfet olarak.″

İzah: Sûre-i Fussilet, Âyet 30 hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ {إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا} قَالَ قَدْ قَالَ النَّاسُ ثُمَّ كَفَرَ أَكْثَرُهُمْ فَمَنْ مَاتَ عَلَيْهَا فَهُوَ مِمَّنْ اسْتَقَامَ (ت عن انس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Şüphesiz, ″Rabbimiz Allah’tır″ deyip de, sonra istikâmetten ayrılmayanlar var ya, onların üzerine melekler iner… diye devam eden Sûre-i Fussilet, Âyet 30’u okudu ve buyurdu ki: Herkes ″Rabbimiz Allah’tır″ demiş; ancak daha sonra pek çoğu bunu inkâr etmiştir. Her kim bu hak söz üzere ölürse, istikâmet üzere olanlardandır.[1]

İstikâmet üzere olmak hakkında Süfyan b. Abdullah es-Sakafî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ حَدِّثْنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ قَالَ قُلْ رَبِّيَ اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقِمْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا أَخْوَفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ هَذَا (ت عن سفيان بن عبد اللّٰه الثقفى)

″Yâ Resûlallah! Bana bir iş söyle ki ona sımsıkı sarılayım″dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:″Rabbim Allah’tır de, sonra da dosdoğru ol. Süfyan diyor ki:″Yâ Resûlallah! Benim için en korkulacak şey nedir?″dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendi dilini tutarak,″İşte bu″buyurdu.[2]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Âhirette sizin için istediğiniz ve temenni ettiğiniz her şey vardır″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Saîd b. el-Müseyyeb Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Kendisi,bir günEbû Hüreyre’ye rastladı. O da kendisine: ″Beni ve seni Cennet çarşısında bir araya getirmesini Allah’tan isterim″ dedi.Bunun üzerineSaid:

″Cennette çarşı var mı?″ diye sorunca, Ebû Hüreyre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana şu haberi verdi, dedi:

أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوهَا نَزَلُوا فِيهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ ثُمَّ يُؤْذَنُ فِي مِقْدَارِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا فَيَزُورُونَ رَبَّهُمْ وَيُبْرِزُ لَهُمْ عَرْشَهُ وَيَتَبَدَّى لَهُمْ فِي رَوْضَةٍ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ فَتُوضَعُ لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ وَمَنَابِرُ مِنْ لُؤْلُؤٍ وَمَنَابِرُ مِنْ يَاقُوتٍ وَمَنَابِرُ مِنْ زَبَرْجَدٍ وَمَنَابِرُ مِنْ ذَهَبٍ وَمَنَابِرُ مِنْ فِضَّةٍ وَيَجْلِسُ أَدْنَاهُمْ وَمَا فِيهِمْ مِنْ دَنِيٍّ عَلَى كُثْبَانِ الْمِسْكِ وَالْكَافُورِ وَمَا يَرَوْنَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَرَاسِيِّ بِأَفْضَلَ مِنْهُمْ مَجْلِسًا... (ت عن سعيد بن المسيب)

Cennet halkı Cennete girdikleri zamaniyiamellerinin çokluk derecesine göre makamlarına yerleşirler. Sonra dünyâ günlerinden cuma günü kadar bir süre için onlara izin verilerek Allah’u Teâlâ’yı ziyaret ederler. Allah’u Teâlâ, onlar için Arş’ını açar ve Cennet bahçelerinden bir bahçede onlara görünür. Cennet halkı için nûrdan koltuklar, inciden koltuklar, yakuttan koltuklar, zebercedden koltuklar, altından koltuklar ve gümüşten koltuklar konulur. Cennet halkınınmakamcaen aşağı olanıda misk ve kâfur yığınlarıüstünde otururlar. Bunlar koltuklarda oturanların yerlerinin kendilerinin oturdukları yerlerden üstün olduğunu sanmazlar.Ben: ″Yâ Resûlullah! Biz Rabbimizi görecek miyiz?″ dedim. O: ″Evet,siz güneşi görmek veayı on dördüncü gecesinde(dolunay hâlinde iken) görmek hususunda şüpheye düşer misiniz?″ diye sordu. Biz: ″Hayır″dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

Böylece Rabbinizigörmek hususunda şüpheye düşmeyeceksiniz ve o mecliste bulunan herkesle Allah’u Teâlâ konuşacaktır. Hattâ Allah’u Teâlâ sizden bir adama: ″Ey filân! Şöyle şöyle yaptığın günü hatırlıyor musun?″ diyecek. Adam da: ″Yâ Rabbi! Beni bağışlamadın mı?″ diyecek. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ, o adama: ″Evet, seni bağışladım. Sen şu mertebene, ancak Benim mağfiretimin bolluğuyla eriştin″ buyuracaktır. İşte Cennet halkı böylece Allah’ın Cemâl ve sohbetiyle müşerref oldukları sıralarda bir bulut parçası üstten onları kaplayarak üzerlerine öyle güzel bir koku yağdıracak ki onun kokusu gibi güzel bir şeyi hiç hissetmemişlerdir. Sonra Allah’u Teâlâ onlara: ″Sizin için hazırladığım ikrama kalkıp gidin ve arzuladığınızı, canınızın çektiği şeyleri alın″ diye buyuracaktır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Bunun üzerine meleklerin kuşattığı bir çarşıya varacağız. Misline gözlerin bakmadığı, kulakların işitmediği ve kalplerden geçmeyen şeyler o çarşıda bulunur. O çarşıda hiçbir şey satılmadığı ve satın alınmadığıhalde arzuladığımız

şeyler bizim içinnakledilecektir. Cennet halkı birbirlerini o çarşıda göreceklerdir. Yüksek makam sahibi olan adam gelip, kendisinden makamca düşükadama rastlar.Makamca düşük olan adam, makamca kendisinden yüksek olan adamın üstündeki elbiseyi beğenir, hoşuna gider. Fakat henüz beğenme işi tamamlanmamış iken kendisinin üstündeki elbise gözünde ondan daha güzel hâl alır. Bunun sebebi de Cennette hiçbir kimsenin üzülmesine meydan verilmemesidir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Sonraçarşıdankonaklarımıza döneceğiz ve zevcelerimiz bizi karşılayacak: ″Merhaba, hoş geldin. Yemin ederim ki, bizden ayrıldığın vakitteki güzellik ve güzel kokudan daha üstün bir güzellik ve daha güzel bir koku ile geldin″ diyecekler. Biz de diyeceğiz ki: ″Bu gün biz Cebbâr olan Rabbimizin meclisinde oturduk.Sohbet ve Cemâli ile şereflendikve şu gördüğünüz üstün güzellik ve daha güzel koku ile dönmemiz bize lâyıktır.″[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 42.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühd 47; Sahih-i Müslim, Îman 13 (62 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14869.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 15.

(وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَٓا اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّن۪ي مِنَ الْمُسْلِم۪ينَ (٣٣)

33. Allah’a dâvet eden ve sâlih amelde bulunan ve ″Şüphesiz ben Müslümanlardanım″ diyen kimseden daha güzel sözlü kim vardır?

(وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُۜ اِدْفَعْ بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذ۪ي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَم۪يمٌ (٣٤) وَمَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُواۚ وَمَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا ذُو حَظٍّ عَظ۪يمٍ (٣٥) وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (٣٦)

34-36. İyilikle kötülük bir olmaz. Ey Resûlüm! Sen kötülüğe iyilikle mukâbele et. Böyle yaparsan, seninle arasında düşmanlık olan kimse, sana hemen sıkı dost gibi olur.* Bu haslet, ancak sabredenlere verilir. Bu, ancak hayırdan büyük payı olanlara verilir.* Şeytandan seni dürtecek bir vesvese gelirse, hemen Allah’a sığın. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″İyilikle kötülük bir olmaz. Ey Resûlüm! Sen kötülüğe iyilikle mukâbele et…″ diye devam eden Sûre-i Fussilet, Âyet 34 hakkında şöyle buyurmuştur:

(الصَّبْرُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَالْعَفْوُ عِنْدَ الْإِسَاءَةِ فَإِذَا فَعَلُوهُ عَصَمَهُمْ اللّٰهُ وَخَضَعَ لَهُمْ عَدُوُّهُمْ (خ عن ابن عباس

″Bu, ancak öfke anında sabır, kötülüğe uğradığında ise (gücü yettiği halde) affetmekle olur. İşte böyle yaparlarsa, Allah'u Teâlâ onları korur ve düşmanları onlara boyun eğer.″[1]

Bu husus Sûre-i Şûrâ, Âyet 40'ta da şöyle geçmektedir:

″Bir kötülüğün cezâsı, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiği halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلّٰهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ (م عن ابى هريرة)

″Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah'u Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah'u Teâlâ onu yükseltir.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 6; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7201.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

(وَمِنْ اٰيَاتِهِ الَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُۜ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذ۪ي خَلَقَهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ (سَجْدَه) (٣٧) فَاِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذ۪ينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ (٣٨)

37-38. Gece ve gündüz, güneş ve ay Allah'ın varlığının delillerindendir. Güneşe ve aya secde etmeyin. Eğer Allah'a ibâdet ediyorsanız, onları yaratan Allah'a secde edin. (Secde âyetidir)* Ey Resûlüm! Eğer onlar, (hakkı kabulden) kibirlenirlerse, Rabbinin katında olan melekler, usanmadan gece gündüz O'nu tesbih ederler.

İzah: Secde âyetini; hem okuyanların, hem de dinleyenlerin ″Tilâvet Secdesi″ yapmaları gerekir. İmam-ı Âzam Efendimiz, buradaki tilâvet secdesinin yeri, Sûre-i Fussilet, Âyet 38'in sonudur. Zîrâ kelâm burada tamam olmaktadır″ diye buyurmuştur. İmam Şâfii ise, buradaki tilâvet secdesinin yeri, Sûre-i Fussilet, Âyet 37'nin sonudur, diye buyurmuştur.

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْۜ اِنَّ الَّذ۪ٓي اَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتٰىۜ اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٣٩﴾

39. Kuru olarak gördüğün yeryüzünün, indirdiğimiz su ile harekete geçip kabarması da (canlanıp yeşermesi de), Allah'ın varlığının delillerindendir. Muhakkak ki, yeryüzüne hayat veren, elbette ölüleri de diriltir. Şüphesiz O, her şeye kâdirdir.

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُلْحِدُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَاۜ اَفَمَنْ يُلْقٰى فِي النَّارِ خَيْرٌ اَمْ مَنْ يَأْت۪ٓي اٰمِنًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْۙ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٤٠﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَٓاءَهُمْۚ وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ عَز۪يزٌۙ ﴿٤١﴾ لَا يَأْت۪يهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِه۪ۜ تَنْز۪يلٌ مِنْ حَك۪يمٍ حَم۪يدٍ ﴿٤٢﴾

40-42. Şüphesiz ki, âyetlerimize dil uzatarak doğru yoldan sapanlar, bize gizli değildir. Ateşe atılan mı, yoksa mahşer günü emin olarak gelen mi daha hayırlıdır? İstediğinizi yapın, şüphesiz O, bütün yaptıklarınızı görmektedir.* Kur'ân kendilerine tebliğ edildiğinde onu inkâr edenler, mutlaka cezâlandırılacaklardır. Şüphesiz o, aziz bir kitaptır.* Ne önünden ne de arkasından ona bâtıl bir şey gelemez. O, hüküm ve hikmet sahibi, hamde lâyık olan Allah tarafından indirilmiştir.

مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ ق۪يلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَۜ اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٤٣﴾

43. Ey Resûlüm! Sana da ancak, senden önceki peygamberlere söylenen şeyler söylenir. Şüphesiz senin Rabbin, hem mağfiret sahibidir, hem de elim bir azap sahibidir.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُۜ ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّۜ قُلْ هُوَ لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَٓاءٌۜ وَالَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ ف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًىۜ اُو۬لٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَع۪يدٍ ﴿٤٤﴾

44. Eğer Kur'ân'ı, Arapçadan başka bir dilde gönderseydik: ″Onun âyetleri (anladığımız bir dilde) açıkça beyan olunsaydı ya! Arap muhataba, Arapça olmayan bir kitap mı?″ derlerdi. Ey Resûlüm! De ki: ″Bu Kur'ân, Mü'minler

için bir hidâyet ve şifâdır. Îman etmeyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır ve bundan dolayı Kur’ân onlara kapalıdır. Onlar, uzak bir yerden çağırılıp da duymayan kimseler gibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Kur’ân, sâdece Mü’minler için hidâyet ve şifâ kaynağıdır. Bu husus, Sûre-i İsrâ, Âyet 82’de de şöyle geçmektedir:

″Biz Kur’ân’ı, Mü’minlere şifâ ve rahmet olarak indirdik. Bu Kur’ân, zâlimlerin de ancak hüsrânını artırır.″

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فٖيهِۜ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْۜ وَاِنَّهُمْ لَفٖي شَكٍّ مِنْهُ مُرٖيبٍ (٤٥) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَاۜ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبٖيدِ (٤٦))

45-46. Yemin olsun ki, Mûsâ’ya da kitabı (Tevrat’ı) verdik. Onda da ihtilaf edildi. Eğer (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Şüphesiz ki onlar, onun hakkında elbette şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler.* Her kim sâlih amel işlerse, bu kendi lehinedir. Her kim de kötü amel işlerse, o da kendi aleyhinedir. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

İzah: Sûre-i Fussilet, Âyet 46’nın sonunda geçtiği üzere, Allah’u Teâlâ kimseye haksızlık etmez, herkese hakkını tam olarak verir. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا ... (م عن ابى ذر

″Ey kullarım, Ben zulmü (haksızlığı) zâtıma haram kıldım ve sizin aranızda da onu haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyin...″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

(اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِۜ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ اَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖۜ وَيَوْمَ يُنَادٖيهِمْ اَيْنَ شُرَكَٓائٖيۙ قَالُوٓا اٰذَنَّاكَۙ مَا مِنَّا مِنْ شَهٖيدٍۚ (٤٧) وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحٖيصٍ (٤٨))

47-48. Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, O’na havale edilir. O’nun ilmi olmadıkça, hiçbir meyve tomurcuğundan çıkmaz. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Allah’u Teâlâ, müşriklere: ″Nerede Bana ortak koştuklarınız?″ diye nidâ ettiği gün, onlar: ″Biz, senin ortağın bulunduğuna şâhitlik edecek kimse

olmadığını itiraf ettik″ derler.* O gün onların dünyâda taptıkları şeyler, onlardan uzaklaşıp kaybolacaktır. Onlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını anlarlar.

(لَا يَسْـَٔمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِۘ وَاِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُ۫سٌ قَنُوطٌ (٤٩) وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هٰذَا لٖيۙ وَمَٓا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَٓائِمَةًۙ وَلَئِنْ رُجِعْتُ اِلٰى رَبّٖٓي اِنَّ لٖي عِنْدَهُ لَلْحُسْنٰىۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُواۘ وَلَنُذٖيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلٖيظٍ (٥٠)

49-50. İnsan, nîmetin artması talebinden yorulmaz ve ona bir şer isâbet ederse, hemen ümitsizliğe ve karamsarlığa düşer.* Yemin olsun ki, kendisine isâbet eden sıkıntıdan sonra kendisine tarafımızdan bir nîmet tattırırsak, elbette: ″Bu benim hakkımdır, kıyâmetin kopacağını da zannetmem. Faraza Rabbime döndürülecek olsam, O’nun katında daha güzel mükâfatlara nâil olurum″ der. Kâfirlere, neler yaptıklarını elbette haber vereceğiz ve onlara muhakkak şiddetli bir azap tattıracağız.

(وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَٓاءٍ عَرٖيضٍ (٥١)

51. İnsana nîmet verdiğimiz zaman yüz çevirir ve yan çizip uzaklaşır. Ona bir şer isâbet edince de bir çok duâda bulunur.

İzah: Biz, insandan sıkıntıları kaldırıp, ona sıhhat, âfiyet ve bol rızık gibi nîmetler verdiğimiz zaman o, kendisini dâvet ettiğimiz itaattan yüz çevirir ve ondan uzaklaşır. Başına tekrar bir sıkıntı geldiği zaman da, bol bol duâ eden bir insan olur.

(قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهٖ مَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فٖي شِقَاقٍ بَعٖيدٍ (٥٢)

52. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer bu Kur’ân, Allah katından ise, sonra siz de onu inkâr etmiş iseniz, haktan uzak ve hakikate muhâlif olan kimseden daha azgın kimdir? Söyleyin.″

(سَنُرٖيهِمْ اٰيَاتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفٖٓي اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّۜ اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدٌ (٥٣) اَلَٓا اِنَّهُمْ فٖي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَٓاءِ رَبِّهِمْۜ اَلَٓا اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحٖيطٌ (٥٤)

53-54. Kur’ân’ın hak olduğu onlar için apaçık ortaya çıkıncaya kadar, delillerimizi hem âfakta hem de nefislerinde gösteririz. Rabbinin her şeye şâhit olması yetmez mi?* Haberiniz olsun ki, onlar Rablerine kavuşma hususunda şüphe içindedirler. Haberiniz olsun ki, şüphesiz O, (ilmi ve kudreti ile) her şeyi kuşatmıştır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre; Âyet-i Kerîme’de geçen ″Âfakta″ ifadesiyle, kendi nefislerinin dışında yani geçmiş ümmetlerin kaldıkları yerlerin harabe oluşunda, ″Nefislerinde″ ifadesiyle de, belâlarla ve hastalıklarla gösteririz demektir.

42-ŞÛRÂ SÛRESİ

Bu sûre 53 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, bu sûrenin 23-26. âyetleri ise Medîne döneminde nâzil olmuştur. Müşâverenin öneminden bahsedildiği için, bu mânâya gelen ″Şûrâ″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(حٰمٓ (١) عٓسٓقٓ (٢) كَذٰلِكَ يُوحٖٓي اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِكَۙ اللّٰهُ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ (٣) لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظٖيمُ (٤))

1-4. Hâ, Mîm.* Ayın, Sîn, Kâf.* Ey Resûlüm! Her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah, sana ve senden evvelki Peygamberlere işte böyle vahyeder.* Göklerde ve yerdekilerin hepsi O’nundur. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e vahyin nasıl geldiğine dair Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan şöyle nakledilmiştir.

″Yâ Resûlallah! Sana vahiy nasıl geliyor?″ denilince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ فَيُفْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا (خ م عن عائشة)

″Bâzen vahiy bana bir çıngırak sesi gibi gelir. Bu bana en zor ve şiddetli olanıdır. Benden ayrıldığında, vahyi ezberlemiş olurum. Bâzen de melek bana bir adam şeklinde gelir, benimle konuşur, söylediğini ezberlerim.″ Hz. Âişe der ki: ″Son derece soğuk bir günde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e vahyin indiğini gördüm. Vahiy getiren ondan ayrıldığında alnı ter içinde kalmıştı.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Vahy, 1, 2; Sahih-i Müslim, Fedâil 23 (87).

(تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْاَرْضِۜ اَلَٓا اِنَّ اللّٰهَ

هُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ (٥))

5. Gökler, Allah’ın azametinden neredeyse üstlerinden yarılacaklar. Melekler de Rablerini hamd ile tesbih ederler ve yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. Haberiniz olsun ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Katâde Hazretleri, ″Yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler″ buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: ″Melekler, yeryüzünde bulunan-lardan Mü’min olanlar için bağışlanma dilerler.″[1]

Meleklerin, Mü’minlere istiğfar etmesi ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ الَّذِي صَلَّى فِيهِ مَا لَمْ يُحْدِثْ تَقُولُ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ ((خ عن ابى هريرة

Mescitte namaz kıldığı yerde konuşmadan oturan kimse mescitten çıkmadığı müddetçe, melekler onun için istiğfar ederler. ″Allah’ım! Sen onu bağışla, Sen ona merhamet et″ derler.[2]

Yine meleklerin, Mü’minler için mağfiret dilediklerine dair Sûre-i Mü’min, Âyet 7-9 ve izahlarına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 13, s. 130.

[2] Sahih-i Buhârî, Salât 60.

(وَالَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءَ اللّٰهُ حَف۪يظٌ عَلَيْهِمْۘ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَك۪يلٍ (٦))

6. Ey Resûlüm! O’ndan başka dostlar edinenlere gelince, Allah’u Teâlâ onları dâimâ gözetlemektedir. Sen onların üzerine vekil değilsin.

İzah: Allah’u Teâlâ, bundan önceki âyette meleklerin, devamlı olarak O’na ibâdette bulunmak sûretiyle hamd ile tesbih ettiklerini, bu âyette de buna mukâbil kâfirlerin, O’nu bırakıp başka şeylere taptıklarını, Allah’ın onları gözetlediğini ve bu itibarla onlara layık oldukları cezâyı vereceğini beyan etmektedir. Ayrıca Allah’u Teâlâ, îman etmeyen kâfirlere karşı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i de teselli etmektedir.

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فٖيهِۜ فَرٖيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرٖيقٌ فِي السَّعٖيرِ (٧)

7. Ey Resûlüm! Böylece Biz sana Arapça bir Kur’ân vahyettik ki, şehirlerin anası olan Mekke’nin ahâlisi ile çevresindekileri uyarasın ve meydana gelmesinde aslâ şüphe bulunmayan o toplanma günüyle onları korkutasın. O gün bir kısmı Cennette, bir kısmı da Cehennemdedir.

İzah: Mekke-i Mükerreme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَّةَ مَا أَطْيَبَكِ مِنْ بَلَدٍ وَأَحَبَّكِ إِلَيَّ وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمِي أَخْرَجُونِي مِنْكِ مَا سَكَنْتُ غَيْرَكِ (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke için şöyle buyurdu: ″Sen ne güzel bir şehirsin. Benim için ne kadar sevimlisin. Şâyet kavmim beni senden çıkarmamış olsaydı, senin dışında bir yerde oturmazdım.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 68.

وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَٓاءُ فٖي رَحْمَتِهٖۜ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصٖيرٍ (٨)

8. Allah’u Teâlâ dileseydi, insanların hepsini (hak din üzere) tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini rahmetine girdirir. Zâlimlerin ise ne bir dostu, ne de bir yardımcısı vardır.

İzah: Eğer Allah’u Teâlâ insanları hidâyette birleştirip tek bir din üzerinde ittifak etmelerini dileseydi, onları tek bir ümmet kılardı. Allah’u Teâlâ bunu böyle yapmadı. İmtihan için herkesi hak dini kabul edip etmemekte kendi irâdesiyle başbaşa bıraktı. İrâdesini hayra sarf edenler hayra, şerre sarf edenler de şerre ereceklerdir. Allah’u Teâlâ onların haklarında hak ettiklerine göre muâmele yapacaktır.[1] Lâkin dilediği kimseyi, onun îmanının, güzel amellerinin bir mükâfatı olmak üzere O’nun bir rahmet yurdu olan Cennete kavuşturur. Kâfirlerin ise mahşer gününde, ne bir dostu, ne de bir yardımcısı vardır, demektir.

[1] Kulların irâdelerini kullanarak hayra veya şerre yönelmeleri hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51 ve izahına bakınız.

(٩) اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَٓاءَۚ فَاللّٰهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ الْمَوْتٰىۘ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ (

9. Yoksa müşrikler, Allah'tan başkasını dostlar mı edindiler? Fakat dost, ancak Allah'tır. O, ölüleri diriltir. O, her şeye kâdirdir.

İzah: Yoksa Allah'a ortak koşan bu müşrikler, Allah'ın dışında bir kısım putları mı dost ediniyorlar? Onlar, bilsinler ki, gerçek dost sâdece Allah'tır. O halde onlar kendilerine herhangi bir fayda ve zarar vermeyen putları bırakıp sâdece Allah'ı dost edinsinler. Ölüleri tekrar diriltecek ve mahşerde bir araya toplayıp hesaba çekecek olan da yalnız Allah'tır. Zîrâ O, her şeye kâdirdir, demektir.

(١٠) وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فٖيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُٓ اِلَى اللّٰهِۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبّٖي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُۗ وَاِلَيْهِ اُنٖيبُ (

10. Ey Resûlüm! De ki: "İhtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede hüküm Allah'a aittir. İşte O Allah, benim Rabbimdir. O'na tevekkül ederim ve O'na yönelirim."

İzah: İnsanlar, aralarında ortaya çıkan ihtilaflardan dolayı tam bir itaatla Allah'ın hükmüne müracaat edecek olursa, aralarındaki ihtilaf güzelce giderilir. Hakk Teâlâ, ihtilaf edilen meselenin hükmünü Allah'ın kitabıyla veya Resûlünün sünnetiyle beyân buyurmuştur. Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 59'da şöyle geçmektedir:

"Ey îman edenler! Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin. Eğer Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve Resûlün sünnetine mürâcaat edin. Bu, sizin için hayırlı ve netice itibariyle daha güzeldir."

Ayrıca ruh'un mahiyeti, kıyametin kopma vakti gibi bâzı şeyler hikmet gereği insanlara bildirilmemiştir. Bu gibi hususları Allah'ın ilmine havâle etmelidir.

(فَاطِرُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًاۚ يَذْرَؤُكُمْ فٖيهِۜ لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌۚ
١١) وَهُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ (

11. Gökleri ve yeri yaratan O'dur. O, sizin için kendi türünüzden zevceler, hayvanlardan da çiftler yaratmıştır. Bu sûretle sizi çoğaltıyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyette, göklerin ve yerin yaratılmasından, insanların ve

hayvanların erkek ve dişiler olarak yaratılıp çoğaltılmasından bahsetmektedir. Ayrıca Allah'u Teâlâ, hayvanları, insanların menfaati için yaratmıştır. İnsanoğlu onların etinden, sütünden faydalandığı gibi, yük taşıma ve toprağı işleyerek ziraat yapma gibi işlerde de onlardan istifâde ederler. Böylece hayvanlar, insanlığın hayatını kolaylaştırarak nesillerinin devam etmesine katkı sağlamaktadır.

(لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٢))

12. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı genişletir, dilediğine de daraltır. Şüphesiz O, her şeyi bilendir.

(شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصّٰى بِهٖ نُوحًا وَالَّذٖٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهٖٓ اِبْرٰهٖيمَ وَمُوسٰى وَعٖيسٰٓى اَنْ اَقٖيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فٖيهِۜ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكٖينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِۜ اَللّٰهُ يَجْتَبٖٓي اِلَيْهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدٖٓي اِلَيْهِ مَنْ يُنٖيبُ (١٣))

13. ″Dîne sağlam bir şekilde sarılın ve onda ayrılığa düşmeyin″ diye Nûh'a emrettiğini, Sana vahyettiğimizi, İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve Îsâ'ya emrettiğimizi size de din kıldı. Ey Resûlüm! Müşriklere, kendilerini dâvet ettiğin tevhid ağır geldi. Allah'u Teâlâ, dilediğini kendine seçer. Hakk'a yönelenleri de hidâyete erdirir.

İzah: İslâm, Allah'u Teâlâ'nın hiçbir ortağı olmayıp, bir tek ilah olduğuna îman etmektir. Âdem Aleyhisselâm ile Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve bu ikisi arasında ne kadar Peygamber gelmiş ise, hepsi İslâm üzere idi. Ancak bâzılarının şeriatları farklı idi.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَاعْرِفُوهُ رَجُلًا مَرْبُوعًا إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ بَلَلٌ فَيَدُقُّ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَيُهْلِكُ اللّٰهُ فِي زَمَانِهِ الْمِلَلَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ اللّٰهُ فِي زَمَانِهِ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ وَتَقَعُ الْأَمَنَةُ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرْتَعَ الْأُسُودُ مَعَ الْإِبِلِ وَالنِّمَارُ مَعَ الْبَقَرِ وَالذِّئَابُ مَعَ الْغَنَمِ وَيَلْعَبَ الصِّبْيَانُ بِالْحَيَّاتِ لَا تَضُرُّهُمْ فَيَمْكُثُ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يُتَوَفَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ) (حم عن ابى هريرة

″Peygamberler, babadan bir kardeştirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. İnsanlar arasında Meryem oğlu Îsâ'ya en yakın benim. Çünkü

benim ile onun arasında bir Peygamber yoktur. Şüphesiz ki Îsâ inecektir. Gördüğünüz vakit, onu tanıyınız ki o; orta boylu, pembeye çalan beyaz tenli, üzerinde iki parçadan ibâret elbisesi olan bir kimsedir. Islaklık olmadığı halde, sanki başından su damlar. İnsanları İslâm'a çağıracak, haçı kıracak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında Allah'u Teâlâ, İslâm'dan başkalarını helâk edecek ve Mesih-i Deccal'i de helâk edecektir. Sonra, yeryüzünde sükûnet, emniyet meydana gelecektir. O kadar ki aslanlar develerle, panterler ineklerle ve kurtlar kuzularla serbestçe otlayıp geçinecekler, çocuklar da yılanlarla oynayacaklardır. Îsâ, kırk yıl yeryüzünde yaşayacak, sonra vefât edecek, cenâze namazını da Müslümanlar kılacaktır."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda: "Allah'u Teâlâ, dilediğini kendine seçer. Hakk'a yönelenleri de hidâyete erdirir" diye buyrulmaktadır. Yani küfür ve isyandan tevbe edip İslâm Dîni'ni kabul eden, ibâdet ve itaate devam eden kimseleri Allah'u Teâlâ kendine seçer ve doğru yoluna kavuşturur. Bu sebeple insan, aslî yaratılışını muhafaza etmelidir, irâdesini güzelce kullanmalıdır, Allah'ın yolunu takibe devam etmek istemelidir ki, Allah'u Teâlâ da onu hidâyete muvaffak buyursun. Zîrâ Allah'u Teâlâ, kendine yönelenlere hak yolunu gösterir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

(وَمَا تَفَرَّقُوا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْۜ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْۜ وَاِنَّ الَّذ۪ينَ اُو۫رِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَف۪ي شَكٍّ مِنْهُ مُر۪يبٍ (١٤)

14. Onlar, kendilerine ilim geldikten sonra, birbirlerini çekememe yüzünden (din hususunda) ayrılığa düştüler. Eğer belirlenmiş bir vakte kadar (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Onlardan sonra kitaba vâris kılınanlar da onun hakkında elbette şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler.

İzah: Fahreddin Râzi Hazretleri, "Tefsir-i Kebir" adlı eserinde der ki: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Kitaba vâris kılınanlardan" maksat, Ehl-i Kitap'tır. "Onun hakkında elbette şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler" ifadesinden maksat da, kitapları hususunda, kesin şüphe edici bir tereddüt içindedirler. Onlar kitaplarına hakkıyla inanamıyorlar, demektir.

(فَلِذٰلِكَ فَادْعُۚ وَاسْتَقِمْ كَمَٓا اُمِرْتَۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْۚ وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍۚ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْۜ

( )اَللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْۜ لَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْۜ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْۜ اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَاۚ وَاِلَيْهِ الْمَص۪يرُۜ (١٥

15. Ey Resûlüm! Bundan dolayı onları İslâm Dîni’ne dâvet et, (din ve dâvette) emrolunduğun üzere devam et. Onların hevâsına tâbi olma ve şöyle de: ″Allah’ın indirdiği kitapların hepsine îman ettim ve aranızda adâleti yerine getirmekle emrolundum. Allah’u Teâlâ, bizim de Rabbimizdir, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz de size aittir. Bizimle sizin aranızda bir husûmet yoktur. Allah’u Teâlâ, hepimizi bir araya toplayacaktır. Dönüş de ancak O’nadır.″

(وَالَّذ۪ينَ يُحَٓاجُّونَ فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُج۪يبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ
شَد۪يدٌ (١٦)

16. İnsanlar, İslâm’a girdikten sonra Allah’ın dîni hususunda hâlâ münâkaşa edenlerin delilleri Rableri katında bâtıldır. Allah’ın gazabı onların üzerine olsun! Onlar için şiddetli bir azap vardır.

( )اَللّٰهُ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْم۪يزَانَۜ وَمَا يُدْر۪يكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَر۪يبٌ (١٧ (

17. Kitabı ve mizanı (ölçüyü, adâleti) hak olarak indiren Allah’tır. Ey Resûlüm! Ne bilirsin? Belki de kıyâmet yakındır.

(يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَاۚ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَاۙ وَيَعْلَمُونَ اَنَّهَا الْحَقُّۜ اَلَٓا اِنَّ الَّذ۪ينَ يُمَارُونَ فِي
السَّاعَةِ لَف۪ي ضَلَالٍ بَع۪يدٍ (١٨)

18. Kıyâmete îman etmeyenler, onun acele olarak kopmasını isterler. Îman edenler ise, ondan korkarlar ve onun hak olduğunu bilirler. Haberiniz olsun ki, kıyâmet hakkında mücâdele edenler, haktan uzak dalâlet içindedirler.

( )اَللّٰهُ لَط۪يفٌ بِعِبَادِه۪ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَز۪يزُ۟ (١٩ (

19. Allah’u Teâlâ, kulları hakkında lütufkârdır. Dilediğini rızıklandırır. O, çok kuvvetlidir, her şeye gâliptir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de ″Lütufkâr″ diye tercüme edilen ″Latîf″ kelimesi, Allah’u Teâlâ’nın doksan dokuz Esmâ’ul-Hüsnâ’sından biri olup: Lütuf sâhibidir. Kullarının güzel hallerini yayan ve kötü hallerini de örten, azı kabul eden ve buna karşılık pek çok ihsan ve lütuflârda bulunandır mânâlarına gelir.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif’te; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Allah’u Teâlâ’ya hitâben:

(يَا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيل وَسَتَرَ الْقَبِيح (ك عن ابن عمرو بن شعيب

"Ey güzel olanı açığa çıkartıp, çirkin olanı örten"[1] diye buyurması da, bu sebeptendir.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1956.

(مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فٖي حَرْثِهٖۚ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ نَصٖيبٍ (٢٠))

20. Kim âhiret menfaatini isterse, onun menfaatini artırırız. Kim de dünyâ menfaati arzusunda bulunursa, ona da ondan veririz. Âhirette ise hiçbir nasibi yoktur.

İzah: Her kim amellerini dünyâ menfaati elde etmek maksadıyla yaparsa, o kimseye dünyâda karşılığı tam olarak verilir. Ancak âhirette yaptığı o amellerinin hiçbir faydasını göremez.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى (خ م عن عمر بن الخطاب

"Şüphesiz ki, bütün ameller niyete göredir. Herkes yaptığı amelin karşılığını niyetine göre alır."[1]

Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِيُّ وَالْأَعْجَمِيُّ فَقَالَ اقْرَؤُا فَكُلٌّ حَسَنٌ وَسَيَجِيءُ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يُقَامُ الْقِدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ (د عن جابر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur’ân okuyorken yanımıza geldi; aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da. Şöyle buyurdu: "Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur’ân’ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecri âhirete bırakmayıp, dünyâda iken karşılığını alacaklar."[2]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَشِّرْ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِالسَّنَاءِ وَالرِّفْعَةِ وَالنَّصْرِ وَالتَّمْكِينِ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ عَمِلَ عَمَلَ الْآخِرَةِ لِلدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ نَصِيبٌ (حم عن أبي بن كعب)

"Bu ümmet yücelme, yardım, yeryüzünü ele geçirme ile müjdelenmiştir. Onlardan her kim âhiret amelini dünyâ için işlerse, onun âhirette hiçbir nasibi yoktur."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Îman 41, Nikah 5; Sahih-i Müslim, İmâre 45 (155 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 11; Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ül–Cihat 16.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7352.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20274.

(اَمْ لَهُمْ شُرَكٰٓؤُا شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدّ۪ينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُۜ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْۜ وَاِنَّ الظَّالِم۪ينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (٢١))

21. Yoksa o kâfirlerin, Allah'ın izin vermediği bir dini, kendilerine meşrû kılan ortakları mı var? Eğer (azâbın ertelenmesine dair) Allah'u Teâlâ'nın kesin bir hükmü olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Şüphesiz zâlimler için elim bir azap vardır.

(تَرَى الظَّالِم۪ينَ مُشْفِق۪ينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْۜ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ف۪ي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِۚ لَهُمْ مَا يَشَٓاؤُ۫نَ عِنْدَ رَبِّهِمْۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَب۪يرُ (٢٢))

22. Ey Resûlüm! Mahşer gününde o zâlimleri, kazandıkları kötülüklerden dolayı korku içinde görürsün. Ve korktukları başlarına gelecektir. Îman edip sâlih amellerde bulunanlar ise Cennet bahçelerindedir. Onlar için Rableri katında istedikleri her şey vardır. İşte bu, büyük bir lütuftur.

İzah: Cennetliklerin, istedikleri şeylerin olacağına dair Hasan İbn-i Arafe Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Ebû Taybe şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشِّرْب مِنْ أَهْل الْجَنَّة لَتُظِلُّهُمْ السَّحَابَة فَتَقُول مَا أُمْطِركُمْ ؟ قَالَ فَمَا يَدْعُو دَاعٍ مِنْ الْقَوْم بِشَيْءٍ إِلَّا أَمْطَرَتْهُمْ حَتَّى إِنَّ الْقَائِل مِنْهُمْ لَيَقُولُ أَمْطِرِينَا كَوَاعِب أَتْرَابًا (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن الحسن بن عرفة)

Cennetliklerden herhangi bir şey içmek üzere toplananların üzerine bir bulut gelip onları gölgelendirir ve ″Size ne yağdırayım?″ diye sorar. O topluluktan herhangi birisi ne isterse hemen onlara yağdırır. Hattâ onlardan birisi, ″Genç kızlar yağdır″ bile diyecektir.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 21, s. 642; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 199.

ذٰلِكَ الَّذ۪ي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰىۜ (وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ ف۪يهَا حُسْنًاۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ (٢٣))

23. İşte bu, îman edip sâlih amellerde bulunan kullarına Allah'u Teâlâ'nın müjdelediği şeylerdir. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben, bu tebliğ vazifemi yerine getirdiğimden dolayı sizden, akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum.″ Her kim bir iyilik yaparsa, Biz onun bu iyiliğinin sevabını artırırız. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Sizden, akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum″ diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu ifadeyi şöyle izah etmiştir: Ey Resûlüm! De ki: ″Ey kavimim! Sizi dâvet ettiğim hakka karşı sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Sizden ancak, benimle sizin aranızdaki akrabalık bağını koparmamanızı istiyorum.″ Bu izaha göre Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyşlilere şöyle buyurmuştur: ″Bana yardım etmiyorsunuz, hiç olmazsa şerrinizi benden uzak tutun. Rabbimin Peygamberliğini tebliğ etmem için beni serbest bırakın. Benimle sizin aranızda olan akrabalık bağını gözetin.″

Said İbn-i Cübeyr Hazretleri de bu âyette geçen akrabalıktan maksat, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in akrabalarıdır, diye buyurmuştur.

İşte bu Âyet-i Kerîme, Resûlü Ekrem'in ailesine, akrabasına sevgi ve dostlukta bulunmanın gerektiğini emretmektedir. O mübârek zâtlara sevgi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sevginin güzel bir nişânesidir. Bu hususta çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir.

Abdülmuttalib İbn-i Rabîa Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُغْضَبًا وَأَنَا عِنْدَهُ فَقَالَ مَا أَغْضَبَكَ

قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا لَنَا وَلِقُرَيْشٍ إِذَا تَلَاقَوْا بَيْنَهُمْ تَلَاقَوْا بِوُجُوهٍ مُبْشَرَةٍ وَإِذَا لَقُونَا لَقُونَا بِغَيْرِ ذَلِكَ قَالَ فَغَضِبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى احْمَرَّ وَجْهُهُ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْإِيمَانُ حَتَّى يُحِبَّكُمْ لِلّٰهِ وَلِرَسُولِهِ ثُمَّ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ آذَى عَمِّي فَقَدْ آذَانِي فَإِنَّمَا عَمُّ الرَّجُلِ صِنْوُ أَبِيهِ (ت حم عن عبد المطلب بن ربيعة)

Hz. Abbas İbn-i Abdulmuttalib, öfkeli bir vaziyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına girdi. Ben de onun yanındaydım. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Niçin öfkelisin?″ diye sordu. Hz. Abbas: ″Yâ Resûlallah! Biz Haşimoğulları ile Kureyş arasında ne var? Kendi kendilerine buluştuklarında güler yüzle buluşuyorlar, bizim karşımıza çıktıkları zaman da değişik yüzle çıkıyorlar″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kızdı, alın damarları şişti ve ″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizi bir kimse Allah ve Resûlü için sevmedikçe, onun kalbine îman girmez″ diye buyurdu ve sonra sözüne şöyle devam etti: ″Ey insanlar! Her kim benim amcama eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur. Bir insanın amcası onun babası gibidir.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ehl-i Beyti hakkında Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

أَحِبُّوا اللّٰهَ لِمَا يَغْذُوكُمْ مِنْ نِعَمِهِ وَأَحِبُّونِي بِحُبِّ اللّٰهِ وَأَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي بِحُبِّي (ت عن ابن عباس)

″Nîmetleriyle sizi rızıklandırdığı için Allah’ı sevin. Beni de, Allah beni sevdiği için sevin. Ehl-i Beytimi de ben onları sevdiğim için sevin.″[2]

يَا عَلِيُّ إِنَّ الإِسْلامَ عُرْيَانٌ لِبَاسُهُ التَّقْوَى وَرِيَاشُهُ الْهُدَى وَزِينَتُهُ الْحَيَاءُ وَعِمَادُهُ الْوَرَعُ وَمِلاكُهُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ وَأَسَاسُ الإِسْلامِ حُبِّي وَحُبُّ أَهْلِ بَيْتِي (ابن عساكر عن علي)

″Yâ Ali! İslâm uryandır, giysisi takvâdır, tüyleri hidâyettir. Süsü ise hayâdır. Direği verâdır. Ayakta tutucusu da beni sevmektir ve Ehl-i Beytimi sevmektir.″[3]

شَفَاعَتِي لأُمَّتِي مَنْ أَحَبَّ أَهْلَ بَيْتِي وَهُمْ شِيعَتِى (خط عن علي)

″Şefaatim, ümmetimden Ehl-i Beytimi sevenleredir. Onlar benim taraftarımdır.″[4]

لَا يُبْغِضُ الأَنْصَارَ إِلَّا مُنَافِقٌ وَمَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَهُوَ مُنَافِقٌ وَمَنْ أَبْغَضَ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ فَهُوَ مُنَافِقٌ (عد كر عن أبي سعيد)

"Ensârdan, ancak münâfık olan nefret eder. Kim bize, Ehl-i Beytimize karşı nefret duyarsa, o münâfıktır. Ebû Bekir ve Ömer Radiyallâhu anhumâ'ya nefret duyan kişi de münâfıktır."[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 23; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16861.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 26.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 498/10.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 206/5; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 329; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39057.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 483/2; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 33753.

(اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۚ فَاِنْ يَشَاِ اللّٰهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَۜ وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهٖۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٢٤))

24. Yoksa kâfirler (senin için), "Yalan uydurup Allah'a iftira etti" mi diyorlar? Ey Resûlüm! Allah'u Teâlâ dilerse, senin de kalbini mühürler. Allah'u Teâlâ, bâtılı yok eder ve kelimeleriyle (hükümleriyle) hakkı gerçekleştirir. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

(وَهُوَ الَّذٖي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَۙ (٢٥) وَيَسْتَجٖيبُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزٖيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهٖۜ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدٖيدٌ (٢٦))

25-26. Kullarından tevbeyi kabul eden, günahları affeden ve yaptıklarınızı bilen O'dur.* Allah'u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanların duâsına icâbet eder ve onlara lütfundan mükâfatlarını artırır. Kâfirler için de şiddetli bir azap vardır.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın, kullarının duâsına icâbet ettiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَلّٰهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ حِينَ يَتُوبُ إِلَيْهِ مِنْ أَحَدِكُمْ كَانَ عَلَى رَاحِلَتِهِ بِأَرْضِ فَلَاةٍ فَانْفَلَتَتْ مِنْهُ وَعَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَأَيِسَ مِنْهَا فَأَتَى شَجَرَةً فَاضْطَجَعَ فِي ظِلِّهَا قَدْ أَيِسَ مِنْ رَاحِلَتِهِ فَبَيْنَا هُوَ كَذَلِكَ إِذَا هُوَ بِهَا قَائِمَةً عِنْدَهُ فَأَخَذَ بِخِطَامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ اللّٰهُمَّ أَنْتَ عَبْدِي وَأَنَا رَبُّكَ أَخْطَأَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ (م عن انس بن مالك)

Allah’u Teâlâ, kulu, zâtına tevbe ettiği zaman o kadar çok sevinir ki, sizden birisi çorak bir arazide üzerinde yiyecek ve içeceği olan biniti bağından kurtulup kaybolmuş, ondan ümidini kesmiş bir halde bir ağacın altına gelip gölgesine uzanmış, binitinden ümidini bütünüyle kesmişken, birden binitini yanında dikilir gördüğü zamanda, onun yularına yapışıp, ″Ey Allah’ım! Sen kulumsun, ben de senin Rabbinim″ diye sevincinin şiddetinden hata etmesi durumundaki sevincinden, Allah’ın, kulu kendine tevbe ettiğindeki sevinci çok daha fazladır. [1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 1 (7 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 49; Sünen-i İbn Mâce, Zühd 3.

)وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِي الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَٓاءُۜ اِنَّهُ بِعِبَادِهٖ خَبٖيرٌ بَصٖيرٌ (٢٧ ((

27. Allah’u Teâlâ, kullarına rızkı geniş tutsaydı, elbette yeryüzünde kibirlenir ve fesat çıkarırlardı. Lâkin dilediği kadar verir. Şüphesiz O, kullarından haberdardır ve her şeyi görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدْ بَارَزَنِي بِالْمُحَارَبَةِ وَإِنِّي لَأَسْرَع شَيْء إِلَى نُصْرَة أَوْلِيَائِي وَإِنِّي لَأَغْضَب لَهُمْ كَمَا يَغْضَب اللَّيْث الْحَرِد. وَمَا تَرَدَّدْت فِي شَيْء أَنَا فَاعِله تَرَدُّدِي فِي قَبْض رُوح عَبْدِي الْمُؤْمِن يَكْرَه الْمَوْت وَأَنَا أَكْرَه إِسَاءَته وَلَا بُدّ لَهُ مِنْهُ . وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي الْمُؤْمِن بِمِثْلِ أَدَاء مَا اِفْتَرَضْت عَلَيْهِ. وَمَا يَزَال عَبْدِي الْمُؤْمِن يَتَقَرَّب إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبّه فَإِذَا أَحْبَبْته كُنْت لَهُ سَمْعًا وَبَصَرًا وَلِسَانًا وَيَدًا وَمُؤَيِّدًا فَإِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْته وَإِنْ دَعَانِي أَجَبْته. وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ يَسْأَلنِي الْبَاب مِنْ الْعِبَادَة وَإِنِّي عَلِيم أَنْ لَوْ أَعْطَيْته إِيَّاهُ لَدَخَلَهُ الْعُجْب فَأَفْسَدَهُ. وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ لَا يُصْلِحهُ إِلَّا الْغِنَى وَلَوْ أَفْقَرْته لَأَفْسَدَهُ الْفَقْر. وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ لَا يُصْلِحهُ إِلَّا الْفَقْر وَلَوْ أَغْنَيْته لَأَفْسَدَهُ الْغِنَى. وَإِنِّي لَأُدَبِّر عِبَادِي لِعِلْمِي بِقُلُوبِهِمْ فَإِنِّي عَلِيم خَبِير. ثُمَّ قَالَ أَنَس اللّٰهُمَّ إِنِّي مِنْ عِبَادك الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ لَا يُصْلِحهُمْ إِلَّا الْغِنَى فَلَا تُفْقِرنِي بِرَحْمَتِك (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن انس بن مالك .)

″Benim herhangi bir evliyâmı hakir düşüren bir kimse, Bana karşı harp ilan etmiş olur ve Ben evliyâlarımın yardımına her şeyden çabuk koşarım ve şüphesiz Ben, kızgın aslanın kızdığı gibi onlar için gazaplanırım. Ölümden hoşlanmayan, bununla birlikte Benim de kendisine kötülük yapmak istemediğim, fakat kendisi için de ölümün kaçınılmaz olduğu Mü’min kulumun ruhunu almakta tereddüt ettiğim kadar, yaptığım hiçbir işte tereddüt etmem. Mü’min

kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum nâfilelerle de, Bana yakınlaşmaya devam eder durur. Nihâyet Ben onu severim, onu sevdim mi onun işitmesi, görmesi, dili, eli Ben olurum. Onun destekçisi olurum. Benden bir şey isterse veririm, Bana duâ ederse duâsını kabul ederim.[1] Mü'min kullarım arasından Benden bir tür ibâdette bulunmayı ister ve Ben çok iyi biliyorum ki, eğer o ibâdet türünü ona verecek olursam, bu sefer ucub (kendini beğenmek) ona gelir ve onun o amelini fesat eder. Yine Mü'min kullarım arasından ancak zenginliğin kendisini düzelttiği kimseler vardır. Eğer Ben onu fakir kılacak olursam, fakirlik onu fesat eder. Aynı şekilde Mü'min kullarım arasından ancak fakirliğin ıslah ettiği kimseler de vardır. Onları zengin edecek olursam, zenginlik onu fesat eder. Ben kullarımı, onların kalplerini bildiğime göre tedbir ederim. Şüphesiz ki Ben, her şeyi çok iyi bilenim, her şeyden haberdar olanım." Daha sonra Enes Radiyallâhu anhu şöyle dedi: "Allah'ım! Ben ancak zenginliğin kendilerini ıslah ettiği Mü'min kullarındanım. Rahmetin ile Sen beni fakir kılma."[2]

[1] Benzeri için bakınız: Sahih-i Buhârî, Rikâk 38.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 28.

(وَهُوَ الَّذ۪ي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُۜ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَم۪يدُ (٢٨)

28. O, insanlar ümitlerini kestikten sonra, yağmuru indiren ve rahmetini yayandır. O, (ihsanı ile kullarına) velîdir ve hamde lâyık olandır.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, birisi Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'ya: "Ey Mü'minlerin emiri! Yağmur kesildi ve insanlar ümitlerini kesti" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Şüphesiz size yağmur yağdırılacak deyip, "O, insanlar ümitlerini kestikten sonra, yağmuru indiren ve rahmetini yayandır…" mealindeki Âyet-i Kerîme'yi okudu.

(وَمِنْ اٰيَاتِه۪ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ ف۪يهِمَا مِنْ دَٓابَّةٍۜ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَٓاءُ قَد۪يرٌ۟ (٢٩)

29. Gökleri ve yeri yaratması ve oralarda canlıları yayması da O'nun varlığının delillerindendir. O, dilediği zaman onları bir araya toplamaya da kâdirdir.

(وَمَٓا اَصَابَكُمْ مِنْ مُص۪يبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْد۪يكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَث۪يرٍۜ (٣٠)

30. Başınıza gelen her musîbet, kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir.

Allah’u Teâlâ, (günahlarınızın) çoğunu da affeder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يُصِيبُ عَبْدًا نَكْبَةٌ فَمَا فَوْقَهَا أَوْ دُونَهَا إِلَّا بِذَنْبٍ وَمَا يَعْفُو اللّٰهُ عَنْهُ أَكْثَرُ قَالَ وَقَرَأَ {وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ} (ت عن ابى موسى)

"Kulun başına gelen küçük veya büyük herhangi bir sıkıntı ancak işlediği bir günahı sebebiyledir. Allah’ın bağışladıkları ise daha çoktur." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla: "Başınıza gelen her musîbet, kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir. Allah’u Teâlâ, (günahlarınızın) çoğunu da affeder" mealindeki Sûre-i Şûrâ, Âyet 30’u okudu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ (خ عن ابى هريرة)

"Kendisine batan bir dikene varıncaya kadar Müslüman olan kişinin başına bir üzüntü, bir dert ve hastalık, bir hüzün gelmez ki; Allah’u Teâlâ onlarla onun hatâlarından bağışlamış olmasın."[2]

Ayrıca Allah’u Teâlâ, sevdiği kullara, daha büyük dereceler alabilmeleri için lütfundan ibtilâlar verir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ (طب ك عن سعد بن أبي وقاص)

"İnsanlardan belânın en şiddetlisi Peygamberlere, sonra evliyâlara, sonra derecelerine göre diğer Mü’minlere gelir."[3]

İbtilâ konusunda daha geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 155 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 44.

[2] Sahih-i Buhârî Merdâ 1; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 1.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 20096.

(وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِز۪ينَ فِي الْاَرْضِۚ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ (٣١))

31. Siz yeryüzünde O’nun cezâsına engel olamazsınız. (Ey insanlar!) Sizin için Allah’tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

İzah: Ey insanlar! İşlediğiniz günahlardan dolayı Rabbiniz, sizi cezâlandırmak isterse, siz O’nun cezâsından aslâ kurtulamazsınız. Siz nerede bulunursanız bulunun, Allah’ın tasarrufu altındasınız. Allah’a karşı sizi savunacak, Allah’tan başka herhangi bir dostunuz yoktur. O sizi cezâlandırmak istediğinde, O’na karşı size yardım edecek hiçbir yardımcınız da yoktur. O halde ey insanlar! Allah’tan korkun, emirlerini tutun ve yasaklarından uzak durun, demektir.

(وَمِنْ اٰيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِۜ (٣٢) اِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرّ۪يحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِه۪ۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍۙ (٣٣) اَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَث۪يرٍۘ (٣٤) وَيَعْلَمَ الَّذ۪ينَ يُجَادِلُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَاۜ مَا لَهُمْ مِنْ مَح۪يصٍ (٣٥))

32-35. Denizde dağlar gibi hareket edip giden gemiler de Allah’ın varlığının delillerindendir.* Allah’u Teâlâ dilerse rüzgârı durdurur; gemiler de deniz yüzünde sâbit kalırlar. Şüphesiz bunda da çok sabredenler ve çok şükredenler için elbette alâmetler vardır.* Yahut da kazandıkları günah sebebiyle fırtınalarla gemidekileri helâk eder, birçoğunu da affeder (garktan kurtarır).* Âyetlerimiz hakkında mücâdele edenler bilsinler ki, (helâk olmalarını dilersem) kendileri için kurtuluş yoktur!

(فَمَٓا اُو۫ت۪يتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰى لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَۚ (٣٦) وَالَّذ۪ينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَۚ (٣٧) وَالَّذ۪ينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۖ وَاَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۚ (٣٨) وَالَّذ۪ينَ اِذَٓا اَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ (٣٩))

36-39. Size verilen şeyler, sâdece bu dünyâ hayatının geçici menfaatidir. Allah katındaki ise, daha hayırlı ve bâkidir. Bu nîmetler, îman edenler ve Rablerine tevekkülde bulunanlar içindir.* Onlar, büyük günahlardan ve fuhşiyattan sakınırlar, öfkeli zamanlarında bile affederler,* Rablerinin dâvetine icâbet

ederler, namazı kılarlar, işlerini aralarında müşâvere ile yürütürler, kendilerine verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda infak ederler* ve bir zulme uğradıkları zaman, birbirlerine yardım ederek karşı koyarlar.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair Hz. Ali Kerremallâhu veche'den şu hâdise nakledilmiştir:

Bir seferinde Hz. Ebû Bekir'in elinde toplu bir mal bulundu. O bunun tamamını hayır yolunda sadaka olarak verdi. Müslümanlar bundan dolayı onu kınadı, kâfirler de yanlış yaptığını söyledi. İşte bunun üzerine: ″Size verilen şeyler, sâdece bu dünyâ hayatının geçici menfaatidir. Allah katındaki ise, daha hayırlı ve bâkidir…″ diye başlayıp devam eden Sûre-i Şûrâ, Âyet 36-39 nâzil oldu.

Nakledildiğine göre, Hz. Ebû Bekir Efendimizin toplu olarak infak ettiği mal, seksen bin dirhemdir.

( )وَجَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَاۚ فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمٖينَ (٤٠)

40. Bir kötülüğün cezâsı, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiği halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Ebû Abdullah el-Cedelî, Hz. Âişe'ye Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ahlâkından sorunca, kendisine şöyle buyurmuştur:

كَانَأَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ (ت حب عن عائشة)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların en güzel ahlâklısı idi. Her zaman sükûnet ve vakarla hareket eder, aslâ yüksek sesle konuşmaz ve kötülüğe kötülükle mukâbelede bulunmazdı. Bilakis, affeder ve hoşgörülü davranırdı.″[1]

Kötülüğe kötülükle muâmele etmemenin fazileti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinden bâzıları şöyledir:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلّٰهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ (م عن ابى هريرة)

″Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah’u Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah’u Teâlâ onu yükseltir.″[2]

أَشَدُّكُمْ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَأَحْلَمُكُمْ مَنْ عَفَا عِنْدَ الْقُدْرَةِ (ابن أبي الدنيا عن علي)

″Sizin en kuvvetliniz, gazap hâlinde öfkesini yenen, en hâliminiz de intikam alma imkânına sahip iken almayanınızdır.″[3]

ثَلَاثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ اِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهُ اللّٰهِ تَعَالَى اِلَّا زَادَهُ اللّٰهِ بِهَا كَثْرَةً (هب عن ابى هريرة)

″Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah’u Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da, Allah’u Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah’ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah’u Teâlâ da onun malını kat kat artırır.″[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 69; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 6551.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 71/15.

[4] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

(وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَاُولٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍؕ (٤١) اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ (٤٢) وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ (٤٣))

41-43. Zulüm gördükten sonra hakkını alanlar hakkında, bir cezâ yoktur.* Cezâ, ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız iş yapanlar içindir. İşte onlar için elim bir azap vardır.* Zulüm gördüğü (gücü de yettiği) halde sabredip affeden kimsenin, sabır ve affı elbette büyük işlerdendir.

İzah: Bu âyetler hakkında Ali b. el-Huseyn Radiyallâhu anhu’dan nakledilen hadiste, şöyle buyrulmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الّقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ أَيُّكُمْ أَهْلَ الّفَضْلِ؟ فَيَقُومُ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ فَيُقَالَ انْطَلِقُوا إِلَى الّجَنَّةِ فَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ إِلَى أَيْنَ؟ فَيَقُولُونَ إِلَى الْجَنَّةِ قَالُوا قَبْلَ الْحِسَابِ؟ قَالُوا نَعَمْ قَالُوا مَنْ أَنْتُمْ؟ قَالُوا أَهْلُ الْفَضْلِ قَالُوا وَمَا كَانَ فَضْلُكُمْ؟ قَالُوا كُنَّا إِذَا جُهِلَ عَلَيْنَا حَلِمْنَا وَإِذَا ظُلِمْنَا صَبَرْنَا وَإِذَا سِيءَ إِلَيْنَا عَفَوْنَا قَالُوا ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ (أبو نعيم الحافظ عن علي بن الحسين)

Mahşer gününde bir münâdi: ″Hanginiz fazilet ehlidir?″ diye seslenir. İnsanlar arasından birtakım kimseler ayağa kalkar, onlara: ″Haydi Cennete gidin denilir″ melekler onları karşılarlar ve ″Nereye?″ diye sorarlar. Onlar: ″Cennete″ diye cevap verirler. Melekler: ″Peki, hesaptan önce mi?″ diye sorunca, onlar: ″Evet″ derler. Yine melekler: ″Peki, siz kimsiniz?″ diye sorarlar. Onlar: ″Biz fazilet ehli kimseleriz″ derler. ″Peki, sizin faziletiniz ne idi?″ diye sorarlar. Onlar da: ″Bizler bize karşı câhillik yapıldığında tahammül gösterirdik, zulmedildiğinde sabrederdik, bize kötülük yapıldığında da affederdik″ derler. Bunun üzerine melekler: ″Haydi Cennete girin, sâlih amelde bulunanların mükafatı ne güzeldir″ derler.[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan da şu hadis nakledilmiştir:

Birisi, Hz. Ebû Bekir’e küfretti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de orada oturuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu duruma şaşmaya ve tebessüm etmeye başladı. Adam, Hz. Ebû Bekir’e fazlaca hakaret edince, o da söylediklerinin bir kısmıyla kendisine karşılık verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem öfkelenerek kalktı. Arkasından yetişen Hz. Ebû Bekir: ″Yâ Resûlallah! O bana küfrederken sen oturuyordun. Söylediklerinin bir kısmıyla ben ona cevap verdiğimde ise, öfkelenip kalktın″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz seninle beraber senin yerine cevap veren bir melek vardı. Onun söylediklerinin bir kısmıyla ona cevap verdiğinde ise şeytan geldi. Elbette ben şeytanla beraber oturacak değildim″ buyurdu ve sonra şöyle devam etti:

يَا أَبَا بَكْرٍ ثَلَاثٌ كُلُّهُنَّ حَقٌّ مَا مِنْ عَبْدٍ ظُلِمَ بِمَظْلَمَةٍ فَيُغْضِي عَنْهَا لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَعَزَّ اللّٰهُ بِهَا نَصْرَهُ وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ عَطِيَّةٍ يُرِيدُ بِهَا صِلَةً إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا كَثْرَةً وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ يُرِيدُ بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا قِلَّةً (حم عن ابى هريرة)

″Ey Ebû Bekir! Üç şey vardır ki hepsi de gerçektir: Bir kul bir haksızlığa uğrar da, Allah için ona göz yumup karşılık vermezse, şüphesiz Allah’u Teâlâ onu aziz kılar. Bir kişi sıla-i rahimde bulunarak iyilik kapısını açarsa, Allah’u Teâlâ da onun imkânlarını çoğaltır. Bir kimse de çok şey peşinde koşarak dilencilik kapısını açarsa, Allah’u Teâlâ bununla onun fakirliğini artırır.″[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 38.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9251.

(وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهۜ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍۚ (٤٤) وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّۜ وَقَالَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَا اِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ (٤٥))

44-45. Allah’u Teâlâ, kimi dalâlet üzere bırakırsa, artık bundan sonra onun için bir velî yoktur. Ey Resûlüm! Azâbı gördükleri vakit, zâlimlerin: ″Dünyâya dönmek için yol var mı?″ dediklerini görürsün.* Ateşe atılırken onların, zilletten boyunlarını bükerek, göz ucuyla gizli gizli ona baktıklarını görürsün. Mü’minler de derler ki: ″Asıl hüsrâna uğrayanlar, mahşer gününde nefsini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır. Haberiniz olsun ki, şüphesiz zâlimler ebedî bir azap içindedirler

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Asıl hüsrâna uğrayanlar, mahşer gününde nefsini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat şudur: Nefsinin hevâsına uyarak dalâlet üzere olan bir kişi, kendisi Cehenneme girdiği gibi, ailesini ve yakınlarını da etki altına alarak onların da Cehenneme girmesine sebep olur. İşte bu kimse, kendini ateşe attığı gibi bütün ehlini de ateşe atarak onların da azâba uğramalarına neden olmuş olur. Halbuki bu kimse, îman ederek salih amellerde bulunup, kendine tâbi olanların da İslâm’a girmelerini sağlayarak, hem kendinin hem de ehlinin Cennete girmelerine sebep olabilirdi. Fakat kendisi nefsine uyarak Cehennemi tercih etti. İşte en büyük hüsrân da budur.

(وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍۜ (٤٦))

46. Ve onların, Allah’tan başka kendilerine yardım edecek hiçbir dostları yoktur. Allah’u Teâlâ, kimi dalâlet üzere bırakırsa, artık onun için hiçbir kurtuluş yolu yoktur.

(اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِۜ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَاٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ (٤٧))

47. Allah tarafından gelecek olan ve geri çevrilmesi mümkün olmayan gün gelmeden önce, Rabbinizin dâvetine icâbet edin. O gün, sizin için sığınacak bir yer yoktur. Yaptıklarınızı inkâr da edemezsiniz.

(فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًاۜ اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُۜ وَاِنَّا اِذَا اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَاۚ

( )وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ (٤٨

48. Bu beyandan sonra müşrikler yine haktan yüz çevirirlerse, Ey Habîbim! Biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen, sâdece tebliğ etmektir. İnsana katımızdan bir nîmet verirsek, onunla sevinir. Şâyet elleriyle yaptıkları yüzünden ona bir kötülük isâbet ederse, işte o zaman insan çok nankördür.

İzah: Îman edip sâlih amel işleyenler dışında, insanların çoğunun durumu Âyet-i Kerîme'de de geçtiği gibi rahata kavuştuğu zaman, sevinir. Başına bir musîbet gelince de Allah'a nankörlük eder. Allah'u Teâlâ'nın önceki verdiği nîmetleri unutur. Mü'min ise, böyle değildir. Mü'minin hâli hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

"Mü'minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü'minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur."[1]

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 11'de de şöyle geçmektedir:

"Ancak sabredenler ve sâlih amellerde bulunanlar böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır."

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

(لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُۜ يَهَبُ لِمَنْ يَشَٓاءُ اِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَٓاءُ الذُّكُورَۙ (٤٩) اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَاِنَاثًاۚ وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَٓاءُ عَقٖيمًاۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ قَدٖيرٌ (٥٠)

49-50. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini yaratır, dilediğine kız çocuğu ihsan eder, dilediğine de erkek çocuğu ihsan eder.* Yahut hem erkek çocuğu, hem kız çocuğu ihsan eder. Dilediğini de kısır bırakır. Şüphesiz O, her şeyi bilendir ve her şeye kâdirdir.

(وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَرَٓاءِ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِاِذْنِهٖ مَا يَشَٓاءُۜ اِنَّهُ عَلِيٌّ حَكٖيمٌ (٥١)

51. Allah’u Teâlâ’nın insanla konuşması, ancak vahiyle yahut perde arkasından söylemekle yahut dilediğini izniyle ona vahyetmek için gönderdiği bir melek vâsıtasıyla olur. Şüphesiz O, çok yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَاۜ مَا كُنْتَ تَدْر۪ي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْا۪يمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْد۪ي بِه۪ مَنْ نَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِنَاۜ وَاِنَّكَ لَتَهْد۪ٓي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍۙ (٥٢) صِرَاطِ اللّٰهِ الَّذ۪ي لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ اَلَٓا اِلَى اللّٰهِ تَص۪يرُ الْاُمُورُ (٥٣))

52-53. Ey Resûlüm! İşte böylece sana emrimizden bir ruh (Kur’ân) vahyettik. Sen önceleri kitap nedir, îman nedir bilmezdin. Fakat Biz onu bir nûr kıldık, onunla kullarımızdan dilediğimizi hidâyete erdiririz. Şüphesiz sen, dosdoğru bir yolu gösterirsin.* Göklerde ve yerde bulunan her şeyin sâhibi olan Allah’ın yolunu gösterirsin. Haberiniz olsun ki, bütün işler Allah’a döner.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Sen önceleri kitap nedir, îman nedir bilmezdin″ buyruğunda bahsedilen ″Îman nedir bilmezdin″ ifadesi îmansızlık anlamında değildir. Nitekim bu hususta ulemâ; burada geçen Îman’dan maksat; şeriatın tafsîlî hükümleridir. Yani sen, bu tafsilatı bilmeyen birisiydin, demektir. Yine bu âyete; sen, vahiyden önce Kur’ân’ı okuyacağını bilemediğin gibi, insanları îmana nasıl dâvet edeceğini de bilemiyordun, diye de mânâ verilmiştir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, babası ve annesi gibi İbrâhim Aleyhisselâm’ın dîni olan Hanif Dîni (İslâm) üzere idi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

″Sen önceleri kitap nedir, îman nedir bilmezdin″ buyruğundan maksat, sen kitabı tanımayan, îmanı bilmeyen ümmi bir kavimdendin. Dolayısıyla sen, onlara getirdiğini, onlardan bir kimseden almış olamazsın, demektir. Bu da Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Ankebût, Âyet 48’de: ″Ey Resûlüm! Sen Kur’ân’dan önce hiçbir kitap okumuş değildin. Onu elinle de yazmadın. Öyle olsaydı münkirler, (bunu önceki kitaplardan toplamıştır, diye) şüphe ederlerdi″ diye geçen buyruğuna benzemektedir.

Bu hususta Kadı İyaz da şöyle buyurmuştur:

Peygamberlerin Peygamberlikten önce Allah’ı, O’nun sıfatlarını tanımamaktan ve bu hususta şüpheye düşmekten mâsum olduklarıdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

Câhiliye devri insanlarının arzu ettikleri eğlenceleri hayatımda iki sefer arzu ettim. Her ikisinde de Allah beni onlara bulaşmaktan korudu. Bir gece, benimle Mekke'nin yukarı sırtlarında koyun güden Kureyşli arkadaşıma:

- Benim koyunlarıma nezâret ediver de bu gece, gençlerle birlikte Mekke'de şenlik seyredeyim, diye teklifte bulundum, o da kabul etti. Oradan ayrılarak şehre indim. Mekke'nin en yakın evlerinden birine yaklaşmıştım ki, davul zurna ve türkü sesleri kulağıma geldi. Bu eğlence neyin nesi? diye sordum.

- Falan, Kureyş'ten falanın kızıyla evleniyor, dediler. Bu eğlenceyi seyretmek, mûsikîyi dinlemek istedim. Ancak uyku bastırdı. Ertesi sabah, tepemi pişiren güneşin hararetiyle uyandım. Hemen arkadaşımın yanına döndüm. Bana, ″Ne yaptın?″ diye sordu. Olup biteni anlattım. Bir başka gece, aynı teklifte bulundum, yine kabul etti. Şehre indim. Yine bir eğlence işittim. Sebebini sorunca, yine öncekine benzer bir cevap aldım. Bu defa da eğlenceyi dinlemek arzu ettim. Yine uyku bastırdı. Tekrar ertesi günü güneşin hararetiyle uyandım. Arkadaşımın yanına döndüm. Bana,″Ne yaptın?″ diye sordu. ″Hiçbir şey yapmadım″ diye cevap verdim.

Hz. Ali, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözlerini şöyle tamamladığını belirtir:

″Allah'a yemin olsun ki, bundan sonra, Allah bana Peygamberlik verinceye kadar câhiliye devri insanlarının işledikleri kötülüklerden hiçbirine arzu duymadım.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

خَرَجْتُ مِنْ نِكَاحٍ وَلَمْ أَخْرُجْ مِنْ سِفَاحٍ مِنْ لَدُنْ آدَمَ إِلَى أَنْ وَلَدَنِي أَبِي وَأُمِّي لَمْ يُصِبْنِي مِنْ سِفَاحِ الْجَاهِلِيَّةِ شَيْءٌ (عد هبً عن علي)

″Ben, nikahtan doğdum, zinâdan doğmadım. Âdem zamanından tâ babam ve annem beni dünyâya getirinceye kadar câhiliye ehlinin o çirkin fiilinden bana bir şey yetişmedi.″[2]

[1] Kütüb-i Sitte, c. 11, s. 222, 223.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31871, 32015, 32017; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 14; Beyhaki, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 81.

43-ZUHRUF SÛRESİ

Bu sûre 89 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, 35. âyetinde geçen ve ″Altın″ anlamına gelen ″Zuhruf″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(حٰمٓ (١) وَالْكِتَابِ الْمُب۪ينِۙ (٢) اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَۚ (٣) وَاِنَّهُ ف۪ٓي اُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَك۪يمٌۜ (٤)

1-4. Hâ, Mîm.* Apaçık bildiren kitaba yemin olsun ki* Biz onu, anlamanız için Arapça bir Kur’ân olarak indirdik.* Şüphesiz ki o, katımızda olan ana kitapta (Levh-i Mahfuz’da) kayıtlıdır, elbette şânı yücedir ve hikmetlerle doludur.

(اَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِف۪ينَ (٥) وَكَمْ اَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْاَوَّل۪ينَ (٦) وَمَا يَأْت۪يهِمْ مِنْ نَبِيٍّ اِلَّا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (٧) فَاَهْلَكْنَٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضٰى مَثَلُ الْاَوَّل۪ينَ (٨)

5-8. Ey müşrikler! Siz, haddi aşan bir kavim oldunuz diye size Kur’ân’ı indirmekten vaz mı geçeceğiz?* Nitekim sizden öncekilere de birçok Peygamberler gönderdik.* Onlara hiçbir Peygamber gelmedi ki, onunla alay etmesinler.* Biz de bunlardan daha kuvvetli olan o kavimleri helâk ettik. Nitekim öncekilerin kıssaları Kur’ân’da geçti.

(وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَز۪يزُ الْعَل۪يمُۙ (٩) اَلَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ ف۪يهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَۚ (١٠)

9-10. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki onlara, ″Gökleri ve yeri kim yarattı?″ diye sorarsan, elbette ″Her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah yarattı″ derler.* Yeryüzünü size bir beşik (döşek) kılan ve dilediğiniz yere gidebilmeniz için size orada yollar açan O’dur.

(وَالَّذ۪ي نَزَّلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً بِقَدَرٍۚ فَاَنْشَرْنَا بِه۪ بَلْدَةً مَيْتًاۚ كَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ (١١) وَالَّذ۪ي خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَۙ (١٢) لِتَسْتَوُ۫ا عَلٰى ظُهُورِه۪ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذ۪ي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِن۪ينَۙ (١٣) وَاِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ (١٤)

11-14. Gökten, bir ölçüyle su indiren O’dur. Biz, o su ile, ölü (bitkileri kurumuş) olan bir beldeyi diriltiriz. İşte siz de kabirlerinizden böyle çıkarılacaksınız.* Bütün çiftleri yaratan, size gemilerden ve hayvanlardan bindiğiniz şeyleri ihsan eden O’dur.* Tâ ki üzerlerine binesiniz ve bindiğiniz vakit de, Rabbinizin nîmetini zikredip şöyle diyesiniz: ″Bunu hizmetimize veren Allah’ın şânı çok yücedir. Yoksa biz ona güç yetiremezdik.* Ve şüphesiz ki biz, Rabbimize döneceğiz.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Gökten, bir ölçüyle su indiren O’dur″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَاءِ كَفًّا مِنْ مَاءٍ إِلَّا بِمِكْيَالٍ وَلَا كَفًّا مِنْ رِيحٍ إِلَّا بِمِكْيَالٍ إِلَّا يَوْمَ نُوحٍ، فَإِنَّ الْمَاءَ طَغَى عَلَى الْخَزَّانِ فَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ عَلَيْهِ سُلْطَانٌ، قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: {إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ} وَيَوْمَ عَادٍ فَإِنَّ الرِّيحَ عَتَتْ عَلَى الْخُزَّانِ قَالَ اللّٰهُ: {بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ} (والدارقطني في الأفراد وابن مردويه وابن عساكر عن ابن عباس)

Allah’u Teâlâ bir avuçlukta olsa, gökten indirdiği yağmuru bir ölçü içinde indirir. Ancak Nûh kavminin helâki sırasında bu ölçü göz önünde bulundurulmadı. O zaman sular bekçilerine (o işle görevli olan meleklere) başkaldırdı. Bekçiler de ona bir şey yapamadı. Allah’u Teâlâ bunu, ″Şüphesiz ki, tufanda su taştığı zaman, sizi gemide Biz taşıdık″[1] şeklinde ifade etmiştir. Aynı şekilde Âd kavminin helâkı sırasında da rüzgâr, bekçilerine başkaldırmıştır. Allah’u Teâlâ bunu da, ″Âd kavmine gelince, onlar da çok şiddetli bir rüzgâr ile helâk edildi ″[2] şeklinde ifade etmiştir.[3]

Bu âyetlerle ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir sefere çıkarken devesine bindiği vakit, üç defa tekbir getirirdi ve şöyle buyururdu:

{سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ} اللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنْ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى اللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ اللّٰهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ (م عن ابن عمر)

″Bunu hizmetimize veren Allah’ın şânı çok yücedir. Yoksa biz ona güç

yetiremezdik.* Ve şüphesiz ki biz, Rabbimize döneceğiz.″[4] Allah’ım! Bizim şu seferimizde senden iyilik, takvâ ve amelimizden râzı olacağın şeyler isteriz. Allah’ım! Bizim şu seferimizde kolaylık ver, onun uzaklığını dür. Allah’ım! Seferde koruyucumuz, ailemiz hakkında koruyucumuz Sensin. Allah’ım! Ben seferin meşakkatlerinden, mal ve aile hakkında hüzün verici âkıbetler görmekten, kötü dönüşten Sana sığınırım. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem seferden döndüğü zamanda böyle duâ eder ve şu ifadeleri de eklerdi: ″Dönenleriz, tevbe edenleriz, ibâdette ihlaslı olanlarız ve Rabbimize hamd edenleriz.″[5]

Hz. Ali’den nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا وَضَعَ رِجْله فِي الرِّكَاب قَالَ بِاسْم اللّٰهِ فَإِذَا اِسْتَوَى قَالَ لْحَمْد لِلّٰهِ عَلَى كُلّ حَال سُبْحَان الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنا لَمُنْقَلِبُونَ وَإِذَا نَزَلْتُمْ مِنْ الْفُلْك وَالأَنْعَام فَقُولُوا اللّٰهُمَّ أَنْزِلْنَا مَنْزِلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْر الْمُنْزِلِينَ (ابو داود الطيالسى فى مسنده عن على)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ayağını üzengiye koyduğu vakit, ″Bismillah″ derdi. Bineğin sırtına kurulduğunda da, ″Her hâlimizden dolayı Allah’a hamd olsun. Bunu hizmetimize veren Allah’ın şânı çok yücedir. Yoksa biz ona güç yetiremezdik.* Ve şüphesiz ki biz, Rabbimize döneceğiz″[6] diye buyururdu. Gemiden ve bineklerin sırtından indiğiniz vakit de, ″Allah’ım! Sen bizi mübârek kılınmış bir yerde konaklandır. Sen konaklandırıcıların en hayırlısısın″ deyin, derdi.[7]

Binek olarak kullanılan bütün araçlar da binek hükmündedir. Bu nedenle araçlara binildiğinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaptığı gibi bu duâ ve zikirlerin yapılması sünnettir.

[1] Sûre-i Hâkka, Âyet 11.

[2] Sûre-i Hâkka, Âyet 6.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 607.

[4] Sûre-i Zuhruf, Âyet 13-14

[5] Sahih-i Müslim, Hac 75 (425).

[6] Sûre-i Zuhruf, Âyet 13-14

[7] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 68.

(وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِه۪ جُزْءًاۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُب۪ينٌۜ (١٥) اَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَاَصْفٰيكُمْ بِالْبَن۪ينَ (١٦) وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظ۪يمٌ (١٧) اَوَمَنْ يُنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُب۪ينٍ (١٨) وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ الَّذ۪ينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ اِنَاثًاۜ اَشَهِدُوا خَلْقَهُمْۜ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ (١٩)

15-19. Ve müşrikler, Allah’ın kullarından bir kısmını, O’nun bir parçası saydılar (″Melekler, Allah’ın kızlarıdır″ diyerek, O’na çocuk isnat ettiler). Şüphesiz insan, elbette apaçık nankördür.* Yoksa Allah’u Teâlâ, mahlûkatından kızları kendi için edindi de, oğulları da sizin için mi seçti?* Halbuki onlardan biri, Rahmân’a nispet ettikleri kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Onlar, ziynet içinde yetiştirilecek olup da yaratılışı nedeniyle düşmanlarıyla mücâdele etmeye muktedir olmayan kızları mı Allah’a isnat ediyorlar?* Ve Rahmân’ın kulları olan meleklerin, dişi olduklarını iddia ettiler. Onlar, meleklerin yaratılışına şâhit mi oldular? Onların bu yalan şâhitlikleri yazılır ve mahşer gününde onlardan hesabı sorulur.

(وَقَالُوا لَوْ شَٓاءَ الرَّحْمٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْۜ مَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍۗ اِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَۜ (٢٠) اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِه۪ فَهُمْ بِه۪ مُسْتَمْسِكُونَ (٢١) بَلْ قَالُٓوا اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ (٢٢)

20-22. Onlar: ″Eğer Rahmân dileseydi, onlara ibâdet etmezdik″ dediler. Onların bu sözleri bir ilme dayanmaz. Onlar sâdece yalan söylüyorlar.* Yoksa Kur’ân’dan evvel onlara bir kitap gönderdik de dâvâlarında ona mı tutunuyorlar? * Bilakis onlar: ″Şüphesiz biz, babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Şüphesiz biz de onların izlerinden gidiyoruz″ dediler.

(وَكَذٰلِكَ مَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ ف۪ي قَرْيَةٍ مِنْ نَذ۪يرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَٓاۙ اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ (٢٣)

23. Onların hâl ve durumu işte böyledir. Senden evvel, hangi beldeye Peygamber gönderdiysek, onların ileri gelenleri: ″Şüphesiz biz, babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Şüphesiz biz de onların izlerinden gidiyoruz″ dediler.

(قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ اٰبَٓاءَكُمْۜ قَالُٓوا اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪ كَافِرُونَ (٢٤) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّب۪ينَ (٢٥)

24-25. Onlara gelen Peygamberlerden her biri, kendi ümmetine: ″Ben size,

babalarınızı bulduğunuz dinden daha doğru din ile gelsem, yine babalarınızın dînine tâbi olur musunuz?" dedi. Onlar da Peygamberlerine: "Muhakkak ki biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz" dediler.* Biz de onlardan intikam aldık. Ey Resûlüm! Bak, o yalanlayanların âkıbeti nasıl oldu?

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ لِاَبٖيهِ وَقَوْمِهٖٓ اِنَّنٖي بَرَٓاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَۙ (٢٦) اِلَّا الَّذٖي فَطَرَنٖي فَاِنَّهُ سَيَهْدٖينِ (٢٧) وَجَعَلَهَا (
٢٨) كَلِمَةً بَاقِيَةً فٖي عَقِبِهٖ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ)

26-28. Zikret o vakti ki, İbrâhim, babasına (Âzer'e)[1] ve kavmine şöyle demişti: "Şüphesiz ben sizin ibâdet ettiğiniz şeylerden uzağım.* Ancak beni yaratana ibâdet ederim. Şüphesiz O, beni hidâyete ulaştıracaktır."* İbrâhim, bu tevhid kelimesini, zürriyeti arasında bâki bir kelime kıldı ki, böylece hakka dönsünler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "İbrâhim, bu tevhid kelimesini, zürriyeti arasında bâki bir kelime kıldı ki, böylece hakka dönsünler" diye buyrulmasına rağmen, İbrâhim Aleyhisselâm'dan sonra, gelen kavimlerden büyük çoğunluğu yine îman etmeyerek küfürde devam etmişlerdir. Ancak İbrâhim Aleyhisselâm'ın İslâm üzere olan Hanif Dîni; Kelime-i Tevhid inancı, zürriyetinden devam etmiştir.

İbrâhim Aleyhisselâm'ın iki oğlu vardı. Birisi Hacer vâlidemizden olan İsmâil Aleyhisselâm ve diğeri de Sâra vâlidemizden olan İshâk Aleyhisselâm idi. İsmâil Aleyhisselâm'dan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kadar arada Araplara Peygamber gelmemiş, fakat hak olan Hanif Dîni bozulmadan bir zümre tarafından devam ettirilmiştir.

İbrâhim Aleyhisselâm'ın diğer oğlu olan İshâk Aleyhisselâm'dan sonra da onun neslinden gelen Peygamberler aracılığıyla bu hak din Îsâ Aleyhisselâm'a kadar bozulmadan gelmiştir. Îsâ Aleyhisselâm'ı Allah'u Teâlâ göğe yükseltince, onun ümmetinde bozulmalar meydana gelmiş, buna rağmen hak üzere olan bir topluluk dâimâ bulunmuştur. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Peygamber olarak geldiğinde de Necâşi Hazretleri gibi hak üzere olan kişiler, hemen ona îman etmişlerdir. Böylece İbrâhim Aleyhisselâm'dan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kadar bu hak olan Tevhid inancı hiç kesiklik olmadan gelmiştir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra da bu hak din kıyâmete kadar hiç kesintiye uğramadan devam edecektir.

Hak üzere olan bir topluluğun dâimâ var olacağına dair Resûlullah Sallallâhu

aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتْ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتْ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (ه عن عوف بن مالك)

″Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed’in canı kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir.″ ″Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[2]

Bu Hadis-i Şerif’ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm’dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm’ın göğe yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona tâbi olmuşlardır.

Böylece İbrâhim Aleyhisselâm’dan sonra Kelime-i Tevhid inancı, her iki evlâdı, İsmâil Aleyhisselâm ve İshâk Aleyhisselâm tarafından iki ayrı koldan bozulmadan gelmiştir. Bütün Peygamberlerin görüşü de, dîni de tektir. Bu, hak olan tevhid dînidir.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19’da: ″Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm’dır…″ diye buyurmuştur.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ … (حم عن ابى هريرة

″Peygamberler, babadan bir kardeştirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. …″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

″Muhammed’in nefsini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘den sonra yukarıdaki Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere, onun ümmeti de yetmiş üç fırkaya ayrılmıştır. Bunlardan sâdece Ehl-i Sünnet topluluğu, hak üzere devam etmiş ve kıyâmete kadar da devam edecektir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَذَلِكَ (م عن ثوبان)

″Ümmetimden bir taife dâimâ hak üzere olurlar. Onlar hak üzerinde böyle sebat edip dururken, Allah’ın emri (kıyâmet) gelinceye kadar olanlara muhâlifleri aslâ zarar veremeyecekler.″[5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ اَمْرِ دِينِهَا (د طب ك ق عن ابى هريرة)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir).″[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, halifelerinin kimler olduğunu şöyle haber vermiştir:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah‘ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[7]

Hadis-i Şerif‘lerde geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den sonra dinde olan tahrifatları, Allah’u Teâlâ her yüz yılda bir gönderdiği müceddditler ile düzeltecektir. Bu hak olan görüş, kıyâmete kadar böylece devam edecektir. Halkı hakka irşad eden bu zâtlar, Kur‘ân ve sünnet ile amel edip halka da öğreten kimselerdir.

İşte Sûre-i Zuhruf, Âyet 28’deki: ″İbrâhim, bu tevhid kelimesini, zürriyeti arasında bâki bir kelime kıldı ki, böylece hakka dönsünler″ buyruğu bu anlamdadır.

[1] Azer hakkında geniş bilgi için Sûre-i En’âm, Âyet 74’ün izahına bakınız.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif’in sonunda geçen ″el-Cemaat ″ ifadesine, ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır″ diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif’in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي ″Mâ ene aleyhi ve ashâbî″ diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, Îman 18).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[5] Sahih-i Müslim, İmâre 53 (170 Sahih-i Buhârî, İlim 13; Sünen-i Tirmizî, Fiten 62.

[6] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu’cen’ul-Kebir; Hadis No: 1118.

[7] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

(بَلْ مَتَّعْتُ هٰؤُلَٓاءِ وَابَٓاءَهُمْ حَتّٰى جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ (٢٩) وَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَاِنَّا بِهِ كَافِرُونَ (٣٠) وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ (٣١) اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَۜ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّاۜ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ (٣٢))

29-32. Doğrusu onları ve babalarını, kendilerine o hak olan Kur’ân ve apaçık delillerle Resûl gelinceye kadar faydalandırdım.* Hak kendilerine geldiği vakit, dediler ki: ″Bu sihirdir, biz bunu inkâr edenleriz.* Bu Kur’ân, iki belde ahâlisinden makam ve mal sahibi olan bir adama indirilseydi ya!″ dediler.* Ey Resûlüm! Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Onların dünyâ hayatındaki geçimliklerini aralarında Biz taksim ettik. Birbirlerinden faydalansınlar diye derece bakımından Biz onların bâzısını bâzısına üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların topladıklarından daha hayırlıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″İki belde ahâlisi″ ile; Mekkeli Velid b. Muğire veya Taif’li Urve b. Mes’ud es-Sakafî gibi mal ve makam sahipleri kastedilmiştir.

(وَلَوْلَٓا اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَۙ (٣٣) وَلِبُيُوتِهِمْ اَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِؤُنَۙ (٣٤) وَزُخْرُفًاۜ وَاِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقٖينَ۟ (٣٥))

33-35. Eğer insanlar (küfre rağbet ederek) bir ümmet olacak olmasalardı, Rahmân’ı inkâr edenlerin, evlerinin tavanlarını ve üzerine çıktıkları merdivenlerini gümüşten yapardık.* Ve onların evlerine gümüşten kapılar ve kendilerine gümüşten tahtlar yapardık. Onlar da o tahtlar üzerine yaslanırlardı.* Yahut bunları altından yapardık. Bunlar ise, sâdece dünyâ hayatının geçici menfaatidir. Âhiret ise, Rabbinin katında takvâ sahipleri içindir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ Sûre-i Zuhruf, Âyet 33’ün mânâsına dair şöyle buyurmuştur:

لَوْلَا أَنْ جَعَلَ النَّاسَ كُلَّهُمْ كُفَّارًا لَجَعَلْتُ لِبُيُوتِ الْكُفَّارِ {سَقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ} مِنْ فِضَّةٍ وَهِيَ دَرَجٌ وَسُرُرَ فِضَّةٍ (خ عن ابن عباس)

″Eğer insanların hepsinin küfre düşmesine sebep olmasaydı, kâfirlerin evlerine gümüşten tavanlar, merdivenler ve sedirler yapardım″ demektir.[1]

Allah’u Teâlâ bu âyetlerde, dünyâ malının bir öneminin olmadığını ve bu nîmetlere sahip olmanın bir şeref nişânesi olmadığını, asıl kazanç ve nîmetlerin âhirette olduğunu vurgulamıştır. Allah’u Teâlâ kâfirlere bu dünyâda mal ve rahatlık vermiştir. Eğer Müslümanlar, kâfirlerin bu durumundan etkilenip küfre girecek olmasalardı, Allah’u Teâlâ kâfirlerin evlerinin tavanlarını ve

merdivenlerini altından ve gümüşten yapardı. Allah’u Teâlâ kâfirlere bu dünyâda ihsanda bulunur. Ancak onlar, âhirette ebedî bir azap içinde olacaklardır.

Bu şekilde Allah’u Teâlâ dünyâyı kâfirlere Cennet kılmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلدُّنيَا سِجْنُ المُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ (م ت عن ابى هريرة

″Dünyâ, Mü’minin zindanı, kâfirin ise cennetidir.″[2]

Allah’u Teâlâ Mü’min kuluna, rahmetinden ibtilâ verir ve onunla günahlarını affeder ve derecesini yükseltir. Kâfire ve münâfığa ise, gazabından rahatlık verir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الزَّرْعِ لَا تَزَالُ الرِّيَاحُ تُفَيِّئُهُ وَلَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ يُصِيبُهُ بَلَاءٌ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ مَثَلُ شَجَرَةِ
(الْأَرْزِ لَا تَهْتَزُّ حَتَّى تُسْتَحْصَدَ (ت عن ابى هريرة

″Mü’min mütemadiyen rüzgârın eğici tesirine maruz bir bitkiye benzer. Mü’min devamlı belâlarla baş başadır. Münâfığın misâli de çam ağacı gibidir. Kesilip kaldırılıncaya kadar hiç ırgalanmaz.″[3]

Dünyâ nîmetlerinin Allah katında bir öneminin olmadığına dair de Sehl b. Sa’d Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ شَائِلَةٍ بِرِجْلِهَا فَقَالَ أَتُرَوْنَ هَذِهِ هَيِّنَةً
عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ
(جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا (ه عن سهل بن سعد

Biz, Zulhüleyfe’de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah’u Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi.″[4]

Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ وَهُوَ عَلَى حَصِيرٍ قَالَ فَجَلَسْتُ فَإِذَا عَلَيْهِ إِزَارٌ وَلَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ وَإِذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ وَإِذَا أَنَا بِقَبْضَةٍ مِنْ شَعِيرٍ نَحْوِ الصَّاعِ وَقَرَظٍ فِي نَاحِيَةٍ فِي الْغُرْفَةِ وَإِذَا إِهَابٌ مُعَلَّقٌ فَابْتَدَرَتْ عَيْنَايَ فَقَالَ مَا يُبْكِيكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَمَالِي لَا أَبْكِي وَهَذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِكَ وَهَذِهِ خِزَانَتُكَ لَا أَرَى فِيهَا إِلَّا مَا أَرَى وَذَلِكَ كِسْرَى وَقَيْصَرُ فِي الثِّمَارِ وَالْأَنْهَارِ وَأَنْتَ نَبِيُّ اللّٰهِ وَصَفْوَتُهُ وَهَذِهِ خِزَانَتُكَ قَالَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَنَا الْآخِرَةُ وَلَهُمْ الدُّنْيَا قُلْتُ بَلَى (ه عمر بن الخطاب)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına girdim, bir hasır üzerinde oturuyordu. Ben de oturdum. Üzerinde sâdece izarı vardı. Başka bir elbise yoktu. Hasır, yanağında iz bırakmıştı. Odanın bir kenarında bir sa’ kadar arpa ile (deri tabaklamakta kullanılan) bir miktar selem ağacı yaprağı vardı. Duvarda da bir deri asılıydı. Kendimi tutamadım, gözlerim boşaldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Ömer! Niçin ağlıyorsun?″ dedi. ″Yâ Resûlallah! Neden ağlamayayım, şu hasır yanağınızda iz bırakmış. Şu odana da bakıyorum, gördüklerimden başka bir şey yok. Halbuki Kisra ve Kayser nîmetler içindedirler. Sen ise Allah’ın Peygamberi ve O’nun seçkin kulusun, evin de işte bu haldedir″ dedim. Buyurdu ki: ″Yâ Ömer! İstemez misin ki âhiret bizim, dünyâ da onların olsun!″[5]

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7207.

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 1; Sünen-i Tirmizî, Zühd 12.

[3] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1; Sünen-i Tirmizî, Emsâl 4.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

[5] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 11.

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ (٣٦) وَاِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ (٣٧) حَتّٰۤى اِذَا جَٓاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ (٣٨) وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَلَمْتُمْ اَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ (٣٩)

36-39. Her kim Rahmân’ın zikrini görmemezlikten gelirse, ona bir şeytan musallat ederiz. Artık o şeytan, her zaman onun arkadaşıdır.* Şüphesiz bu şeytanlar, onları hidâyet yolundan menederler, onlar da kendilerini hidâyette zannederler.* Hidâyet yolundan sapanlardan her biri Bize geldiğinde, dostu olan şeytana hitâben: ″Keşke bizimle senin aranda doğu ile batı arası kadar mesâfe

olsaydı. Sen ne kötü arkadaşsın!″ der.* Allah’u Teâlâ da onlara: ″Bugün size bu temenniniz aslâ fayda vermez. Çünkü siz, (Allah’ın zikrinden uzak durmakla) kendi nefsinize zulmettiniz. Bu sebeple azapta ortaksınız″ der.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Allah’u Teâlâ’nın zikrinden uzaklaşan kişilere şeytan musallat olur. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاضِعٌ خَطْمَهُ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، فَإِنْ ذَكَرَ اللّٰهَ خَنَسَ، وَإِنْ نَسِيَ الْتَقَمَ قَلْبَهُ فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ (ابن ابى الدنيا ع هب عن انس)

″Şeytan, ağzını insanoğlunun kalbine dayamıştır. Kişi Allah’u Teâlâ’yı zikrettiği zaman, geri çekilip pısar. Allah’ın zikrinden gâfil olduğu zamanlarda ise, onun kalbini yutup ele geçirir. Sinsi vesveseci olması budur.″[1]

[1] Ebû Ya’lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 4188; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1782.

اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٤٠) فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَۙ (٤١) اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذٖي وَعَدْنَاهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ (٤٢)

40-42. Ey Resûlüm! Sen sağırlara işittirebilir misin? Yahut körlere ve azgınlığı âşikâr olan kimseye hidâyet edebilir misin?* Onların uğrayacakları azâbı görmeden evvel vefât edersen, şüphesiz ki Biz, onlardan intikam alırız.* Yahut müstehak oldukları azâbı, ölmeden evvel sana gösteririz. Muhakkak ki Biz, onlara azap etmeye muktediriz.

İzah: Âyet-i Kerîme’de ifade edilen sağırdan ve körden maksat, nefsine uyarak hakikati görmek istemeyen, hakkı duyduğu halde inanmayarak küfürde ısrar eden kimselerdir. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 6-7’de de şöyle geçmektedir:

″Ey Habîbim! (İnâdi olan) kâfirlere gelince, onları (Allah’ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.* Allah’u Teâlâ onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerine de perde çekmiştir. Ve onlar için büyük bir azap vardır.″

Ey Habîbim! O küfürde inâdi olanları inandıramazsın, onların kalplerine korku koyamazsın. Günahlarının kirleri kendilerini paslandırır, vaadlere inanmaz olur, kalpleri körleşir. Bunlara Hakk Teâlâ gazap eder. Bilakis duymasınlar,

görmesinler diye kalplerini, gözlerini kulaklarını kara mühürle mühürler. Sebebi de, küfürde inad etmeleridir.

Yine Sûre-i Zuhruf, Âyet 41’de: ″Onların uğrayacakları azâbı görmeden evvel vefât edersen, şüphesiz ki Biz, onlardan intikam alırız″ diye buyrulmaktadır: Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ رَحْمَةَ أُمَّةٍ مِنْ عِبَادِهِ قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا وَإِذَا أَرَادَ هَلَكَةَ أُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيُّهَا حَيٌّ فَأَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ فَأَقَرَّ عَيْنَهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَّبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ (م ابى موسى)

″Allah’u Teâlâ bir ümmet hakkında hayır murad edecek olursa, o ümmetten önce Peygamberinin canını alır ve onu o ümmet için, önden giden bir öncü ve bir geçmiş kılar. Eğer bir ümmet hakkında azâbı murad edecek olursa, Peygamberi hayatta iken o ümmete azap verir ki, kendisini yalanlayıp emrine karşı geldiklerinden ötürü onun gözü aydın olsun.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 8 (24).

(فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوْحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٤٣) وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ (٤٤))

43-44. Ey Resûlüm! O halde sana vahyedilene sımsıkı tutun. Şüphesiz sen, dosdoğru bir yol üzerindesin.* Şüphesiz bu Kur’ân, senin ve kavmin için bir şereftir. Yakında hesaba çekileceksiniz.

İzah: Allah’u Teâlâ, Kureyş kabilesinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Peygamberlik vermiş ve ona Kur’ân’ı indirmiştir. Kendi içlerinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Peygamberliğin verilmesi ve Kur’ân’ın kendi lisanlarında indirilmiş olması Kureyş için büyük bir şeref vesîlesidir. Allah’u Teâlâ, mahşer günü Kur’ân’ın emir ve yasaklarına uyulup uyumadığından herkesi hesaba çekecektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ فِي قُرَيْشٍ لَا يُعَادِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا كَبَّهُ اللّٰهُ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ مَا أَقَامُوا الدِّينَ (خ عن معاوية

″Şüphesiz ki, bu iş Kureyş’tedir. Onlar dîni ayakta tuttukları müddetçe kim onlara düşmanlık ederse, Allah’u Teâlâ onu yüzüstü süründürür.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Ahkâm 2, Menâkib 2.

( )وَسْـَٔلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَٓا اَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُعْبَدُونَ۟ (٤٥ (

45. Ey Resûlüm! Senden önce gönderdiğimiz Peygamberlerimize sor. Biz onlara Rahmân’dan başka ilahlara ibâdet etmelerini emrettik mi?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

فَصَلُّوا خَلْف رَسُول اللّٰه صَلَّي اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَة صُفُوف الْمُرْسَلُونَ ثَلَاثَة صُفُوف وَالنَّبِيُّونَ أَرْبَعَة وَكَانَ يَلِي ظَهْر رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْرَاهِيم خَلِيل اللّٰه وَعَلَى يَمِينه إِسْمَاعِيل وَعَلَى يَسَاره إِسْحَاق ثُمَّ مُوسَى ثُمَّ سَائِر الْمُرْسَلِينَ فَأَمَّهُمْ رَكْعَتَيْنِ فَلَمَّا اِنْفَتَلَ قَامَ فَقَالَ إِنَّ رَبِّي أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ أَسْأَلكُمْ هَلْ أُرْسِلَ أَحَد مِنْكُمْ يَدْعُو إِلَى عِبَادَة غَيْر اللّٰه؟ فَقَالُوا يَا مُحَمَّد إِنَّا نَشْهَد إِنَّا أُرْسِلْنَا أَجْمَعِينَ بِدَعْوَةٍ وَاحِدَة أَنْ لَا إِلَه إِلَّا اللّٰه وَأَنَّ مَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونه بَاطِل وَأَنَّك خَاتَم النَّبِيِّينَ وَسَيِّد الْمُرْسَلِينَ قَدْ اِسْتَبَانَ ذَلِكَ لَنَا بِإِمَامَتِك إِيَّانَا وَأَنْ لَا نَبِيّ بَعْدك إِلَى يَوْم الْقِيَامَة إِلَّا عِيسَى اِبْن مَرْيَم فَإِنَّهُ مَأْمُور أَنْ يَتَّبِع أَثَرك(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Mîraca çıkarken Mescid-i Aksâ’da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in arkasında peygamberler yedi saf hâlinde namaz kıldılar. Resuller üç saf, Nebîler ise dört saf idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hemen arkasında ise İbrâhim Halîlullah, sağında İsmâil Aleyhisselâm ve solunda İshâk Aleyhisselâm vardı. Sonra Mûsâ Aleyhis-selâm, sonra da diğer Resuller dizilmişti. Onlara iki rek’at namaz kıldırdı. Namazı bitirip ayağa kalkınca şöyle buyurdu:

- Rabbim bana: ″Sizden herhangi birinize Allah’tan başkasına ibâdet etmeye dâvet etmek için bir emir verip vermediğini sormamı vahyetti.″ Onlar dediler ki:

- Yâ Muhammed! Bizler şâhitlik ederiz ki, hepimiz aynı çağrı olan -Lâ ilâhe illallâh- demeye dâvet etmek üzere ve onun dışında tapındıkları bütün varlıkların bâtıl olduğunu, senin de Nebîlerin hâtemi ve Resullerin Efendisi olduğunu söylemek üzere gönderildik. Bu husus zâten senin bize imamlık yapman ile de açıkça ortaya çıkmış bulunuyor. Ayrıca kıyâmet gününe kadar Meryem oğlu Îsâ dışında hiçbir peygamberin gelmeyeceği de bunu göstermektedir. Meryem oğlu Îsâ ise, senin izini izlemekle emrolunacaktır.[1]

Hz. Îsâ’nın kıyâmetten evvel Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmeti olarak yeryüzüne ineceğine dair geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve

izahlarına bakınız.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 95.

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِه۪ فَقَالَ اِنّ۪ي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ (٤٦) فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِاٰيَاتِنَٓا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ (٤٧))

46-47. Yemin olsun ki, Mûsâ’yı mûcizelerimizle Firavun’a ve onun kavmine gönderdik. Mûsâ, onlara: ″Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbinin Resûlüyüm″ dedi.* Mûsâ onlara mûcizelerimiz ile gelince, onlar da alay ederek gülmeye başladılar.

(وَمَا نُر۪يهِمْ مِنْ اٰيَةٍ اِلَّا هِيَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَاۘ وَاَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٤٨))

48. Onlara gösterdiğimiz her mûcize, muhakkak diğerinden daha büyük idi. Bulundukları halden dönmeleri için (kıtlık, tufan ve çekirge gibi musîbetlerle) onları azâba uğrattık.

(وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ اِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ (٤٩) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ (٥٠))

49-50. Onlar azâbı görünce, Mûsâ’ya: ″Ey sihirbaz! (Duânı kabul edeceğine dair) Rabbinin sana olan vaadi hürmetine, bizden azâbı kaldırması için O’na duâ et. Biz artık doğru yola gireceğiz″ dediler.* Fakat Biz, (Mûsâ Aleyhisselâm’ın duâsıyla) onlardan azâbı kaldırınca, verdikleri ahidden hemen dönüverdiler.

İzah: Firavun ve kavminin bulundukları küfür hâlinden dönmeleri için Allah’u Teâlâ’nın onlara verdiği musîbetler hakkında geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 132-134 ve izahına bakınız.

(وَنَادٰى فِرْعَوْنُ ف۪ي قَوْمِه۪ قَالَ يَا قَوْمِ اَلَيْسَ ل۪ي مُلْكُ مِصْرَ وَهٰذِهِ الْاَنْهَارُ تَجْر۪ي مِنْ تَحْت۪يۚ اَفَلَا تُبْصِرُونَۜ (٥١) اَمْ اَنَا۬ خَيْرٌ مِنْ هٰذَا الَّذ۪ي هُوَ مَه۪ينٌ وَلَا يَكَادُ يُب۪ينُ (٥٢) فَلَوْلَٓا اُلْقِيَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ اَوْ جَٓاءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِن۪ينَ (٥٣))

51-53. Firavun, kavmine hitâben övünerek dedi ki: ″Ey kavmim! Mısır’ın mülkü benim değil mi? Bu nehirler de, köşklerimin altından akmıyor mu? Siz benim azametimi görmüyor musunuz?* Yoksa ben, hakir ve neredeyse meramını ifade edemeyecek olan bu Mûsâ’dan daha hayırlı değil miyim?* Dâvâsında doğru ise, kollarına altın bilezikler takılsa veya beraberinde melekler gelip onu destekleseler ya!″

İzah: Müfessirlerin beyanına göre, Firavun zamanında reislik makamına getirilen bir adamın kollarına altın bilezik ve boynuna altın takı takmak adet idi.

Bu hususta Mücâhid Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Onlar bir adama bilezik taktılar mı, kollarına iki bilezik takarlar ve boynuna altın bir halka dolarlardı. Bu da onun efendi ve soylu birisi olduğuna alâmet idi. Bu bakımdan Firavun: ″Eğer Mûsâ doğru söyleyen birisi ise, Mûsâ'nın Rabbi, onun üzerine niçin altından bilezikler takmıyor?″ demişti.

(فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِق۪ينَ (٥٤) فَلَمَّٓا اٰسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ (٥٥) فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْاٰخِر۪ينَ۟ (٥٦))

54-56. Firavun, kavmini küçümsedi. Buna rağmen onlar, Mûsâ'yı yalanlamada kendisine tâbi oldular. Çünkü onlar fâsık bir kavim idi.* İnat ve isyanda ileri gitmekle Bizi gazaplandırdıkları vakit, onlardan intikam aldık ve hepsini gark ettik.* Böylece onları, kendilerinden sonra gelenlere bir ibret ve misal kıldık.

İzah: Firavun ve askerlerinin Kızıldeniz'de gark olmaları hakkında geniş bilgi için Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66 ve izahına bakınız.

(وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ (٥٧) وَقَالُوا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ اَمْ هُوَۜ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ اِلَّا جَدَلًاۜ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ (٥٨))

57-58. Ey Resûlüm! Meryem oğlu Îsâ hakkında misal verildiği vakit, kavmin bu misalden sevinerek hemen bağrıştılar* ve ″Bizim ilahlarımız mı hayırlıdır, yoksa Îsâ mı?″ dediler. Ey Resûlüm! Onlar bu misâli, hakkı ortaya çıkarmak için değil, seninle münâkaşa etmek için beyan ettiler. Bilakis onlar, şiddetli husûmete sahip bir kavimdirler.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan, şöyle nakledilmiştir:

إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِقُرَيْشٍ يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فِيهِ خَيْرٌ وَقَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنَّ النَّصَارَي تَعْبُدُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا تَقُولُ فِي مُحَمَّدٍ فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ أَلَسْتَ تَزْعُمُ أَنَّ عِيسَى كَانَ نَبِيًّا وَعَبْدًا مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ صَالِحًا فَلَئِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَإِنَّ آلِهَتَهُمْ لَكَمَا تَقُولُونَ قَالَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ} قَالَ قُلْتُ مَا يَصِدُّونَ قَالَ يَضِجُّونَ (حم عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyşlilere: ″Ey Kureyş topluluğu! Bilin ki, Allah’tan başka birine tapılırsa, onda hayır yoktur″ buyurdu. Kureyşliler, Hristiyanların Meryem oğlu Îsâ‘ya taptıklarını ve Hristiyanların, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında ne düşündüklerini biliyorlardı. Bu sebeple dediler ki: ″Yâ Muhammed! Sen, Îsâ’nın bir Peygamber ve Allah’ın kullarından sâlih bir kul olduğunu söylemiyor muydun? Şâyet doğru söylüyorsan, o zaman onların ilahlarında da bir hayır yoktur.″ İşte bunun üzerine: ″Ey Resûlüm! Meryem oğlu Îsâ hakkında misal verildiği vakit, kavmin bu misalden sevinerek hemen bağrıştılar″ diye geçen Sûre-i Zuhruf, Âyet 57 nâzil oldu.[1]

Yine Sûre-i Zuhruf, Âyet 58 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أُوتُوا الْجَدَلَ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ {مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ} (ت ه عن ابى امامة)

″Herhangi bir toplum, üzerinde bulundukları bir hidâyetten sapmışsa, mutlaka onlara tartışma özelliği verilmiştir.″ Daha sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Sûre-i Zuhruf, Âyet 58’deki: ″Ey Resûlüm! Onlar bu misâli, hakkı ortaya çıkarmak için değil, seninle münâkaşa etmek için beyan ettiler. Bilakis onlar, şiddetli husûmete sahip bir kavimdirler″ buyruğunu okudu.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2769.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 45; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 7.

( )اِنْ هُوَ اِلَّا عَبْدٌ اَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنٖٓي اِسْرَٓا ۪يلَۜ (٥٩ (

59. Meryem oğlu Îsâ, ancak kendisine nîmet (Peygamberlik) verdiğimiz ve (babasız yaratmakla) İsrailoğulları için ibret kıldığımız bir kuldur.

( )وَلَوْ نَشَٓاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلٰٓئِكَةً فِي الْاَرْضِ يَخْلُفُونَ (٦٠ (

60. Eğer dileseydik, içinizden yeryüzünde sizin yerinize geçecek melekler yaratırdık.

(وَاِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقٖيمٌ (٦١) وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُۚ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبٖينٌ (٦٢)

61-62. Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir. Artık kıyâmetin kopacağında şüphe etmeyin ve bana tâbi olun. Dosdoğru yol budur.* Şeytan, sizi bana tâbi olmaktan menetmesin. Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.

İzah: Sûre-i Zuhruf, Âyet 61 ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

{وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ} قَالَ هُوَ خُرُوجُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَام قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ (حم عن ابن عباس)

"Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alametidir…" diye geçen âyet hakkında: "Kıyâmet kopmadan önce Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm'ın yeryüzüne inmesidir" diye buyurmuştur.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur.

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فيكُمُ ابْنُ مرْيَمَ حَكَماً مُقْسِطاً، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبُ، وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ، وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضُ الْمَالُ حَتّى لَا يَقْبَلَهُ أحَدٌ. ثُمَّ يَقُولُ أبُو هُرَيْرَةَ: اِقْرَؤُا إنْ شِئْتُمْ: وَإنْ مِنْ أهْلِ الْكِتَابِ إلّاَ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ (خ م د ت عن ابى هريرة)

"Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak yakında Meryem oğlu Îsâ, Muhammed ümmeti arasında âdil bir hâkim olarak inecek. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve mal o kadar çoğalacak ki, hattâ kimse mal kabul etmez olacak." Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: "Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap'tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm'a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur…" diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 159'u okuyun.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَاعْرِفُوهُ رَجُلًا مَرْبُوعًا إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ بَلَلٌ فَيَدُقُّ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَيُهْلِكُ اللّٰهُ فِي زَمَانِهِ الْمِلَلَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ اللّٰهُ فِي زَمَانِهِ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ وَتَقَعُ الْأَمَنَةُ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرْتَعَ الْأُسُودُ مَعَ الْإِبِلِ وَالنِّمَارُ مَعَ الْبَقَرِ وَالذِّئَابُ مَعَ الْغَنَمِ وَيَلْعَبَ الصِّبْيَانُ بِالْحَيَّاتِ لَا تَضُرُّهُمْ فَيَمْكُثُ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يُتَوَفَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (حم عن ابى هريرة)

"Peygamberler, babadan bir kardeştirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. İnsanlar arasında Meryem oğlu Îsâ'ya en yakın benim. Çünkü benim ile onun arasında bir Peygamber yoktur. Şüphesiz ki Îsâ inecektir.

Gördüğünüz vakit, onu tanıyınız ki o; orta boylu, pembeye çalan beyaz tenli, üzerinde iki parçadan ibâret elbisesi olan bir kimsedir. Islaklık olmadığı halde, sanki başından su damlar. İnsanları İslâm'a çağıracak, haçı kıracak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında Allah'u Teâlâ, İslâm'dan başkalarını helâk edecek ve Mesih-i Deccal'i de helâk edecektir. Sonra, yeryüzünde sükûnet, emniyet meydana gelecektir. O kadar ki aslanlar develerle, panterler ineklerle ve kurtlar kuzularla serbestçe otlayıp geçinecekler, çocuklar da yılanlarla oynayacaklardır. Îsâ, kırk yıl yeryüzünde yaşayacak, sonra vefât edecek, cenâze namazını da Müslümanlar kılacaktır."[3]

Îsâ Aleyhisselâm'ın kıyâmetten evvel Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak tekrar yeryüzüne ineceğine dair, o kadar çok hadis nakledilmiştir ki, mütevatir derecesine ulaşmıştır; inkarı mümkün değildir. Bu sebeple dört mezhep imamı başta olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet âlimleri bu hususta ittifak etmişlerdir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَيْفَ أَنْتُمْ اِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَاِمَامُكُمْ مِنْكُمْ (خ م عن ابى هريرة

"İmamınız sizin içinizden biri iken, Meryem oğlu Îsâ aranıza indiği vakit hâliniz nasıl olur."[4]

Huzeyfe Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Biz bir gün kendi aramızda konuşurken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza çıkageldi. Bize: "Ne konuşuyorsunuz?" dedi. Biz de: "Kıyâmet gününden konuşuyoruz" diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَّالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنْ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ (م حم عن حذيفة بن اسيد الغفارى)

"Şüphesiz on alâmet görülmedikçe kıyâmet kopmayacaktır. Bunlar: Deccâl, Duman, Dâbbet'ül-arz, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu Îsâ

Aleyhisselâm’ın yere inmesi, Ye’cûc ve Me’cuc’ün zuhur etmesi, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç yer çöküntüsü, son olarak da Yemen’den çıkarak insanları Şam’a sürecek ateşin meydana gelmesi.″[5]

Abdullah b. Selam Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ صِفَةُ مُحَمَّدٍ وَصِفَةُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ يُدْفَنُ مَعَهُ فَقَالَ أَبُو مَوْدُودٍ وَقَدْ بَقِيَ فِي الْبَيْتِ مَوْضِعُ قَبْرٍ (ت عن عبد اللّٰه بن سلام)

Tevrat’ta, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sıfatı ve Meryem oğlu Îsâ’nın onun yanında defnedileceği yazılıdır. Ebû Mevdûd Radiyallâhu anhu: ″Hücre-i Saadet’te bir kabir yeri kalmıştır″ diye buyurdu.[6]

Îsâ Aleyhisselâm’ın semâya yükseltilmesi ve kıyâmetten evvel yeryüzüne ineceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve izahlarına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2769; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis N0: 7208.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 102, Enbiyâ 49; Sahih-i Müslim, Îman 71 (242 Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Sünen-i Tirmizî, Fiten 54.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

[4] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 47; Sahih-i Müslim, Îman 71 (244-246).

[5] Sahih-i Müslim, Fiten 13 (39 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15555.

[6] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1.

(وَلَمَّا جَٓاءَ عِيسٰى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذ۪ي تَخْتَلِفُونَ ف۪يهِۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِ (٦٣) اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ (٦٤)

63-64. Îsâ, apaçık delillerle geldiği vakit şöyle demişti: ″Ben, hikmeti öğretmek ve ihtilaf ettiğiniz şeylerin bâzısını size beyan etmek için geldim. Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Şüphesiz Allah’u Teâlâ, benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. O halde O’na ibâdet edin. Dosdoğru yol budur.″

فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْۚ فَوَيْلٌ لِلَّذٖينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ اَلٖيمٍ (٦٥) هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٦٦)

65-66. Nihâyet fırkalar, kendi aralarında ihtilaf ettiler. Elim günün azâbından dolayı vay o zulmedenlerin hâline!* Onlar, farkında değillerken kıyâmetin kendilerine ansızın gelip çatmasından başka bir şey mi bekliyorlar?

اَلْاَخِلَّٓاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا الْمُتَّقٖينَ (٦٧) يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ (٦٨) اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمٖينَ (٦٩) اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ (٧٠)

67-70. O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar.* O gün Allah’u Teâlâ, takvâ sahiplerine şöyle der: ″Ey kullarım! Bugün sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız.* Ey âyetlerimize îman edip Allah’ın hükmüne boyun eğen kullarım!* Siz ve zevceleriniz mesrur olarak Cennete girin.″

İzah: Hz. Ali Kerremallâhu veche: ″O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar″ diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur:

خَلِيلانِ مُؤْمِنَانِ , وَخَلِيلانِ كَافِرَانِ فَمَاتَ أَحَدُ الْمُؤْمِنِينَ فَبُشِّرَ بِالْجَنَّةِ فَذَكَرَ خَلِيلَهُ, فَقَالَ: اللّٰهُمَّ إِنَّ خَلِيلِي فُلانًا كَانَ يَأْمُرُنِي بِطَاعَتِكَ وَطَاعَةِ رَسُولِكَ وَيَأْمُرُنِي بِالْخَيْرِ وَيَنْهَانِي عَنِ الشَّرِّ وَيُنَبِّئُنِي أَنِّي مُلاقِيكَ اللّٰهُمَّ فَلا تُضِلَّهُ بَعْدِي حَتَّى تُرِيَهُ كَمَا أَرَيْتَنِي وَتَرْضَى عَنْهُ كَمَا رَضِيتَ عَنِّي ثُمَّ يَمُوتُ الآخِرُ فَيَجْمَعُ بَيْنَ أَرْوَاحِهِمَا فَيُقَالُ: لِيُثْنِ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا عَلَى صَاحِبِهِ فَيَقُولُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ: نِعْمَ الأَخُ ، وَنِعْمَ الصَّاحِبُ وَنِعْمَ الْخَلِيلُ وَإِذَا مَاتَ أَحَدُ الْكَافِرِينَ بُشِّرَ بِالنَّارِ فَذَكَرَ خَلِيلَهُ فَيَقُولُ: اللّٰهُمَّ إِنَّ خَلِيلِي كَانَ يَأْمُرُنِي بِمَعْصِيَتِكَ وَمَعْصِيَةِ رَسُولِكَ وَيَأْمُرُنِي بِالشَّرِّ وَيَنْهَانِي عَنِ الْخَيْرِ وَيُنَبِّئُنِي أَنِّي غَيْرُ مُلاقِيكَ اللّٰهُمَّ فَلا تَهْدِهِ بَعْدِي حَتَّى تُرِيَهُ كَمَا أَرَيْتَنِي وَتَسْخَطَ عَلَيْهِ كَمَا سَخِطْتَ عَلَيَّ ثُمَّ يَمُوتُ الآخَرُ قَالَ: فَيَجْمَعُ بَيْنَ أَرْوَاحِهِمَا فَيُقَالُ: لِيُثْنِ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا عَلَى صَاحِبِهِ فَيَقُولُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ: بِئْسَ الأَخُ , وَبِئْسَ الصَّاحِبُ ثُمَّ قَرَأَ :الأَخِلاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلا الْمُتَّقِينَ (هب عن على)

İki Mü’min ve iki kâfir dost vardı. Bunlardan Mü’min olanların biri öldü. Cennetle müjdelenince, arkadaşını hatırlar ve ″Allah’ım! Benim falan arkadaşım bana her zaman Sana ve Resûlüne itaati emreder, hayrı tavsiye eder, kötülükten nehyederdi″ diyerek onun kendisinden sonra sapıtmaması ve kendisine verilen nîmetlerin ona da verilmesi için duâ eder. Sonra öbür arkadaşı da ölünce ruhları bir araya gelir ve birbirlerine: ″Ne güzel kardeş, ne güzel arkadaş ve ne güzel dost″ derler.

Kâfir olan iki arkadaştan birisi ölüp de azapla müjdelenince de diğer arkadaşını

hatırlayıp şöyle der: ″Allah’ım! Arkadaşım bana hep Sana ve Resûlüne isyanı emrediyor, kötülüğü yapıp iyiliği yapmamamı söylüyordu. Allah’ım! Onu benden sonra hidâyete erdirme ki, benim gördüğüm azâbı o da görsün ve bana kızdığın gibi ona da kızasın.″ Sonra diğeri de ölür, ruhları bir araya gelince birbirlerine: ″Ne kötü kardeş ve ne kötü arkadaş″ derler.

Sonra Hz. Ali Kerremallâhu veche: ″O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar″ diye geçen Sûre-i Zuhruf, Âyet 67’yi okudu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ عَبْدَيْنِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ أَحَدُهُمَا فِي الْمَشْرِقِ وَالآخَرُ فِي الْمَغْرِبِ جَمَعَ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَيَقُولُ : هَذَا الَّذِي كُنْتَ تُحِبُّهُ (هب كر عن ابى هريرة)

İki kişi Allah için birbirini sevse, birisi doğuda, diğeri batıda olsa Allah’u Teâlâ mahşer günü ikisini bir araya getirir ve ″İşte bu, Benim için kendisini sevdiğin kişidir″ buyurur.[2]

Rivâyete göre, mahşer gününde bir münâdi şöyle seslenecektir: ″Bana itaat eden ve kimsenin görmediği yerlerde bile benim emirlerimi muhafaza eden kimseler nerede?″ Bunlar yüzleri ayın on dördü ve parıldayan yıldızlar gibi ayağa kalkacaklar. Dizginleri yakuttan olan nûrdan asil develere binmiş olacaklar. Herkesin gözü önünde bu develer sırtlarında onları uçuracaktır. Nihâyet Arş’ın önünde dikilecekler ve Allah’u Teâlâ da onlara şöyle buyuracak

- Bana itaat eden, Benim ahdimi kimsenin görmediği yerlerde bile koruyan kullarıma selam olsun! Sizi Ben süzüp seçtim, sizi Ben tercih ettim. Haydi, gidin ve Cennete hesapsız olarak girin. ″Ey kullarım! Bugün sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız.″[3] Bunun üzerine sıratın üzerinden gözü kamaştıran şimşek gibi geçecekler ve Cennetin kapıları onlara açılacak. Daha sonra ise mahşerde insanlar durmuş olacaklar ve biri diğerine: ″Ey kavim! Filan nerede, filan nerede?″ diye soracak. İşte birbirlerine soru soracakları bu vakitte bir münâdi: ″Şüphesiz ki, o gün Cennet ehli, sevinç ve zevk içindedirler ″[4] diye nidâ edecektir.[5]

[1] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 9124.

[2] Râmûz’ul Ehâdîs, s. 356/2.

[3] Sûre-i Zuhruf, Âyet 68.

[4] Sûre-i Yâsîn, Âyet 55.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 44.

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍۚ وَفٖيهَا مَا تَشْتَهٖيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُۚ وَاَنْتُمْ فٖيهَا خَالِدُونَۚ (٧١) ( ))وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتٖٓي اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٧٢) لَكُمْ فٖيهَا فَاكِهَةٌ كَثٖيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ (٧٣

71-73. Onlar, Cennete girdikten sonra, aralarında altın kaplar ve kâseler dolaştırılır. Orada nefislerin istediği ve gözlerin hoşlandığı her türlü nîmet vardır. Ve onlara denilir ki: ″Siz orada ebedî kalacaksınız.* Güzel amelleriniz sebebiyle mîrasçı kılındığınız Cennet budur.* Orada sizin için birçok meyveler vardır. Onlardan yersiniz.″

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ (خ عن عبد الرحمن بن ابى ليلى)

″Sizler harîr ve dibâc denilen ipekli kumaşlardan elbise giymeyin, altın ve gümüş kaplardan da su içmeyin, bunların çanak ve tabakları içine konulan yemekleri de yemeyin. Çünkü bunlar dünyâda kâfirlere ait süs eşyalarıdır, âhirette de bizim ziynetlenme vâsıtalarımız olacaktır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

يُنَادِي مُنَادٍ إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (ت عن ابى هريرة)

Bir münâdi şöyle çağıracaktır: ″Size aslâ ölmemek üzere bir hayat, aslâ hastalanmamak üzere bir sağlık, aslâ kocamamak üzere bir gençlik ve aslâ darlığa düşmemek üzere bir bolluk vardır.″ Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Zuhruf, Âyet 72'deki: ″Güzel amelleriniz sebebiyle mîrasçı kılındığınız Cennet budur″ buyruğunun mânâsı budur.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلّ أَهْل النَّار يَرَى مَنْزِله مِنْ الْجَنَّة حَسْرَة فَيَكُون لَهُ فَيَقُول لَوْ أَنَّ اللّٰه هَدَانِي لَكُنْت مِنْ الْمُتَّقِينَ وَكُلّ أَهْل الْجَنَّة يَرَى مَنْزِله مِنْ النَّار فَيَقُول وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللّٰه فَيَكُون لَهُ شُكْرًا قَالَ: وَقَالَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ أَحَد إِلَّا وَلَهُ مَنْزِل فِي الْجَنَّة وَمَنْزِل فِي النَّار فَالْكَافِر يَرِث الْمُؤْمِن مَنْزِله مِنْ النَّار وَالْمُؤْمِن يَرِث الْكَافِر مَنْزِله مِنْ الْجَنَّة وَذَلِكَ قَوْله تَعَالَى وَتِلْكَ الْجَنَّة الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ(ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

Cehennemlik, Cennetteki yerini hasretle görecek ve ″Şâyet Allah, beni hidâyete erdirmiş olsaydı, elbette ben müttakîlerden olurdum″ diyecektir. Cennetlik de Cehennemdeki yerini görerek, ″Şâyet Allah, bizi hidâyete erdirmiş olmasaydı, elbette biz hidâyete eremezdik″ diyecek ve bu onun için bir şükür olacaktır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle devam etti: ″Biri Cennette, diğeri Cehennemde olmak üzere iki yeri olmayan kimse yoktur. Kâfir, Mü’minin Cehennemdeki yerine mîrasçı olacak, Mü’min de kâfirin Cennetteki yerine mîrasçı olacaktır. İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Zuhruf, Âyet 72’deki: ″Güzel amelleriniz sebebiyle mîrasçı kılındığınız Cennet budur″ buyruğu budur.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Et’ime 29; Sahih-i Müslim, Libas 2 (5).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 40.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 240.

اِنَّ الْمُجْرِمِينَ فٖي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَۚ (٧٤) لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فٖيهِ مُبْلِسُونَۚ (٧٥) وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمٖينَ (٧٦) وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَۜ قَالَ اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ (٧٧) لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ (٧٨)

74-78. Mücrimler ise şüphesiz ki, Cehennem azâbında ebedî kalacaklardır.* Azap onlardan hafifletilmez. Onlar kurtulmaktan ümidi kesmişlerdir.* Biz onlara zulmetmedik. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.* Onlar Cehennemin bekçisine: ″Ey Mâlik! Rabbine duâ et, bizi öldürsün!″ diye nidâ ederler. Mâlik de: ″Siz burada ebedî kalacak-sınız″ der.* Allah’u Teâlâ da: ″Yemin olsun ki, size hakkı getirmiştik. Lâkin birçoğunuz bundan hoşlanmadınız″ buyurur.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَهْلَ النَّارِ إِذَا دَخَلَوا النَّارَ بَكَوُا الدُّمُوعَ زَمَانًا، ثَمَّ بَكَوُا الْقَيْحَ زَمَانًا، فَتَقُولَ لَهُمُ الْخَزَنَةَ: يَا مَعْشَرَ الأَشْقِيَاءِ تَرَكْتُمِ الْبُكَاءَ فِي الدَّارِ الْمَرْحُومِ فِيهَا أَهْلُهَا فِي الدُّنْيَا، هَلْ تَجِدُونَ الْيَوْمَ مَنْ تَسْتَغِيثُونَ بِهِ فَيَرْفَعُونَ أَصْوَاتَهُمْ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ يَا مَعْشَرَ الآبَاءِ وَالأُمَّهَاتِ وَالأَوْلَادِ، خَرَجْنَا مِنَ الْقُبُورِ عِطَاشًا، وَكُنَّا طُولَ الْمَوْقِفِ عِطَاشًا، وَنَحْنُ الْيَوْمُ عِطَاشٌ، فَأَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّهُ. فَيَدْعُونَ أَرْبَعِينَ سَنَةً لَا يُجِيبُهُمْ، ثُمَّ يُجِيبُهُمْ: إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ. فَيَيْأَسُونَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ. (ابن أبي الدنيا في صفة النار عن زيد بن رفيع، رفعه)

″Cehennem ahâlisi, Cehenneme girdiği zaman bir süre gözyaşı döküp ağlarlar. Gözyaşları bitince, bir süre irin ağlarlar. Cehennem zebânileri kendilerine: ″Ey gühahkâr insanlar! Ahâlisine merhamet edilen dünyâda hiç ağlamadınız. Şimdi burada sizlere bir yardımcı bulacak mısınız?″ deyince, bunlar yüksek sesle: ″Ey Cennet ahâlisi! Babalar! Anneler! Çocuklar! Mezarlarımızdan susuz çıktık. Hesap için susuz bir şekilde bekledik ve şuanda da çok susamışız, bize az bir su veya Allah'u Teâlâ'nın size ihsan ettiği nîmetlerden verin″ diye seslenirler. Kırk yıl boyunca böyle çağırırlar. Ama kendilerine cevap verilmez. Sonunda: ″Siz burada ebedî kalacaksınız″[1] cevabı verilince, onlar her türlü hayırdan ümitlerini keserler.[2]

Âyet-i Kerîme'de geçen ″Mâlik″ ismindeki melek, Cehhennemin bekçisidir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Yemin olsun ki, size hakkı getirmiştik. Lâkin birçoğunuz bundan hoşlanmadınız″ diye buyrulmaktadır. Yani, Peygamberler ve semavî kitaplar vâsıtasıyla hak ve hakikati size bildirmiş, size kurtuluş yollarını göstermiştik. Lâkin bu hakikatleri çirkin gördünüz, kabulden kaçındınız, ebediyyen yaşayacak olsanız yine o bâtıl kanaatinizden ayrılmamaya azmettiniz. İşte küfürde yapmış olduğunuz bu ısrarınızdan dolayı bu elim azâbı hak ettiniz ve bundan aslâ kurtulamazsınız, demektir.

[1] Sûre-i Zuhruf, Âyet 77.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 442.

(اَمْ اَبْرَمُوا اَمْرًا فَاِنَّا مُبْرِمُونَۚ (٧٩) اَمْ يَحْسَبُونَ اَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْؕ بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ (٨٠))

79-80. Yoksa onlar, hakkı inkârda ısrar mı ettiler? Şüphesiz Biz de onları cezâlandırmada ısrar ederiz.* Yoksa onlar, içlerindeki sırlarını ve gizli gizli konuştuklarını, işitmeyiz mi zannettiler? Hayır, işitiriz ve onlardan ayrılmayan meleklerimiz de bunları yazarlar.

قُلْ اِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌۗ فَاَنَا۬ اَوَّلُ الْعَابِدٖينَ (٨١) سُبْحَانَ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ (٨٢) فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذٖي يُوعَدُونَ (٨٣)

81-83. Ey Resûlüm! ″Eğer Rahmân’ın bir çocuğu olsaydı, ona herkesten evvel ben ibâdet ederdim″ de.* Göklerin ve yerin Rabbi ve Arş’ın Rabbi olan Allah, onların isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Ey Habîbim! Kendilerine vaad edilen güne kavuşuncaya kadar onları bırak. Varsınlar bâtıl işlere dalsınlar ve dünyâda oynayıp eğlene dursunlar.

İzah: Müşrikler, melekler için, ″Allah’ın kızları″ derlerdi ve bu şekilde hâşâ! Allah’a çocuk isnat ederlerdi.[1] Yahudiler de, ″Üzeyr, Allah’ın oğludur″ diyerek Allah’a şirk koşup O’na oğul isnat etmişlerdi. Aynı şekilde Hristiyanlar da, ″Îsâ Mesih, Allah’ın oğludur″ diyerek Allah’u Teâlâ’ya şirk koşup O’na oğul isnat etmişlerdir.[2]

Allah’u Teâlâ, kâfirlerin yaptıkları bu iftiralardan uzaktır. Bu husus Sûre-i İhlâs, Âyet 3-4’te de şöyle geçmektedir:

″O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O’na denk değildir.″

[1] Bakınız: Sûre-i Enbiyâ, Âyet 26.

[2] Bakınız: Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

وَهُوَ الَّذٖي فِي السَّمَٓاءِ اِلٰهٌ وَفِي الْاَرْضِ اِلٰهٌۜ وَهُوَ الْحَكٖيمُ الْعَلٖيمُ (٨٤) وَتَبَارَكَ الَّذٖي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۚ وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِۚ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٨٥)

84-85. Göklerde tek bir ilah ve yerde tek bir ilah olan O’dur. O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi hakkıyla bilendir.* Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin mülkü kendisine ait olan Allah, çok yücedir. Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak O’nun katındadır. Hepiniz O’na döndürüleceksiniz.

وَلَا يَمْلِكُ الَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٨٦)

86. Allah’ı bırakıp da ibâdet ettikleri ilahlar, şefaate muktedir değildir. Ancak bilerek hakka şâhitlik edenler müstesnâ.

İzah: Müfessirlerin beyanına göre; uydurma ilahlar, putlar şefaat etme imkânına sahip değildir. Kendilerine ibâdet edenlere şefaat edemezler. Ancak bilerek

hakka şâhitlik edenler müstesnâdır. Bunlar da, Üzeyr ve Îsâ Aleyhimesselâm'dır. Bunların şefaati haktır.[1] Çünkü bunlara ilah diye tapılmış olunsa da, bunlar hakikatte tevhid inancında olan hak Peygamberlerdir. Ancak bu zâtlar kendilerine ilah diye tapanlara şefaat etmeyeceklerdir.

[1] Şefaat hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَۙ (٨٧) وَقِيلِهٖ يَا رَبِّ اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَۢ (٨٨) فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌۜ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (٨٩)

87-89. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki onlara, ″Sizi kim yarattı?″ diye sorsan, elbette ″Allah″ derler. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorlar.* Onun (Muhammed Aleyhisselâm'ın): ″Yâ Rabbi! Şüphesiz ki bunlar, îman etmeyen bir kavimdir!″* demesine karşı, Allah'u Teâlâ buyurdu ki: Şimdi onlardan yüz çevir ve ″Selâm″ de. Onlar, yakında (âkibetlerini) bileceklerdir.

İzah: Âyette geçen ″Selâm″dan maksat, ″Allah'ın selâmı üzerinize olsun″ anlamında olan bir selamlaşma değildir. Bu selâmdan maksat, aralarında bir husûmetin olmadığını belirtmek maksadıyla bir iyilik eseri olarak söylenmiş bir sözdür.

44-DUHÂN SÛRESİ

Bu sûre 59 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede, kıyâmet alâmetlerinden olan bir dumanın zuhur edeceği bildirildiği için ″Duman″ anlamına gelen ″Duhân″ ismi verilmiştir. Bu sûre; Hâ, Mîm ile başlayan sûrelerin beşincisidir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ حم الدُّخَانَ فِي لَيْلَةٍ أَصْبَحَ يَسْتَغْفِرُ لَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ) (ت عن ابى هريرة

″Kim geceleyin Duhân Sûresi’ni okursa, yetmiş bin melek kendisine istiğfar ettiği halde sabaha erer.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ الدُّخَانَ فِى لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ أَصْبَحَ مَغْفُوراً لَهُ وَزُوِّجَ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ) (در عن ابى رافع

″Her kim Cuma gecesi Duhân Sûresi’ni okursa, günahları bağışlanmış olarak sabahı eder ve Huruliyn’den ona eşler verilir.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sevâb’ul-Kur’ân 8.

[2] Sünen-i Dârimî, Fedâil’ul-Kur’ân 22.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(حٰمٓ (١) وَالْكِتَابِ الْمُب۪ينِۙ (٢) اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ ف۪ي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا مُنْذِر۪ينَ (٣) ف۪يهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَك۪يمٍۙ (٤) اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَاۜ اِنَّا كُنَّا مُرْسِل۪ينَۚ (٥) رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُۙ (٦))

1-6. Hâ, Mîm.* Apaçık bildiren kitaba (Kur’ân’a) yemin olsun ki,* şüphesiz Biz onu mübârek bir gecede indirdik. Şüphesiz Biz, (onunla) halkı uyarırız.* O gece, hikmete uygun her emir tesbit ve tayin edilir;* katımızdan bir emirle. Şüphesiz Biz, Resuller göndeririz;* Rabbinden bir rahmet olarak. Muhakkak ki O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: İkrime Hazretleri, ″Şüphesiz Biz onu mübârek bir gecede indirdik…″ diye devam eden Sûre-i Duhân, Âyet 3-4’te belirtilen mübârek gece hakkında, o gece; Şaban ayının 15. gecesi olan Berat Gecesi’dir, diye buyurmuştur. Bâzı müfessirler de, o gecenin Kadir Gecesi olduğunu beyan etmişlerdir.

Âyet’i Kerîme‘de geçtiği üzere, Kur‘ân’ın indirildiği belirtilen bu mübârek gecenin ″Kadir Gecesi″ olduğunu beyan edenler şu delilleri öne sürmüşlerdir:

Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 185’te şöyle buyurmuştur:

″Ramazan ayı, insanlara doğru yolu gösteren ve açık âyetler hâlinde hakkı bâtıldan ayıran Kur’ân’ın nâzil olduğu aydır...″

Yine Allah’u Teâlâ Sûre-i Kadir, Âyet 1’de şöyle buyurmuştur:

″Şüphesiz ki, Biz Kur’ân’ı Kadir Gecesi’nde indirdik.″

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(أُنْزِلَ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ثُمَّ نَزَلَ بَعْدَ ذَلِكَ فِي عِشْرِينَ سَنَةً (ك عن ابن عباس

″Kur’ân, Kadir Gecesi’nde dünyâ semâsına bir defada, bir bütün olarak indirilmiş, sonra yirmi senede nâzil olmuştur.″[1]

Kur‘ân’ın indirildiği gecenin, Şaban ayının 15. gecesi olan ″Berat Gecesi″ hakkında olduğunu beyan edenler de Hz. Âişe’den nakledilen şu Hadis-i Şerif‘i delil getirmişlerdir:

Şaban ayının 15. gecesinde gece yarısı olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımdan ayrıldı. Kendi kendime sandım ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımlarından birinin yanına gitti. Hemen kalktım. Onu, evin içinde aramaya başladım. Ararken ellerim ayaklarına dokundu. Kendisi secdeye varmıştı. Şu duâyı okuyordu, ezberledim:

سَجَدَ لَكَ سَوَادِي وَخَيَالِي وَآمَنَ بِكَ فُؤَادِي أَبُوءُ لَكَ بِالنِّعَمِ وَاعْتَرَفُ لَكَ بِالذَّنْبِ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ أَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِرَحْمَتِكَ مِنْ نِقْمَتِكَ وَأَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ.

″Secede leke sevâdî ve hayâlî ve âmene bike fuâdî. Ebûu leke bi’n-niami

ve'terafu bi'z-zenbi zalemtu nefsî feğfirlî innehû lâ yeğfiru'z-zunûbe illâ ente eûzu bi afvike min ukûbetike ve eûzu bi rahmetike min nikmetike ve eûzu bi rıdâke min sahatike ve eûzu bike minke lâ uhsî senâen aleyke ente kemâ esneyte alâ nefsike."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu hâl ile oturup kalktı. Sonunda sabahı etti. İbâdetten hiç ayrılmadı. Ayakları şişip ağrımaya başladı. Ben, bir yandan ayaklarını ovuyor, bir yandan da şöyle diyordum: "Anam babam sana fedâ olsun! Allah'u Teâlâ, senin gelmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamadı mı?"[3] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu: "Yâ Âişe! Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?[4] Sen biliyor musun bu gece de ne gibi hayırlar vardır?" "Yâ Resûlallah! Bu gecede ne vardır, diğer gecelerden üstünlüğü nedir?" diye sorunca da, buyurdu ki: "Bu sene doğacak çocukların hemen her biri, bu gece yazılır. Bu sene, ölecek kimselerin her biri bu gece yazılır. Kulların rızıklarının hemen hepsi bu gece gelir. Kulların yapıp ettiği amellerin hepsi bu gece Hakk Teâlâ katına çıkarılır." Bu arada: "Yâ Resûlallah! Herkes, Allah'ın Rahmeti ile Cennete girecek öyle mi?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Evet, herkes Allah'ın Rahmeti ile Cennete girecektir. "Sen de mi Yâ Resûlallah?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Evet! Ben de. Ancak Allah'u Teâlâ beni rahmetine daldırmıştır.[5] Sonra başını ve yüzünü meshetti (elini yüzüne sürdü).[6]

Berat Gecesi, Kadir Gecesi, Reğaib Gecesi, Mîraç Kandili, Aşûre Günü, Mevlid Kandili, Cuma Günü ve Bayram Günleri diye geçen gün ve gecelerin faziletini anlatan bu şekilde çok sayıda nakil vardır. Bu gün ve geceler, bütün Müslümanlar tarafından ibâdet ve taatle kutlanmaktadır.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2833.

[2] Mânâsı: "Gizli hâlim ve hayâlim önünde secde etti. Kalbim sana inandı. Nîmetlerle sana dönüyorum. Günahlarımı sana itiraf ediyorum. Nefsime zulmettim. Beni bağışla, senden başka günah bağışlayacak yoktur. Cezândan affına sığınıyorum. Azâbından rahmetine sığınıyorum. Gazabından hoşnutluşuna sığınıyorum. Senden Sana sığınırım. Sen kendini övdüğün gibi ben seni övemem."

[3] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[4] Bakınız: Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

[5] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı-Kıyâmet 17 (72).

[6] Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 289-290.

(رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۢ اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنٖينَ (٧) لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمٖيتُۜ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّلٖينَ (٨) بَلْ هُمْ فٖي شَكٍّ يَلْعَبُونَ (٩)

7-9. Kesin olarak inanan kimseler iseniz, bilirsiniz ki O, göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin Rabbidir.* Yine bilirsiniz ki, O’ndan başka ilah yoktur. Hayat veren ve öldüren de O’dur. Sizin Rabbinizdir ve önceki babalarınızın da Rabbidir.* Lâkin onlar şüphe içinde eğlenip duruyorlar.

(فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَٓاءُ بِدُخَانٍ مُبٖينٍۙ (١٠) يَغْشَى النَّاسَۜ هٰذَا عَذَابٌ اَلٖيمٌ (١١) رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ اِنَّا مُؤْمِنُونَ (١٢) اَنّٰى لَهُمُ الذِّكْرٰى وَقَدْ جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ مُبٖينٌۙ (١٣) ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌۢ (١٤) اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلٖيلًا اِنَّكُمْ عَٓائِدُونَۢ (١٥) يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰىۚ اِنَّا مُنْتَقِمُونَ (١٦)

10-16. Ey Resûlüm! Onlar için semânın âşikâr duman hâlinde görüleceği günü bekle.* İnsanları kuşatan o dumanı görenler derler ki: ″Bu, elim bir azaptır.* Ey Rabbimiz! Bizden bu azâbı kaldır. Çünkü biz, îman edeceğiz.″* Onlardan azap kalkınca, düşünüp vaadlerini yerine getirmek nerede? Halbuki onlara, apaçık delillerle Resûl gelmişti.* Sonra ondan yüz çevirdiler ve bununla da yetinmeyip, ″Bu, söylediği sözü başkasından öğrenmiş mecnûndur″ dediler.* Biz, azâbı biraz kaldırırız. Lâkin yine küfre dönersiniz.* Ey Resûlüm! Onları şiddet ve kuvvetle yakaladığımız günü zikret. O gün mutlaka onlardan intikam alırız.

İzah: İbn-i Ömer, İbn-i Abbas, Hasan-ı Basrî, Ebû Said el-Hudrî, Huzeyfe b. el-Yeman Radiyallâhu anhum’a göre, Âyet-i Kerîme’de zikredilen ″Duman″, kıyâmete yakın bir zamanda gerçekleşecek olan bir kıyâmet alâmetidir. Bu duman, kâfirleri sarhoş edecek, Mü’minlere ise sâdece bir nezle şeklinde dokunacaktır.

Bu dumanın, kıyâmetten evvel meydana gelecek olan kıyâmet alâmetlerinden birisi olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu duman hakkında şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلّ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلاثِ خِلَالٍ أَنْ لَا يَدْعُوَ عَلَيْكُمْ نَبِيُّكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا وَأَنْ لَا يَظْهَرَ أَهْلَ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ الْحَقِّ وَأَنْ لَا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ فَهٰؤُلَاءِ أَجَارَكُمُ اللّٰهُ مِنْهُنَّ وَرَبُّكُمْ أَنْذَرَكُمْ ثَلاثًا الدُّخَانَ يَأْخُذُ الْمُؤْمِنَ مِنْهُ كَالزَّكْمَةِ وَيَأْخُذُ الْكَافِرَ فَيَنْتَفِخُ وَيَخْرُجُ مِنْ كُلِّ مَسْمَعٍ مِنْهُ وَالثَّانِيَةُ الدَّابَّةُ وَالثَّالِثَةُ الدَّجَّالُ (طب ن ابى مالك الاشعرى)

″Allah’u Teâlâ sizi üç şeyden kurtarmıştır: Peygamberiniz size bedduâ etmemiştir, etseydi hepiniz helâk olurdunuz. Bâtıl ehlini hak ehline gâlip kılmamıştır. Bir de dalâlet üzerinde katiyyen birleşmeme-nizdir. Muhakkak ki Allah’ın kudret eli, Ehl-i Sünnet cemaatiyle beraberdir. Siz o büyük cemaate uyun. Çünkü onlardan ayrılan ateşte yalnız kalır.[1] Allah’u Teâlâ sizi şu üç şeyden kurtarmış ve onlara karşı Rabbiniz sizi uyarmıştır: Duman, her Mü’mini nezle gibi tutar, kâfiri ise şişirir ve mafsallarını çıkarır. İkincisi Dabbet’ul-Arz (yer canavarı). Üçüncüsü de Deccal.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سِتًّا طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا أَوْ الدُّخَانَ أَوْ الدَّجَّالَ أَوْ الدَّابَّةَ أَوْ خَاصَّةَ أَحَدِكُمْ أَوْ أَمْرَ الْعَامَّةِ (م عن ابى هريرة)

″Altı şeygelmedenamellere koşuşun. Güneşin batıdan doğması, Duman, Dâbbe, Deccâl, herhangi birinize mahsus olan fitne (ölüm) ve bütün umûma şâmil olan iş (kıyâmet).″[3]

Huzeyfe Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

Biz birgün kendi aramızda konuşurken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza çıkageldi. Bize: ″Ne konuşuyorsunuz?″ dedi. Biz de: ″Kıyâmet gününden konuşuyoruz″ diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَّالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنْ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ (م حم عن حذيفة بن اسيد الغفارى)

″Şüphesiz on alâmet görülmedikçe kıyâmet kopmayacaktır. Bunlar: Deccâl, Duman, Dâbbet’ül-arz, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu Îsâ

Aleyhisselâm’ın yere inmesi, Ye’cûc ve Me’cuc’ün zuhur etmesi, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç yer çöküntüsü, son olarak da Yemen’den çıkarak insanları Şam’a sürecek ateşin meydana gelmesi.″[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّل الْآيَات خُرُوجًا الدَّجَّال وَنُزُول عِيسَى اِبْن مَرْيَم وَنَار تَخْرُج مِنْ قَعْر عَدَن أَبْيَن تَسُوق النَّاس إِلَى الْمَحْشَر تَبِيت مَعَهُمْ حَيْثُ بَاتُوا وَتَقِيل مَعَهُمْ إِذَا قَالُوا وَتُصْبِح مَعَهُمْ إِذَا أَصْبَحُوا وَتُمْسِي مَعَهُمْ إِذَا أَمْسَوْا قُلْت: يَا نَبِيّ اللَّه وَمَا الدُّخَان؟ قَالَ هَذِهِ الْآيَة فَارْتَقِبْ يَوْم تَأْتِي السَّمَاء بِدُخَانٍ مُبِين يَمْلَأ مَا بَيْن الْمَشْرِق وَالْمَغْرِب يَمْكُث أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَلَيْلَة أَمَّا الْمُؤْمِن فَيُصِيبهُ مِنْهُ شِبْه الزُّكَام وَأَمَّا الْكَافِر فَيَكُون بِمَنْزِلَةِ السَّكْرَان يَخْرُج الدُّخَان مِنْ فَمه وَمَنْخِره وَعَيْنَيْهِ وَأُذُنه وَدُبُره (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن حذيفة)

″İlk ortaya çıkacak alâmet Deccal, Meryem oğlu Îsâ’nın inmesi ile Yemen’in iç taraflarından çıkacak ve insanları Şam’a doğru sürükleyecek bir ateş. Onlar nerede geceyi geçireceklerse onlarla birlikte geceler. Nerede öğlen vakti dinlenmeye çekilirlerse, onlarla birlikte dinlenir. Sabahı ederlerse onlarla birlikte sabah eder, akşamı ederlerse onlarla birlikte akşamı eder.″ ″Yâ Nebiyyallah! Öyleyse duman nedir?″ diye sordum. O da: ″Şu âyettir″ dedi. O halde gökyüzünde besbelli bir dumanın geleceği günü bekle! Bu duman doğu ile batı arasını dolduracak, kırk gün kırk gece kalacaktır. Mü’min bundan dolayı bir çeşit nezle gibi olacak, kâfir ise sarhoş gibi olacaktır. Duman ağzından, burun deliklerinden, gözlerinden, kulaklarından ve dübüründen çıkacaktır.″[5]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lere bakıldığı zaman, âhir zamanda meydana gelecek bir dumandan bahsedilmektedir. Doğu ile batıyı kaplayacak olan bu Duman’ın, insanlara zarar veren olumsuz bir hâdise olduğu söylenmektedir. Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere özellikle de Müslümanların bundan az etkilenip kâfirlerin ise feci şekilde öleceğinden bahsedilmektedir. Bu da Allah’u a’lem! Dünyâ çapında nükleer silahların kullanıldığı büyük bir savaşın çıkacağını haber vermektedir. Bu sebeple âlimler, kıyâmetten önce dünyâda olabilecek bir savaşta zehirli gaz, atom bombası gibi nükleer ve kimyasal silahların kullanılacağı ve Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerde geçen Duman’ında bu savaşlarda ortaya çıkan duman olduğunu söylemişlerdir. Ondan çıkan duman ile Allah’u Teâlâ, kâfirleri öldürecek, Müslümanları da esirgeyerek bir nezle hastalığı gibi etkileyecek, demişlerdir.

İşte böyle bir olay zuhur ettiğinde Müslümanlar, kâfirler tarafından çok büyük sıkıntıya düşürülüp, çaresiz kaldıkları bir sırada, Allah’u Teâlâ Müslümanlara

yardım için Îsâ Aleyhisselâm’ı yeryüzüne indirecektir. Îsâ Aleyhisselâm da, Deccal’in kâfir ordularına karşı Allah’u Teâlâ’ya duâ ederek Mü’minleri o kâfirlerden korumasını isteyecektir. Allah’u Teâlâ da onun bu duâsını kabul ederek, Mü’minleri kâfirlere karşı esirgeyecek ve kâfirlerin Müslümanlara karşı yaptıkları nükleer ve kimyasal saldırıların hiçbir etkisi olmayacaktır. Böylece Müslümanlar, kâfirlere karşı her ne kadar zayıf gözükseler de, Allah’ın yardımıyla Mü’minler kâfirlere gâlip gelecek ve dünyâya hâkim olacaklardır.

Kıyâmetten önce Îsâ Aleyhisselâm’ın yeryüzüne ineceğine dair Allah’u Teâlâ Sûre-i Zuhruf, Âyet 61’de şöyle buyurmuştur:

″Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir. Artık kıyâmetin kopacağında şüphe etmeyin...″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أنْ يَنْزِلَ فيكُمُ ابْنُ مرْيَمَ حَكَماً مُقْسِطاً، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبُ، وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ، وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضُ الْمَالُ حَتّى لَا يَقْبَلَهُ أحَدٌ. ثُمَّ يَقُولُ أبُو هُرِيْرَةَ: اِقْرَؤُا إنْ شِئْتُمْ: وَإنْ مِنْ أهْلِ الْكِتَابِ إلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ (خ م د ت عن ابى هريرة)

″Hayatım elinde olan Allah’a yemin ederim ki, muhakkak yakında Meryem oğlu Îsâ, Muhammed ümmeti arasında âdil bir hâkim olarak inecek. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve mal o kadar çoğalacak ki, hattâ kimse mal kabul etmez olacak.″ Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: ″Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap’tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm’a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur…″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 159’u okuyun.[6]

Sonunda İslâm’ın küfre gâlip geleceğine dair Allah’u Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 8’de şöyle buyurmuştur:

″Onlar, Allah’ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah’u Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır.″

[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır.″ ″O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?″ dediler. Buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″ (Sünen-i Tirmizî, Îman 18)

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 3362; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 86/5.

[3] Sahih-i Müslim, Fiten 25 (127-128).

[4] Sahih-i Müslim, Fiten 13 (39 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15555.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 131.

[6] Sahih-i Buhârî, Buyû 102, Enbiyâ 49; Sahih-i Müslim, Îman 71 (242 Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Sünen-i Tirmizî, Fiten 54.

(وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَٓاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌۙ (١٧) اَنْ اَدُّٓوا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِۜ اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌۙ (١٨) وَاَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللّٰهِۚ اِنّ۪ٓي اٰت۪يكُمْ بِسُلْطَانٍ مُب۪ينٍۚ (١٩) وَاِنّ۪ي عُذْتُ بِرَبّ۪ي وَرَبِّكُمْ اَنْ تَرْجُمُونِۘ (٢٠) وَاِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا ل۪ي فَاعْتَزِلُونِ (٢١))

17-21. Şüphesiz Biz, onlardan evvel Firavun’un kavmini de imtihan ettik. Onlara, kerîm bir Resûl (Mûsâ Aleyhisselâm) gelmişti.* Şöyle demişti: ″Allah’ın kullarını (İsrailoğullarını) bana teslim edin (benimle beraber gönderin). Şüphesiz ki ben, size gönderilmiş emin bir Resûlüm.* Allah’a karşı kibirlenmeyin. Ben size inkârı mümkün olmayan apaçık mûcizelerle geldim.* Şüphesiz ki ben, beni taşlamanızdan, benim de Rabbim, sizin de Rabbimiz olan Allah’a sığındım.* Eğer bana îman etmezseniz, benden uzaklaşın ve beni serbest bırakın.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de Mûsâ Aleyhisselâm için, ″Kerîm bir Resûl″ tâbiri kullanılmıştır. Bu ifadeyle onun derece bakımından üstünlüğüne dikkat çekilmiştir. Nakledildiğine göre, yüz yirmi dört bin Peygamber gelmiştir.[1] Bu Peygamberlerin yirmi sekiz tânesi Kur’ân’da isimleriyle bildirilmektedir.[2] Bütün Peygamberlerin içerisinde de altı tânesi Ulu’l-Azim Peygamberdir[3], Mûsâ Aleyhisselâm da bunlardan biridir ve Allah’u Teâlâ ile bizzat konuşmuştur. Bu sebeple Allah’u Teâlâ ona âyette, ″Kerîm bir Resûl″ diye hitap etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Beni taşlamanızdan″ diye geçen ifadeden maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre, dil uzatmaktır. Yani Hz. Mûsâ’ya; ″Sen, sihirbazsın″ gibi sözler söylemektir.

Katâde Hazretlerine göre de, fiilen taş atmaktır. Diğer bir kısım âlimlere göre ise, canına kastetmektir. İmam Taberî, Âyet-i Kerîme’nin genel ifadesinin bütün bu görüşleri kapsadığını zikretmiştir.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 124; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4131.

[2] Ancak Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman ve Hz. Üzeyr'in Peygamber olmadığını söyleyen âlimler de vardır.

[3] Ulu'l-Azim Peygamberler: Âdem Aleyhisselâm, Nûh Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, Îsâ Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bu hususta Sûre-i Ahkaf, Âyet 35 ve izahına bakınız.

(فَدَعَا رَبَّهُ اَنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ (٢٢) فَاَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَۙ (٢٣) وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًاۜ اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ (٢٤) كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ (٢٥) وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍۙ (٢٦) وَنَعْمَةٍ كَانُوا فٖيهَا فَاكِهٖينَۙ (٢٧) كَذٰلِكَ۠ وَاَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا اٰخَرٖينَ (٢٨))

22-28. Sonra Mûsâ, Rabbine duâ etti ve ″Muhakkak bunlar, mücrim bir topluluktur″ dedi.* Rabbi de ona şöyle buyurdu: ″Kullarımı geceleyin yola çıkar. Siz mutlaka (Firavun ve askerleri tarafından) tâkip edileceksiniz.* Denizi açılmış olarak bırak. Çünkü onlar, gark olacak bir ordudur.″* Onlar geride nice bahçeler, pınarlar bıraktılar* ve ekinler, ziynetlenmiş mahfiller,* zevk ve sefâsını sürdükleri nîmetler bıraktılar.* Onlara verdiğimiz bu nîmetleri, işte böyle diğer bir kavme mîras kıldık.

(فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَٓاءُ وَالْاَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرٖينَ۟ (٢٩))

29. Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı. Onlara mühlet de verilmedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَهُ بَابَانِ بَابٌ يَصْعَدُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَبَابٌ يَنْزِلُ مِنْهُ رِزْقُهُ فَإِذَا مَاتَ بَكَيَا عَلَيْهِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمْ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ} (ت عن انس بن مالك)

″Bir Mü'min için mutlaka semâda iki kapı vardır. Birinden ameli yükselir, diğerinden de rızkı iner. Bu Mü'min ölünce, her iki kapı da ağlarlar.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı…″ diye geçen Sûre-i Duhân, Âyet 29'u okudu.[1]

Gök ve yer, Mü'min kimse için ağlar. Fakat kâfir için ağlamaz, demektir. Yani onlar yeryüzünde sâlih bir amel işlemediler ki, yer onlar için ağlasın, semâya da sâlih bir ameli yükselmedi ki, ameli kesildiği için semâ ağlasın.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْإِسْلَام بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ يَوْم الْقِيَامَة قِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُول اللّٰه؟ قَالَ هُمْ الَّذِينَ إِذَا فَسَدَ النَّاس صَلَحُوا ثُمَّ قَالَ أَلَا لَا غُرْبَة عَلَى مُؤْمِن وَمَا مَاتَ مُؤْمِن فِي غُرْبَة غَائِبًا عَنْهُ بِوَاكِيهِ إِلَّا بَكَتْ عَلَيْهِ السَّمَاء وَالْأَرْض ثُمَّ قَرَأَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمْ السَّمَاء وَالْأَرْض ثُمَّ قَالَ أَلَا إِنَّهُمَا لَا يَبْكِيَانِ عَلَى الْكَافِر (هب والقرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن شريح الحضرمى)

″Bu din garip olarak geldi (gariplerin eli ile yüceltildi), garip olarak gider. Hayır ve saadet, o garipleredir.″ ″Onlar kimlerdir Yâ Resûlallah?″ diye soruldu. Buyurdu ki: ″Onlar, insanlar fesâda gittiği zamanda ıslah yapanlardır (sünneti yapan ve halka da öğretenlerdir).″[2] Sonra da şöyle buyurdu: ″Şunu bilin ki, Mü’min için gariplik yoktur. Bir Mü’min gurbette kendisi için ağlayanların bulunmadığı bir yerde ölürse, mutlaka gök ile yer onun için ağlar.″ Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı…″ diye geçen Sûre-i Duhân, Âyet 29’u okudu ve sözüne devamla şöyle buyurdu: ″Şunu bilin ki, onlar kâfir için ağlamazlar.″[3]

Enes Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

لَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي دَخَلَ فِيهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ أَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ وَلَمَّا نَفَضْنَا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَيْدِي وَإِنَّا لَفِي دَفْنِهِ حَتَّى أَنْكَرْنَا قُلُوبَنَا (ت عن انس)

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Medîne’ye hicret ettiği gün, her şey aydınlandı. Ruhunun kabzedildiği günde de her şey karardı. Biz onun defninde bulunurken henüz toprağından ellerimizi silkelememiştik ki, kalplerimizi tanımaz hâle geldik.″[4]

Yine bu âyetle ilgili olarak Abbâd İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre:

سَأَلَ رَجُل عَلِيًّا رَضِيَ اللّٰه عَنْهُ هَلْ تَبْكِي السَّمَاء وَالْأَرْض عَلَى أَحَد؟ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ سَأَلْتنِي عَنْ شَيْء مَا سَأَلَنِي عَنْهُ أَحَد قَبْلك إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْد إِلَّا لَهُ مُصَلًّى فِي الْأَرْض مُصْعَد عَمَله مِنْ السَّمَاء وَإِنَّ آل فِرْعَوْن لَمْ يَكُنْ لَهُمْ عَمَل صَالِح فِي الْأَرْض وَلَا عَمَل يَصْعَد فِي السَّمَاء ثُمَّ قَرَأَ عَلِيّ رَضِيَ اللّٰه عَنْهُ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمْ السَّمَاء وَالْأَرْض وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عباد بن عبد اللّٰه)

Bir adam, Hz. Ali’ye: ″Gök ve yer bir kimseye ağlar mı?″ diye sormuştu. Hz. Ali ona şöyle cevap verdi: ″Bana öyle bir şey sordun ki, bunu senden önce hiç kimse

bana sormadı. Şüphesiz kul için yeryüzünde namaz kılacağı bir yer ve gökte amelinin yükseleceği bir yer vardır. Firavun ailesinin, yeryüzünde göğe yükselecek sâlih bir ameli yoktu.″ Sonra Hz. Ali: ″Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı. Onlara mühlet de verilmedi″ mealindeki Sûre-i Duhân, Âyet 29’u okudu.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 45.

[2] Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Îman 12; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5734.

[3] Beyhaki, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 9539; İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 40-41.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 254.

(وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنٖيٓ اِسْرَٓا يٖلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهٖينِۙ (٣٠) مِنْ فِرْعَوْنَۜ اِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفٖينَ (٣١)

30-31. Yemin olsun ki, İsrailoğullarını aşağılayıcı bir azaptan kurtardık.* Firavun’un şerrinden kurtardık. Muhakkak ki o, haddi aşan azgınlardan biriydi.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Yemin olsun ki, İsrailoğullarını aşağılayıcı bir azaptan kurtardık″ diye buyrulmaktadır. Yani, Firavun’a köle olmaktan ve onlara revâ gördüğü; oğullarını öldürüp kızlarını bırakmak olan azaptan İsrailoğullarını kurtardık, demektir.

(وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلٰى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمٖينَۚ (٣٢) وَاٰتَيْنَاهُمْ مِنَ الْاٰيَاتِ مَا فٖيهِ بَلٰٓؤٌا مُبٖينٌ (٣٣)

32-33. Yemin olsun ki Biz, İsrailoğullarını, bilerek (kendi zamanlarında) âlemlere üstün kıldık.* Onlara, içinde kendilerine apaçık bir imtihan bulunan mûcizeler verdik.

İzah: Bu âyetlerde geçen Allah’u Teâlâ’nın, İsrailoğullarını âlemlere üstün kılması; denizin açılması, çölde bir bulutun kendilerine gölgelik yapması, bir taştan on iki çeşmenin çıkması, havadan helva ve pişmiş bıldırcın eti inmesi gibi birçok nîmetler ve mûcizelerdir. İşte Âyet-i Kerîme’de: ″Âlemlere üstün kıldık″ diye buyrulması, bu nîmetleri kendilerine vererek onları, o dönemde yaşayan

kişilere üstün kıldık, demektir.

(اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ لَيَقُولُونَۙ (٣٤) اِنْ هِيَ اِلَّا مَوْتَتُنَا الْاُو۫لٰى وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَر۪ينَ (٣٥) فَأْتُوا بِاٰبَٓائِنَٓا اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ (٣٦))

34-36. Şüphesiz müşrikler, elbette derler ki:* "İlk ölümümüzden başka bir âkıbet yoktur. Biz öldükten sonra diriltilecek değiliz.* O halde vaadinizde doğru iseniz, babalarımızı diriltip getirin."

(اَهُمْ خَيْرٌ اَمْ قَوْمُ تُبَّعٍۙ وَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ اَهْلَكْنَاهُمْۘ اِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِم۪ينَ (٣٧))

37. Bunlar mı daha kuvvetli, yoksa Tübba kavmi ve onlardan öncekiler mi? Onları helâk ettik. Çünkü onlar mücrim kimselerdi.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Tübba", Yemen hükümdarlarına verilen genel bir isimdir. Bu âyette ise, Tübba kavminin helâkinden bahsedilmektedir. O zamanda kral olan Tübba'nın adı Es'a veya Sa'd diye geçmektedir. Bu kimse Mü'min birisi olmakla birlikte, kavmi azgın idi. Bu sebeple Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de Tübba kavminin helâk edildiğini beyan etmektedir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zamandaki Tübba kavminin kralı hakkında şöyle buyurmuştur:

(لَا تَسُبُّوا تُبَّعًا فَإِنَّهُ قَدْ كَانَ أَسْلَمَ (حم طب عن سهل بن سعد

"Tübba'ya sövmeyin, çünkü o Müslüman bir kimse idi."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21810; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5881.

(وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِب۪ينَ (٣٨) مَا خَلَقْنَاهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٣٩))

38-39. Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında olanları, oyun olsun diye yaratmadık.* Gökleri ve yeri, ancak hak ve hikmete uygun olarak yarattık. Lâkin onların çoğu bunu bilmezler.

(اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ م۪يقَاتُهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ (٤٠) يَوْمَ لَا يُغْن۪ي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَۙ (٤١) اِلَّا مَنْ رَحِمَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَز۪يزُ الرَّح۪يمُ (٤٢))

40-42. Şüphesiz ki, hakkı bâtıldan ayırma günü, onların hepsinin toplanacağı vaad olunmuş gündür.* O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmayacak ve onlar yardım da görmeyeceklerdir.* Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler müstesnâ. Şüphesiz O, (kâfirlere karşı) mutlak gâliptir, (Mü'minlere) çok merhametlidir.

İzah: Kâfir olarak ölüp mahşere gelen kimseler için akrabası ve dostu dahi olsa, birbirlerine aslâ yardımları olamaz. Ancak Allah'ın merhamet ettiği Müslümanlar böyle değildir. Allah'ın rahmetiyle şefaat izni verilenler birbirlerine yardım ederler.[1]

[1] Şefaat hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız

(اِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِۙ (٤٣) طَعَامُ الْاَثٖيمِۚ (٤٤) كَالْمُهْلِۚ يَغْلٖي فِي الْبُطُونِۙ (٤٥) كَغَلْيِ الْحَمٖيمِ (٤٦) خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ اِلٰى سَوَٓاءِ الْجَحٖيمِۚ (٤٧) ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهٖ مِنْ عَذَابِ الْحَمٖيمِۜ (٤٨) ذُقْۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزٖيزُ الْكَرٖيمُ (٤٩) اِنَّ هٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهٖ تَمْتَرُونَ (٥٠))

43-50. Şüphesiz zakkum ağacı,* günahkârların yemeğidir.* Maden gibi karınlarda kaynar.* Sıcak suyun kaynaması gibi kaynar.* Zebânilere denir ki: ″Bunları yakalarından tutun; Cehennemin ortasına sürükleyin.* Sonra başlarına kaynar su dökün.″* Ve onlardan her birine deyin ki: ″Kendi zannınca, kuvvetli ve itibarlı idin, azâbı tat bakalım.* Şüphesiz bu, sizin dünyâda inanmayıp şüphe ettiğiniz azaptır.″

İzah: ″Maden gibi karınlarda kaynar″ âyetini, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle açıklamıştır:

(كَعَكَرِ الزَّيْتِ فَإِذَا قَرَّبَهُ إِلَى وَجْهِهِ سَقَطَتْ فَرْوَةُ وَجْهِهِ فِيهِ (ت عن ابى سعيد

″Bu sıvı, yağın dibine çöken tortu gibidir, adamın yüzüne yaklaştırılınca, yüzünün derisi derhal içine düşer.″[1]

Zakkum ağacı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنْ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ (ت عن ابن عباس)

″Eğer Cehennem yiyeceği olan zakkumdan dünyâya bir damla damlatılsaydı,

dünyâ halkının yaşantısını mahvederdi. Artık zakkumdan başka yiyeceği olmayan Cehennem ehlinin hâli nasıl olur?"[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10065.

اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖي مَقَامٍ اَمٖينٍۙ (٥١) فٖي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۚ (٥٢) يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلٖينَۚ (٥٣) (كَذٰلِكَۜ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عٖينٍۜ (٥٤) يَدْعُونَ فٖيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنٖينَۙ (٥٥) لَا يَذُوقُونَ فٖيهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُو۫لٰىۚ وَوَقٰيهُمْ عَذَابَ الْجَحٖيمِۙ (٥٦) فَضْلًا مِنْ رَبِّكَۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُ (٥٧)

51-57. Takvâ sahipleri ise, emin bir makamdadırlar.* Cennetlerde, pınar başlarındadırlar.* İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyerler ve karşı karşıya otururlar.* Takvâ sahipleri işte böyledir. Ve onları hûruliyn ile evlendiririz.* Onlar, her türlü sıkıntıdan emin olarak her çeşit meyveyi isterler.* Orada, (dünyâdaki) ilk tattıkları ölüm dışında artık ölüm tatmazlar. Allah'u Teâlâ, onları Cehennem azâbından korumuştur.* Bunlar, Rabbinden bir lütuftur. Büyük kurtuluş da işte budur.

İzah: Cennetlik olan zümreler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ عَلَى ضَوْءِ أَشَدِّ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً لَا يَبُولُونَ وَلَا يَتَغَوَّطُونَ وَلَا يَمْتَخِطُونَ وَلَا يَتْفُلُونَ أَمْشَاطُهُمْ الذَّهَبُ وَرَشْحُهُمْ الْمِسْكُ وَمَجَامِرُهُمْ الْأَلُوَّةُ أَزْوَاجُهُمْ الْحُورُ الْعِينُ أَخْلَاقُهُمْ عَلَى خُلُقِ رَجُلٍ وَاحِدٍ عَلَى صُورَةِ أَبِيهِمْ آدَمَ سِتُّونَ ذِرَاعًا (ه عن ابى هريرة)

"Cennete giren ilk zümrenin sûreti, ayın on dördüncü gecesindeki gibi parlaktır. Onların ardından girenler de gökteki en şiddetli ışık saçan yıldız parlaklığındadır. Küçük abdest yapmazlar, büyük abdest yapmazlar, sümkürmezler ve tükürmezler. Tarakları altındır. Terleri de misktir. Buhurları da od ağacıdır. Zevceleri, hûruliyn'dir. Huyları bir adamın huyu üzerindedir(huyları aynıdır). Onlar, babaları Âdem'in sûretindeve boyları daaltmış arşındır."[1]

Dünyâ kadınlarından Cennete girenler, dünyâda işledikleri ameller sebebiyle hurulîyn'den üstün kılınmış olacaktır. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

(الآدَمِيَّات أفْضَل مِنْ الْحُور الْعِين بِسَبْعِينَ ألْف ضِعْف (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

″Âdemoğullarından olan kadınlar, hûruliyn’den yetmiş bin kat daha üstündürler. ″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْحُور الْعِين يَأْخُذ بَعْضهنَّ بِأَيْدِي بَعْض وَيَتَغَنَّيْنَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ تَسْمَع الْخَلَائِق بِأَحْسَنَ مِنْهَا وَلَا بِمِثْلِهَا نَحْنُ الرَّاضِيَات فَلَا نَسْخَط أَبَدًا وَنَحْنُ الْمُقِيمَات فَلَا نَظْعَن أَبَدًا وَنَحْنُ الْخَالِدَات فَلَا نَمُوت أَبَدًا وَنَحْنُ النَّاعِمَات فَلَا نَبْؤُس أَبَدًا وَنَحْنُ خَيْرَات حِسَان حَبِيبَات لِأَزْوَاج كِرَام. وَقَالَتْ عَائِشَة رَضِيَ اللّٰه عَنْهَا :إِنَّ الْحُور الْعِين إِذَا قُلْنَ هَذِهِ الْمَقَالَة أَجَابَهُنَّ الْمُؤْمِنَات مِنْ نِسَاء أَهْل الدُّنْيَا نَحْنُ الْمُصَلِّيَات وَمَا صَلَّيْتُنَّ وَنَحْنُ الصَّائِمَات وَمَا صُمْتُنَّ وَنَحْنُ الْمُتَوَضِّئَات وَمَا تَوَضَّأْتُنَّ وَنَحْنُ الْمُتَصَدِّقَات وَمَا تَصَدَّقْتُنَّ. فَقَالَتْ عَائِشَة رَضِيَ اللّٰه عَنْهَا فَغَلَبْنَهُنَّ وَاللّٰه .(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

Hûruliyn birbirleriyle el ele tutuşur ve mahlûkatın daha güzelini aslâ duymadığı, bizim de benzerini aslâ duymadığımız güzel seslerle şarkı söylerler ve derler ki: ″Biz hoşnut olanlarız, aslâ kızıp öfkelen-meyiz. Biz evlerinde kalanlarız, aslâ göçüp gitmeyiz. Biz ebedî olanlarız, aslâ ölmeyiz. Biz nîmetler içerisinde olanlarız, aslâ yoksul düşmeyiz. Biz güzel yüzlüleriz. Üstün ve değerli kocaların sevgili eşleriyiz.″

Hz. Âişe dedi ki: Hurulîyn bu sözleri söylediği vakit, dünyâ ehlinden olan Mü’min kadınlar onlara şöyle cevap verirler: ″Bizler namaz kılan kadınlarız, siz ise kılmadınız. Bizler oruç tutan kadınlarız, siz tutmadınız. Bizler abdest alan kadınlarız, siz abdest almadınız. Bizler bolca sadaka veren kadınlarız, siz sadaka vermediniz.″

Hz. Âişe dedi ki: Allah’a yemin olsun ki, bu sözleriyle onları susturacaklardır.[3]

Âyet-i Kerîme’de: ″Orada, (dünyâdaki) ilk tattıkları ölüm dışında artık ölüm tatmazlar″ ifadesinde geçen ilk ölümden maksat da, insanların dünyâda iken yaşayıp ölmeleridir. Cennette ise ölüm yoktur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَنُودُوا أَنْ تِلْكُمْ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (م عن ابى هريرة وابى سعيد الخدرى)

Şüphesiz ki Cennet ehline bir münâdi şöyle nidâ eder: ″Sizin için sıhhatli olmak var, ebedî hasta olmayacaksınız, size yaşamak var, ebedî ölmeyeceksiniz, sizin için genç olmak var ebedî ihtiyarlamayacaksınız, sizin için devamlı nîmetlendirilmek var, ebedî sıkıntı çekmeyeceksiniz.″ Onlara: ″İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur″ diye nidâ olunur, [4] diye geçen âyetten murad budur.[5]

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سُئِلَ نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، أَيَنَامُ أَهْلُ الْجَنَّةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّوْمُ أَخُو الْمَوْتِ، وَأَهْلُ الْجَنَّةِ لَا يَنَامُونَ (هب عن جابر بن عبد اللّٰه)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Yâ Resûlullah! Cennet ehli uyur mu?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Uyku ölümün kardeşidir. Cennet ehli ise uyumazlar.″[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 188.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 187.

[4] Sûre-i A'râf, Âyet 43.

[5] Sahih-i Müslim, Cennet 8 (22).

[6] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4559.

(فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٥٨) فَارْتَقِبْ اِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ (٥٩)

58-59. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Kur'ân'ı senin lisânınla indirerek kolaylaştırdık ki, anlayıp öğüt alsınlar.* Artık sen (onların âkıbetini) bekle. Şüphesiz onlar da (senin âkıbetini) beklemektedirler!

45-CÂSİYE SÛRESİ

Bu sûre 37 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Hâ, Mîm ile başlayan sûrelerin altıncısıdır. 28. âyetinde her ümmetin mahşer günü dizleri üzerine çökmüş olarak bulunacağı haber verildiği için, bu anlama gelen ″Câsiye″ ismi

verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(حٰمٓ (١) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (٢) اِنَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَۜ (٣) وَفٖي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَٓابَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَۙ (٤) وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرٖيفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٥)

1-5. Hâ, Mîm.* Bu kitap (Kur’ân), her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir.* Şüphesiz ki, Mü’minler için göklerde ve yerde elbette Allah’ın birliğine ve kudretine deliller vardır.* Allah’u Teâlâ’nın siz yaratmasında ve yeryüzüne yaydığı her canlıda kesin olarak îman eden bir topluluk için elbette deliller vardır.* Gece ve gündüzün birbirini tâkibinde, Allah’u Teâlâ’nın semâdan bir rızık sebebi olan yağmuru indirip de onunla yeri ölümünden (bitkiler kuru-duktan) sonra diriltmesinde ve rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde de aklını kullanan bir topluluk için elbette deliller vardır.

(تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّۚ فَبِاَيِّ حَدٖيثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيَاتِهٖ يُؤْمِنُونَ (٦)

6. Ey Resûlüm! Bunlar, hak olarak sana okuduğumuz Allah’ın âyetleridir. Artık Allah’tan ve O’nun âyetlerinden sonra hangi söze inanırlar?

(وَيْلٌ لِكُلِّ اَفَّاكٍ اَثٖيمٍۙ (٧) يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَاۚ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍ (٨) وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْـًٔا اتَّخَذَهَا هُزُوًاۜ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهٖينٌۜ (٩) مِنْ وَرَٓائِهِمْ جَهَنَّمُۚ وَلَا يُغْنٖي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْـًٔا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظٖيمٌۜ (١٠)

7-10. Her yalancı ve günahkâr kişinin vay hâline!* O yalancı ve günahkâr ki, kendine okunan Allah’ın âyetlerini dinler de, sonra sanki hiç işitmemiş gibi kibirlenerek inkarlarında ısrar eder. Ey Resûlüm! Onu elim bir azap ile müjdele.* O, âyetlerimizden bir şey öğrendiği zaman, onunla alay eder. İşte öyleleri için aşağılayıcı bir azap vardır.* Onların önlerinde de Cehennem vardır. Dünyâda kazandıkları şeyler ve Allah’ı bırakıp da edindikleri dostlar (putlar), kendilerinden azâbı kaldıramaz. Onlar için büyük bir azap vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere kâfirler, Kur’ân ile alay ettikleri için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kur’ân ile düşman topraklarına yolculuk yapmayı yasaklamıştır. Bu hususta Abdullah İbn-i Ömer Radiyallâhu

anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُسَافَرَ بِالْقُرْآنِ إِلَى أَرْضِ الْعَدُوِّ قَالَ مَالِكٌ أُرَاهُ مَخَافَةَ أَنْ يَنَالَهُ الْعَدُوُّ (د عن عبد اللّٰه بن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, düşmanın Kur’ân’a el uzatacağından korkarak onunla düşman topraklarına yolculuk yapmayı yasakladı ve buyurdu ki: ″Kur’ân ile düşman topraklarına yolculuk yapmayın. Zîrâ ben, düşmanın ona herhangi bir şey yapmayacağından emin değilim.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, İmâre 24 (92-94), Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 81.

(هٰذَا هُدًىۚ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلٖيمٌ (١١

11. Bu Kur’ân, bir hidâyettir. Rablerinin âyetlerini inkâr edenler için de elim ve şiddetli bir azap vardır.

اَللّٰهُ الَّذٖي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فٖيهِ بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَۚ (١٢) وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ جَمٖيعًا مِنْهُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (١٣)

12-13. Allah’u Teâlâ, kendi emriyle içinde gemilerin yüzmesi ve O’nun lütfundan rızık aramanız ve şükretmeniz için denizi hizmetinize verendir.* Göklerde ve yerde bulunan her şeyi kendi katından (bir lütuf olarak) sizin hizmetinize verendir. Şüphesiz bunlarda, tefekkür eden bir topluluk için elbette deliller vardır.

(قُلْ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ اَيَّامَ اللّٰهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (١٤

14. Ey Resûlüm! Îman edenlere söyle: ″Allah’ın azap günlerinden korkmayanları bağışlasınlar. Çünkü Allah’u Teâlâ, her kavme kazandıklarının karşılığını verecektir.″

İzah: Bir görüşe göre, bu âyetin hükmü, cihat hakkındaki âyet ile nesh edilmiştir. Yahut bundan maksat, cihadı gerektirmeyecek şekilde görülen bir kısım ahlâkî olmayan muâmelelere karşı af ve bağış ile muâmelede bulunmaktır. Böyle affedici bir muâmele, insanlık için bir fazilet dersi teşkil eder, birçok kimselerin ahlâklarını düzeltmelerine bir vesîle olabilir.

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَاۘ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (١٥

15. Her kim sâlih amel işlerse, bu kendi lehinedir. Her kim de kötü amel işlerse, o da kendi aleyhinedir. Sonra da hepiniz Rabbinize döndürüleceksiniz.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنٖيٓ اِسْرَٓاءٖيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمٖينَۚ (١٦) (وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْاَمْرِۚ فَمَا اخْتَلَفُوا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُۙ بَغْيًا بَيْنَهُمْۜ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضٖي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فٖيمَا كَانُوا فٖيهِ يَخْتَلِفُونَ (١٧)

16-17. Yemin olsun ki Biz, İsrailoğullarına kitap ve hikmet ve Peygamberlik vermiştik. Onları güzel nîmetlerle rızıklandırmıştık ve onları (kendi zamanlarında) âlemlere üstün kılmıştık.* Din hususunda onlara apaçık deliller vermiştik. Onlar, hakikati bildikten sonra aralarında düşmanlık ve haset sebebiyle ihtilaf ettiler. Şüphesiz senin Rabbin, mahşer gününde onların ihtilaf ettikleri hususlarda aralarında hüküm verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de İsrailoğullarını, ″Âlemlere üstün kılmıştık″ diye buyrulması, onlara verilen mûcize ve hikmetli olan nîmetlerdir. Bunlar genel olarak; denizin açılması, çölde bir bulutun kendilerine gölgelik yapması, bir taştan on iki çeşmenin çıkması, havadan helva ve bıldırcın eti inmesi gibi nîmetler ve mûcizelerdir. İşte Allah’u Teâlâ bu şekilde o dönemdekilere, bunları üstün kılmıştır.

Âyet-i Kerîme’de geçen kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَرٖيعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذٖينَ لَا يَعْلَمُونَ (١٨) اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ (اللّٰهِ شَيْـًٔاۜ وَاِنَّ الظَّالِمٖينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۚ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقٖينَ (١٩)

18-19. Ey Resûlüm! Sonra, seni din hususunda şeriat sahibi kıldık. O şeriat ahkâmına tâbi ol. Hakkı bilmeyen câhillerin hevâlarına uyma.* Şüphesiz onlar, Allah’tan gelecek hiçbir şeyi senden elbette ki bertaraf edemezler. Muhakkak ki zâlimler, birbirlerinin dostlarıdır. Allah’u Teâlâ da takvâ sahiplerinin dostudur.

İzah: Bu emir, bütün Müslümanlar için geçerlidir. Allah’u Teâlâ Mü’minlere, kâfirlerden uzak durup onların hevâlarına uymamaları gerektiğini beyan etmiştir. Kâfirlerle aslâ dostluk kurulmaz. Bu âyette de geçtiği üzere kâfirler ancak birbirlerinin dostlarıdır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِغَيْرِنَا لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ وَلَا بِالنَّصَارَى (ت عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده

"Kendisini bizden başkasına benzetenler bizden değildir. Ne Yahudilere, ne de Hristiyanlara benzemeyin."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'lerinde de şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. "[2]

(مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكٌ مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود

"Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından râzı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, İsti'zân 7; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 366/3.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Câm'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 441/4.

( )هٰذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (٢٠ (

20. Bu Kur'ân, insanların kalp gözlerini açan bir nûrdur. Kesin olarak îman eden bir topluluk için de bir hidâyet ve rahmettir.

İzah: Ey Resûlüm! Sana indirdiğimiz bu kitap, insanların kalp gözlerini açan bir nurdur. İnsanlar, onun vâsıtasıyla hakkı batıldan ayırt ederler ve doğru yolu tanımış olurlar. Bu kitap, kendisinin hak bir kitap olduğuna kesin bir şekilde îman edenler için bir rehber ve bir rahmettir. Zîrâ, Kur'ân'dan ancak onlar faydalanırlar. O Kur'ân, kendisini yalanlayan kâfirlerin ise kötülüğünü artırır. O, onlar için bir üzüntü kaynağıdır, demektir.

(اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّـَٔاتِ اَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۙ سَوَٓاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْۜ سَٓاءَ
( )مَا يَحْكُمُونَ۟ (٢١

21. Yoksa kötülükleri işleyenler, kendilerini, îman edip sâlih amellerde bulunanlar gibi yapacağımızı, hayatlarını ve ölümlerini bir tutacağımızı mı hesap ediyorlar? Bu hükümleri ne kötüdür.

(٢٢ (وَخَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ))

22. Allah'u Teâlâ, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Ve her nefsi, kazandığı amelinin karşılığını görsün diye yarattı. Onlara haksızlık edilmez.

İzah: Allah'u Teâlâ kullarını imtihan için yaratmış ve yeryüzüne göndermiştir. Bu husus Sûre-i Mülk, Âyet 2'de de şöyle geçmektedir:

"Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır."

(اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةًۜ فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ) (٢٣

23. Ey Resûlüm! Hevâsını kendine ilah edinen, Allah'u Teâlâ'nın da; hâlini bildiği için onu dalâlette bıraktığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık ona Allah'tan başka kim hidâyet edebilir? Bu halleri düşünmez misiniz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللّٰهِ (حم ت ه عن شداد بن اوس)

"Akıllı kişi nefsini hesaba çeken ve ölümden sonrası için amel eden kimsedir. Âciz kişi ise, nefsini hevâsının peşine takan ve Allah'tan olmadık şeyleri temenni eden kimsedir."[1]

إِذَا رَأَيْتَ شُحًّا مُطَاعًا وَهَوًى مُتَّبَعًا وَدُنْيَا مُؤْثَرَةً وَإِعْجَابَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ بِرَأْيِهِ فَعَلَيْكَ بِخَاصَّةِ نَفْسِكَ وَدَعْ الْعَوَامَّ... (ت عن ابى امية الشعبانى)

"Sen, itaat olunan cimrilik, peşinden gidilen bir hevâ, âhirete tercih olunan bir dünyâ ve herkesin kendi görüşünü beğendiği bir hâli görecek olursan, o vakit

özellikle kendine bak ve avamın yaptığını yapma."[2]

ثَلاثٌ مُهْلِكَاتٌ وَثَلاثٌ مُنَجِّيَاتٍ ... فَأَمَّا الْمُهْلِكَاتُ: فَشُحٌّ مُطَاعٌ وَهَوًى مُتَّبَعٌ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بنفْسِهِ. وَأَمَّا الْمُنَجِّيَاتُ: فَالْعَدْلُ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَى وَالْقَصْدُ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى وَخَشْيَةُ اللّٰهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلانِيَةِ(طب عن ابن عمر)

"Üç husus vardır ki, bunlar helâk edicidir. Üç husus da vardır ki bunlar da kurtarıcıdır. Helâk ediciler: İtaat olunan cimrilik, peşinden gidilen hevâ ve kişinin kendisini beğenmesidir. Kurtarıcı olan hususlar da: İster hoşnut olsun, ister kızgın olsun adâletli olmak, zenginken de fakirken de orta yollu harcamak ve gizlide ve açıkta Allah’tan korkmaktır."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 25; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 31; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16501.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 6.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 651.

وَقَالُوا مَا هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَٓا اِلَّا الدَّهْرُۚ وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍۚ اِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّونَ (٢٤)( )

24. Dalâlet ehli: "Dünyâ hayatından başka bir hayat yoktur. Burada ölürüz, burada doğarız. Bizi ancak zaman helâk eder" dediler. Onların bu sözleri bir ilme dayanmış değildir. Onlar sâdece zanda bulunuyorlar.

İzah: Câhiliye dönemi insanları, "Bizi gece ve gündüzden başkası helâk etmiyor. Bizi helâk eden, öldüren ve bize hayat veren odur" diyorlar ve zamana sövüyorlardı.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ بِيَدِي الْأَمْرُ أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ (خ عن ابى هريرة

"Âdemoğlu zamana söverek bana eziyet veriyor. Halbuki zaman Benim. Her şey Benim elimdedir. Geceyi ve gündüzü Ben evirip çeviririm."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ يَا خَيْبَةَ الدَّهْرِ فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ الدَّهْرُ (موطأ عن ابى هريرة

″Sizden herhangi bir kimse, sakın zaman kahrolsun, demesin. Çünkü Allah’u Teâlâ, zamanın kendisidir.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 34.

[2] İmam Mâlik, Muvatta, el-Câmi’ 92.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَٓائِنَٓا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (٢٥) قُلِ اللّٰهُ (يُحْيٖيكُمْ ثُمَّ يُمٖيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فٖيهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۙ (٢٦)

25-26. Onlara (dirilmeyi anlatan) apaçık âyetlerimiz okunduğu vakit, buna karşı söyleyebildikleri hüccet, ″Dâvânızda doğru iseniz, babalarımızı diriltin″ demekten ibâret oldu.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: Allah’u Teâlâ, size hayat verir ve ecelleriniz gelince de öldürür. Sonra da geleceğinde şüphe olmayan mahşer gününde sizi bir araya toplar. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِؕ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ (٢٧) وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةًࣞ كُلُّ اُمَّةٍ (تُدْعٰٓى اِلٰى كِتَابِهَاؕ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٨) هٰذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّؕ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٩)

27-29. Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. Ve o gün ki, kıyâmet kopar, işte o gün kâfirler hüsrâna uğrarlar.* Görürsün ki, o günün dehşetinden her ümmet dizleri üzerine çökmüştür. Her ümmet, kendi amel defterine dâvet olunur. Onlara denir ki: ″Bugün amelinizin karşılığını görürsünüz!* İşte kitabımız (amellerinizin yazılı olduğu defter), yaptıklarınıza hak olarak şâhitlik ediyor. Şüphesiz Biz, sizin (dünyâda iken) yaptıklarınızı yazıyorduk.″

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إذَا كانَ يَوْمُ القِيامَةِ أمَرَ اللّٰهُ جَهَنَّمَ فَيَخْرُجُ مِنْها عُنُقٌ ساطِعٌ مُظْلِمٌ، ثُمَّ يَقُولُ {أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ* وَأَنِ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ* وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ* هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ} {وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ} فيَتَمَيَّزُ النَّاسُ ويَجْثُونَ، وَهِيَ قَوْلُ اللّٰهِ {وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابى هريرة)

Mahşer günü, Allah’u Teâlâ Cehenneme emreder de ondan karanlık ve parlayan

bir boyun çıkar ve ″Ey Âdemoğulları! Ben size demedim mi ki, şeytana ibâdet etmeyin (onun vesvesesine kapılmayın). Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.* Bana ibâdet edin. İşte doğru yol budur.* Yemin olsun ki şeytan, sizden birçok halkı dalâlete düşürdü. Hiç aklınızı kullanmadınız mı?* İşte bu, size vaad olunan Cehennemdir.″[1] ″Ey Mücrimler! Bugün Mü'minlerden ayrılın″[2] der. Bunun üzerine insanlar ayrılırlar ve dizleri üstü çökerler. İşte Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Câsiye, Âyet 28'deki: Görürsün ki, o günün dehşetinden her ümmet dizleri üzerine çökmüştür. Her ümmet, kendi amel defterine dâvet olunur. Onlara denir ki: ″Bugün amelinizin karşılığını görürsünüz!″ buyruğu budur.[3]

[1] Sûre-i Yâsîn, Âyet 60-63.

[2] Sûre-i Yâsîn, Âyet 59.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 542; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 585.

(فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ ف۪ي رَحْمَتِه۪ۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُب۪ينُ (٣٠) وَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيَات۪ي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِم۪ينَ (٣١)

30-31. Îman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, Rableri onları rahmetine girdirir. İşte asıl kurtuluş budur.* Kâfir olanlara ise denir ki: ″Âyetlerim size okunmadı mı? Fakat siz, kibirlendiniz ve mücrim bir topluluk oldunuz.″

(وَاِذَا ق۪يلَ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ ف۪يهَا قُلْتُمْ مَا نَدْر۪ي مَا السَّاعَةُۙ اِنْ نَظُنُّ اِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِن۪ينَ (٣٢)

32. ″Şüphesiz, Allah'ın vaadi haktır, kıyâmetin kopacağında şüphe yoktur″ dendiği vakit, ″Kıyâmetin ne olduğunu bilmiyoruz. Ancak bir zandan ibâret olduğunu düşünüyoruz ve buna kesin olarak inananlardan değiliz!″ derdiniz.

(وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (٣٣) وَق۪يلَ الْيَوْمَ نَنْسٰيكُمْ كَمَا نَس۪يتُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَأْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِر۪ينَ (٣٤)

33-34. O zaman, amellerinin kötülüğü onlara zâhir oldu ve alay etmelerinin cezâsı kendilerini kuşattı.* Onlara: ″Siz bugüne kavuşmayı nasıl unuttuysanız, Biz de bugün sizi unuturuz (azapta terk ederiz). Varacağınız yer ateştir ve sizin için yardımcılardan bir kimse de yoktur″ denir.

(ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (٣٥ (

35. Bu azap, sizin Allah’ın âyetleri ile alay etmeniz ve dünyâ hayatının sizi aldatması sebebiyledir. Bugün onlar, Cehennemden çıkarılmaz ve onlardan Allah’ın rızâsını kazanmaları da istenmez.

(فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعَالَمٖينَ (٣٦) وَلَهُ الْكِبْرِيَٓاءُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۖ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ (٣٧ (

36-37. Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.* Göklerde ve yerde azamet O’na mahsustur. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âlemler hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107’nin izahına bakınız.

46-AHKAF SÛRESİ

Bu sûre 35 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. 27. âyetinde, Yemen bölgesinde Ahkaf vâdisinde yaşayan, Âd kavmine Peygamber olarak gönderilmiş olan Hûd Aleyhisselâm’ın kıssasından bahsedildiği için ″Ahkaf Sûresi″ ismi verilmiştir. Ahkaf, kum tepecikleri anlamına gelmektedir. Bu sûre, ″Hâ, Mîm″ ile başlayan sûrelerin yedincisi ve sonuncusudur.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(حٰمٓ (١) تَنْز۪يلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْحَك۪يمِ (٢))

1-2. Hâ, Mîm.* Bu Kur’ân, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir.

(مَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّىۜ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا عَمَّٓا اُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ (٣))

3. Gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları ancak hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir müddet için yarattık. Kâfir olanlar ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Kâfir olanlar ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirirler″ diye buyrulmuştur. Allah’u Teâlâ, insanlara göndermiş olduğu Peygamberler vâsıtasıyla onları uyarmıştır. Kıyâmetin ve mahşerin dehşetiyle ve Cehennem azâbıyla uyararak, kendi varlığını bilmeleri ve gönderdiği Peygamberlerine itaat etmelerini emretmiştir. Bu uyarıları dikkate almayarak küfürde ısrar edip haktan yüz çeviren kimseler ise, bu sebeple kâfir olmuşlardır.

(قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَرُون۪ي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمٰوَاتِۜ اِيتُون۪ي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هٰذَٓا اَوْ اَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ (٤))

4. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Allah’ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler, yerden neyi yaratmıştır? Bana gösterin. Yoksa gökleri yaratmakta Allah ile, ortaklıkları mı var? Söyleyin. Dâvânızda doğru iseniz, Kur’ân’dan önce bir kitap yahut öncekilerin ilimlerinden bir eser getirin.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Dâvânızda doğru iseniz, Kur’ân’dan önce bir kitap yahut öncekilerin ilimlerinden bir eser getirin″ diye buyrulmaktadır. Şâyet sizler, taptığınız putların, yeryüzünde herhangi bir şeyi yarattığı veya göklerde Allah ile herhangi bir ortaklıkları bulunduğu iddianızda doğru iseniz, buna dair bana, Kur’ân’dan önce, Allah katından gönderilmiş bir kitap getirin yahut eskilerden kalma bir ilim getirin de sizin dediklerinizi doğrulasın. Eğer böyle bir şey getiremiyorsanız, iddianızda bâtıla saplandığınız açıktır. Bundan vazgeçin ve sâdece Allah’a kulluk edin, demektir.

(وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَٓائِهِمْ غَافِلُونَ (٥) وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ اَعْدَٓاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ (٦))

5-6. Allah’ı bırakıp da, kendilerine kıyâmet gününe kadar hiçbir cevap veremeyecek putlara tapanlardan daha azgın kimdir? Halbuki tapındıkları şeyler, onların yalvarmalarından habersizdirler.* İnsanlar, mahşerde toplandıkları zaman taptıkları şeyler, kendilerine düşman olurlar ve ibâdetlerini inkâr ederler.

(وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْۙ هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌۜ (٧) اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُۜ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔاۜ هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِۜ كَفٰى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْۜ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (٨))

7-8. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu vakit, kendilerine gelen hakkı inkâr edenler: ″Bu, âşikâr bir sihirdir″ dediler.* Yoksa, ″Kur’ân’ı kendisi uydurdu″ mu diyorlar? Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Eğer ben onu uydurduysam, Allah’ın vereceği azaptan beni kurtarmaya muktedir değilsiniz. O, sizin Kur’ân hakkında söylediklerinizi bilir. Benimle sizin aranızda O’nun şâhitliği yeter. O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.″

(قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَٓا اَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْۜ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَيَّ وَمَٓا اَنَا۬ اِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ (٩))

9. Ey Habîbim! Onlara de ki: ″Ben, Allah tarafından gönderilen ilk Peygamber değilim (benden önce de Peygamberler geldi). Bana ve size ne olacağını da bilmem. Ben, ancak bana vahyolunana tâbi oluyorum. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.″

(قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنٖٓي اِسْرَٓائِيلَ عَلٰى مِثْلِهِ فَاٰمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ۟ (١٠))

10. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer bu Kur’ân, Allah katından ise ve siz de onu inkâr etmişseniz ve İsrailoğullarından bir şâhit de ondaki mânâların mislinin Tevrat’ta mevcut olduğuna şâhitlikte bulundu ve hemen îman etti de, siz yine îman etmeye kibirlenmişseniz, sizden zâlim kim olur? Söyleyin. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.″

İzah: Müfessirlerin beyanına göre, âyette geçen şâhitten maksat, Yahudi âlimlerinden olan Abdullah İbn-i Selâm’dır. Bu büyük âlim, Yahudilere karşı, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vasıflarının Tevrat’ta geçtiğini ve Allah tarafından gönderilen bir Peygamber olduğuna dair şâhitlikte bulunmuştu. Bu zât, Resûlü Kirâm ile karşılaşıp, onun güzel yüzünde parlayan Peygamberlik nûrunu görmüş ve onunla sohbet edince, son Peygamber olduğunu anlamış ve hemen onu tasdik ederek Müslüman olmuştur.

Bu hususta Abdullah İbn-i Selâm’ın kardeşinin oğlu, şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Hz. Osman’ın öldürülmesi istenince, Abdullah İbn-i Selâm geldi. Hz. Osman ona: ″Gelişine sebep nedir?″ diye sordu. O da, ″Sana yardımcı olmaya geldim″ dedi. Bunun üzerine Hz. Osman şöyle dedi: ″O halde insanların karşısına çık ve onların benden uzaklaşmalarını söyle, çünkü senin çıkışın benim için içeri girmenden daha hayırlıdır.″ Bunun üzerine Abdullah İbn-i Selâm, insanların karşısına çıkarak şöyle dedi:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ كَانَ اسْمِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فُلَانٌ فَسَمَّانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدَ اللّٰهِ وَنَزَلَ فِيَّ آيَاتٌ مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ نَزَلَتْ فِيَّ {وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ} وَنَزَلَتْ فِيَّ {قُلْ كَفَى بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ} إِنَّ لِلّٰهِ سَيْفًا مَغْمُودًا عَنْكُمْ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَدْ جَاوَرَتْكُمْ فِي بَلَدِكُمْ هَذَا الَّذِي نَزَلَ فِيهِ نَبِيُّكُمْ فَاللّٰهَ اللّٰهَ فِي هَذَا الرَّجُلِ أَنْ تَقْتُلُوهُ فَوَاللّٰهِ إِنْ قَتَلْتُمُوهُ لَتَطْرُدُنَّ جِيرَانَكُمْ الْمَلَائِكَةَ وَلَتَسُلُّنَّ سَيْفَ اللّٰهِ الْمَغْمُودَ عَنْكُمْ فَلَا يُغْمَدُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ فَقَالُوا اقْتُلُوا الْيَهُودِيَّ وَاقْتُلُوا عُثْمَانَ (ت ابن اخى عبد اللّٰه بن سلام)

Ey insanlar! Şunu bilin ki benim câhiliye döneminde adım filan idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana Abdullah adını verdi. Allah’ın kitabından bâzı âyetler, benim hakkımda inmiştir: ″… İsrailoğullarından bir şâhit de ondaki mânâların mislinin Tevrat’ta mevcut olduğuna şâhitlikte bulundu ve hemen îman etti de, siz yine îman etmeye kibirlenmişseniz, sizden zâlim kim olur? Söyleyin. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez″[1] diye geçen âyet, benim hakkımda nâzil olmuştur. Yine, kâfirler: ″Sen Peygamber değilsin″ derler. Ey Resûlüm! De ki: ″Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah’u Teâlâ ve kitap

ilmine sâhip olan yeter″[2] âyeti nâzil oldu.

Allah’u Teâlâ’nın size karşı kınında bir kılıcı vardır. Peygamberin gönderildiği şu memleketinizde melekler size komşu olmuşlardır. Bu adam ve onu öldürmek hususunda Allah’tan korkun. Eğer onu öldürürseniz, komşularınız olan melekler sizden uzaklaştırılacak ve size karşı Allah’ın kılıcı da kınından çıkarılacak ve kıyâmete kadar da kınına sokulmayacaktır. Abdullah İbn-i Selâm’ın kardeşinin çocuğu dedi ki: ″Bu sözü dinleyen o insanlar, o Yahudi’yi de, Osman’ı da öldürün″ dediler.[3]

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Selâm Radiyallâhu anhu’dan, bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

İbn-i Selâm, Yahudi hahamlarına: ″Muhakkak ben, babamız İbrâhim ve İsmâil’in mescidini zaman itibariyle yenilemek istedim″ demişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’de iken ona gitti. Nihâyet onu Mina’da buldu. İnsanlar etrafında idiler. İnsanlarla birlikte o da kalktı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine baktı ve ″Sen İbn-i Selâm mısın?″ diye sordu. Abdullah İbn-i Selâm şöyle anlatır: ″Evet″ dedim. ″Yaklaş″ buyurdu. Ona yaklaştım. ″Ey İbn-i Selâm! Allah için söyle; Tevrat’ta beni Resûlullah olarak bulmuyor musun?″ diye sordu. Ben de ona: ″Rabbimizi nitele″ dedim. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda durdu da ona: Ey Resûlüm! De ki: ″O Allah birdir.* Allah Samed’dir (her şey O’na muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir).* O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O’na denk değildir″ diye geçen İhlas Sûresi’ni getirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu bize okudu. Bunun üzerine İbn-i Selâm:

أَشْهَد أَنْ لَا إِلَه إِلَّا اللّٰه وَأَنَّك رَسُول اللّٰه ثُمَّ اِنْصَرَفَ اِبْن سَلَامٍ إِلَى الْمَدِينَة فَكَتَمَ إِسْلَامه فَلَمَّا هَاجَرَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَدِينَة وَأَنَا فَوْق نَخْلَة لِي أَجُذّهَا فَأَلْقَيْت نَفْسِي فَقَالَتْ أُمِّي لِلَّهِ أَنْتَ لَوْ كَانَ مُوسَى بْن عِمْرَان مَا كَانَ لَك أَنْ تُلْقِيَ نَفْسك مِنْ رَأْس النَّخْلَة فَقُلْت وَاللّٰه لَأَنَا أَسَرّ بِقُدُوم رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مُوسَى بْن عِمْرَان إِذْ بُعِثَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عنَ عبد اللّٰه بن سلام)

″Allah’tan başka ilah olmadığına ve senin Allah’ın Resûlü olduğuna şahâdet ederim″ dedi ve İbn-i Selâm dönüp Medîne’ye gitti, Müslüman olduğunu gizledi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye hicret ettiğinde ben bir hurma ağacının üzerindeydim, meyvelerini topluyordum. Kendimi aşağıya attım. Annem dedi ki: ″Allah için söyle, sana ne oluyor? Şâyet İmran oğlu Mûsâ olsaydı, sen kendini hurmanın tepesinden atmazdın.″ Ben şöyle dedim: ″Allah’a

yemin ederim ki, İmran oğlu Mûsâ’nın diriltilmiş olması, beni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gelişinden daha fazla sevindirmezdi.[4]

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

Abdullah İbn-i Selâm der ki: Ben Müslüman olduktan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Yahudiler insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavimdir. Eğer sen beni onlara sormadan önce, onlar benim Müslüman olduğumu öğrenirlerse, senin yanında bana akla gelmedik isnat ve iftiralarda bulunurlar. Sen beni bir odaya gizledikten sonra, onlar arasındaki durumumu onlara sormanı, bunu Müslüman olduğumu öğrenmeden önce sana haber vermelerini istiyorum.″

Peygamber Efendimiz de onu odalarından birine koydu. Sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudilere haber saldı, geldiler. Peygamber Efendimiz onlara Abdullah İbn-i Selâm hakkında:

أَيُّ رَجُلٍ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ سَلَامٍ فِيكُمْ قَالُوا هُوَ خَيْرُنَا وَابْنُ خَيْرِنَا وَسَيِّدُنَا وَابْنُ سَيِّدِنَا وَعَالِمُنَا وَابْنُ عَالِمِنَا فَقَالَ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَسْلَمَ تُسْلِمُونَ فَقَالُوا أَعَاذَهُ اللّٰهُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ سَلَامٍ اخْرُجْ إِلَيْهِمْ فَأَخْبِرْهُمْ فَخَرَجَ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ فَقَالُوا أَشَرُّنَا وَابْنُ أَشَرِّنَا وَجَاهِلُنَا وَابْنُ جَاهِلِنَا فَقَالَ ابْنُ سَلَامٍ قَدْ أَخْبَرْتُكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ بُهْتٌ (حم عن انس بن مالك)

″Abdullah İbn-i Selâm, aranızda nasıl bir adamdır?″ diye sorunca, onlar: ″O, bizim en hayırlımız ve en hayırlımızın oğludur. O, bizim Efendimiz ve Efendimizin oğludur. O bizim en âlim olanımız ve en âlim olanımızın oğludur″ dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Eğer o, Müslüman olmuşsa, siz ne dersiniz?″ diye sordu. Onlar: ″Allah onu böyle bir şeyden korusun″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Abdullah İbn-i Selâm! Çık ve onlara haber ver″ dedi. Bunun üzerine o hemen çıktı ve ″Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Allah’ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim″ dedi. Abdullah İbn-i Selâm’ın Müslüman olduğunu gören Yahudiler, bu sefer daha önce övdükleri bu zât hakkında: ″O, en şerlimizdir ve en şerlimizin oğludur. O en câhilimiz ve en câhilimizin oğludur″ dediler. Abdullah İbn-i Selâm dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Ben sana Yahudilerin insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavim olduğunu söylemiştim.″[5]

[1] Sûre-i Ahkâf, Âyet 10.

[2] Sûre-i Ra’d, Âyet 43.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 47.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 474.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 13365; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 7546.

(وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَٓا اِلَيْهِۜ وَاِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهٖ فَسَيَقُولُونَ هٰذَٓا اِفْكٌ قَدٖيمٌ (١١)

11. Kâfirler, îman edenler için: ″Eğer o Peygamberin dîninde bir hayır olsaydı, bunlar ona inanmakta bizi geçemezlerdi″ dediler. Ve bununla (Kur’ân ile) hidâyete nâil olma arzusunda olmadıkları için: ″Bu, eski bir iftirâdır″ diyeceklerdir.

İzah: Müşrikler dediler ki: ″Bu İslâm Dîni’nde bir hayır olsaydı, bizden evvel İslâmiyet şerefine, bu fakir ve aşağı olan insanlar nâil olamazlardı. Halbuki bizler zengin ve mevkii sahibi kimseleriz. Bu nedenle bu insanların aşağıları, bizden evvel hayra nâil olamazlar″ dediler. Çünkü Müslümanların büyük çoğunluğu fakir ve kölelerden oluşmaktaydı. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ الدِّينَ بَدَأَ غَرِيبًا وَيَرْجِعُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِى مِنْ سُنَّتِى. (ت عن عمرو بن عوف المزنى)

″Bu din garip olarak geldi (gariplerin eli ile yüceltildi), garip olarak gider. Hayır ve saadet, o garipleredir ki, onlar benden sonra insanların fesâda gittiği zamanda benim sünnetimi yaparlar ve halka da öğretirler.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Îman 12.

(وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتَابُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَرَحْمَةًۜ وَهٰذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِيًّا لِيُنْذِرَ الَّذٖينَ ظَلَمُواۗ وَبُشْرٰى لِلْمُحْسِنٖينَ (١٢)

12. Halbuki Kur’ân’dan evvel Mûsâ’nın kitabı, insanlara önder ve rahmet olarak nâzil oldu. Bu Kur’ân da zâlimleri uyarmak ve muhsinleri müjdelemek için

Arapça olarak gönderilmiş, Tevrat'ı tasdik eden bir kitaptır.

اِنَّ الَّذ۪ينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَۚ (١٣) اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِد۪ينَ (ف۪يهَاۚ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٤)

13-14. "Rabbimiz Allah'tır!" deyip, sonra da taatte devam edenler için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.* İşte onlar, Cennet ehlidir. Onlar, güzel amellerinin mükâfatı olarak orada ebedî kalacaklardır.

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ اِحْسَاناًۜ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًاۜ وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلٰثُونَ شَهْراًۜ حَتّٰٓى اِذَا (بَلَغَ اَشُدَّهُ وَبَلَغَ اَرْبَع۪ينَ سَنَةًۙ قَالَ رَبِّ اَوْزِعْن۪ٓي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّت۪ٓي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَاَصْلِحْ ل۪ي ف۪ي ذُرِّيَّت۪يۚ اِنّ۪ي تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنّ۪ي مِنَ الْمُسْلِم۪ينَ (١٥)

15. Biz insana, anne ve babasına iyilik edip güzel davranmasını emrettik. Annesi onu meşakkatle taşıdı ve meşakkatle doğurdu. Onun bu taşıması ve sütten kesilme müddeti otuz aydır. Nihâyet o, akıl ve kuvvetini tamamlayınca ve kırk yaşına gelince, "Yâ Rabbi! Bana, anne ve babama ihsan ettiğin nîmetlere şükretmeyi, Senin rızânı gerektiren hayırlı amelde bulunmayı bana ilham et. Zürriyetimi de benim için sâlih kimseler kıl! Şüphesiz ki ben, Sana tevbe ettim ve muhakkak ki ben, Müslümanlardanım" dedi.

İzah: Hz. Ali Kerremallâhu veche buyurdu ki: Bu Âyet-i Kerîme, Ebû Bekir es-Sıddîk hakkında nâzil olmuştur. Çünkü anne ve babası Müslüman olduğu gibi, hem annesi, hem de babası Muhâcirlerden Müslüman olmuş başka bir kimse yoktu. Bundan dolayı Allah kendisine, onlara iyilik edip güzel davranmasını emretmiş ve bu hüküm ondan sonra gelenler için de bağlayıcı olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme'de: "Nihâyet o, akıl ve kuvvetini tamamlayınca" diye geçen buyruk hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ on sekiz yaşına ulaşınca, diye açıklamış ve olayı şöyle anlatmıştır:

Hz. Ebû Bekir, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile on sekiz yaşında iken arkadaşlık yapmaya başladı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de o sırada yirmi yaşında idi. Şam'a ticaret maksadıyla gitmek için yola koyuldular. Sedir ağacı bulunan bir yerde konakladılar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem o ağacın gölgesine oturdu. Hz. Ebû Bekir ise orada bulunan bir râhibin yanına gidip dîne dair sorular sormaya başladı. Râhip ona: "Bu ağacın gölgesindeki adam kimdir?" diye sordu. O da: "Abdulmuttalib'in oğlu

Abdullah’ın oğlu Muhammed’dir″ dedi. Rahip: ″Allah’a yemin olsun ki, bu bir Peygamberdir. Hz. Îsâ’dan sonra kimse o ağacın gölgesi altına da oturmuş değildir″ dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu’nun kalbine yakîn ve onu tasdik etmek yer etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den yolculuklarında olsun, ikametinde olsun, hemen hemen ondan ayrılmaz oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e kırk yaşında iken Peygamberlik verildi. Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu da otuz sekiz yaşında idi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i tasdik etti ve kırk yaşına gelince, ″Yâ Rabbi! Bana, anne ve babama ihsan ettiğin nîmetlere şükretmeyi, Senin rızânı gerektiren hayırlı amelde bulunmayı bana ilham et. Zürriyetimi de benim için sâlih kimseler kıl! Şüphesiz ki ben, Sana tevbe ettim ve muhakkak ki ben, Müslümanlardanım″ dedi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Senin rızânı gerektiren hayırlı amelde bulunmayı bana ilham et″ buyruğu hakkında da şöyle buyurmuştur:

- Allah’u Teâlâ onun bu duâsını, Allah yolunda işkencelere uğratılan dokuz Mü’mini azat etmesini sağlayarak kabul buyurdu. Hz. Bilal ve Hz. Amir b. Fuheyre bunlar arasındadır. Allah’u Teâlâ’nın, kendisine işlemekte yardımcı olmadığı hiçbir hayır kapısı bırakmadı.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ صَائِمًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ جَنَازَةً قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مِسْكِينًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اجْتَمَعْنَ فِي امْرِئٍ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bugün sizden oruçlu olan kimdir?″ diye sordu. Hz. Ebû Bekir: ″Ben″ dedi. ″Bugün sizden kim bir cenâzenin peşinden gitti?″ diye sordu. Hz. Ebû Bekir: ″Ben″ dedi. ″Bugün sizden kim bir yoksula yemek yedirdi?″ diye sordu. Hz. Ebû Bekir: ″Ben″ dedi. ″Sizden bugün kim bir hastayı ziyaret etti?″ diye sordu. Hz. Ebû Bekir: ″Ben″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Bunlar (bir günde) bir kişide bir arada oldu mu mutlaka o kişi Cennete girer.″[1]

Kırk yaşın önemine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

مَا مِنْ مُعَمَّرٍ يُعَمَّرُ فِي الْإِسْلَامِ أَرْبَعِينَ سَنَةً إِلَّا صَرَفَ اللّٰهُ عَنْهُ ثَلَاثَةَ أَنْوَاعٍ مِنْ الْبَلَاءِ الْجُنُونَ وَالْجُذَامَ وَالْبَرَصَ فَإِذَا بَلَغَ خَمْسِينَ سَنَةً لَيَّنَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْحِسَابَ فَإِذَا بَلَغَ سِتِّينَ رَزَقَهُ اللّٰهُ الْإِنَابَةَ إِلَيْهِ بِمَا يُحِبُّ فَإِذَا بَلَغَ سَبْعِينَ سَنَةً أَحَبَّهُ اللّٰهُ وَأَحَبَّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ فَإِذَا بَلَغَ الثَّمَانِينَ قَبِلَ اللّٰهُ حَسَنَاتِهِ وَتَجَاوَزَ عَنْ سَيِّئَاتِهِ فَإِذَا بَلَغَ تِسْعِينَ غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ وَسُمِّيَ أَسِيرَ اللّٰهِ فِي أَرْضِهِ وَشَفَعَ لِأَهْلِ بَيْتِهِ (حم عن انس بن مالك)

Mü’min bir kul kırk yaşına ulaştığı zaman, Allah’u Teâlâ onu cinnet, cüzzam ve baras hastalıklarından; bu üç belâdan emin kılar. Elli yaşına gelince Allah’u Teâlâ ondan hesabı hafifletir. Altmış yaşına ulaştığı zaman Allah’u Teâlâ onu kendisine inâbe ile rızıklandırır. Yetmiş yaşına ulaştığı zaman gök ehline onu sevdirir. Seksen yaşına girdiğinde Allah’u Teâlâ onun iyiliklerini kabul eder, kötülüklerini siler. Doksan yaşına girdiği zaman, Allah’u Teâlâ geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar, bu kul yeryüzünde ″Allah’ın esîri″ diye isimlendirilir ve Allah’u Teâlâ onu aile halkı hakkında şefaatçi kılar.[2]

Yine Hz. Ali Kerremallâhu veche, ″Onun bu taşıması ve sütten kesilme müddeti otuz aydır″[3] diye geçen âyet ile ″Anneler, çocuklarını tam iki sene emzirsinler ″[4] diye geçen âyeti göz önünde bulundurarak, kadının hâmilelik müddetinin en az altı ay olabileceğine hüküm vermiş ve evlenen bir kadının en az altı ay ve sonrasında doğum yaparsa ondan zinâ cezâsını düşürmüştür.

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 30 (87).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12902; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 38/2.

[3] Sûre-i Ahkâf, Âyet 15.

[4] Sûre-i Bakara, Âyet 233.

(اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّـَٔاتِهِمْ ف۪ٓي اَصْحَابِ الْجَنَّةِۜ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذ۪ي كَانُوا يُوعَدُونَ (١٦))

16. İşte, işlediklerinin en güzelini kabul ettiğimiz ve günahlarını affettiğimiz bu kimseler, Cennet ehli arasındadırlar. İşte bu, onlara vaad olunan doğru bir vaaddir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″İşte, işlediklerinin en güzelini kabul ettiğimiz″ diye

bir ifade kullanılmaktadır. Mubah olan şeyler, güzel olsalar da bir sevabı gerektirici değildirler. Fakat ibâdet ve itaat kabilinden olan şeyler daha güzeldirler, işte kabule, mükâfata lâyık olan da bu türden olan sâlih amellerdir, bunlar Allah tarafından kabul buyurulmaktadır.

Rivâyete göre bu mübârek âyetler, Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu Teâlâ anhu ile benzerleri hakkında nâzil olmuştur. Kendisi İslâm şerefine nâil olduğu gibi babası Ebû Kuhafe Osman bin Amr ve anası Ümm'ül-Hayır binti Sahre de İslâmiyeti kabul etmişlerdi ve kendisinin oğlu Abdurrahmân ile onun oğlu Ebû Atîk dahi İslâmiyeti kabul edip Ashâb-ı Kirâm'dan bulunmuşlardı. Bu muvaffakiyet, başka Ashâb-ı Kirâm'a nasip olmamıştır. Hz. Ebû Bekir'in duâları kabul olunmuş, nice güzel amellerde bulunmuştur. Kısaca dokuz Müslüman köleyi azat etmiştir ki, Bilâl-i Habeşî Hazretleri de bu azat edilenlerdendir ve servetini de İslâm dini uğrunda fedâ etmiştir. O, Aşere-i Mübeşşere'dendir, Cennetle müjdelen-miştir. Ne büyük bir mazhariyet![1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 7, s. 3364.

وَالَّذ۪ي قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَكُمَٓا اَتَعِدَانِن۪ٓي اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْل۪يۚ وَهُمَا يَسْتَغ۪يثَانِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْۗ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّۚ فَيَقُولُ مَا هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَ (١٧) اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ ف۪ٓي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۜ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِر۪ينَ (١٨)

17-18. (Nefretini ortaya çıkararak) anne ve babasına: "Öf! Benden evvel ölüp giden milletlerin hiçbiri dönmediği halde, benim diriltilip kabirden çıkacağımı bana vaad mı ediyorsunuz?" diyen kimse ki, anne ve babası onun için Allah'tan yardım isterler ve ona: "Yazık sana! Îman et, Allah'ın vaadi haktır" derler. O da onlara: "Bu dediğiniz, evvelkilerin yalanlarından başka bir şey değildir" der.* İşte o gibiler, kendilerinden önce geçen cin ve insan toplulukları ile berâber azâbı hak eden kimselerdir. Şüphesiz ki onlar, hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri, bu âyette zikredilen kişiden maksadın, öldükten sonra dirilmeyi yalanlayan, anne ve babasına kötülük eden, günah işleyen kâfirler olduğunu söylemektedir.

Bu Âyet-i Kerîme'nin, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdurrahman'ın hakkında, Müslüman olmadan önce nâzil olduğunu söyleyenler olmuşsa da, Hz. Aişe bunun doğru olmadığını söylemiştir.

Bu hususu Yusuf b. Mâhik Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

كَانَ مَرْوَانُ عَلَى الْحِجَازِ اسْتَعْمَلَهُ مُعَاوِيَةُ فَخَطَبَ فَجَعَلَ يَذْكُرُ يَزِيدَ بْنَ مُعَاوِيَةَ لِكَيْ يُبَايَعَ لَهُ بَعْدَ أَبِيهِ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ شَيْئًا فَقَالَ خُذُوهُ فَدَخَلَ بَيْتَ عَائِشَةَ فَلَمْ يَقْدِرُوا فَقَالَ مَرْوَانُ إِنَّ هَذَا الَّذِي أَنْزَلَ اللّٰهُ فِيهِ {وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُمَا أَتَعِدَانِنِي} فَقَالَتْ عَائِشَةُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فِينَا شَيْئًا مِنْ الْقُرْآنِ إِلَّا أَنَّ اللّٰهَ أَنْزَلَ عُذْرِي (خ عن يوسف بن ماهك)

Mervan, Hz. Muâviye’nin Hicaz vâlisi idi. Bu valiliği sırasında okuduğu hutbede babasından sonra ona biat edilmesi için Hz. Muâviye’nin oğlu Yezid’in adından söz etmeye başladı. Hz. Ebû Bekir es-Sıddik’in oğlu Hz. Abdurrahman ise bu hususta ona bir şey söyledi; Mervan buna öfkelendi ve ″Yakalayın onu!″ dedi. Hz. Abdurrahman kaçıp Hz. Âişe’nin evine girdi. Böylece onu yakalayamadılar. Bunun üzerine Mervan dedi ki:

- Allah’u Teâlâ bu şahıs hakkında: ″(Nefretini ortaya çıkararak) anne ve babasına: ″Öf! Benden evvel ölüp giden milletlerin hiçbiri dönmediği halde, benim diriltilip kabirden çıkacağımı bana vaad mı ediyorsunuz?″ diyen kimse ki, anne ve babası onun için Allah’tan yardım isterler…″ diye devam eden Sûre-i Ahkaf, Âyet 17 nâzil olmuştur. Bunun üzerine hemen Hz. Âişe perde arkasından ona şu karşılığı verdi:

- Allah’u Teâlâ bizim hakkımızda bizimle ilgili Nûr Sûresi’ndeki beraatımı haber veren âyetlerden başka bir âyet indirmemiştir.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme’nin, Hz. Abdurrahman hakkında indiğini söyleyen Mervan’a, Hz. Âişe şöyle söylemiştir:

كَذَبَ مَرْوَانُ كَذَبَ مَرْوَانُ، وَاللّٰهِ مَا هُوَ بِهِ، وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أُسَمِّيَ الَّذِي أُنْزِلَتْ فِيهِ لَسَمَّيْتُهُ، وَلَكِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَأَبَا مَرْوَانَ فِي وَمَرْوَانُ فِي صُلْبِهِ، فَمَرْوَانُ فَضَضٌ مِنْ لَعْنَةِ اللّٰهِ (والحاكم وابن مردويه عن عائشة)

″Mervan yalan söylemiş! Mervan yalan söylemiş! Vallâhi, bu âyet Abdurrahman hakkında nâzil olmadı. İstesem bu âyetin kimin hakkında nâzil olduğunu söylerdim. Ama Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mervan’ın babasına ve henüz babasının sülbünde iken Mervan’a lânet etmiştir.″[2]

Mervan doğduğunda, babası onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına getirmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de o çocuğa, ″Bu melun

oğlu melun″ diye söylemişti.

Bu husus Abdurrahman İbn-i Avf Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

كَانَ لَا يُولَدُ لأَحَدٍ مَوْلُودٌ إِلا أُتِيَ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لَهُ فَأُدْخِلَ عَلَيْهِ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ فَقَالَ: هُوَ الْوَزَغُ بْنُ الْوَزَغِ الْمَلْعُونُ بْنُ الْمَلْعُونِ (ك عن عبد الرحمن بن عوف)

Medîne’de bir çocuk doğar doğmaz Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e getirilir, duâsı alınırdı. Bir gün de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Hakem’in oğlu Mervan getirildi. Çocuğu gören Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu çocuk, keler[3] oğlu kelerdir. Melun oğlu melundur″ buyurdu.[4]

Mervan ve babasının lânetlendiğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahkaf 1; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7215.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 13, s. 321.

[3] Keler, kertenkele demektir.

[4] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8614.

(وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُواۚ وَلِيُوَفِّيَهُمْ اَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (١٩))

19. Herkesin amellerine göre dereceleri vardır. Bu da, Allah’u Teâlâ’nın onlara amellerinin karşılığını tamamen vermesi içindir. Onlar, hiçbir haksızlığa uğramazlar.

(وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِۜ اَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فٖي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَاۚ فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ۟ (٢٠))

20. Kâfirler, Cehenneme arz oldukları gün onlara şöyle denir: ″Bütün güzel şeylerinizi dünyâ hayatınızda bitirdiniz ve onlar ile faydalandınız. Bugün ise yeryüzünde haksız yere kibirlenmeniz ve yoldan çıkmanız sebebiyle zelil ve aşağılayıcı bir azap ile cezâlandırılacaksınız.″

(وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍۜ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖٓ اَلَّا تَعْبُدُوا اِلَّا اللّٰهَۜ اِنّٖي

( )اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظٖيمٍ (٢١

21. Ey Resûlüm! (Mekke kâfirlerine) Âd kavminin kardeşini (Hûd Aleyhisselâm'ı) zikret. Hani o, kendinden önce ve sonra nice uyarıcılar gelip geçtiği halde, Ahkâf'taki kavmini şöyle uyarmıştı: ″Allah'tan başkasına ibâdet etmeyin. Şüphesiz ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de, ″Ahkâf″ diye geçen yer, müfessirlerin beyanına göre, Yemen'de bulunan kumluk bir yerdir. Bu sûre, adını bu âyetten almıştır.

Hûd Aleyhisselâm ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَرْحَمُنَا اللّٰهُ وَأَخَا عَادٍ (ه عن ابن عباس

″Allah'u Teâlâ, bize ve Âd'ın kardeşi Hûd'a merhamet buyursun.″[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Duâ 6.

قَالُوا اَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَاۚ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَاۤ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ (٢٢) قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِۘ وَاُبَلِّغُكُمْ (( )مَاۤ اُرْسِلْتُ بِهٖ وَلٰكِنّٖي اَرٰيكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ (٢٣

22-23. Kavmi: ″Bizi, ilahlarımıza ibâdetten döndürmek için mi geldin? Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir″ dediler.* Hûd da onlara şöyle dedi: ″Azâbınızın ne zaman ineceğine dair bilgi sâdece Allah katındadır. Ben size, benimle gönderileni tebliğ ediyorum. Fakat ben sizi, câhillik eden bir kavim olarak görüyorum.″

فَلَمَّا رَاَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْۙ قَالُوا هٰذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَاۜ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهٖۜ رٖيحٌ فٖيهَا عَذَابٌ اَلٖيمٌۙ (( )(٢٤) تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِاَمْرِ رَبِّهَا فَاَصْبَحُوا لَا يُرٰۤى اِلَّا مَسَاكِنُهُمْۜ كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمٖينَ (٢٥

24-25. Kavmi, vâdilerine doğru gelen bulutu gördükleri vakit, ″Buluttan bize yağmur yağacak″ dediler. Bunun üzerine Hûd onlara şöyle dedi: ″Bilakis o, sizin acele ettiğiniz şeydir; elim bir azâbı taşıyan rüzgârdır,* Rabbinin emriyle her şeyi tarumar eder.″ Nihâyet o hâle geldiler ki, evlerinden başka bir şey görünmez oldu. Mücrim olan bir kavmi işte böyle cezâlandırırız.

İzah: Âd kavminin helâki hakkında Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَى مَخِيلَةً أَقْبَلَ وَأَدْبَرَ فَإِذَا مَطَرَتْ سُرِّيَ عَنْهُ قَالَتْ فَقُلْتُ لَهُ فَقَالَ وَمَا أَدْرِي لَعَلَّهُ كَمَا قَالَ اللّٰهِ تَعَالَى {فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا} (ت عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir yağmur bulutu gördüğü zaman bir ileri bir geri gelir giderdi. O bulut yağmur indirince rahatlardı. Kendisine bunun sebebini sordum. Şöyle buyurdu: ″Bilemem belki de bu bulut, Allah’u Teâlâ’nın: Kavmi, vâdilerine doğru gelen bulutu gördükleri vakit, ″Buluttan bize yağmur yağacak″[1] dediler, diye geçen âyette bildirildiği bulut olabilir.″[2]

[1] Sûre-i Ahkaf, Âyet 24.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 47; Sahih-i Müslim, İstiskâ 3 (14-16).

(وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فٖيمَٓا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ فٖيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَاَبْصَارًا وَاَفْـِٔدَةًۘ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَٓا اَبْصَارُهُمْ وَلَٓا اَفْـِٔدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (٢٦)

26. Yemin olsun ki, size vermediğimiz imkânları onlara vermiştik. Ve onlara kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik. Güzel kullanmadıkları için kulakları, gözleri ve kalpleri onlara bir fayda sağlamadı. Çünkü onlar, Allah’ın âyetlerini inkâr ediyorlardı. Alay ve acele ettikleri cezâ, kendilerini kuşattı.

İzah: İmam Taberî, bu âyeti şöyle izah etmiştir: Ey Kureyş kâfirleri! İnkârları yüzünden helâk ettiğimiz Âd kavmine, size dünyâda vermediğimiz nîmetler vermiştik. Onlar hem mal bakımından güçlü hem de bedenen güçlüydüler. Biz onlara, Rablerinin gönderdiği âyetleri dinleyecek kulaklar, delillerini görecek gözler, indirdiği kitapları anlayacak kalpler vermiştik. Fakat ne kulakları, ne gözleri, ne de kalpleri onlara bir fayda sağladı. Zîrâ onlar, âzâlarını kendilerine faydalı olacak yerlerde değil, kendilerini azaba sürükleyecek yollarda kullandılar. Çünkü onlar, Allah’ın delilleri olan Peygamberleri inkâr ediyorlardı. Neticede alaya aldıkları azap kendilerini çepeçevre kuşatıverdi. Sizler de Allah’ı inkâr edip Peygamberlerini yalanlayarak onların durumuna düşmeyin. Azap gelmeden önce, yaptıklarınızdan vazgeçin.

(وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٢٧) فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذٖينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةًۜ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْۚ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢٨)

27-28. (Ey Mekke kâfirleri!) Yemin olsun ki Biz, çevrenizdeki şehirleri de helâk

ettik. Küfürlerinden dönsünler diye âyetleri tekrar tekrar açıkladık.* O zaman Allah'a yaklaştırsın diye O'ndan başka edindikleri putlar, onları helâkten kurtarsaydı ya! Aksine, onlardan kaybolup gittiler. İşte bu, onların yalanları ve uydurdukları iftirâlarıdır.

(وَاِذْ صَرَفْنَٓا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَۚ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓا اَنْصِتُواۚ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ (٢٩))

29. Ey Resûlüm! Hatırla o zamanı ki, Kur'ân'ı dinlemeleri için cinlerden bir taifeyi sana göndermiştik. Onlar hazır oldukları vakit, birbirlerine: ″Sükût edin, dinleyin!″ dediler. Kur'ân'ın okunması bitince de kavimlerine uyarıcılar olarak döndüler.

(قَالُوا يَا قَوْمَنَٓا اِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدٖٓي اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرٖيقٍ مُسْتَقٖيمٍ (٣٠) يَا قَوْمَنَٓا اَجٖيبُوا دَاعِيَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوا بِهٖ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلٖيمٍ (٣١) وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْاَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَٓاءُۜ اُولٰٓئِكَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٣٢))

30-32. Bu cinler, kavimlerine dediler ki: ″Ey kavmimiz! Şüphesiz biz, Mûsâ'dan sonra indirilen, önceki kitapları tasdik eden ve hakka ve doğru yola hidâyet eden bir kitap dinledik.* Ey kavmimiz! Allah'ın dâvetçisi olan Peygambere uyun ve ona îman edin ki, Allah'u Teâlâ sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi elim bir azaptan korusun!* Allah'a dâvet eden Peygambere uymayan kimse için, yeryüzünde kurtuluş yoktur. Onu Allah'tan başka azaptan kurtaracak dostlar da bulunmaz. İşte onlar, apaçık bir sapıklık içindedirler.″

İzah: Sûre-i Ahkaf, Âyet 30'da geçtiği üzere cinler; Kur'ân-ı Kerîm'in Tevrat'tan sonra indiğini zikretmişler ve Hz. Îsâ'ya indirilen İncil'i zikretmemişlerdir. Zîrâ İncil, Tevrat'ın Hz. Mûsâ'dan Hz. Îsâ'ya kadar geçen bin yılı aşkın bir süre içerisinde insanlar tarafından tahrifata uğrayan hükümlerini aslî hâline tekrar getiren ve tamamlayan mahiyettedir. Bu itibarla cinler, İncil'i zikretmeyip Tevrat'ı zikretmişlerdir.

Nakledildiğine göre; Cin taifesi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e üç kere gelmiştir.

Birincisi şöyledir: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğinin başlangıcında cinler ve şeytanlar göğe çıkmaktan menolunduklarında; ″Bunun

sebebi nedir?″ diye hepsi birden dünyâyı gezip aramaya başlamışlardı. Nusaybin cinlerinden yedi veya dokuz cin, Mekke etrafındaki Nahle vâdisinde, Peygamber Efendimizi Ashâbıyla birlikte sabah namazını kılarken gördüler ve okunan Kur’ân’ı dinlediler. Bu cinlerin beyi de Zevbaa idi. Bunlar, ″Göğe çıkmaktan menedilmemize sebep; ancak bu Peygamberin zuhurudur″ diyerek, beldelerine vardıklarında diğer cinleri uzun nasihatlerle îmana dâvet ettiler. Allah’u Teâlâ bu hâli Resûlüne, Cin Sûresi’nde bildirdi.[1]

Bu husus Sûre-i Cin, Âyet 1-3’te şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! De ki: Bana vahyolundu ki, Kur’ân’ı okuduğum zaman cinlerden bir taife beni dinlemiş ve kavimlerine şöyle demişler: ″Muhakkak biz, acâyip bir Kur’ân dinledik ki,* hakka hidâyet ediyor. Artık biz ona îman ettik ve onun beyanı üzere Rabbimize hiçbir kimseyi aslâ ortak koşmayız.* Şüphesiz ki, Rabbimizin azameti çok yücedir. O, ne bir eş, ne de bir çocuk edinmiştir.″

Alkame Radiyallâhu anhu, Sûre-i Ahkaf, Âyet 30-32’de bahsedilen hâdiseyi şöyle anlatmıştır:

Sizden biriniz, Cin gecesi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında bulundu mu? diye İbn-i Mes’ud’a sordum, şu cevabı verdi:

- O gece bizden hiç kimse onun refakatinde bulunmadı; ancak bir gece onunla birlikteydik, bir ara onu kaybettik. Bütün vâdilerde ve ara yollarda onu aradık, bulamadık. Hattâ ″Kaçırıldı mı ya da suikasta mı uğradı?″ demeye başladık. Çok kötü bir gece geçirdik. Sabah olunca, Hira tarafından çıkageldi. Dedik ki:

- Yâ Resûlallah! Seni kaybettik, aramadığımız yer kalmadı. Çok kötü bir gece geçirdik. Bunun üzerine buyurdu ki:

أَتَانِي دَاعِي الْجِنِّ فَذَهَبْتُ مَعَهُ فَقَرَأْتُ عَلَيْهِمْ الْقُرْآنَ قَالَ فَانْطَلَقَ بِنَا فَأَرَانَا آثَارَهُمْ وَآثَارَ نِيرَانِهِمْ وَسَأَلُوهُ الزَّادَ فَقَالَ لَكُمْ كُلُّ عَظْمٍ ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ يَقَعُ فِي أَيْدِيكُمْ أَوْفَرَ مَا يَكُونُ لَحْمًا وَكُلُّ بَعْرَةٍ عَلَفٌ لِدَوَابِّكُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا تَسْتَنْجُوا بِهِمَا فَإِنَّهُمَا طَعَامُ إِخْوَانِكُمْ (م عن علقمة)

- Cinlerden bir dâvetçi geldi, beni alıp götürdü ve onlara Kur’ân okudum. Ondan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizi götürdü ve onların izlerini, ateş yaktıkları yerlerin kalıntılarını gösterdi. Peygamber Efendimize, kendi yiyeceklerinden sormuşlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara

şöyle buyurmuş: ″Üzerine Allah’ın adı zikredilmiş her kemik, sizin azığınızdır. Sizler kemiklerin olabildiğince etli olduğunu görürsünüz. Develerin her pisliği de, sizin hayvanlarınızın yiyeceğidir.″ Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbına şöyle buyurdu: ″Kemiklerle ve tezeklerle taharetlenmeyin. Çünkü onlar, cinden olan Müslüman kardeşlerinizin yemeğidir.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ قَرَأْتُهَا عَلَى الْجِنِّ لَيْلَةَ الْجِنِّ فَكَانُوا اَحْسَنُ مَرْدُودًا مِنْكُمْ كُنْتُ كُلَّمَا أَتَيْتُ عَلَى قَوْلِهِ فَبِأَىِّ آلاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانَ قَالُوا وَلَا بِشَيْئٍ مِنْ نِعَمِكَ رَبَّنَا نُكَذِّبُ فَلَكَ الْحَمْدُ (ت عن جابر)

Yemin ederim ki, cin gecesi, cinlere Rahmân Sûresi’ni okudum. Sizden daha iyi cevap vererek dinliyorlardı. Rahmân Sûresi’nde geçen ″(Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?″ âyetine, ne zaman gelirsem şöyle diyorlardı: ″Ey Rabbimiz! Senin nîmetinden hiçbirini yalanlamıyoruz, hamd Sana mahsustur.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

أَتَانِى وَفْدُ جِنِّ نَصِيبِينَ وَنِعْمَ الْجِنُّ فَسَأَلُونِى الزَّادَ فَدَعَوْتُ اللّٰهَ لَهُمْ أَنْ لَا يَمُرُّوا بِعَظْمٍ وَلَارَوْثَةٍ اِلاَّ وَجَدُوا عَلَيْهَا طَعَامًا (خ عن ابى هريرة)

Bana, Nusaybin Cinleri’nin bir heyeti geldi. Ama bunlar ne hoş cin! Benden azık istediler. Ben de onların istifâdeleri için Allah‘a: ″Cinler, uğradıkları her kemik ve tezek makûlesi üzerinde her durumda kendileri ve hayvanları için bir yiyecek bulalar!″ diye duâ ettim.[4]

İkincisi şöyledir: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygam-berliğinin onuncu yılında Taif’ten Mekke’ye gelirken Nahle vâdisinde, teheccüd namazını kıldı. Cin Sûresi’ni sesli olarak okurken, yine yedi cin gelerek, Kur’ân dinleyip, beldelerine gittiler ve diğer cinleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e uymaya çağırdılar.

Yine cinler ile ilgili olarak nakledildiğine göre:

مَنْ آذَنَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجِنِّ لَيْلَةَ اسْتَمَعُوا الْقُرْآنَ فَقَالَ حَدَّثَنِي أَبُوكَ يَعْنِي عَبْدَ اللّٰهِ أَنَّهُ آذَنَتْ بِهِمْ شَجَرَةٌ (خ عن عبد اللّٰه بن مسعود)

İbn-i Mes’ud’a, cinlerden bir zümre Kur’ân dinlemek istedikleri gece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Cinni kim bildirdi?″ diye soruldu. O da: ″Cinni, bir ağaç bildirdi″ diye cevap verdi.[5]

İşte Allah’u Teâlâ, Sûre-i Ahkaf, Âyet 29-32’de Resûlüne bunu haber veriyor.

Üçüncüsü de şöyledir: Bu hâdiseden üç ay sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem cin taifesini dîne dâvet ve Kur’ân öğretmekle emrolunduğu bir gün, Cebrâil Aleyhisselâm gelip, sizinle görüşmek için cin taifesi Mekke’nin kabristanı yanında bekliyorlar, diye haber verdiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ben bu gece cinleri îmana dâvet ve Kur’ân öğretmekle memurum, benimle kim gider?″ buyurdu. Sahâbe çekindi. İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu:″Ben gelirim″ deyip, vardıklarında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem mübârek parmağı ile daire çizip, İbn-i Mes’ud’a: ″Sen bunun içine gir! Sakın dışarı çıkma! Yoksa beni göremezsin″ buyurdu. Kendisi bir seccade üzerinde namaza başladı. Tâhâ Sûresi’ni okudu. On iki bin yahut altı yüz bin yahut her birinin altında sayısız kimse bulunan kırk sancak olarak cin taifesi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i çevreleyip Kur’ân’ı dinlediler. Namazdan sonra bunları dîne dâvet etti. Hepsi kabul ettiler…[6]

Cinler de insanlar gibi sorumlu varlıklardır. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Cin, Âyet 13-14 ve izahına bakınız.

[1] Mir’ât-ı Kâinât, c. 1, s. 415.

[2] Sahih-i Müslim, Salât 33 (150 Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7216.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 56.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1546.

[5] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1545.

[6] Mir’ât-ı Kâinât, c. 1, s. 415-417.

(اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰىۜ بَلٰٓى اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (٣٣))

33. (Dirilmeyi inkâr edenler) şüphesiz ki, gökleri ve yeri yaratan ve bunları

yaratmakla yorulmayan Allah’u Teâlâ’nın, ölüleri diriltmeye kâdir olduğunu görmüyorlar mı? Evet, şüphesiz O, her şeye kâdirdir.

(وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذٖينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِؕ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّؕ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَاؕ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٤))

34. Kâfirler, Cehenneme arz olundukları gün onlara: ″Bu azap, hak değil midir?″ denir. Onlar da: ″Evet, Rabbimiz hakkı için haktır!″ derler. Allah’u Teâlâ da onlara: ″Küfrünüz sebebiyle müstehak olduğunuz azâbı tadın″ der.

(فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ اُو۬لُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْؕ كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَۙ لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍؕ بَلَاغٌۚ فَهَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ (٣٥))

35. Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu’l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar hakkında (azâbın inmesi için) acele etme. Onlar kendilerine vaad olunan azâbı gördükleri gün, dünyâda gündüzden ancak bir saat kadar kalmış olduklarını zannederler. Bu, bir tebliğdir. Öyleyse, fâsıklar (kâfirler) topluluğundan başkası helâk edilir mi? (Elbette edilmez)

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Ulu’l-Azim″ ifadesi, ″Azim sahibi olan Peygamberler″ anlamına gelmektedir. Bu Peygamberlerin sayısı altıdır. Bunlar: Âdem Aleyhisselâm, Nûh Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, Îsâ Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Bunlar derece olarak diğer Peygamberlerden üstün olanlardır. Nitekim Hadis-i Şerif’lerde, mahşerde insanların şefaat için bu altı Ulu’l-Azim Peygamberlere müracaat edecekleri ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.[1]

Âdem Safiyullah: Âdem Aleyhisselâm, safiyye ilmine sahip idi. O, kendisine verilen bu ilim ile, bütün mevcûdâtın isimlerini ve Allah’u Teâlâ’nın isimlerini de bütün mazharlarıyla biliyordu. Bu sebeple ona ″Safiyullah″ denilmiştir. Sûre-i Bakara, Âyet 33’te şöyle buyrulmaktadır:

Allah’u Teâlâ: ″Yâ Âdem! Mevcûdâtın isimlerini meleklere bildir″ dedi. Âdem de mevcûdâtın isimlerini bildirince, Allah‘u Teâlâ meleklere: ″Ben size göklerin ve yerin gaybını muhakkak bilirim, sizin açıktan söylediklerinizi ve gizlediklerinizi de bilirim demedim mi?″ buyurdu.

Enes Radiyallâhu anhu’dan nakledilen şefaat hadisinde, âyette geçen Ulu’l-Azim Peygamberler zikredilmekte ve orada bu Peygamberlerin ilki olan Âdem Aleyhisselâm ile ilgili kısımda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

يَجْمَعُ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ فَيَقُولُونَ لَوْ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ يَا آدَمُ أَمَا تَرَى النَّاسَ خَلَقَكَ اللّٰهُ بِيَدِهِ وَأَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتَهُ وَعَلَّمَكَ أَسْمَاءَ كُلِّ شَيْءٍ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّنَا... (خ عن انس)

Allah’u Teâlâ, mahşer gününde Mü’minleri böylece toplar. Rabbimizden, içinde bulunduğumuz şu durumdan bizleri kurtarması için şefaat istesek, derler. Bunun üzerine Hz. Âdem’e gelirler ve ″Yâ Âdem! İnsanların sıkıntıda olduklarını görmüyor musun? Allah’u Teâlâ seni kendi eliyle yarattı, meleklerini sana secde ettirdi ve her şeyin isimlerini sana öğretti. Bulunduğumuz bu durumdan bizi kurtarması için Rabbin katında bizim için şefaatçi ol!″ derler…[2]

Nûh Nebiyyullah: ″Nebî″, Peygamber anlamına gelmektedir. Yani Allah’u Teâlâ’nın, kulları ikaz için gönderdiği ve ilim verdiği; Allah’tan aldığı emirleri, kullara söyleyen zâtlardır. ″Nebiyyullah″ da, Allah’ın Peygamberi, demektir. Nûh Aleyhisselâm’ı diğer Peygamberlerden ayıran özellik; onun tufanda helâk olan bütün insanlığın ve karadaki canlıların tekrar yeryüzüne yayılıp çoğalmasına sebep olmasıdır. Bu sebeple Nûh Aleyhisselâm’a, insanlığın ikinci babası denilmiştir. Allah’u Teâlâ Sûre-i A’râf, Âyet 64’te şöyle buyurmuştur:

″Buna rağmen Nûh’u yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide onunları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları da tufanda gark ettik. Çünkü onlar, kalpleri (İslâm’a karşı) kör kimselerdi.″

Yine Sûre-i Sâffât, Âyet 77’de: ″Dünyâda onun zürriyetinden başka kimse bırakmadık″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَلَدُ نُوحٍ ثَلاثَةٌ سَامٌ أَبُو الْعَرَبِ وَحَامٌ أَبُو السُّودَانِ وَيَافِثُ أَبُو التُّرْكِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم حم عن سمرة)

″Nûh’un (gemiye binen) çocuklarından Sâm, Arapların atası; Hâm, Sûdanlıların atası; Yâfes de Türklerin atasıdır.″[3]

İbrâhim Halîlullah: İbrâhim Aleyhisselâm’da misafir olmadan yemek yemezdi, hattâ misafir gelmezse evinden dışarı çıkıp ikram etmek için misafir arardı. Onun bu misafirperverliğinden dolayı ona da, Allah’ın dostu anlamına gelen ″Halîlullah″ denilmiştir. Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 125’te şöyle buyurmuştur:

″… Allah’u Teâlâ, İbrâhim’i dost edindi.″

Bu hususta Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيل لِمَ اِتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيم خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَام يَا مُحَمَّد (هب عن عبد اللّٰه بن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Cebrâil! Allah’u Teâlâ, İbrâhim’i ne sebepten Halîl (dost) edindi?″ diye sorunca, o: ″Misafir-lerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!″ diye cevap verdi.[4]

Mûsâ Kelîmullah: Mûsâ Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ ile konuştuğu için ona, Allah’ın kelâm edip konuştuğu kişi anlamına gelen ″Kelîmullah″ denilmiştir. Allah’u Teâlâ Sûre-i Meryem, Âyet 52’de şöyle buyurmuştur:

″Ona Tûr’un sağ tarafından nidâ ettik ve onu münacaat eder bir halde yaklaştırdık.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَمُوسَى نَجِيًّا وَاتَّخَذَنِي حَبِيبًا ثُمَّ قَالَ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأُوثِرَنَّ حَبِيبِي عَلَى خَلِيلِي وَنَجِيِّي (هب عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ İbrâhim’i Halîl (dost), Mûsâ’yı Kelîmullah ve beni de Habîb (sevgili) edindi ve sonra: ″İzzetim ve Celâlim’e yemin olsun ki sevgilimi, dostuma ve sırdaşıma elbette tercih ederim, üstün tutarım″ buyurdu.[5]

Îsâ Rûhullah: ″Ruh″ kelimesi, hem rahmet hem de üflemek gibi anlamlara gelmektedir. Hz. Îsâ’da Allah’ın emriyle Cebrâil Aleyhisselâm tarafından annesi Hz. Meryem’e üflenmiş olduğu için ″Ruh″ adını almıştır. Îsâ Aleyhisselâm’ın ruhu, Hz. Meryem’e ağzından girmiştir. Bu sebeple Îsâ Aleyhisselâm’a ″Rûhullah″ yani Allah’ın ruhu denilmiştir. Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet

171’de şöyle buyurmuştur:

″… Meryem oğlu Îsâ Mesih, ancak Allah’ın Resûlü ve Meryem’e ulaştırdığı kelimesi ve O‘ndan bir ruhtur…″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنْ الْعَمَلِ (خ حم عن عبادة)

″Her kim Allah’tan başka ilah yoktur, yalnız Allah vardır. O’nun ortağı yoktur. Şüphesiz ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de Allah’ın kulu ve O’nun Resûlüdür. Şüphesiz ki, Îsâ Aleyhisselâm da Allah’ın kulu ve O’nun Resûlüdür, Hz. Meryem’e bıraktığı kelimesi ve Allah tarafından bir ruhtur. Cennet haktır. Cehennem de haktır, diye diliyle ikrar ve kalbiyle tasdik ederse, Allah’u Teâlâ, o kimseyi Cennete koyar. O kul, hangi amelde olursa olsun.″[6]

Muhammed Habîbullah: Allah’u Teâlâ, kendisinden zuhur eden bir sevgiden ilk olarak kendi nûrundan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in nûrunu yarattı ve yaratılan bütün mevcûdatı da o nûrdan yarattı. İşte Allah’ın sevgisinden yaratılan bütün mevcûdatın yaratılmasına sebep Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem olduğu için, ona Allah’ın sevgilisi anlamına gelen ″Habîbullah″ denilmiştir. Bu nedenledir ki, bütün yaratılanların içerisinde Allah’a en sevgili ve hem de derece olarak en yüksek olan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Nakledilen bir Hadis-i Kudsî‘de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَقُولُ اللّٰهُ تَعَالَى: لَوْلَكَ لَوْلَكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ

″Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin, Ben eflâkı (yerleri, gökleri ve bütün mükevvenatı) yaratmazdım.″[7]

Yine Câbir Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَخْبِرْنِي اَوَّلُ مَا خَلَقَ اللّٰهُ قَبْلَ الْاَشْيَاءِ؟ قَالَ: يَا جَابِرُ! اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ نُورَ نَبِيِّكَ مِنْ نُورِهِ فَجَعَلَ ذَلِكَ النُّورَ يَدُورُ بِالْقُدْرَةِ حَيْثُ شَاءَ اللّٰهُ وَلَمْ يَكُنْ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ لَوْحٌ وَلَا قَلَمٌ وَلَا جَنَّةٌ وَلَا نَارٌ وَلَا مَلَكٌ وَلَا سَمَاءٌ وَلَا أَرْضٌ وَلَا شَمْسٌ وَلَا قَمَرٌ وَلَا جِنِّيٌّ وَلَا اِنْسِيٌّ… (عيد الرزق عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Yâ Resûlallah! Bütün eşyanın hepsinden evvel, Allah’u Teâlâ neyi yarattı, ondan bana haber verir misin?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Yâ Câbir! Bütün eşyanın hepsinden evvel Allah’u Teâlâ kendi nûrundan, senin Nebî’nin nûrunu yarattı. Bu nûru öyle yaptı ki; bu nûr, Allah’ın kudretiyle her tarafta devretti. O zamanda Levh, Kalem, Cennet, Cehennem, yer, gök, ay, güneş, insan ve cin hiçbir şey yoktu...″[8] Velhâsıl yaratılan bütün mevcûdat bu nûrdan yaratılmıştır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in iki yüzden fazla ismi vardır. Onlardan birisi de; Ebu’l-Ervâh’tır. Yani, ″Ruhlar Babası″ demektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَنَا اَبُو الْاَرْوَاحِ وَاَنَا مِنْ نُورِ اللّٰهِ وَالْمُؤْمِنُونَ فَيْضُ نُورِى.

Ben, ruhlar babasıyım ve ben, Allah’u Teâlâ’nın nûrundanım ve Mü’minler de benim nûrumun feyzindendir.[9]

Meysera Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَتَى وَجَبَتْ لَكَ النُّبُوَّةُ؟ قَالَ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ. (ت عن ابى هريرة طب عن ميسرة الفجر)

″Yâ Resûlallah! Senin Peygamberliğin ne zaman kesinleşti?″ diye sorulduğunda, buyurdu ki: ″Âdem, ruh ile ceset arasında iken ben Peygamberdim.″[10]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in üstünlüğünü anlatan çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Sûre-i Bakara, Âyet 253’te: ″O Resullerin bâzısını bâzısı üzerine üstün kıldık. Bunlardan Allah’u Teâlâ’nın hitâbına nâil olanlar vardır. Allah’u Teâlâ, bunlardan bâzısına da yüksek dereceler verdi…″ diye buyrulduğu üzere, Peygamberler arasında mertebe ve fazilet bakımından üstün olanlar vardır. Bunların da en üstünü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Bu hususta İmam Fahreddin er-Râzî Hazretleri, ″Tefsir-i Kebîr″ adlı eserinde; ″Fazilet ve mertebe bakımından bâzı Peygamberler daha üstün olabilir. Ancak Peygamberimiz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hepsinden üstündür. Bunun pek çok hücceti vardır″ diyerek Resûlü Kirâm’ın üstün yönlerini beyan eden âyetleri[11] ve delillerini sıralar.

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 3, 8; Sahih-i Müslim, Îman 327 (193, 194). Ayrıca

bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[2] Sahih-i Buhârî, Tevhid 19.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 195; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1940; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 38; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32393. Bu hadisin bâzı rivâyetlerinde: ″Sâm, Arapların atası, Ham, Habeşlilerin atası, Yâfes de, Rumların atası″ diye geçmektedir.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9290.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1468; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31893.

[6] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 45; Ahmed b. Hambel, Müsned, Hadis No: 21620.

[7] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

[8] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Mir'at-ı Kâinât, c.1, s. 10.

[9] Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, s. 220.

[10] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1; Taberâni, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12408; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6355; İmam Kastalâni, Mevahib-i Ledünniyye, c. 1, s. 5.

[11] Sûre-i İnşirâh, Âyet 4; Sûre-i Nisâ, Âyet 80; Sûre-i Münâfıkûn, Âyet 8; Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107; Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110; Sûre-i Ahzâb, Âyet 40, 45, 46 vs.

47-MUHAMMED SÛRESİ

Bu sûre 38 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İkinci âyetinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in İsm-i Şerif’i zikredilmiş olduğu için "Muhammed Sûresi" ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ (١) وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاٰمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْۙ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ (٢) ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ (٣))

1-3. Kâfir olanların ve Allah yolundan menedenlerin amellerini Allah’u Teâlâ iptal etmiştir.* Îman edip sâlih amellerde bulunanların ve Rableri tarafından Muhammed’e indirilene inananların ise günahlarını Allah’u Teâlâ örtmüş ve hallerini ıslah etmiştir.* Bunun sebebi şudur: Kâfirler bâtıla uymuşlar ve îman edenler ise Rablerinden gelen hakka uymuşlardır. İşte Allah’u Teâlâ, insanlara hallerini böylece beyan eder.

(فَاِذَا لَق۪يتُمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِۜ حَتّٰٓى اِذَٓا اَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَۙ فَاِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَاِمَّا فِدَٓاءً حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَاۚ ذٰلِكَۜ وَلَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْۙ وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَا۬ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍۜ وَالَّذ۪ينَ قُتِلُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ فَلَنْ يُضِلَّ اَعْمَالَهُمْ (٤) سَيَهْد۪يهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْۚ (٥) وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ (٦))

4-6. Savaşta kâfirlerle karşılaştığınız vakit, boyunlarını vurun. Nihâyet onları mağlup ve perişan bir hâle getirince, esir düşenleri sıkıca bağlayın. Sonra esirleri ya bedelsiz yahut fidye karşılığında bırakın. Harp sona erinceye kadar kâfirlere böyle davranın. Allah’u Teâlâ dileseydi, o kâfirlerden (savaş yapılmadan da) intikamını alırdı. Fakat Allah’u Teâlâ (savaşı emretmekle) sizi birbirinizle imtihan ediyor. Allah yolunda öldürülenlerin amellerini, elbette Allah’u Teâlâ zâyi etmez.* Allah’u Teâlâ, onları hidâyete kavuşturur ve onların hallerini ıslah eder.* Ve onları, kendilerine vasıflarını (dünyâda iken) tarif ettiği Cennete girdirir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur: Düşmanlardan çokça öldürüp onları kahretmedikçe, güçlerini

kırmadıkça, ne esir alınır, ne de esir düşenler fidye karşılığında serbest bırakılır. Çünkü Allah'u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 67'de: ″Kâfirler zillete uğrayıp İslâm Dîni kuvvet buluncaya kadar esirlerden fidye almak hiçbir Peygamber için câiz olmadı…″ diye buyurmuştur. Eğer bundan sonra esir alınırsa, Mü'minlerin emîri, öldürmek ya da uygun göreceği bir hüküm vermek hakkına sahiptir.

İşte Sûre-i Enfâl, Âyet 67'de: ″Kâfirler zillete uğrayıp İslâm Dîni kuvvet buluncaya kadar…″ diye geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, İslâmiyet kuvvet bulup kâfirlere üstünlük sağlanana kadar, yapılan savaşlarda, kâfirlerin ya Müslüman olmalarını ya da öldürülmelerini emretmiştir. İslâmiyet güçlenip, kâfirler zayıfladığında ise Sûre-i Muhammed, Âyet 4'te: ″Savaşta kâfirlerle karşılaştığınız vakit, boyunlarını vurun. Nihâyet onları mağlup ve perişan bir hâle getirince, esir düşenleri sıkıca bağlayın. Sonra esirleri ya bedelsiz yahut fidye karşılığında bırakın…″ diye geçtiği üzere, savaş esirlerine ne yapılacağı hususu serbest bırakılmıştır.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 29'da da şöyle buyurmaktadır:

″Ey Mü'minler! Ehl-i Kitap'tan, Allah'a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm'ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.″

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de, Allah yolunda öldürülenlere verilen mükâfattan da bahsedilmektedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şehitler hakkında şöyle buyurmuştur:

لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللّٰهِ سِتُّ خِصَالٍ يَغْفِرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دُفْعَةٍ مِنْ دَمِهِ وَيُرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَيُحَلَّى حُلَّةَ الْإِيمَانِ وَيُزَوَّجُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَيُشَفَّعُ فِي سَبْعِينَ إِنْسَانًا مِنْ أَقَارِبِهِ (ه عن المقدام بن معديكرب)

″Şehidin Allah katında altı özelliği vardır. Kanının ilk damlası ile günahları bağışlanır. Cennetteki yeri kendisine gösterilir. Kabir azâbından korunur. En büyük korkudan (Cehennem korkusundan) emin olur. Îman elbisesi kendisine giydirilir. Hûruliyn ile evlendirilir ve akrabalarından yetmiş (Müslüman) kişi hakkında şefaat etmesi kabul edilir.″[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Cihat 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17115;

Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 130/4.

(۷) يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوٓا اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ ( )

7. Ey îman edenler! Eğer siz, Allah'ın dînine yardım ederseniz, O da size yardım eder ve ayaklarınızı sâbit kılar.

(۹) وَالَّذٖينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَاَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ (۸) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ( )

8-9. Kâfirlere gelince, yüzüstü sürünsün onlar! Allah'u Teâlâ, onların amellerini iptal etmiştir.* Çünkü onlar, Allah'ın indirdiğini beğenmediler. Allah'u Teâlâ da onların amellerini iptal etti.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Çünkü onlar, Allah'ın indirdiğini beğenmediler. Allah'u Teâlâ da onların amellerini iptal etti″ diye buyrulmaktadır. Burada Allah'ın indirdiğini beğenmeyenler, Allah'ın Resûlünü ve onun getirdiği Kur'ân'ı kabul etmeyen kâfirlerdir. Bu Âyet-i Kerîme'de, Mekke'nin müşrikleri ve o bölgede bulunan Ehl-i Kitap'tan bahsedilmektedir. Dolayısıyla hüküm geneldir ve hitap bütün kâfirleredir.

Müşrikler, kendi bâtıl ve sapık görüşlerince putlara ibâdet ederler. Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 136'da şöyle geçmektedir:

″Mekke müşrikleri, Allah'u Teâlâ'nın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan bir pay ayırdılar ve bâtıl zanlarınca, ″Bu, Allah içindir, şu da putlarımız içindir″ dediler. Putları için ayırdıkları, Allah için verilmezdi. Fakat Allah için ayırdıkları, putları için verilirdi. Bu hükümleri ne kötüydü.″

Müşriklerin, bu şekilde yaptığı ibâdetlerin, Allah katında hiçbir önemi yoktur.

Ehl-i Kitap da, kendi dinlerini tahrif ederek küfre girmiştir. Bu sebeple Allah'u Teâlâ, bunların yaptıkları hiçbir ameli kabul etmeyecektir.

Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 79'da şöyle buyrulmuştur:

Veyl o kimselere ki, dünyâ menfaatleri için (Tevrat'ı tahrif ederek) kendi elleriyle yazdıkları kitaplara: ″Bu, Allah katındandır″ derler. Artık veyl onlara, o ellerinin yazmış olduğu şeylerden dolayı! Ve veyl onlara, o kazanmış oldukları şeylerden dolayı!

Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 71’de de şöyle buyurmuştur:

″Ey Ehl-i Kitap! Niçin hakkı bâtıl ile karıştırıyorsunuz? Ve hakkı bilerek gizliyorsunuz?″

Nakledildiğine göre; Hz. Ömer, bir râhip ile karşılaşınca durdu. Râhib’e, ″Mü’minlerin emiri geldi″ denilerek Hz. Ömer’in yanına çağrıldı. Hz. Ömer, ona bakıp yorgun, bitkin ve dünyadan yüz çevirmiş olduğunu görünce ağlamaya başladı. Oradaki Müslümanlar, ama bu bir Hristiyan, dediklerinde Hz. Ömer şu karşılığı verdi: Hristiyan olduğunu biliyorum. Ama ona acıdım. Zîrâ Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Gâşiye, Âyet 3-4’te: ″Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır.* Onlar gâyet sıcak ateşe girerler″ diye geçen buyruğunu hatırladım. Çalışıp çabalamasına rağmen, ateşe girecek olmasına acıdım.[1]

İşte böylece kâfirlerin amelleri mahşerde boşa çıkacaktır.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr c. 15, s. 369.

اَفَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْۘ وَلِلْكَافِرٖينَ اَمْثَالُهَا (١٠) (ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَاَنَّ الْكَافِرٖينَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ (١١))

10-11. Onlar yeryüzünde gezip, kendilerinden öncekilerin âkıbetlerinin nasıl olduğunu görmezler mi? Allah’u Teâlâ onları helâk etmiştir. Kâfirler için de bu âkıbetin benzerleri vardır.* Çünkü Allah’u Teâlâ, îman edenlerin velîsidir. Kâfirlerin ise velîsi yoktur.

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i inkâr eden kâfirler yeryüzünde gezip bakmazlar mı? Kendi Peygamberlerini inkâr eden kavimler, küfürleri sebebiyle ne kadar büyük felâketlere uğramış ve helak olmuşlardır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i inkâr eden kâfirler için de benzer felâketler vardır. Nitekim Peygamber Efendimizin zamanında onu inkâr eden müşrikler, kıtlığa uğramışlar, Bedir’de mağlup olmuşlar ve daha sonra da Mekke’nin Müslümanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte o bölgede helâk olmuşlardır.

Yine Sûre-i Muhammed, Âyet 11 ile ilgili olarak Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Uhud Günü müşriklerin reisi olan Ebû Süfyan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in hayatta olup olmadıklarını

sorduğunda, kendisine cevap verilmemiş ve ″Herhalde bunlar helâk olmuşlar″ demişti. Hz. Ömer ona cevap olarak; ″Yalan söyledin Ey Allah'ın düşmanı! Aksine Allah'u Teâlâ seni üzüntüye gark edecek. Onları hayatta bırakmıştır. Senin bu saydıkların hep hayattadır″ dedi. Ebû Süfyan:

- Bugün, Bedir Günü'ne bir karşılıktır. Harp bâzen lehte, bâzen aleyhtedir. Siz ölülerinize işkence edilmiş olduğunu göreceksiniz. Ben işkence edilmesini emretmedim, ama buna üzülmedim de, dedi. Daha sonra şarkı söyleyip, ″Yücel, Ey Hübel! Yücel, Ey Hübel!″ diyerek uzaklaştı.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ona cevap vermeyecek misiniz?″ buyurdu. Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Ne diyelim?″ diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

أَلَا تُجِيبُوا لَهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا نَقُولُ قَالَ قُولُوا اللّٰهُ أَعْلَى وَأَجَلُّ قَالَ إِنَّ لَنَا الْعُزَّى وَلَا عُزَّى لَكُمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا تُجِيبُوا لَهُ قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا نَقُولُ قَالَ قُولُوا اللّٰهُ مَوْلَانَا وَلَا مَوْلَى لَكُمْ) خ البراء بن عزب(

″Allah en yüce ve en büyüktür″ deyin buyurdu. Sonra Ebû Süfyan: ″Bizim Uzzâ'mız var, sizinse Uzzâ'nız yok″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ona cevap vermeyecek misiniz?″ diye buyurdu. Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Ne diyelim?″ diye sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'u Teâlâ bizim velîmizdir, sizin ise velîniz yoktur, deyin″ buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat ve Siyer 162.

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ (١٢)

12. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları, altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Kâfirler de dünyâda menfaatlenirler ve hayvanların yedikleri gibi yerler. Onların yeri ateştir.

وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ اَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي اَخْرَجَتْكَ اَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ (١٣)

13. Ey Resûlüm! Seni beldenden çıkaranlardan daha kuvvetli birçok beldeler ahâlisini (çeşitli azap ile) helâk ettik. Onlara bir yardım eden de bulunmadı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا خَرَجَ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَكَّة إِلَى الْغَار اِلْتَفَتَ إِلَى مَكَّة وَقَالَ اللّٰهُمَّ أَنْتِ أَحَبّ الْبِلَاد إِلَى اللّٰه وَأَنْتِ أَحَبّ الْبِلَاد إِلَيَّ وَلَوْلَا الْمُشْرِكُونَ أَهْلك أَخْرَجُونِي لَمَا خَرَجْت مِنْك. فَنَزَلَتْ الْآيَة (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’den Sevr Mağarası’na doğru yola çıkınca, Mekke’ye döndü ve şöyle dedi: ″Allah’ım biliyor ki! Sen Allah’ın en çok sevdiği bir beldesin. Benim de en sevdiğim belde sensin, eğer senin ahâlin olan müşrikler beni çıkartmamış olsalardı, ben de senden çıkıp gitmezdim.″ İşte bunun üzerine Sûre-i Muhammed, Âyet 13 nâzil oldu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 235; Ebû Ya’lâ, Müsned, Hadis No: 2603.

( )اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهٖ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوٓءُ عَمَلِهٖ وَاتَّبَعُٓوا اَهْوَٓاءَهُمْ (١٤ (

14. Rabbinden açık bir delile dayanan kimse, kötü ameli kendine güzel görünen ve nefislerinin arzularına tâbi olan kimseler gibi midir?

(مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّت۪ي وُعِدَ الْمُتَّقُونَۜ ف۪يهَٓا اَنْهَارٌ مِنْ مَٓاءٍ غَيْرِ اٰسِنٍۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِب۪ينَۚ وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّىۜ وَلَهُمْ ف۪يهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْۜ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَٓاءً حَم۪يمًا فَقَطَّعَ اَمْعَٓاءَهُمْ (١٥)

15. Takvâ sahiplerine vaad olunan Cennetin hâli şöyledir: Orada tadı ve kokusu bozulmayan sudan nehirler, tadı değişmeyen sütten nehirler, içimi leziz olan şaraptan nehirler, süzülmüş baldan nehirler, her türlü meyveler ve Rablerinden bağışlanma vardır. Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?

İzah: Cennetteki nehirler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَحْرَ الْمَاءِ وَبَحْرَ الْعَسَلِ وَبَحْرَ اللَّبَنِ وَبَحْرَ الْخَمْرِ ثُمَّ تُشَقَّقُ الْأَنْهَارُ بَعْدُ (ت عن حكيم بن معاوية عن ابيه)

″Cennette su denizi, bal denizi, süt denizi, şarap denizi vardır: Bundan sonra da ondan nehirler ayrılır.″[1]

Kâfirlerin Cehennemdeki durumu hakkında da Ebû Umâme Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez...″[2] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةُ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَّعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللّٰهُ {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت عن ابى امامة)

″Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksinir. Kendisi ona yaklaşacak olursa, yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah’u Teâlâ: ″… Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?″[3] Ve ″… Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür″[4] diye buyurmaktadır.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 24.

[2] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[3] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[4] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[5] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَۚ حَتّٰۤى اِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذٖينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ اٰنِفًاۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُٓوا اَهْوَٓاءَهُمْ (١٦)

16. Ey Resûlüm! Münâfıklardan bir kısmı seni dinlerler ve senin yanından çıktıkları vakit, Ashâbından ilim ehli olanlara (alay ederek), ″O, az önce ne söyledi?″ derler. İşte bunlar, Allah’u Teâlâ’nın, kalplerini mühürlediği ve nefislerinin arzularına uyan kimselerdir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de bahsedilen münâfıklar; başını Abdullah İbn-i Übeyy İbn-

i Selûl'ün çektiği bir grup münâfıktır. Bunlar Cuma günü hutbede hazır bulunurlardı. Münâfıklardan söz edildiği zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den yüz çevirirler ve dışarı çıktıkları zaman da, onun aleyhinde konuşurlardı.

Müfessirlerin beyanına göre, Âyet-i Kerîme'de ilim ehli diye geçen Sahâbe-i Kirâm da Abdullah İbn-i Abbas ve Abdullah İbn-i Mes'ud Hazretleri gibi zâtlardır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Ben, kendilerine soru sorulan ve ilim verilmiş kimselerdendim″ buyurmuştur.

( )وَالَّذٖينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَاٰتٰيهُمْ تَقْوٰيهُمْ (١٧ (

17. Allah'u Teâlâ, hak yolda olanların da hidâyetlerini artırır ve onlara takvâ bahşeder.

( )فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةًۚ فَقَدْ جَٓاءَ اَشْرَاطُهَاۚ فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَٓاءَتْهُمْ ذِكْرٰيهُمْ (١٨ (

18. Yoksa onlar, kıyâmetin kendilerine ansızın gelmesini mi bekliyorlar? İşte kıyâmetin alâmetleri geldi. Artık kıyâmet ansızın başlarına geldiği vakit, anlamaları kendilerine ne fayda verecektir?

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olarak gönderilmesi kıyâmetin alâmet ve delillerindendir. Bu sebeple kendisine âhir zaman Peygamberi denilmiştir. Bu hususta Sehl İbn-i Sa'd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ أَوْ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى (خ م عن سهل بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şehâdet parmağı ile orta parmağını yan yana getirip göstererek, ″Ben ve kıyâmet, şöyle yakın olduğu halde gönderildim! ″ buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39, Talak 25; Sahih-i Müslim, Fiten 27 (132).

( )فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰيكُمْ (١٩ (

19. Ey Resûlüm! Allah'tan başka ilah olmadığını bil ve hem kendi günahın, hem de Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların günahı için bağışlanma dile.

Allah'u Teâlâ, (dünyâda) dolaştığınız yeri de, (âhirette) duracağınız yeri de bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

{وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ} فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً (ت عن ابى هريرة)

Sûre-i Muhammed, Âyet 19 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Şüphesiz ben, her gün Allah'u Teâlâ'ya yetmiş kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) istiğfar ederim.″[1]

Abdullah b. Sercis el-Mahzumî Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gördüm ve onunla birlikte ekmekle et (yahut Tirit yemeği) yedim. ″Yâ Resûlallah! Allah'u Teâlâ sana mağfiret buyursun″ dedim. Bana: ″Sana da″ diye karşılıkta bulundu. Râvi Asım, İbn-i Sercis'e der ki: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sana mağfiret mi diledi?″ diye sordu. O: ″Evet, senin için de″ dedi.

ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ} قَالَ ثُمَّ دُرْتُ خَلْفَهُ فَنَظَرْتُ إِلَى خَاتَمِ النُّبُوَّةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ عِنْدَ نَاغِضِ كَتِفِهِ الْيُسْرَى جُمْعًا عَلَيْهِ خِيلَانٌ كَأَمْثَالِ الثَّآلِيلِ (م عن عبد اللّٰه بن سرجس)

Sonra da Sûre-i Muhammed, Âyet 19'da: ″Hem kendi günahın, hem de Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların günahı için bağışlanma dile″ diye geçen buyruğu okudu. İbn-i Sercis der ki: ″Sonra arka tarafına döndüm, iki omuzu arasındaki Peygamberlik mührüne baktım. Sol kürek kemiğinin geniş tarafında idi. Onun tıpkı siğilleri andıran bir yumruk kadar bir ben olduğunu gördüm.″[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ قَالَ اللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اللّٰهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَوْ لَا إِلَهَ غَيْرُكَ (خ عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem teheccüd namazı kılmak üzere gece kalkınca şu duâyı okurdu: ″Allah'ım! Rabbimiz! Hamd, yalnız Sana mahsustur. Sen arzın ve semâvâtın ve onlarda bulunanların kayyûmusun, Sen arzın ve semâvâtın ve onlarda bulunanları ayakta tutansın. Hamd, yalnız Sana mahsustur. Sen arzın ve semâvâtın ve onlarda bulunanların nûrusun. Sen arzın ve semâvâtın ve onlarda bulunanların melîkisin. Hamd, yalnız Sana mahsustur. Sen Hak'sın, vaadin de haktır. Sözün haktır. Sana kavuşmak haktır. Cennet haktır, Cehennem de haktır. Peygamberlerin haktır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de haktır. Kıyâmet de haktır. Allah'ım! Sana teslim oldum, Sana inandım, Sana tevekkül ettim. Sana yöneldim. Düşman-larıma karşı Senin ile dâvâ açtım. Hakkımı aramada Senin hakemliğine başvurdum. Önden gönderdiğim ve arkada bıraktığım hatâlarımı affet. Gizli işlediğim, alenen yaptığım, bilmediğim, Senin benden daha iyi bildiğin hatâlarımı da affet. İlerleten Sen, gerileten de Sensin. Senden başka ilah yoktur.″[3]

İşte bu gibi Hadis-i Şerif'lerden dolayı Mü'minler, Cuma akşamı veya Cuma günleri, camilerde tevbe istiğfar ederek iman ve nikah tazelerler.

Yine Sûre-i Muhammed, Âyet 19'da geçtiği gibi, Sûre-i Nûr, Âyet 62'de de: ″… Bâzı işler için senden izin istedikleri vakit, sen onlardan dilediğine izin ver. Onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir″ diye buyrul-muştur. Bu âyetlerde Allah'u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mü'minler için istiğfar etmesini söylemektedir. Bu da başkası için yapılan hayır ve duâların, o kişilere faydası olacağını göstermektedir. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, vefât etmiş olan Sahâbîlerin kabrine gider ve onlar için Allah'tan mağfiret dilerdi.

Bu hususta Hz. Âişe'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَقِيعِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَأَتَاكُمْ مَا تُوعَدُونَ غَدًا مُؤَجَّلُونَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ) م ن عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gecenin sonunda Medîne-i Münevvere'deki Bâki Kabristanı'na çıkar ve şöyle derdi: ″Esselâmu aleykum Ey Mü'minler yurdunun sakinleri! Yarın vâki olacak diye vaadolunan şey sizlere geldi. Sizler, ölüm ile yeniden dirilme arasında bekliyorsunuz. Biz de inşâallah

size kavuşacağız. Ey Allah’ım! Bâki Kabristanlığı ahâlisini bağışla.″[4]

Yine Hz. Âişe annemiz tarafından nakledilen Hadis-i Şerif’te, kabirleri ziyaret edip, onlara selâm ve duâ etmenin Allah tarafından emredildiği şöyle bildirilmektedir:

لَمَّا كَانَتْ لَيْلَتِى الَّتِى كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا عِنْدِي انْقَلَبَ فَوَضَعَ رِدَاءَهُ وَخَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عِنْدَ رِجْلَيْهِ وَبَسَطَ طَرَفَ إِزَارِهِ عَلَى فِرَاشِهِ فَاضْطَجَعَ فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا رَيْثَمَا ظَنَّ أَنْ قَدْ رَقَدْتُ فَأَخَذَ رِدَاءَهُ رُوَيْدًا وَانْتَعَلَ رُوَيْدًا وَفَتَحَ الْبَابَ فَخَرَجَ ثُمَّ أَجَافَهُ رُوَيْدًا فَجَعَلْتُ دِرْعِي فِي رَأْسِي وَاخْتَمَرْتُ وَتَقَنَّعْتُ إِزَارِي ثُمَّ انْطَلَقْتُ عَلَى إِثْرِهِ حَتَّى جَاءَ الْبَقِيعَ فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ انْحَرَفَ فَانْحَرَفْتُ فَأَسْرَعَ فَأَسْرَعْتُ فَهَرْوَلَ فَهَرْوَلْتُ فَأَحْضَرَ فَأَحْضَرْتُ فَسَبَقْتُهُ فَدَخَلْتُ فَلَيْسَ إِلَّا أَنْ اضْطَجَعْتُ فَدَخَلَ فَقَالَ مَا لَكِ يَا عَائِشُ حَشْيَا رَابِيَةً قَالَتْ قُلْتُ لَا شَيْءَ قَالَ لَتُخْبِرِينِي أَوْ لَيُخْبِرَنِّي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ بِأَبِى أَنْتَ وَأُمِّي فَأَخْبَرْتُهُ قَالَ فَأَنْتِ السَّوَادُ الَّذِي رَأَيْتُ أَمَامِى قُلْتُ نَعَمْ فَلَهَدَنِي فِي صَدْرِي لَهْدَةً أَوْجَعَتْنِي ثُمَّ قَالَ أَظَنَنْتِ أَنْ يَحِيفَ اللّٰهُ عَلَيْكِ وَرَسُولُهُ قَالَتْ مَهْمَا يَكْتُمِ النَّاسُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ نَعَمْ قَالَ فَإِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي حِينَ رَأَيْتِ فَنَادَانِي فَأَخْفَاهُ مِنْكِ فَأَجَبْتُهُ فَأَخْفَيْتُهُ مِنْكِ وَلَمْ يَكُنْ يَدْخُلُ عَلَيْكِ وَقَدْ وَضَعْتِ ثِيَابَكِ وَظَنَنْتُ أَنْ قَدْ رَقَدْتِ فَكَرِهْتُ أَنْ أُوقِظَكِ وَخَشِيتُ أَنْ تَسْتَوْحِشِي فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِيَ أَهْلَ الْبَقِيعِ فَتَسْتَغْفِرَ لَهُمْ قَالَتْ قُلْتُ كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ قُولِي السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَيَرْحَمُ اللّٰهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لَلَاحِقُونَ) م حم عن عائشة

Hz. Âişe vâlidemiz anlatıyor: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kalma sırası bende olduğu gece yanıma geldi ve ridâsını ve ayakkabılarını çıkarıp yanına bıraktı. İzarının bir ucunu yatağına açtı ve yanı üzere yattı. Fazla zaman geçmeden, o benim uyuduğumu sandı, yavaşça ridâsını aldı ve ayakkabılarını giydi. Kapıyı açtı ve sonra kapıyı yavaşça kapattı. Ben de başımı örttüm. Sonra izarım ile de kapandım ve onu tâkip etmeye başladım. Nihâyet Bâki mezarlığına geldi. Uzunca ayakta durdu. Sonra üç defa ellerini kaldırdı, sonra geri geri çekildi. Ben de geri geri çekildim. O hızlandı, ben de hızlandım. Sekerek yürüdü ben de sekerek yürüdüm. Koşmaya başladı, ben de koştum. Kendisinden önce içeri girdim. Daha henüz uzanmıştım ki, o da içeri girdi. ″Yâ Âişe! Neyin var? Heyecandan nefesin taşmış″ buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Annem ve babam sana fedâ olsun″ dedim ve durumu anlattım. ″Önümde gördüğüm karartı sen miydin?″ dedi. Ben: ″Evet″ dedim. Beni göğsümden itti ve bu dürtüş beni sarstı. Sonra şöyle buyurdu: ″Allah’ın ve Resûlünün sana haksızlık edeceğini mi zannettin?″ Dedim ki: ″İnsanlar her neyi gizlese Allah onu bilir.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ diyerek buyurdu ki: Beni gördüğün vakit Cebrâil bana geldi ve şöyle nidâ etti. Sesini senden gizledi. Ben de ona verdiğim karşılığı senden gizledim. Sen buradayken yanına girmezdi. Çünkü elbiselerini çıkarmıştın. Ben senin uyuduğunu sanmıştım. Seni uyandırmak istemedim.

Yalnızlıktan korkacağından da endişe ettim. Cebrâil bana dedi ki: ″Rabbin sana Bâki ehline gidip onlar için istiğfar etmeni emrediyor.″ Hz. Âişe annemiz diyor ki: ″Yâ Resûlallah! Onlar için ne söyleyeyim?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Selâm size Ey Mü'minlerin ve Müslümanların diyârında bulunanlar. Allah'u Teâlâ bizden önce gidenlere de, geriye kalanlara da rahmet buyursun. Bizler de inşâallah size kavuşacağız, de″ diye buyurdu.[5]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in cenâze namazında okuduğu duâlardan birisi şöyle geçmektedir:

(اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَاُنْثَانَا (د ت ن عن ابو هريرة

″Allah'ım! Bizim dirilerimizi, ölülerimizi, burada bulunanları ve bulunmayanları, küçüklerimizi ve büyüklerimizi, erkeklerimizi ve kadınlarımızı bağışla.″[6]

Yapılan duâ ve ibâdetin hayatta veya ölü olan Müslümanlara faydasının olduğuna dair daha geniş bilgi için Sûre-i Haşr, Âyet 10 ve izahına bakınız.

Yine Sûre-i Muhammed, Âyet 19'un son kısmında: ″Allah'u Teâlâ, (dünyâda) dolaştığınız yeri de, (âhirette) duracağınız yeri de bilir″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Allah'u Teâlâ dünyâdaki her hâlinizi; hayır ve şer yaptığınız her türlü ameli bilir ve âhirette bu hayır ve şer âmelinizin karşılığı olarak Cennetteki veya Cehennememdeki yerinizi de bilir, demektir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 48.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 30 (112).

[3] Sahih-i Buhârî, Teheccüd 1, Tevhid 8, 24.

[4] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (102 Sünen-i Nesâî, Cenâiz 103.

[5] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (103 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 24671.

[6] Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 38; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 77.

وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌۚ فَاِذَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُۙ رَاَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِۜ فَاَوْلٰى لَهُمْۚ (٢٠) طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌۜ فَاِذَا عَزَمَ الْاَمْرُۜ فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْۚ (٢١)

20-21. Îman edenler, ″Cihat için bir sûre nâzil olsa ya!″ derler. Savaşı emreden muhkem sûre nâzil olduğu vakit, kalplerinde maraz olanların, sana ölüm baygınlığındaki kimsenin bakışı gibi baktıklarını görürsün. Onlar korktuklarına uğrasınlar!* İtaat ve güzel söz, onlar için daha hayırlı idi. Sonra (cihadın farz olduğuna dair) emir kesinleşince, Allah’a verdikleri sözde sadâkat gösterselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوا اَرْحَامَكُمْ (٢٢) اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰٓى اَبْصَارَهُمْ (٢٣) اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ اَمْ عَلٰى قُلُوبٍ اَقْفَالُهَا (٢٤)

22-24. Ey münâfıklar! İnsanların işlerinin başına siz geçerseniz, sizden yeryüzünde fesat çıkarmanız ve akrabalık bağını kesmeniz beklenir, öyle değil mi?* İşte bunlar, Allah’u Teâlâ’nın kendilerini lânetleyip, kulaklarını sağır ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.* Onlar, Kur’ân’ı düşünmezler mi? Yoksa kalpleri kilitli mi?

İzah: Bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ الْخَلْقَ حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْهُمْ قَامَتْ الرَّحِمُ فَقَالَتْ هَذَا مَقَامُ الْعَائِذِ مِنَ الْقَطِيعَةِ قَالَ نَعَمْ أَمَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكِ وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكِ قَالَتْ بَلَى قَالَ فَذَاكِ لَكِ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمْ اللّٰهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا} (خ م عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ, varlıkları yaratma işini tamamlayınca, ″Rahim″ (akrabalık bağı) ayağa kalkarak, ″Bu duruş, akrabalık bağını koparan kimseden sana sığınanın duruşudur″ dedi. Allah’u Teâlâ: ″Seni gözeteni Benim de gözetmeme, senin bağını koparanı, Benim de koparmama râzı gelmez misin?″ diye sordu. Akrabalık bağı: ″Evet, râzıyım″ dedi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Sana bu hak verilmiştir″ buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunları anlattıktan sonra, ″İsterseniz, Sûre-i Muhammed, Âyet 22-24’ü okuyun!″ buyurdu.[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ ذَنْبٍ أَحْرَى أَنْ يُعَجِّلَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْعُقُوبَةَ لِصَاحِبِهِ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْبَغْيِ وَقَطِيعَةِ الرَّحِمِ (حم عن ابى بكرة)

″Günahların cezâsı Allah tarafından âhirete ertelenmesine rağmen, yeryüzünde bozgunculuk çıkaran ve akrabalık bağını koparan kimselerin cezâsı dünyâda da verilmeye diğer günahlardan daha lâyıktır.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 13; Sahih-i Müslim, Birr 6 (16).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19502.

اِنَّ الَّذ۪ينَ ارْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىۙ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْۜ وَاَمْلٰى لَهُمْ (٢٥) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذ۪ينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ سَنُط۪يعُكُمْ ف۪ي بَعْضِ الْاَمْرِۚ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِسْرَارَهُمْ (٢٦)

25-26. Muhakkak ki, (apaçık âyet ve mûcizeler ile) kendilerine hidâyet açıkça belli olduktan sonra küfre geri dönenlere, şeytan kötü amellerini güzel göstermiş ve onları uzun emellere düşürmüştür.* Bunun sebebi; onların, Allah'ın indirdiğinden (Kur'ân'dan) hoşlanmayanlara (Yahudilere): ″Bâzı işlerde size itaat ederiz (Resûlullah'a karşı size yardım ederiz)″ demeleridir. Halbuki Allah'u Teâlâ, onların gizlediklerini bilir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen uzun emel hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَرْبَعَةٌ مِنَ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ وَطُولُ الْأَمَلِ وَالْحِرْصُ عَلَى الدُّنْيَا (البزار عن انس)

″Dört şey bedbahtlıktandır. Gözün donması (Allah korkusuyla yaş akıtmaması). Kalbin katılaşması. Uzun emel. Dünyâya tutkunluk.″[1]

Hakikatte uzun emel, ölümü düşünmeyerek dünyâya dört elle sarılıp âhiretten yüz çevirmektir. Bir kimsenin dünyâya dair uzun emelleri yani düşünceleri olursa, ibâdeti unutur ve ahiret aklına gelmez olur.

Uzun emelin ne kadar mahzurlu olduğuna dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

نَجَا أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالْيَقِينِ وَالزُّهْدِ وَيَهْلِكُ آخِرُهَا بِالْبُخْلِ وَالْأَمَلِ (ابن أبي الدنيا عن ابن عمرو)

″Bu ümmetin ilkleri yakîn ve zühd ile kurtulmuştur. Sonrakileri ise, cimrilik ve

emel (dünyâ hırsı) ile helâk olacaktır."[2]

[1] Heysemî, Mecmâ'uz-Zevâid, c. 4, s. 458; İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 10, s. 2.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7388; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 10134.

فَكَيْفَ اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ (٢٧) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَٓا اَسْخَطَ اللّٰهَ وَكَرِهُوا (رِضْوَانَهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ (٢٨ ( )

27-28. Melekler, onların yüzlerine ve arkalarına vurarak canlarını aldıkları vakit, halleri nasıldır?* Bu, Allah'ı gazaplandıran şeylere tâbi olmaları ve O'nun rızâsını gerektiren şeylerden hoşlanmamaları sebebiyledir. Allah'u Teâlâ da onların amellerini iptal etmiştir.

(اَمْ حَسِبَ الَّذٖينَ فٖي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ اَضْغَانَهُمْ (٢٩ ( )

29. Yoksa kalplerinde nifak marazı olanlar, (Resûlü Ekrem ile Mü'minler hakkında) gizledikleri kinlerini Allah'u Teâlâ açığa çıkarmaz mı sandılar?

(وَلَوْ نَشَٓاءُ لَاَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسٖيمٰيهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فٖي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَكُمْ (٣٠ ( )

30. Ey Resûlüm! Dileseydik, o münâfıkları sana gösterirdik. Sen de onları sîmalarından bilirdin. Yemin olsun ki sen, konuşma üslubundan onları bilirsin. Allah'u Teâlâ ise amellerinizi çok iyi bilir.

İzah: Enes Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur: Bu Âyet-i Kerîme'den sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hiçbir münâfık gizli saklı kalmadı. Peygamberimiz, münâfıkların hepsini biliyor. Fakat kâfirler:

(أَنِّي أَقْتُلُ أَصْحَابِي (م عن جابر بن عبد اللّٰه

"Bak, Muhammed kendi adamlarını öldürüyor"[1] diye fitne çıkarmasınlar diye bunların isimlerini Ashâbına açıklamıyordu. Ne zaman münâfıklardan biri ölse, Allah'u Teâlâ'nın yasaklamasıyla o münafığın cenâze namazını kıldırmazdı. Ashâb o zaman o kimsenin münâfık olduğunu anlardı. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 84'ün izahına bakınız.

Yine münâfıklar hakkında Ebû Mes'ud Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i

nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize bir hutbe okudu, Allah’a hamdü senâdan sonra şöyle buyurdu:

إِنَّ فِيكُمْ مُنَافِقِينَ فَمَنْ سَمَّيْتُ فَلْيَقُمْ ثُمَّ قَالَ قُمْ يَا فُلَانُ قُمْ يَا فُلَانُ قُمْ يَا فُلَانُ حَتَّى سَمَّى سِتَّةً وَثَلَاثِينَ رَجُلًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ فِيكُمْ أَوْ مِنْكُمْ فَاتَّقُوا اللّٰهَ قَالَ فَمَرَّ عُمَرُ عَلَى رَجُلٍ مِمَّنْ سَمَّى مُقَنَّعٍ قَدْ كَانَ يَعْرِفُهُ قَالَ مَا لَكَ قَالَ فَحَدَّثَهُ بِمَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ بُعْدًا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ (حم عن ابى مسعود)

- Şüphesiz sizden münâfık olanlar vardır. Kimin ismini söylersem kalksın. Sonra da, ″Ey filân kalk! Ey filân kalk! Ey filân kalk!″ buyurup otuz altı kişinin ismini verdi ve ″Şüphesiz sizde münâfıklık vardır, Allah’tan korkun″ buyurdu. Hz. Ömer, Mukannâ ismindeki tanıdığı bir kişiye rastlayıp,″Sana ne oldu?″ diye sordu. Adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in buyurduklarını nakletti de Hz. Ömer: ″Bundan sonra benden uzak ol″ dedi.[2]

Mü’minlerin Emîri Osman İbn-i Affân Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur: ″Bir münafık, bir sır sakladığı ve gizlediği zaman, Allah’u Teâlâ onu yüz hatlarından, ifadelerinden ve ağzından kaçırdığı sözlerden ortaya çıkarır.″

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 47 (142 İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 2, Hadis No: 1086.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21317.

(وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدٖينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرٖينَۙ وَنَبْلُوَا۬ اَخْبَارَكُمْ (٣١)

31. Yemin olsun ki, sizi imtihana tâbi tutacağız, tâ ki sizden mücâhit olanlar ile sabredenleri bilelim ve sizin haberlerinizi de (itaat edenler ile isyanda bulunanları da) deneyeceğiz.

(اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَشَٓاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰىۙ لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْـًٔاۜ وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ (٣٢)

32. Kâfir olanlar, Allah yolundan menedenler ve kendilerine hidâyet yolu belli olduktan sonra Resûle muhalefet edenler Allah’a aslâ zarar veremezler. Allah’u Teâlâ, onların amellerini iptal edecektir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوٓا اَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا اَعْمَالَكُمْ (٣٣)

33. Ey îman edenler! Allah’a itaat edin ve Resûle itaat edin ve amellerinizi iptal etmeyin.

İzah: Bu âyette, Allah’a itaat edip de, Resûlüne itaat etmezseniz, amelleriniz iptal olur, diye buyrulmuştur. Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 80’de şöyle buyurmuştur:

″Her kim Resûle itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur. Her kim de itaatten yüz çevirirse, Ey Resûlüm! Biz seni onların üzerine koruyucu olarak göndermedik.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ ... (خ عن ابى هريرة

″Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab’a nazaran) sonra gelmiş bulunu-yoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ileride bulunacağız. Her kim bana itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur. Her kim de bana isyan ederse Allah’a isyan etmiş olur... ″[1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

( )اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ (٣٤)

34. Kâfir olup Allah yolundan menedenleri ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah’u Teâlâ aslâ bağışlamaz.

( )فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا اِلَى السَّلْمِ وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ (٣٥)

35. Ey îman edenler! (Düşmanlarınıza karşı) zaafiyet göstermeyin ve sizler en üstün olduğunuz halde sulha dâvet etmeyin. Allah’u Teâlâ, sizinle beraberdir. O, amellerinizin sevabını aslâ eksiltmez.

اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ اُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ (٣٦) اِنْ يَسْـَٔلْكُمُوهَا (( )فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ (٣٧

36-37. Şüphesiz ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun ve eğlenceden ibârettir. Îman edip takvâ sahibi olursanız, Allah’u Teâlâ size mükâfatını verir ve sizden mallarınızın hepsini de istemez.* Eğer Allah’u Teâlâ, sizden malınızın hepsini isteyip de sizi zorlasaydı, cimrilik ederdiniz, O da kinlerinizi ortaya çıkarırdı.

İzah: Cimrilikten kurtulmayla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بَرِيءٌ مِنَ الشُّحِّ مَنْ أَدَّى الزَّكَاةَ وَقَرَى الضَّيْفَ وَأَعْطَى فِي النَّائِبَةِ (ع طب خالد بن زيد

"Zekât veren, misafir ağırlayan, insanlara gelen sıkıntılara karşı onlara yardım elini uzatan, cimrilikten kurtulmuştur."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3989; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/4.

(هَا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِۚ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُۚ وَمَنْ يَبْخَلْ فَاِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهٖۜ وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَاَنْتُمُ الْفُقَرَٓاءُۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْۙ ثُمَّ لَا يَكُونُٓوا اَمْثَالَكُمْ (٣٨))

38. İşte sizler, Allah yolunda mallarınızı infak etmeye dâvet ediliyorsunuz. Fakat içinizden bâzınız cimrilik ediyor. Cimrilik eden, kendi aleyhine cimrilik etmiş olur. Allah'u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir. Siz ise fakirsiniz. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, sizin yerinize başka bir kavmi getirir. Sonra o gelen kavim, sizin gibi olmazlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "İnfak"tan maksat, zekât vermek ve Allah yolunda Dîn-i Mübîn'i yüceltmek için verilen mücâdeleye yardımda bulunmaktır.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ ذَكَرَ اللّٰهُ إِنْ تَوَلَّيْنَا اسْتُبْدِلُوا بِنَا ثُمَّ لَمْ يَكُونُوا أَمْثَالَنَا قَالَ وَكَانَ سَلْمَانُ بِجَنْبِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَضَرَبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخِذَ سَلْمَانَ وَقَالَ هَذَا وَأَصْحَابُهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ مَنُوطًا (بِالثُّرَيَّا لَتَنَاوَلَهُ رِجَالٌ مِنْ فَارِسَ (ت عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından bâzı kimseler: "Yâ Resûlallah! Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Muhammed, Âyet 38'de, şâyet biz yüz çevirecek olursak, yerimize getireceğinden ve bizim gibi olmayacaklarından sözünü ettiği kişiler kimlerdir?" diye sordular. Selmân, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında bulunuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Selmân'ın baldırına elini vurarak, "Bu ve arkadaşlarıdır. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer îman Süreyya yıldızında asılı bulunsaydı, Fârislilerden bâzı kişiler onu elleriyle yakalardı" diye buyurdu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا أَيُّوبَ! لَا تُعَيِّرْهُ بِالْفَارِسِيَّةِ فَلَوْ أَنَّ الدِّينَ مُعَلَّقٌ بِالثُّرَيَّا لَنَالَتْهُ أَبْنَاءُ فَارِسَ (الشيرازي في الالقاب عن سفينة)

″Yâ Ebû Eyyüb! Selmân’ı, Fârisli diye ayıplama. Eğer din, Süreyya yıldızında asılı olsaydı, Fâris evlâdından bâzıları ona yetişirdi.″[2]

Yine Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُنْزِلَتْ سُورَةُ الْجُمُعَةِ فَتَلَاهَا فَلَمَّا بَلَغَ {وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ} قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِنَا فَلَمْ يُكَلِّمْهُ قَالَ وَسَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ فِينَا قَالَ فَوَضَعَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى سَلْمَانَ يَدَهُ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ بِالثُّرَيَّا لَتَنَاوَلَهُ رِجَالٌ مِنْ هَؤُلَاءِ (ت عن ابى هريرة)

Cuma Sûresi indirildiği zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında idik, bize bu sûreyi okudu ve ″Allah’u Teâlâ, o Peygamberi, onlardan henüz kendilerine erişememiş bulunan başka kimselere de göndermiştir…″ diye geçen Sûre-i Cuma, Âyet 3’e gelince bir adam: ″Yâ Resûlallah! Bize erişemeyen bu kişiler kimlerdir?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onunla konuşmadı. Selmân da aramızda idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, elini Selmân’ın üzerine koydu ve şöyle buyurdu: ″Canım kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, îman Süreyya yıldızında bile olsa, bunlardan bâzı kimseler onu elde edecektir.″[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ كَانَ الدِّينُ عِنْدَ الثُّرَيَّا لَذَهَبَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ فَارِسَ أَوْ قَالَ مِنْ أَبْنَاءِ فَارِسَ حَتَّى يَتَنَاوَلَهُ. (م حم عن ابى هريرة)

″Eğer din Süreyya yıldızına gitmiş olsa bile, Farslardan bir kimse veya Fârisoğullarından birisi muhakkak ona gider ve onu uzanıp alır.″[4]

Şâfii âlimlerinden olan İmam Suyûti Hazretleri şöyle buyurmuştur:

- Bu Hadis-i Şerif’lerin, İmam-ı Âzam’ı gösterdiği söz birliği ile bildirilmiştir. Nu’man Alûsi de: Bu Hadis-i Şerif’in, Ebû Hanife’yi gösterdiğini, dedesinin

Fâris soyundan olduğunu yazmaktadır.[5]

İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri hakkında İbn-i Hacer-i Mekkî Hazretlerinin ″Hayrât-ül-Hisân″ kitabında naklettiği bir Hadis-i Şerif'te de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تُرْفَعُ زِينَةُ الدُّنْيَا سَنَةَ خَمْسِينَ وَمِائَةَ

″Dünyânın ziyneti 150. senesinde kaldırılır.″ Büyük fıkıh âlimi Şemsü'l-Eimme Abdülgaffar Kerderî der ki: ″Bu Hadîs-i Şerif'in, İmam-ı Âzam Ebû Hanife'yi bildirdiği açıktır. Çünkü o, hicri 150 yılında vefât etmiştir.″

İmam-ı Âzam Efendimiz de, Arap olmayan bir kavimdendi. İslâmiyetin zâfiyete düşüp bâtıl fikirlerin çoğaldığı bir dönemde gelerek, İslâmiyeti tekrar güçlendirip kuvvet kazandırmıştır. Ömrünün on yedi yılını hadis toplayarak geçirmiş ve bu hadislerden edindiği bilgi üzerine de Hanefi Mezhebi'ni kurmuştur.[6] Kendisine tâbi olan Müslümanların, İslâmiyeti Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Ashâbın yaşadığı gibi yaşamalarına ve bu hâlin kıyâmete kadar da devam etmesine sebep olduğu için Hadis-i Şerif'lerde övgüye mazhar olmuştur. İşte İslâm'a yaptığı bu büyük hizmetten dolayı, Mü'minler tarafından gerçek adı Numan olmasına rağmen, İmam-ı Âzam yani en büyük imam diye isimlendirilmiştir. Nitekim yukarıda geçen Hadis-i Şerif'ler de bizzat İmam-ı Âzam Efendimizden övgüyle bahsetmektedir ki, hadis âlimleri de bunu doğrulamışlardır.

Bu Âyet-i Kerîme'de genel olarak; Araplardan sonra İslâm'a büyük hizmetlerde bulunacak başka bir kavimin geleceğinden bahsedilmektedir. Bin dört yüz yıllık İslâm tarihine baktığımız zaman, Arap olmayıp da Sahâbîlerden sonra İslâm'a en büyük hizmeti yapan kavmin de Türkler olduğu görülmektedir. Türklerin İslâmiyete yardımı miladi 751 yılında meydana gelen Talas Savaşı ile başlayıp, Selçuklular ve altı yüz yirmi yıl İslâmiyet'e hizmet eden Osmanlı İmparatorluğu ile devam etmiştir. Bu âyette olduğu gibi Araplardan sonra İslâm'a büyük hizmetlerde bulunacak başka bir kavimin geleceği Sûre-i Mâide, Âyet 54'de de şöyle haber verilmiştir:

″Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah'u Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar, Mü'minlere karşı merhametli ve mütevâzi, kâfirlere karşı

da onurlu ve şiddetlidirler. Allah yolunda cihat ederler ve kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi hakkıyla bilendir."

Sûre-i Mâide, Âyet 54'te geçen ve Arap olmadığı beyan edilen kavmin, Türkler olduğu Ömer Nasuhi Bilmen gibi bâzı tefsir âlimleri tarafından da beyan edilmiştir. İşte bu âyetler, Arap olmayan, Allah'a ve Resûlüne tam itaat ederek İslâm'a hizmet edecek olan bir kavmi övmektedir. Nitekim Selçuklu ve Osmanlı'daki Müslüman topluluklar, hak olan Hanefi, Şâfii, Mâliki ve Hanbeli Mezheplerinden idiler. Yönetim ve halkın büyük çoğunluğu da İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretlerinin kurmuş olduğu Hanefi Mezhebi'ndendi.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 48.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 492/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34133.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 63; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 59 (231).

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 59 (230 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7735, 9038.

[5] Burası Ahmed Cevdet Paşa'nın "Faideli Bilgiler" adlı eserinden alınmıştır. İmam-ı Âzam ile ilgili geniş bilgi için bakınız: el-Kerderî, Menâkib'ul İmam Ebî Hanife Radiyallâhu anhu, c.1, s. 54-55.

[6] Hak olan Ehl-i Sünnet Mezhebi dörttür. Bunlardan ilki İmam-ı Âzam Hazretleri tarafından kurulan Hanefi Mezhebi'dir. Diğer üç mezhep de Şafii, Mâliki ve Hanbeli Mezhepleridir.

48-FETİH SÛRESİ

Bu sûre 29 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gördüğü bir rüyâ üzerine hac ve umre yapmak için Ashâbıyla birlikte Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Hudeybiye mevkiine geldiğinde müşrikler önlerine çıktı ve onları Mekke'ye göndermediler. Allah'u Teâlâ da bu sûrede geçen âyetlerde Mekke'nin Müslümanlar tarafından fethedileceğini müjdeledi. Bu sebeple ″Fetih Sûresi″ ismi verilmiştir.

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hudeybiye'den dönüşü sırasında, ″Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik…″ diye devam eden Sûre-i Fetih, Âyet 1-5 nâzil oldu. O zaman Müslüman-lar kendilerini şiddetli bir keder ve üzüntü sarmış bir halde idiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hüdeybiye'de kurbanlıkları kesmişti. Müteakiben şöyle buyurdu:

(لَقَدْ أُنْزِلَتْ عَلَيَّ آيَةٌ هِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا جَمِيعًا (م عن انس بن مالك

″Yemin olsun, üzerime öyle bir âyet indirildi ki o bana bütün dünyâdan daha sevgilidir.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cihat 34 (97).

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبٖينًاۙ (١) لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقٖيمًاۙ (٢) وَيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَزٖيزًا (٣))

1-3. Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik.* Tâ ki Allah'u Teâlâ senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nîmetini tamamlasın ve seni doğru yola iletsin.* Ve Allah'u Teâlâ sana izzetli bir yardım ile yardımda bulunsun.

İzah: Bu âyetlerde müjdelenen fethin; Mekke'nin fethi olduğu nakledilmiştir. Bu

husustta Abdullah İbn-i Mugaffal Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatır:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِمَكَّةَعَلَى نَاقَتِهِوَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفَتْحِ يُرَجِّعُ وَقَالَ لَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ حَوْلِي لَرَجَّعْتُ كَمَا رَجَّعَ (خ عبد اللّٰه بن مغفل)

Mekke’nin fethi günü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘i devesi üzerinde gördüm. O, sesini işittirecek derecede yükselterek Fetih Sûresi’ni okuyordu. Râvi Muâviye der ki: ″Halkın etrafıma toplanması düşüncesi olmasaydı, Abdullah İbn-i Mugaffal’ın (Resûlü Ekrem’in okuyuşunu anlatırken) sesini yükselttiği gibi ben de yükseltirdim.″[1]

Bu fethin, Hayber’i de kapsadığına dair nakledildiğine göre; Mücemmi’ b. Câriye Radiyallâhu anhu, Kur’ân’ı ezberlemiş kişilerden birisi idi. Bu zât şöyle anlatmıştır:

Biz, Hudeybiye’de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte hazır bulunduk. Oradan geri döndüğümüzde bir de baktık ki, insanlar develerini hızlıca sürmeye koyulmuşlar. Biri diğerine: ″İnsanlara ne oluyor?″ diye sordu. ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Allah’u Teâlâ vahiy indirdi″ dediler. Biz de hızlıca yola koyulduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i Kura el-Ğamim denilen yani Mekke ile Medîne arasında Hicaz taraflarında bir yerin yakınında bulduk. İnsanlar bir araya gelip toplanınca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

فَقَرَأَ عَلَيْهِمْ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْ رَسُولَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ هُوَ قَالَ أَيْ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّهُ لَفَتْحٌ فَقُسِمَتْ خَيْبَرُ عَلَى أَهْلِ الْحُدَيْبِيَةِ لَمْ يُدْخِلْ مَعَهُمْ فِيهَا أَحَدًا إِلَّا مَنْ شَهِدَ الْحُدَيْبِيَةَ (حم عن مجمع بن جارية)

″Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik″ buyruğunu okudu. Ashâbdan bir adam: ″Yâ Resûlallah! Bu bir fetih midir?″ diye sordu, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, gerçekten o bir fetihtir″ diye buyurdu. Bunun sonucunda da Hayber (ganîmeti), Hudeybiye’ye katılanlara paylaştırıldı. Hudeybiye’ye katılanların dışında hiç kimse bu paylaştırılanlar arasına katılmadı.[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye’den geri döndüğünde, Hayber’e giderek orayı fethetti. Hayber’deki malları alıp döndü. O zamana kadar ellerinde bulunan silah ve teçhizattan kat kat fazlasını elde etti. Bu alınan

ganîmetlerle Mekke fethedildi. Nitekim Mekke’nin fethi, Âdiyât Sûresi’nde anlatılmaktadır.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in geçmiş ve gelecek bütün günahları affedildiği halde, yaptığı ibâdet hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى قَامَ حَتَّى تَفَطَّرَ رِجْلَاهُ قَالَتْ عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتَصْنَعُ هَذَا وَقَدْ غُفِرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا (م عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar ibâdet ederdi. Hz. Âişe: ″Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek olan günahlarını Allah’u Teâlâ bağışladığı[3] halde, niçin bu kadar ibâdet edip kendini yoruyorsun?″ deyince, buyurdu ki: ″Yâ Âişe! Allah’a şükreden bir kul olmayayım mı?″[4]

[1] Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1625.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14923.

[3] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[4] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

(هُوَ الَّذ۪ي اَنْزَلَ السَّك۪ينَةَ ف۪ي قُلُوبِ الْمُؤْمِن۪ينَ لِيَزْدَادُٓوا ا۪يمَانًا مَعَ ا۪يمَانِهِمْۜ وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَل۪يمًا حَك۪يمًاۙ) (٤

4. Mü’minlerin îmanlarını kat kat artırmaları için kalplerine sekînet veren O’dur. Göklerin ve yerin orduları Allah’ındır. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Sekînet″ ifadesi; sukûnet, sebat, vakar, izzet, kalbin mutmain olması gibi anlamlara gelmektedir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Göklerin ve yerin orduları Allah’ındır″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat; bütün melekler, insanlar, cinler vesâire maddî ve manevî bütün varlıklar, Allah Teâlâ’nın birer kudret eseridir, onun emir ve fermanına tâbidirler; Allah’u Teâlâ onlar hakkında dilediği tasarrufa sâhiptir. Dilediği zaman din düşmanlarını elbette ki, kahr ve helak eder ve Ehl-i İslâm’ı

zaferlere nâil kılar, demektir.

(لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا (٥))

5. Bütün bunlar Allah'u Teâlâ'nın; Mü'min erkeklerle Mü'min kadınları, içinde ebedî kalacakları, altlarından nehirler akan Cennetlere koyması ve onların günahlarını örtmesi içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

Allah'u Teâlâ'nın geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığına dair olan Sûre-i Fetih, Âyet 2, Hudeybiye'den dönüşünde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında nâzil oldu. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَقَدْ نَزَلَتْ عَلَيَّ آيَةٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ قَرَأَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا هَنِيئًا مَرِيئًا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ بَيَّنَ اللَّهُ لَكَ مَاذَا يُفْعَلُ بِكَ فَمَاذَا يُفْعَلُ بِنَا فَنَزَلَتْ عَلَيْهِ {لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ حَتَّى بَلَغَ فَوْزًا عَظِيمًا} (ت عن انس)

"Yemin ederim ki, bana öyle bir âyet indirildi ki, o benim için yeryüzü üzerindeki her şeyden daha sevimlidir." Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu âyeti Ashâba okudu. Onlar da: "Ne mutlu sana, kutlu olsun sana Yâ Resûlallah! Allah'u Teâlâ sana ne yapacağını açıklamış bulunuyor. Peki, ya bize ne yapacak?" dediler. Bunun üzerine: "Bütün bunlar Allah'u Teâlâ'nın; Mü'min erkeklerle Mü'min kadınları, içinde ebedî kalacakları, altlarından nehirler akan Cennetlere koyması ve onların günahlarını örtmesi içindir…" diye devam eden Sûre-i Fetih, Âyet 5 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 49.

(وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (٦))

6. Bir de (Allah'u Teâlâ, "Resûlüne ve Mü'minlere yardım etmeyecek" diye), Allah hakkında kötü zanda bulunan münâfık erkekleri ve münâfık kadınları, müşrik erkekleri ve müşrik kadınları azâba uğratması içindir. Mü'minler için bekledikleri felâket, kendi başlarına dönsün. Allah'u Teâlâ, onlara gazap etmiş,

onları lânetlemiş ve onlara Cehennemi hazırlamıştır. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

(وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (٧))

7. Göklerin ve yerin orduları Allah’ındır. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin açıklaması için Sûre-i Fetih, Âyet 4’ün izahına bakınız.

(اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًاۙ (٨) لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُۜ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا (٩))

8-9. Ey Habîbim! Şüphesiz Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Böylece Ey insanlar! Allah’a ve Resûlüne îman edesiniz, O’nun dînine yardımda bulunasınız, O’na tâzim edesiniz ve sabah akşam O’nu tesbih edesiniz.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü’minleri Cennetle müjdeleyici, kâfirleri de Cehennemle korkutucu ve her ümmet üzerine de bir şâhit olarak gönderilmiştir. Âhirette her ümmete Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetinin ve onların üzerine de kendisinin şâhit olacağını, Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 143’te şöyle haber vermektedir:

″Ey Mü’minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″

Bu şâhitliğin âhirette nasıl olacağına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 143’ün izahına bakınız.

(اِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَۜ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْۚ فَمَنْ نَكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهٖۚ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًاࣖ (١٠))

10. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sana biat edenler, muhakkak ki Allah’a biat ederler. Allah’ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Her kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Her kim de Allah’a olan ahdini yerine getirirse, Allah’u Teâlâ ona büyük bir mükâfat verecektir.

İzah: Allah'u Teâlâ: Ey Resûlüm! O ağacın altında senin elinden tutanlardan Allah râzı oldu. Onlar, senin elinden tuttukları vakit, onların elinin üstünde Allah'u Teâlâ'nın eli vardı, diye buyurmaktadır. Bu olay Hudeybiye'de meydana gelmiş ve şöyle gerçekleşmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem rüyâsında, hac ve umre yapmak üzere Kâbe'ye gittiklerini Ashâbına anlattı. Bunun üzerine hac ve umreye niyet ederek, ihram giydiler ve savaş için yeterli silahları olmadığı halde Mekke'ye doğru yola çıktılar. Hudeybiye mevkiine geldiler. Hz. Osman, Kureyşlilerin akrabası olduğu için, öldürülmez düşüncesi ile, elçi olarak Mekke'ye gönderildi. Hac ve umre niyetiyle ihrama girdikleri için kimsede harp etmek için yeterli silah yoktu. O sırada Hz. Osman'ın şehit edildiği haberi geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu haberi duyunca, orada bulunan bir ağacın altına geldi ve sağ elini uzatarak, ″Müşriklerle harp edeceğim. Allah için elimden tutun, biât edin″ dedi. Hiç kimsede yeterli silah olmadığından bu söz, Ashâb arasında endişeye sebep oldu. Aslında bu, Allah'u Teâlâ'nın Mü'minleri bir imtihânı idi. Hattâ bâzıları develerin ve kayaların arkasına saklandılar. Müslümanlar, yemin edip biât etme hususunda tereddüt içinde idiler. Çünkü silahsız harbe gidilmezdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar sağ elini uzatarak, ″Müşriklerle harp edeceğim. Allah için elimden tutun, biât edin″ dedi.

Bunun üzerine Müslümanlardan bâzıları gelip biât etmeye başladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Osman burada olsaydı, o da biat ederdi diyerek sol elini, sağ elinin üzerine koyup, ″Bu da Osman'ın elidir″ buyurdu. Böylece biat eden on kişi oldu.

On erkek biat edince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem müteessir oldu. Tekrar ″Bana gelip biat edin″ diye çağırdı. Bu defa da beş veya altı kadın gelerek biat ettiler ve ″Yâ Resûlallah! Malımızla, canımızla, kanımızın son damlasına kadar senin öl dediğin yerde, Allah için öleceğiz″ dediler. Böylece onlar da yemin ederek biat ettiler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem çok memnun oldu. Sahâbe-i Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Bu kadınlar sana biât edince çok sevindin. Sebebi nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar, ümmetimden kıyâmete kadar gelecek bütün kadınlara kefil oldular. Eğer biât etmeselerdi, harplerde erkeklerin yanında kadınlardan Allah için harp eden olmazdı, ona seviniyorum.″

Nihâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e biat eden erkek ve kadınlardan

sonra Hz. Osman’ın şehit edilmediği, sağ olarak geldiği haberi alındı. İşte o biât edenler hakkında: ″Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sana biat edenler, muhakkak ki Allah’a biat ederler…″ diye devam eden Sûre-i Fetih, Âyet 10 nâzil oldu. Bunun üzerine diğer Ashâb da gelerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e biat ettiler. Fakat bunların biatı öncekilerinki kadar makbul olmadı. Peygamberimize biat eden erkek ve kadın Ashâbın, yeterli silahları olmadığı halde, kâfirlere karşı savaşmayı göze alarak kendi canlarını ortaya koymaları, Allah’u Teâlâ’nın hoşuna gitti ve bu sebeple hem o erkekler, hem de o kadınlar büyük derece alarak Cennetle müjdelendiler.

Hudeybiye’de, o ağacın altında erkeklerden biat eden on kişiye, ″Aşere-i Mübeşşere (Cennetle müjdelenmiş on kişi)″ denilmiştir. Bunlar, hayatta iken Cennetlik olduklarının müjdesini almışlardır.

Humeyd Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, Cennetle müjdelenen on kişi şu şekilde geçmektedir:

سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ فَقَالَ أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي سَمِعْتُهُ وَهُوَ يَقُولُ عَشْرَةٌ فِي الْجَنَّةِ النَّبِيُّ فِي الْجَنَّةِ وَأَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ فِي الْجَنَّةِ وَسَعْدُ بْنُ مَالِكٍ فِي الْجَنَّةِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ وَلَوْ شِئْتُ لَسَمَّيْتُ الْعَاشِرَ قَالَ فَقَالُوا مَنْ هُوَ فَسَكَتَ قَالَ فَقَالُوا مَنْ هُوَ فَقَالَ هُوَ سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ. .... قَالَ لَمَشْهَدُ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْبَرُّ فِيهِ وَجْهُهُ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِ أَحَدِكُمْ عُمُرَهُ وَلَوْ عُمِّرَ عُمُرَ نُوحٍ (د عن عبد الرحمن بن الأخنس)

Said b. Zeyd, bir cemaatin içinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in on kişinin Cennetlik olduğunu söylediğini işittim dedi ve devam etti: ″Ebû Bekir Cennetliktir, Ömer Cennetliktir, Osman Cennetliktir, Ali Cennetliktir, Talhâ Cennetliktir, Zübeyr Cennetliktir, Sa’d b. Ebî Vakkas Cennetliktir, Abdurrahman b. Avf Cennetliktir, Ebû Ubeyde b. Cerrah Cennetliktir.″ Râvi der ki: Zeyd, onuncu da sükut etti. Dinleyenler: ″Onuncu kim?″ diye sordular. Bu taleb üzerine, ″Said b. Zeyd!″ dedi. Yani bu, kendisi idi.

Ebû Dâvud, Zeyd Radiyallâhu anhu’nun bu Hadis-i Şerif’i rivâyet ettikten sonra şu sözü de ilave ettiğini nakletmektedir:

″Allah’a yemin ederim ki, onlardan birinin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte yüzü tozlanacak kadar bulunması, sizden birinin ömür boyu çalışmasından daha hayırlıdır, hattâ ömrü, Nûh’un ömrü kadar uzun olsa bile.

″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 9; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 28.

(سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ اَمْوَالُنَا وَاَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَاۚ يَقُولُونَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فٖي قُلُوبِهِمْۜ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًاۜ بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرًا ١١)((

11. Cihattan geri kalan bedevîler sana: ″Mallarımız ve ehlimiz bizi meşgul etti (çünkü onlara bakacak kimsemiz yoktu), artık Allah’tan bizim için bağışlanma dile″ diyecekler. Onlar, kalplerinde olmayan şeyi dilleriyle söylerler. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’u Teâlâ, sizin hakkınızda bir zarar dilerse veya sizin hakkınızda bir menfaat dilerse, artık kim Allah’ın dilediği bir şeyi geri çevirebilir? Doğrusu Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Bu âyette bahsedilenler; Gıfar, Müzeyne, Cuheyne, Eşlem, Eşca’ ve Dîl bedevîleridir. Bunlar, Medîne çevresinde bulunan bedevîlerdi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye yılı, hac ve umre yapmak maksadıyla Mekke’ye gitmek üzere yola çıkmak isteyince, onların da kendisi ile birlikte yola çıkmalarını istemiş; ancak onlar Kureyş’ten çekindikleri için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bu emrinden geri kalmışlardı. Bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

Bunlar daha sonra mâzeretlerini beyan ederek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den kendileri için mağfiret dilemesini istemek üzere geldiler. Halbuki onların asıl düşünceleri, dışa vurduklarından farklı idi. Allah’u Teâlâ, bu buyruğu ile onların iç yüzlerini açığa çıkartarak, onları rezil etti. İşte katıksız münâfıklık budur.

(بَلْ ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ اِلٰى اَهْلٖيهِمْ اَبَدًا وَزُيِّنَ ذٰلِكَ فٖي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِۚ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ١٢) (

12. Bilakis siz, Resûlün ve Mü’minlerin, ailelerine aslâ dönmeye-ceklerini zannetiniz. Bu fikir size güzel göründü, kalbinizde yer tuttu ve kötü bir zan ile zanda bulundunuz ve helâke mahkûm bir kavim oldunuz.

(وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ فَاِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرٖينَ سَعٖيرًا ١٣) (

13. Her kim Allah’a ve Resûlüne îman etmezse, şüphesiz Biz, kâfirler için şiddetli bir ateş hazırladık.

İzah: Allah’a ve Resûlüne îman etmeyenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

″Muhammed’in nefsini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

(وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا (١٤ (

14. Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ اِذَا انْطَلَقْتُمْ اِلٰى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْۚ يُر۪يدُونَ اَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللّٰهِۜ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذٰلِكُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُۚ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَاۜ بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ اِلَّا قَل۪يلًا (١٥ (

15. Siz, ganîmetleri almak için gittiğiniz vakit, daha önce cihada katılmayıp geri kalanlar: ″Bırakın biz de sizinle gelelim″ diyecekler. Onlar Allah’ın sözünü değiştirmek isterler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Siz aslâ bizimle gelemezsiniz. Çünkü Allah’u Teâlâ daha önce hakkınızda böyle buyurdu.″ Onlar: ″Hayır, siz bizi kıskanıyorsunuz″ diyeceklerdir. Bilakis onlar, çok az anlayan kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere ganîmetten mal isteyenler, Hudeybiye’ye gitmeyen bedevîlerdir. Allah’u Teâlâ’nın Hudeybiye’ye katılanlara vaad ettiği Hayber ganîmetini almaya giderken bu bedevîler: ″Bırakınız, biz de ganîmetten pay alalım″ demişlerdir. Onlar bu sözleriyle Allah’u Teâlâ’nın, sâdece Hudeybiye’ye katılanlara vaad ettiği ganîmetten pay almayı ve Allah’u Teâlâ’nın bu vaadini değiştirmeyi isterler. Ashâb, o münâfıklara: ″Allah’u Teâlâ, Hudeybiye’den dönerken daha sizin yanınıza varmadan önce Hayber ganîmetinin sâdece bize ait olduğunu bildirmişti″ dediler. Bunu duyan o bedevîler: ″Bilakis siz, bizi haset ediyorsunuz″ diyeceklerdir.

Doğrusu onlar, pek az anlayışlıdırlar. Zîrâ onlar anlayışlı olsalardı, Hudeybiye Seferi’nden geri kaldıkları halde, Hayber ganîmetinden pay istemekten utanırlardı.

Hayber Gazâsı hakkında Sehl İbn-i Sa’d Radiyallâhu anhu şöyle haber verdi:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ : لأُعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلا يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلَى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ. قَالَ: فَبَاتَ النَّاسُ يُدْرِكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا؟ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكُلُّهُمْ يَرْجُو أَنْ يُعْطَاهَا. فَقَالَ: أَيْنَ عَلِيُّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ؟ فَقَالُوا: هُوَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، قَالَ: فَأَرْسِلُوا إِلَيْهِ، فَأُتِيَ بِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنَيْهِ، وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ أَبِي كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ... (م عن سهل بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hayber günü: ″Ben şüphesiz bu sancağı öyle bir kimseye vereceğim ki, Allah fethi onun iki eliyle müyesser kılacaktır. O, Allah’ı ve Resûlünü sever, Allah ve Resûlü de onu sever″ buyurdu. Bunun üzerine insanlar o gecelerini, sancağın onlardan hangisine verileceği hususunu konuşarak geçirdiler. Onların hepsi sancağın kendisine verilmesini umarak ertesi sabaha erişip Peygamberimizin huzuruna vardıklarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ali İbn-i Ebû Tâlib nerededir?″ diye sordu. Sahâbîler: ″Yâ Resûlallah! O gözlerinden rahatsızdır″ dediler. ″Ona haberci gönderin″ buyurdu. Akabinde Hz. Ali getirildi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali’nin gözlerine tükürdü ve ona duâ etti. Hz. Ali’nin ağrısı daha önce sanki kendisinde hiç olmamışcasına iyi oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sancağı ona teslim etti. Bunun üzerine Hz. Ali: ″Yâ Resûlallah! Hayber Yahudileriyle, onlar da bizim gibi Müslümanlar oluncaya kadar dövüşürüm″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Yâ Ali! Onların içine gir. Ağır ol, tâ ki sükûnetle Hayberlilerin sahasına inersin. Sonra da onları İslâm’a dâvet et ve İslâm hususunda üzerlerine vâcip olan Allah’ın haklarını onlara haber ver. Vallâhi! Senin elinle bir kişinin Müslüman olması, kırmızı develere sahip olmandan (dünyâdaki en kıymetli şeylerden) daha hayırlıdır″ buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 33; Sahih-i Müslim, Fedâil’us-Sahâbe 4 (34).

(قُلْ لِلْمُخَلَّفٖينَ مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ اِلٰى قَوْمٍ اُولٖي بَأْسٍ شَدٖيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ اَوْ يُسْلِمُونَۚ فَاِنْ تُطٖيعُوا يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًاۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا (١٦))

16. Ey Resûlüm! Bedevîlerden daha önce cihada katılmayıp geri kalanlara de ki: ″Yakında güç ve kuvvet sahibi bir kavimle savaşmaya dâvet olunursunuz; onlarla ya savaşırsınız ya da onlar İslâm’ı kabul ederler. Eğer bu dâvete uyarsanız, Allah’u Teâlâ size güzel mükâfatlar verir. Daha önce yaptığınız gibi yüz çevirirseniz, sizi elim bir azap ile azaplandırır.″

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌۜ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۚ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيمًا (١٧)

17. (Cihattan geri kalan) âmâya bir günah yoktur, topala bir günah yoktur, hasta olana da bir günah yoktur. Her kim Allah’a ve Resûlüne itaat ederse, Allah’u Teâlâ onu altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Her kim de itaatten yüz çevirirse, onu elim bir azap ile azaplandırır.

لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًاۙ (١٨) وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (١٩)

18-19. Ey Habîbim! Yemin olsun ki Allah’u Teâlâ, o ağacın altında sana biat eden Mü’minlerden râzı oldu; onların kalplerindeki sıdk ve ihlası bildi de üzerlerine huzur ve sekînet indirdi ve onları yakın bir fetihle mükâfatlandırdı.* Ve onları, alacakları birçok ganîmetler ile de mükâfatlandırdı. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: İşte bu âyetler ile Allah’u Teâlâ, Resûlünün elinden tutup biat edenlerden râzı olduğunu beyan ederek, onlara hem dünyâda hem de âhirette birçok lütuflarda bulunacağını haber vermiştir. Ayrıca Allah’u Teâlâ onları Hayber ve Mekke’nin fethiyle de müjdelemiştir.

وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهِ وَكَفَّ اَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْۚ وَلِتَكُونَ اٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًاۙ (٢٠)

20. Ey Mü’minler! Allah’u Teâlâ size birçok ganîmetler vaad etti, zamanı geldikçe onlara nâil olursunuz. Bunu da (Hayber ganîmetini de) sizin için hızlandırdı ve insanların ellerini sizden çekti ki, Mü’minler için (Resûlün doğruluğuna) bir alâmet olsun ve sizi doğru bir yola çıkarsın (Allah’ın lütuf ve ihsanına olan güveninizi artırsın).

İzah: Allah’u Teâlâ, bu sûrenin birinci âyetinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi

ve sellem’i Mekke’nin fethiyle müjdelemiştir. Bu âyet ile de Hayber’in fethini haber vermektedir. Allah’u Teâlâ, Mekke’nin fethinden önce Hayber’in fethini nasip ederek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mekke’nin fethedileceği vaadinin doğruluğuna alâmet olması ve Mü’minlerin kalplerinin mutmain olması için bu fethi daha önce ihsan etmiş ve birçok ganîmetler vermiştir. Böylece Mü’minler Mekke’nin fethinin de yakında olacağına bütün kalpleriyle inanmışlardır.

وَاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرًا (٢١)

21. Allah’u Teâlâ size, henüz güç yetiremediğiniz, fakat kendisinin (ilmi ve kudreti ile) hızlandırdığı başka fetih ve ganîmetler de vaad etti. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Hayber’den sonra hızlandırıldığı söylenen fetih ve ganîmetler de Mekke’nin fethi ve Huneyn Savaşı gibi savaşlar ve elde edilen ganîmetlerdir.

وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَص۪يرًا (٢٢) سُنَّةَ اللّٰهِ الَّت۪ي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْد۪يلًا (٢٣)

22-23. Eğer o kâfirler sizinle savaşsalardı, elbette arkalarını dönüp kaçarlardı. Sonra da ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilirlerdi.* Allah’u Teâlâ’nın, öteden beri devam edegelen sünneti böyledir. Allah’ın sünnetinde aslâ bir değişiklik bulamazsın.

وَهُوَ الَّذ۪ي كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرًا (٢٤)

24. Sizi kâfirlere karşı muzaffer ettikten sonra, Mekke’nin içinde kâfirlerin ellerini sizden ve sizin ellerinizi onlardan çeken O’dur. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı görendir.

هُمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا اَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُۜ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَٓاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُ۫هُمْ فَتُص۪يبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍۚ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ ف۪ي رَحْمَتِه۪ مَنْ يَشَٓاءُۚ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا (٢٥)

25. Onlar, kâfir olanlardır ve sizi Mescid-i Haram’dan ve kurbanlarınızı kesileceği yere (Mina’ya) ulaşmaktan menedenlerdir. Eğer (kâfirlerle karışık

oldukları için) bilmediğiniz Mü'min erkekler ile Mü'min kadınlar bulunmasaydı, onları bilmeksizin çiğneyip de meşakkate uğramanız ihtimali olmasaydı, Allah'u Teâlâ (Mekke içinde) ellerinizi düşmandan çekmezdi. Lâkin dilediğini rahmetine girdirmek için ellerinizi çekti. Eğer (Mekke'de kâfirlerle karışık olan Mü'minler) seçilip ayrılmış olsalardı, elbette onlardan kâfir olanları elim bir azap ile azaplandırırdık.

İzah: Kâfirler, Hudeybiye'de Müslümanların Mekke'ye girmelerine engel olmuşlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Mü'minlerin yanlarında getirdikleri kurbanların kesilmek üzere Mina'ya gönderilmesine de mâni olmuşlardı. Bunun üzerine Mü'minler de Hudeybiye'de kurbanlarını kesip saçlarını usturaya vurarak veya kısaltarak ihramdan çıkmak zorunda kalmışlardı.

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

نَحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ (م عن جابر)

"Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Hudeybiye yılında deveyi de yedi kişi adına, ineği de yedi kişi adına kestik."[1]

Yine Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَحَرْنَا الْبَعِيرَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ. فَقَالَ رَجُلٌ لِجَابِرٍ أَيُشْتَرَكُ فِي الْبَدَنَةِ مَا يُشْتَرَكُ فِي الْجَزُورِ قَالَ مَا هِيَ إِلَّا مِنَ الْبُدْنِ وَحَضَرَ جَابِرٌ الْحُدَيْبِيَةَ قَالَ نَحَرْنَا يَوْمَئِذٍ سَبْعِينَ بَدَنَةً اشْتَرَكْنَا كُلُّ سَبْعَةٍ فِي بَدَنَةٍ. (م عن جابر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte haccettiğimizde deveyi yedi kişi adına ve sığırı da yedi kişi adına kurban olarak kestik.[2] Bunun üzerine bir adam Hz. Câbir'e: "Peki, deveye ortak olunduğu gibi ineğe de ortak olunur mu?" diye sordu. "O da, büyükbaş hayvanlardan birisidir" dedi. Hz. Câbir, Hudeybiye'de hazır bulunmuş ve şöyle demiştir: "O gün biz yetmiş büyükbaş hayvan kestik. Her bir büyükbaşa yedi kişi ortak olduk."[3]

Yine İmam Kurtubî'nin tefsirinde naklettiğine göre:

وَأَمَرَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُسْلِمِينَ أَنْ يَنْحَرُوا وَيَحِلُّوا فَفَعَلُوا بَعْد تَوَقُّف كَانَ مِنْهُمْ أَغْضَبَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ لَهُ أُمّ سَلَمَة لَوْ نَحَرْت لَنَحَرُوا فَنَحَرَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَدْيه وَنَحَرُوا بِنَحْرِهِ وَحَلَقَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسه وَدَعَا لِلْمُحَلِّقِينَ ثَلَاثًا وَلِلْمُقَصِّرِينَ مَرَّة. (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ام سلمة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümanlara kurbanlarını kesip ihramdan çıkmalarını emretti. Onlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gazaplandıracak şekilde bir süre duraksadıktan sonra verilen emri yerine getirdiler. Bu sırada Ümmü Seleme, kendisine şöyle demişti: ″Sen kurbanını kesersen, onlar da keseceklerdir.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kurbanlarını kesti. Onlar da onun kesmesi üzerine kurbanlarını kestiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem saçlarını usturaya vurdu ve saçlarını usturaya vuranlara üç defa, kısaltanlara da bir defa duâ etti.[4]

Siyer-i Nebî kitaplarında anlatıldığı üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Hudeybiye senesinde hac ve umre için yola Zilkâde ayında çıkmışlardır. Zilhicce ayında da; gelecek yıl üç gün Mekke'de kalmaları şartıyla müşriklerle antlaşma yapılmıştır. Bu aylar, hac aylarıdır. Sûre-i Fetih, Âyet 25'te: ″Onlar, kâfir olanlardır ve sizi Mescid-i Haram'dan ve kurbanlarınızı kesileceği yere (Mina'ya) ulaşmaktan menedenlerdir…″ diye açıkça geçtiği üzere, kurbanlarını kesmeleri için Müslümanların Mina'ya gitmelerine müşriklerin mâni olmalarından bahsedilmektedir. Mina'da kurban kesme zorunluluğu, hacda olan bir uygulamadır. Umrede ise böyle bir şart yoktur. Bâzı kaynaklarda bu olay umre diye geçsede, aslında kastedilen hac ve umredir. Nitekim İmam Taberi de tefsirinde, Sûre-i Bakara, Âyet 114'ü izah ederken İbn-i Zeyd Hazretlerinden bir nakilde bulunmuş ve orada da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hac ve umre yapmak üzere gittiği beyan edilmiştir.[5]

[1] Sahih-i Müslim, Hac 62 (350).

[2] Sahih-i Müslim, Hac 62 (352).

[3] Sahih-i Müslim, Hac 62 (353).

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 284.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 2, s. 521.

اِذْ جَعَلَ الَّذٖينَ كَفَرُوا فٖي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكٖينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهٖ وَعَلَى الْمُؤْمِنٖينَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوا اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمًا (٢٦)

26. Kâfirler, kalplerinde cehâletten kaynaklanan kibir ve gayreti birleştirdikleri vakit Allah'u Teâlâ, Resûlü ile Mü'minlere huzur ve sekînet ihsan etti ve onları

takvâya götüren sözde sebat ettirdi. Onlar, buna daha lâyık ve daha ehil idiler. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir.

İzah: Âyet-i Kerîm’de geçen ″Takvâya götüren söz″den maksat, Hz. Ali, İbn-i Abbas ve İkrime’ye göre, ″Lâ ilâhe illallâh″ sözüdür.[1] Mü’minler, bu tevhid zikriyle kendilerini Cehennem azâbından kurtarmış olurlar.

Bu hususta Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

(مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ مِنْ عَمَلٍ أَنْجَى لَهُ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ (ت عن معاذ

″İnsanoğlu, Allah’ın zikrinden daha iyi kendisini Allah’ın azâbından kurtaran bir amel işlememiştir.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ (ت عن جابر بن عبد اللّٰه

″Zikrin efdâli Lâ ilâhe illallâh, duânın efdali de Elhamdulillâh’tır.″[3]

Mücâhid Hazretlerine göre ise, ″Takvâya götüren söz″den maksat, ihlastır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 49; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20301.

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 5; Rudânî, Câm’ul-Fevâid, Hadis No: 9215; Ahmed b. Hanbel, Hadis No: 21064; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 376/8.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 8.

(لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا (٢٧))

27. Yemin olsun ki Allah’u Teâlâ, Resûlünün gördüğü rüyânın hak olduğunu doğruladı. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ dilerse, Mescid-i Haram’a emîn ve başlarınızı usturaya vermiş veya kısaltmış olarak girer ve artık orda korkusuz kalırsınız. Fakat Allah’u Teâlâ, sizin bilmediğiniz şeyleri bildi de bundan (Mekke’nin fethinden) önce size yakın bir fetih (Hayber’in fethini) nasip etti.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, rüyâsında, hac ve umre yapmak üzere Kâbe’ye gittiklerini Ashâbına anlattı. Bunun üzerine hac ve umreye niyetle ihram giyip yetrli silahları olmadığı halde Mekke’ye doğru yola çıktılar. Hudeybiye mevkine geldiklerinde müşriklerle karşılaştılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah’ın hikmeti gereği müşrikler ile kendi aleyhlerine görünen bir antlaşma yapınca, münâfıklar dedikodu yapmaya başladılar. ″Hani ben rüyâ gördüm, Kâbe’ye gideceğiz diyordu. Mekke’ye dahi giremiyor″ deyince, bu âyet nâzil oldu.

Bu antlaşma yapılırken olan bir hâdise, Enes Radiyallâhu anhu‘dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

أَنَّ قُرَيْشًا صَالَحُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِمْ سُهَيْلُ بْنُ عَمْرٍو فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيٍّ اكْتُبْ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قَالَ سُهَيْلٌ أَمَّا بِاسْمِ اللّٰهِ فَمَا نَدْرِي مَا بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَلَكِنْ اكْتُبْ مَا نَعْرِفُ بِاسْمِكَ اللّٰهُمَّ فَقَالَ اكْتُبْ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللّٰهِ قَالُوا لَوْ عَلِمْنَا أَنَّكَ رَسُولُ اللّٰهِ لَاتَّبَعْنَاكَ وَلَكِنْ اكْتُبْ اسْمَكَ وَاسْمَ أَبِيكَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اكْتُبْ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ فَاشْتَرَطُوا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَنْ جَاءَ مِنْكُمْ لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكُمْ وَمَنْ جَاءَكُمْ مِنَّا رَدَدْتُمُوهُ عَلَيْنَا فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَكْتُبُ هَذَا قَالَ نَعَمْ إِنَّهُ مَنْ ذَهَبَ مِنَّا إِلَيْهِمْ فَأَبْعَدَهُ اللّٰهُ وَمَنْ جَاءَنَا مِنْهُمْ سَيَجْعَلُ اللّٰهُ لَهُ فَرَجًا وَمَخْرَجًا (خ م عن انس)

Kureyş, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile sulh antlaşması yaptı. Kureyş heyeti içinde Süheyl İbn-i Amr da vardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali ‘ye buyurdu ki: ″Yaz, Bismillâhirrahmânirrahîm″ Süheyl: ″Biz, bismikellâhumme‘yi biliyoruz, Bismillâhirrahmânirrahîm‘i bilmiyoruz. Binâenaleyh bizim tanımakta olduğumuz bismikellâhumme yaz″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Yaz, Allah‘ın Resûlu Muhammed’den″ buyurdu. Süheyl ve arkadaşları, bu söze de karşı çıkarak, ″Eğer biz senin Allah‘ın Resûlü olduğunu bilmiş olsaydık, mutlaka sana tâbi olurduk. Lâkin kendi ismini ve babanın ismini yaz″ dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Haydi, Muhammed İbn-i Abdullah’tan yaz″ diye buyurdu. Onlar Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e şu şartı teklif ettiler: ″Sizden her kim bize gelirse biz onu iade etmeyeceğiz. Bizden sana bir kimse gelirse senin dîninde dahi olsa onu bize iâde edeceksiniz.″ Sahâbîler: ″Yâ Resûlullah! Bu şartları yazacak mıyız?″ diye itiraz ettiler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, çünkü bizden her kim onlara giderse Allah’u Teâlâ onu daha da uzak eylesin! Onlardan bize gelen için de Allah’u Teâlâ, yakında bir ferahlık ve bir kurtuluş yolu halk edecektir″ buyurdu.[1]

Hudeybiye‘deki yapılan antlaşmadaki şartlar, görünüşte kâfirlerin lehine, Müslümanların ise aleyhine idi.

Bu antlaşma maddeleri genel olarak şöyleydi:

″On seneye kadar harp etmeyecekler, birbirlerinin kervanlarına saldırmayacaklar, Müslüman olup Resûlü Ekrem‘in yanına gelenler; kâfirlere teslim edilecek, ancak Müslümanlardan birisi kâfir olursa; Resûlü Ekrem‘e teslim edilmeyecekti. Müslümanlar her sene üç gün içinde haclarını yapacaklar, silâhsız olarak gelecekler ve öyle tavaf edeceklerdi.″

Bu antlaşmaya, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘den başka rızâ gösteren olmadı.

Süheyl‘in oğlu yeni Müslüman olmuştu. Babası onun elini ayağını zincirlerle bağlayarak bir odaya kilitlemişti. O genç, antlaşma yapıldıktan sonra, kapıyı kırıp ellerindeki zincirlerle Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in yanına geldi ve ″Yâ Resûlallah! Süheyl benim babamdır. Beni, ona teslim etme. Ben Müslüman olduğum için beni zindana attı. Elimi ayağımı zincirledi″ dedi. Süheyl: ″Sen sözünde sâdık isen antlaşmayı bozmaman lâzım, oğlumu bana teslim etmelisin″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, o genci babasına teslim etmek istedi. Ashab ise, çocuğu teslim etmek istemeyip savaşma taraftarı idiler. Hz. Ömer dayanamadı ve ″Yâ Resûlallah! Sen, Allah‘ın hak Resûlü değil misin? Neden harpten çekiniyorsun? O genci teslim etmeyelim″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ben, Allah‘ın hak Resûlüyüm. Her yaptığımı da bilerek yapıyorum. Bunların hepsinde sizin bilmediğiniz hikmetler var″ buyurdu.

O genci babasına teslim ettiler. Yolda o genç, babasına: ″Ben, onu hak Peygamber biliyordum, ama yanılmışım. Hak Peygamber olsaydı, kendisine sığınan adamı başkasına teslim etmezdi″ dedi. Babası ona îtimat etti. Bir yerde yemek yediler. Hepsi uyudu, o genç uyumadı. Yerdeki yatanların birisinin kılıcını alıp, yanındakileri öldürdü. Bir dağ başına çıktı, Mekke‘ye haber gönderdi: ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in kâfirlerle antlaşması var, benim antlaşmam yok. Müslüman olan, benim yanıma gelsin″ dedi. Kısa zamanda yanına çok adam topladı. Kureyşlilerin bütün kervanlarını soymaya başladı. Kâfirler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in yanına geldiler:

″O genci bize teslim et″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ben, bana teslim olanı size teslim ederim. O, bana teslim değildir″ deyince, kendileri yalvararak antlaşmanın o şartını kendi istekleri ile kaldırdılar. Çünkü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in kervanları, antlaşmaya göre her yere serbest gidiyordu. Kâfirlerin kervanını ise, o genç serbestçe soyuyordu. İşte Ashâbın kızarak kabul etmek istemedikleri antlaşmanın bu maddesinin hikmeti o zaman ortaya çıktı.

Hudeybiye’de yapılan antlaşmadan sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Sûre-i Fetih, Âyet 25 ve izahında açıklandığı üzere, kurbanlarını Hudeybiye’de kesip, saçlarını usturaya vurarak veya kısaltarak ihramdan çıktılar. Böylece Allah’u Teâlâ onların haclarını kabul etti ve Medîne’ye döndüler.

Allah’u Teâlâ Kevser Sûresi’nde de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e kurban kesmeyi emretmiştir. Bu sebeple maddi durumu iyi olanlara Hanefi Mezhebi’nde her yıl kurban kesmek vâciptir. Kurbanın kesileceği yer Mina’dır. ″Mina″, Müzdelife ile Mekke arasında bir bölgedir. Müzdelife’de, sabah namazı vakfesinden sonra hacılar, Mina bölgesine gelerek önce şeytanı taşlarlar ve sonra da kurbanlarını keserler. Buraya Mina denmesi, kurban kesilerek kan akıtılmasından dolayıdır. Allah’u Teâlâ’nın, İsmâil Aleyhisselâm’a bedel olarak gönderdiği koçun burada kesildiği kabul edilir. Zîrâ Mina, kelime olarak, kan akıtmak mânâsına gelmektedir.

Zeyd İbn-i Erkam Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, o şöyle anlatmaktadır:

قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا هَذِهِ الْأَضَاحِيُّ قَالَ سُنَّةُ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ قَالُوا فَمَا لَنَا فِيهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ بِكُلِّ شَعَرَةٍ حَسَنَةٌ قَالُوا فَالصُّوفُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ بِكُلِّ شَعَرَةٍ مِنْ الصُّوفِ حَسَنَةٌ (ه حم عن زيد بن أرقم)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbı dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Şu uhdiyeler (bayramda kesilen kurbanlar) nedir?″ Buyurdu ki: ″Babanız İbrâhim’ın sünnetidir.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Peki, kurbanlarda bizim için ne (sevap) vardır?″ Buyurdu ki: ″Her kılına karşılık bir sevap vardır.″ Yine dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Peki, yünde (kesilen kurban koyun ise) nasıl olur?″ Buyurdu ki: ″Yünden her bir taneye karşılık bir sevap vardır.″[2]

Hacca gitmeyenler de kurbanlarını bulundukları yerde kesmekte-dirler. Kurban

hacda kesilirse bu kurbana ″Hedy″ denir. Hacca gitmeyenlerin kestikleri kurbana da ″Uhdiyye″ denir. Bu kurbanların kesilme günleri ve özellikleri aynıdır. Hacda kurbanlarını kesen hacılar, nasıl ki orada tıraş oluyorlarsa, hacca gitmeyenler de hacdaki bu uygulamaya hürmeten, vâcip olan kurbanlarını kestikten sonra sevâbını Allah'u Teâlâ'dan umarak, saçlarını hacıların tıraş ettikleri gibi tıraş ederler.[3]

Hacılara benzeme hususunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَأَى مِنْكُمْ هِلَالَ ذِي الْحِجَّةِ فَأَرَادَ أَنْ يُضَحِّيَ فَلَا يَقْرَبَنَّ لَهُ شَعَرًا وَلَا ظُفْرًا (ه عن ام سلمة

″Sizden her kim Zilhicce ayının hilâlini görüp de bayramda kurban kesmek isterse,[4] artık (kurbanını kesinceye kadar) vücudundaki kıllara ve tırnaklara yaklaşmasın.″[5]

Hanefilere, Şâfiilerin meşhur kavline ve İmam Mâlik'ten yapılan bir rivâyete göre, Hadis-i Şerif'teki yasaklanma, tenzîhen mekruhluk içindir.[6] Tenzîhen mekruh; helâle yakın olan mekruhtur. Cemaate giden kimsenin soğan sarımsak yemesi gibi. Tenzîhen mekruh olan bir şeyi yapana günah yoktur, kınama vardır. Ancak bunlardan kaçınmak, övülmeyi ve sevabı gerektirir. Yani o günlerde hacda ihrama girenler gibi saçını ve tırnaklarını kesmeyen kimse sevaba nâil olur. Böyle yapmayan kimse için de bir günah yoktur, ancak kınama vardır, demektir. Bayramda kurban kesmek niyetinde olan kimsenin, Zilhicce ayının ilk on gününde kıllarını gidermemesi ve tırnaklarını kesmemesinin hikmeti ile ilgili olarak Sindî: ″Bir kavle göre kurban sahibinin kendisini ihramlı kimselere benzetmesidir. Diğer bir görüşe göre amaç, vücudun bütünüyle Cehennem ateşinden azatlanmasıdır″ der.[7]

Müslümanlar tarafından daha sonra Mekke fethedilmiş ve Sûre-i Fetih, Âyet 27'de beyan edildiği üzere, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, emin bir şekilde hac yapmışlardır.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere saçın, ancak umre'de ve hac zamanında usturaya vurulacağı beyan edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تُوضَعُ النَّوَاصِي إِلَّا فِي حَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ (قط في الافراد عن جابر

″Hac ve umre dışında baştaki saç usturaya vurulmaz.″[8]

Hac ve umre dışında kesinlikle saçın usturaya vurulmaması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ مِنَّا مَنْ حَلَقَ (حم عن ابى موسى

″Saçını ustura ile tıraş eden bizden değildir.″[9]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ: مَا الْعَادِيَات ضَبْحًا؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ مِنَ الْغَدِ فَقَالَ: مَا الْمُورِيَات قَدَحًا؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ رَجَعَ الثَّالِثَةَ فَقَالَ: مَا الْمُغِيرَات صُبْحًا؟ فَرَفَعَ الْعِمَامَةَ وَالْقَلَنْسُوَةَ عَنْ رَأْسِهِ بِمِخْصَرَتِهِ فَوَجَدَهُ مُفْرَعًا رَأْسُهُ فَقَالَ: لَوْ وَجَدْتُكَ حَالِقًا رَأْسُكَ لَوَضَعْتُ الَّذِي فِيهِ عَيْنَاكَ فَفَزِعَ الْمَلأُ مِنْ قَوْلِهِ فَقَالُوا يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَلِمَ؟ قَالَ: إِنَّهُ سَيَكُونُ أُنَاسٌ مِنْ أُمَّتِي يَضْرِبُونَ الْقُرْآنَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ لِيُبْطِلُوهُ وَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ وَيَزْعُمُونَ أَنَّ لَهُمْ فِي أَمْرِ رَبِّهِمْ سَبِيلًا وَلِكُلِّ دِينٍ مَجُوسٌ وَهُمْ مَجُوسُ أُمَّتِي وَكِلَابُ النَّارِ (ابن عساكر عن ابى هريرة)

Adamın biri geldi ve ″Yâ Resûlallah! ″Soluk soluğa koşanlara″[10] ne demektir? ″ diye sordu. Peygamberimiz ona yüz vermedi. Adam ikinci gün geldi ve ″Ayaklarından ateş saçanlara″[11] ne demektir? diye sordu. Peygamberimiz yine ona yüz vermedi. Adam üçüncü gün yine geldi ve ″Sabah vakti düşman üzerine hücum edenlere″[12] ne demektir? diye sordu. Bu sefer Peygamberimiz, elindeki âsâ ile adamın başındaki başlık ile sarığı kaldırıp saçına baktı. Adamın saçlarının uzun olduğunu gördü. Sonrasında, ″Şayet saçlarının kazınmış olduğunu görseydim, gözlerini taşıyan şeyi (kafanı) yere indirirdim″ buyurdu. Oradakiler Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bu sözünden korkuya kapıldılar ve ″Yâ Nebiyyallah! Neden?″ diye sordular. Şöyle buyurdu: ″Ümmetimden bâzı insanlar çıkacak ve Kur’ân’ın hükümlerini geçersiz kılmak için âyetleri karşı karşıya getirecekler, müteşâbih âyetlerin peşine düşeceklerdir. Allah’ın dîni konusunda ayrı yolların iddia olduğunu iddia edeceklerdir. Her ümmetin mecûsileri vardır. Benim ümmetimin mecûsileri ile Cehennemin köpekleri de işte bunlardır.″[13]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da bu hususta şöyle söylemiştir:

Şehirde saçlarını ustura ile kesen kimse şeytan huyludur. Zîrâ saçı öyle kesmek

acemlere[14] benzemektir. Halbuki bu mânâda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu emri vardır:

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ (د عب طس عن ابن عمر)

"Her kim kendini bir kavme benzetirse, o da onlardandır."[15]

İbn-i Hacer de Buhâri şerhinde şu bilgiye yer vermektedir:

أَنَّ السَّلَفَ كَانُوا لَا يَحْلِقُونَ رُءُوسَهُمْ إِلَّا لِلنُّسُكِ أَوْ فِي الْحَاجَةِ وَالْخَوَارِج اِتَّخَذُوهُ دَيْدَنًا فَصَارَ شِعَارًا لَهُمْ وَعُرِفُوا بِهِ قَالَ وَيَحْتَمِل أَنْيُرَاد بِهِ حَلْق الرَّأْس (فتح الباري شرح صحيح البخاري)

"Selefi sâlihin (Sahâbe ve Tâbiin), hac ibâdeti ya da yara gibi bir ihtiyaç olmaksızın saçlarını usturaya vermezlerdi. Hâriciler ortaya çıkınca onlar, kendilerini belirgin etmek için saçlarını usturaya vermeyi âdet hâline getirdiler. Saçı kökünden tıraş etmek, Hâricilerin âdeti olmuş oldu."[16]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ نَاسٌ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ وَيَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ ثُمَّ لَا يَعُودُونَ فِيهِ حَتَّى يَعُودَ السَّهْمُ إِلَى فُوقِهِ قِيلَ مَا سِيمَاهُمْ قَالَ سِيمَاهُمْ التَّحْلِيقُ أَوْ قَالَ التَّسْبِيدُ. (خ عن ابى سعيد الخدرى)

"(Medîne'nin) Doğu tarafından bir takım insanlar çıkar. Kur'ân okurlar. Fakat okudukları Kur'ân boğazlarından aşağı inmez. Okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar ve sonra ona dönüş de yapamazlar…" Denildi ki: "Yâ Resûlallah! Onların simaları nasıldır?" Buyurdu ki: "Onların simaları, başlarının tıraşlı olmasıdır (saçlarını çok kısa kesmeleri veya usturaya vermeleridir)."[17]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hac zamanının dışında saçını usturaya vurmadığı, bilakis saçının belik olacak kadar uzun olduğuna dair Mücâhid Hazretleri, Hz. Ali Efendimizin kız kardeşi Ümmü Hâni Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَلَهُ أَرْبَعُ غَدَائِرَ تَعْنِي ضَفَائِرَ (ه عن مجاهد)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'ye dört gadire (belik örgüsü) olduğu halde girdi." Ümmü Hâni; gadire ile, saç örgüsünü kast eder."[18]

Hz. Muâviye şöyle buyurmuştur:

(قَصَّرْتُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِشْقَصٍ وَهُوَ عَلَى الْمَرْوَةِ (م عن معاوية بن ابى سفيان

"Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Merve Tepesi üzerinde bulunuyorken saçlarından birazını makas ile kısalttım."[19]

Buradan da anlaşılan; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem umre yaptığında Hz. Muâviye Radiyallâhu anhu, Merve Tepesi üzerinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in saçlarını bir makas ile kısaltmıştır.

Yine bu husus Enes Radiyallâhu anhu'dan da şöyle anlatılmaktadır:

لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْحَلَّاقُ يَحْلِقُهُ وَأَطَافَ بِهِ أَصْحَابُهُ فَمَا يُرِيدُونَ أَنْ تَقَعَ شَعْرَةٌ (إِلَّا فِي يَدِ رَجُلٍ (م عن انس بن مالك

Şüphesiz Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, berber onu tıraş ederken gördüm. Ashâbı etrafını çevirmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in tek telinin dahi yere düşmesini istemiyorlar, birinin eline düşsün istiyorlardı.[20]

Başı usturaya vermek veya kısaltmak erkekler için söz konusudur. Bundan dolayı Sûre-i Fetih, Âyet 27'de müzekker kip, müennes kip yerine[21] kullanılmıştır. Kadınlar hakkında ise, sâdece saçların ucundan kısaltılmak söz konusudur.

[1] Sahih-i Müslim, Cihâd 34 (93 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1164.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18480; Râmû'ul-Ehâdîs, 190/2.

[3] Aynı şekilde kurban kestiren bayanlar da, saçlarının ucundan az bir miktar keserler.

[4] İmam Şâfii, bu Hadis-i Şerif'i kurban kesmenin vâcip olmadığına delil saymıştır. Çünkü Hadis-i Şerif'te, "Kurban kesmek isterse" ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade kurban kesmenin isteğe bağlı olduğunu gösterir. Sindî, bu konu ile ilgili olarak da: "Eğer biz Hanefiler, kurbanın herkese vâcip olduğunu söyleseydik, bu Hadis-i Şerif görüşümüzü reddederdi. Ama biz kurbanın zenginlere vâcip ve

zengin olmayanlara mendub olduğunu söyleyince bu Hadis-i Şerif bizim aleyhimizde bir delil olmaz″ der. (Sünen-i İbn-i Mâce, Tercüme ve Şerhi, Edâha 11, c. 8, s. 485)

[5] Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 11. Bir rivâyette de,
إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ فَلَا يَمَسَّ مِنْ شَعَرِهِ وَلَا بَشَرِهِ
شَيْئًا ″Zilhicce ayının ilk on
günü girip de biriniz bayramda kurban kesmek istediği zaman, artık (kurbanını kesinceye kadar) kendi vücudunun kıllarından ve derisinden hiçbir şeye dokunmasın″ diye geçmektedir.

[6] Haramlık mânâsına yorumlanmamasının delili ise, Hz. Âişe'den nakledilen şu Hadis-i Şerif'tir: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'ye Medîne'den kurban gönderirdi. Ben de onun kurbanının boynuna takılacak ipleri büküyor ve hazırlıyordum. Kurbanları Mekke'ye yolladıktan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ihramlı kimsenin sakındığı şeylerin hiç birinden sakınmazdı.″ (Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 94).

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Tercüme ve Şerhi, Edâha 11, c. 8, s. 485.

[8] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 12151.

[9] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18859.

[10] Sûre-i Âdiyât, Âyet 1.

[11] Sûre-i Âdiyât, Âyet 2.

[12] Sûre-i Âdiyât, Âyet 3.

[13] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 567-568; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1600.

[14] Acemler, o zamanda İran bölgesinde bulunan kişilerdir.

[15] Gunyet'üt-Tâlibîn, s. 24. Ayrıca son kısım için bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 5.

[16] İbn-i Hacer el-Askalânî, Feth'ul-Bârî, c. 21, s. 162.

[17] Sahih-i Buhari, Tevhid 57.

[18] Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 36.

[19] Sahih-i Müslim, Hac 33 (210).

[20] Sahih-i Müslim, Fedâil 19 (75 Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5505.

[21] Arapça’da aynı kelime, erkeler için olursa yazılışı farklı, kadınlar için olursa da yazılışı farklıdır. İşte erkekler için olana müzekker, kadınlar için olana da müennes kip denilmiştir.

( )هُوَ الَّذ۪ٓي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَد۪ينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّ۪ينِ كُلِّه۪ۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًاۜ (٢٨ (

28. Dînini, bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O’dur. Buna şâhit olarak da Allah yeter.

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i doğru yola götüren açık seçik hükümlerle ve hak din olan İslâm ile gönderen O’dur. Allah’u Teâlâ Peygamberini böyle gönderdiki, İslâm ile bütün dinleri iptal etsin. Böylece yeryüzünde İslâm’dan başka din kalmasın. Allah’u Teâlâ’nın İslâm Dîni’ni diğerlerine gâlip getireceğine dair şâhit olması yeter. Başka şâhitlere ihtiyacı yok, demektir.

(مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِۜ وَالَّذ۪ينَ مَعَهُ اَشِدَّٓاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَٓاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًاۘ س۪يمَاهُمْ ف۪ي وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِۜ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِۚ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْج۪يلِۚ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِه۪ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغ۪يظَ بِهِمُ الْكُفَّارَۜ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظ۪يمًا (٢٩ ( )

29. Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok şiddetlidirler, kendi aralarında ise çok merhametli-dirler. Onları rükû ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Onlar, Allah’ın lütuf ve rızâsını dilerler. Onların yüzlerindeki nişâneleri, secdelerinin eserindendir. İşte bu, onların Tevrat’taki vasıflarıdır. Onların İncil’deki vasıfları ise, filizini çıkarmış, sonra filizi kuvvetlenmiş, sonra kalınlaşmış, sonra da sapları üzerine yükselmiş, çiftçilerin hoşlarına giden bir ekin gibidir. Allah’u Teâlâ’nın, onları böyle yüce vasıflara nâil kılması, onlarla kâfirleri öfkelendirmek içindir. Allah’u Teâlâ, onlardan îman edip sâlih amellerde bulunanlara bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″O'nunla beraber bulunanlar″ diye buyrulan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in en yakınında olan Ashâb-ı Kirâm'dır. Bunların başında, Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk, Hz. Ömer'ul-Fâruk, Hz. Osman-ı Zinnûreyn ve Hz. Ali Kerremallâhu veche gelir. Nitekim âyette, bu zâtların vasıfları sayılmaktadır. Bu zâtlar, aynı zamanda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birinci dereceden akrabalarıdırlar. Bunlar, dünyâda iken Sûre-i Fetih, Âyet 10'un izahında geniş olarak anlatıldığı üzere, bizzat Cennetle müjdelenen on kişidendirler. İşte Allah, bu zâtları, Tevrat'ta ve İncil'de de vasıflarıyla beraber övdüğünü bildirmektedir.

Âyet-i Kerîme'de: ″Kâfirlere karşı çok şiddetlidirler″ diye buyrulması, Hz. Ömer Efendimizin vasfıdır. Onun bu özelliğine dair şu hâdise anlatılmıştır:

Hz. Ömer, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hicretinden haberi olmamıştı. Peygamberimizin evine geldi ve onun evde olmadığını görünce oradakilere: ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem nerede?″ diye sordu. Onlar da: ″Allah'u Teâlâ kâfirlerin kendisine suikast yapacağını haber verdi ve Mekke'den ayrılmasını emretti. Bu sebeple Hz. Ebû Bekir ile beraber Medîne'ye hicret etti″ dediler.

Resûlullah Efendimizin bu hicreti üzerine müşriklerin beyleri: ″O, bizden korkup gizli olarak kaçtı, nereden gittiğini bilseydik öldürürdük″ dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, evine geldi. Tam teçhizat bütün harp aletlerini kuşanıp atına bindi. Kâbe'nin avlusunun dibinde oturan beylerin yanına geldi ve onlara: ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem malını, mülkünü, her şeyini bırakıp gittiği için, ben de her şeyimi bırakıp gidiyorum. Bu, mallarımızı size bağışlıyoruz mânâsına gelmiyor. Ne zaman olsa gelip burayı alacağız. O zaman kat kat fazlası ile sizden alacağım. Şimdi ben gidiyorum. Arkamdan, Ömer de kaçtı diyeceksiniz. Ben onun için size haber veriyorum. İçinizde karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen varsa önüme çıksın. Arkamdan, Ömer gizli kaçmış, haberimiz olsa yolunu keserdik, demeyin. Benim gittiğim falan yoldur. Size mühlet tanıyorum, kim kendine güveniyorsa, yolumun üzerine çıksın″ diye nidâ etti.

Hz. Ömer, atını Mekke'nin çarşısında sağa sola koşturup, tekrar geldi yine şöyle nidâ etti: ″Anlamadık, duymadık, haberimiz olmadı demeyin. Ben, Medîne'ye gidiyorum, isteyen önüme çıksın.″ Beylerde yine bir ses yok. Herkes başını öne

eğmiş dinliyordu. Üç sefer, Mekke‘nin çarşısında at koşturup, ″Ey Mekkeliler! Ben, Medîne‘ye, filan yoldan gidiyorum, içinizde karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen yolumun üzerine çıksın. Sonradan arkamdan laf atmayın″ diye tekrar nidâ etti. Herkes bakıyordu. Hz. Ömer çok hiddetli, çok kızgındı. Yine hiç kimsede ses yoktu. Seslenen olsa, orada harbe başlayacaktı. En son atını çevirip, yola düştü ve Medîne‘ye geldi.

İşte Müslüman olmadan evvel, Müslümanlara karşı aynı şiddeti gösteren Hz. Ömer’in önceki hâli, Allah ile Resûlünün ve Mü’minlerin en sevmediği bir haldi. Ancak Müslüman olduktan sonra aynı şiddeti kâfirlere karşı gösterdi. Hz. Ömer’in Mekke’den ayrılırken kâfirlere karşı böyle söylemesi, Mekke‘nin içerisinde at koşturması, Allah‘u Teâlâ‘nın çok hoşuna gitmişti.

Hz. Ömer hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيٌّ لَكَانَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (ت حم ك عن عقبة بن عامر

″Benden sonra Peygamber gelse, Ömer gelirdi.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Kendi aralarında ise çok merhametlidirler″ diye buyrulması, Hz. Ebû Bekir Efendimizin vasfıdır. Nitekim Bilal-i Habeşî Hazretleri gibi birçok Müslüman köleyi satın alarak, onları gördükleri zulümden kurtarıp özgürlüklerine kavuşturmuştur. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَبُو بَكْرٍ خَيْرُ النَّاسِ اِلَّا اَنْ يَكُونَ نَبِىٌّ (طب عد عن سلمة بن الاكوع

″Nebî müstesnâ olduğu halde Ebû Bekir herkesten efdaldir.″[2]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Onları rükû ediciler, secde ediciler olarak görürsün″ diye buyrulması, Hz. Osman Efendimizin vasfıdır. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لِكُلِّ نَبِيٍّ رَفِيقٌ وَرَفِيقِي يَعْنِي فِي الْجَنَّةِ عُثْمَانُ (ت عن طلحة بن عبيد اللّٰه …

″Her Peygamberin bir arkadaşı vardır. Benim, Cennetteki arkadaşım da Osman’dır.″[3]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Onların yüzlerindeki nişâneleri, secde-lerinin

eserindendir″ diye buyrulması da, Hz. Ali Efendimizin vasfıdır. O, secdede çok kalır, çok namaz kılar ve böylece alnındaki secde izleri ikinci bir namaz vaktine kadar gitmezdi. İşte Allah'u Teâlâ, onu bu özelliği ile övmüştür. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْمَدِينَةَ فَلْيَأْتِ الْبَابَ (ت طب عن على عن ابن عباس)

″Ben ilmin şehriyim, Ali onun kapısıdır. İlim isteyen, o kapıya müracâat etsin. ″[4]

Çâr-ı Yâr-ı Güzîn Efendilerimizin her birinin faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Biz burada birer tanesine yer verdik. Şimdi de özellikle dördünün beraber zikredildiği bâzı Hadis-i Şerif'lere yer vereceğiz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى اِخْتَارَ أَصْحَابِي عَلَى الْعَالَمِينَ سِوَى النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَاخْتَارَ لِي مِنْ أَصْحَابِي أَرْبَعَة يَعْنِي أَبَا بَكْر وَعُمَر وَعُثْمَان وَعَلِيًّا فَجَعَلَهُمْ أَصْحَابِي وَفِي أَصْحَابِي كُلِّهِمْ خَيْر وَاخْتَارَ أُمَّتِي عَلَى سَائِرِ الْأُمَم وَاخْتَارَ لِي مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعَة قُرُون (البزار عن جابر)

″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, Peygamberler ve Resuller dışında Ashâbımı bütün âlemler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ashâbım arasından da Benim için dört kişiyi seçmiş ve üstün kılmıştır (Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi kastetmektedir). Onları Benim Ashâbım kılmıştır. Bununla birlikte bütün Ashâbımda hayır vardır. Ümmetimi de diğer ümmetler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ümmetimden de Benim için dört nesil seçmiştir (Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü asır Müslümanlarını kastetmektedir).″[5]

أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ وَزِيرِي وَخَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي وَعُمَرُ يَنْطِقُ مِنْ لِسَانِي وَعَلِيٌّ ابْنُ عَمِّي وَأَخِي وَحَامِلُ رَايَتِي وَعُثْمَانُ مِنِّي وَأَنَا مِنْ عُثْمَانَ. (حب طب عد والخليلي عن جابر)

″Ebû Bekir es-Sıddîk, benden sonra ümmetime benim vezirim ve halifemdir. Ömer, benim dilimle konuşur. Ali ise, amcazâdemdir, kardeşimdir ve sancağımın hâmilidir. Osman'a gelince, o bendendir, ben de ondan.″[6]

رَحِمَ اللّٰهُ أَبَا بَكْرٍ زَوَّجَنِي ابْنَتَهُ وَحَمَلَنِي إِلَى دَارِ الْهِجْرَةِ وَأَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ رَحِمَ اللّٰهُ عُمَرَ يَقُولُ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَا لَهُ صَدِيقٌ رَحِمَ اللّٰهُ عُثْمَانَ تَسْتَحْيِيهِ الْمَلَائِكَةُ رَحِمَ اللّٰهُ عَلِيًّا اللّٰهُمَّ أَدِرْ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ (ت عن على)

″Allah’u Teâlâ, Ebû Bekir’e rahmetini ihsan etsin. Bana kızını verdi. Hicret yurduna beni (sağladığı binekle) taşıdı ve kendi malından Bilal’i hürriyetine kavuşturdu. Allah’u Teâlâ, Ömer’e de rahmetini ihsan etsin. Acı da olsa hakkı söyler, hakkı söylemesi sebebiyle arkadaşsız kalmıştır. Allah’u Teâlâ, Osman’a da rahmetini ihsan etsin. Melekler bile ondan hayâ ederler. Allah’u Teâlâ, Ali’ye de rahmetini ihsan etsin. Allah’ım! Ali nereye dönerse hakkı onunla beraber eyle.″[7]

(لَا يَجْتَمِعُ حُبُّ هَؤُلاءِ الأَرْبَعَةِ فِي قَلْبِ مُنَافِقٍ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ. (طس كر عن أنس

″Şu dört zâtın muhabbeti bir münâfığın kalbinde toplanmaz: Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali.″[8]

إِنَّاللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تُنَاكِحُوهُمْ أَلَا فَلَا تَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcılar kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk’ın lâneti inmiştir.″[9]

إِنَّ اللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وُزَرَاءَ وَأَنْصَارًا وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلا عَدْلٌ (طب ك عن عويم بن ساعدة)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim hakaret ederse, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir iyi ameli kabul edilmez.″[10]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in en yakın akrabaları da, bu dört halifedir. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer kayınbabasıdır. Hz. Osman ile Hz. Ali de damatlarıdır. Bunlara buğzeden kimse Allah’ı ve Resûlünü inkâr etmiş olur ve doğrudan kâfir olur. Her ne kadar kendisinin İslâm üzere olduğunu iddia etse de, onun hiçbir ameli kabul edilmez.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 15; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 359/5; Kenzü’l-İrfan,

Hadis No: 117.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32548; ; Kenz’ül-İrfan, Hadis No: 101.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 56.

[4] Sünen-i Tirmizî Menâkib 20; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10898.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 305; Hayat’üs-Sahâbe, c. 2, s. 408.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, 9/8.

[7] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 20.

[8] Râmûz’ul-Ehâdîs, 484/4; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 33103.

[9] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[10] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 86/7.

49-HUCURÂT SÛRESİ

Bu sûre 18 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Kur’ân’ın mufassal diye bilinen kısa sûreleri, bu sûre ile başlar. İsmini, 4. âyetinde ″Odalar″ anlamına gelen ″Hucurât″ kelimesinden almıştır. Bu odalar ile de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mescid-i Nebevî’deki evi olarak kullandığı odalar kastedilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ (١) يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَرْفَعُٓوا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ اَعْمَالُكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ (٢))

1-2. Ey îman edenler! Allah’ın ve Resûlünün önüne geçmeyin. Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.* Ey îman edenler! Seslerinizi, Peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi, onunla da yüksek sesle konuşmayın. Yoksa amelleriniz boşa gider de farkında bile olmazsınız.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair Abdullah b. ez-Zübeyr Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّهُ قَدِمَ رَكْبٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمِّرْ الْقَعْقَاعَ بْنَ مَعْبَدٍ وَقَالَ عُمَرُ بَلْ أَمِّرْ الْأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا أَرَدْتَ إِلَى أَوْ إِلَّا خِلَافِي فَقَالَ عُمَرُ مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ فَتَمَارَيَا حَتَّى ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا فَنَزَلَ فِي ذَلِكَ { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ } حَتَّى انْقَضَتْ الْآيَةُ (خ عن عبد اللّٰه بن الزبير)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına Temim-oğullarından bir kafile gelmişti. Hz. Ebû Bekir: ″el-Ka’ka b. Mabedi bunlara emir tayin et″ dedi. Hz. Ömer de: ″el-Akra’ b. Habis’i emir tayin et″ dedi. Bu sefer Hz. Ebû Bekir: ″Senin maksadın sâdece bana muhalefet etmektir″ dedi. Hz. Ömer: ″Hayır, sana muhalefet etmek istemedim″ dedi. Tartışmaları böylece sürüp gitti ve nihâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda seslerini yükselttiler. İşte bunun üzerine Sûre-i Hucurât, Âyet 1-2 nâzil oldu.[1]

İmam Kurtubî Hazretleri, bu âyetleri açıklarken şöyle buyurmuştur:

- Sesi yükseltmekten ya da bağırmaktan maksat, hafife almak ve küçümsemek kastı ile sesin yükseltilmesi değildir. Çünkü Resûlullah'a karşı böyle bir davranış küfürdür. Bu buyruğa muhatab olanlar ise Mü'minlerdir. Burada maksat, bizzat sesin kendisidir. Büyük şahsiyetlere karşı saygı ve onlara karşı gösterilmesi gereken tâzime uygun düşmeyen yüksek ton ile çıkartılan sesin kendisidir.

Nitekim bir Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Huneyn Günü insanlar bozguna uğrayıp kaçtıklarında Abbas Radiyallâhu anhu'ya: ″İnsanlara yüksek sesle bağır″ diye buyurmuştur. Çünkü Hz. Abbas, insanlar arasında sesi en yüksek olanlardan birisi idi. İşte bu gibi durumlar, müstesnâdır. Bu gibi hallerde sesi yükseltmenin bir sakıncası yoktur.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hucurât 1.

[2] Huneyn savaşı hakkında Sûre-i Tevbe, Âyet 25-27 ve izahına bakınız.

(اِنَّ الَّذٖينَ يَغُضُّونَ اَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوٰىۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظٖيمٌ) (٣)

3. Resûlullah'ın huzurunda seslerini kısarak konuşanlar, Allah'u Teâlâ'nın, kalplerini takvâ için imtihan ettiği kimselerdir. Onlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Abdullah b. ez-Zübeyr Radiyallâhu anhu dedi ki:

فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةَ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ} قَالَ فَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بَعْدَ ذَلِكَ إِذَا تَكَلَّمَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يُسْمِعْ كَلَامَهُ حَتَّى يَسْتَفْهِمَهُ (ت عن ابن الزبير)

″Ey îman edenler! Seslerinizi, Peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın…″ diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 2 nâzil olunca, Hz. Ömer, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda konuşurken gizli konuşan bir kişi gibi gâyet alçak sesle konuşurdu, hattâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem anlamazdı da ne dediğini sorup anlamak isterdi.[1] İşte bunun üzerine de, ″Resûlullah'ın huzurunda seslerini kısarak konuşanlar, Allah'u Teâlâ'nın, kalplerini takvâ için imtihan ettiği kimselerdir…″ diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 3 nâzil olmuştur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 50; Rudani, Cemul-Fevâid, Hadis No: 7225.

( )اِنَّ الَّذٖينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَٓاءِ الْحُجُرَاتِ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (٤ (

4. Ey Resûlüm! Seni odaların dışından çağıranların çoğu düşüncesiz kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Temimoğullarına mensup bedevîler hakkında nâzil olmuştur. Onlardan bir heyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kaylule uykusuna çekildiği zaman, yani öğle uykusunda iken gelmişler ve Peygamber Efendimize odasının dışından: ″Yâ Muhammed, Yâ Muhammed! Yanımıza gel″ diye bağırmaya başlamışlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de uyanıp yanlarına gitmişti. Bu olay üzerine de bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu husus Zeyd b. Erkam Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

جَاءَ نَاسٌ مِنَ الْعَرَبِ فَقَالُوا انْطَلِقُوا بنا إِلَى هَذَا الرَّجُلِ فَإِنْ يَكُ نَبِيًّا فَنَحْنُ أَسْعَدُ النَّاسِ بِهِ وَإِنْ كَانَ مَلِكًا عِشْنَا فِي جَنَاحِهِ فَانْطَلَقْتُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالُوا ثُمَّ جَاءُوا إِلَى حُجَرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلُوا يُنَادُونَ يَا مُحَمَّدُ يَا مُحَمَّدُ قَالَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لا يَعْقِلُونَ} وَأَخَذَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأُذُنِي وَقَالَ لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ قَوْلَكَ يَا زَيْدُ (طب عن زيد بن ارقم)

Araplardan birtakım insanlar geldi ve şöyle dediler: ″Haydi şimdi şu adama gidelim, eğer gerçekten Peygamber ise, onunla biz insanların en mutlusu oluruz. Eğer kral ise onun himâyesinde yaşarız.″ Hemen Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gidip dediklerini ona haber verdim. Daha sonra onlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in evlerine gelip dışardan, ″Yâ Muhammed, Yâ Muhammed!″ diye bağırmaya başladılar. Bunun üzerine: ″Ey Resûlüm! Seni odaların dışından çağıranların çoğu düşüncesiz kimselerdir″ mealindeki Sûre-i Hucurât, Âyet 4 nâzil oldu. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kulağımdan tutup, ″Allah seni doğruladı Yâ Zeyd!″ dedi.[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 4980.

( )وَلَوْ اَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتّٰى تَخْرُجَ اِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٥ (

5. Eğer onlar, sen onların yanına çıkıncaya kadar sabretselerdi, kendileri için elbette daha hayırlı olurdu. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اِنْ جَٓاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَاٍ فَتَبَيَّنُوا اَنْ تُصٖيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمٖينَ (٦)( )

6. Ey îman edenler! Eğer size bir fâsık, bir haber getirirse, onu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir kavme eziyet edersiniz de, sonra yaptığınıza pişman olursunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi, Hâris b. Dırâr el-Huzâî Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hâris'e, kavminin zekâtını toplamak üzere birini göndereceğini vaad etti. Bunun üzerine Hâris kavminden zekâtı topladı, verilen sözün zamanı geldi. Fakat kimse zekâtı almaya gelmedi. Bunun üzerine Hâris, kavmiyle birlikte Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitmek üzere yola çıktılar. Bu sırada Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, onların zekâtını almak için Ukbe b. Velid'i gönderdi. Velid yola revan oldu, yolun bir kısmından geri döndü. Çünkü onları grup hâlinde gelirken gördüğünde korkmuştu. Dedi ki: "Hâris bana zekât vermedi, üstelik beni öldürmek istedi." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hâris'e küçük bir müfreze gönderdi. Müfreze, Hâris ve kavmi ile yolda karşılaşınca, Hâris: "Nereye böyle?" diye sordu. Onlar da: "Sana geliyorduk" dediler. Hâris: "Neden?" dedi. Onlar da dedi ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Velid b. Ukbe'yi sana gönderdi. O geri gelip senin ona zekât vermediğini, üstelik onu öldürmek istediğini söyledi." Hâris: "Hayır, Muhammed'i hak ile gönderene yemin ederim ki, ben onu ne gördüm ve ne de o bana geldi" dedi. Sonra Hâris, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına girince, Peygamberimiz ona:

مَنَعْتَ الزَّكَاةَ وَأَرَدْتَ قَتْلَ رَسُولِي قَالَ لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا رَأَيْتُهُ وَلَا أَتَانِي وَمَا أَقْبَلْتُ إِلَّا حِينَ احْتَبَسَ عَلَيَّ رَسُولُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَشِيتُ أَنْ تَكُونَ كَانَتْ سَخْطَةً مِنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولِهِ قَالَ فَنَزَلَتْ الْحُجُرَاتُ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ} إِلَى هَذَا الْمَكَانِ {فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَنِعْمَةً وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ} (حم عن الحارث بن ابى ضرار الخزاعى)

"Sen zekât vermedin, üstelik sana gönderdiğim elçimi de öldürmek istedin öyle mi?" dedi. Hâris: "Hayır, vallâhi! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki ben,

onu ne gördüm, ne de o bana geldi. Elçinin bana gelmesi verilen zamanda gecikince, Allah ve Resûlünün bana gazap etmesinden korkarak ben sana geldim ″ dedi. İşte bu olay üzerine: ″Ey îman edenler! Eğer size bir fâsık, bir haber getirirse, onu araştırın…″ diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 6-8 nâzil oldu.[1]

Yine bu konuda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

(كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ (م عن ابى هريرة

″Her işittiğini söylemek, insana yalan olarak yeter.″[2]

Bir kimsenin, duyduğu herhangi bir sözle hareket etmemesi, mutlaka araştırıp doğruluğundan emin olması gerekir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 36’da da şöyle geçmektedir:

″Hakkında bilmediğin bir şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların her birinin fiilinden sahibi mesuldür.″

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17731; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7228.

[2] Sahih-i Müslim, Mukaddime 3 (5 Riyâz’üs-Sâlihin, Hadis No: 1577.

(وَاعْلَمُوا اَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْاَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الْاِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ اِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَۙ (٧) فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَنِعْمَةًۜ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٨)

7-8. Bilin ki, aranızda Resûlullah vardır. Birçok işlerde görüşünüze tâbi olsaydı, elbette helâke düşmüş olurdunuz. Lâkin Allah’u Teâlâ size îmanı sevdirdi ve onu kalbinizde güzel gösterdi. Küfrü, fâsıklığı ve isyanı da size çirkin gösterdi. İşte onlar, hidâyete nâil olanlardır.* Bu, Allah’u Teâlâ’dan bir lütuftur ve bir nîmettir. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Ebû Saîd Radiyallâhu anhu: ″Bilin ki, aranızda Resûlullah vardır. Birçok işlerde görüşünüze tâbi olsaydı, elbette helâke düşmüş olurdunuz …″ diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 7’yi okudu ve şöyle yorumladı:

هَذَا نَبِيُّكُمْ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يُوحَى إِلَيْهِ وَخِيَارُ أَئِمَّتِكُمْ لَوْ أَطَاعَهُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الأَمْرِ لَعَنِتُوا فَكَيْفَ بِكُمْ الْيَوْمَ (ت عن ابى سعيد الخدرى)

"İşte Peygamberiniz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine vahy olunuyor. Liderlerinizin en iyisidir. Eğer o, birçok işlerde Ashâba uysaydı, onlar mutlaka kötü duruma düşerlerdi. Ya sizin hâliniz nice olur?"[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 50.

(وَاِنْ طَٓائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ اقْتَتَلُوا فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَاۚ فَاِنْ بَغَتْ اِحْدٰيهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّت۪ي تَبْغ۪ي حَتّٰى تَف۪ٓيءَ اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِۚ فَاِنْ فَٓاءَتْ فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُواۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِط۪ينَ (٩)

9. Mü'minlerden iki taife birbiriyle savaşırlarsa, aralarını düzeltin. Bunlardan biri diğerine karşı haddi aşarsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar, haddi aşan tarafa karşı savaşın. Eğer Allah'ın emrine dönerse, aralarını adâletle düzeltin ve her işinizde adâletle hareket edin. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, adâletli olanları sever.

İzah: Mücâhid Hazretleri, her ikisi de Müslüman olan Evs ile Hazreç kabileleri arasındaki bir anlaşmazlık üzerine bu Âyet-i Kerîme'nin nâzil olduğunu söylemiştir.

(اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ فَاَصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ۟ (١٠)

10. Mü'minler ancak kardeştirler. O halde kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'tan korkun ki, size merhamet edilsin.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Müslümanların birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiğini emretmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَنَافَسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمْ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هَاهُنَا التَّقْوَى هَاهُنَا وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَعِرْضُهُ وَمَالُهُ إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُوَرِكُمْ وَاَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ (خ م عن ابى هريرة)

"Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır. Başkaları hakkında zanla konuşanı dinlemeyin, ayıplarını araştırmayın, birbirinize karşı övünüp

kibirlenmeyin, birbirinizi kıskanmayın, kin tutmayın, yüz çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Allah’ın size emrettiği gibi kardeş olun. Müslüman, Müslümanın kardeşidir; ona haksızlık etmez, onu yardımsız bırakmaz, küçük görmez.″ Resûlü Ekrem göğsüne işâret ederek buyurdu ki: ″Takvâ buradadır, takvâ buradadır! Kişinin, Müslüman kardeşini hor görmesi şer olarak ona yeter. Müslümanın Müslüman üzerine kanı, ırzı ve malı haramdır. Şüphesiz Allah, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى (خ م عَنِ النعمان بن بشير)

″Mü’minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَّكَ أَصَابِعَهُ (خ عن ابى موسى)

″Şüphesiz bir Mü’min, diğer bir Mü’min için birbirine kaynamış binaya benzerler. (Râvi der ki:) Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu söylerken parmaklarını birbirine geçirdi.″[3]

Bu hususta Ebû Bekre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَحَسَنٌ مَعَهُ وَهُوَ يُقْبِلُ عَلَى النَّاسِ مَرَّةً وَعَلَيْهِ مَرَّةً، وَيَقُولُ: إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللّٰهَ أَنَّ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (خ عن ابى بكرة)

Hz. Hasan çocuk iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minber üzerinde onu yanına alarak bir kere cemaate, diğer bir defa da Hz. Hasan’dan yana dönüp ona işâret ederek, ″Bu benim oğlumdur, şeref sahibi bir Efendidir. Umarım ki Allah’u Teâlâ, oğlumun sebebi ile yakında Müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını ıslah edecek″[4] buyurdu.[5]

Adâletli olanlar hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللّٰهِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا (م عبد اللّٰه بن عمرو)

"Âdil davrananlar, mahşer günü Allah katında Arş'ın sağında nûrdan minberler üzerindedirler. Onlar; hükümlerinde, aileleri hakkında ve üstlendikleri görevlerde adâletli davrananlardır."[6]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikâh 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (32-33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 27.

[3] Sahih-i Buhârî, Salat 87, Mezâlim 5.

[4] Hadiste geçen iki fırkadan biri, Hz. Hasan Efendimize tâbi olanlardı, diğeri de Hz. Muâviye'ye tâbi olanlardı. Hz. Ali Efendimiz vefat edince, ona tâbi olanlar, Hz. Hasan Efendimizi halife olarak ilan ettiler. Hz. Muâviye taraftarı olanlarda, onu halife ilan ettiler. Böylece bu iki taraf arasında büyük bir husûmet oldu. İki tarafın ordusu karşı karşıya geldi. Hz. Hasan Efendimiz, bu olayı sükûnete erdirebilmek için büyük bir vakarla ve engin gönüllülükle halifelikten vazgeçip, Hz. Muâviye'ye biat etti ve kendisine tâbi olanlar da biat etti. Böylece hiç kan dökülmeden birlik ve sukûnet sağlanmış oldu. Resûlullah Efendimizin söylediği bu hâdise gerçekleşmiş oldu.

[5] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecridi Sarih, Hadis No: 1159.

[6] Sahih-i Müslim, İmâre 5 (18).

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَٓاءٌ مِنْ نِسَٓاءٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّۚ وَلَا تَلْمِزُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِۜ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْا۪يمَانِۚ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (١١))

11. Ey îman edenler! Sizden bir kavim, diğer bir kavimle alay etmesin. Belki alay edilen kavim, Allah katında alay edenden daha hayırlıdır. Kadınlar da başka kadınlarla alay etmesin. Belki alay edilen kadınlar, Allah katında alay eden kadınlardan daha hayırlıdır. Siz, birbirinizi ayıplamayın ve birbirinize kötü lakap takmayın. Îmandan sonra fâsıklıkla adlanmak ne kötüdür. Böyle yapıp da tevbe

etmeyenler, zâlimlerin ta kendileridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Cubeyre b. ed-Dahhâk Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

فِينَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي بَنِي سَلَمَةَ {وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ} قَالَ قَدِمَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَيْسَ مِنَّا رَجُلٌ إِلَّا وَلَهُ اسْمَانِ أَوْ ثَلَاثَةٌ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَا فُلَانُ فَيَقُولُونَ مَهْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّهُ يَغْضَبُ مِنْ هَذَا الِاسْمِ فَأُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ { وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ} (د عن أبى جبيرة بن الضحاك)

″Birbirinize kötü lakap takmayın″ diye geçen Âyet-i Kerîme, biz Selemeoğulları hakkında nâzil oldu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bize geldi; aramızda bir ya da iki hattâ üç isimli olmayan hiçbir adam yoktu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: (Farkında olmadan) ″Ey filan!″ derdi. Onlar: ″Dikkatli ol Yâ Resûlallah! O bu isimden öfkelenir″ derlerdi. Bunun üzerine Sûre-i Hucurât, Âyet 11’deki: ″Birbirinize kötü lakap takmayın. Îmandan sonra fâsıklıkla adlanmak ne kötüdür″ buyruğu nâzil oldu.[1]

Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebeplerinden bir diğeri de İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre şöyledir:

إِنَّ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيّ بْن أَخْطَب أَتَتْ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُول اللّٰه إِنَّ النِّسَاء يُعَيِّرْنَنِي وَيَقُلْنَ لِي يَا يَهُودِيَّة بِنْت يَهُودِيَّيْنِ! فَقَالَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : هَلَّا قُلْت إِنَّ أَبِي هَارُون وَإِنَّ عَمِّي مُوسَى وَإِنَّ زَوْجِي مُحَمَّد. فَأَنْزَلَ اللّٰه هَذِهِ الْآيَة (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Hz. Safiyye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek dedi ki: Yâ Resûlallah! Kadınlar beni ayıplıyorlar ve bana, ″Ey iki Yahudi’nin kızı, Yahudi kadın!″ diyorlar, dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Niye benim babam Hârun, amcam Mûsâ, kocam da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir demedin?″ diye buyurdu. Sonra da Sûre-i Hucurât, Âyet 11 nâzil oldu.[2]

Bu hususta Hz. Âişe’den şu hâdise nakledilmiştir:

حَكَيْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا فَقَالَ مَا يَسُرُّنِي أَنِّي حَكَيْتُ رَجُلًا وَأَنَّ لِي كَذَا وَكَذَا قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ صَفِيَّةَ امْرَأَةٌ وَقَالَتْ بِيَدِهَا هَكَذَا كَأَنَّهَا تَعْنِي قَصِيرَةً فَقَالَ لَقَدْ مَزَجْتِ بِكَلِمَةٍ لَوْ مَزَجْتِ بِهَا مَاءَ الْبَحْرِ لَمُزِجَ (ت عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir adamın taklidini yaptım, şöyle buyurdu: ″Bana şunlar şunlar dahi verilecek olsa, bir adamın taklidini yapmak hoşuma gitmez.″ Hz. Âişe dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Safiyye, eliyle işâret ederek şöyle bir kadındır, yani o kısa bir kadındır″ dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Sen öyle bir söz söyledin ki, eğer bu denize dahi katılacak olsa onu bile bulandırırdı.″[3]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِذَنْبٍ تَابَ مِنْهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللّٰهِ أَنْ يَبْتَلِيه بِهِ وَيَفْضَحهُ فِيهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَة(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

″Her kim, tevbe etmiş olduğu bir günah sebebi ile bir Mü’mini ayıplayacak olursa, ayıplayanı o günah ile mübtelâ kılıp dünyâ ve âhirette onu bu günah sebebiyle rezil etmesi Allah’ın üzerindeki bir hak olur.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مِنْ حَقّ الْمُؤْمِن عَلَى الْمُؤْمِن أَنْ يُسَمِّيه بِأَحَبّ أَسْمَائِهِ إِلَيْهِ(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

″Mü’minin, Mü’min üzerindeki haklarından birisi de, o kimseyi en sevdiği ismi ile çağırmasıdır.″[5]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 77.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 326.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 27.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 329.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 16, s. 330.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثٖيرًا مِنَ الظَّنِّۘ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًاۜ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخٖيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَحٖيمٌ (١٢))

12. Ey îman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli hallerini araştırmayın. Bâzınız bâzınızı gıybet etmesin. Sizden

biriniz ölü kardeşinin etini yemek ister mi? Elbette bundan tiksinirsiniz! Allah’tan korkun. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

صَعِدَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِنْبَرَ فَنَادَى بِصَوْتٍ رَفِيعٍ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفْضِ الْإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ لَا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تُعَيِّرُوهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَبَّعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَبَّعَ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ تَتَبَّعَ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ قَالَ وَنَظَرَ ابْنُ عُمَرَ يَوْمًا إِلَى الْبَيْتِ أَوْ إِلَى الْكَعْبَةِ فَقَالَ مَا أَعْظَمَكِ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ وَالْمُؤْمِنُ أَعْظَمُ حُرْمَةً عِنْدَ اللّٰهِ مِنْكِ (ت حب عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere çıktı ve yüksek sesle şöyle buyurdu: ″Ey diliyle îman edip kalplerine îmanın girmediği kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın, onları ayıplamayın ve onların gizli kusurlarının peşine düşmeyin. Her kim Müslüman kardeşinin ayıbını araştırırsa, Allah’u Teâlâ onun ayıbını ortaya çıkarır. Allah’u Teâlâ her kimin ayıbını ortaya çıkarırsa, evinde bile olsa rezil eder.″ İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: Bir gün Kâbe’ye baktı ve şöyle buyurdu: ″Senin hürmetin büyüktür. Fakat Mü’minin hürmeti Allah katında senin hürmetinden daha büyüktür.″[1]

Gıybet hakkında da Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?″ diye sordu. Ashâb: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kardeşinden, onun hoşuna gitmeyecek bir şekilde söz etmektir″ buyurdu. ″Peki, benim sözünü ettiğim husus kardeşimde var ise ne olur?″ diye sorulunca da, ″Eğer söylediğin şey onda var ise onun gıybetini yapmış olursun, eğer onda yoksa ona iftira etmiş olursun″ diye buyurdu.[2]

Yaptığı kötülüğü açığa vuranın gıybetini yapmak bu kabilden değildir. Çünkü: ″Hayâ örtüsünü bir kenara bırakanın gıybeti yoktur″ diye buyrulmuştur.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فَاذْكُرُوا الْفَاجِرَ بِمَا فِيهِ يَحْذَرَهُ النَّاسُ. (ابن أبي الدنيا في ذم الغيبة والحكيم في نوادر الاصول عن بهز بن حكيم عن أبيه عن جده)

"Fâciri, özelliği ile birlikte zikredin ki, insanlar ondan sakınabilsinler."[3]

Haset ve kötü zan hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

ثَلاثٌ لازِمَاتٌ لأُمَّتِي الطِّيَرَةُ وَالْحَسَدُ وَسُوءُ الظَّنِّ فَقَالَ رَجُلٌ مَا يُذْهِبُهُنَّ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مِمَّنْ هُوَ فِيهِ قَالَ إِذَا حَسَدْتَ فَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ وَإِذَا ظَنَنْتَ فَلا تُحَقِّقْ وَإِذَا تَطَيَّرْتَ فَامْضِ (طب عن جده حارثة بن النعمان)

"Üç şey vardır ki ümmetimde bulunacaktır. Bunlar: Uğursuz fal, haset ve kötü zandır." Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Birisinde bunlar varsa bunları giderecek olan nedir?" diye sorunca, şöyle buyurdu: "Haset ettiğin zaman, Allah'tan bağışlanma dile. Bir zanda bulunduğunda bu zannını pekiştirip teyit etme. Uğursuz bir fal karşısında kaldığında aldırmayıp geç, git."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا عُرِجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ يَخْمُشُونَ وُجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلاَءِ يَا جِبْرِيلُ قَالَ هَؤُلاَءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقَعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ (د عن انس)

Mîraca çıktığımda bir topluluğa rastladım. Bakırdan tırnakları vardı ve yüzlerini, göğüslerini tırmalıyorlardı. "Yâ Cebrâil! Bunlar kim?" diye sordum. "Bunlar, insanların etlerini yiyenler (gıybet edenler) ve insanların namusuna leke sürecek sözler söyleyenlerdir" dedi.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 84; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 5857.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 20 (70 Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40; Sünen-i Tirmizî, Birr 23.

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No 8070.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3153.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَٓائِلَ لِتَعَارَفُوا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ (اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ خَبٖيرٌ (١٣)

13. Ey insanlar! Şüphesiz ki, Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık ve sizi birbirinizi tanımanız için milletlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah katında en makbul olanınız, en fazla takvâ sahibi olanınızdır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, her şeyi bilendir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Takvâ ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de verdiği Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى أَعْجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا لِأَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَى ... (حم عن ابى نضرة)

″Ey İnsanlar! Şüphesiz ki sizin Rabbiniz birdir. Şüphesiz ki sizin babanız da birdir. Şunu bilin ki Arap olan birisinin Arap olmayana, Arap olmayan birisinin Arap olana, siyahın kırmızıya, kırmızının siyaha hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvâdadır…″[1]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ أَكْرَمُ النَّاسِ قَالَ أَتْقَاهُمْ (خ م عن ابى هريرة)

″Yâ Resûlallah! İnsanların en şereflisi kimdir?″ denildi. Şöyle buyurdu: ″Allah'tan en çok korkan takvâ sahipleridir.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'u Teala'dan en çok korkan kişi olduğuna dair de Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَأَنَّهُمْ تَقَالُّوهَا فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أُصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أُفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللّٰهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلّٰهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (خ عن انس بن مالك)

Üç kişi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zevcelerinin evlerine gelip Peygamberimizin ibâdetinden soruyorlardı. Bunlara Peygamberimizin ibâdeti haber verilince kendi yaptıkları ibâdeti azım-sadılar: ″Biz nerede,

Resûlullah nerede? Allah’u Teâlâ, Peygamberinin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır″[3] dediler. İçlerinden biri: ″Bana gelince, ben geceleri dâimâ namaz kılacağım″ dedi. Diğeri de: ″Ben her zaman oruç tutacağım ve oruçsuz olmayacağım″ dedi. Üçüncüsü de: ″Ben de kadınlardan uzak duracağım ve hiç evlenmeyeceğim″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların yanlarına gelerek şöyle buyurdu: ″Bu sözleri söyleyenler siz misiniz? Vallâhi! En fazla Allah’tan korkanınız ve en fazla takvâlı olanınız benim. Bununla beraber ben hem nâfile oruç tutarım, hem oruçsuz bulunurum, hem nâfile namaz kılarım, hem uyurum ve kadınlarla da evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir.″[4]

Takvâ hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de de şöyle buyrulmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَمَرَ اللّٰهُ مُنَادِيًا يُنَادِي: أَلا إِنِّي جَعَلْتُ نَسَبًا، وَجَعَلْتُمْ نَسَبًا، فَجَعَلْتُ أَكْرَمَكُمْ أَتْقَاكُمْ فَأَبَيْتُمْ إِلا أَنْ تَقُولُوا: فُلانُ بن فُلانٍ خَيْرٌ مِنْ فُلانِ بن فُلانٍ، فَأَنَا الْيَوْمَ أَرْفَعُ نَسَبِي، وَأَضَعُ نَسَبَكُمْ أَيْنَ الْمُتَّقُونَ (طب عن ابى هريرة)

Mahşer günü olduğu zaman Allah’u Teâlâ buyurur ki: Şüphesiz Ben bir nesep yarattım, siz de bir nesep tespit ettiniz. Ben sizin en şereflinizin, en takvâlınız olduğunu ortaya koydum, siz ise bunu kabul etmeyerek; ″Filan oğlu filan, filan oğlu filandan hayırlıdır″ dediniz. Bugün Ben kendi nesebimi yükseltiyor, sizin uydurduğunuz nesepleri alçaltıyorum. Nerede takvâ sahipleri?[5]

Allah’a yaklaştıkça kişinin korkusu artmalıdır. Evvela ibâdet ederek bu korku kazanılır. Ancak yaptığı ibâdete güvenir yani nefsine güven gelirse, bu korkuda azalma olur. Çoğu kişiyi, Allah yolunda ilerlemekten geri koyan budur. İşte takvâ sahibi, her zaman Allah korkusunu kalbinde taşıyan kimsedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللّٰهِ (الحكيم هب عن بن مسعود)

″Hikmetin başı, Allah korkusudur.″[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ (ت ه عن عطية السعدى

"Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâlı kişilerden olamaz."[7]

Yine takvânın üstünlüğüne dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(آلُ مُحَمَّدٍ كُلُّ تَقِيٍّ (طس عق ك فى تاريخه عن انس

"Takvâ olanın hepsi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ailesidir."[8]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22391.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, Fedâil 44 (168).

[3] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[4] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 164, 426.

[6] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 762, 763; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 613.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî Sıfat-ı Kıyâmet 19.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 4/10.

(قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُوا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْاِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَاِنْ تُطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ اَعْمَالِكُمْ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٤))

14. Bedevîler: "Îman ettik" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: Siz îman etmediniz. Lâkin deyin ki, "Biz İslâm'a girdik." Henüz îman, sizin kalplerinizin içine girmiş değildir. Eğer Allah'a ve Resûlüne (ihlas ile) itaat ederseniz, Allah'u Teâlâ amellerinizin sevabından hiçbir şey eksiltmez. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bedevîler: "Biz, Allah'ı ve Resûlünü tasdik ettik, bizler Mü'miniz" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: Sizler îman etmediniz, Sizler Mü'min değilsiniz. Bu itibarla "Îman ettik" demeyin. "İslâm'a girdik" deyin. Zîrâ îman gerçekten kalbinize girmemiştir. Henüz onun ne demek olduğunu kavramış değilsiniz.

Sizler, Allah’ın ve Resûlünün emirlerini tutup yasaklarından kaçınarak Allah’a ve Resûlüne ihlas ile itaat ederseniz, Allah’u Teâlâ amellerinizin mükâfatından hiçbir şey eksiltmez. Zîrâ Allah’u Teâlâ, kötülüklerinden vazgeçip, itaat edeni affedendir ve ona merhametli davranandır. O halde O’na tevbe edin ki, sizi affedip size merhametli olsun, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Katâde şöyle buyurmuştur:

Yemin olsun ki bu âyet, bütün Bedevîleri kapsamamaktadır. Zîrâ Bedevîlerden, Allah’a ve âhiret gününe îman edenler de vardır. Fakat bu âyet, Müslüman oldular diye Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e minnet eden Bedevîlerden bir kabile hakkında nâzil oldu. Bunlar: ″Biz, sizinle savaşmadan Müslüman olduk. Falan ve falan oğulları gibi sizinle savaşmadık″ dediler. İşte bunun üzerine Allah’u Teâlâ bu âyeti indirmiştir.

(اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ (١٥))

15. Mü’minler, ancak Allah’a ve Resûlüne îman eden, sonra şüpheye düşmeyen ve Allah yolunda mallarıyla ve nefisleriyle cihat edenlerdir. İşte (îman dâvâsında) sâdık olanlar bunlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْمُؤْمِنُونَ فِي الدُّنْيَا عَلَى ثَلَاثَةِ أَجْزَاءٍ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِي يَأْمَنُهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ثُمَّ الَّذِي إِذَا أَشْرَفَ عَلَى طَمَعٍ تَرَكَهُ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن ابى سعيد الخدرى)

″Dünyâda Mü’minler üç sınıftır: Allah’a ve Resûlüne îman etmiş, sonra şüpheye düşmemiş ve Allah yolunda mallarıyla ve nefisleriyle cihat etmiş olanlar. İnsanların malları ve nefislerini emniyet ettiği kimseler. Sonra nefsin çok arzuladığı bir durumla karşılaştığı zaman, onu Allah’u Teâlâ için terk edenler. ″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10628.

(قُلْ اَتُعَلِّمُونَ اللّٰهَ بِد۪ينِكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ (١٦))

16. Ey Resûlüm! O bedevîlere de ki: (″Îman ettik″ demekle) dîninizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Halbuki Allah'u Teâlâ, göklerde ve yerde olanları bilir. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir.

(يَمُنُّونَ عَلَيْكَ اَنْ اَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ اِسْلَامَكُمْ بَلِ اللّٰهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ اَنْ هَدٰيكُمْ لِلْاِيمَانِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (( )١٧

17. Ey Habîbim! Onlar, İslâm'a girdiklerinden dolayı seni minnet altında bırakmak isterler. De ki: ″Bana İslâmınızla minnet etmeyin. Bilakis (îman dâvâsında) sâdık iseniz, sizi îmana hidâyet ettiğinden dolayı, asıl Allah'u Teâlâ sizi minnet altında bırakır.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen bedevîler, İslâm'a girmelerini bir minnet konusu yaparak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den Müslüman olmalarına karşılık, sadaka gibi maddi olarak bir iyilik ve iltifat beklediler. Peygamberimiz de onlara; siz, İslâm'a girdik diye benden bir karşılık beklemeyin. Allah'u Teâlâ'nın sizin Müslüman olmanıza ihtiyacı yoktur. Ancak sizin Allah'a minnet borcunuz vardır. Siz hakkıyla îman ederek ihlaslı bir şekilde amel edin ki, Allah'ın size vermiş olduğu nîmetlere karşı şükrünüzü yerine getirmiş olasınız. İşte ancak bu şekilde Allah'ın rahmetine nâil olursunuz, demektir.

(اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٨) (

18. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin gaybını bilir ve Allah'u Teâlâ, yaptığınız her şeyi görür.

50-KÂF SÛRESİ

Bu sûre 45 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. ″Kâf″ harfi ile başladığı için ″Kâf Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.[1]

Bu sûre ile ilgili olarak Câbir b. Semûra Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ بِق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَكَانَ صَلَاتُهُ بَعْدُ تَخْفِيفًا (م عن جابر بن سمرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sabah namazında, ″Kâf. Şânı yüce olan Kur'ân'a yemin olsun ki″ diye başlayan Kâf Sûresi'ni okur, ondan sonra da namazını kısa keserdi.[2]

[1] Kâf ifadesi Hurûf'ul-Mukattaa'dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1'in izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Salât 35 (168).

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِۚ (١) بَلْ عَجِبُوا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ (٢) ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًاۚ ذٰلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ (٣))

1-3. Kâf. Şânı yüce olan Kur'ân'a yemin olsun ki (Ey Resûlüm! O kâfirler, seni tasdik etmediler.)* Bilakis kendilerinden bir uyarıcı gelmesine şaştılar. O kâfirler dedi ki: ″Bu şaşılacak bir şey!″* Biz öldüğümüz ve toprak olduğumuz vakit mi dirileceğiz? Bu, (imkândan) çok uzak bir dönüştür.

(قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْۚ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ (٤) بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْ فَهُمْ فِي اَمْرٍ مَرِيجٍ (٥))

4-5. Şüphesiz Biz, toprağın onlardan neyi eksittiğini biliriz. Bizim katımızda her şeyin kayıtlı olduğu bir kitap (Levh-i Mahfuz) vardır.* Bilakis onlar, hak

(mûcizelerle sâbit olan Peygamber) kendilerine geldiği vakit, onu yalanladılar da (Resûl hakkında) bir ızdırap hâli içinde kaldılar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″(Resûl hakkında) bir ızdırap hâli içinde kaldılar″ diye geçen ifadeden maksat, o müşrikler, Resûlü Ekrem hakkında bahaneler uydurarak; bâzen şâir, bâzen sihirbaz ve bâzen de mecnûn gibi ifadeler kullanarak çâresizlik içinde kaldılar, demektir.

اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَٓاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ (٦) وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فٖيهَا رَوَاسِيَ وَاَنْبَتْنَا فٖيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهٖيجٍۙ (٧) تَبْصِرَةً وَذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنٖيبٍ (٨)

6-8. O kâfirler, üstlerindeki göğe hiç bakmazlar mı? Biz onu nasıl bina ettik ve (yıldızlarla) süsledik. Onda hiçbir gedik de yoktur. * Ve yere de bakmadılar mı? Onu döşedik ve üzerine sâbit dağlar koyduk ve orada her sınıftan güzel çift çift bitkiler bitirdik* Bunlar, Rabbine dönüp tefekkür eden her kul için ibret ve öğüttür.

İzah: Bu âyetlerde tefekkür etmenin öneminden bahsedilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فِكْرَةُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْعِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً(أبو الشيخ في العظمة عن أبي هريرة)

″Bir saat tefekkür,altmış sene nâfile ibâdetten hayırlıdır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَعْطُوا أَعْيُنَكُمْ حَظَّهَا مِنَ الْعِبَادَةِ النَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ، وَالتَّفَكُّرُ فِيهِ، والاعْتِبَارُ عِنْدَ عَجَائِبِهِ (رواه الحاكم عن ابي سعيد)

″Şu ibâdet işinde gözlerinizin hazzını verin. Mushaf'a (Kur'ân'a) bakarak okumak. Onda tefekkür. Acâiblerini okurken de ibret almak.″[2]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 5710.

[2] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 189.

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً مُبَارَكًا فَاَنْبَتْنَا بِهٖ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصٖيدِۙ (٩) وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضٖيدٌۙ (١٠) رِزْقًا لِلْعِبَادِۙ وَاَحْيَيْنَا بِهٖ بَلْدَةً مَيْتًاۜ كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ (١١)

9-11. Gökten, mübârek (faydaları çok olan) bir su indirdik, onunla bahçeler ve hasat edilen ekinler bitirdik* ve birbiri üstüne binmiş tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları yetiştirdik.* Bunları kullara rızık olması için bitirdik ve o su ile, ölü (bitkileri kurumuş) olan bir beldeyi dirilttik. İşte kabirden çıkış da böyledir.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَاَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ (١٢) وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَاِخْوَانُ لُوطٍ (١٣) وَاَصْحَابُ الْاَيْكَةِ (وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ (١٤) اَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْاَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ (١٥)

12-15. Onlardan evvel Nûh kavmi, Ashâb-ı Ress ve Semud kavmi,* Âd kavmi, Firavun kavmi, Lût'un kardeşleri (onun kavmi),*Ashâb-ı Eyke ve Tübba kavmi de yalanlamışlardı. Evet, hepsi de Resulleri yalanlayıp, vaad ettiğim azâbı hak etti.* Biz, ilk yaratmadan âciz olduk mu ki (tekrar diriltmeden âciz olalım)! Doğrusu onlar, yeniden yaratılış hususunda şiddetli bir şüphe içindedirler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Ashâb-ı Ress, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Yâsîn Sûresi'nde kendilerinden söz edilen ve kavmine: ″… Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun.″[1] diyen kişinin kavmidir. Kavmi onu öldürüp ″Ress″ diye bilinen bir kuyuya attılar. Bu sebeple bu kuyunun ismi ile zikredildiler.

Yine Semud, Sâlih Aleyhisselâm'ın; Âd, Hûd Aleyhisselâm'ın; Ashâb-ı Eyke de, Şuayb Aleyhisselâm'ın kavmidir. Âyette geçen, ″Lût'un kardeşleri″ ifadesinden maksat da, Lût Aleyhisselâm'ın akrabalık bağı olan kavmidir. Tübba da; Yemen hükümdarlarına verilen genel bir isimdir. O zamanda kral olan Tübba, Mü'min birisi olmakla birlikte, kavmi azgın idi. Allah'u Teâlâ bu kavmi, Sûre-i Duhân, Âyet 37'de anlatıldığı üzere helâk etmiştir.

[1] Sûre-i Yâsîn, Âyet 20.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ (١٦) اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ (عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ (١٧) مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ (١٨) وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ (١٩)

16-19. Yemin olsun ki, insanı Biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.* Onun sağında ve solunda oturan iki yazıcı melek de yaptıklarını kaydetmek-tedir.* İnsanın ağzından hiçbir söz çıkmaz ki, onun yanında yaptıklarını gözetleyen ve yazmaya hazır bir melek bulunmasın.* Ölümün sekerâtı, hakikati ortaya koyar. ″Ey insan! Bu ölüm, senin

kaçıp durduğun şeydir" denir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah'u Teâlâ'nın insana yakın olduğu ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

نَزَلَ اللّٰهُ مِنِ ابْنِ آدَمَ أَرْبَعَ مَنَازِلَ: هُوَ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ، وَهُوَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ، وَهُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَةِ كُلِّ دَابَّةٍ، وَهُوَ مَعَهُمْ أَيْنَمَا كَانُوا (ابن مردويه عن أبي سعيد)

"Allah'u Teâlâ insana dört şekilde yakın olur: İnsana şah damarından daha yakındır. Her bir canlının perçeminden tutmuştur. Kişinin kalbiyle arasına girer. İnsanlar nerede olurlarsa olsunlar, O da onlarla olur."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, her insanın sağında ve solunda, hayır ve şer bütün yaptıkları amellerini kaydeden meleklerin olduğu birçok âyette de geçmektedir. Bunlara, kirâmen kâtibîn melekleri denir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12'de buyurdu ki:

"Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kulun konuştuğu sözlerin, bu melekler tarafından yazıldığını beyan ederek şöyle buyurmuştur.

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللّٰهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَرْفَعُهُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَاتٍ وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللّٰهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهْوِي بِهَا فِي جَهَنَّمَ (خ م عن ابى هريرة)

"Şüphesiz ki kul, Allah'ın râzı olacağı bir sözü söyler, onun nasıl bir söz olduğunun farkında değildir. Fakat Allah'u Teâlâ, o sözle onun derecesini yükseltir. Yine kul, Allah'ı gazaplandıracak bir söz söyler, onun da ne olduğunun farkında değildir. Allah'u Teâlâ, o sözle de onu Cehenneme sürükler."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كَاتِب الْحَسَنَات عَلَى يَمِين الرَّجُل وَكَاتِب السَّيِّئَات عَلَى يَسَاره وَكَاتِب الْحَسَنَات أَمِين عَلَى كَاتِب السَّيِّئَات فَإِذَا عَمِلَ حَسَنَة كَتَبَهَا صَاحِب الْيَمِين عَشْرًا وَإِذَا عَمِلَ سَيِّئَة قَالَ صَاحِب الْيَمِين لِصَاحِبِ الشِّمَال دَعْهُ سَبْع سَاعَات لَعَلَّهُ يُسَبِّح أَوْ يَسْتَغْفِر (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى امامة)

İyilikleri yazan melek kişinin sağı üzerinde, kötülüklerin yazıcısı ise solu üzerindedir. İyilikleri yazan melek, kötülükleri yazanın üzerindedir. Kişi bir iyilik işledi mi sağda bulunan melek on misliyle onu yazar, bir kötülük işledi mi de, sağda bulunan melek, solda bulunan meleğe: ″Belki tesbih eder veya bağışlanma diler ümidiyle sen ona yedi saat süreyle ilişme″ der.[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Ölümün sekerâtı, hakikati ortaya koyar″ diye buyrulmaktadır. Bu ifade şöyle izah edilmiştir: ″Ey insan! Ölümün sekerâtı, senin gözünün önüne âhirette var olan gerçekleri getirir. Sen onları görür ve anlarsın.″ Bu izaha göre, insana ölümü esnâsında âhiret âlemi gözükür.

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de geçen ″Ölümün sekarâtı″ ifadesi de, can verirken ölümün şiddetinden meydana gelen kendinden geçme durumudur. Bu hususta Hz. Âişe'den nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

فِيهَا مَاءٌ فَجَعَلَ يُدْخِلُ يَدَيْهِ فِي الْمَاءِ فَيَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكَرَاتٍ ثُمَّ نَصَبَ يَدَهُ فَجَعَلَ يَقُولُ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى حَتَّى قُبِضَ وَمَالَتْ يَدُهُ (خ عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in önünde, içinde su bulunan bir kap bulunuyordu. Ellerini suya daldırıyor ve ellerini yüzüne sürerek, ″Lâ ilâhe illallâh! Şüphesiz ölümün sekerâtı vardır″ diye buyurdu. Sonra da elini kaldırıp şöyle demeye koyuldu: ″O en yüce dost ile birlikte!″ Nihâyet ruhu kabzedildi ve eli yanına düştü.[4]

Yine bu hususta şu rivâyet nakledilmiştir:

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ: يَا مَعْشَرَ الْحَوَارِيِّينَ ادْعُوا اللّٰهَ أَنْ يُهَوِّنَ عَلَيْكُمْ هَذِهِ السَّكْرَةَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

Îsâ İbn-i Meryem şöyle buyurmuştur: ″Ey Havâriler topluluğu! Bu ölümün sekerâtını size kolaylaştırması için Allah'u Teâlâ'ya duâ edin.″[5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 13, s. 576.

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 23; Sahih-i Müslim, Zühd 6 (49-50).

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 10.

[4] Sahih-i Buhârî, Rikâk 41.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 13.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِۜ ذٰلِكَ يَوْمُ الْوَع۪يدِ (٢٠) وَجَٓاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَٓائِقٌ وَشَه۪يدٌ (٢١) لَقَدْ كُنْتَ ف۪ي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَٓاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَد۪يدٌ (٢٢) وَقَالَ قَر۪ينُهُ هٰذَا مَا لَدَيَّ عَت۪يدٌۜ (٢٣)

20-23. Sûr’a da üflenir. İşte bu, (kâfirler için) azâbın meydana geleceği gündür.* Herkes, beraberinde bir sürüp götüren ve bir de şâhit (melek) ile mahşere gelir.* Ona: ″Yemin olsun ki, sen (dünyâda iken) bundan gaflette idin, perdeni üzerinden kaldırdık; artık bugün gözün keskindir!″ denir.* Yanındaki (melek) şöyle der: ″İşte bu yanımdaki (amel defteri) hazırdır.″

İzah: Mücâhid Hazretleri şöyle demiştir: Sürüp götüren ve şâhit, iki ayrı melektir. Nitekim Hz. Osman’ın minber üzerinde iken şöyle dediği nakledilmiştir:

″Herkes, beraberinde bir sürüp götüren ve bir de şâhit (melek) ile mahşere gelir″ buyruğunda sözü edilen sürüp götüren, Allah’ın emri üzere mahşere doğru nefsi sürüp götüren melektir. Şâhit ise, onun ameli hakkında şâhitlik edecek olan melektir.

İnsanın ölünce bütün hakikati anladığına dair de Sûre-i Tekâsür, Âyet 1-5’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız.* Hayır! Yakında bileceksiniz.* Sonra hayır! Yakında bileceksiniz.* Hayır! Eğer yakîn (kesin) bir ilim ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız).″

اَلْقِيَا ف۪ي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَن۪يدٍۙ (٢٤) مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُر۪يبٍۙ (٢٥) اَلَّذ۪ي جَعَلَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَاَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّد۪يدِ (٢٦) قَالَ قَر۪ينُهُ رَبَّنَا مَٓا اَطْغَيْتُهُ وَلٰكِنْ كَانَ ف۪ي ضَلَالٍ بَع۪يدٍ (٢٧)

24-27. Allah’u Teâlâ şöyle buyurur: ″Her kâfiri, hakka karşı inat edeni Cehenneme atın!* Hayrı menetmeye çalışanı, hakkın dairesini çiğneyeni ve Allah ile dîninde şüphe edeni de Cehenneme atın!* Allah ile beraber başka ilah edinen o kimseyi şiddetli azâba atın!″* Dünyâda yakın dostu olan şeytan şöyle der: ″Ey Rabbimiz! Ben onu azdırmadım. Lâkin kendisi îmandan uzak sapıklık içinde idi.″

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَتَكَلَّمُ يَقُولُ وُكِّلْتُ الْيَوْمَ بِثَلَاثَةٍ بِكُلِّ جَبَّارٍ وَبِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللّٰهِ إِلَهًا آخَرَ وَبِمَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ فَيَنْطَوِي عَلَيْهِمْ فَيَقْذِفُهُمْ فِي غَمَرَاتِ جَهَنَّمَ) (حم عن ابى سعيد

Cehennemden bir parça çıkar ve konuşarak şöyle der: ″Bugün üç kişi ile görevlendirildim: Her bir cebbâr ile, Allah ile beraber başka bir ilâh edinen ile, haksız yere bir cana kıyan ile.″ Sonra onlara sarılır ve Cehennemin alevleri içine atar.[1]

Cehenneme atılan kâfir, mâzeret beyan edip af dileyerek, ″Yâ Rabbi! Beni şeytan dalâlete düşürdü!″ deyince, dünyâda iken yakın dostu olan şeytan, Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, ″Ben onu azdırmadım, zâten kendisi îmandan uzak idi″ diyerek onun suçlamasını reddeder.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10927.

( )قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ اِلَيْكُمْ بِالْوَع۪يدِ (٢٨) مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَٓا اَنَا۬ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِ۟ (٢٩ (

28-29. Allah’u Teâlâ da buyurur ki: ″Huzurumda husûmetleşmeyin. Ben size daha önce (kitaplarımla, Peygamberlerimle) azâbı bildirdim.* Benim katımda söz değiştirilmez ve Ben, kullara zulmedici değilim.″

(يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَز۪يدٍ (٣٠) وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّق۪ينَ غَيْرَ بَع۪يدٍ (٣١) هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَف۪يظٍۚ (٣٢) مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَٓاءَ بِقَلْبٍ مُن۪يبٍ (٣٣) اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍۜ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ (٣٤) لَهُمْ مَا يَشَٓاؤُ۫نَ ف۪يهَا وَلَدَيْنَا مَز۪يدٌ (٣٥) (

30-35. O gün Cehenneme, ″Doldun mu?″ deriz. O da, ″Daha var mı?″ der.* O gün Cennet, Allah’tan korkanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılır.* Onlara şöyle denir: ″İşte bu, sizin vaad olunduğunuz şeydir. Bu vaad, Allah’a yönelen, şeriatın hududunu koruyan,* görmediği halde Rahmân’dan korkan ve Allah’ın huzuruna hâlis bir kalp ile gelen kimseler içindir.* Cennete selâmetle girin. İşte bu, ebedîlik günüdür.″* Orada onlar için istedikleri her şey vardır ve katımızda daha fazlası da vardır.

İzah: Cehhennem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَزَالُ جَهَنَّمُ تَقُولُ {هَلْ مِنْ مَزِيدٍ} حَتَّى يَضَعَ فِيهَا رَبُّ الْعِزَّةِ قَدَمَهُ فَتَقُولُ قَطْ قَطْ وَعِزَّتِكَ وَيُزْوَى بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ) (ت عن انس

Sûre-i Kâf, Âyet 30’da geçtiği üzere, ″Cehennem, daha var mı?″ diyecek, sonunda Allah’u Teâlâ ayağını Cehenneme koyacaktır. Bunun üzerine Cehennem, ″İzzetin hakkı için yeter, yeter″ diyecektir ve böylece Cehennemin, bir kısmı bir kısmına sıkışacaktır.[1]

Cennetteki nîmetler hakkında da nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ فَاقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ} (خ م عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ: ″Sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçirmediği nîmetler hazırladım″ diye buyurdu. Dilerseniz, ″Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez″ mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 17’yi okuyun.[2]

Ayrıca Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de, Cennetliklere istedikleri her nîmetin verilmesiyle birlikte, kendi katından daha fazlasının da olacağını beyan etmiştir. Müfessirler, erişilecek bu fazlanın, ″Allah’ı görme″ hâdisesi olduğunu söylemişlerdir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ} (م عن صهيب)

Cennet ehli Cennete girdikten sonra, Allah’u Teâlâ şöyle buyuracak: ″Size daha fazlasını vermemi istediğiniz bir şey var mı?″ Onlar: ″Yüzlerimizi ağartmadın mı, bizi Cennete koymadın mı, Cehennem ateşinden korumadın mı?″ diyecekler. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ perdeyi açar. Onlara, Aziz ve Celil olan Rablerine bakmaktan daha çok sevdikleri bir şey verilmiş olmayacaktır. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır…″[3] diye devam eden âyeti okudu.[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 51.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed’ul- Halk 7; Sahih-i Müslim Cennet 1; Sünen-i Tirmizî,

Tefsir'ul-Kur'ân 33.

[3] Sûre-i Yûnus, Âyet 26.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 80 (297, 298 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

(وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِۜ هَلْ مِنْ مَح۪يصٍ (٣٦) اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَه۪يدٌ (٣٧)

36-37. Ey Resûlüm! Senin kavminden evvel, onlardan daha kuvvetli oldukları halde memleketlerde gezip tasarruf eden birçok kavmi helâk ettik. Onlar için hiçbir kurtuluş oldu mu?* Şüphesiz bunda, kalp ve idrak sahibi olan ve hakkı dinleyip ona şâhit olan için bir öğüt vardır.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍۗ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ (٣٨)

38. Yemin olsun ki, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık. Hiçbir yorgunluk da duymadık.

İzah: Allah'u Teâlâ istese, gökleri ve yeri bir anda da yaratırdı. Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 117'de şöyle buyurmaktadır:

"Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen oluverir."

Allah'u Teâlâ, kullarının ağır ağır, düşüne düşüne iş yapması için böyle altı günde yaratmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(التَّأَنِّي مِنَ اللّٰهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ (هب عن أنس

"Yavaşça, ihtiyat ile hareket etmek, Allah'tandır. Acele etmek ise, şeytandandır. "[1]

Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların altı günde yaratıldığına dair daha geniş bilgi için de Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4197; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Birr 65.

فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِۚ (٣٩) وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ السُّجُودِ (٤٠)

39-40. Ey Resûlüm! O halde (müşriklerin sözlerine) sabret. Güneşin doğuşundan ve batışından evvel Rabbini hamd ile tesbih et.* Ve gecenin bir kısmında ve secdelerin akabinde O’nu tesbih et.

İzah: İbn-i Abbâs Radiyallâhu anhumâ; âyette geçen güneşin doğuşundan evvelki namazdan maksat, sabah namazıdır. Güneşin batışından evvelki namazlardan maksat, öğle ve ikindi namazlarıdır. Geceleyin kılınacak namazlardan maksat da akşam ile yatsı namazlarıdır, diye buyurmuştur. Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Secdelerin akabinde O’nu tesbih et″ buyruğu hakkında da şöyle buyurmuştur: Yani ona, bütün namazların ardından tesbih çekmesini emretti.[1]

Namazdan sonra okunan tesbih ile ilgili olarak Sevban Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَقُولُ اللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. (حم م د ه ت ن عن ثوبان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazı kıldırınca, üç kere ″Estağfirullâh″ der ve akabinde: ″Allâhumme ente’s-selâmu ve minke’s-selâm. Tebârekte Yâ ze’l-Celâli ve’l-İkrâm (Allah’ım! Sen, Selâm’sın. Selâm yalnız Sendedir. Ey Azamet ve kerem sahibi, Sen çok yücesin)″ derdi.[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

مُعَقِّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً وَأَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً (م كعب بن عجرة)

″Farz namazların ardı sıra söylenecek güzel zikirler vardır ki, onları her farz namazların ardından söyleyen ve yapan kimse hiçbir vakit hüsrâna uğramaz. Bunlar otuz üç defa Subhânallâh, otuz üç defa Elhamdulillâh, otuz dört defa Allâh’u Ekber’dir.″[3]

مَنْ سَبَّحَ اللّٰهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللّٰهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللّٰهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتْلِكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ (م عن ابى هريرة)

Bir kimse her namazın ardından; otuz üç defa Sübhânallah, otuz üç defa ″Elhamdulillâh″, otuz üç defa ″Allah'u Ekber″ der ve yüz sayısını da, ″Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdu ve hüve alâ külli şey'in kadîr″[4] diyerek tamamlarsa, onun günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile Allah'u Teâlâ onu bağışlar.[5]

Namazın sonunda çekilen tesbihlerin mükâfatı hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلَى وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ فَقَالَ وَمَا ذَاكَ قَالُوا يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ وَيُعْتِقُونَ وَلَا نُعْتِقُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَلَا أُعَلِّمُكُمْ شَيْئًا تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً قَالَ أَبُو صَالِحٍ فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا سَمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلُ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوا مِثْلَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ (م عن ابى هريرة)

Muhâcirlerin fakirleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Mal ve mülk sahipleri yüce dereceleri ve nîmetleri alıp gittiler.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O da nedir? ″ diye sordu. Onlar dediler ki: ″Onlar bizim namaz kıldığımız gibi namaz kılıyorlar, bizim oruç tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar. Onlar sadaka veriyorlar, biz veremiyoruz, onlar köle azat ediyorlar, biz azat edemiyoruz.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ben size onu yaptığınız zaman, başkalarını geçeceğiniz ve sizin yaptığınız gibisini yapmadıkça hiçbir kimsenin sizden daha üstün olamayacağı bir ibâdeti öğreteyim mi?″ diye sordu. Onlar: ″Evet, Yâ Resûlallah!″ deyince buyurdu ki: ″Her namazdan sonra otuz üç kere ″Subhânallah″ tesbihini çekersiniz, otuz üç kere ″Elhamdulillah″ diyerek hamd edersiniz ve otuz üç kere de ″Allah'u Ekber″ diyerek tekbir getirirsiniz.″

Ebû Sâlih Radiyallâhu anhu dedi ki:

O Sahâbîler daha sonra tekrar dönüp geldiler ve dediler ki: ″Mal sahibi kardeşlerimiz bizim yaptıklarımızı duydular ve onlar da aynısını yaptılar.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″… İşte bu, Allah'ın lütfudur, bunu dilediğine verir…″[6] diye geçen âyeti okudu.[7]

Yine tesbihlerle ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

لَأَنْ أَقُولَ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ (م عن ابى هريرة)

″Subhânallâhi velhamdulillâhi velâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber″ demek, benim için üzerine güneş doğan her şeyden daha sevgilidir.[8]

اَكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ فَإِنَّهُنَّ مِنَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ وَهُنَّ يَحْطُطْنَ الْخَطَايَا كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا وَهُنَّ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ (الرامهرمزى في الامثال عن ابى الدرداء)

″Subhânallâhi velhamdulillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’ı çok söyleyin. Zîrâ bunlar bitmeyen sâlih amellerdendir. Ağaçların yapraklarını döktükleri gibi bunlar da hatâları dökerler. Bunlar Cennet hazinelerindendir.″[9]

Her namazdan sonra tesbihlerin okunması, bu gibi âyet ve hadislerden dolayıdır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kâf 1.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salat 32; Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (135 Râmûz’ul-Ehâdîs, 527/14.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (144 Riyâz’üs-Sâlihin, Hadis No: 1449.

[4] Bu ifadenin mânâsı: Allah’tan başka ilah yoktur. O, birdir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O’nundur. Hamd O’na mahsustur. O, her şeye kâdirdir.

[5] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (142 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 1448.

[6] Sûre-i Hadid, Âyet 21.

[7] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (142).

[8] Sahih-i Müslim, Zikir 10 (32 Sünen-i Tirmizî, Daavât 128.

[9] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 80/6.

وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍۙ (٤١) يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّۜ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ (٤٢) اِنَّا (نَحْنُ نُحْيٖ وَنُمٖيتُ وَاِلَيْنَا الْمَصٖيرُۙ (٤٣) يَوْمَ تَشَقَّقُ الْاَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًاۜ ذٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسٖيرٌ (٤٤)

41-44. Ey Habîbim! Ve (kıyâmetin ahvâline dair sana verilen haberi) dinle, o gün ki, bir münâdi, yakın bir mekândan nidâ eder.* O gün ki, hak olan korkunç sesi (dirilme için olan Sûr'un üflenme sesini) işiteceklerdir. İşte bu, kabirlerden çıkış günüdür.* Şüphesiz, hayat veren de öldüren de Biziz Biz. Dönüş de Bizedir.* O gün, yer yarılır ve herkes süratle kabirlerinden çıkarlar. Bu toplama, Bize göre çok kolaydır.

(نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْاٰنِ مَنْ يَخَافُ وَعٖيدِ (٤٥)

45. Ey Resûlüm! Biz onların (dirilmeyi inkâr ve âyetleri yalanlama gibi) ne dediklerini çok iyi biliriz. Sen onlara karşı zorlayıcı değilsin. Artık sen, Benim azâbımdan korkanlara Kur'ân ile öğüt ver.